

• ویلیام گای کار •

وهرگیرانی: سه‌لاح سه‌عدی

FARHAN KURDI

جیهان

گه‌مه‌ی ده‌ستی ئیس‌رائیله

پیره‌وکردنی کرداریی پرۆتۆکۆله‌کانی سه‌رانی زایۆنیزم

FARHAN KURDI

Farhan Kurdi

جيهان ...

گه مهي دهستي ئيسرائيله

ناوہندی رۆشنییری ئاویژ

AWER

ناوہندی ئاویژ
بۆ چاپ و بڵاوکردنەوە

بەرپۆڵەبەری گشتیی ناوہندی: **حەسەن بۆرەبی**

بەرپۆڵەبەری چاپ و بڵاوکردنەوە: **ئاریز حەسەن**

پاروێزکاری ناوہندی: **حەیدەر عەبدوللا**

هەولێر-بەشت بارێزگا-بەشت مەزگەوتی-مەحمودە عەلاف

07505114142 - 07507476644

ناوہندی ئاویژ: Nawendi Awer

Nawendi.awer@yahoo.com

جيهان ... گهمه‌ی دهستی ئيسرائيله

جيهه جيبووني كرداري پرتوكولي سه راني زايونيزم

ويليام گاي كار

وه رگيراني

سه لاح سه عدي

چاي يه كه م

۲۰۱۹

جیهان ... گهمهی دهستی ئیسرائیله

- ✓ نووسینی: ویلیام گای کار
 - ✓ وه رگیترانی: سه لاج سه عدی
 - ✓ نه خفه سازی ناوه وه: محمدحسین خه تی
 - ✓ بهرگ: نیراهیم صالح
 - ✓ تیراژ: ۱۰۰۰ دانه
 - ✓ چاپ: کوردستان / هه ولیر
 - ✓ سالی چاپ: ۲۰۱۹
 - ✓ چاپخانه: مینقی ۲
 - ✓ نرخ: (۸,۰۰۰) دینار
- له بهرپه بهرایه تی گشتیی کتبخانه گشتیه کان ژماره ی سپاردنی (۵۴۶) ی سالی
۲۰۱۹ ی بۆ دراوه .

© مافی له چاپدانه وه ی نه م کتبه پارێزراوه بۆ ناوهندی ناویر. بۆ
ره زامه ندى ناوه ندى ناویر یان ناماژه کردن به ناوه ندى ناویر کهس مافی
دووباره چاپکردنه وه و به کارهیتنانی نییه له بواره کانێ پراگه یاندن و تۆره
کۆمه لایه تییه کان.

ناوېرېك

لاپېره	سره باس
۷	پيشه کی
۱۱	بهشی يه کهم: جيهان... که مې دهستی نيسرائيله سه بارهت به م په پتوکه و نووسره که ی
۱۲	(۱) گرنگترين په پتوکه که سره داوه گاني پيلانگيريه که ناشکرا ده کات
۲۷	(۲) جيهان... که مې دهستی نيسرائيله پېړه وکړنی کردار يانه ی پړتوکل که کان
۴۲	(۳) ويليام گاي کار سره تا و کړتاي !!
۵۵	(۴) پيلان و کوده تاي جووله که و قوچه و دؤلاری نه مړی کی
۶۷	(۵) قهیرانی دارایی جيهانی.. و راسته پانی پيشبينيه گاني ويليام گاي کار
۷۷	بهشی دووهم: جيهان... که مې دهستی نيسرائيله
۷۹	پيشه کی
۸۱	کوده تا و پيلانگيريه کی نيو ده وله تی
۱۰۴	باره که و مه لېه ندی سر کردایه تیکړنی پيلانگيری و کوده تايه که
۱۰۷	بهشی يه کهم : بزوتنه و ی شؤر شگيری جيهانی

۱۳۵	بەشى دووھەم : شۆپشى ئىنگلىزى (۱۶۴۰ - ۱۶۶۰ زاینى)
۱۴۹	بەشى سىئىيەم: پېتېرانى شۆپشى فېرەنسى
۱۶۹	بەشى چوارەم: كەوتنى ناپولىون
۱۸۹	بەشى پىنچەم: شۆپشى ئەمرىكى
۲۱۱	بەشى شەشەم: مانقېرە دراویيەكان
۲۲۲	بەشى حەوتەم: پووداوەكانى پېش شۆپشى پووسى
۲۴۳	بەشى ھەشتەم: شۆپشى پووسىا لە سالى (۱۹۱۷)
۲۵۶	بەشى تۆۋەم: وروزاندن و دندەدانى سياسىيانە
۲۸۲	بەشى دەيەم: پەيماننامەى فرسای
۳۰۴	بەشى يانزەيەم: ستالین
۳۱۲	بەشى دوانزەيەم: شۆپشى ئىسپانى
۳۳۱	بەشى سىزەيەم: جەنگى نىوخۆيىي ئىسپانىا
۳۵۱	بەشى چواردەيەم: فرانكز
۳۶۵	بەشى پانزەيەم: حوكمرانىيە تۆقىنەر و تىرۆرستىيەكەى شۆپش
۳۷۵	بەشى شانزەيەم: ئەو پووداوانەى بوونە ھۆى ھەلگىرسانى جەنگى دووھەمى جیهانى
۴۰۰	بەشى ھەتدەيەم: ھەلگىرسانى جەنگى دووھەمى جیهانى
۴۱۵	بەشى ھەژدەيەم: مەترسىيە ھەنووكەيەكان

پیشه کی

له وانه په پرتوکیکی دیکه له میژوودا نه بیت بارتقای نه م
په پرتوکه هرا و زه نای نابیتوه. چونکه بؤ گشت نه و که سانه وه ک
سهرچاوه په کی باوه پینکراوه که ده یانه وی بزانن نه پنبیه کانی پشت
په رده ی نه م جیهانه تیگه ن، به و واتایه ی چنه د لیکدانه وه په کی له
هه نبر پووداوه گوره و توقینه ره کانی جیهان کردوه، وه ک شوپشه
مه زنه کان و هه ردو جهنگی په که م و دووه می جیهانی، به بی نه وه ی
ده سته شاراوه و بزیننه ره کان و پالنه ری نه و پووداوانه بزانی.
لیکدانه وه کانیشی به چنه د به لگه په کی حاشاهه لنه گری سیاسی و
میژووی ده وله مه نه د کردوه و هیچ گومانیکیش له راستنی به لگه کان
ناکری.

لیزه وه به جیهانیوونی نه م په پرتوکه هاتوه ته دی، به و واتایه ی
نه ک ته نیا بؤ گه ل و نه ته وه په کی دیاریکراو، به لکو بؤ هه موو که سیکی
سهر هه ساره ی گوی زه وی گرنگه، جگه له مانه یش کرده ی دوی
ده رچوونی په پرتوکه که خویندنه وه و هه لئنجانی هه نبر پووداوه کانی
جیهان گورانیان به سهر دا هات و له پوانگه په کی دیکه وه لیک ده درانه وه،
هه نه مه یش په پرتوکه که ی به زیندووی هیشته وه ته وه و له گه ل
نه وه ی چنه دان ده په به سهر ده رچوونی تیپه ریون، به لام به باشتین
به لگه ی میژووی و سهرچاوه په کی هه ره نایابی لیکدانه وه ی
پووداوه کانی پابردو و داهاتو هه ژمار ده کری، خودی خاوه نه که شنی

به نه مری هیشتهوه ته وه، به تایبته دواى نه وهی پیشبینیه کانی راست ده رچوون و پروداوه کانی دواتری جیهان دروستی پیشبینیه کانی نووسه ره که یان سه لماند.

نووسه ری به ناوبانگ ((وليام گای کار)) له م په پرتوکه دا جووله که ی وه هیزکی به دخوازی نهی و پشت په رده ناساندوه و پوونی کردوه ته وه به نهی و له تاریکیدا خه ریکی کار و پیلان پرییه و نقریه ی که سه پله بالا و مه زنه کانی جیهانی به رزه فتردوه، هیچ گومانیکیش له وه دا ناهیتته وه و ده یسه لمیته چون زایونیزی جیهانی بق و کینه ی نیوان گه لان ده وروژینی، ناشوب و پلانگیزی په خش ده کات و هه ولی هه لگیرساندن جیهانی سیه می جیهانی ده خاته گه ر که نه گه ره لگیرسیته شوینه وار و ویرانکاریه که ی له هه رده و جهنگه که ی پیشوو - به یه که وه - مه ترسیدارتره، له کوتایشدا نامانجی ویرانکردنی جیهان و پوانی نیمپراتوریایه کی تایبته به خویه تی له سه ر دار و په ردوی جیهانی ویرانکراودا.

هه روه ها نووسه ره په پرتوکه مه زنه که ی خوقیدا پوونی ده کاته وه چون نه و جهنگ و شوپشانه ی ژانمان ده که نه پووشی به رده م په شه با و نه و بیسه رویه رییه ی بالی به سه ر جیهانه که ماندا کیشاوه: ته نیا ده رنه نجامی پیلانگیزییه کی به رده وامی نه هریمه نییانه یه، له چه ند شوینیکی دیکه شدا پوونی ده کاته وه چون زایونیه کان به هزی نه و ململانییه ی جووله که کان له نیوان زایونیزی سیاسی و جیهانی نیسلامیدا ده یورژینن، پیلان بۆ جهنگی سیه می جیهانی نیوان جووله که و موسلماناندا داده درژین، پیلانه نه خشه بۆ کیشراوه که ش

به جوریک جهنگه که به پتوه ده بات ولاتانی عره بی و دواتریش نیسلامی به ته وای خاپوور بین.

نوسه زینکه له زهنگی هوشداری هه لده ستینیت و پیتی وایه نه گه سهرتاپای جیهان بۆ وه ستاندنی نه م پیلانگتیریه زایونیه غه میان له بهر نه بیت و مشووری وه ستاندنی نه خون، نه واهه مرگه ساتیک جیهانی وه کات^(۱) به ږنگه وه به.

نه م په پتوکه گرنگه به به هیزترین به لگه ی شرمه زارکردن و سه رکونه کردن داده ندری و پیلانگتیریه زایونیه که ی تاییه ت به کوئرتو لکردن و ملیتکه چکردنی جیهان بۆ ژیر هه ژموونی جووله که ده خاته پوو، له وانه شه هه ر نه مه وای له جووه کان کردی هه ولی بیوچان به نه گه پ نه م په پتوکه له سهرانسری جیهان بشارنه وه، ده بی نه وه ش بزانی خودی نووسه ره که شی له هه لومه رجیکی پر له ته مومژ تیرۆ کراره، توبالی تیرۆ کردنه که شی خراوه ته نه ستوی جووه کان.

نه م په پتوکه - ژۆر به ساده بی - په رده له پووی نه وه هیزانه پاده مالی که ده ستیان له تراژیدیا و ئیش و نازاره کانی پابردوو و ئیسته ی مرقایه تیدا هه بووه، نه ویش زایونیزمی جیهانییه، هه روه ها نازایه تییه کی بیهاوتای نووسه ریکی مه زن ده رده خات، چونکه بریاری دا خوی به نئو شه پۆلی مه ترسیاندا دابدات و په رده له پووی پیلانه زایونیه که هه لمالیت!

مه جدی کامل

(۱) ده کات: وئا به ملیاییه وه، پان به ته مکید، بۆ نمونه بۆلجار له کرد مواریدا ده گرتو: "سه ی نه چم، نووسیه وه کله ده چم".

به‌شی یه‌که‌م

جیهان.. که‌مه‌ی ده‌ستی ئیسرائیله

سه‌باره‌ت به‌م په‌رتووکه و نووسه‌ره‌که‌ی

(۱)

گرنگترین په رتو ویکه سه ره داوه کانی
پیلانگیریه که ناشکرا ده کات

((جیهان گه‌مه‌ی ده‌ستی ئیسرائیله))^(۲) یه‌کیکه له به‌ناویانگترین په‌رتوکه‌کانی جیهان، له هه‌مووشیان کاریگه‌رتیه. سه‌رتاپای جیهان کۆکن له‌سه‌ر نه‌وه‌ی ئه‌م په‌رتوکه له پێزی سه‌ت په‌رتوکه هه‌ره گرنه‌که‌ی سه‌ت سالی دوا‌یه.

هه‌رچه‌نده پێنج ده‌یه به‌سه‌ر ده‌رچوونی ئه‌م په‌رتوکه‌نا تێپه‌ریون، به‌لام ئیسته‌یشی له‌گه‌ڵ دابێت زۆر پرس ده‌وێژێتی، به‌تایبه‌ت نه‌و په‌روداوانه‌ی دوا‌ی ده‌رچوونی هاتنه‌ پێشی به‌هه‌لگی یه‌کلاکه‌ره‌وه پاسه‌تی بۆ‌چوون و دروستی پێش‌بینیه‌کانی ده‌سه‌لمێتی.

ئه‌م په‌رتوکه شروقه‌ی په‌گه‌ڕه‌شی بزووتنه‌وه‌ی زایۆنیزی جیهانی و ئامانج و شه‌یوازه‌کانی ده‌کات. هه‌روه‌ها چۆنییه‌تی به‌کێشکردنی سه‌رکه‌ردایه‌تییه‌کانی ولاته‌انی گه‌وره و به‌رزه‌فکردنی چاره‌نووسی ئه‌م ده‌وله‌تانه تاوتوێ ده‌کات که زایۆنیزمه‌کان نه‌وه دوا‌ی نه‌وه به‌پێی چه‌ند پیلانیکی نه‌هه‌یه‌نی هه‌ولی جێبه‌جێکردنی ده‌خه‌نه گه‌ڕ. هه‌روه‌ها گلوبالیزم و چۆنییه‌تی دروستبوونی و به‌رله‌وه ئابوورییه‌کانی وه‌ک سه‌رمایه‌داری و ئایدۆلۆژیای کۆمۆنیزم و

(۲) ناوێشانی ئه‌م په‌رتوکه به‌عه‌ره‌بی (الاحجار طی رقعة لفسرنج)، که به‌ کوردیه‌کی ده‌بیته (مۆره‌کانی شه‌تره‌نج) به‌لام هه‌ستمان کرد ئه‌م ناوێشانه‌ی ئیسته‌ی ولتا (جیهان... گه‌مه‌ی ده‌ستی ئیسرائیله) باه‌تره و زیاتر گوزارشت له‌ ئیه‌وه‌یه‌که‌ی ده‌کات.

سۆسیالیزم له جیهانی هاوچهرخدا شروقه دهکات. تیشکیش دهخاته سه رانه وهی تاشووب و هه لگیرساندنی شوپشه کانی جیهان.

(ویلیام گای) نه فسه ری هه والگری بریتانی و نووسه ری په پرتوکی (جیهان... گمه ی دهستی ئیسرائیله) سه ره داوه کانی پیلانی جووله که ی زایۆنیزمی جیهانی که وتووه ته دهست که بهر له هه مووشتیک نامانجی هه لگیرساندنی جهنگی سییه می جیهانییه، پیلانه که شی وه هابه به مۆی ململانی نیوان خۆرئاوای مه سیحی و جیهانی ئیسلامی هه لی گیرسینی، داینه مۆی ململانییه که ش زایۆنیزمی سیاسی به نهینی له خۆرئاواوه ده بیژۆینی.

ئه و په پرتوکه ی بهر له هێرشه کانی یانزه ی نه یلوولی سالی ۲۰۰۱ ده رچووه، ناماژه به وه دهکات زایۆنیزمه کان کار بۆ دندهانی جیهانی ئیسلامی و خۆرئاوای مه سیحی ده که ن بۆ نه وهی ململانی و به ریکه و تنیکی توندوتیژ له نیوانیاندا سه ره له بدات، پاستیه که شی ئه م هێرشانه له په وتی ئه م پیلانه وه سه رچاوه یان گرت و بۆ پیکهینانی به ره ی جهنگی دژ به تیرۆر له جیهاندا - به سه رکردایه تی و یلیاته یه که گرتووه کانی نه مریکا - هاته کایه وه، بۆ نه وهی گۆره پانی جهنگه که ببیته زه مینه و پتیشینه ی هه لگیرسانی جهنگی سییه می جیهانی که ئیسته له چه ندان شوینی جیهاندا لیکه وته که ی ده بینین و به پاساوی به ره نگاریوونه وهی تیرۆر به پتووه ده بری. پیلانی ئه م جهنگه له پێگه ی نزه کردن بۆ نیو کومه له یه کی (ئیسلامی) مه یسه ر بوو که به وه پهی کالفامی و به بی درک کردن به ده رنه نجامه کانی کۆتایی، خه ریکی جیهی جیکردنی پیلانه زایۆنیزمیه که بوو.

جه‌نگی نه‌مریکا دژ به نه‌فغانستان که خۆرئاوای مه‌سیحی و چه‌ند ولاتیکی دیکه‌ی هاوپه‌یمانی خۆرئاوایی له‌پیتاویدا پر چه‌ک و ته‌یار کران، وه‌ک پاکستان به‌نمونه، دواتریش دووباره‌کردنه‌وه‌ی به‌داگیرکردنی عێراق، به‌لگه‌ی سه‌لمینه‌ری کردنه‌وه‌ی به‌ره‌یه‌کی جه‌نگی بئێ ئابهره‌وانه‌ی دژ به‌ تیرۆر بوو، بێگومان نه‌مه‌یش به‌پیتی پیلانه‌ زانیویه‌که‌ بوو که‌وا نووسه‌ری نه‌م په‌رتووکه‌ (ویلیام کان) ئاماژه‌ی بۆ کردوه‌.

(حکمه‌ت فاکه‌) ی لێکۆله‌ر له‌ توێژینه‌وه‌یه‌کی گرنگدا به‌ناونیشانی (احجار علی رقعہ الشترنج) ... په‌رده‌ له‌ پووی پیلانگیرێ بۆ هه‌لگیرساندنی جه‌نگی سییه‌می جیهانی هه‌لده‌مالتی و ده‌لتی: " زێده‌پۆیی نییه‌ نه‌گه‌ر بلتین چه‌ند لایه‌نێکی بیانی که‌ به‌پووکesh وا ده‌نوێنن بوونه‌ته‌ موسلمان، دزه‌یان کردووه‌ته‌ نێو پێکخواو و کۆمه‌له‌ ئیسلامیه‌ توندپۆیه‌کان و هه‌ر نه‌ و لایه‌نانه‌ش دهنه‌ی کوشتنی هه‌په‌مه‌کی ده‌ده‌ن، پفاندن و سه‌رپرینی وه‌حشیگه‌رانه‌شیان به‌ناوی ئیسلامه‌وه‌ ته‌نیا پیلانێکی داڕێژاری ورده‌ بۆ شتواندن و له‌که‌دارکردنی وینه‌ و ناویانگی ئیسلام له‌به‌رده‌م جیهاندا به‌پتوه‌ ده‌برێ، باشتترین نمونه‌ش بۆ نه‌مه‌ دۆزینه‌وه‌ و ئاشکراکردنی سه‌رۆکی شانه‌یه‌کی تیرۆرستییه‌ له‌ مه‌غریب، چونکه‌ پوونبوویه‌وه‌ سه‌رۆکی شانه‌که‌ که‌سێکی به‌ په‌چه‌له‌ک فرهنسی بوو و باوه‌ری به‌ ئیسلام هینابوو و بانگه‌شه‌ی نه‌وه‌شی کردبوو کار بۆ هه‌والگری فرهنسی ده‌کات، به‌لام هه‌والگری فرهنسی گوته‌کانی به‌ درۆ خستبوویه‌وه‌ و بوونی گشت جۆره‌ پتوه‌ندییه‌کیشی له‌گه‌لیدا په‌ت کردبوویه‌وه‌، نه‌مه‌یش له‌پیتاوا

شاردنه وهی پیوه ندی له گەل کەسانی سەر بە مۆساد و بە کرێگراوه کانی دیکه بوو.

گومان له وه دا نییه ئیسرائیل بۆ جێبه جێکردنی پیلانه به رفراوانه زایۆنییه کهی که ئیسته پردهی له سەر لاندراوه و له زۆرێک له پاپۆرته کان و بهرنامه کاندایه سهر بیان له سهر کراوه، به خراپ سوود له ویلایهته یه کگرتووه کانی ئه مریکا وه رده گری، ئه م په پتووکهی (وليام گای) ئه فسه ری هه والگری بریتانی، پیلانی هه لگرساندنی جهنگی یه که م و نووهم و سیتی می جیهانی پوون ده کاته وه، پوونکرینه وه که ش نووسینیکی په خشانیی بی به لگه نییه، به لکو له میانی چه ند به لگه نامه یه کی هه ردوو سه ده ی چه ده یه م و هه ژده یه مدا هاتوو ته کایه وه و به زمانی عه ره بی له سێزده چاپی جیا جیا دایه و له سه ره تای چه فتایه کانه وه که وتوو نه ته به رده ست.

هۆیه پاستینه کانی جهنگی دژ به عێراق پوون و ناشکرایه، سه ره تا ئه مریکا بانگه شه ی ده کرد گوایه جهنگی دژ به دکتاتۆریکی ملهووه و پۆل و ئه رکی سه رشانیکی کوتایی هاتوو، هه ره ک چون پۆژنامه ی نیویۆرک تایمز له کانونی نووهمی سالی ۲۰۰۴ دا تیشکی خستوو ته سه ر، پۆژنامه که نووسیوی: "C.I.A ئه ندازیاری یه که می کوده تایه که ی سه دام حوسین بووه له سالی ۱۹۷۸ دا.

جهنگه که ی دژ به عێراق که ناو نیسانی (پزگارگردن) ی بۆ داتاشرابوو، وێرانکارییه کی گه ورده ی نایه وه و بووه هۆی له نیتو برینی شارستانییه ت و ده ستگرتن به سه ر نه وت و هه لوه شانده وه ی جفاکی عێراقی و بلاو کردنه وه ی ناشووب و بی سه روبه ری و توندوتیژی له میانی تیکه لاو کردنی به رگرییه کی په و له گەل چالاکییه کانی ئه و پزگرافراوه

نه‌ناسراوه تیرۆرستییه‌ی ناوێشان (ئیسلامییانه) یان هه‌لگرتبوو، هه‌روه‌ها به‌پۆه‌بردنی کرده‌کانی کوشتن و له‌نێۆبردنی خه‌لکی سڤیلی وه‌ک پیر و منداڵ له‌گه‌ڵ پڤاندن و داواکردنی فدییه و لکاندن کۆی نه‌م کردارانه به‌ به‌رگرییه‌کی په‌وا، بۆ شتواندن و له‌که‌دارکردنی وێه و ناویانگی به‌رگرییه‌که‌ بوو له‌به‌رده‌م پای گشتیی جیهانیدا.

نه‌م بێسه‌روبه‌ری و ئاشووب و دۆزه‌خه‌ توقێته‌ره هه‌روه‌ک سه‌رۆکی فره‌نسی - جاک شیراک - گوته‌ی، به‌ پێکه‌وت سه‌ری هه‌لنه‌دابوو، به‌ لکو به‌ پیتی پیلانیکی پته‌و و قوولی زایۆنی و له‌ پێناو زه‌مینه‌سازی هه‌لگیرساندن جه‌نگی سێیه‌می جیهانی بوو که ئیسرائیل هه‌واخوازه به‌هۆی داگیرکردنی نێوان نیل و فوراته‌وه سوودیکی نۆی لی ببینی.

به‌لگه‌نامه‌کانی نێو په‌رتووی (جیهان ... گه‌مه‌ی دهستی ئیسرائیله) له‌و به‌لگه‌ په‌سمییانه‌ی زایۆنیدا نه‌هاتوه که چهندان نووسه‌ر په‌رده‌یان به‌پوودا هه‌لمالیوه و توانیویه به‌رنامه نه‌تینییه‌کانی زایۆنیزم بنگۆڵ بکه‌ن، به‌لکو به‌کێکه له‌و به‌لگه‌نامه نه‌تینییه‌ی که له سه‌ده‌ی چه‌فده‌یه‌مه‌وه نووسراون و نووسه‌ری ناوبراو دهستی پێیان راگه‌یشتوه.

له عێراقدا شارستانییه‌تیکی کۆن و نوێ و وزه‌یه‌کی زه‌به‌لاحی مادی هه‌یه، له‌به‌رئوه سیاسه‌تی نه‌مریکا به‌چه‌ند قوناغێک کاری بۆ تیکدانی کردوه، هه‌ر له جه‌نگی دروستکراوی هه‌شت سه‌له‌ی عێراق - ئیرانه‌وه بگه‌ تا ده‌گاته جه‌نگی سیناریۆیی کویت که به‌هۆی نه‌م جه‌نگه‌وه نیوه‌ی نه‌وتی عه‌ره‌بان که‌وته ژێر کۆنترۆلی نه‌مریکاه.

جا له ترسی ئه‌وه‌ی نه‌وه‌ك ژيانی ئاسایی بۆ عێراقی خواوه‌ن هێز و وزه‌ بگه‌پێته‌وه‌، پیلان بۆ به‌ره‌یه‌کی جه‌نگی فراوان و دژ به‌ تیرۆر کێشرا، نه‌مه‌یش وایکرد گشت ناشتییه‌کی چاوه‌پوانکراو په‌کی بگه‌وێت، هه‌مووشمان ده‌زانین هێزه‌ ئیستعمارییه‌ - ئه‌مریکی و ئیسرائیلییه‌که‌ - له‌سه‌ر مێژدا بانگه‌شه‌ی ناشتی به‌گوێی خه‌لکیدا ده‌ده‌ن و له‌ ژێره‌وه‌ش پێگه‌ له‌ وه‌دیهاتنی ده‌گرن و به‌ سووریوونیکی به‌رده‌وامه‌وه‌ په‌کی ده‌خه‌ن.

ئه‌و پیلانه‌ زایۆنیه‌ی که‌ سیاسه‌تی ئه‌مریکی ملکه‌چه‌تی و جێبه‌جێ ده‌کات، هه‌ر ته‌نیا به‌ ده‌ستگرتن به‌سه‌ر نه‌وتی عه‌ره‌بان ناوه‌ستی بۆ به‌کارهێنانی له‌ ملپێکه‌چکردنی جیهان، شێره‌ی نه‌وت له‌ ده‌ستی خۆیه‌تی و به‌ ئاره‌زووی خۆی بۆ چه‌ند ولاتیکی به‌رده‌داته‌وه‌ و هه‌ندیکیشیان بێبه‌ش ده‌کات و خۆی به‌رزه‌فتی نرخه‌کان ده‌کات، به‌لکو له‌ هه‌مان کاتیشدا ئامانجی دابه‌شکردنیکی نوێی جوگرافیای ناوچه‌ی خۆره‌لاتی نێوه‌پاست و دروستکردنی چه‌ند ده‌وله‌تیکی جۆراوجۆره‌ که‌ به‌ دابه‌شکردنی عێراق ده‌ستپێده‌کات و به‌ له‌باریه‌که‌ ئه‌وه‌شاندنه‌وه‌ی عێراق و ولاتانی دیکه‌ی عه‌ره‌بی کوتایی دیت، له‌ نێوه‌پاستی ئه‌م ده‌وله‌تانه‌شدا - ئیسرائیلی گه‌وره‌ - هه‌یه‌ که‌ وه‌ك چه‌قی هه‌ژموونی ته‌واوی ناوچه‌که‌یه‌.

سه‌رگرتنی ئه‌م پیلانه‌ش به‌نده‌ به‌ وه‌رچه‌رخانه‌ سیاسییانه‌ی ناوچه‌ی عه‌ره‌بی که‌ له‌ ماوه‌ی ده‌یه‌ی ئێسته‌دا هاتوونه‌ته‌ پێش، له‌مانه‌یش گرنگتر، سه‌رگرتنی ئه‌م پیلانه‌ش دوا‌ی ئه‌وه‌ی هه‌موو لایه‌ك پێی زانیوه‌، به‌نده‌ به‌ (سه‌ره‌به‌ری) هه‌لوێستی ولاتانی عه‌ره‌ب، چونکه‌

لہ سر نہ وولاتانہ پتویستہ ہاودہنگ و یہ کپڑ بن بؤ نہ وہی بہ ہر
نرخ و ہۆکاریک بیت نہ یلن سہریگری.

لیرہ وہ دہ توانین نہم پەرتووکە بہ یەکیک لہ گرنگترینی نہ
نووسراوہ میژووپیانہ دابنئین کہ بہ بەلگہ و پاساوی جیگہی باوہر
جەخت لہ وہ دہکاتوہ ئیسرائیل تقوی ہزہ ئیستعمارپہ
دہمارگریبہکانی لہ خاکی نہ وروپا و نہمریکادا چاندوہ، چونکہ لہ (
پووی نایینی و پووحی و کەلتوری و جفاکیبہ وہ) خاکی گونجای
گەشەکردنی نہم ہزانہن لہ ماوہی زیاتر لہ چوار سەدہ و پینش
کۆنگرہی یەکەمی خۆی لہ شاری بازل سویسرا و ریک لہ سالی ۱۸۹۷،
مورید و شوینکەوتوو و خزمەتکارانی ژیر نالای نہم ئایدۆلۆژیہ
داگیرکەرانہ یە زۆن و ژمارەیان سەدان کەسە و ہەرہ مووشیان
کەسایەتی سیاسی و نایینی و سەربازی و نہدەبی و ہزین و لہ
خۆرناوادا شوین و پینگ و دہستہلات و نەرکەکانیان زۆر گەورہ و
گرنگ و کاریگرہ .

لہ چوارچێوہی ناخاوتن سەبارەت بہ نووسراو و پەرتووکە
پیشەنگەکانی ئاشکراکردنی ئایدۆلۆژیا و شیوازە ئالۆزەکانی زایۆنی لہ
وێرانکردنی دہولەتان و جفاکەکاندا، یان دزەکردنہ نیتو پینکەتە
سەرەکیبہکانیاندا و دواتریش کۆنترۆلکردن و ئاراستەکردنیاں بہ پینی
چەند مەبەست و ئامانجیکی دیاریکراو، یان تەنانەت وێرانکردن و
ہەلۆہشاندنہ وہیان بۆ چەند ہەریم و قەوارە یەکی بچووکی دژ بە یەک،
بەردەوام جیہان پەنا دہباتە بەر نہم پەرتووکە گرنگە (جیہان ...
گہمی دہستی ئیسرائیلہ) کہ نووسەرەکی ویلیام گای کاری
بریتانیہ و ماوہی چوار دہیہ خەریکی لیکۆلینہ وہ و بەدواداچوون و

شوینپی هه لگرتن و شیکردنه وه بووه، واتا زاده ی هه ول و کوششی چه ندان ساله ی نێوان ۱۹۱۱- ۱۹۵۰ بووه ، یه که مجاریش له سالی ۱۹۵۸ دا له چاپ دراوه .

ئه م په پرتوکه چه ندان زانیاری گرنگ و مه ترسیدار و سه رسوپه ئه ری تیادایه ، هه ره مووشیان تاییه تن به کردار و چالاکیه کانی چه ند زایۆنیزمینکی جووله که و نا جووله که له چه ند ماوه و قوناغیکی جور به جۆری میژووی سیاسی و ئابووری و کومه لایه تی و ناینی ئینگلترا و فره نسا و ئیسپانیا و ئه لمانیا و پووسیا و ئه وروپای خۆره لات و ویلایه ته یه کگرتووه کانی ئه مریکا .

نوسه سه باره ت به گه مه و پیلانگیزی و کوده تایه کانیا ن ورده کاری نۆر گرنگ و تۆقینه ر بلۆ ده کاته وه ، به تاییه ت ئه وانه ی هاوکات له گه ل شۆرشی ئینگلیزی (۱۶۴۰-۱۶۶۰) په وتی خۆیان گرتووه ، له مه شدا پشتی به په پرتوکه زه به لاهه که ی (ژیا نی پاشا چاپلی دووه م) به ستووه ، که نوسه ره که ی ئیسحاق دزرائیلی (۱۷۶۶-۱۸۴۸) گه وره جووله که ی ئینگلیز و باوکی (بنیامین دزرائیلی) بووه (دواتر چه ندان جار بووه ته سه رۆکوه زیران). دزرائیلی له په پرتوکه که ی خۆیدا تیشک ده خاته سه ر ویکچوونیکی سه یر و هاوشیوه یی له جۆره کانی پلان و نه خشه کیشان بق ئه و کردانه ی پیش هه ردو شۆرشی ئینگلیزی و فره نسی به پۆوه چوون .

ویلیام گای کار نۆر به دوو درژی تیشک ده خاته سه ر ئه وه ی کاتیک بئه ماله ی پۆچیلد سه نته ره گرنگ و مه زنه کانی ئابووری و بازگاننیه ئه و کاتی فره نسا یان گرتووه ته ده ست، چۆن پشتگیری مادیا نه ی پیشکشی شۆرشی سالی ۱۷۸۹ ی فره نسا کردووه ، هه ره له

دریژدهی باسه که شیدا پوخته یه ک له پلانی کاری پوچیلدیه کانی
خستوو ته پوو که بۆ کۆنترۆلکردنی ناوهنده کانی برپاری نئو شوپشی
فره نسی دا پرشتوو ، جییه جیکردنی پیلانه کهش به هوی (دهسته لاتی
زێ) و ئو فهلسه فه پراگماتیکیه بووه : (بۆ سه رکه وتنی پلانه که مان
هه رگیز گرنگ نییه ئه و حکومه ته ی ئیسته له ناوه وه یان له ده ره وه را
ده پوو خێندری، چونکه لایه ن و که سی سه رکه وتوو هه رکێ بیته،
پتویستی به سه رمایه یه، سه رمایه ش به ته واوی له ده ستی ئیته دایه).

به لگه ش بۆ ئه م باسه ی سه ره وه ئه وه یه دوا ی ئه وه ی ناپلیۆن به
سو پایه که ی خۆی ئه وروپای داگیرکرد و له سالی (۱۹۰۴) دا وه ک
ئیمپراتۆرێک خۆی پاگه یاند و جۆزیفی برای وه ک پاشای ناپۆلی
ده ستنیشان کرد و لویسی کرده پاشای هۆله ندا و جیرۆمیشی وه ک
پاشای وستفاليا دیاری کرد، بۆ وه ده سه ته یان و ده سه ته به رکردنی
پاره ی پتویست، په نای برده به ر ناتان پوچیلد، ناتان پوچیلدیش
به خراپ سوودی له و داواکارییه وه رگرت و برایه کانی کرده پاشایانی
دارایی و پاره له ئه وروپا، دواتریش بوونه (ده ست و ده سه ته لاتی
شاراوه) ی پشت ئه و پاشایه تیایه ی ناپلیۆن پایگه یاند بوون.

شته سه رنچراکێشه که له وه دایه پیاوه نه نینیه ده سه ته لاتداره کان
له و کاتییه وه برپاریان دا سوپسرا بکه نه مه لبه ند و ناوه ندی
سه رکردایه تی و ده سه ته لاته کانیا ن، ئه م ولاته یان کرده ده وله تیکی
بیلایه ن و نه یانه یشت بچیته نئو هیچ ململانییه ک، ئه مه یش بۆ
سه لامه تی خویان و داراییه کانیا ن بوو.

ئه م په پتووکه چه ندان به لگه ی دیکه له خۆ ده گرێ، له به لگه کاند
پوونبووه ته وه زایقۆنیزم له پێگه ی دارایی و پاره و پوولی زه به لاهی

خۆیه وه به چ شتیه یه ك بانه كانی خۆرئاوایان كۆنترۆلكردوه و له پێناو
 بلاوكردنه وهی ئایدۆلۆژیایه زایۆنیزمیه كه یان و كڕینی خهك و پۆستی
 مه ستیار و زه مینه سازی بۆ راگه یاندنی ده وله تی تاییه تی جووله كه له
 كاتی گونجاودا- هه ر ئه مه یش بوو له شه وی ۱۴/۱۵ی ئایاری ساڵی
 ۱۹۴۸دا پووێ دا- سوودیان ئی وه رگرتوه .

نووسه ر ده لی له پووێ میژوویه وه شتیکی سه لمیندراوه دوا ی
 ئه وه ی زایۆنیزم (له ساڵی ۱۹۱۷) کاری بۆ ده رچوواندنێ به لێنی
 به لفرقی بریتانی كرد و هه ر یه كه له فره نسا و ویلایه ته یه كگرتوه كانی
 ئه مریکا پشتگیرییان ئی كرد، چه ند فره مانێك بۆ لۆرد لنبی ده رچوو بۆ
 ئه وه ی توركه كان له ئاسیای بچووكدا وه ده رنی و ده ست به سه ر
 فه له ستیندا بگرن. راستیی نیاز و مه به ستی راده ستکردنی فه له ستین به
 جووه كان ته نیا دوا ی ئه وه ئاشكرا بوو كه عه ره به كان یارمه تی لۆرد
 لنبییان دا ئه ركه میژوویه كه ی خۆی به ته واوی به جێ به ئینی). هه ركه
 فه له ستینیش ده ستی به سه ردا گیرا و خرایه به ر سه ره رشتیی (و
 هسایا) بریتانی، جووله كه كان خێرا داوایان له حكومه تی بریتانی و
 هاو په یمانان كرد له فه له ستین لیژنه یه كی زایۆنی پێكه به ئین و نوێنه ره
 سیاسیه كانی خۆیان وه ك ئه ندام تیایدا دابه زرێن، به و مه رجه ی
 ئه رکی ئه و نێرده یه ش ئه وه بیست ئامۆزگاری پێشكێشی جه نه پال
 كلایكۆنی حاكمی سه ریازی فه له ستین بكات و وه ك گرووپێكی پێوه ندی
 له نێوان جووله كه و سه ركردایه تی سه ریازی ده ستبه كار بیست.

ئو لیژنه یه له ئاداری ساڵی ۱۹۱۸دا ده ست به كاریبو، به لام
 ئه ندامه كانی سه ربڕده یه كیان هیه ه ی ئه وه یه بگێڕدێقه وه، چونكه
 ویلیام گای کار ده لی لیژنه ی ناوبراو پێك له ئاداری ساڵی ۱۹۱۸دا

ده‌ستبه‌کاریبوو (واتا ته‌نیا دوا‌ی پینج مانگ له به‌لینی به‌لقوب) نه‌ندامه‌کانیشیان نه‌مانه‌ بوون:

- کۆلۆنیل ئۆرمسبای گۆر (دواتر بووه لۆردی هارلیک)، به‌پێوه‌به‌ری بانکی میدلاند و بانکی ستانداردی باشووری نه‌فریقا بوو. هه‌ر نه‌و بانکه‌ش بوو پاره‌ی بۆ هه‌لگیرساندنی جه‌نگی بویڕ خه‌رجکرد بۆ نه‌وه‌ی له نه‌فریقیدا نه‌لماس و زێڕی ده‌ستکه‌وی.

- کۆلۆنیل جیمس دی پۆچیلد، کوپی سه‌رۆکی لقی فره‌نسای خانه‌واده‌ی پۆچیلد و دامه‌زێنه‌ری ژماره‌یه‌کی زۆر له موسته‌عمه‌راتی جووله‌که له فه‌له‌ستین. له نیوان سالانی ۱۹۲۹-۱۹۴۵ بووه نه‌ندامی نه‌نجوومه‌نی گشتی بریتانی، دواتریش چه‌رچل وه‌ك وه‌زیری کاروباری پاپله‌مانی له حکومه‌تی بریتانیا دایمه‌زاند.

- جیدار (ملازم) نه‌دوین ساموئیل که له سه‌رده‌می جه‌نگی دووه‌می جیهانیدا وه‌ك به‌پێوه‌به‌ری چاودێری حکومه‌تی بریتانیا دامه‌زرا، کاتیکیش (ئیسرائیل له‌ سالی ۱۹۴۸) دامه‌زرا، بووه به‌پێوه‌به‌ری ئیستگه‌ی ئیسرائیلی.

- ئیسرائیل سیف به‌پێوه‌به‌ری کۆمپانیایه‌ زه‌به‌لاحه‌کانی (مارکس و سپینسه‌ر)ی بریتانی، خاوه‌نی پێوه‌ندیی پته‌و به‌ سووخره‌ نێوده‌وله‌تییه‌کان، هه‌روه‌ها نه‌ندامی‌کی به‌رجه‌سته‌ی ده‌ستگه‌ی (براین ترقیست) بوو که ئامۆژگاری و پاوێژی پێشکێشی حکومه‌ته‌یه‌ك له‌دوا‌ی به‌که‌کانی بریتانی ده‌کرد.

- لیۆن سیمۆن، که دواتر پله‌ی (سوارچاک)ی به‌ده‌سته‌هێنا و بووه به‌پێوه‌به‌ری به‌رپرسی نووسینگه‌کانی پۆسته‌ی گشتی له بریتانیا، به‌ته‌وا‌ی کۆنترۆلی نامێره‌کانی ته‌له‌فۆن و گشت جۆره‌ پێوه‌ندییه

بیته له کانی ده کرد. نه دنامه کانی دیکه ی لیژنه که ش بریتی بوون له: دکتور نیلدر و جوزیف کلون و حاییم وایزمانی رابه ری به ناوبانگی جووله که)، هر هه مووشیان نزدیکی زایونیزم بوون یان که سانی چالاکی نیو جوارچیوه که ی بوون.

نوسه ری په پرتوکی (جیهان... که مه ی دهستی نیسرائیل) به قسه یه کی ستر ستورز به لکه کانی پشتراست ده کاته وه که ده لی: نه م لیژنه به به ر له به پتوه چوونی (کونگره ی ناشتی له فرسای) و پیش هه لکیرسانی جهنگی به که می جیهانی، به نامانجی په خساندن کی که شیکی گونجاو له پیتاو (دلمه زراندن کی نیشتماننکی نه ته وه یی بق جووله که کان و جولاندنی یارمه تیده ر و هه وادارانیان بق نه وه ی یارمه تیی مادییان بده ن) په وانه ی فه له ستین کران.

نوسه ر نامازه به چه ند ناویکی دیاریکراوی زایونی ده کات که له لایه ک نوښه ری پاره ده ران و سووخورانی جیهانی بوون، له لایه کی دیکه شه وه به هوی توانای زه به لاهی مادییان وه توانییان کار له (کونگره ی فرسای بق ناشتی) بکه ن، تاکوو خزمه تگوزاری بق به رنامه نه خشه بق کیشراوه که ی پره خستنی.

جا نه گار بریاری پاسپیری (انتداب) بریتانیا له سه ر فه له ستین نه و کات له (کومه له ی که لانی به کگرتو) ده رچو، به لام نوسه ر هوونی ده کاته وه نوسه ری په شنووسی پاسپیری بریتانی بوسه ر فه له ستین پروفیسور فیلکس فرانکفورتزی به ناوبانگ بووه که زایونیه کی نه مریکی بووه، دواتریش له سه رده می سه روک پوزفلت دا بووه ته پاویرکاری به که می کوشکی سپی.

به کیک له و هووداوانه ی ویلیام گای کار ده یگیریته وه نه وه به کاتیک له سالی ۱۹۱۹ گفتوگو په سه ره تاییه کانی (کونگره ی ناشتی) له فرسای/

فەرنسا دەستیان پێکرد، پاویژکاری تاییهتی بەرێز کلیمنسۆ سەرۆکوەزیرانی فەرنسا مسیق ماندیل بوو، ئەمەش تەنیا ناویکی خوازاوی یەکیك له ئەندامەکانی ئال پوچێلد بوو. هەروەها مۆرگنزاویش له کۆنگرەگەدا وەك ئەندامی شاندى ئەمریکی نامادەبوو و پاویژکاریکی گەورە بوو، باوکی ئەو پیاووە بوو کە دواتر بووئە سکرێتێری دارایی سەرۆك پۆزفەلت. هەروەها لەم گفتوگۆیانەدا مستەر ئۆسکار ستراوس هەبوو، ناوبراو بە پێرەوکاریکی توندپۆی پلانی پارەدەرانى زایۆنى ناسرا بوو، پۆلیکی بەرجەستەشی لە پێکەینانی کۆمەڵەی گەلان و داپشتنی سیاسەتەکانیدا هەبوو.

نۆسەر نووسینیکی لۆسیان وۆلفی نووسەری پەرتووکی (دراسات عن تاريخ اليهود) دینیتە نیو باسەکی: کۆمەڵەیەکی دیکەى بچکۆلەى جوولەکەى (زایۆنیزمی) بەرجەستە هەن کە واژۆیەکانیان لەسەر) پەیماننامەى ناشتی لە فرسای) دەرکەوتوو - ئەمەیش پێویستی بە زۆرێک لە توێژینەو و شیکردنەو و بەستەنەو و پووداوەکان هەبە بەیەکتەری - لەوانە: لویز کلۆتزلە فەرنساوە (دواتر لە پرسێکی دارایی تێوەگالۆ و لەبەرچاوان خۆی بزرکەتوو) هەروەها بارۆن سۆمینۆ لە ئیتالیاو و مستەر ئیدوین مۆنتاگ لە هیندستانەو.

ویلیام گای کار بەقوولی دەچیتە نیو پێوەندییە نەینییە (دارایی و سیاسى و ئابنییەکانی) نیوان زایۆنییەکان و کەسایەتیە مەزنەکانی جیهانی، وەك: ویلسۆن، پۆزفەلت، لوید جۆرج، چەرچل، کلیمنسۆ و چەندان کەسى دیکە، بەپای نۆسەر ئەو کەسانە پێچەوانەى ئەو پالەوانییەتى و سەربەخۆی و مەزنایەتیەى دراوئە پالیان (مۆردى سەر تەختەى شەترەنج بوون).

(۲)

جیهان... که‌م‌ه‌ی ده‌ستی ئیسرائیله
پی‌ره‌وکردنی کردارییانه‌ی پروتوکوله‌کان

په پرتووکي ((جيهان ... گه مه ی نيسرائيله)) به ووه به ناوبانگ له میانی پوونکردنه وه ی مه ترسیدارترین و گرنګترینی نه و پووداوانی جيهان پیاياینده تپیه پړوه و دهستی شارووه ی جووه کان جولینه ی سهره کیی نه و پووداوانه بووه، نه و پیره وکردنه کردارییه پوون ده کاته وه که له گه وړه ترین به لکه نامه ی جووله که له میژوودا هاتوره و نږد به وردی په رده له پووی په هه نده کانی کوده تا و پیلانی جووله که به دزی جيهان پاده مالی، نه م به لکه نامانه به ناوبانګن و به پرتووکوله کانی سهرانی زایونیزم ناسراون، جيهانیش په که مجار به هوی په پرتووکیکی دیکه وه پتیا ناشنا بووه که هه مان ناوی هه بووه، هه رچنده هه ولی بیوچانی جووه کان خرایه گه پ بۆ نه وه ی نه و پرتووکولانه به نه ټی میینه وه، به لاه هه وله کانیا ن شکستیان خوارد و پرتووکوله کان بلا بوونه وه، کاتیکیش په رده له سهر نه ټییه کانی پامالډرا جيهان به ته واوی حه په سا.

راستییه که ی جيهان ناشنای هیچ په پرتووکیکی دیکه نه بووه به قه د په پرتووکي پرتووکوله کانی سهرانی زایونیزم وروژاند بیتي. نه م پرتووکولانه له ته لمود وهرگراون که پیاوانی بواوی دارایی و نابووی جووله که بۆ سپنه وه و ویرانکردنی مه سیصیه ت و بابووی و دواتریش نیسلام دایانناوه. نه و ویرانکارییه ش که خاوه نانی پرتووکوله کان بریاریان له سهر داوه ده بی له ماوه ی سه ت سالد ا بگاته نه نجام. جووه کان پتیا ن وایه نه وان پاشایه تی و ولایتیکی جووله کی داودی نه تو داده مه زرتین هینده فیل و نامرازی له به رده ستدا ده بیت - که که مینه یه کی نږد که میشن - بتوان به ته واوی و به شتیره یه کی

تۆتۆكراتى جلهوى حوكمرانى جيهان بگرنه دهست، هيچ ناينىكى
ديكەش - به مەسحىيەت و ئىسلاميشەو - نىيە ھارسى و ھاوشانى
ناينى جوولەكەيى تەلموودى بىت، ھەروەھا ئەم شارستانىيەتەي
ئىستە بە تەواوى ھەلدەو شىنئەتەو و ناتارى لەسەر پاتارى ناھىلى.
ئىسرائىلى بونىادنراویش لە خاكى ھەستىندا تەنيا دەست و
نامرازىكى جوولەكەي جيهانىيە.

بەلام دەبى بېرسىن واتاى پرتۆكۆل چىيە؟ لە زماندا واتا
پەشنووسى پۆنگەوتن يان پەيماننامە يان بەلگەنامەي پەسمىي
حكومەتەكان دەگەيەنى. ھەروەھا واتاى بنەمايەكانى پەفتار و نەريت
و زاراوەكانى دبلۆماسى و داپشتن و شىوانى بەلگەنامە
دبلۆماسىيەكانىش دەگەيەنى.

بەلام مەبەست لە پرتۆكۆلەكانى سەرانى زايۆنى برىتيە لە
شىوان و تۆرمىكى تايبەت و نۆو پۆكەكەي بېيار و پاسپاردەكانى ئەو
كۆمەلە كەسەي لەخۆگرتووە كە بە سەرورەرانى جوولەكە ناسراون.

سەران و سەرورەرانىش پېرگەلىكى ھەژموندارى بوارى
دەستورن و لەپووى ناينى جوولەكەشەو سەركرەدە و پېرە
ناينىيەكانن، بەلام لێرەدا لە واتا ناينىيە دامالراوەكەي خۆي لايداو،
چونكە مەسەلەكانيان لەنێوان ديار و نادياردا ئالۆزكاندوو، بۆ ئەو
واتايەكەي لە مۆژگارەدا كەسانى ھەژموندارى بوارى سياسى و
ئابوورى و پيشەسازى و پارتە نەينىيەكان و بزوتنەو و وێرانكارە
تيكدرەكانىش بگرێتەو و پاشا و دەستەلانداران و سەروران لە
دەستەلات دابەلايت و پەيماننامەكان ژێرپى بخات و پىلانگى و
كوشتن و تيرۆر بلاو بكەنەو.

سه‌ره‌وه‌ران و ده‌سته‌لا‌تدارانی‌ش له‌و حاخامانه یان‌خواه‌ندانه (الرب یان‌الربوبی) خواوه‌ندی وه‌ر‌گیراون، نووسه‌ریکی پسپۆیی جووله‌که ده‌لی: به‌واتای مامۆستا یان زانا دیت.

به‌لام واتای پرۆتۆکۆله‌کانی سه‌رانی زایۆنیزم ده‌سته‌ی نه‌ینی جووله‌که مه‌زنه‌کانن که به‌رده‌وام بوون و قه‌واره‌شاراوه‌که‌ی له‌سه‌رده‌می شۆڕشی فیه‌نسیدا نوێبوویه‌وه و له‌سه‌ره‌وتی خۆشی به‌رده‌وام بوو، له‌سه‌ده‌ی تۆزده‌میشدا له‌نیو‌په‌وسای سزای و پێک له‌پۆزگاری کارل مارکسدا هه‌ر به‌رده‌وام بوو، له‌چاره‌کی کوتایی هه‌مان سه‌ده‌شدا زۆر کارابوو.

دواتریش له‌ده‌یه‌ی کوتایی واتا له‌سالی ۱۸۹۷ له‌بازلی سوئیسرا یه‌که‌مین کۆنگره‌ زایۆنییه‌ جیهانییه‌که‌ی خۆی به‌سه‌رۆکایه‌تی د. تیۆدۆر هرتزل به‌پێوه‌برد، له‌و کۆنگره‌ نه‌ینییه‌دا پرۆتۆکۆله‌کان دانران، چه‌ند بیروپایه‌کش هه‌یه‌ گوايه‌ پێش نه‌م کۆنگره‌یه‌ به‌هۆی ئاشر گنزیرگی جووله‌که‌ی ئۆدیسا له‌ (ئوکرانیا) ئاماده‌ کراوه، ناوبراوه‌که‌ که‌سیکی ئاسایی یان تاکیکی گه‌ل نووسیویه‌تی، دوا‌ی جه‌نگی یه‌که‌می جیهانی و شۆڕشی به‌لشه‌فیی په‌وسیا، به‌ره‌وه‌له‌ستین کۆچی کردووه‌ و له‌سالی ۱۹۲۷ و دوا‌ی نه‌وه‌ی ۶۰ سال‌خه‌زمه‌تی زایۆنیزمی کردووه‌، مردووه‌.

ئه‌م بێیارانه (پرۆتۆکۆله‌کان) بۆ نه‌وه‌ ئاماده‌ کرابوون له‌هه‌ردوو کۆنگره‌ی بازدا به‌خێنه‌ پوو، بۆ نه‌وه‌ی تاوتۆی بکرتین و پاکنۆس بکرتنه‌وه‌ و له‌میانی ئه‌و کۆنگره‌یه‌دا که‌ چه‌ندان دانیشتن به‌رده‌وام بوو، بێیاری له‌سه‌ر بدری، هه‌ر وه‌ک چۆن له‌ده‌قه‌کانیشیدا هاتووه‌. به‌لام پۆلیسی نه‌ینی سزای په‌وسی له‌کرده‌یه‌کی زۆر خه‌یرا و له‌کاتی

به پټوه چوونی کونگره که دا هه لی کوتایه سه ریان بق نه وهی ده ست
به سه راپوړت و نووسینه کانی کونگره که دا بگری، نه و پرتو کولانه ش
یه کټک بوون له و نووسراوانه ی به سه رکه وتووی ده ستیان به سه ردا
گیرا.

سه هیون له بڼه پدا ناوی گردټک یان بانټکه له نورسالم-
نورشه لیمی سه رده می یه بووسیبه کان (عه رب) دا، هه روه ها که نغانیبه
(عه ره به کانیش بهر له هه زاران سال پټش جووه کان له کوندا لټی
نیشته جی بوون، کاتیکیش جووله که کان له زیندان و دیلی ژیرده ستی
بابلیبه کان گه پانه وه، بینیان یه بووسیبه کان له دڅخی ناسایی خویان
له فه لستین ماونه ته وه، به مشټوه یه واژه ی سه هیون به و گرده ی
قودس ده گوټری، بق خویان وه ری ده گرن و به کاری ده هیئن، هه روه ک
چون پټشتریش نه ستیره ی شه شینه ی که نغانیان بق خویان به کاره یتا و
چه ندان شتی دیکه شیان وه ک خوازه وه رگرتووه و خستوویانه ته پال
خویان.

له سه ر گردی سه هیوندا داودی پټغه مبه ر کڅشک و ته لاره که ی
خوی بنیاد نابوو، له گه ل گوزه رکردنی کاتیشدا وشه ی سه هیون بووه
هیتا و ناماژه یه ک بق حکومتی نایینیانه ی جووله که، عاشقان
(خڅشه ویستانی) سه هیون پټکخراوټکی ناشکرا- نه ټنیی ژور به دناو
بووه و جووله که کان له پووسیای سزاریدا دوا ی نیوه پاستی سه ده ی
توزده یه م دایانمه زراند، نه و پټکخراوه ده یویست له پټگه ی نانه وه ی
ناشووب و فیتنه چیه ته ی و تیروره وه (واتا به شیوازی سه هیونی)
سزاریزمی پووسی بهوخټی.

ئەو پێکخراوه بەچەند دەیه‌یه‌ک بەر لە هێرتزل گرنکی بە
فەلەستین داوه، زۆریه‌ی که‌سانی دیار و بە‌ناوبانگی ئە‌وکاتی جووله‌که‌
تە‌فلی ئە‌و پێکخراوه‌ بوون، لە‌وانه‌: باوکی حاییم وایزمان و کیش بن
گۆریۆن و بنتویش و سۆلۆکۆفی خاوه‌نی پەرتووکی میژووی سه‌هیۆنی
و هتد. ئە‌و پێکخراوه‌ توندوتیژە‌ یه‌که‌مین لایه‌ن بووه‌ لە‌ کوتاییه‌کانی
سه‌ده‌ی نۆژده‌یه‌مدا کۆمه‌له‌ جووله‌که‌کانی ناردووه‌ تە‌ فەلەستین.

THE PROTOCOLS

OF THE MEETINGS OF THE LEARNED ELDERS OF ZION

TRANSLATED BY VICTOR E. MARSDEN

ده قه نینگلیزییه کی پرلوقوله کان
که جووله که کان توانیان بیشارنه وه و نه یانه یشتووه جاریکی
دیکه له چاپ بدریخته وه!

تبریزستان له ۱۲ی مارسى سالى ۱۸۸۱ قەيسەرى پروسيا ئەسكەندەرى دووهميان ٧-يەلدار كرد، موسا سميلانسكى دەلىى حكومەتى پروسيا ددانى بە رېڭخراوى عاشقانى سەهيۆن ١٠:اوه، ئەم سميلانسكيه لەلای عەرەبەكانى فەلەستيندا زۆر ناسراوه و لەو كاتيدا هاتووته فەلەستين و سەر بە رېڭخراوى عاشقانى سەهيۆن بووه .
ئەمەى خوارووه پوخته‌يه‌كى پزۆتۆكۆله‌كانى سەرانى سەهيۆنه:

پزۆتۆكۆلى يەكەم:

نابى سياست له هېچ شوينيك و بەهېچ شيۆه‌يه‌ك لەگەڵ ئەخلاقدا يەك‌انگير بىت و بگونجى- جەخت‌کردنە‌وه لەسەر بلاو‌کردنە‌وه‌ى عەرەق و شىتى و داوینچىسى زوو- زۆر پێويستە خراپە‌كارى بلاو‌يكرێتە‌وه بۆ ئە‌وه‌ى سوودى دەسته‌لائينكى يەك‌لاكەرە‌وه دەرکەوئ و سىستم بگە‌پننیتە‌وه بۆ ژيانى سرووشتى.

پزۆتۆكۆلى دووهم:

پوونه‌دانى گۆرپانكارى هە‌رتمايه‌تیی دواى جەنگە‌كان، بۆ ئە‌وه‌ى جووله‌كه بتوانى يارمە‌تیی مادى پيشكيش بكات و هەر دوو بە‌ره‌ى جەنگ لە‌ژێر پە‌حمە‌تيدا بن، ئە‌مە‌يش توانا بە جووله‌كه دە‌بە‌خشى ئە‌و سەر‌كردە و پا‌به‌رانه هە‌لبژيرئ كه بتوانن بە‌رزە‌فتيان بکە‌ن.

پزۆتۆكۆلى سێيەم:

بلاو‌کردنە‌وه‌ى هە‌ژارى و بێ‌دەرە‌تانى لە‌نيۆ‌كە‌سانى نيۆنه‌تە‌وه‌ى (الامى) چونكه نازادى پادە‌ريپرين و مافە‌كانى مرقۆ لە‌بەر چاوى ئە‌و كرت‌كارە‌دل هېچ مانا‌يه‌كى نيبە كه‌وا كار پششى چە‌ماندوو‌تە‌وه .

پروقتوگلی چوارهم:

ده بئى كۆماره كان له سه ر ئهم بنه ماينه دابمه زرين و پىكه پىندرين:

۱- شىرپى كۆيرانى پر له بىسه روبه رى و ههراوزه نا.

۲- داپلۆسين و تاكړيى.

۳- بره ودان و په واجدان به بىرگه ي په كسانى و نازادى، گهرچى

دژ به سرووشتى په مه كيانه ي مروييه.

۴- بره ودان و بلاوكرنه وهى كىپرگيى مادي و وهرچه رځاندى

جفاك به ره و جفاكيكى خو په رستى دلپه قى بى نه خلاق، بونه وهى ته نيا

له پيناو زيت و چيز و خوشييه كان هه ول بدات.

پروقتوگلی پينجه م:

بلاوكرنه وهى ده مارگيرى ئاينيانه و عه شيره تيبانه -

ده ستوه ردان له گشت په يماننامه ييه ك جا نه گه ر به شپوه يه كى نه پينيش

بيت - دامالينى گه لان له چه ك - به رزه فتكردنى پاى گشتى.

پروقتوگلی شه هم:

باوه په يتان به كه سه نئونه ته وه ييه (الامى) نا جووله كه كان بق

به فيرقدانى سامانى زهوى و به ره مى كشتوكالى به ره و نه و

پيشه سازييه ده پرژيته ده ستى جووله كه و هاندانى كرئكاران بق

حه زكردن به سه رگه رمى و پابواردن و بىسه روبه رى و زقر داواكردنى

زيادكردنى كرئ، به رده و اميش كار بق به رزكردنه وهى نرخى ماده

سه ره كييه كان بكرئ به شپوه يه ك كرئكاران و خاوه نكاره كانيان شه كه ت

بكات - تيبينيكردنى گشت زيره كييه كى نئونه ته وه يى و پاوه دوونانى

يان له نتيو بردنى.

پروتۆکۆلی حه‌وته‌م:

شه‌که‌ تکرده‌نی کۆی نه‌ و ده‌وله‌ تانه‌ی ده‌بنه‌ ته‌گه‌ره‌ی به‌رده‌م پلانه‌کانیان، نه‌ویش به‌ هه‌لگیرساندنی جه‌نگ له‌نیوان نه‌ و ده‌وله‌ تانه‌ و هاوسنییه‌کانیان، نه‌گه‌ر نه‌مه‌یش سه‌ری نه‌گرت، ده‌بی ناگری جه‌نگیکی جیهانی خوش بکری.

پروتۆکۆلی هه‌شته‌م:

زانستی ئابووری، بابته‌ی سه‌ره‌کیی زانسته‌کانی زایۆنییه‌کانه‌- پێگه‌ و پۆسته‌ گرنگه‌کان ده‌خریته‌ نه‌ستۆی نه‌ و میلله‌ت و نه‌ته‌وه‌یه‌ی نه‌خلاق و سرووشتیان تیکچووه‌، بۆ نه‌وه‌ی سه‌رشۆڕیه‌کانیان بیه‌ته‌ ناوهری نیوان نه‌ته‌وه‌ و نه‌وان، بۆ نه‌وه‌ی نه‌گه‌ر له‌ فه‌رمانه‌کانی جووله‌که‌ یاخی بوون پیشبینیی دادگه‌یه‌کردن یان ده‌ستگیرکردن و به‌ندکران بکه‌ن.

پروتۆکۆلی نۆیه‌م:

دوو‌باره‌ په‌روه‌رده‌کردن و فیکرکردنی گه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه‌ک پیش نه‌وه‌ی بیر و باوه‌ری زایۆنیزمیی تیا‌دا بلاو بکریته‌وه‌.

پروتۆکۆلی ده‌یه‌م:

سه‌هیۆنییه‌کان (زایۆنییه‌کان) باوه‌ریان وه‌هایه‌ گه‌لان گرنگی به‌ لایه‌نه‌ پڕ له‌ باقووبریق و ته‌نته‌نه‌کان ده‌ده‌ن و ناچه‌ قوولایی مه‌سه‌له‌کانه‌وه‌، لی‌ره‌وه‌ ده‌تواندری نه‌ نوینه‌رانه‌ی گه‌لان به‌خزنییه‌ نێد کایه‌ی سیاسیه‌وه‌ که‌ ته‌نیا بیریان له‌لای چیژ و که‌یف و سه‌فایه‌، بۆ نه‌وه‌ی نه‌توانن گفتوگو له‌سه‌ر نه‌و یاسایانه‌ بکه‌ن که‌ پتویسته‌ ورده‌کارییه‌کانیان ناشکرا نه‌کری، نه‌مه‌یش ئازادیی کارکردن- ده‌نگدان

به بئ له یه کتری جیا کردنه وه و ناسینه وهی چینه کان ئاسان ده کات،
نه مه یش بق پنگه گرتنه له توژی پشنبیر بق نیو نه و کایه به -
ویران کردنی خانه واده کان به چاندنی تاکه رای و خۆپه رستی بق نه وهی
نه قله به هادار و پر له شاره زاییه کان پینه گن و نه گنه هیچ شویتیک.

پرتو کولی پانزه یه م:

پاراستنی نه و بووکه شووشانه ی له پۆست و شوینی گرنگ و
هه ستیار داده ندرین هه روه ها دروست کردنی شه رعییه ت بق هه موو نه و
شت و فهرمانانه ی له دهوله ته کانیا ن وه ک بریار ده خریته به رده میان.

پرتو کولی دوا نزه یه م:

کۆنترۆل کردنی خانه کانی چاپ و په خش و ده ستگرتن به سه ر
بلاو کراوه ی ئۆپۆزیسیۆن و که سانی به ره له ستکار، به بیانوی نه وه ی
به بئ هیچ بنه ما و پره نسپییک پای گشتی ده وروژتین، به لام بلاو کراوه ی
پنگه پیدرای به ره له ستکاران ته نیا دژی نه و خالانه ده وه ستیته وه که
نیازی گۆپینیا ن ئاراسته کراوه، راستیه که ی نه و له ناوه وه په یوه ست
و لایه نگره و نه و به ره له ستکارانه ئاشکرا ده کات که پئی له خشته
براون.

پرتو کولی سیژ ده یه م:

تیپه پانددنی یاسایه دژواره کان، دواتریش پاکیشان و خستنه
ته له ی پای گشتی به گرفتیکی نوئ بق نه وه ی سه رنجیا ن له سه ر یاسای
تیپه پۆندراو لاجییت، هه روه ها ئالۆز کردنی پرسه سیاسیه کان -
له خشته بردن و خافلانددنی جه ماوه ری میگه ل و په شوکی به جۆره ها
سه رگه رمی و پابواردن و گه مه و کۆنترۆل کردنی نه نجامه کانی
به شیوه یه ک خزمه تی وروژاندنی پای گشتی بکات و گۆپوتای بووژتینی

و چاو و سہرنج و ناگایہ کانی لہ ہنبر نہ و شتانہ دا دور بخرنہ وہ کہ
بہ دڑی دہ ہوند رینہ وہ .

پرتو کولی چوار دہیہ م:

گورپنی وینہ و وینای چہ مکہ گشتیہ کانی وہ ک نازادی، لہ
پنگی خستہ بہر باس و پیش نیاز کردنیان و کارکردن بہ دڑی نہ و
چہ مکانہ بق ماوہ یکہ زور دورودریژ .

پرتو کولی پانزہیہ م:

ویران کردنی تاکاہ تیی مرف و تہ او خاپور کردنی بہ چہند
ہزیرکی میمای تایبہ بہ بنہ ما و پیبازی کومہ لہ .

پرتو کولی شانزہیہ م:

پروگرامی زانکویہ کان: پارگان و ماموستایانی زانکویہ کان بہ پپی
بہ رنامہ یکہ نہننی چاکدا پیزاو و توکمہ نامادہ دہ کرین - دہرچوانی
زانکویہ کان لہ پوی ہزیریہ وہ لہ پرسہ سیاسیہ کان دور
دہ خرنہ وہ - دہ بی بیلہ تیبہ کان لہ پنگی بہ کیشکردن یان تہ نانت
دزایہ تیکردنیان لہ نیو ببرین بق نہ وہی نہ گنہ پوست و شوینہ
گرنگہ کان .

پرتو کولی حہ فدہیہ م:

شارہ زایی و پسپوری لہ یاسا وہ ما لہ خہک دہ کات بہ شیوہ یکہ
سارد و سر و توندوتیز و کالہ پہ قانہ پہ رورہدہ بین و لہ گشت پیباز و
بیروباوہ و ہلویستیکیشیان دایان دہ مالی، بہ چاوکی نامرفانہ و
تہ او یاساییانہ دہ نوارپنہ ژیان .

پروقتوگلی هه ژده یه م:

ده بی گوتاریبێژان بۆ وروژاندنی مانگرتنه کانی نێو جه ماوه ر و گه ل
ناماده بکړین، نه مه یش دهره تی ناسین و ناشکراکردنی که سانی دژ و
به ره له ستکار سانا ده کات.

پروقتوگلی توژده یه م:

ده بی تاجی ئازایه تی له سه ر سه ری تاوانکاری سیاسى لایه ری،
نه مه یش به دانانی له پیزی دز و پیاوکه ژه بێژاوه کان، بۆ نه وه ی جفاک
چۆن به چاوی بێژاندن و سووکوریسواپی ده نواریته تاوانی ئاسایی،
به هه مانشتیوه ش له تاوانه سیاسیه کان بنواپی.

پروقتوگلی بیسته م:

سه هیۆن (زایۆنیزم) حوکمی جیهان ده کات، ده بی حوکم و
ده سته لاته که یان ته واو پیچه وانه ی نه و خراپه کاری و گه نه لیه بیته
که له نێو سیسته نه یۆده وله تیبه کاندایاوه، خودی نه مه یش له
دروستکراوی ده ستی زایۆنیزمه بۆ نه وه ی جیهان هه ست به جیاوازی
نێوان هه ردوو سیستم بکات- له ده وله تی جووله که و نیشتماندا دراو
پشت به هیزی به ره م و هیزی کار ده به ستی، نه مه یش نه گه ر و چانسی
ئۆده ست نه وده سترکردنی بۆ ده ره خستنی جا نه گه ر کاغه ز بیته یانیش
ته نانه ت له دار دروست کرابیته.

پروقتوگلی بیست و یه که م:

سامانی زایۆنییه کان به هۆی قه رزه دهره کییه کانه وه چه نه هینه
ده بیته وه، دواتریش به دهرکردنی چه نه د (چه ک و کۆمپیا له یه کی که م

به‌های پاره^(۳) که گشت مرقئیک ده‌توانی تیایدا به‌شدار بیّت، پشت به
قهرزه ناوخییه‌کان ده‌به‌ستن، نه‌میش ده‌بیته هوی هه‌لگوشینی سامان
و پاره‌یه‌کی زیاد.

پروقتوگولی بیست و دووهم:

کاتیك سیستمی زایونی سه‌قامگیر ده‌بیّت، بۆ گشت مرقئیک پروون
ده‌بیته وه ئازادی له‌سەر بنه‌مای هه‌لوه‌شانه‌وه و خراپه‌کاری و گه‌نده‌لی و
کردنی گشت کاریکی دلخۆشکه‌رانه و چیژیه‌خش و هه‌وه‌سبازی بنیاد
نانی.

پروقتوگولی بیست و سییه‌م:

له‌ده‌وله‌تی زایونیدا (سه‌هیون) نه‌خلاق ده‌سه‌پێندری و
خواردنه‌وه‌ی عه‌ره‌ق و مه‌شرووب به‌تاوانیکی گه‌وره‌ داده‌ندری، چونکه
عه‌ره‌ق و مه‌شرووب مرقؤ و ئازهل ده‌هینیته‌یه‌ك ئاست، كۆی نه‌و
هه‌زانه‌ش له‌نیو ده‌برین كه‌ پالنه‌ره‌كه‌یان په‌مه‌كه‌ نه‌ك نه‌قل، بنه‌مای
ئازهلپیه‌ نه‌ك مرقوی.

پروقتوگولی بیست و چواره‌م:

گه‌وره‌ بیرمهند و ده‌سته‌ه‌لاتداری پروتوگوله‌كان به‌وه‌سفکردنی
کاری پاشای ده‌وله‌تی زایونی کوتایی به‌ پروتوگوله‌كان دینیت و

(۳) به‌لگه‌نامه‌یه‌كه‌ و به‌هایه‌کی نیاریكروی هه‌یه، نه‌و لایه‌نه‌ی ده‌ری ده‌كات به‌لین ده‌دات
ماوه‌ماوه‌ سوودێك به‌دات هه‌لگه‌ره‌كه‌ی، نه‌ویش به‌پیش پێكه‌وتنیک نیاریكرو ده‌بیّت. واتا
وه‌ره‌قه‌یه‌کی دارایی و هه‌ویتییه‌ له‌ قهرزێك بۆ ماوه‌یه‌کی نیاریكرو، خاوه‌نی قهرزه‌كه‌ شایسته‌ی
ئوه‌یه‌ سووی پێ بدری. ده‌شتواندري ده‌ستاو ده‌ستی پێ بکړی و حکومەت و کۆمپانیا
داموده‌ستگه‌یه‌كان ده‌ری ده‌چوینن

ده نووسی: ده بې حوکمیکي به کلاکه روه بیت جا نه گره توندوتیژیش
بیت، پلانه هه نووکی و خیرا و ناینده بیه کانی پاشا ته نیا پاشا و سې
له و که سانه ده یزانن که فتریان کربوه. ده بې پاشا له لای هارولاتیانی
خوشه ویست و له بهر دلان و شکودار بیت، هه روه ها ده بې چه ندان جاری
بیشومار له که لیان بناخفی، نه مجوره پیکارانه واده کن هیزی گه و
هیزی ده سسته لاتدار- که له ولتانی نیونه ته وه ییدا له یه کتری
جیا کراونه ته وه- له و په پی هارمونی و سازانیکي ته ولودا بن.

کاتیکیش نه م پر توکولانه بلاوکرانه وه، جووه که کان زاره تره ک
بوون، نه مه ییش وای له مرتزلی پابه ریان کرد چه ندان بلاوکراره ده ریکات و
تیایاندا پاییکه یه نی: له قودسی نه قداسدا^(۴) هندیك به لکه نامه ی نهی نی
دزاون نه مه ییش بؤ نه وه بووه نه که ویته دهستی ناگه سان و نه وانه ی
ناتوانن بیپاریزن، جا نه گره گوره ی سه روه رانی جووله کهش بیت، چونکه
بلاو بوونه وه یان به شپوه یه کی پیشو هخت و له کاتی نه گونجاودا،
جووله که کان له جیهاندا ده خاته نیو خراپترین به لا و مهرگه سات و
نه هامة تی.

(۴) شویتیکه و ده که ویته به شی ناووه ی خیمه ی موسا و هیکل نگرش لیم به و ناوه ناسراوه،
پېرلنترین شویتیکه تی. قودسی نه قداس له سه ر شپوه ی شاپالو دوستکولوه. ته نیا تابوونی
عهده ی تیا دا بوو، هیمای پیوه ندی تابیه تی به نی نیسرائیل له که ن خودا. ته نیا سه رۆکی
کاهینه کانی نیسرائیل ده یوانی سالی جاریک له پۆکی چه ژنی که هار هندا به مه بهستی
داگیرساندنې بخوور و پشانندنې خوینی قوریانی به سه ر عه رشی سه ر تابوونی په حمت بچیته نیو
قودسی نه قداس. به مضیوه به سه رۆکی کاهینه کان پیکاری لیخوشبوون له گوناه ی خوی و
که له که ی ده گرت به ر. قودسی نه قداس له به شپوه کانی دیکه ی خیمه ی کربوونه وه/ هیکل به
ناوپرک جیا کربوویه وه، ناوپرکه کهش زکد قه به و نه ستود بوو له که تانی بیکه ر و هیلې شین و
مرد و په مه یی دوستکربوو و شارویمی زوینی له سه ر چنرابوو. (سه لاح سه عدی).

دەكرى بەراوردىكى نيوان نىۋە پۇكى پىرتۇكۇلەكان و ئەو پەوداۋە
سىياسىيانە بىكەين كە دواى چەند سالىك لە پىرتۇكۇلەكان ھاتنە پىشى،
وہك:

* پىشبینىكردى پووخانى خەلافەتى ئىسلامى عوسمانى لەسەر دەستى
جوۋەكان و پىش دامەزاندنى دەولەتى ئیسرائىل.

* پىشبینىكردى خۇشكردى ناگرى جەنگى يەكەمى جیهانى كە تىايدا
دۇپراۋ براۋە بە يەكەۋە دۇپراۋ و تەنیا جوۋلەكەكان سوۋىيان لە
غەنىمەت و دەستكەۋتەكانى ئەو جەنگە ۋەرگرت.

* پىشبینىكردى كەۋتن و پووخانى سىستىمى پاشايەتتەكانى ئەۋروپا،
پوۋن و ئاشكرايە پىژمى پاشايەتى لە ئەلمانىا و نەمسا و پۇمانىا و
ئىسپانىا و ئىتالىادا پووخان.

* پىشبینىكردى بلاۋكرنەۋەى ئاشوۋب و فېتنە و قەيرانىكى جیهانى و
ئىۋو دەولەتى و بونىادنانى ئابۋورى لەسەر بىنەماى زىپ، زىرپىش
جوۋلەكە قۇرغىيان كرىۋە.

چەندان پىشبینى دىكەش ھەن و پەوداۋە جۇراۋجۇرەكانى
بەدرىژاى چەندان سالى دواى سەردەمى زانائى پوۋسى سىرجى نىلۇس
ھاتنە كايەۋە، ۋەك كەۋتنى پوۋسىاى قەيسەرى و پلاۋونەۋەى كۆمۇنىزم
تىايدا كەۋا بەشىۋەيەكى نۇر ملھوپانە و ئاكرەۋانە ھوكمى پوۋسىايان كىرد
ۋ ئەۋ ولائە بوۋە چەق و مەلبەندى بلاۋكرنەۋەى كودەتا و پىلان لە
جىھاندا.

(۳)

ویلیام گای کار

سهره‌تا و کوتایی!!

ویلیام گای کار ده‌لی له سالی ۱۹۱۱ تا سالی ۱۹۵۰ گه‌پان و پشکنینی کردووه تاکوو زانیویه‌تی نه و جه‌نگ و شو‌پشانه‌ی به‌سەر جیهانه‌که‌ماندا زالن ته‌نیا ده‌رنه‌نجامی کو‌ده‌تا و پیلانیکی به‌رده‌وامی نه‌هریمه‌نانه‌یه .

دواتر درێژه به قسه‌کانی ده‌دات و په‌گ و قو‌ناغه‌کانی کو‌ده‌تا و پیلانه‌که‌ناشکرا ده‌کات و تیشک ده‌خاته سه‌رنه‌و به‌شانه‌ی جیبه‌جیکراون تا ده‌گاته قو‌ناغی نووسین و بلاوکرنه‌وه‌ی په‌رتووکه‌که‌ی، به‌چریش تاوتویی جیبه‌جیکردنی چه‌ند لایه‌نیک‌ی بیکه‌ی ته‌واوکه‌ری هه‌مان پیلانی نه‌هریمه‌نانه ده‌کات. بابزانی و ویلیام گای کار کییه‌؟

ویلیام گای کاری جه‌نه‌پالی ده‌ریایی له حوزه‌یرانی سالی ۱۸۹۵دا له لانکشایی ئینگلترا له‌دایکبووه، خو‌پندنی له ئیسکو‌تله‌ندا ته‌واو کردووه، دواتر له سه‌رده‌می جه‌نگی په‌که‌می جیهانی وه‌که‌ نه‌فسه‌ری ده‌ریاوانی له سو‌پای ده‌ریاوانی ژیرناوگه‌په‌کان (الفوامات) ده‌ستبه‌کاربووه، دواتر له وه‌زارتی پاگه‌یاندن و نووسینگه‌ی پاگه‌یاندنی زایونی و پاشانیش له هه‌والگری نه‌مریکی و که‌نه‌دیدا کاری کردووه .

له ته‌مه‌نی هه‌ژده سالی‌دا... ژیا‌نی سه‌رک‌پشانه‌ی نێو ده‌ریای ده‌ستپیکردووه و به‌په‌نگه‌ی ناوی به‌ره‌و خو‌ره‌لات چوو، له‌ویدا چاوی به‌بانگه‌شه‌کارانی کۆمۆنیستی که‌وتوو و هه‌ولیان داوه کاریگری له‌سه‌ر هه‌ژده پینه‌گه‌یشتوو‌ه‌کانی بکه‌ن، به‌لام زیه‌که‌ بووه و وای پێ باش بووه که‌مێک به‌سه‌نگریته‌وه، بۆ نه‌وه‌ی بواری شرو‌قه‌کردنی نه‌م بابه‌ته‌ی به‌ته‌واوی بۆ په‌خسێ.

نوسه ههولی باوه پیتنه کە ی بە سەردا تیتە پە پڕوه و نه چووته ژیریاری هیزی کۆمونیستییه وه ... دواتر بۆی پوون بووته وه کۆمونیزمی نۆوده ولەتی ته نیا به شیککی کودەتا و پیلانیکی زه به لاهی نۆوده ولەتییه، بانگه شه کاره کانیشی جهنگاوه ران و داردهستی نه هیمه نن و ئامانجیان له نیوبردنی ئابین و نموونه بالایه کانه بۆ نه وهی ده رفه تی گونجاو بۆ سهر کرده کانیان بپه خسی به ته وای جیهان بخه نه ژێر ده ستانی خۆیا نه وه.

له سالی ۱۹۳۱دا، دهستی به به پڕوه بردنی چه ند کۆنگره یه ک کردووه و له چه ند یانه یه کی جۆراوجۆری که نه دیدا سه باره ت به کودەتا و پیلانه نۆوده ولەتییه که وانه ی گوتووه ته وه، بابەتی وانه و کۆنگره کانیشی دوو پرسسی سهره کی پوون: کۆمونیزمی نۆوده ولەتی و جیهانگه رای سی سهرمایه داری. دواتر له سهر ده می جهنگی دووه می جیهانیدا کاری بۆ هه والگریی که نه دی کردووه.

هه ر له سالی (۱۹۵۰) وه و دوا ی خانه نشین پوونی له هیزی ده رای سی، بووته یه کێک له گه وره ترین که سانی تاوتوێکاری کودەتا هه ره گه وره و به ناوایانگه که ی دوا ی جهنگ.

له و کاته وهی وه سهر پلێکانه کانی په یژه ی پۆسته کاندای سهر ده که وت... به رده وامیش توێژینه وهی له مه پ سهره داوه کانی کودەتا و پیلانه هه ره گه وره که ی جووله که کان ده کرد: بجووبایه ته هه ر شوینیکی جیهان به لکه نامه ی کۆ ده کرده وه، ده پیشکێن و لێیان ورد ده بوویه وه، کاتیکیش بۆی بلوایه به رپه رچی به دخوانی ده دایه وه.

کاتیکی ویلیام له دوا ی جهنگی دووه می جیهانی پله ی کۆمندیوری پی به خشر، هه وت په پتووی که چاپ دابوو، هه ر هه وت

په‌رتووک‌ه‌ک‌ه‌ش وه‌رگ‌ت‌پ‌درانه سه‌ر چه‌ندان زمان.. په‌رتووک‌ه‌کانی نه‌مانه:

(۱) بق‌خاتری میوان.. بق‌خاتری خوا.

(۲) فریشته‌کانی قوولایی دۆزه‌خ.

(۳) به‌رز و وشک.

(۴) پاویکی به‌نرخ.

(۵) له‌ده‌ره‌وه‌ی ته‌متومان.

(۶) شکستیک له‌باکوور.

(۷) کلاره مسیبه‌کان و پانتۆله فشه‌کان.

دواتر و له‌نیوه‌ی په‌جایه‌کانی سه‌ده‌ی پابردوو (بیستم) په‌رتووک‌ی (جیهان.. گه‌م‌ی ده‌ستی ئیسرائیله)ی له‌چاپ‌دا، مه‌به‌ستیشی له‌بلاوکردنه‌وه‌ی نه‌م په‌رتووک‌ه‌دا ناشکراکردنی هۆیه‌کانی تیکچوون و داپووخان و شه‌پ و ململانی نیوان نه‌ته‌وه‌کان و به‌رپابوونی جه‌نگ و شوپشه‌کان بوو.. ناویراو له‌م په‌رتووک‌ه‌دا نه‌م وێرانی و تیکچوون و نزمبوونه‌وه‌یه‌ی داوه‌ته‌پال نه‌وه‌که‌سانه‌ی که‌به‌ (ده‌سته‌شاراوه‌کان) ناویان ده‌بات و سه‌رکرده‌ و گه‌لان وه‌ک گه‌م‌ی ده‌ستی خۆیان و مۆده‌ی شه‌تره‌نج مه‌لده‌سووپینن! نه‌وه‌یه‌زه‌شاراوانه‌ی له‌په‌رتووک‌ه‌که‌دا ناوی بردوون مه‌به‌ستی حاخام و ئیمبراتۆره‌نابورییه‌کانی جووله‌که‌یه‌ و به‌و (نورانییه‌نه‌ ناوی بردوون که‌سیستمی نویی جیهانیان هێناوه‌ته‌ئاراوه‌).

ناویراو پتیی وایه‌ململانی له‌سه‌ر گۆی زه‌ویدا ململانییه‌کی مه‌تاهه‌تاییی نیوان خێر و شه‌پ و باشه‌ و خراپه‌ و بێ باوه‌پیه‌، پتیی وایه‌ نه‌وه‌ بێ باوه‌پی و خاوه‌ناسیییه‌ی (الحاد) نورانییه‌کان له‌نێو

تویژی که جاندا بره وی پی ددهن و تیچوونی نه خلاق به سن بق
هه لوه شانده وه و لاوازکردنی نه وگه ل و نه ته وانه بق نه وه ی
نورانییه کان پیلانه به دخواز و نه گریسه کانیاں جیبه جی بکن. نه و جا
ویلیام له په پتووکه که ی خؤیدا چاوی به میژوو و بنه چه ی جووله که کاند
کپراوه ته وه و به بنه چه و پرهگ و پریشی جووله که کان و بنه مای
په چه له کیان و دابه شبوونیاں له نه وروپادا جیگه ی بایه خپیدانی بووه .

دواتریش ده چپته سر باسکردنی پؤلی مه ترسیداری جووله که له
شؤرپشه جیهانییه کان، نه و پؤل و کاریگرپشه هه له نیوه ی سده ی
هه ژده یه مه وه ده ستپیده کات تا ده گاته کاتی ته و اوکردنی
په پتووکه که ی له نیوه پاستی په نجایه کانی سده ی پابردوو... له
شؤرپشی ئینگلیزییه وه ده ستپیده کات و دواتریش به فپه نسی و پووسی
و له کوتاییشدا جهنگی یه که می جیهانی ده گرته وه .

نوسر له په پتووکه که ی خؤیدا باسی نه گریسی و چه په لی و
پیلانه دوورمه و دایه کانی جووله که ده کات بق بلاوکردنه وه ی شه پخوازی
و بیدینی و تیچوونی نه خلاق، به گشت چه ک و ئامرازیکه وه که له
پؤست و پیگه به رزه کانی به کرتگیرای جووله که له ولتاندا
ده ستپیده کات، یانیش به هؤی ساخته کاری و به رتیل و هه په شه کردن
له کهسانی پله بالا و وه زارته کانه وه ده گه نه هم مه رامه ی خؤیان !
هه ندیک جاریش به هؤی دروستکردنی قهیرانی داراییه وه نه و نیازه
گلاوه یان ده هیننه دی ، هه روه ک چؤن له نه مریکا و بریتانیا دا بردیانه
سر. ولتانیاں به قه رز شه کت کرد و بوونه هؤی هه ژارکردن و
برسیه تیی که لانی سته ملیکراو!

ويليام پيى وايه كۆمۆنيزم نوژمنى يه كه‌م و سه‌سه‌ختى
مرفا‌يه‌تييه^(٥) و جووله‌كه‌كان بۆ هينانه‌دى مه‌رامى تيكوپينكدانى
جيهان به‌خراپ سووديان له‌ كۆمۆنيزم وه‌رگرتوه‌. نه‌ك مه‌ر نه‌مه‌،
به‌لكو پيى وايه‌ چه‌رچل و پۆزفالت و ستالين مۆده‌ى شه‌تره‌نج و گهمه‌ى
ديكه‌ى ده‌ستى جووله‌كه‌ن. راشى گه‌ياندوه‌ هيتله‌ر له‌ گشت
سه‌ركرده‌كانى ديكه‌ باشت دركى به‌ مه‌ترسىي جووله‌كه‌ كردوه‌ له‌ سه‌ر
جيهاندا.. راسته‌ نووسه‌ر ده‌ستخوشي له‌ هيتله‌ر ناكات له‌ پاى نه‌ر
قه‌سابخانه‌ و خويندپيى ده‌ره‌ق به‌ جووله‌كه‌كان به‌ پيوه‌ى برد...
به‌لام به‌لاى كه‌مه‌وه‌ پاساوى بۆ هيناوه‌ته‌وه‌... ويليام له‌ زانياريه‌كانى
خويدا پشتى به‌ زۆرئك په‌پتووكى پيشوو و گوتارى نيو گريدوونه‌وى
نوورانييه‌كان و ده‌ستنووسى پاريزراوى نيو په‌پتووكخانه‌ گشتيه‌كان
به‌ستوه‌... وه‌ك ده‌ستنووسى ئه‌و نامه‌به‌ره‌ى له‌ كۆتاييه‌كانى سه‌ده‌ى
هه‌ژده‌يه‌مدا كه‌وته‌ ده‌ستى حكومه‌تى بافارى.

نووسه‌ر هۆشدارى له‌هه‌نبه‌ر په‌پتووكى به‌ناويانگى
پروتيكۆله‌كانى سه‌رانى جووله‌كه‌ (ده‌دات و پيى وايه‌ له‌ ناپنده‌دا
مه‌ترسىي گه‌وره‌ دروست ده‌كه‌ن، هه‌روه‌ها چه‌ند چاره‌سه‌رنكى

(٥) نووسه‌ر له‌ زۆر شويندا هيرشى توند ده‌كات سه‌ر پييازى كۆمۆنيزم و سۆسياليزم،
به‌لام مه‌رج نيه‌ من وه‌ك وه‌رگيتي كه‌ل بپروبووچه‌نه‌كانى نووسه‌ر ته‌با و كۆك بيم، وه‌لئ
وه‌ك نه‌خلاقياتى كارى وه‌رگيتيان ده‌بى دپي به‌ دپي نيو په‌پتووكه‌ وه‌ريگتيم و به‌هيچ
شيوه‌يه‌ك نه‌ ده‌ستكارى بكه‌م و نه‌ هيچ بركه‌ و په‌ره‌گرافيكى ئى لابه‌دم. ئه‌وه‌ كارى
كه‌سانى سه‌ر به‌ پييازى كۆمۆنيزم و سۆسياليزمه‌ په‌پتووكه‌ بخوينه‌وه‌ و پاى خويانى
له‌سه‌ر ده‌ريپين و نه‌گه‌ر نووسه‌ره‌كه‌ كه‌وتپيته‌ هه‌له‌وه‌ يان هيرشى ناره‌واى كردي، بل
خويان به‌ نووسين وه‌لامى بده‌نه‌وه‌. (سه‌لاح سه‌عدى).

کرداریش بق په چدانه وهی نه و مه ترسییانه ده خاته پوو. لیټان
ناشارمه وه کړی نه و هڅدارییانه چنه د پېشبینییه ک بوون به درېژایی
په نجا سالی پابردو وه پاست گه پان... دوا هڅداریی ناوبرویش
له مباریه وه نه و قهیرانه ده ستکرده داراییه به که هه نوکه جیهان
به ده سستییه وه ده نالټینی!

نوو سر پېش مړنه پر له نه ټینی و ته مومژاوییه که ی هه ردو
په پرتوکی (نه هریمه ن میری جیهان) و (ته می سووری سر نه مریکا ی
چاپ و بلاوکرده وه، به رده و امیش به سه رانسری جیهاندا ده گه پا و
گوتار و وانه ی پېشکیش ده کرد و چنه دان نامه ی ده نووسی و له
کړبوونه وه کاند به شداری ده کرد و هڅداریی دده و ده یگوت نه گه ر
پټیه و سه رکړده و دایبابان و پیاوانی ټایینی و ماموستایانی ټایینی و
خویندکاران و کرټکاران و گشت موقفیک به و پیلان و کوده تایه
نه هریمه نییه ی جووله که نه زانن که و جیهانی کړبووه ته گه می ده سستی
خری، نه و چاره نووسی موقفایه تی له سه رده سستی سه ریزانی
نه هریمه نه وه به ره و کویله بوونټکی ته و او ده چټ.

ویلیام گای کار له تشرینی په که می سالی ۱۹۵۹ دا له
هه لومه رجټکی پر له په مز و پاژ و ته مومژاویدا مرد، پوژنامه کان هیچ
شتټیکیان سه باره ت به مړنه که ی باس نه کرد، نه مه یش نیشانه ی
نه وه په ویلیام کار به له نیټو بردنی فیزیکییه وه پاکتاو کراوه... چونکه
ببووه ته گه ره ی به رده م نه خشه و پیلانی کوده تایه نه هریمه نییه که.
نم په پرتوکه ی ناوبرا و "جیهان... گه می ده سستی نیسرائیله"
بیرمه ندان به ده نگی ناگادار کړنه وه ی ناقلانی جیهانیان داناوه بق

هه‌وه‌ی گه‌لان له پێتتاو به‌ر په‌رچدانه‌وه و تێکشکاندنێ هه‌یزی دله‌وه‌ی شه‌پخوازی په‌کبکرن.

زۆر که‌س هه‌ن جه‌خت له‌وه ده‌که‌نه‌وه و یلیام کار زه‌ک مۆڤێک باجی پاستگویی داوه و هه‌موو ژیا‌نی بۆ به‌ره‌نگاری‌بوونه‌وه‌ی هه‌یزه شه‌پخوازه‌کان ته‌رخان کردوه، هه‌ر بۆی پته‌ووکه‌که‌ی دوا‌ی چه‌ند پۆڤێکی زۆر که‌م له‌ بلا‌بوونه‌وه‌ی به‌شی‌وه‌یه‌کی نا‌اسایی دیار نه‌ما، نه‌ک هه‌ر نه‌مه ... خودی نووسه‌ریش دوا‌ی ما‌وه‌یه‌کی که‌م له‌ دیار نه‌مانی پته‌ووکه‌که‌ی له‌ هه‌لومه‌رجێکی لێ‌ل و شار‌اوه له‌ گه‌ل من‌داله‌کان و ژنه‌که‌یدا دیار نه‌مان، ده‌سته‌ شار‌اوه‌که هه‌ر به‌مه‌ش نه‌وه‌ستا، به‌لکو ده‌ست‌دریژی کرایه‌ سه‌ر ده‌ست‌گه‌ی چاپ و په‌خشه‌که‌ش و نه‌و ده‌ست‌گه‌یا‌نه به‌شی‌وه‌یه‌کی کتوپر مایه‌پوچ بوون و ده‌رگه‌کانیا‌ن داخرا‌ن و به‌پۆه‌به‌رانی بزێ‌بوون. نه‌مه‌یش مه‌سه‌له‌یه‌که و زیاتر له‌ چه‌ندان نیشانه‌ی پرسیا‌ری بی‌وه‌لام ده‌ورۆژنی، ته‌نیا په‌ک وه‌لامی‌شی هه‌یه نه‌ویش پتوکی‌نه‌ی هه‌یزه شه‌پخوازه‌کان له‌ پشت نه‌و مه‌سه‌لانه‌وه بووه و تا‌که ئاما‌جی ده‌مکو‌تکردنی گشت نه‌و که‌سانه‌یه بخوا‌زن پوویه‌پووی بوه‌ستنه‌وه.

ئه‌م په‌تووکه له‌ بازا‌ره‌کاندا به‌ چه‌ند نا‌وێک ناسرا‌وه و بریتین له:
(١) جیهان ... گه‌مه‌ی ده‌ستی ئیسرائیله، نه‌مه ده‌قه په‌سه‌نه‌که‌به (الاصلی).

(٢) مۆده‌کانی سه‌ر داشی شه‌تره‌نج.

(٣) جووله‌که ... له‌ پشت گشت تا‌وانێکه‌وه‌یه.

زۆر که‌س پێیان وایه‌ مردنی ته‌مو‌ژاویی و یلیام کار ده‌ستی زایق‌نیزمه‌کانی له‌ پشته، چون‌که نووسه‌ر به‌هۆی په‌تووکی ((مۆده‌کانی

سەر دانی شه ترهنج یان جیهان گه مه ی دهستی ئیسرائیله)) ههروهه
دهستراگه یشتنی به به لگه نامه یه کی مه ترسیدار په رده له سەر پاستینه ی
جووه کان هه لمالیوه، هه موو نه و شتانه ده سه لمینی که ویلیام گای کار
له باره یانه وه درکاندوویه تی، پیلانه کانیانی خستووته به رچاو،
به لگه نامه مه ترسیداره کهش بریتییه له گوتاریکی نهینیی گه وره ترین
حاخام به ناوی ئیماتونیل رابینوفیچ که له پۆزی ۱۲ ی حوزه یرانی سالی
۱۹۵۲ له کۆنگره یه کی نانا سایی لیژنه ی له ناکاری حاخامه کانی نه وروپا
له بۆداییست خویندبوویه وه، به پتیوه به رایه تی هه والگری که نه دیش
ده قیکی گوتاره که ی ده سته و تبوو، ویلیام گای کاری کۆماندۆریش
دانه یه کی نه به لگه نامه گرنگ و مه ترسیداره ی وه گیرکه و تبوو. ویلیام
کار له هه لومه رچیکی ژۆر لیڤ و ته ماویدا مرد، ژۆر کهس
جووله که کانیان به کوشتنی ناوبراو تۆمه تبار کرد.

**نه مه پیش ده قی گوتاره نهینیی که یه که ویلیام کار دهستی
که و تبوو سواتریش بلاوی کردبوویه وه:**

سلاوتان لیڤی نه ی پۆله کانم، بانگی نه م کۆبوونه وه یه تاییه ته م
کردوون، بۆ نه وه ی به هیل سه ره کییه کانی پتیاز نه نوییه که مان
ئاشناتان بکه م، نه ویش پتیاز و به رنامه یه کی تاییه ته به جهنگی
داهاتوو. وه ک ده زانن، پتیو سته بوو پلانه بته په تییه که مان بۆ ماوه ی
بیست سال دوا بجهین، بۆ نه وه ی بتوانین له و ماوه یه دا نه و
ده سته وتانه پته و بکهین که به هۆی جهنگی دووه می جیهانییه وه
وه ده سته مان هیتاون، به لام چه ند پیکار و پتیما ییه کی نوێ ده رچوون و

بژ ئیمه ناردراون و داوا ده که ن پێنج سالی نهم مۆله ته بیست سالییه که م بکریته وه ..

ده بێ پیتان پابگه یه نهم ئه و ناماجه ی ماوه ی سێ هزار ساله و تا ئیسته کاری له سه ر ده که یه ن، ئیسته که وتوو ده ده ستمان، بۆیه له سه رمان پێویسته له کۆتاییدا به رو بووه که ی برینه وه و هه وله کافمان چرتر بکه یه وه و نه و په ی بلیمه تی و شاره زایی بۆ کۆ بکه یه وه . ئیسته ده توانم دلنیا تان بکه مه وه چه ند سالیکی که می ماوه گه له که مان پێگی یه که مینی خۆی له جیهاندا وه رگریته وه که مافیکی سرووشتی خۆیه تی و ماوه ی چه ندان نه وه ی دوو درژده لێی زهوت کراوه، به مه یش کاروبار و پرسه کان ده چه سه ر په وتی سرووشتی خۆیان و جووله که دووباره ده بیته وه سه رۆک و سه ره ور. (چه پله پێزانیکی به گوێ).

ئیسته سه باره ت به پێنمایه کانی تایبه ت به جه نگی داهاتوو پێرۆکه یه کتان پێده به خشم: ئیوه ئه و به رنامه و پێیازه سه رکه وتوو ده تان له بیره که سالی ۱۹۳۰ پێره و مان کرد و به ته وای سه رکه وتنی وه ده سه ته ینا، هه لمه تی سه رانه سری پڕوپاگه نده توانی له ئه لمانیا پوکینه دژ به خۆرئاوا و دژی سامیه کان بووژیتنی، دواتریش دوژاندنی پوکینه له خۆرئاوا دژ به گه لی ئه لمانی به هۆی دوژمنایه تی ئه لمانی له هه نبه ر سامیه کان سه رکه وتنی وه ده سه ته ینا.

نهمه هیتی سه ره کیی به رنامه و پێیازی هه نووکه ییمانه که ئیسته پێره ی ده که یه ن، ئیمه له خۆره لاهدا هه لمه تی ک دژ به خۆرئاوا و له خۆرئاواش دژ به خۆره لات به پێوه ده به یه ن، دژایه تی ئه و گه ل و نه ته وانه ش ده که یه ن که به بیلا یه نی ده وه ستن و ناچار یان ده که یه ن

خویان به لای بلوک و سهربازگه یه کدا بدهن، پټگه ش ناده یڼ هیچ که سټک پوویه پوومان بوه سستټه وه، به تایبته نه گهر ویستی ناستی توندی ململانیته که دابه زټټټه خواره وه و هیوری بکاته وه.

بیگومان دوا نامانجی شمان له م پلانه دا جهنگی سییه می جیهانییه که شوټنه وار و ویرانکاریه کانی له گشت جهنگه کانی پټشوو زځرترو به رفراوانتره، هه ولټیش ده خه ینه گهر نیسرا نیل له م جهنگه دا بیتلایه ن بمټټټه وه بټ نه وهی له شوټنه وار و کاریکه ریه کانی به دور بیت و له هه مان کاتیشدا ببټته باره گه یه کی لیژنه کانی نیو بژیوانی و پاوټژکاری و چاوډیری و ... هتد که نه وکات نهرکی سهرپه رشتیکرنی پرسی گه لانی ده خرټه سهرشان، نه م جهنگه دوا جهنگه مان ده بیت له ململانیته میژووی دژ به جوییم، نه و سا شوناسی پاستینی خومان ناشکرا ده که یڼ و پووی شاراوهی خومان بټ جیهان وه دهر ده خه یڼ.

له دواي جهنگی سییه می جیهانی هیچ نایینټک نامټټی، هه روه ها پیاوانی نایینش له گوږدا نامټنن، چونکه بوونی نایینه کان و پیاوانی نایینی بټ سهر نټمه مه ترسین و ده توانن سهره ریوونی داهاتوومان به سهر جیهاندا له نیو ببه ن، چونکه نه و هیژه پووحیهی نایین له ده روونی باوه پرداراندا زیندووی ده کاته وه، دواتر بوټری نه وه شیان له ده رووندا ده ژټټټټه وه دژمان بوه ستنه وه، نټمه پټوپه سم و نه ریته پوکه شه کانی نایینی جووله که ده پارټیزن، نه مه یش ته نیا بټ یه که مه به ست نه ویش پاراستنی نه و به ستره ی تاکه کانی گه له که مان به یه که وه ده به سټټه وه و لټناگه پټټن هیچ بیانیه که به هوی ژن و ژخوازی و هتد بیته نیو نایینه که مانه وه.

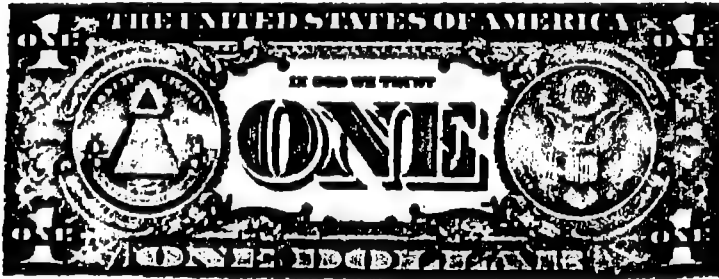
له وانه شه له پیتاوا دوا ئامانجاماندا هه مان کرده دووباره بکهینه وه که له پۆزگاری هیتله ردا به پتوه مان برد، واتا ئیمه خۆمان چه ند پووداوێکی چه وساندنه وه و سته مکاری دژ به چه ند کومه له و تاکه کانی گه له که مان پتکده خهین، به واتایه کی دیکه له پووداوگه لیکدا چه ند پۆله یه کی گه له که مان ده کهینه قوریانی، خودی نه و پووداوانه ش خۆمان ده یانورویتین و له پشت په رده وه ئاراسته یان ده کهین، بۆ نه وه ی له لایه ک پاساوی پاکیشانی سه رنج و پالپشتیی گه لانی نه وروپا و نه مریکا و ته وای جیهانمان بکه ویتته ده ست، له لایه کی دیکه شه وه پاساوی دادگه یی کردنه کانی دوا ی جه نگیش فه راهم بکهین، نه مه یش له پیتاوا دادگه یی کردن و دواتریش ده رکردنی فه رمانی کوشتن و له سیډاره دانی نه و سه رکرده و پتبه ره سه ربازیانی دژ به یه ک ده جه نگی، هه روه ک چۆن له دادگه ییه کانی تۆرمبرگ به پتوه مان برد.

له وانه یه قوریانیان به چه ند هه زار که سیك له پۆله کانی گه له که مان زۆر گه وه و تراژیدی بیته، به تایبه ت کاتیک خۆمان کار بۆ له نیوبردنیا ن بکهین بۆ نه وه ی تۆمه ته که بخهینه پال خه لکی دیکه وه، له وانه یه قوریانییه که زۆر گه وه بیته، به لام له پیتاوا دوا ئامانجامان: سه رکردایه تیکردن و سه روه ربوون به سه ر جیهاندا، نابێ سڵ له هیچ قوریانییه کی گه وه و بچووک بکهینه وه.

(٤)

پیلان و کودهتای جووله که و

قووجهك و دۆلاری نه مریکی

پوون و ناشکرایه حاخامه‌کانی جووله‌که له لیکدانه‌وهی ماناپ
 نه‌ئینییه‌کانی کتێبه پیرۆزه‌کاندا بانگه‌شهی ده‌سته‌لاتی په‌ها ده‌که‌ن ،
 پیشیان وایه نه‌و ده‌سته‌لاته په‌هایه به‌هزی سرووشیکی
 خواوه‌ندیانه‌ی تایبه‌ته‌وه‌یه ... به‌لام بانگه‌ش‌یه‌کی له‌مچۆره هیچ
 گرنگیه‌کی نییه ، نه‌گه‌ر کۆی نه‌و که‌سانه نامرازتکیان له‌به‌رده‌ستدا
 نه‌بیت سرووشه‌کانیان بخه‌نه واری کرداری و جێبه‌جێکردنه‌وه ...
 له‌به‌رئه‌وه ژماره‌یه‌ک سووخور و گه‌وره حاخامه‌کان و به‌پۆه‌به‌ران و
 دانایان کۆبوونه‌وه و بریاریان دا جفاتیکی نه‌یتی دامه‌زرتن کار بۆ
 وه‌ده‌یتانی مه‌به‌سته‌کانیان بکات ، ناویشیان لێنا کۆمه‌لگه‌ی نوورانی
 (The Illuminati..)

وشه‌ی نوورانی له‌ وشه‌ی لوسفیر (Lucifer) وه‌رگیراوه و مانای
 هه‌لگری تیشک و پۆشنایی یان بوونه‌وه‌ریکی زۆر پۆشن ده‌گه‌یه‌نی ...
 به‌مشێوه‌یه ، مه‌جمعه‌ی نوورانی بۆ جێبه‌جێکردنی سرووته
 تایبه‌ته‌کانیان دامه‌زراوه .. له‌مه‌وه دروستیی (که‌نیشتی نه‌هریمه‌ن)
 مان بۆ پوون ده‌بیته‌وه که کاتی خۆی مه‌سیح له‌ هه‌نبه‌ریاندا به‌کاری
 هێناوه و به‌م زاراوه‌یه وه‌سفی کردوون .

سه‌رانی نه‌هجوومه‌نی بالای جفاتانی نوورانیی جووله‌که سه‌باره‌ت
 به‌ کاروباره‌کانی ئاین و بیروباوه‌ره‌کان و ئاهه‌نگ و بۆنه ئاینیه‌کان و
 سرووته‌کان بانگه‌شهی هه‌بوونی زانیارییه‌کی به‌رز ده‌که‌ن .. هه‌ر نه‌و
 که‌سانه‌ش باوه‌پی خوانه‌ناسیی مادییان دا‌رشت که له‌ سالی ۱۸۴۸دا له
 مانیفیستی کۆمونیستی بلاوکرایه‌وه و له‌لایه‌ن کارل مارکسه‌وه نووسرا
 بوو .

مامی کارل مارکس حاخامیکی جووله که بوو، به لام به شیوه یه کی
 ره سمی له بوازی که هنووتیی بالا دابرا.. به مشیوه یه ده بینین
 جووله که کان جاریکی دیکه ده که پینه وه سه ر بنه مای هاویه شی
 شاراوه. دروشمی نورانییه کان قووجه که و سینبولی کوده تا و
 پیلانیکی نامانجداره بق پووخاندنی که نیسه ی کاسولیکی - وه ک
 نوینه ری مه سیحیه تی جیهانی - و دامه زراندنی ده سته لاتیکی
 دکتاتوری که حکومتی جیهانی له سه ر شیوازی نه ته وه
 یه کگرتووه کان به پتووه ی بیات.

نه و چاوه ی له سه ره وه ی قووجه که یه تیشک بق گشت لایه ک
 ده نیی:

نه مه سینبولی نازانسی سیخو پیکردن و تیرو و توقاندنه..
 له سه ر شیوازی گوستابو (ه والگری نه لمانی سه رده می هیتلر). وایز
 هاویت له ژیر دروشمی برایه تیدا دایمه زراند، نه مه ییش بق پاراستنی
 نه یینییه کانی پیکخراوه که و ناچارکردنی خه ک بوو بق نه وه ی به
 توقاندن خه ک له هه نه بر یاسایه کانی ملکه چ بکه ن.

نه م نازانسه پولیکی گه وره ی له ده سته لاتی تیروستی دوا ی
 شورش فریاد نه سیدا هه بوو.

نه و نوو وشه یه ی له سه ره ردوو دروشمه که دا هه لکولارون،
 مه به ست Coeptis Annuit واتا : نه رکه که مان (کوده تا و
 پیلانه که مان) سه رکه وتنی وه ده سته ینا.

به لام وشه کانی ژیر دروشمه که که بریتین له : Novus Ordo
 Seclorum سرووشتی نه رکه که پوون ده که نه وه، ماناکه شی
 سیستمی نوی جیهانییه.

ئه‌وه‌ی جینگه‌ی سه‌رنج و تیرامانه ئه‌وه‌یه ئه‌م دروشمه ته‌نیا له‌کاتی به‌کگرتنی سیستمی ماسۆنییه‌ت و ئۆرگانه‌کانی نوورانیه‌ت له سه‌روبه‌ندی کۆنگره‌ی فیلمسباد ماسۆنییه‌کان له‌ ساڵی ۱۷۸۲ وه‌ک دروشمی خۆیان هه‌لیانبردارد.

له‌ ده‌قه ئینگلیزیه‌که‌ی فیکتۆر مارسدنی پۆژنامه‌نووسی ئینگلیزی، به‌لگه‌نامه‌یه‌ک بلاوکراوه‌ته‌وه‌ وینه‌ی ماریکی تیا‌دایه‌ که‌ خۆی له‌ گۆی زه‌وی ئالاندووه‌، کلک و سه‌ری ماره‌که‌ له‌ کرده‌ی خۆئالاندنه‌که‌دا به‌یه‌ک ده‌گه‌نه‌وه‌، ئه‌مه‌یش مانای ئه‌وه‌یه‌ پیلانه‌که‌ ته‌واوه‌ و هیچ که‌لێن و که‌موکورتیه‌کی تیا‌دا نییه‌.

ماره‌که‌ هێمای هه‌ژموونی جووله‌که‌یه‌، هه‌روه‌ها دروشمی هێزی پاشایه‌ به‌هێزه‌که‌یانه‌، ئه‌م دروشمه‌ له‌ فیرعه‌ونییه‌کان دزراوه‌. چونکه‌ مار له‌ لای فیرعه‌ونییه‌کاندا هێمای دانایی و هێز و زۆزرانی بووه‌، فیرعه‌ونییه‌کان په‌یکه‌ری زێریان بۆ داتاشیوه‌ و ته‌نانه‌ت له‌سه‌ر تاجی پاشایه‌کانیشیاندا هه‌بووه‌.

مارسدن ده‌لئی: پیئده‌چی ئه‌م دروشمه‌ مۆری پرتۆکۆلی سه‌رانی زایۆنیزم بیت، وئنه‌ی قووچه‌که‌ بریسکه‌داره‌که‌ی خواره‌وه‌ی دروشمه‌که‌ش واتای پیئوه‌ندییه‌کی کۆن به‌ فیرعه‌ونه‌کانی میسر ده‌گه‌یه‌نی. هه‌روه‌ها گه‌وره‌ جه‌مسهره‌کانی ماسقۆنییه‌تی جیهانی‌ش ددانیان پئیدا ناوه‌، به‌وه‌ی که‌ باوه‌پ و سینبول و ئاماژه‌کانیان فیرعه‌ونی میسرییه‌ و به‌هۆی به‌نی ئیسرائیله‌وه‌ بۆیان گوازاوه‌ته‌وه‌ که‌ له‌ میسردا ژباون و پاشانیش ئه‌ویان جیه‌پشتوه‌.

له‌ پهند و حیکمه‌تی کۆنی چینی کۆنیشدا ئه‌وه‌ دۆزراوه‌ته‌وه‌ که‌: سیگۆشه‌ی سه‌ر ئاو، واتا به‌دی و خراپه‌، بازنه‌ش گوزارشت له‌ کوشتن و خوینپێژی ده‌کات، ئه‌مه‌یش هێژتکه‌ و سیگۆشه‌ی سینبولی خراپه‌کاری ده‌پاریژی.

ئه‌گه‌ر له‌ مۆری سنبولی ماسقۆنییه‌تیش رابمێنین -له‌سه‌ر سه‌ت دۆلاری ئه‌مریکیدا- مه‌سه‌له‌که‌ مۆرکیکی مکوپانه‌تر به‌خۆیه‌وه‌ ده‌گرێ. قووچه‌که‌که‌ی سه‌ر ئه‌م جۆره‌یان هێمای هه‌بوونی ده‌سته‌لاتیکی دکتاتۆرییه‌ که‌ ده‌مامکی دیموکراسیزمی پۆشیوه‌ - حکومه‌تیکی به‌گرتووی جیهانی له‌ژێر سیستمی نوێی جیهانیدا به‌پێوه‌ی ده‌بات. (باوه‌پ ئه‌مریکی له‌سه‌ر دۆلار- فائیز ئه‌لبه‌رازی).

پێبه‌ری پرتۆستانتییه‌تی توندپۆ باوکه‌ بات پۆرتسۆن جه‌خت له‌وه‌ ده‌کاته‌وه‌ ئه‌م دروشمه‌ی سه‌ر دۆلار هه‌چ پیئوه‌ندییه‌کی به‌ پزگارکردنی ئه‌مریکاوه‌ نییه‌، به‌لکو خاوه‌نه‌که‌ی: ئاده‌م وایز هاویتی دامه‌زرێنه‌ری پێکفرای ئه‌هریمه‌نی: (ته‌نویه‌) و دزه‌ی کردووه‌ته‌ نێو ماسقۆنییه‌ت و پارتی کۆمۆنیستی پوسیا و میزی خپری ئینگلترا و نه‌جیوه‌نی پیئوه‌ندییه‌کانی ئه‌مریکا و نه‌جیوه‌نی به‌پێوه‌بردنی یه‌ده‌گی فیدرالی،

کۆپه‌ندی پێشه‌سازیه‌ سه‌ریازییه‌کان، به‌ شیۆه‌یه‌کی گشتی ده‌ی کردووه‌ ته‌ ئیو زۆر شتی نه‌مریکا.

ناوبراو به‌ وه‌په‌پی دانیاییه‌ وه‌ پێی وایه‌: نه‌وه‌ی نه‌م مۆده‌ی له‌ سه‌ر دۆلار دیزاین کردووه‌، پیاویک بووه‌ به‌ ناوی چارلز تۆمبسونی نه‌ندامی پێکخستنی کۆنگرێس که‌ ماسۆنییه‌کی دلسۆز بووه‌. به‌لام نه‌ ده‌سته‌واژه‌یه‌ی له‌ خواره‌وه‌ی مۆده‌که‌دا به‌ لاتینی نووسراوه‌ نه‌گه‌ر وه‌ریگێردێته‌ سه‌ر هه‌ر زمانیک واتای: (سیستمی نوێی جیهان) ده‌گه‌یه‌نی. چاره‌ بریسکه‌داره‌که‌ی سه‌ره‌وه‌ی قووچه‌که‌ش به‌ لیکدانه‌وه‌ی بات پۆبیرتسون، چاری ئۆزیرسی خواوه‌ندی میسری کۆنه‌ و ماسۆنییه‌کان له‌ کاتی ئاهه‌نگه‌ نه‌ینیه‌ گرنگه‌کان بۆی ده‌گه‌پێنه‌وه‌.

به‌لام شیکردنه‌وه‌ی ویلیام گای کاری جه‌نه‌پالی نه‌مریکی سه‌باره‌ت به‌ مۆده‌که‌ به‌مجۆده‌یه‌: چاری سه‌رووی قووچه‌که‌که‌ تیفک بز گشت لایه‌ک ده‌نیریت و هیما‌ی ئازانس‌ی هه‌والگری و شوقاری و تیرۆر تۆقاندنه‌ و وایزه‌اویته‌ له‌ ژێر دروشمی برایه‌تی و بۆ پاراستنی نه‌ینیه‌کانی پێکخواره‌که‌ و ناچارکردنی خه‌ک له‌ پێگه‌ی تۆقاندنه‌وه‌ بۆ ملکه‌چیکردنیان له‌هه‌نیه‌ر یاسایه‌کانیان دایمه‌زاندووه‌. هه‌ر دوو وشه‌ هه‌لکناوه‌که‌ی سه‌ره‌وه‌ی دروشمه‌که‌ش (Annuit Coeptis) وانا نه‌رکه‌که‌مان سه‌رکه‌وتنی وه‌ده‌سته‌یتنا. به‌لام وشه‌ هه‌لکه‌نراوه‌کانی خواره‌وه‌ی دروشمه‌که‌ (Novus Ordo Seclorum) سه‌رووشتی نه‌رکه‌که‌ لیکداده‌ته‌وه‌ و مانایه‌که‌شی: (سیستمی نوێی کۆمه‌لایه‌تییه‌): نه‌وه‌ی جێگه‌ی تێبینیکردنه‌ نه‌وه‌یه‌ نه‌م دروشمه‌ ته‌نیا له‌ کاتی تێکه‌ڵبوون و یه‌کگرتنی سیستمه‌ ماسۆنییه‌کان و ئۆرگانه‌ نوورانیه‌کان

له سه‌رویه‌ندی کۆنگره‌ی فیلمسبادی سالی ۱۷۸۲ له‌لاین ماسقۆنییه‌کان وه‌ك دروشم هه‌لبژێردراوه‌.

بیار هیپیس په‌پتووکیکی به‌ناوینیشانی: (له‌پیناو دکتاتۆریه‌تی جیهانیی جووله‌که‌دا) نووسیوه و تیایدا نووسیویه‌تی: دۆلار دراویکی ته‌واو زایۆنییه، له‌میانیه‌وه سیستمی نوێی جیهانی پاگه‌یه‌ندراوه‌.

پیشتریش... جهریمیقی وه‌زیری دادی حکومه‌تی فهره‌نسی که به‌بنه‌چه جووله‌که‌یه و ماسقۆنییه‌کی پله (۳۲)یه واتا پله به‌رز و یه‌کیکه له‌ پێبه‌رانی بزوتنه‌وه‌ی نه‌ژادپه‌رستی جووله‌که‌ی جیهانی له سالی ۱۸۴۸ دا گوتویه‌تی:

(نه‌و پۆژه نزیکبووه‌ته‌وه ئۆرشلیم بپیته مالی نوێژ و ئالای خواوه‌ندی له‌سه‌ر بشه‌کیته‌وه، تاکه ئالای ئیسرائیل، له‌سه‌ر دوورترین که‌ناراوه‌کان ده‌شه‌کیته‌وه، هه‌رگیز نابێ جووله‌که بپیته هاوپی مه‌سیحی و موسلمان، پیش نه‌وه‌ی نووری باوه‌ر هه‌لبێت، نابینی تاکه نه‌قل، که واده‌ی هه‌لاتنی بق هه‌موو جیهان هاتوه، نه‌مه‌تا ئاماژه‌که‌ی له‌سه‌ر دۆلاری نه‌مریکیدا پۆشنایی ده‌به‌خشێته هه‌موو نه‌و که‌سانه‌ی له‌چاپی ده‌ده‌ن، بق نه‌وه‌ی مژده‌ی سیستمیکی نوێی جیهانیی پێده‌ن که تیایدا مه‌سیح دووباره ده‌گه‌رێته‌وه).

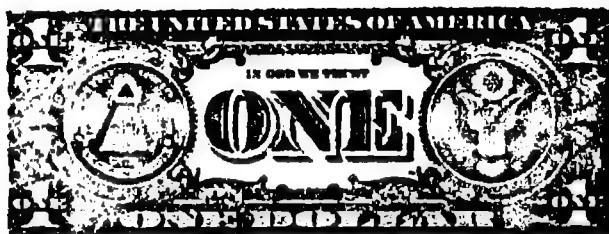
با بگه‌رێینه‌وه سه‌ر شیکردنه‌وه‌ی ئاماژه‌کانی سه‌ر دۆلار... له‌ خواره‌وه‌ی ده‌سته‌واژه‌که‌ی پیشوو: سیستمی نوێی جیهاندا ده‌سته‌واژه‌یه‌کی ئینگلیزی به‌مجۆره نووسراوه (the Great seal) واتا مۆزی مه‌زن، وشه‌کانی سه‌ره‌وه‌ی دروشمه‌که‌ش به‌ واتای سه‌رکه‌وتن بق ئێمه‌ یان نه‌رکه‌که سه‌رکه‌وتنی وه‌ده‌سته‌پینا وه‌رگێرداون، هه‌روه‌ها مانای مه‌زنی سه‌رکه‌وتوو یان پاشای تاکانه‌ی

هه مووان یان مۆری میسری یان میسری مه زن ده گه یه زن، له بهر نه ره ده کړی به مشیوه به له مانایه کانی سه ر دۆلار تیښه گه یه زن:

(نه نگوستیله یان مۆری مه زنی پاشای پاشایان)، بهر نه و هۆکاره کانی پیکهیتانی که سییه تیبه که ش بق میسر ده گه پته وه.

له لیکۆلینه وه و شه نوکه و کردنی بهرده و امیشدا پوونبووه ته وه نه و دوو وشه به فره نسی و اتا (قیبتی مه زن) قیبتیش میسری به نه و مه سیمی هه ر وه ک باوه.

پیکه و ت و میژووی ژماره هه لکه ندر او ه کانی سه ر بنکه که به پینی لاتینی نووسراون و اتا وشه ی Mocclxxvi نه و میژوو و پیکه و ت ده گه یه نی که تیايدا به په سمی (پیکه خراوی نوورانی) یه که مین به ردی بناغه ی کردارییه نه ی بق دائرا و بق داگیر کردنی میفشک و دواتریش خاک و سامانی سه ر گۆی زه وی که و ته کار، نه ک میژووی سه ریه خۆی نه مریکا. هه لۆیه که ی سه ر دۆلاریش نه سستیره یه کی شه شگۆشی جووله که ی له سه ر سه ره، دوو قووچه کی دژ به یکن و سینبولی جووله که و زایۆنیزم و کۆی نه و شتانه یه که پێوه ندییان به که لتووری عیبری و قهواره ی جووله که وه هه یه.

ژماره ی نه و نه ستیرانه ی
 نه ستیره شه شگوشه که
 پیکده هینن له سهر دۆلاردا ۱۲
 نه ستیرن نه ک زیاتر. ههروهه
 پینووسه لووله ییه کانیش

له سهر کلکی هه لویه که دا ژماره یان ته نیا ۱۲یه. ژماره ی نه و پم و
 حه ربه یه ی له نیتو ده ستانی هه لویه که دایه ۱۲ حه ربه یه. ههروهه

ژماره‌ی گه‌لای سهر چلی زه‌یتوونه‌که‌ی نیو ده‌ستی هه‌لویه‌کش
 سیزده‌گه‌لایه. هه‌روه‌ها ژماره‌ی چینه بێکه‌ینه‌ره‌کانی قوچه‌که‌کش
 واتا نه‌وه‌ی چاره پاسه‌وانه‌که‌ی له‌سهره سیزده چینن و سینگوشه‌یه‌کی
 دیکه‌ی تیشکه‌ری له‌سهره.

بزانته‌که واتای نوێی ماسۆنیه هه‌یتانه‌رسته‌کان ده‌گه‌په‌نی
 واتایه‌که‌شی نه‌وه‌یه که نه‌سبانه‌کان پۆله‌ی یه‌عقوبن، ۱۲ سه‌بت،
 به‌نه‌سباتی نیسحاق و ئیبراهیم ناودێرکراون. نه‌سبانه‌کان لقیکی به‌نی
 نیسرائیل - یه‌هودن - وه‌ک نه‌و تیره و هۆزه عه‌ره‌بانه‌ی پۆله‌ی
 نیسماعیل بوون. له‌ سوورده‌تی نه‌عرافیشدا له‌ قورئاندا هاتوه‌:
 وقطعناهم اثنتی عشرة اسباطا امما) واتا: کۆمه‌له‌ و تیپ. هه‌روه‌ها
 خاوه‌نی نه‌لکولیان له‌ موعجه‌می موحیتو لموحیتدا نووسیویه‌تی: (هه‌ر
 یه‌کێک له‌ کورانی نیسماعیل قه‌بیله‌یه، هه‌ر یه‌کێک له‌ کورانی یه‌عقوب
 سه‌بته). پرسیاره‌که‌ش نه‌وه‌یه: نه‌دی نه‌وه‌که‌ی دیکه‌ له‌ کۆنه
 هاتوه، بۆ نه‌وه‌ی ژماره‌که‌یان له‌سهر دۆلاردا بپیته ۹۱۳

یه که که له گشت دوانزه کانی پیٚسوو گرنگتره. به قه دهر مه موویانه. پاستیه که ی نه و یه که خوی بۆ نه وان زیاد کردوه، بوونه ته ۱۲ سه بت جا نه گه ر به ساخته بیش بیت. نه وان (جووله که ی الخزن). که نووسه ریکی جووله که و زانای نینسکول پیدی له سالی ۱۹۸۲ د به مردنیک گومانای مردوه و ناوی نارسه ر کیستله ر بووه له په پتوو که که ی خویدا به ناوی (هۆزی سیزده یه م) یه هودیه کانی به نه لغز ناویردوه، واتا تیره ی سیزده یه م که جووله که کانی نه مۆژگارن.

کاتیکیش ویلیام گای کار له په پتوو که که ی خویدا باسی دۆلاری نه مریکی و چۆنیه تیی پتوه ندیه که ی به نه ستیره ی په ش و چاره که ده کات و ناوی لیتاوه چاری هه لۆ و وه ک چاویکی هه میشه کراوه و بیدار وه سفی کردوه، هه روه ها پتوه ندیی قووچه که سیتیینه که به په هه نده کانی وینه که و نه و ناسمانه ی لیکداوه ته وه که نه گه ر له دۆلاره که سه راوژیری بکه یته وه وینه ی که شتییه کی نیو ده ریات ده که وینه به رچاو، هه ر نه میشه موحه مه د عیسا داوود تیشکی خستووه ته سه ر کاتیک باسی نه یینی شته شاراوه و داپۆشراوه کان و دۆر مه سه له ی دیکه ی ئاژانسی ناسا و هه والگری فیدرالی نه مریکی و هه وله کانی دۆریه ی مه لبه نده کانی ناسمانی و وشکایی و ده ریایش لینیته گۆپی که سه باره ت به بزیربوونه کانی سینگۆشه ی به رمۆدا هه نگاویان بۆ هه لیتراوه، کۆی نه و مه سه لانه ش پتوه ندیه کی پته ویان به و ده سته شاراوه یه هیه که پۆبیرت ویزهاوت له کۆنگره یه کی نه مریکی و له راگه یاندنیک پوون و په واندا تیشکی خستووه سه ر، کۆنگره که ش له پیتاوه ده ییتانی قه واره یه کی نایینی جیاواز به ستره

که پشتگیری له گشت جوړه کانی خوانه ناسی بکات، سه رڼکی نه ر
پټکخواوهش به پله ی یکه م ویزه اوتنه و دواتریش چه ندان پټکخواوی
نهینی به دوا داهات ، به لام نیسته له گشت به ریه کدا بوو : ۱ خاوه نی
نیشتمان و پاریزیه ندی و ناسایش.

(۵)

قه‌یرانی دارایی جیهانی..

و راستگه‌رانی پیشبینیه‌کانی ویلیام گای کار

مه موومان بهو قهیرنه گه وریه مهی بیبازاری (الکساد) ده زانی که وا
له سییه کانی سدهی پابردودا سه رانسهری جیهانی گرتنه، به لام
کهس باوه پی بهوه نه ده کرد دووباره بیتوهه، خه لک پی پی واپور
نه ستمه سه ره لیداته وه، ههروه ها پیمان واپور جیهان وانه و په ندیکی
تالی لی فیزیوه و هه رگیز پنگه به دووباره بوونه وهی نادات.

به لام قهیرانی دارایی جیهانی به هوی قهیرانی بارمنه
زه ویوزاره وه له نه مریکادا سه ری هه لدا و قهیرانیکی راستین بوو پیشتر
کهس پیشبینی نه کردبوو، به تاییهت له ولاتیکی وه که نه مریکای خاوه ن
گه ورتین و زه به لاحتین نابوری له سه ر گوی زه ویدا، راسته نه و
ولته په ندی له سدهی پابردووش وه رگرتبوو و نازار و تالی بیبازاریه
گه ورته کهی چه شتبوو، زیانه کانیسی گه یشتبوونه چه ند ژماره یه کی
هینده مه زنی گه ریبونی هیچ نه قلیک نه یده توانی لیکی بداته وه،
زیانه کانی قهیرانه که نه هه ر ته نیا بق نابوری نه مریکا، به لکو زانی
به نابوری گشت نه و ولاتانه گه یاند که به نه مریکا وه پابه ند بوون و له
خولگی نه ودا ده خولانه وه.

گه مه کردن به بازار به رده وامه، چونکه هیزی پالنه ری پشت
داپووخانه که چه ند سه وداگه ریه کی (مضاربات) بازرگانییه، چونکه
سیستمی پیکه ستنی تاییهت خزمه تی به رژه وه ندییه کانی
سه وداگه رکه ان ده کات که راستیه کهی داپووخانی بازاره کان ده کاته
په رژه یه کی قازانجه خش بق هه ندیک کهس و لایه نی دیکه.

به م دهسته واژه وروژنه رانه مایکل چوسود فسیکی نووسه ری
نه مریکی دهست به گوتاره کهی ده کات که له ژیر ناویشانی "کی"

له پشت دوا داپووخانی تابوورییه وهیه"، ئەمه پرسپارتیکی فراوانه و
بواړی لیکولینه وه له هه نېر نه و که سانه دا خوش ده کات که له پشت
داپووخانی بانک و بۆرسه و بازار په کانی نه مریکاوه بوون، بهو شتیوه یی
له دوا هه فته کاندای بینیمان.

پاسینییه که یی نه گهر مرقه له هه نېر دوا لیدوانه کانی هینری
بۆلسۆنی وه زیری خه زینه یی نه مریکی هه لوه سته یه ک بکات و به وردی له
مه سه له که بنواړی، ووزان و گومانه کانی پتر ده بن، بابزانین بۆلسۆن
چی گوتوه؟

ئهم پیاوه جهخت له وه ده کاته وه په دهی تومه تبارکردن ناماژه
به چهند کس و پارتیکی نیو ویلایه ته به گرتووه کانی نه مریکاوه
ده کات که له چهند سالی پابردوودا هه لای وه هیاان کردووه
به شتیوه یه کی نۆر گه ووه بۆلی له هه لگبرسانی قهیرانه داراییه
جیهانییه که دا هه بووه و تابووری نه مریکا و جیهانی کردووه ته پۆشی
به رددم په شه با، به شتیوه یه کی ته واد دلتیا و په هاش ولاته که یی خۆی
به پرسپار ده زانی، بۆلسۆن له قسه و لیدوانه کانی بۆ تۆپی فۆکس
بیزنس ده لی: "ئیمه به داخین له هه نېر نه و هه لانه یی کران و بوونه هۆی
به رپابوونی گه ووه ترین له رزه و داپووخانی دارایی جیهانی که و جیهان
ماوه یی حوت ده یه به ده سته یه وه ده نالتینی"، له مه یشدا ناماژه یی به
تاوانیکی گه ووه کردووه، تاوانه کهش شکسته پنهانه له کۆنترۆلگری
بازار و شکستی سیستمه داراییه کان.

تایا جووه کانی نه مریکا له پشت دروستکردنی ئەم قهیرانه وه
بوون؟.. نه و گوتانه یی مایکل چۆسۆدۆفسکی وه ک توومه تبارکردنیک
شاراوه یی نه وانه و به شتیوه یه کی ناپاسته وخۆ په دهی تاوانیان بۆ دریز

ده‌کات و جۆره پتوه‌ندییه‌کیشی به پاس‌تییه‌کی میژوویه‌وه هه‌یه، نه‌ویش پۆلی جووله‌که سه‌وداگه‌ره‌کانی نیو نه‌مریکایه که به‌میج شیویه‌یه که به‌رژه‌وه‌ندیی ولاته‌که‌یان به‌لاوه گرنه‌گ نییه، چونکه نه‌وان وه‌ک ئامانج ده‌نوارنه پاره نه‌ک وه‌ک ئامراز، نه‌مه‌یش جۆره به‌هایه‌که به‌دریژی دوو هه‌زار سال له سه‌رانسه‌ری جیهاندا له میشکایندا چه‌سپاوه. (سه‌باره‌ت به‌ پۆلی گریمانه‌یی جووله‌که له قه‌یرانه‌کی ئیسته‌دا دوور له بیردۆزی کو‌ده‌تا- نه‌میل نه‌مین- پۆژنامه‌ی نه‌لخه‌لیج).

له‌ کاتی جه‌نگی سه‌ریه‌خۆیی نه‌مریکا (۱۷۷۵-۱۷۸۱) سوو‌خۆره سه‌وداگه‌ره جیهانییه‌کان، زۆریه‌یان جووله‌که‌ی نه‌ووبی بوون له مملانیی توندوتیژی نیو خاکی تۆیدا ده‌رفه‌تیکی نایابیان بۆ زیاترکردنی قازانجه‌کانیان وه‌ده‌سته‌هێنا، له‌به‌رنه‌وه خه‌ریکی هه‌لگیرساندنی جه‌نگ و به‌رده‌وامیدان به‌و جه‌نگه بوون.

لێ‌رده‌ا بۆ یه‌که‌مین جار پۆلی کۆمه‌له‌ی ئابووری پۆچێلدیه‌کان خۆی به‌دیارده‌خات، نه‌و کۆمه‌له‌یه له هه‌ری می هه‌یسی نه‌لمانی گه‌نجانی به‌کرنگه‌راویان بۆ حکومه‌تی ئینگلیزی ئاماده‌کرد بۆ نه‌وه‌ی له‌ژێر ئالای بریتانیدا به‌شداری شه‌ر بکه‌ن، هه‌روه‌ها بۆ به‌رپه‌رچدانوه و سه‌نگه‌رگرتن دژ به‌ سه‌ریازانی جۆرج واشنتۆن پاره‌ی پتویسته‌یان وه‌ک قه‌رزدايه حکومه‌ت.

له‌نیو به‌لگه‌نامه میژوویه‌کاندا ده‌بینین قازانجه ئابوورییه‌کانی پۆچێلدیه‌کان به‌هۆی نه‌مه‌وه چه‌نده زیادی کردووه و چۆنیش بازرگانیه‌یان به‌چه‌که‌وه کردووه و شو‌فارییان بۆ هه‌ریه‌که له ئینگلیز و نه‌مریکییه‌کان کردووه و هه‌ولی له‌خسته‌بردن و سه‌رنج‌پاکێشانی

هه‌ربوو لایه‌نیان داوه بق نه‌وهی پانتایی جوگرافی جینگه‌که فراوانتر بکه‌ن، ئایا پۆلی داراییانه‌ی جووله‌که هه‌ر له سنووی جینگه نێوه‌خۆیی نه‌مریکیدا مایه‌وه ته‌نانه‌ت نوای ناشکرابوونی نه‌م پۆله‌شیان؟ سه‌باره‌ت به‌ بازاره‌کانی وۆل ستریت و بۆرسه‌شه‌وه ٤٠٪ جووله‌که‌کانی نه‌مریکا که ژماره‌یان ٦ ملیۆن که‌سه و له نیویۆرکدا ده‌ژیه‌ن، بق که‌سیکی وردیینی پووداوه‌که به‌سه ده‌رنه‌نجامی لی هه‌لێنجی.

نه‌م زانیارییه‌یه‌ی پێشوو نه‌و پرسیاره له می‌شکماندا ده‌وێژێخن: ناخۆ نه‌گه‌ری نه‌خشه و پیلانگێڕیه‌کی شاراو له پشت پووداوه‌کانی نێو ویلایه‌ته‌یه‌ کگرتووه‌کانی نه‌مریکادا هه‌بووه؟ نه‌دی پۆلی به‌شدار یان سه‌ربه‌خۆی جووله‌که له‌و پووداوانه‌دا چی بووه؟ له‌ سه‌ره‌تادا هه‌موو لایه‌ك ده‌زانن که بانکی لیمان برازه‌رس به‌ بنه‌چه و په‌چه‌له‌ك جووله‌که‌یه و په‌کیکه له‌ گرنگترین نه‌و بانکانه‌ی له‌ بوا‌ری زه‌ویوزار و خانووبه‌ره‌وه وه‌به‌ره‌یتانی کردووه و به‌هۆی هه‌رزانی زه‌ویوزار و نوێش فرۆشتنی به‌ نرخێکی زۆر گرانه‌وه قازانجی خه‌یالیی وه‌ده‌سته‌یتاوه، به‌لام له‌ کاتی دابه‌زینی نرخێ زه‌ویوزار و خانووبه‌ره‌وه پشکی عه‌قارییه‌یه‌ی بانکه‌کان له‌ بۆرسه‌دا هێنده دابه‌زی که‌یشته ئاستی دا‌پووخان. له‌به‌رنه‌وه بانکی لیمان مایه‌پووجی و قه‌للۆش بوونی خۆی پا‌که‌یاند، به‌ واتای پا‌ه‌ندنه‌بوونی به‌ دانه‌وه‌ی پا‌ره‌ی نه‌و که‌سانه‌ی پا‌ره‌یان له‌ بانک دا‌نا‌بوو، به‌مه‌یش چه‌ند بانکیکی هاو‌شیوه مایه‌پووج بوون و خۆ‌پێندنه‌وه‌کانی بنجامین فرانکلین پاست ده‌رچوون نوای نه‌وه‌ی پا‌ره‌ی پا‌شه‌که‌وتکراوی نه‌مریکی به‌هه‌وادا چو

و سەرلەنۆى لە كىتلىگە و كارخانىگەكانى سەوداگەر و سووخورەكاندا دووبارە كەوتەو نۆى دۆخى كرىگرتەى.

لە دۆخىكى وەهادا دور وەلام دەكەونە بەردەممان، هەردووكىشيان پۆلى جوولەكە بە دور نازانن، يەكەمیان پتوهندى بە بارودۆخ و پىنگە و پلە ئابوورىيەكانى جوولەكە و ئاستى پەسندكردن و پەتكردنەوئى جوولەكەكانەو هەيە لەلايەن جفاكى ئەمريكىيەو، دووهمىش تاييەتە بە چوارچىوئەى چۆنىيەتتى بەكارهێنانى دەستگە جيهانييه داراييهكانى جوولەكەو لەلايەن ئەمريكاو بۆ پىنگەگرتن لە جەمسەرى داماتوو-چىن- و پوووسىيائى سزارى كە ئىستە لەخەو و متبوونى قوولئى خۆى بىداربووئەو، بۆ ئەوئى هېچ كامىكيان نەگەنە پىنگەى هاوبەش و بەشدار لە حوكمكردنى جيهان و ئايدۆلۆژىيائى پارىزگەرانى نۆى تا كۆتائى سەدەى بىست و يەكئى ئەمريكى بىركات. سەبارەت بە پەهەندى يەكەم دورلقى لى دەبىتەو، يەكەم پتووستى بە خستنهپووى پاپۆرتى چوارەمى سالانەى پەيمانگەى پلاندانى سىياسىي گەلى جوولەكەو هەيە لە جيهان كە سەر بە ئازانسى جوولەكەيە و لىنىس پۆسى وەزىرى پىشووئى ئەمريكا سەرقايتى دەكات و گەيشتووتە ئو دەرئەنجامەى كە بلى: " كردهى پىشكەوتنى ئابوورى لەلاى نۆزىيەى جوولەكەكانى ناوچە جۆراوجۆرەكانى جيهان گەيشتووتە تروپىك و ئەو نابيندرئى بەرتەمايى هەولدان بۆ گەيشتن بەم تروپىكە هەبىت، ئەمەيش مەسەلەيەكى سەرنچراكىشه و پتووستى بە ناگايى و سەرنجى نۆرورد و پرسىيارىكى كارىگەر هەيە: ئاىا ئو كاتە هاتووو جووكان- بەو سەرمایە زەبەلاحەى بە پىنگەيەك لە پىنگەكان وەدەستيان هێناو- وەك خۆ ئامادەكردنئىك بۆ جەنگە هەرە

مهزنه پووحیه که ی میژوی هاوچه رخی بهنی ئیسرائیل له سه رانسه ری جیهانه وه بگه پینه وه ئیسرائیل؛ نه و جهنگی بریتیه له به گژدا چوونه وهی نه ته وه و گهلانی چوارده وریان و له پیتناو بیرۆکی بنیادنانی هه یکه ل و سه رپرگه و گه پاندنه وهی پاشایه تی و مولکی سوله یمان و گشت تۆرگانیکی دیکه ی ته وراتی به پتوه ده بری؟ به تایبته له کاتیگدا پوخسار و نیشانه کانی وه دیه یاتنی کۆی نه و مهسلانه خه ریکه له میانی چه ند کۆمه له یه کی توندپۆی ته وراتیدا له ئاسۆدا ده رده که ون و ماوه ماوه هه لده کوتنه سه ر گۆره پانه کانی مه سجدیوانه قسا؟

چوارچێوه ی لقى دووه میش بریتیه له و ترس و نیگه رانییه ی نووچاری لووبی جووله که بووته و تایبته به ناینده و چاره نووسیان له سایه ی نه و دابه شه بوون و که رتبه وونه نێوه خۆبیانه ی دووچاریان ده بیته وه، هه روه ک چون به سه ر کۆمه له ی گی ستریتدا هات و له نه ییاک جیا بوونه وه، هه روه ها له سایه ی نه و په تکردنه وه گه شه سه ندووه ی له بواری پراگماتیکی دارایی و سیخوپی بواری ئاسایش هاته پیش (نه گه ر گوزارشته که پر به پیتستی خۆی بیته).

لێره دا مافمان هه یه نه و شته بیر بیتینه وه که وا به مدواییانه ئالان شویتزی پروفیسۆری جووله که ی نه مریکی و مامۆستای به ناویانگی قوتا بخانه ی یاسا له زانکۆی هارفارد ئاماژه ی پی کردووه "به رده وامبوونی هه ژموند ارتترین که مینه ی جووله که له میژوی جووله که ی نه مریکا دا مه ترسی پووی تیده کات، نه گه ر هه ر ئیسته کارێکی ده گه ن بۆ پوویه پووبوونه وه ی نه م مه ترسییه نه که یه ن.

ئەم لێدوانە ئە زانیارییانە پشت‌پرسی دەکەن و ئەوە کەوا ئازانسێ
 هەوایی جوولەکە JTA بەمدواییانە پەردە‌ی لەسەر لادا و پراگەیاندا:
 جۆرە هەست و مەزەندە‌یه‌ک لە بازنە و خولگە‌ی سەرکردایەتی هەندێک
 رێکخراوی ئەمریکی لایەنگری ئیسرائیل بلاو بوو و تەو و پێیان واب
 ئیسرائیل جەنگی کاریگەری دروستکردن لەسەر ئەقل و دلی
 ئەمریکیەکان دەدۆزێتی. ئازانسە کە دە‌لی: ئەو ئیسرائیلیە‌ی لە
 پاراستنی لایەنگری و پشت‌گیری دەستە‌بژیری سیاسی ئەمریکی بۆ
 پالەشتیکردن لە سیاسەتەکانی خۆی سەرکەوتنی و دەستە‌هێنا، نیستە
 لەگە‌ڵ گە‌لی ئەمریکیدا پووبە‌پووی گرفتێ پێوەندی بوو و تەو کەوا
 خۆ‌ی بە‌پرەس ئیسرائیلیە‌کان دادانیا پیا‌یدا ناو و بوو و تە شتێکی
 حەتمی و دە‌بی بە‌و‌پە‌ی م‌کو‌پ‌بوونە‌و مامە‌ڵە‌ی لەگە‌ڵدا بکەن.

کەواتە ئایا کاتی ئە‌و هاتوو ئە‌م بوون و قە‌واریە لە‌نیو
 ویلایەتە یە‌گ‌گرتوو‌ه‌کانی ئە‌مریکا‌دا پە‌ردە‌ی لە‌پوودا دا‌بە‌الدێ؟
 لە‌بەر ئە‌و پە‌وتیک‌ی پێچە‌وانە لە‌ واشینگ‌تون و نیو‌یۆرک‌ه‌و بە‌رە
 تە‌لە‌بیب دە‌ستی پێ‌کردوو؟ ئایا سەر‌ه‌تایە‌کانی گە‌رانه‌و دە‌ستی بە
 قا‌چاغ‌چییە‌تی و برینی ناپ‌ه‌وای دارایی کردوو، و‌ا‌تا ئە‌و مە‌سە‌لە‌یه‌ی لە
 گشت ولاتێک و شۆ‌ینێکی پێ‌ش‌ووی ژیا‌نیاندا زۆر لێی شارە‌زا بوون؟

و‌ه‌لامە‌کە بۆ خۆ‌پە‌ری ئە‌قلمە‌ند جێ‌دە‌هێلن و دە‌چینه‌ سەر
 پ‌رسیارێکی دی‌کە: ئایا جوولە‌کە‌کان لە‌ کودە‌تایە‌ هەرە مە‌زنە‌کە‌ی دژ بە
 ولاتی چین بە‌تایبە‌ت و پ‌ووسیا بە‌ شێ‌وه‌یه‌کی گشتی، نام‌زێ دە‌ستی
 ئە‌مریکا بوون؟

سنۆک هۆ‌نگ‌کن‌ب‌یگی نو‌وسەر و لێ‌کۆ‌لە‌ری ئە‌مریکی بە‌ رە‌چە‌لە‌ک
 چینی لە‌ پە‌توو‌کە‌ی خۆ‌یدا بە‌ناوی (جە‌نگی درا‌وه‌کان) باس لە

کوده تايه کی هاويه شسی جووله که - نه مریکی - نه وروپی ده کات بق
تیکدانی ئابووری چینی - پهرجوو - له میانی ده سته وهردان و
هه لیه زاندن و دابه زاندنی دۆلار و پاشه ککشه کردنی به شیوه یه کی جیهانی
و به زکردنه وهی نرخه نهوت له جیهاندا و پترکردنی به های پاستینی
زێر له لایه ن خانهدادهی پۆچیلد و داروده سته نهینیه کانی له گشت
جیهاندا، خودی نه م مه سه لانه به سن بق هیدمه گه یاندن و گوذر
وه شانندی چاوه پروانکراو له ئابووری چینی.

نه وانهی باسمانکردن په رده له سه ر نه و پرووداوانه ی نه مریکا

لاده دن که پرویان دا و به رده وامیش پوو ده دن؟

بیگومان، چونکه نه و حکومه ته شاراوه یه ی وول ستریتی
کوئرتۆل کردوه و نه نیا لقیکی حکومه تی جووله که یی مه غۆلیی
جیهانییه و خانه واده ی پۆچیلد له ئینگلترا دایمه زراندوه. شیریب
سبیرینۆفینیشی نووسه ری به ره چه له ک پووسی و خه لکی نه سه کدنا فیا
نه خشه ی چه ندان پیلان و نه یینی و کوده تا بلالو ده کاته وه که ناگرێ
لیره دا لێیان بدوین و هه ره موویان بنووسین، له وانه شه قه یرانی
دارایی جیهانی سه ره تای ژانی له دایکبوونی جیهانیکی نوێ بیت توانا و
ویستی مۆڤ بکاته گالته جاپ، هه ر نه م مه سه له یه ش بوو ویلام گای
کاری نه دمیرال له په رتووکه گرنگه که ی خۆی (به رده کانی سه ر داشی
شه تره نج) پێی گه یشته وه، به تاییه ت کاتیک چاوێک به هه ردوو وشه که ی
سه ر دۆلاری نه مریکی دا ده گێرینه وه یه که میان ANNUIT
COEPTIS که واتای " کوده تايه که مان سه ری گرت و سه رکه وتوو
بوو، دووه میش NOVUS ORDO SECLORUM که واتای "
سیستمی نوێی کومه لایه تی جیهانی " ده گه یه نی.

به‌شی دووهم

جیهان... گهمه‌ی ده‌ستی ئیسرائیله

ویلیام گای کار

پیشہ کی

کودہتا و پیلانگیزیہ کی نیودہولہتی

نہ گہر نہ و شتہی من لہم پرتو کہ دا خہریکم پەردہی لہ پودا
ہہ لہالم، بق خوینہر دہ بیتہ ہیدمہ یہک، ہیوادارم ہیدمہ کہ نہ یخاتہ نیتو
سہرگہردانی و شپرزہ بوون و نہ و ہستہی لہ لا دروست نہ بیت پیتی
وابیت لہ حوکمدان لہ سہر مہ سہلہ کان بہ ہلہ دا چوہ، بہ لکو لہ
خوینہر دہ خوازم لہ میانی نہم نووسراوہ دا کہ لہ سالی ۱۹۱۱ ہوہ
خہریکی نامادہ کردن و نووسینیم، درک بہ پوداوہ کانی چوار دہوری
خوی و نہم جیہانہ بکات.

پرسپاریک بہردہوام لہ میٹشکدا دہ خولایہوہ و بہدوای
وہ لامہ کی ہہ لہوہ دا بووم؛ بچی پەچہ لہ کی مرقہ لہ ناشتیدا نازیہت و
لہ بہرچی دانیشتوانی گوی زہوی لہ خیر و خوشی و نیعمتہ
نقوزہ و ہندہ کانی خودا بیتہ شہ، ہہ ندیک خہ نییہ و ہہ ندیکیش گہنی؟
من تا سالی ۱۹۵۰ نہ متوانی پوچمہ نیتو پاستیبہ کہوہ. چونکہ
لہم سالہ دا زانیم نہ و جہنگ و شورشانی ژیانمانیان کردوہتہ پووشی
بہردہم پە شہبا و نہ و ہہ راوژہنا و بیسہ روپہرییہی جیہانہ کہمانی
بہر زہفت کردوہ، ہہر ہہ موویان دہر نہ نجامی کودہتا و پیلانگیزیہ کی
بہردہوامی نہ ہریمہ نییانہن.

لہ میانی کارہ بہردہوامہ کہ شم بق دہر کہوت ہیزکی نہ گریسی
نہ ہریمہنی ہہ یہ ہہ ندیکجار بہ ناشکرا و زوریہی جاریش لہ پشت
پەردہوہ، پوداوہ کان دہ خولقیٹی.

ئەم ھێزە ئەھریمنیە ئەنجوومەن و دانیشتنە بەدخوازەکانی
جوولەکەبە و لەمیانی چەند نەخشە و پیلان و کودەتایەکی بێ
ھەدادانەو دەست لە بارودۆخی جیهان وەردەدات و بە ئارەزووی خۆی
دەستکارییان دەکات، ھێچ ھێڵێکی سووریشی نییە، خەڵکانێکی ھێندە
بەدخواز بەپێوی دەبەن تۆزقالتیک سۆز و بەزەبییان نییە، ھێچ
پێوەندییەکیشیان بەو مرقفایەتیەو نییە کە ئێمە مرۆڤ بە یەکەرە
کودەکاتەو، چونکە مرقفایەتییان لێ دامالێون، بە ئامانجی
جیبەجێکردنی کودەتایەکانیان لەپێناو چنگ گیرکردن لە جیهان و
دواتریش خاپوورکردنی، گالتە و گەمە بە گشت پیرۆزی و جوانی
چاکیەک دەکەن.

من بەدیار وەدەستھێنانی ئەو وەلامانە زۆر چاوەنواپ بووم کە
پووداوەکانی ئەم جیهانە لێک دەدەنەو، تاوەکو سالی ۱۹۵۰ ھات،
ئەوکات تۆمانم خۆم بخزێنمە جیهانە ژێرزەمینییەکان و کۆن و
خەشارگی پیلانگێڕە جوولەکەکان و پاسەوان و پارێزەرانیان،
دەستیشم بەو دۆسییە زۆر نەھێنی و پارێزراوانە راگەیشت کە ھێندە
بەلایانەو گرنگە تەنانەت ئاوە کوشتنی ھەموو ئەو کەسانە ناخۆنەو
ئەگەر تەنیا بیانەوی لێی نزیک ببینەو، چ جایی ئەوێ بەتەواوی
دەستیان پێی رابگات!

ئەم کودەتایە لەو بەشە گەردووندا دەستپێکرد کە ئێمە بە -
فیردەوس- ناوی دەبەین کاتێک ئەھریمن بەرەنگاری مافی خواوەندی
بوویووە و پێی خۆش نەبوو تەنیا وشە و فەرمانەکانی ئەو -خودا- لە
ھەموو شتێ بەرزتر بێت. پەرتووکی پیرۆزەکان بۆمانیان باسکردووە
چۆن کودەتای ئەھریمنی لە جەناتو عەدەنەو گواستراوەتەو

جیهانی زه مینیمانه وه. نو پاستی و شته ئاساییه پهرشوبلاوانه ی له گشت شویتیکی ئەم جیهانه دا وه گیرم که وتن ئەلقه کانیان بزیدبون و بهشتویه یه کی زنجیره دار نه که وتبونه دهستم و نه مده توانی پزکیان و بخه م سه رده ده رییان ئی ده ریکه م، ئەم دقخه م به رده وام بوو تا که یشتمه پاستی و زانیم جه نکه که مان له گه ل که سانی ئاسایی خاوه ن گوشت و خوین نییه .. به لکو له گه ل چه ند هیتزکی پووخی و هزری نیو ژیر زه مینه تاریکه کانه و نۆریه ی به رپرس و که سانی بالای سه رانسه ری جیهانیان به رزه فته کردووه. لیره دا شه رمیش نا که م ددان به وه دا بنیم ئینجیل بوو نو کلبه ی خسته مشتم تا بتوانم بگه مه وه لامی گشت پرسپاره کانی پشوم.

هزی ململانی سه رزه وی چه ند هیتزکی شاراوون وه ک ئیمه له گوشت و خوین نین و جه نکه هه تاهه تاییه که ش هه ر له و کاته وه هه لگیرسا که ئیبلیس له هه نبر مه زنی خاوه ندی ئافزینه ری مه زندا پاخی بوو، من ماوه ی ۲۹ سال به دوا ی ئەم نه ئینییه دا عه ودال بووم.

قوناغه کانی پیلانگیپی و کوده تایه که

له سالی ۱۷۸۴ دا قه ده ر وای ویست به لگی ته واو و بی ئەملاونه ولا سه باره ت به هه بونی کوده تا و پیلانگیپی به کی که شه سه ندوو و به رده وام بخاته نیو ده ستانی حکومه تی هه ریمی بافاریا، نو هه ریمه تا سالی ۱۸۷۰ و ته فلیبونی بۆ نیو یه کیه تی نه لمانی، یه کێک بوو له گه وره ترین و به هیتزترین و کاریگه رترین ولاتیانی سه ریه خۆی نه لمانیا. ورده کارییه کانی پیلانگیپی و کوده تایه که ش به مشیویه بوو:

ئاده م وایزهاویت نامرازی کوده تابه که بوو، ناوبراو له زانکۆی نه نگۆلد شتات ماموستایه کی به سوعیی بواری یاسا بوو، به لام له نایینی مه سیحیه ت مه لگه رایه وه و چوه نیو پیتیازی شتیانه وه.

له سالی ۱۷۷۰ دا سوو خۆرانی جووله که نه وانیه ده سنگی پۆچیلدیان دامه زراند ناوبراویان به کری گرت بۆ نه وه ی چاوێک به پرتۆکۆله کۆنه کاندای بگێرێته وه و له سه ر بنه مای نوێ پێکیان بختا وه - مه به ست له پرتۆکۆله کانی سه رانی زایۆنیزمه.

ئامانج له و پرتۆکۆلانه زه مینه سازی بوو بۆ (که نشتی نه هریمن) جیهان کۆنترۆل بکه ن، کۆنترۆله که ش دوا ی نه و مه رگه ساته سه رتا پاگیره ی به ڕێگه ی دکتاتۆرانه ی نه هریمه نی خه ریکن خۆپانی بۆ ئاماده ده که ن، پیتیازی نه هریمه نی و ئایدۆلۆژیایه که ی به سه ر مرقا دا به سه پێتن. وایزه اویت له یه که می ئایاری سالی ۱۷۷۶ دا نه رگه که ی خۆی به کۆتا هێنا (مه به ستی نووسه ر له (که نشتی نه هریمن) و پیتیازی نه هریمه نی نه و جووله کانه ن به ئامانجی دامه زراندنی ئیمپراتۆریه ته که یان له سه ر داروپه ردووی جیهانی وێرانکراودا پیلان بۆ وێرانکردنی جیهان داده پێژێن.

نه و پیلان و نه خشه یی وایزه اویت کیشاویه تی پوو خاندن و وێرانکردنی گشت حکومه ت و نایینه کانی سه ر گۆی زه وی ده کاته پێوستی.

له ڕێگه ی دابه شکردنی گه لانیشه وه ده که نه نه و ئامانجه و به جۆیم ناوی بریدوه، نه م واژه یه واتای مێگه لی مرقی ده گه به نی و جووله که کان به مرقه کانی نیو ناینه کانی بیکه ی ده لێن، دابه شکردنه که ش بریتییه له دروستکردنی به ره و سه ر یازگی دژ به یه ک

که تا هه تايه ده که ونه ململانی و جه نگو وه، جه نگو کانیشیان له هه نبر
چه ند گرفتیکسی نابووری و کومه لایه تی و سیاسی و نه ژاد په رستی و
کومه لایه تیبه و به بی وه ستان به ره م ده هیندری.

نه خشه و پیلانه که پتویستی به وه هه یه نه و به ره و سه ریا زگه یانه
پرچه ک بکړن، دواتریش له گشت کاتیکدا پووداوک د روست ده کری یان
پنکده خری، بق نه وه ی نه و سه ریا زگه و به ره د ژیه یه کانه بکه ونه گیانی
یه کتر، نه و جا خودی خویان لاواز و بیده سته لات ده که ن و حکومته
نیشتمانیه کان و ده سته کومه لایه تی و نایینه کان ویزان ده بن.

وايز هاوېت له سالی ۱۷۷۶ دا کومه له ی نوورانیه کانی دامه زړاند
بق نه وه ی کوده تا و پیلانه که بخاته واری کرداریه وه. وشه ی نوورانیش
گوزارشتیکسی نه هریمه نییانه یه و واتای هه لگړانی پووناکسی ده که یه نی.

جا بوته وه ی جیهان به پیلانه نه هریمه نییه که پازی بیت، وایز
هاوېت ده ستنی به درویان کرد، بانگه شه ی ده کرد و ده یگوت نامانجی
گه یشتنه به تاکه حکومتیکسی جیهانی و له خاوه ن توانا
بپهاوتایه کانی نه قلی و هزری پنکدیت.. به مه یش توانی زیاتر له دوو
هزار کهس له که سه هه ره سه رکه و تووه کانی چه ندان بوار و کایه ی
هه مه جوړ بق خوی رابکیشی.

دوای نه مه، وایز هاوېت نه دجوومه نی مه زنی خوړه لاتی دامه زړاند
بق نه وه ی وه که مه لېند و سه نتره ی سه رکر دایه تی نه یتنی نه ندازیارانی
جیهه جیکردنی پیلان و نه خشه نوییه که ده ست به کار بیت.

پیلانه که ی وایز هاوېت و شوینکه و ته کانی پتویستی به وه بوو بق
وه دیه یتانی نامادجه کانیا ن به پیتی نه م پتنامایانه ی خواره وه کار بکه ن:

- به‌کاره‌یتانی به‌رتیل و پاره و سێکس، بۆ وه‌ده‌یتانی کۆنترۆل و به‌رزه‌فتکردنی کشت و کار که‌سانه‌ی له‌ جووره‌ها لایه‌ن و له‌نیوگشت حکومه‌ته‌کان و جووره‌ها بواری چالاکیی مرۆییده‌، پۆست و پێنگی هه‌ستیاریان هه‌یه‌.

کاتیکیش به‌کێک ده‌که‌وێته‌ ته‌له‌ی نوورانییه‌کانه‌وه‌، هه‌رده‌می له‌ کارکردن له‌ پێناو نه‌واندا خۆی به‌فیرۆ بدات، نوورانییه‌کان له‌ پێنگی هه‌په‌شه‌ و زه‌ده‌ملیی سیاسی، یان هه‌په‌شه‌کردن به‌ وێرانکردنی ئابووری نه‌و گوشاره‌ دروست ده‌که‌ن، یانیش وای له‌ ده‌که‌ن بیه‌ته‌ قوربانیی ئابرووچوونێکی گه‌وره‌ و گشتی، یانیش به‌ ئازاردانی جه‌سته‌یی و ته‌نانه‌ت مردنی خۆی و نه‌ندامانی خانه‌واده‌که‌ی هه‌پوگیف ده‌که‌ن.

- نه‌و نوورانییه‌ی له‌ زانکۆ و په‌یمانگه‌ زانستیه‌کاندا وه‌ک مامۆستا کار ده‌که‌ن، له‌سه‌ریان پێویسته‌ گرنگی به‌ خوێندکارانه‌ بده‌ن که‌وا له‌ پووی نه‌قلیه‌وه‌ بالان و سه‌ر به‌ خانه‌واده‌ مه‌زنه‌کان، بۆ نه‌وه‌ی حه‌ز و خولبای هه‌نبه‌ر نێونه‌ته‌وه‌ییبوونی جیهانییان له‌ مێشکدا بچێنن، هه‌روه‌ها ئواتریش به‌ فه‌راوه‌مکردنی چه‌ند کورسییه‌کی خوێندنی تایبه‌ت له‌ سه‌ر بنه‌مايه‌کانی پێبازی جیهانی پابه‌یندرین.

نه‌مجۆره‌ خوێندکارانه‌ بیه‌رکه‌ی نێونه‌ته‌وه‌یی یان جیهانییان ده‌خه‌رتیه‌ مێشکه‌وه‌، تا ده‌گاته‌ نه‌و ئاسته‌ی په‌سندی ده‌که‌ن و له‌ مێشکیاندا ده‌چه‌سپێ و دینه‌ سه‌ر نه‌و باوه‌په‌ی پێکه‌یتانی به‌ک حکومه‌تی جیهانی له‌ سه‌رانسه‌ری جیهاندا تا که‌ پێنگی ده‌ریازبوونه‌ له‌ جه‌نگ و کاره‌ساته‌ به‌ک له‌ دوا‌ی په‌که‌کان.

هـروهـا دـهـبـى نـه و باوه پريان له لا دروست بکړى که خاوهـنى بهـره و توانای تايبهـتى نهـقلى، مافيان هـه يـه نهـو که سانه بـخـنه ژـير کونـتـوـلى خويناوه که کارامهـي و زيره کييان له وان که مـتره، چـونـکه جويـم نازانـن چ شـتـيـک له روى جهـسـتـهـي و نهـقلى و پووحـيـه وه له بهـرـوه نديياندايه.

نهـمـو له جيهاندا سى قوتا بخانهـي تايبهـت بهـمه هـن... بهـکه ميان دهـکه وـتـه شاروچکـهـي گوردنـسـتـونى ئيسکـوتـلهـندا، دووهـمـيش دهـکه وـتـه شاروچکـهـي سالمى نهـلـمانيا و سـيـهـمـيش له نانـافـريـتـاي يونانـيدايه.

مـير فيليپـي مـيردى نهـليزابيتـسى دووهـمـي شازنى ئينگلـترا له گوردنـسـتون خوینـدوويـهـتى، لورد لويـس ماونتباتنى مامى نهـم دهرهـتـهـي خوینـدنـى بـو دهرهـخسـيتنى، خودى لورد لويـس له دواى جهـنگى دووهـمـي جيهانـيدا بووه سهـرکـردهـي بالـاى دهرىـاوانـيى برىـتانى.

- نهـرکى که سـيـهـتـيـه خاوهـن دهـسـتهـلات و هـمـومـونه کانى دهـکهـونه نـيو تهـلـهـي نورانيـه کانهـوه، هـهـروهـا نهـو خوینـدکارانهـي مهـشـقى تايـبهـتـيان پـيـکـراوه، نهـوهـيه وهـک بهـکـړيـگـړوى پـشت پـهـرده بهـکاربـهـتـنـدړين، دواى نهـوهـي له شوينى هـسـتـيـارى نـيو گـشت حکومـهـتـه کـان وهـک که سـانى شـارهـزا و پـسـپـور دادهـمهـزوين، بهـشـيوهـيه کـ بتـوانـن نامـوزگـارى پـيـشـکـيـشى گـهـوره پـياوانى نـيو دهـوله ته کـان بـکـن و له سـر گرـتنه بهـرى چـهـند سـياسـهـتـيک راپـانـبـهـتـن له دوور مهـودا دا خـزمـهـتى نهـخـشه و پـيـلانـه نهـيـتـيـه کـانى پـځـهـراوى تاکه جيهان بکات و گهـيـشتن به قـوناغى وـيـرانـکـردنى يه کـجـاره کيى گـشت نـاين و حکومـهـتـيک بهـيـتـيـته کايه وه.

- كۆنترۆل كۆردى پۇرنامە گەرى و گىشت ئۆرگان و كەنال و ئىستىگە كانى پاگە ياندن و دواترىش پىشكىش كۆردى ھەوال و زانىيارى بە جويىم بە شىۋە يەك ئەو باۋە پەيان لە مېشكدا دروست بىكات كە پىكەيتنەنى تاكە يەك حكومەتى نۆۋە تەۋەيى تەنيا پىنگەي چارە سەركۆردى گىرغە ھەمە جۆرە كانى جىھانە.

بەلام چۆن ئەم پىلانە ئەھرىمە نىيە سەر دەگىرى و سەركەۋىن ۋە دەستە ھىننى لە كاتىكدا دوو ھىزى مەزنى ۋەك ئىنگىلترا و فېرنسا لە جىھاندا ھەن؟

ئىرە ۋە وايز ھاۋىت لە پىتتاۋ و ئىران كۆردى ھەردو ئىمپراتۆر يانىش ھەر ھىچ نەبىت شەكەت و لاۋاز كۆردىيان، بىرى لە خەتەيىيەتى كار كۆردى كۆردە ۋە.

وايز ھاۋىت فەرمانە كانى بۇ كۆمەلەي نوۋرانييە كان دەركۆرد بۇ ئەۋەي ئاگرى جەنگە ئىستەعمارىيە كان خۇش بىكەن و لە ھەمان كاتىشدا برىتانىيا و ئىمپراتۆرە كەي بە تەۋاۋى شەكەت و دەستە پاچە بىن، دواترىش بۇ شەكەت كۆردى فېرنسا شۇپشەك پىكەيخەن... ئەمە شىيان ھىتايەدى، چۈنكە دۋاى سالى ۱۷۸۹ شۇپشى فېرنسا ھەلگىرسا.

نوۋسەرىكى ئەلمانى بەناۋى (سفاك) دەقە پاكىنوۋسكراۋەكەي كۆدەتا و پىلانگىرپىيە كۆنەكەي (پىرۇتۇكۆلە كانى سەرانى زايۇنىزىم) ى لە پەرتوۋكىكدا دانساۋ ناۋنىشانى(تاكە دەستىنوۋسى پەسەن) ى بۇ ھەلپۇرد.

لە سالى ۱۷۸۴دا دانەيەكى ئەم بەلگە نامەيە بۇ كۆمەلەي نوۋرانييە كان ناردرا، واتا بۇ ئەۋكەسانەي وايز ھاۋىت پەۋانەي فېرنساي كىرەبۈۋەن لەۋىدا ئاگرى شۇپش خۇش بىكەن... بەلام

نامه بهره که له شاروچکە ی پاتسبون و له ینگە ی فرانکفورت بهره و پاریس هه وره تریشقه یه ک لئی ده دات و ده یکوژی، نه مه یش بووه هه ی نه وه ی به لگه نامه وێرانکاره که بکه ویتنه ده ست پیاوانی ئاسایش له و کاته ی تهرمه که یان ده پیشکنی، نه وانیش به لگه نامه کانیا ن دایه ده ست ده سته لات ه پتوه ندیداره کانی حکومتی بافاریا.

دوای نه وه ی حکومتی بافاریا به وردی به لگه نامه ی کوده تایه که ی خۆپنده وه، فه رمانی به پیاوانی ئاسایش کرد هه لکوتنه سه ره نه نجومه نی مه زنی خۆره لات و داگری بکه ن و بچه سه ره مالی ژماره یه ک هاوبه شی وایز هاویت که وا که سییه تیی ژۆر به ده سته لات و هه ژموونداریوون، یه کێک له و شوینانه کۆشکی بارۆن باسۆس بوو له سندس دۆرف.

چهند به لگه یه کی دیکه ش له کاتی هێرشه کاندایه که وتنه ده ست و حکومتی بافاریایان هینابه سه ره نه و باوه رهی به لگه نامه که ده قی په سه ن و سه ره گیی نه خشه و کوده تایه که و له لایه ن نه و (که نه شته نه هریمه نییه وه) کیشراوه که وا کۆمه له ی نوورانییه کانی به رزه فت کردوه.

له کۆتاییشدا و له سالی ۱۷۸۵ حکومتی بافاریا نه نجومه نی مه زنی خۆره لاتی داخست و کۆمه له ی نوورانییه کانیشی به پیشیلکارانی یاسا له قه له م دا.

ده سته لات ه کانی بافاریا له سالی ۱۷۸۶ دا ورده کارییه کانی کوده تا و پیلانگێڕیه که یان به ناو نیشانی ((نووسراوه نه سلاییه کانی سیستم و پێبازی نوورانییه کان)) بلاو کرده وه ... هه روه ها چهند دانه یه کیشیان بۆ که وره پیاوانی ده ولت و که نیسه ش نارد ... به لام

دزه کردنی نورانییه کان و ده سته لاته کانیاں هیئده به میز بوو، نه م
هوشداریه پشنگوی خرا، هه روهك چۆن پیشتیش هوشداریه کان
مه سیح پشنگوی خرا.

له و کاتییه وه چالاکیه کان نورانییه کان به شپوهی نهیئی به پتوه
ده چوون، وایزماویت پینماییه کان خوی بق شوینکه وته کان ده رکرد
به وهی دزه بکه نه نیتو پیز و نه جوومه نه کان کومه لهی شینی ماسونی
و پیکهینانی کومه له یه کی دیکه ی نهیئی له نیتو جه رگه ی پیکهسته
نهیئیه کاند کرده نرک و فرمان.

پنگه به هیچ که سیکش نه درا بچه نیتو پیز و پیزانی
نورانییه کانه وه ته نیا نه و ماسونییه نه بن که باوه پیوونیان به
نیتونه ته وه پیوون سه لماند و له پهفتاره کانیاندا دورکه وتنه وه له خودا
ده بیندرا.

نورانییه کان به مشپوهیه ده مامکی مرقایه تییاں بق داپوشینی
نه و چالاکیه ویرانکه رانه به کارهینا که له گشت نایین و پتوره سمیکی
ناسمانی به دوون.

کاتیکش خه ریکی خوئاماده کردن بوون دزه بکه نه نیتو
نه جوومه نی ماسونییه کان بریتانیا، داوایه کیان ناراسته ی چۆن
پوینسون کرد سهردانی ولاتانی نه وروپا بکات.

پوینسون په کیک بوو له گه وده ماسونییه کانئسکوتله ندا و له
زانگوی نه دنبره ماموستای هه لسه فهی سرووشتی و نه مینداری نهیئیه
کومه له ی پاشاتیش بوو.

به لأم فیلله که یان به سهر پۆینسۆندا تینه پهی، باره پهی به وهش نه کرد نه و نامادجی جیهانخوازه کان ده یانه وی پیتی بگن دامه زاناندنی دکتاتۆریه تیکی نه رم و خوشه ویست و میان په و بیت.

له گه ل نه مەیشدا، پۆینسۆن بیروپا و بۆچوونه کانی خوی ناشکرا نه کرد، به لکو له نیتو دلی خۆیدا به نهیته هیشتنیه وه... نوورانییه کان دانه پهی کی پاکنوو سکرای نه خشی کوده تایه که ی وایزه ابیتیان دایه دهستی بۆ نه وه ی شروقه ی بکات و بیپارێزی.

له سالی ۱۷۸۹دا شۆرش له فرهنسادا هه لگیرسا، هۆکاره کانی سه ره لانی شۆرشه کهش بریتی بوون له ملکه چی نوواندنی پیاوانی ده ولت و که نیسه له هه نه به نه و نامۆزگارییه ی ناراسته یان کرابوو تاکو نه و هۆشدارییانه پشتگوێ بخه ن که وا ناراسته یان کرابوو.

جا بۆ نه وه ی پۆینسۆن حکومه ته کانی دیکه له مه ترسی نوورانییه کان ئاگادار بکاته وه، له سالی ۱۷۹۸دا دهستی به نووسینی په پتووکت کرد و ناوی لیتا (به لگه ی هه بوونی کوده تایه ک بۆ وێرانکردنی گشت حکومه ت و ئایینیک).. به لأم نه م هۆشداریه ش هه روه ک نه وانه ی پێشوو پشتگوێ خرا!!

له و کاتیدا تۆماس جیفرسۆن بیوو ه قوتابییه کی وایزه ابیت و سه رسه خترین به ریگریکاری ناویراو، له و کاتیشدا حکومه تی ولاته که ی وایزه ابیتی به پێشیتلکاری یاسا له قه له م دا.. نه و جا نوورانییه کان له رێگه ی جیفرسۆنه وه توانیان دزه بکه نه نیتو نه نجومه نی تازه له دایکبوی نه و کاتی ماسۆنییه کانی نیتو ئینگلترای نوی.

هه‌رچه‌نده پيتم وايه ئەم زانياربييانە ئۆزىك لە ئەمريکيه‌کان
دەخەپەستينى و دووچارى هيدمه‌يان دەکات، بەلام حەزم لاييه ئەم
پاستيبانەى خوارەوه تۆمار بکەم:

جۆن پۆبنسۆن لە ساڵى ۱۷۸۹دا سەبارەت بە نۆزەکردنى
کۆمەڵەى نوورانييه‌کانى بۆ نۆو ئەنجوومەنەکانيان هۆشدارى داپە
پيەهرانى ماسۆنى.

دافيد باينى سەرۆكى زانکۆى هارفاردیش لە نۆزەى تەموزى
ساڵى ۱۷۹۸دا هەمان هۆشدارى بەگوێى خويندکارانى دەرچوودا
چرپاند و بۆى پوونکردنەوه هه‌ژموونى گەشەسەندووى نوورانييه‌کان لە
نيوئەندە سياسى و ئايينييه‌کانى ويلايه‌تە يەكگرتووه‌کانى ئەمريکا دا
شتىكى بەلگەنەويستە.

جۆن کوينسى ئادامز ئەنجوومەنى ماسۆنييه‌کانى لە ئەمريکا
پيکخستبوو... لە ساڵى ۱۸۰۰دا برپارى دا دژ بە جيفرسۆن خۆى بۆ
سەرۆکايه‌تتى کۆمار پيالتوى، بۆيى سى نامەى بۆ کۆلۆنييل ويليام
ستوون نارد و تياياندا باسى ئەوهى کردبوو چۆن جيفرسۆن بە چەند
نامانجىكى ويرانکارانە ئەنجوومەنى ماسۆنييه‌کانى بەکارهێناوه.

ئەوهى راستى و دروستيى نيوه‌پۆكى ئەم نامانەش دەسەلميني،
سەرکەوتنى جۆن کوينسى ئادامز بوو لە هەلبژاردنەکانى
سەرۆکايه‌تيدا.. تا ئيستەيش ئەم نامانە لە پەرتووکخانه‌ى پيئنبۆرگ
سکوير لە شارى فيلادلفيا پارێزراون.

ويليام مۆرجان لە ساڵى ۱۸۲۶دا دەگاتە ئەو باوه‌رهى کە
ئەرکەکى بەسەريدا دەسەپيني پاستى نوورانييه‌کان و پيلانگيپى و

نه خشه نهينيه كانيان و دوا نامانجيان به ماسونيه گاني ديکه و پای
گشتی رابگه نه.

نورانييه کانيش ده سته وه سستان نه بوون و که ستي خويان
به ناوی پيچارد هوارد پاسپارد حوکمی کوشتن وه ک ناپاکيک به سر
مورجاند پيره و بکات.

کاپتن مورجان له مه ترسييه که ناگادار کرايه وه، بوي هولي دا
بچته که نه دا، به لام هوارد له نزيک سنور ده ستي پتي راده گات و له
نزيک دلي نياگرا تيری ده کات.

ليکولنه وه کان که ستي نيويورکيان به ناوی ئافيري نه لين
نوييه وه سويندي خوارد بوو گوي له هوارد بوو له نيو
کوبونه وه يه کی کومه له يه کی نهيني له نيويورک به ناوی (سوارچاکانی
په رستگه) راپورتی خوينده وه و تاييدا باسی نه وه ی کردوه
چون حوکمی له نيو بردي کاپتن مورگانی به جيهيناوه.

هروه ها تيشک خرابووه سر نه وه ی چون پيکاره گانی
به پيکردي بکوژه که بق شوينيکی دوور له ئینگلترا جيه جی کراون.

ته نيا چهند که سانتي که به په نجهی ده ست ده ژميردري، ده زانن
نه و هوو داوه له و کاتي دا بوو هوی پق و بي زاری و توپه یی نزيکه ی ٤٠٪
ماسونيه گانی باکووری ويلايه ته يه کگرتووه گانی نه ريکا و وازيان له
ماسونييه هينا.

من نوو سراوی نيو کوبونه وه يه کی گه وره ی ماسونيه کانم له لايه
نه و کات بق تاوتويکردنی هوو داوه که به پيوه چوبوو.

ده شتوانين ویتای ناستی هه ژموونی جيه جی کاران و دارپژهرانی
کرده تا و پيلانه نه هريمه نييه که بکه ين، چونکه توانيو يانه هوو داوی

گه‌وره و به‌رجه‌سته‌ی له‌مجۆره له پڕۆگرامه‌کانی خوێندنی
خوێندنگه‌کانی ئەمریکا دا لا به‌رن.

نووڕانییه‌کان له سالی ۱۸۲۹دا له نیویۆرک کۆنگره‌یه‌کیان
به‌پێوه‌برد، نووڕانییه‌کی ئینگلیزی به‌ناوی پایت دهستی به‌ قسان کرد و
به‌ ئاماده‌بوونی نێو کۆنگره‌که‌ی راگه‌یاندا کۆمه‌له‌که‌یان بریاری داوه
کۆمه‌له‌کانی وه‌ک عه‌ده‌مییه‌کان و ئه‌یته‌یسته‌کان و چه‌ند
بزوتنه‌وه‌یه‌کی دیکه‌ی تیکده‌رانه له یه‌ک پێکخراودا به‌ناوی کۆمۆنیزمدا
کو بکاته‌وه.

ئامانجی ئه‌و هیزه تیکده‌رانه‌ش پێخۆشکردن بووه بۆ کۆمه‌له‌ی
نووڕانییه‌کان بۆ ئه‌وه‌ی له ئاگری جه‌نگ و شۆڕشه‌کان خوش بکهن.
کلینتون پۆزفلتی باپیری فرانکلین پۆزفلت و (هوراس گریلی) و
چاپلز دانا) بۆ کۆکردنه‌وه‌ی پاره له‌پێناو ئه‌م پڕۆژه‌یه‌ نوێیه‌دا
پاسپێردان.

پاره‌ی کۆکراوه‌ی تایبەت به‌م پڕۆژه‌یه‌ش درایه هه‌ریه‌که له (کارل
مارکس) و (ئهنجلس) کاتێک په‌رتووکی سه‌رمایه و مانیفیستی
کۆمۆنیزمیان له گه‌په‌کی سه‌وه‌فیی له‌نده‌نی پایته‌ختی ئینگلیزدا
نووسی.

وايز هاویت دواي ئه‌وه‌ی بانگه‌شه‌ی ده‌کرد نووڕانییه‌ت به‌ مردنی
خۆی ده‌مری، له سالی ۱۸۳۰دا مرد، جا بۆ ئه‌وه‌ی فیل له پلۆژکاره
بووحناییه‌کانی بکات، وه‌ها خۆی نیشان ده‌دا تۆبه‌ی کړبووه و
گه‌پاوه‌ته‌وه نێو باوه‌شی که‌نیسه.

به‌مشێوه‌یه له‌وکاته‌ی کارل مارکس له‌ژێر سه‌رپه‌رشته‌یی
نووڕانییه‌کاندا مانیفیستی کۆمۆنیزمی نووسی، پڕۆفیسۆر (کارل

پیتنیش له زانکوی فرانکفورت بیردۆزکی دژ به کۆمۆنیزمی ناماده ده کرد، نهویش هر له ژیر سه ره رشتنی کومه له یه کی دیکه ی سه ره به نوورانییه کاندایه بوو، به شتویه که سه رانی کوده تا و پیلانگتیه به جیهانییه که بتوانن هه ردوو بیردۆز بق له یه ککردنی نه ته وه و گه لان به کاریتن، به شتویه که مرقه کان تیایدا ببنه دوو به ره ی دژ به یه که دواتریش هه ردوو به ره پر چه که بکرتن و هان بدرین شه پی یه کتری بکه ن و یه کتری له نئو ببه ن و ده سته گه ئایینی و سیاسیه کانی هه ردوو به ره ش به ته وای له نئو بجیت.

ئه و کاره ی پیته ر ده سته پی کوردبوو، له لایه ن فریدریک نیچه ی نه ئمانیه وه ته واکرا و پێبازتکی به ناویانگی به ناوی خۆی دانا واتا (نیچه یزم)

ئه م پێبازه ش بناغه ی بنیادنان و په یدابوونی پێبازی نازیزم بوو. هر ئه م پێبازانه ش بوون زه مینه یان بق به کرتیگراوانی نوورانی هه راهه م کرد هه ردوو جه نگی یه که م و دووه می جیهانی هه لگه رستین.

نوورانییه کان له سالی ۱۸۲۴ دا جیۆسیبی مازینی پێبه ری شوپشگتیه ئیتالیایان وه که به پتویه به ری به رنامه کانی نانه وه ی ئاشووب له جیهاندا هه لبژارد. مازینی تا ئه و کاته ی له سالی ۱۸۷۲ دا مرد، ئه و پۆسته ی هر ئی نه سه ندرایه وه.

له سالی ۱۸۴۰ جه نه پالتیکی نه مریکیان به ناوی بابک ناره ده لای، به لام هینه ده ی نه برد بابکیش که وته ژیر کاریگه ری و هه ژموونی مازینییه وه.

ئه و کات جه نه پال بابک زۆر تووچه و په نجاو بوو، چونکه سه رۆک جیفرسۆندا فیس هتزه هیندییه کانی نئو سوپای په وانه ی ماله وه

کردبوویه وه که له ژێر سه‌رکردایه‌تی جه‌ن‌ه‌پاڵ بابکدا بوون، چونکه نه‌و هه‌یزانه له ژێر ده‌مامکی په‌فتاری ئاسایی نیو جه‌نگ کاری درپدانه‌یان کردبوو.

جه‌ن‌ه‌پاڵ بابک بیرۆکه‌ی تاکه حکومه‌تی جیهانی په‌سند کردبوو، ته‌نانه‌ت دواتر بووه سه‌رۆکی که‌هنووتیی کوده‌تایه نه‌هریمه‌نییه‌که... له ماوه‌ی نیوان سالانی ۱۸۵۹-۱۸۷۱ له‌پێناو دانانی نه‌خشه و پیلانیکی سه‌ریازی بۆ هه‌لگیرساندنی هه‌رسی جه‌نگی جیهانی و شۆڕشه مه‌زنه‌کان قۆلی لێ هه‌لمالیبوو، پێشی وابوو هه‌ره‌موویان له سه‌ده‌ی بیسته‌مدا ده‌بنه هۆی نه‌وه‌ی کوده‌تا و پیلانه‌که بگه‌نه دوا قۆناغی خۆیان.

جه‌ن‌ه‌پاڵ بابک له سالی ۱۸۴۰ زۆریه‌ی کاره‌کانی خۆی له گۆشکه‌که‌ی خۆیدا له شارۆچکه‌ی لیتل پۆکی ویلایه‌تی نه‌رکانساسدا به‌پۆوه‌ده‌برد.

کاتی‌ک نوورانییه‌کان و نه‌نجومه‌نی مه‌زنی خۆره‌لات به‌هۆی چالاکییه به‌ر‌فراوانه شۆڕشگێڕیه‌که‌ی مازینی له‌نیو نه‌رووپادا گومانیان که‌وته سه‌ر و که‌وته ژێر په‌رسیاره‌وه، جه‌ن‌ه‌پاڵ بابک پاسپێردرا له‌سه‌ر بنه‌مای نوێ نه‌نجومه‌نی ماسۆنییه‌کان نوێ بگاته‌وه و پێکیان بخاته‌وه، ناو‌پراو سی نه‌نجومه‌نی بالای دامه‌زراند و ناوی لێنان بالادیه، یه‌که‌میان له چارلستۆنی ویلایه‌تی کارۆلینای باشووری نه‌مریکا و دووه‌میش له پۆما و سیتییه‌میش له به‌رلین بوو.

هه‌روه‌ها ئه‌رکی دامه‌زراندنی بیست و سی نه‌نجومه‌نی لاوه‌کی سه‌ر به‌و نه‌نجومه‌نه سه‌ره‌کییانه خرایه نه‌ستۆی، نه‌و بیست و سی نه‌نجومه‌نه لاوه‌کییه‌ش دابه‌ش بپوونه سه‌ر شوێن و مه‌له‌بنده

ستراتیژه‌کانی سه‌رانشه‌ری جیهان... نه‌و نه‌جیومه‌نانه‌ش له‌و کاتیدا و
تا نیتسه‌یشی له‌گه‌لدا بیت باره‌گه‌ی سه‌رکردایه‌تی گشتیی نه‌نییی
بزووتنه‌وه‌ی شو‌پشگیت‌ی جیهانین.

ماوه‌یه‌کی نۆز پیتش نه‌وه‌ی مارکۆنی باس له‌ داهێتانه‌ بیته‌له‌کی
خۆی (پادیق) بکات، زانا‌یانی نوورانی توانیبوو‌یان چه‌ند پتوه‌ندییه‌کی
نه‌یتی له‌نیوان بابک و سه‌رکه‌کانی نه‌و نه‌جیومه‌نانه‌ پتکبخن.

ناشکراکردنی نه‌م نه‌تییه‌ش وای له‌ نه‌فسه‌رانی هه‌والگری کرد
درك به‌وه بکه‌ن چه‌ند بووداوێك كه به‌پووكه‌ش هیچ پتوه‌ندییه‌کیان
له‌گه‌ل په‌كتریدا نییه‌ له‌ شو‌پنی جیا‌جیای جیهاندا و له‌ په‌ك کاتدا
پووده‌ده‌ن و دواتر چه‌ند هه‌لومه‌رج و دۆخیکی مه‌ترسیدار ده‌هێتانه
ئاراهه‌ و دوا‌ی ماوه‌یه‌ك ده‌گۆڕین و ده‌بنه‌ جه‌نگ و شو‌پش.

نه‌خشه‌ و پیلانه‌کی جه‌نه‌پال بابک چه‌نده‌ ساده‌ بوو هێنده‌ش
کارا بوو... پیلانه‌که نه‌وه‌ی کردبووه‌ پتویستی هه‌رسی بزووتنه‌وه
جیهانییه‌که پتکبخات: مه‌به‌ست له‌ کۆمۆنیزم و نازیزم و زایۆنیزمی
سیاسی و چه‌ندان بزووتنه‌وه‌ی دیکه‌ی جیهانییه‌، دواتریش بۆ
خۆشکردنی ئاگری هه‌رسی جه‌نگی جیهانی و هه‌رسی شو‌پش
به‌کاربه‌ێند‌رین.

ئامانج له‌ هه‌لگیرساندنی جه‌نگی په‌که‌می جیهانی په‌خساندنی
ده‌رفه‌ت و زه‌مینه‌سازی بوو بۆ نوورانییه‌کان تا‌کوو ده‌سته‌لا‌تی
قه‌یسه‌ره‌کانی پووسیا به‌رووخێنن و ناوچه‌که بکه‌نه‌ پتگه‌ی بزووتنه‌وه‌ی
کۆمۆنیستی نه‌یه‌یست (المحد). به‌ سوود وه‌رگرتنیش له‌
نا‌کوکییه‌کانی نێوان هه‌ردوو ئیمپراتۆریای بریتانی و ئه‌لمانی
زه‌مینه‌سازی بۆ نه‌و جه‌نگه‌ کرا که له‌ بنه‌په‌ته‌وه‌ به‌کرێگیراوانی

نوورانی له دوو ده‌وله‌ ته‌ دا‌ هه‌ لیانگیرساند... دوا‌ی کۆتایی هاتنی
جه‌نگه‌ که‌ ش کۆمۆنیزم وه‌ ک پێبازێک بنیادنا و بۆ تێکدان و وێرانکردنی
ده‌وله‌ ته‌ کانی دیکه‌ و ئایینه‌ کان به‌ کارهێندرا.

به‌ لام زه‌مینه‌ سازی بۆ هه‌ لگیرسانی جه‌نگی دووه‌می جیهانی
به‌ هۆی ناکۆکی نیوان فاشیسته‌ کان و بزوتنه‌ وه‌ی زایۆنیزی
جیهانییه‌ وه‌ په‌ خستندرا.

پیلانه‌ دا‌ پێژراوه‌ که‌ ی ئه‌ وه‌ جه‌نگه‌ ش وه‌ ها بوو به‌ وێرانکردن و
پووخاندنی نازیزم و زیاترکردنی ده‌سته‌ لاتی زایۆنیزی سیاسی کۆتایی
بیّت، بۆ ئه‌ وه‌ی زایۆنیزم بتوانی له‌ فه‌له‌ستیندا ده‌وله‌ تی ئیسرائیل
دامه‌ زڕینی.

ناما‌جه‌ کانی پشت پاڵپشتیکردنی کۆمۆنیزم ئه‌ وه‌ بوو هیژه‌ که‌ ی
له‌ هه‌ نه‌ به‌ر گۆی هیژه‌ کانی جیهانی مه‌ سیحیدا بگاته‌ قۆناغی به‌ رابه‌ری،
دواتریش هه‌ر له‌ هه‌ مان سنووردا بوه‌ ستێندری، بۆ ئه‌ وه‌ی ده‌ست به‌
قۆناغێکی دیکه‌ بکات، ئه‌ ویش زه‌مینه‌ سازیه‌ بۆ دوا مه‌رگه‌ ساتی
مردی.

پیلان و نه‌ خشه‌ ی جه‌نگی سییه‌می جیهانی‌ش وه‌ هایه‌ ده‌یی
به‌ هۆی ئه‌ و ململانییه‌ وه‌ هه‌ لگیرسی که‌ وا نوورانییه‌ کان له‌ نیوان
زایۆنیزی سیاسی و سه‌رکرده‌ کانی جیهانی ئیسلامی ده‌ یووژنین،
ده‌ بی ئه‌ وه‌ جه‌نگه‌ ش به‌ شتیه‌ یه‌ ک به‌ پێوه‌ بپریت و ئاراسته‌ بکری، ئیسلام
و زایۆنیزی سیاسی یه‌ کتری له‌ نێو بیه‌ ن، له‌ هه‌ مان کاتی‌شدا گه‌ لانی
دیکه‌ یه‌ خه‌ ی یه‌ کتری بگرن و بکه‌ ونه‌ نێو جه‌نگه‌ وه‌، تا ده‌ گاته‌ دۆخی
شه‌ که‌ تبوونیکی ته‌ واوی جه‌سته‌ یی و ئه‌ قلی و پووحی و ئابووری.

جهنہ پال بابک له ۱۰ ثابى سالى ۱۸۷۱ء به مازينى پاده گه يهنى
نهوانه ي برته مايى نهو هيان هيه بگه نه دهسته لات و كوئتر لكر دنى
په هاى جيهان، له دواى جهنگى ستيه مى جيهانى ده بنه سه به بكارى
مه تر سیدار ترين و گه وره ترين كار ه ساتى كومه لايه تى كه ميژوو
به خويه وهى ديبى.. نه مهى خواره وهش ده قى چهن د پسته يكه و له
نامه كى نيو مؤزه خانه ي بریتانى له لهنده ن پاريززاوره:

((جلهوى بنووتنه وه نه يته يسته كان و عده ميبه تنكده ره كان
به رده ده ين، هه روه ها كار بۆ پوودانى مهرگه سات و تراژيد يايه كى
گشتى مړوى ده كه ين كه قيزه ونيسى خوانه ناسيى په ها بكه ويته
به رچاوى گشت گه ليك، هه روه ها سه رچاوه ي دپنده يى و
مه رگه ساتيكي هه ژيئنه رى خويئاوى تبادا ده بنن.. نه وسا هاوولا تيانى
گشت نه ته وه يه كه له هه نبر نه و كه مينه يه ي بانگه شه ي شوپش يكي
جيهانى ده كه ن، هه ست ده كه ن ناچارن به رگرى له خويان بكن، بويى
پاده بن تاكوو تاكه كه سه ويرانكه ره كانى شارستانيه ت له نيو ببه ن...
هه روه ها جه ماوهرى مه سيحيش له و كاتيدا بۆي پوون ده بيتنه وه بير و
مزه لاهووتيه كه ي سه رگه ردان و بيمانا بووه، نه و جه ماوهره ش تينو و
وه له وه داي نمونه يه كه ده بيت به ره و په رستشيك ناراسته ي بكات..
نه وسا له باوه رپكي بيگه ردى شه يتانبه وه پششنايى و نوورتيكى
بيگه ردى بۆ ديت و ده بيته ديارده يه كى جيهانى و به هوى كاردانه وهى
گشتى جه ماوهر و دواى ويرانبوونى هاوكاتانه ي مه سيحييه ت و
نه يته يستى ديتنه كايه وه!

كاتېكېش مازىنى لە سالى ۱۸۷۲ مرد، بابك پېرېرىكى دېكەي
شۆپشگېرى ئىتالى بىتالى نەدرىاتو لېمى وەك جېنشېنى مازىنى
دەستىشان كرد.

كاتېكېش لېمى مرد، لېنېن و تروپسكى جېگەيان گرنەرە،
پشتگېرى مادیى چالاكېيە شۆپشگېرىيەكانى ھەموو ئەو كەسانەيش
لەلایەن خاوەنانى بانكە جيهانىيەكانى برىتانىا و فېرنسا و ئەلمانىا و
ئەمريكاو دەستەبەر دەكرا.. لېرەدا لەسەر خوینەر پتوېستە ئەوئى
بىر بېتەو خاوەنى بانكە جيهانىيەكان لەمۆزگارەدا - ھەرەك پارە
گۆرەرەو ھەكان و سووخورانى سەردەمى مەسىح - بەكرىگىراو و نامزانى
دەستى نوورانىيەكان.

ئەو بېرۆكەيە ئاخىراو تە پووح و مېشكى جەماوەرەو كە
گومۇنىزم بزوتتەو ھەيەكى كرىكارىيە و لەپېتتاو بەرگىركردن لە مافى
كرىكاران و وێرانكردنى سەرمایەدارى دامەزراو.. ئەم پەرتووكە -
جيهان.. گەمەي دەستى ئيسرائيله - ھەرەھا پەرتووكى تەمىكى
سوور لەسەر ئەمريكا - دەرى دەخەن ئەفسەرانى ھەوالگى لە
ويلايەتە يەكگرتووەكانى ئەمريكا و برىتانىا چەند بەلگە و
دېكومىنتىكى دروستيان دەستكەوتووە، دەيسەلمېتن سەرمایەدارانى
جيهانى ھەر لە سالى ۱۷۷۶ بەھۆى بانكە نۆودەولەتییەكانیانەو پارە
و خەرجىي گشت جەنگ و شۆپشېكيان داين كردووە.

شۆپشكەوتەكانى (كەنشەتى ئەھرىمەتى) لە سەردەمى ئىمەدا
ھكومەتەكانمان ئاراستە دەكەن و ئاچارىيان دەكەن بچەن نۆو جەنگ و
شۆپشەكانەو، لەمەيشدا نەخشە و پىلانەكەى جەنەپال بابك جېبەجى

ده‌كەن كه ئامانجی تیۆه‌گلاندنی جیهانی مه‌سیحیه‌ی له‌ جه‌نگێکی
سه‌رانسهری و له‌سه‌ر ئاستی نه‌ته‌وه و ته‌واوی جیهاندا.

چه‌ندان به‌لگه‌نامه هه‌ن به‌شێوه‌یه‌کی یه‌كلاکه‌ره‌وه ده‌یسه‌لمێنن
بابك خۆی وه‌ك وایزه‌وایت له‌ سه‌رده‌می خۆی، سه‌رۆکی پوو‌حیی
سیستمی كه‌هنوویتی شه‌یتانی بووه‌.

جگه‌ له‌و نامه‌یه‌ی مازینی له‌ سالی ۱۸۷۱ دا نووسیبویه‌تی،
نامه‌یه‌کی دیكه‌ كه‌وتوو‌ه‌ته‌ ده‌ستی كه‌سانی نامۆوه و له‌ پێكه‌وتی ۱۴ی
ته‌ممووزی سالی ۱۸۸۹شدا بۆ سه‌رۆكانی ئه‌و نه‌جیوه‌نه‌ بالایانه‌ی
نووسیه‌ كه‌ پێشتر پێکی هێتاون.. ئه‌و نامه‌یه‌ش بۆ ئه‌وه‌ نووسراوه
سه‌باره‌ت به‌ په‌رستنی ئیبلیس و ئه‌هریمه‌ن، بنه‌مایه‌كانی باوه‌پری
شه‌یتانی ڕا‌هه‌ بكات.. له‌ نامه‌كه‌دا هاتوو‌ه‌:

((ده‌بێ و‌ه‌ها له‌ جه‌ماوه‌ر بگه‌یه‌نین ئێمه‌ باوه‌پرمان به‌ خ‌ودا هه‌یه
و ده‌په‌رستین، به‌لام ئه‌و خ‌ودایه‌ی ده‌په‌رستین خ‌ه‌یالی پو‌و‌چ و وه‌هم
لێمانی داده‌برێت.. هه‌روه‌ها ده‌بێ ئێمه‌ كه‌ گه‌یشته‌وینه‌ته‌ چاودێری
زانیا‌ری به‌رزه‌وه‌ پاکی و بێگه‌ردی باوه‌پری ئه‌هریمه‌نی بپارێزین.. به‌لی
شه‌یتان خ‌ودایه‌.. وه‌لی داخه‌كه‌م، (ئه‌دۆنای)ش (ئمه‌ ئه‌و ناوه‌یه
شه‌یتانییه‌كان بۆ ئه‌و خ‌وایه‌ی به‌كاردێنن كه‌ ئێمه‌ ده‌په‌رستین)
خ‌ودایه‌.. ڕه‌ها ته‌نیا ده‌بێ وه‌ك دوو خ‌واوه‌ند بوونی هه‌بێت!))

به‌شێوه‌یه‌ باوه‌پروون به‌ هه‌بوونی ئیبلیس خۆی له‌ خ‌زیدا كو‌فر
و بێدینییه‌.. به‌لام ئایینی پ‌استین و فه‌لسه‌فه‌ی پا‌ك و بێگه‌رد بریتییه
له‌ باوه‌په‌یتان به‌ ئه‌هریمه‌ن وه‌ك خ‌واوه‌ندیکی هاوتا و هاوشانی
ئه‌دۆنای.. به‌لام ئه‌هریمه‌ن، كه‌ خ‌واوه‌ندی پ‌وشنایی و خ‌یر و چا‌كه‌یه‌،

له پێتیاو مرقفایه تیدا دژ به نه دقنای خواوه‌ندی تاریکی و به‌دخوازی ده‌جه‌نگی.

نوسراوه پیرۆزه‌کان ته‌نیا له چه‌ند شویتینجی دیارێکراودا ناوی نه‌هریمن ده‌هێنن نه‌شعیا: ۱۴، لوقا: ۱۰. به‌لام باوه‌ری نه‌هریمنی به‌شیوه‌یه‌کی یه‌کجاره‌کی پێ له‌سه‌ر نه‌وه‌ داده‌گرێ نه‌هریمن شوپشی له‌ ئاسماندا به‌ پتۆه‌برد، ئیبلیسیش تۆبه‌ره‌ی نه‌دقنایه‌، برای نه‌و میخانیله‌یه‌ که‌ کو‌ده‌تا نه‌هریمنییه‌که‌ی له‌ ئاسماندا پووچه‌ل کرده‌وه‌... هه‌روه‌ها پتۆه‌سه‌مه‌ نه‌هریمنییه‌کان ده‌لێن میخانیله‌ که‌ سایه‌تیی یه‌سووعه‌وه‌ هاتوه‌ته‌ سه‌ر زه‌وی بۆ نه‌وه‌ی نه‌و په‌فتاره‌ ئاسمانییه‌که‌ی له‌ زه‌ویدا دووباره‌ بکاته‌وه‌، به‌لام شکستی هێنا.. جا له‌به‌ر نه‌وه‌ی نه‌هریمن باوکی درۆ و ده‌له‌سه‌یه‌، به‌پوونی به‌دیارده‌که‌وێ هێزه‌ پووچییه‌کانی تاریکی ژماره‌یه‌کی زۆری نه‌و که‌سانه‌ له‌ خشته‌ ده‌بات که‌ بانگه‌شه‌ی پۆشنبیری ده‌که‌ن بۆ کردنی نه‌و کارانه‌ی ده‌یخوازن، پێک هه‌روه‌ک چۆن له‌ ئاسماندا کردیان.

نه‌و پڕوپاگه‌نده‌یه‌ی ئاراسته‌کارانی کو‌ده‌تا و پیلانگێڕیه‌ نه‌هریمنییه‌کان له‌نێو جه‌ماوه‌ردا بلاویان کرده‌وه‌، وایکرد پای گشتی باوه‌ریان وه‌هابێت دژبه‌رانی مه‌سیحیه‌ت هه‌ره‌مه‌وویان بێدین و خواره‌ناس و نه‌یتیه‌ست بن.. به‌لام راستیه‌یه‌که‌ نه‌وه‌یه‌ نه‌مه‌ درۆ و ده‌له‌سه‌یه‌کی به‌ نه‌تقه‌ستی ئاراسته‌کراوه‌، ئامانجیش لێی شارده‌نه‌وه‌ی نه‌خشه‌ و پیلانه‌ نه‌هێنی کاهینه‌کانی پێبازی نه‌هریمنی بوو، واتا نه‌و که‌سانه‌ی سه‌رپه‌رشتیی (که‌نشتی نه‌هریمنی) ده‌که‌ن و ئاراسته‌ی ده‌که‌ن، به‌شیوه‌یه‌ک بتوانن پێگه‌ له‌ مرقفایه‌تی بگرن ده‌ستووری دادپه‌روه‌ری خواوه‌ندی له‌سه‌ر زه‌ویدا پتۆه‌و بکه‌ن.. نه‌و کاهینه‌نه‌ له‌

تاریکیا خه ریکی جموجولن و بهرده وام له پشته پهرده وهن، ته نانه ت له هه نبر ندرینه ی هه ره ندری شوینک و ته له خسته براوه کانیا ن پاریزگه ری له نهینیی که سییه تی و نامانجه کانیا ن ده که ن.. په پرتوکه پیروزه کان پتیا ن پاگه یانددوین نه خشه و پیلانه کانی وه که نه وه ی وایزماویت و بابک به پاستی و به بی هیچ گومانیک داده ندرین و جیبه جی ده کرین تا نه و پوزده دیت هیزه شه پخوازه کانی پووحی ده توانن گزی زه وی کونترول بکه ن.

نایه تیکیش پیمان ده لی نوای گوزه رکړنی نه و پووداوانه ی لپانه وه دواین، نه و نه هریمه ن ماوه ی هه زار سال کتوبه ند ده خرته ده ست و پتی (لیره وه پوون ده بیته وه باس و قسه که سه بارت به مه سیحی ده جاله نه ک نیلیس.. نه مهیش لوزیکیره).

من بانگه شه ی نه وه ناکه م بلیم ده زانم نه و نایه ته چ ماوه یه کی دیاری کردوه یان نه و ماوه یه به پیوره مرقییه که ی نیمه چهنده، به لام نه وه ی نیسته به لاهمه و گرنگه نه وه یه تاوتوتیکردن و لیکولینه وه له و کوده تا و پیلانگتپیه نه هریمه نییه له ژیر تیشکی نه و باسانه ی له نیو په پرتوکه پیروزه کاند هاتون، منیا ن خستووته سه ر نه و باوه پده ی که ده کرئ نه هریمه ن کتوبه ند بکړت و هیزه نه هریمه نییه کان به شیوه یه کی خیراتر بخړینه نیو نابلقه وه، نه گه ر هاتوو پاستیی هه بوونی کوده تا و پیلانگتپیه کی به رده وامی نه هریمه نی بلوکرایه وه و هه موو خه لک به زووترین کات پتی بزائن.

دوو له دمه ته قی و بیژیا زی، له سه ر گشت مه سیحیه ک پویسته بزانی نوو هیزی سه رفا سا هه ن، به که میان خودایه و له ته وراتدا به چهندان ناو هاتووته به ریاس، دووه میس نه هریمه نه و چهندان ناوی

هه‌ن.. ئه‌وه‌ی گرنگیشه لێی بدوین، ئه‌وه‌یه به‌پیتی په‌یام
سرووشیه‌کانه‌وه، پۆژی چه‌شر و حیسابیش هه‌یه.

ئیبلیسیش ئه‌و کۆتوبه‌نده تێکده‌شکێنی که‌ ماوه‌ی هه‌زار سال له
ده‌ست و پیتی کراوه و سه‌رله‌نوێ ده‌گه‌رێته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی ناشووب و
هه‌راوزه‌نا له‌ سه‌ر زه‌ویدا هه‌لگیرسیتی.. خوداش دوا‌ی ئه‌مه‌ له‌ ته‌
ده‌سته‌بژێرێک بێته‌ نێو مه‌سه‌له‌که‌ و به‌رخ و بزنه‌کان له‌یه‌کتری جیا
ده‌کاته‌وه.. ده‌ه‌زانه‌ی نه‌وانه‌ی پشت له‌ لایه‌نگری خودا ده‌ک‌ن
ئه‌هریمن یان ئیبلیس ده‌بێته‌ حوکمرانیان و ناشووب و هه‌راوزه‌نا و
بێسه‌روبه‌ریه‌کی تاهه‌تایی ده‌خاته‌ نێوانه‌وه، ته‌نانه‌ت رقیان له‌
سه‌روه‌ر و سه‌رۆکه‌کانیان ده‌بێته‌وه و له‌هه‌نبه‌ر یه‌کتیشدا بۆ وکینه‌ له‌
دل ده‌گرن، چونکی بۆیان پوون ده‌بێته‌وه به‌ دوورکه‌وتنه‌وه‌یان له‌ خودا
له‌خشته‌ براون و تاهه‌تایه‌ خۆشه‌وستی و هاوپێشه‌تی خودایان
له‌ده‌ست داوه‌.

نیافه‌ کاردینال کارۆ دودرێگری ئه‌سقه‌فی شاری سانتیاگو
پایته‌ختی چیلی له‌ سالی ۱۹۵۲دا په‌رتووکیکی به‌ناوی (لادانی په‌چه
له‌ سه‌ر نه‌ینیی ماسۆنییه‌ت) بلاوکرده‌وه، تیایدا پوونی کردبوویه‌وه چۆن
نوورانییه‌کان و شوێنکه‌وته‌کانی ئه‌هریمن و ئیبلیس له‌ نێو جه‌رگه‌ی
کۆمه‌له‌یه‌کی دیکه‌ی نه‌ینیدا کۆمه‌له‌یه‌کی نه‌ینییان دروستکردوه... له‌
په‌رتووکه‌که‌یدا ژماره‌یه‌کی زۆر به‌لگه‌نامه‌ی په‌کلاکه‌ره‌وه‌ی
بلاوکردبوویه‌وه و سه‌لماندبووی ته‌نانه‌ت سه‌رانی ماسۆنییه‌تیش، واتا
ماسۆنییه‌ پله‌ ۲۲ و ۲۳ یه‌کان، نازانه‌ چی له‌ نه‌جیومه‌نه‌ مه‌زنه‌کانی
خۆمه‌لات و نه‌و نه‌جیومه‌نه‌ نوێیانه‌دا ده‌گوزهری که‌را بابک
دایمه‌زاندبوون، واتا نه‌جیومه‌نه‌کانی سرووشه‌ بالادیه‌کان و

نه نجوومه نه تاييه ته کانی سهریو نه نجوومه نه، تیايدا مه شق به ژناني نه نداسی نه نداسی کوده تا و پیلانگتیریه جیهانییه که ده کرا و چهند نه پتینییه کیان پی ده گوترا... کار دینالی ناوبراوله لاپه په ۱۰۸ ی په پرتوکه که یدا مار جیو تاي وه ک سرچاوه ی متمانه هیئاو ته وه بڼ نه وه ی بیسه لمینې بهر له وه ی لیمی بابک وه ک جینشیمینی مازینی و ناراسته کاری بزووتنه وه ی شوړشگتیری جیهانی هالبریزی، په کتک بووه له شوینک وته ژور پابه ند و توند پویه کانی نیبلیس.

نه خشه و پیلانته که ی وایزهاوبت پیویستی بهم شتانه ی خواره وه

هه په :

- نه هیڅتنی سرجه م حکومت ته نیښتمانییه کان.

- په تکررنه وه ی بنه مای میراث.

- په تکررنه وه ی مولکیه تی تاييه تی.

- نه هیڅتنی هه سنی نیښتمانی.

- نه هیڅتنی خانوو و شوینی نیښته جیبوونی تاکه کس ی و ژواني

خانه واده یی و په تکررنه وه ی نه و بیرته کیه ی پی پی وایه ژواني

خانه واده یی ناوک و چه قیقه و څارستانیه تی له چوار ده وریدا بنیاد

ده نری.

- په تکررنه وه و نه هیڅتنی گشت تایینه کان، وه ک

زه مینه سازیه ک بڼ ه والی دانانی باوه پی نه مریه نی له شوینیاندا که وا

له حوکمرانی و سه پانندی به سر مرقایه تیدا مرقکیکی په های هه په .

باره‌گه و مه‌لبه‌ندی سه‌رکردایه‌تیکردنی

پیلانگیزی و کوده‌تایه‌که

باره‌گه و مه‌لبه‌ندی سه‌رکردایه‌تیکردنی پیلانگیزی و کوده‌تایه‌که تا کۆتاییه‌کانی سه‌ده‌ی مه‌ژده‌یه‌م شاری فرانکفۆرتی ئه‌لمانیا بوو، چونکه‌خانه‌واده‌ی پۆچیلد له‌وێ دامه‌زرا و سه‌قامگیربوو و ژماره‌یه‌ك له‌و گه‌وره‌ ده‌وله‌مه‌ند و پاره‌دارانه‌ی جیهانی خسته‌ ژێر ده‌سته‌لاتی خۆی که‌وا ویزدانی خۆیان فروشتبووه‌ ئه‌هریمه‌ن.

دواتر گاهینه‌کانی سیستمی ئه‌هریمه‌نی باره‌گی سه‌رکردایه‌تییی خۆیان گواسته‌وه‌ سويسرا، دوا‌ی نه‌وه‌ی حکومه‌تی بافاریا له‌ سالی ۱۷۸۶ په‌رده‌ی له‌پوودا مه‌لماڵین و تا کۆتایی هاتنی جه‌نگی دووه‌می جیهانی له‌وێ مانه‌وه‌، دواتر چوونه‌ نیویۆرک و باره‌گی سه‌رکردایه‌تییان چووه‌ نیو ته‌لاری هالۆدیرات.. له‌ نیویۆرکیشدا خانه‌واده‌ی پۆکفلر له‌ بوا‌ری کرده‌کانی پاره‌دان و فره‌امه‌مکردنی داراییه‌وه‌، شوینی خانه‌واده‌ی پۆچیلدیان گرت‌وه‌.

مه‌رچه‌نده‌ برپاره‌ کۆتاییه‌کان به‌رده‌وام له‌ ده‌ستی نه‌و نه‌نجومه‌نه‌ شه‌پ‌خ‌وا‌زانه‌یه‌ که‌ نه‌و نه‌هریمه‌نانه‌ ده‌بزیڤینی، نه‌وا نه‌م ده‌روازه‌یه‌ به‌چه‌ند به‌شیکی وانه‌یه‌ك به‌ کۆتادیتیم، وانه‌که‌ یه‌کێك له‌ سه‌رانی نه‌نجومه‌نه‌کانی ماسقۆنیی بالادی له‌ سه‌ره‌تای ئه‌م سه‌ده‌یه‌دا له‌ پاريس بۆ نه‌ندامانی نه‌نجومه‌نی مه‌زنی خۆره‌لاتی گوتبوویه‌وه‌:

له‌ژێر کاریگه‌ری نیعه‌وه‌ ئاستی پێژه‌وکردنی یاسایه‌کانی جوویم دابه‌زیوه‌ته‌ نزمترین ئاست، هه‌روه‌ها سه‌نگ و قورسایي یاساش به‌هۆی

چەند لیکدانە وەبەکی ئازادانە وە تیکوپێک دراوێ که ئێمە خستوو مانە تە
نیۆ ئەم بوارە وە .. دادوەران بە فەرمان و پای ئێمە حوکم لەسەر پرسە
گرنگەکان دەدەن: واتا لە ژێر تیشکی ئەو بنەمایانەی بۆیان دادەنێن
تاکو بەهۆیانە وە حوکمی جوییەم بکەن، بێگومان ئەمەیش بەهۆی چەند
کەسیکی وەک بووگە شووشەی دەستی ئێمە جێبەجێی دەکری،
هەرچەندە هیچ پتووەندییەکی ئاشکرا و بەرچاو لەنیوان ئێمە و ئەواندا
نییە ... تەنانهت چەند پیر و ئەندامانی بەپتووە برینیش پازین پراوێژمان
پێ بکەن.

نایا هیچ کەسیکی ناقل هەبە نەگۆلی لەو بکات قوناغە زنجیرەیی
و یەک لەبۆی یەکەکانی کۆدەتایە کە - پێک وەک ئەوەی وایز هاوێت لە
کۆتایی سەدەی هەژدەیەم و جەنە پال بابک لە کۆتایی سەدەی
نۆزدەییەمدا نەخشەیان بۆ داڕشتوو - پێرە و کرا بیت ؟

هەردوو ئیمپراتۆریای پووسی و ئەلمانی پووختنەدران،
ئیمپراتۆریای بریتانی و فەرنسێش بوونە هێزی پلە دوو و سێ، ئەو
سەرانی تاجی پاشایەتییان لەسەر بوو (پاشایەکان) وەک
بەرەبوومیکی پێگەییو کەوتنە خوارە وە .. جیهانبێش بەهۆی ئەو
پروپاگەندەیی نوورانییەکان بڵاویان دەکردە وە، دووجار دابەش کرایە
سەر دوو سەریازگە و بەرەیی دژ بە یەک ... هەروەها ئاگری دوو جەنگی
جیهانبێش هەلگیرسا و لە جیهانی مەسیحییەتی خۆرتاواویدا خۆینی
دەیان ملیۆن کەس پزێندرا، بەی ئەوەی هیچ کامێک لە تاوانکاران و
بەریاکەران ئەو قەسابخانە هیچ هۆیەکی کەسییان دژ بە بەرەیی دژ و
خەلکانی دیکە هەبێت !! .. هەروەها شۆڕشی پووسی و چینی بوو
ئەمری واقعی و کۆمۆنیزمیش گەشەیی پێدرا و بەهێز کرا تا هێزەکی

بارته‌قای گشت ده‌وله‌تانی خۆرئاوای مه‌سیحیی لێهات... به‌لام ل
خۆره‌له‌اتی دوور و نێوه‌پاستدا کو‌ده‌تا و پیلانگیریه‌که‌ به‌ر
زه‌مینه‌ سازکردنی جه‌نگی سییه‌می جیهانی به‌رده‌وامه‌ !!

ئێسته و هه‌ر له‌م کاته‌دا ده‌بی ئه‌م نه‌خشه و پیلانگیریه‌ ل
پێگه‌ی ئاگادارکردنه‌وه‌ی پای گشتیی جیهانی بوه‌ستێندری و
هۆشدارییان پێ بدری که‌ دوا مه‌رگه‌سات و تراژیدیا به‌پێوه‌ به‌هێج
گومانێکی تیا‌دا نییه‌، له‌دوای مه‌رگه‌ساته‌که‌ش جه‌سته و نه‌قل و
پووحی مرقفایه‌تی به‌ته‌واوه‌تی دوور ده‌خړیته‌وه و ده‌کرێته‌ کۆیله‌.

ویلیام کار ده‌لێ یه‌کییه‌تی جه‌ماوه‌ری مه‌سیحی که‌ من شه‌ره‌فی
سه‌رکردایه‌ تیکردنیم پێ بپاوه‌، کۆی ئه‌و زانیاریانه‌ی خستوه‌ته
به‌رده‌ستی هه‌مووان که‌وا ده‌ستی که‌وتوون، بۆ ئه‌وه‌ی تیشک بخاته
سه‌ر پوختسار و په‌هه‌نده‌ جۆراوجۆره‌کانی کو‌ده‌تایه‌که‌... ئێمه‌ ئه‌و
زانیاریانه‌مان له‌ دوو په‌رتووکه‌دا بلاوکردوه‌ته‌وه‌، ئه‌وانیش: جیهان
گه‌مه‌ی ده‌ستی ئیسرائیله‌، ئه‌وی دیکه‌شیان ته‌می سووری سه‌ر
ئه‌مریکایه‌، له‌گه‌ڵ چه‌ندان بلاوکراوه‌ی دیکه‌...

ئێمه‌ به‌هۆی زانیاریمان له‌هه‌نبه‌ر پیلانگیریه‌ی و کو‌ده‌تایه‌که‌وه
پیشبینیی پو‌وداوه‌کان ده‌که‌ین، ئه‌و پو‌وداوانه‌ی پیشبینیشمان
کردبوون هێنده‌ به‌وردی هاتنه‌دی وایانکرد سه‌رنجی بیرمه‌ندانی گشت
جیهان بۆ خۆیان پابکێشن.

بەشى يەكەم

بزووتنەوہى شۆرشگىزى جىھانى

بۆ ئوہى بزانىن لەمۇدا چى دەگوزەرى، دەبى بگەپىنەوہ نەو
راپرەوہى پووداوەکانى پىشەكى و زەمىنەى پووداوەکانى دواترەن.
دواتریش لەسەرمان پىويستە مێژوو بخوینەوہ و لىكى بەدەینەوہ،
چونکہ بەپاستى مێژوو خۆى دووبارە دەکاتەوہ و ئامانجى مەملەتپەىكى
بەردەوامیش لەدێر زەمانەوہ هەمان ئامانجە.. مەبەستمان لە
مەملەتپە بەردەوامە کۆنەکەى نێوان هێزى چاکە و خراپەپە، بۆ ئوہى
بۆمان پوون بپتەوہ ئاخۆ وىستى خواوەندى مەزن سەردەکەوى و زالى
دەبیت، يانیش خراپەکارى و وێرانەپەى بەسەردا دەکەشێ.

پاستپەکەى، هەردوو هێزى چاکە و خراپە، دابەش بوونەتە سەر
چەند پارتىكى جۆراوجۆر، لەنێوان خۆياندا و لە هەولياندا بۆ گەيشتن
بە ئامانجىكى هاوپەش لە مەملەتپەدان.. ئەم ئاکۆکىپەش لە پا و
بۆچوونەکان بەهۆى هۆکارەکانى پراگەياندنەوہ سەرى هەلداوە کە بۆ
بلاوکردنەوہى درۆودەلەسە و پاستپە پە لە کەموکورتى و گەياندنەيان
بە جەماوەر بەکارهێنراون و هەرگىز بۆ گواستەوہى پاستپە
تەواوەکانى تايبەت بە هەر پووداوە و بابەتێک بەکار نەهێندراون.

بازرگان و دەلالەکانى جەنگ هۆکارەکانى بۆ دابەشکردنى
مەرقەپەپەى بەسەر چەند بەرەپەکى دژ بەپەک پراگەياندنەيان بەکارهێناوە،
جەنگ و مەملەتپە نێوان ئەم بەرە و سەنگەرەنە بەچەند هۆپەکى
سىياسى و کۆمەلەپەتى و ئابوورى و ئايىنى بوو، بەشپەپەک بەردەوام

توانیویانه هه‌ر هه‌موو به‌ره و سه‌نگه‌ره‌کان دژبه‌یه‌ک په‌مپ بده‌ن بۆ
 نه‌وه‌ی بگه‌نه‌ ناستی ئه‌و هه‌لچوونه‌ی هه‌ندیکیان هێرش بگه‌نه‌ سه‌ر
 هه‌ندیکی دیکه‌ و له‌ کۆتاییشدا هه‌ره‌موویان وێران بیه‌ن و له‌نیۆ بچن!
 ئه‌وانه‌ی پسه‌پۆری به‌واری به‌راوردکردنی نایینه‌کان له‌ پابه‌ریدا
 بۆیان پوونبووه‌ته‌وه‌ که‌ ته‌نانه‌ت له‌نیۆ تیره‌ و هۆزه‌ ته‌واو دووره‌ده‌ست
 و گوشه‌گیره‌کانه‌وه‌ هه‌ستیکێ نایینیان هه‌یه‌ و دانه‌یان ده‌دات له‌
 پرسپاری له‌مجۆره‌ بفرکن و گفتوگۆی له‌سه‌ر بگه‌ن: بۆچی
 له‌دایکبوین؟ .. نامانچ له‌ ژیا‌نی ئیمه‌دا چیه‌؟ .. ئه‌وه‌مه‌ست و
 نامانچانه‌ چین که‌ ده‌بی له‌ خزمه‌تیان دابین و هه‌ولیان بۆ به‌خه‌نه‌
 گه‌ر؟ .. دوا‌ی مردنمان بۆ کو‌ی ده‌چین؟ .. ته‌نانه‌ت پێده‌چێ
 دواکه‌وتوو‌ترین تیره‌ و هۆزه‌کانی ئه‌فریقیای نی‌وه‌راست و ئوس‌ترالیاش
 هیچ گومانیکیان له‌ بوونی خودا و جیهانی پووحی و ژیا‌نی دوا‌ی مردن
 نه‌بی‌ت.

له‌ هه‌مان کاتیشدا لی‌کۆلینه‌وه‌کانی تایبه‌ت به‌ به‌راوردکاری
 نایینه‌کان ناما‌ژه‌ به‌وه‌ ده‌که‌ن که‌ زۆربه‌ی ئه‌و نایینه‌نه‌ی پێ‌بازو
 پێ‌وه‌سه‌مه‌کانیان باوه‌په‌ینان به‌ خواوه‌ندیکی بالا‌ و سه‌روو ده‌که‌نه‌
 مه‌رج، له‌ بنه‌مایه‌کی به‌رزى سیستematیکه‌وه‌ سه‌رگه‌ی خۆیان ده‌گرن و
 مرقه‌هه‌کان هه‌ن ده‌ده‌ن خواوه‌ندی به‌رز و مه‌زن به‌هه‌ست و پێ‌ز له‌
 دایاب و په‌ران بگرن و هاوسى و چاکه‌کارانیان خۆشبو‌یت و نو‌یژی سه‌ر
 مردووان بگه‌ن.. به‌لام دواتر شه‌پخوازان به‌ هه‌له‌پ و چلێسى و ئالووش
 و به‌دخوازییه‌کانیان هاتوون تا‌کو به‌ زۆره‌ملێ خه‌لك به‌هه‌ز هه‌فت بگه‌ن و
 بینه‌ حوکه‌مپانیان، بۆ‌ی نایینیان له‌ ناسته‌ به‌هه‌ز که‌ هه‌تاوه‌ته‌ ئه‌و
 ناسته‌ی نزمه‌ی ئه‌م‌ڕ ده‌ییبین.. هه‌ندیك نایین هه‌نده‌ نزم بوونه‌ته‌وه‌

کاهینه کانیان بق نزدیکبونه وه له خودا قوریانی مژیسی پیشکیش
بکەن!!.. تەنانەت خودی مەسیحییەتیش وهك نوێترین نایین،
گەشتووه تە ئاستیکی نزم و دابەش بوو تە سەر چەندان کۆمەلە و
پێناز، تا وای لێهاتوو باوە پەوه نەمیئێ ئەو زۆرینە گەورەیی
پایەگە پەنن مەسیحین وهك سەریازانی مەسیح هەژمار بکریئ!!

بەشێوەیەکی گشتی، مەسیحییەت لە هەنەر کارە خێرخوازی و
چاکەکارییەکانە وه دابەزیووه تە ئاستیکی نزم.. لە پابردوودا هۆگری و
خۆشهویستی هەبوو و لە نایینی مەسیحیدا یەکییەتی و پتەوییەك
دەبیندرا.. بق نموونە لە پێناسەکردنی هاوسێدا: هاوسێ بریتییه لەو
کەسە لە هەنەر تۆدا خۆشهویستی و چاکەکاری نواندوو و دەتوانیت
متمانەت پێی هەبێت.. پەرتووکه پێرژەکان هانمان دەدەن بارتەقای
خۆمان هاوسێیەکانمان خۆشبوێن.. باشترین هۆکاریش بق دروستکردنی
هاوسێیانی باش ئەو یە کاری چاکەیان لەگەڵ بکەیت بەبێ ئەو ی
هەست بە خۆپەرستی بکەیت، چونکە نەمانی کارە خێرخوازییە
تاکە کەسییەکان وانا نەمانی گیانی یەکییەتی و گیانی یەکبوونی ساغ و
پتەوی بە کۆمەل.

لە مەلژگاردەدا بق کردنی کاری خێر و چاکە پێگە یەکی زۆر
سارد و سێرمان گرتووه تە بەر، چونکە کردنی کاری خێر و چاکەمان
داوێ تە پال کارمەندانی تایبەت بە خزمەتکردنی بەرژە وەندییەکانی
جفاک.. گوته یەکی زۆر باویش هەیه و دەلی: فلانە شت وهك
چاکەکاری نیو کار و پیشە سارده!!.. شتێکی باشە ئەو هەمان
بیربێت و تەنانەت یاسایەکانی دەستە بەری کۆمەلایەتی حکوومیش،
تاکە کەس لە مافەکانی هاوسێ نابوێری.. نوێژی بەبێ کاری چاک هیچ

سوودیکی نییه، هه‌روه‌ها هه‌یزی بنه‌مای نه‌یه‌یستی له‌ بقشایی و لاوازی و هه‌لوه‌شانه‌وه‌ی باوه‌په‌وه‌ دروست ده‌بیت.

جا به‌هه‌ر هه‌ویه‌ک بیت نه‌وا پێباز و مه‌زه‌به‌ مه‌سیحیه‌کان له‌ وڵاتانه‌ی به‌ جیهانی نازاد ناو‌پێکراون، زۆر به‌خێرایی کۆنترولی که‌نجانی له‌ ده‌ست ده‌رده‌چی... هه‌ر که‌نجیکیش له‌ ده‌ست مه‌سیحیه‌ت ده‌چی وه‌ک باوه‌ ده‌بیته‌ که‌سیکی عه‌لمانی. زۆر به‌خێراییش ده‌بیته‌ هاوێی و لایه‌نگری یه‌کێک له‌ پێبازه‌ خوانه‌ناسه‌کانی وه‌ک کۆمۆنیزم و نازیزم.

زۆرینه‌ هه‌ره‌ مه‌زنه‌که‌ی مه‌سیحیه‌کانیش سه‌ریازانی مه‌سیح نین، له‌ کاتێکدا ده‌بینین له‌ سه‌ر گشت نه‌ندامانی هه‌ردوو پارتی کۆمۆنیست و نازی پێویسته‌ سوێندی لایه‌نگری و پشتگیری په‌های سه‌رکرده‌کانیان بخۆن، هه‌روه‌ها گشت کاته‌کانی بێدارییان له‌ به‌ره‌وپێشبردنی ئامانج و پرسه‌که‌یدا به‌ سه‌ربه‌ن و به‌شێوه‌یه‌ی یه‌ک له‌ ده‌ پاره‌ی چالاکیه‌کانی پارته‌که‌ی بدات.

هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر که‌سانی نه‌یه‌یست و شوێنکه‌وته‌کانی داوینی ئی وه‌ده‌رنین، نه‌وا زۆربه‌ی خه‌ک باوه‌ریان به‌ چیرۆکی خه‌لقبوون هه‌یه‌، به‌لام پێده‌چی سه‌باره‌ت به‌ سه‌ریرده‌ی ئاده‌م و حه‌وا و به‌هه‌شتی عه‌دن جیاوازی که‌وده‌ له‌ را و بقوونیان هه‌بیت.

نه‌وه‌ی لیڤه‌دا به‌لامانه‌وه‌ گرنگه‌، نه‌وه‌یه‌ گشت بوونه‌وه‌ریکی مرقیسی پێژه‌یه‌ک ئازادی ئیراده‌ی پێی به‌خشاوه‌، نازادییه‌که‌شی زه‌مینه‌ی بق ده‌په‌خسێنی بێزار بدات تاخۆ باوه‌پ به‌ هه‌بوونی خودا و شه‌یتان به‌یتنی یانیش بێته‌ که‌سیکی نه‌یه‌یستی مادی.. چونکه‌ نه‌وه‌ی باوه‌پ به‌ هه‌بوونی خودا و شه‌یتان به‌یتنی، له‌سه‌ری پێویسته‌ خۆی ساغ

بکاتوه له خزمهتی کامه یاندا ده بیټ.. به لام که سی نه یته یست باوه پر به
پیردزی حوکی په ها ده هیئت و پشتگیری له پارت و ده ولت ده کات..
به لام سزای لادانیش چه شتنی نازار و نه شکنه چه و زیندان و زقریه ی
جاریش مه رکه.

نیمه ده بینین که سانی نه یته یست به ته وای مه بوونی هیزه شاروه
و غه بییه کان په ت ده که نه وه، به لگش ده هیتنه وه و ده لټن ته نانه ت تا
نیسته پشی له گه لدا بیټ بوونی خوداش نه سه لمیندراوه... چه ندان تیپ و
گروپی نه یته یستی هن، وه: کومونیسته راستینه کان، ماسونیه کانی
نه نجومه نی مه زنی خوره لات، پیرمهنده نازاده کان، مه روه ها نه ندامانی
کوپه ندی نا خواوه ندی و نورانییه کان و عه ده مییه کان و نانارکیست و
نازیه راستینه کان و مافیاکانیش هن.. مه روه ها که سانی بیباوه پی
بیکش هن شهرم له به پټوه بردنی چالاکیه نه یته یستییه کانی نیو
کومه له کانی نازیم و کومونیزم ده که ن، به لام له هه مان کاتیشدا به ره و
په یوه سنبوونی هه مه چه شنی عه لمانی ده جن.

زقریه ی که سانی نه یته یستی بیروباوه په کانیان له سر نه و بڼه مایه
بنیاد ده نټن که ده لټی په ک راستی هیه نه ویش ماده یه، مه روه ها هیزه
کویره کانی نه م ماده یه که هندی کجار به وزهش ناوی ده بڼه،
پنځکه وتوون تا له سر شتووی گژوکیا و دواتریش نازده ل و نینجا مروه
به دیارکه وتوون.. به هه موو جوړیکیش نکولی له هه بوونی پووح و ژبانی
لواي مردن ده که ن.

کومونیزمی نوی له سالی ۱۷۷۲ له لایه ن کومه لټک له سه رمایه داران
و ده وله مه ندانی جیهانی (بارونه کانی دارایی) دامه زرا و هر له و کاتییه وه
بل دامه زرانندی ده وله تیکی نه یته یستی به کاریان هیئا که له سر بڼه مای
دکته اتوریه تیکی سه رتاپاگیر داپټر اېوو. لینن له په پتووک که ی خویدا

(کۆمۆنیزم بالی چه‌پره‌و) به‌ پوونی باسی ده‌کات و له‌ لاپه‌ره‌ ۲۵ی
به‌ پرتوکه‌ که‌ دا نووسیویه‌تی:

" بیردۆزه‌ که‌ مان پێبازێکی باوه‌ پێیانه‌ نییه‌، به‌ لکو نامراز
هۆکارێکی کاره‌".

کارل مارکسیش (۱۸۸۳-۱۸۱) نه‌ له‌مانیه‌کی به‌ په‌چه‌ له‌ك جووله‌ی
بوو.. په‌ که‌ مین جار له‌ نه‌ له‌مانیا و دواتریش له‌ فیه‌نسا به‌ هۆی چه‌ند
چالاکیه‌کی شۆرشگێڕیه‌وه‌ وه‌ ده‌رنرا، دواتر ئینگلترا مافی په‌ نامه‌نده‌یی
پێیه‌ خشی.. له‌ سالی ۱۸۴۸ دا مارکس مانیفیستی کۆمۆنیزمی بلاو
کرده‌ وه‌.. ئه‌ویش ددانی به‌ وه‌ دا ناوه‌ له‌ وانه‌یه‌ نه‌خشه‌ی وه‌رچه‌رخاندنی
جیهان بۆ چه‌ند کۆمارێکی سۆسیالستی سۆفییه‌تی چه‌ندان سه‌ده
بخایه‌نی.

کارل پێته‌ریش (۱۷۷۹-۱۸۵۹) که‌ سێکی نه‌ له‌مانی بوو، مامۆستای
مێژوو و زانسته‌ جیق سیاسیه‌کان بوو.. ناوبراو بیردۆزێکی دژ به‌
مانیفیستی کۆمۆنیستی نووسی، نه‌خشه‌یه‌کی دانا و تیایدا رایگه‌یاند
نه‌ژادی ئاری ده‌توانی ده‌ست به‌ سه‌ر نه‌ورویا و دواتریش جیهاندا بگرێ..
چه‌ند پێبه‌ر و سه‌رکرده‌یه‌کی ئه‌یه‌یستی ئاری نه‌خشه‌که‌ی پێته‌ریان
په‌سندکرد و کاریان پێ ده‌کرد، بۆی نازیزمیان له‌ پێتار وه‌ دیه‌تانی
نامانجی ده‌سته‌ سه‌رداگرته‌ی جیهان و گۆپینی بۆ ده‌وله‌تێکی
ئه‌یه‌یستی به‌ کاره‌ینا که‌ به‌ ته‌واوی ملکه‌چی دکتاتۆریه‌ ته‌
سه‌رانسه‌ریه‌که‌یان بێت.

پێته‌رانی هه‌ردوو کۆمه‌له‌ی ئه‌یه‌یستی له‌ سه‌ر ده‌سته‌ له‌شی
ده‌وله‌ت کۆک و ته‌بان و سه‌رۆکی ده‌وله‌ ته‌که‌ش به‌ خودای سه‌رزه‌وی
داده‌نن، ئه‌م باوه‌ په‌ش بێرۆکه‌ی تالیه‌ مرقۆ ده‌خاته‌ واری کرداریه‌وه‌.

باوه‌پی کارل پیتەر دواى لیکۆلینه‌وه و شروقە میژووپیە‌کەى تۆکمە بوو بە‌وه‌ى که کۆمەڵێک له گە‌وره پیاوانى جیهانى بوارى دارایی هەن پە‌یوه‌ستى هیچ ولاتێک نین و پشتگیری له هیچ دە‌وله‌تێک ناکەن، بە‌لام دە‌ست له کاروبارى گشت ولاتێک وەر‌ده‌دەن، له سالى ۱۷۷۳دا بە‌مه‌به‌ستى بە‌کارهێنانى بزۆوتنه‌وه‌ى شۆرشى جیهانى بۆ وەر‌دهێنانى هە‌لپه و بە‌رتە‌ماییه نه‌هێنیه‌کانیان، ماسۆنییه‌تى ئازادى خۆره‌لاتیان دامە‌زراندوووه .. پیتەر پایگە‌یان‌دبوو زۆریه‌ى ئە‌و که‌سه داراییه جیهانیانه، ئە‌گەر هەر هە‌مووشیان نه‌بن، جووله‌که‌ن یان پە‌چه‌لە‌ک و بنه‌چه‌یان جووله‌که‌یه، به‌بێ پە‌چاوکردنى ئە‌وه‌ى ناخۆ به‌ته‌واوى سرووته ئایینییه‌کانى جووله‌که پێ‌په‌وه ده‌که‌ن یان نا.

پیتەر له وه‌لام‌دانه‌وه‌ى مانیفیستی کۆمۆنیستى کارل مارکسدا تاوتوێى ئە‌و مه‌ترسیبانه‌ى کردووه و پێ‌ى وایه ئە‌گەر جیهان پێ‌گه‌ به‌و کۆمه‌له‌ پیاوه‌ بدات به‌رده‌وام کۆنترۆلى سیاسییانه‌یان به‌سه‌ر کۆمۆنیستى جیهانیدا هه‌بێت و به‌پێ‌ى نه‌خشه و پیلانه‌کانیان ئاراسته‌ى بکه‌ن، ئە‌وا مه‌ترسیی گە‌وره دێنه‌ پێ‌شێ .. له‌ کوتاییدا چه‌ند پێ‌شنیازێكى واقعی و کرده‌ى به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ى کو‌ده‌تایه‌که‌ى بارۆنه جیهانییه‌کانى بوارى دارایی ده‌خاته به‌رده‌م سه‌رکرده ئارییه‌کانى جه‌نگ، هه‌روه‌ها پلانیکی دژ به‌ پیلانه‌یه‌که‌مه‌که‌یان بۆ ده‌کێشێ له‌په‌وى فراوانى و دوورمه‌وداییه‌که‌یه‌وه، به‌ پۆلى خۆى ئامانجى کۆنترۆلکردنى سه‌رچاوه سرووشتیه‌یه‌کانى جیهانه له‌پێ‌تاو به‌رژه‌وه‌ندى نه‌ژادى ئارى.

پیتەر ئاماژه‌ى به‌ دامە‌زراندنى نازیزم و به‌کارهێنانى فاشیزم و اتا سۆسیالیزمى نیشتمانى کردووه وه‌ک ئامرازێک بۆ وەر‌ده‌یهێنانى

بهرته‌مایی و ئامانجه‌کانیان، ئامانجه‌کانیشیان به وێرانکردنی نه‌خشه‌ و پیلانی بارۆنه‌ جیهانییه‌کانی (دارام) و دواتریش داگیرکردنی جیهانه‌وه‌ دیته‌دی.. هه‌روه‌ها ئاماژه‌ی به‌ پرسیکی دیکه‌ش کهنه‌، نه‌بش نه‌وه‌یه‌ که بارۆنه‌ جیهانییه‌کانی بواری دارایی ده‌یانه‌وی سامییته‌ له‌ هه‌موو پوویه‌که‌وه‌ بۆ وه‌ده‌یتانی ئامانجه‌کانیان به‌کاربێنن، له‌به‌رنه‌وه‌ له‌سه‌ر پتیه‌ر و سه‌رکرده‌ ئارییه‌کان پتۆسته‌ ناسامیزم له‌ هه‌موو پووه‌کانی به‌کاربێنن بۆ نه‌وه‌ی پرسى ئارى به‌ره‌و پش به‌ن.

نه‌خشه‌ و پلانه‌که‌ی کارل پتیه‌ر ئهم پتفنیازانه‌ ده‌گرته‌ خۆی:

-ملپیکه‌چکردنی گشت ولاتانی نه‌وروپی بۆ ژێر هه‌ژموون و ده‌سته‌لائی نه‌لمانیا.. هه‌روه‌ها پتیه‌ر جه‌ختی له‌سه‌ گرنگی باوه‌په‌یتان به‌ گه‌ی نه‌لمانی کردووه‌ته‌وه‌ له‌وه‌ی که له‌پووی جه‌ستی و نه‌قلی له‌ په‌گه‌ز و نه‌ژادی سامی به‌رزتر و پشکه‌وتووتره‌.. خودی ئهم هه‌ژ و بیرۆکه‌یه‌ش نه‌و ناوکه‌ بوو که پیاوانی ئاری نیو بواری پاگه‌یاندن بیردۆزی سه‌ره‌وه‌ریوونی نه‌ژادی نه‌لمانیان له‌سه‌ر بنیاد نا.. ئهم بیردۆزه‌ ئامرازى ده‌ستی نه‌و جه‌وره‌ که‌سانه‌ بوو بۆ پوویه‌پوویه‌وه‌ی بانگه‌شه‌ و په‌وپاگه‌نده‌کانی بارۆنه‌ داراییه‌کانی جیهانی به‌کاریان هێنا، وانا نه‌و بارۆنه‌یه‌ی بانگه‌شه‌ی نه‌وه‌یان ده‌کرد په‌گه‌ز و نه‌ژادی سامی گه‌ی هه‌لبێژدرای خودان، هه‌ر نه‌ژادی سامیشه‌ چاودێری و گرنگیدانی خودایی هه‌لبێژاردووه‌ بپتیه‌ خاوه‌نی گزی زه‌وی.. به‌مشێوه‌یه‌ ملیۆنان که‌س دابه‌ش بوونه‌ سه‌ر دوو به‌ره‌ی دژ به‌یه‌ک.

-هه‌روه‌ها کارل پتیه‌ر پاسپارده‌یه‌کی دیکه‌ی نووسیوو تیایدا داواى کردبوو پتیه‌ر ویی له‌ سیاسه‌تیکى دیاریکراوی دارایی بکری،

به جورتك پټگه له خاوهڼي باندې جيهانييه كان بگرځي و نه په لي تابوړي
نه لمانيا كوڼتړل بكن (هه روهك چوڼ كوڼتړلې تابوړييه كانې نينگلتر
و فرېنسا و نه امريكا يان كړدبوو).

- هه روهما پاسپارده يه كي ديكه شي هه بوو تاييه ت بوو به
دروستكړنې تابوړي پټنجه مي نازي بې پوويه پوويوونه وي پټكڅسته
نېټنييه كانې كړمونيستي، له پاسپارده كه دا ناماجي باوه پميتان بوو به
چيني بالا و نيوه پاستي نه و ولاتانه ي نه لمانيا به ته ما بوو بياخاته ژر
پكټفي خړيه وه تا وه ما بخاته مټشكيانه وه فاشيزم بې
پوويه پوويوونه وي كړمونيستم تاكه هوكار و نامزاي له باره و
پټشوازي كړدن له سوپاي نه لمانې وهك پارتيزه ي نه و ولاتانه له
مه ترسيي كړمونيستي، تاكه چاره سر و فرياد په سيانه.

- هه روهما پټه روهك پاسپارده داواي كړدبوو كړمونيستم
به ته واوي ويران بگرځي، په چاله كي جووله كڅش له په گوپشه وه
د هريپنډرې، بې نه وي پټه راني ناري بتوانن به ته واوي جله وي پرس و
كاروپاره جيهانييه كان بگرځه ده ست.

ملمانې و دانانې نه خڅه و پيلان بې كوڼتړل كړدنې جيهان، پټگه
بې پټه راني هه روهو به رهي نه يته يستي خوڅش دهكات چه په لټرين
پيلانگيږي و كوده تا به وخته وه و گشت جوړه تاوانتيكي وهك تيرور كړدنې
تاكه كه سي تا دهكات ه جينق سايډ بكن.. ته نيا له پټناو شه كه تگردن و
پره ليرپاني نه و ولاتانه جهنگ هه لده گيرسيڼن كه به ته مان مليان پي
كه چ بكن.

ليكلينه وي بواړي به راوردكاريي تايينه كان ناماژه به وه دهكات
هه رگيز ناكري نازيستم و كړمونيستم به هيچ كام له و تايينه نه به راورد بگرځي

که‌وا داوای باوه‌په‌یتان به‌خود ده‌که‌ن... خۆ پاسته‌ پێه‌رو سه‌رزی
 نه‌یته‌یسته‌کانی ولاتی سێچه‌ ماوه‌یه‌ک پێگه‌ به‌ په‌یوه‌بردنی په‌یوه‌سه‌
 ئایینییه‌کانی باوه‌په‌یتان به‌خودا ده‌ده‌ن، به‌لام پێکه‌ بێه‌وانی، ئایینی
 ناده‌ن هیچ جۆره‌ هه‌ژموونیکیان هه‌بێت یان په‌فتاری کومه‌لایه‌تی و
 سیاسی هاونه‌ژاده‌کانیان ئاراسته‌ بکه‌ن... ئامانجی نوورمه‌ودای هه‌ردوو
 باوه‌په‌ی نه‌یته‌یستیش نه‌وه‌یه‌ گشت زانیارییه‌کی تایبه‌ت به‌ هه‌بوونی خودا
 و په‌ووح یان ژبانی دوا‌ی له‌ مێشکی مرقۆه‌ بسپه‌نه‌وه‌... بۆ نه‌مه‌یش گشت
 ئامراز و هه‌کارێک به‌کارده‌ین، وه‌ک کوشتن و به‌رنامه‌ به‌رده‌وامه‌کانی
 شۆردنه‌وه‌ی مێشک و هتد... نه‌گه‌ر بگه‌ینه‌ نه‌و پاستییانه‌ش به‌ته‌ولوی
 بۆمان په‌وون ده‌بێته‌وه‌ که‌ هه‌ر قسه‌یه‌ک له‌باره‌ی پێکه‌وه‌ ژبانی ناشتیانه‌ی
 نێوان موسلمانان و نه‌یته‌یسته‌کان یان قسه‌یه‌کی په‌وچی بێمانایه‌ یانیش
 جۆرێکه‌ له‌ پیکلام و په‌روپاگه‌نده‌.

ساده‌ترین ئامراز بۆ تێگه‌یشتن له‌ په‌ووداوه‌کانی جیهانی ئیسته‌مان
 شۆقه‌کردنی په‌ووداوه‌کانی مێژوه‌ له‌ژێر تیشکی نه‌و باسه‌ی خستمانه‌
 په‌و، به‌و پێیه‌ی چه‌ند داشیکی سه‌رگه‌مه‌ی شه‌ته‌ره‌نجی جیهانین...
 په‌به‌رانی نوورانی جیهانیان دابه‌شکردووه‌ته‌ سه‌ر دوو سه‌ریازگه‌ و به‌ره‌ی
 دژ به‌یه‌ک و پاشا و شازن و پاهیب و سوارچاکیان پێک وه‌ک پارچه‌کانی
 نێو گه‌مه‌ی شه‌ته‌ره‌نج به‌کاره‌یتاوه‌... جه‌ماوه‌ری گشتیشیان وه‌ک
 سه‌ریازه‌کانی نێو شه‌ته‌ره‌نج هه‌لسووراندووه‌... سیاسه‌ته‌ توندوتیژه‌
 بێهه‌یه‌یه‌کانیان دنه‌یان ده‌دات خه‌لک ته‌نیا به‌ پارچه‌کانی شه‌ته‌ره‌نج بزانه‌
 و به‌ ئاره‌زووی خۆیان بیاندجوولێتن، له‌وانه‌یه‌ نه‌وان قوریانی به‌
 پارچه‌یه‌کی گه‌وره‌ یان ملیۆنێک سه‌ریاز به‌دن نه‌گه‌ر ته‌نانه‌ت یه‌ک
 هه‌نگاویش له‌ دوا ئامانجیان نزیکیان بکاته‌وه‌، واتا ئامانجی
 کۆنترۆڵکردنی دکتاتۆریانه‌ی نه‌هه‌یمه‌ن.

له سهر زاری پټه ری پرې لیسور گټې دراوه ته وه قوناغی هه نووکی بی
 پیلانگتې و کوده تایه که له بانکی نامشیل مایرې پاوه و ناسراو به
 (رېچیلد) ده سټېپیکردوه و ده که وټه فرانکفورتی نه لمانیا. له وټدا
 سټیزده له گوره بازرگانه کانی زټې و زیو کوبوونه ته وه و برپاریان داوه
 پټش نه وهی ده ست به بهر قه رارکردنی ده سټه لاته په هایه کایان بکه ن
 به سهر سامان و سهر چاوه سرووشتی و مرییه کانی سهرانسه ری
 جیهان، گشت سهریکی پټکردو به ره و نه وروپا له نیو بیه ن و گشت
 حکومه ته کانیش برپوخیتن و گشت ناینه سیستما تیکه کانیش
 بسپړنه وه، دواتریش حوکم و ده سټه لاته دکتاتورده کی نه هریمه ن
 به رپا بکه ن.. له پیلانه کانیا ندا به کاره یتانی بنه مایه مادییه کانی میژوو
 و دیاله کتیکي هه بوو بق جیبه جټکردنی پرژده کانیا ن باسوخوا سټیکی
 گهرمه.

جا کاتیک بچووکترین گومان ده که وټه دلی نو هیزه شاروا نه و
 ه ست ده که ن په کیک له گهرمه و نامرازه کانی ده سټیان - پټیه رو
 سهریکه کان - زیاد له پیویست به مه سه له کان ده زانی، په کسه ر
 له رمانی له نیو بردنی ده رده که ن.. هر له بهر نه مه یش بوو پووداوه کانی
 تیرورکردنی تاکه که سی و زوریک له شوړش و جه نکه کان به رپا بوون و
 تیایاندا پووحی ده بیان هه زار مرقفی تیادا چوو و هه زاران که سیش
 ناواره و ده ریه در بوون.. زور زه حمه ته هر سهر کرده په کی سهریازی
 پاساوک بق پووداوی به ردا نه وهی بقمبی نه تقمی به سهر هیژ شیمما و
 نا کازاکی به یتیته وه، له و پووداوه دا ست هه زار که س له چاو
 ترووکاندیکدا کوژران و نزیکه ی دوو هینده ی نه م ژماره په ش به سه ختی
 بریندار بوون.. هیزه کانی یابانی شکستیان خواردبوو، پر می

پادەستکردنیش چەند کاتژمێر و با بڵێن چەند پۆژێکی مابوو، هیچ پێویستیش نەبوو ئەو کارە ئەهەیمەنی و نۆزخییە بکری.. تاکە هێزی لۆژیکە بۆ لێکدانەوهی ئەم مەسەلە یە ئەو بوو هێزە ھاراوەکان، بپاریان داوو ئەم چەکە نوێیە پاکتاوکردنی بە کۆمەڵ نمایش بکەن، بۆ ئەوێ ھۆشداری بدەنە ستالین لەوێ ئەگەر لە داواکارییەکانیدا پێی درێژێ بکات، خۆی و ولاتەکە یەمان چارەنووسی یابانیان دەبێت.. ئەمە تاکە بیانوو، تەنانت بە نیمچە پاساوێکی ئەو تاونە قیزەونەش ناچی کە دژی موقایەتی کردیان.

بەلام ئێستە بۆمبێ ئەتۆمی و ھایدروجینی بە بەراورد بە ھەندیک چەکی دیکە کۆمەلکۆز، ھێندە لەنتۆبەر و کاریگەر نییە.. چونکە ھەردوو بەرھە کۆمۆنیستی و سەرمايەداری دەستیان بە کۆکردنەوێ گازی دەمار (الاعصاب) کردوو و لە عەنبار و جیبەخانەکاندا ھەلیان گرتوو، ئەو چەکە مەترسیدارە دەتوانی گشت بوونەوێکی زیندووی سەرگۆی زەوی بسپێتەو.. ئێستە نەھێشتن و سپینەوێ گشت شوینەوار و ژینگە یەکی ژیان لە ناوچە یەکدا، بەندە بەو داواکارییە سەربازی و ئابوریانە ی خزمەتی ئامانجەکانیان دەکەن.

ھێزە ھێرشبەر و داگیرکەرەکان دوا ی چەند پۆژێکی کەم لە بەکارھێنانی گازە کەدا، دەتوانن بەبێ هیچ مەترسییە ک لە ناوچە پیسبووکاندا بپرنەو، ئەوساکی ئەو ناوچانەش دەبنە ناوچە ی مردووان، بەلام تەلار و ئامرازەکان وە ک خۆیان دەمێننەو و ھیچیان لای نایەت.

جاریکیان ئەدەمۆن بۆرک نووسیبووی: کۆی ئەو شتانە ی ھێزە بەخوازەکان بۆ سەرکەوتن پێویستیانە ئەو یە چاکەخواز و لایەنە

باشه كان دارىك له سەر به ردىك دانه نىن.. ئەمەيش پاستىيەكى مەزنە و
بۆرك پەى پى بردووه.

شرىقه كردنى به راوردكارىيانەى ئايىنه كان به پىوهەندى له گەل ئەو
هەلومەرجانەى لە مەردا تاقىيان دەكەينهوه، شرىقه كارى بىلايەن
دەگەيه نيته ئەو دەرئەنجامەى پىي وايە ئەوانەى باوه پىان به خودا و
ژيانى دواى هەيه، باوه پىكى پى له خۆشه ويستى و هيوايان هەيه، بەلام
خوانەناسى و ئەيتەيستى لەسەر بنەماى بىهيواى و پىوكينه يەكى
پەش بنىاد نراوه.. جيهان هىچ كاتىك به قەد سالى ١٨٤٦ هەولى
تىوه ناخىنى عىلمانىەتى بۆ نىو ژيانمان نەداوه، كاتىك هۆليۆك و
برادلق و كەسانى هاوشىوهى ناوبراو سوورديوون لەسەر ئەو پايەى كە
دەلى دەبى گرنگيدانە كانى مرقى ئەنیا بەند بىت به بەرژەوهەندىيه
هەنووكە يىه كانى ژيانىيه وه.

ئەم بانگەشە كارانەى عىلمانىەت پىش ئەو مىگەله ساختەيهى
پەيامبەرانى وەك كارل ماركس و كارل پىتەر و لينىن و ستالىن و هىتلەر
و مۆسۆلىنى كەوتوون.. ئەو كەسانە مليۆنان مرقىيان بەهۆى بەرهم و
شته سەيره كانى دەستكردى خويان لەخشته بردووه، هەروەها زۆرىك
لەو مەسىحىيه باوه پدارانە شىيان لە خشته بردووه كە دەبوايه
تىگە يشتووتر و ئاقلتر بن.

لىزەوه لەسەرمان پىويستە لەلاى دوو يارىزانى سەرەكى كودەتا
و پىلانگىرپىه كە يان سەرانى ئەهرىمەن بسەنگرىينه وه و هەلۆهسته يەك
بكهين. يەكەمجار هەلۆهسته يەك لەلاى جووله كەكان دەكەين.

ئىمە لە مەرقىزگارە بەهەموو ئەو كەسانە دەلىين جووله كە
(يەهودى) كە پۆتىك لە پۆژان چوونەتە نىو ئايىنى جووله كەوه..

پاستيه کهی زۆرێک له و که سانه له پووی په چه لێک و نه ژاده وه سامی نین، چونکه بنه چهی ژماره یه کی په کجار زۆریان هیرۆدی و نه یه دق مین که خوینی تورکی مه غۆلی له له شیان ده که پێ.

په چه لێک و نه ژادی ناسامی و تورکی و فینله ندی له سه دهی په که می زاینییه وه له میان ی په وگه دالان و ته نگه لانیکی (المس) زه مینییه وه له ناسیا وه هاتو نه ته نه وروپا وه ده که وێنه باکووری ده رای قه زوینه وه.. به م که له بته رستانه ده گوتی خه زه... نه وانه له دوورترین شوینی خۆره لات ی نه وریادا نیشته جیبوون، له ویدا مه مله که تی به هیزی خه زه ریان پیکه ینا وه، دواتریش به هوی هیرش و په لاماری به رده وامه وه ورده ورده پو به ری قه له مپه ویی خۆیان فراوانتر کردوه، تا له گۆتایی سه دهی دووه مدا ده ستیان به سه ر زۆبه ی زه وییه کانی نه وروپای خۆره لاتدا گرتوه که ده که وێنه خۆرئاوای چیا ی نۆرال و باکووری ده رای په ش.

خه زه ره کان له و کاتی دا ته فلی ئایینی جووله که بوونه، له مه سیحیه ت و ئیسلامیان به باشتر زانیوه، هه روه ها له ویدا په رستگه و فیرگه ی فیرکردنی ئایینی په هوودییان له سه رانه ری مه مله که ته که یاندا بنیاد ناوه.. خه زه ره کان له سه رده م و تر قوکی هیزی خۆیاندا سه رانه یان (الجزیه) له بیست و پینچ که لی ژێرده ستی خۆیان وه رگرتوه.

ده وله تی خه زه ر نزیکه ی پینجسه ت سال حوکمران بو، له گۆتاییدا له سه دهی سێزده یه می زاینی له لایه ن پووسییه کانی باکووره وه هیرشیان کرایه سه ر و تیکشکیتنران.

گیانی شۆپشگێری له خه زه رییه جووله که کانه وه په پیه وه ئیمپراتۆریای پووسی و تا شۆپشی سووری تشرینی په که می سالی ۱۹۱۷ به رده وام بوو.

داگیرکردنی خه زه ریه کان له سه دهی سێزده مه دا ئه وه مان بۆ
پهون ده کاته وه زۆرێک لهو خه لکانه ی به جووله که ناویان ده به یه له نێو
نیم پراتۆریای پهوسیدا مانه وه .

پاستیه کی دیکه ش ئه وه یه فینله ندیه کان و چه ند کۆمه له یه کی
دیکه ی به په چه له ک پهوسی، بنه چه و نه ژاندیان ئاری نه بووه .. که له
ئه له مانیش وه ک دوژمنێک لێیان نوازیون و هه ر له سه ر ئه م بنه مایه ش
په فتاریان له که لدا کردیون .

ئێسته دێینه سه ر باسکردنی سووخره کان . پاستیه که ی
ژیا ننامه ی مه سیح ئه وه مان بۆ ده رده خات وه ک پێغه مبه رێک هه موو
که سیکی خۆشویستوه ته نیا یه ک کۆمه له ی تاییه ت نه بێت .. زۆر پقی له
سووخره کان بووه ته وه ، ئه مه ی ش له که سییه تیه کی تایینی وه ک مه سیح
شتیکی سهیره .. مه سیح چه ندان له بهر ئه وه په فتاره خراپه یان واتا
سووخری، هێرشێ توندی کردوه ته سه ر سووخره کان و ئا پوهوی
برییون و به په رسته رانی پاره ناوی هێناون، هه روه ها له مه پ ئه وه
سووخرانه وه گوته ویه تی: ئه وان که نشتی ئه هریمه نن .. ئه م ناسناوه
به هێزه ش به هۆی پقی ئه ستووری مه سیح بووه له و که سانه ی پاره
ده گۆر نه وه و خه ریکی کاری سووخرین، پۆزێکیان هه زه تی مه سیح
قامچیه کی گرت هه ست و له هه یکه ل وه ده ری نان و ئه م قسانه ی
پێگوتن: هه یکه ل مالی خودا بوو .. به لام ئێوه کردووتانه ئه شکه وتی
نزان ... مه سیح به م کاره تۆ له خوازییه ی دژ به پاره گۆر هه وه و
سووخران، واژێی له سه ر به یاری مه رگی خۆی کرد .

مێژوو پێمان نیشان ده دات که پاره گۆر هه وه (الصراف)
جیهانییه کان له پیلانه نه ئێنیه کانیا ندا ناشوویان ناوه ته وه ..
نهورانییه کان گشت هێزێکی شه رخوازی جیهان ئاراسته ده که ن .

خۆكۆشتن و تاوانی كۆشتن ده‌ببندری خراوه‌نه‌ته قالی پوودای
ناسایی و خۆكۆشتنه‌وه‌ز

مه‌سه‌له‌ی جیمس فۆرستال یه‌كێكه له خراپترین نمونه‌ی نه‌م
بێخانه و له‌م سالانه‌ی دواییدا پووی داوه .. فۆرستال له‌ سالی ١٩٤٥
كه‌یشته نه‌و باوه‌په‌ی خاوه‌ن بانكه نه‌مریکیه‌كان به نه‌یتی خه‌ریکی
دامه‌زاندنی یه‌ك كۆمه‌له و پێكخستن و نه‌ندامه‌كانیشی خاوه‌نی بانكه
جیهانییه‌كان و كۆنترۆلی دارایی فیه‌نسا و ئینگلترا و ولاتیانی
یه‌كێشیان كرده‌وه .. هه‌روه‌ك له‌ یادداشتنامه‌ی ژانی‌شیدا ئاماژه‌ی بۆ
كرده‌وه كه‌یشته نه‌و باوه‌په‌ش بارۆنه جیهانییه‌كانی دارایی
به‌رپرسانی پاسته‌وخۆی هه‌لگیرساندنێ ناگری هه‌ردوو جه‌نگی یه‌كه‌م
و دووه‌می جیهانین .. ناوبراو هه‌ولێکی زۆری خسته‌ گه‌پ سه‌باره‌ت به‌و
پاستیه‌ باوه‌پ به‌ پۆزفالت و گشت كه‌سانی پله‌ بالای نیو حكومه‌ت
به‌ئێتی .. به‌لام نازانین ئاخۆ دواتر له‌مه‌ شكستی هینا و به‌هۆی
بێهێواییه‌وه‌ خۆی كۆشت، یانیش بۆ ده‌م‌كۆتکردنی هه‌تا هه‌تایی
تیۆر كراوه .. نه‌و كردانه‌ی كۆشتن كه‌ مۆرکی خۆكۆشتنی به‌سه‌ردا
بپاوه، به‌ درێژایی سه‌ده‌كان له‌ كوده‌تا و پیلانگێڕیه جیهانییه‌كاندا
هۆكارێکی په‌سندكراوی سیاسیه‌.

كانتیکیش ئیمپراتۆر یۆستنیافۆسی یه‌كه‌م (٤٨٣-٥٦٥ زایینی)
یاسایه‌ مه‌ده‌نییه‌ به‌ناویانگه‌کانی ده‌ركرد و تیاپاندا هه‌ولی دا بۆ
سنوورێك بۆ نه‌و كار هه‌ناپه‌واپانه‌ دابنێ كه‌ بازرگانانی جووله‌كه‌ له
بازرگانی و ئالۆیژه‌كاندا په‌نايان بۆ ده‌بردن .. به‌لام بازرگانانی جووله‌كه‌
هه‌ر خۆدی به‌كۆتگه‌راوانی نوورانییه‌كان بوون، به‌هۆی بازرگانانی ناپه‌وا
و قاچاغچیه‌تییه‌کی به‌ره‌راوانه‌وه‌ توانی بووسان له‌سه‌ر حیسابی

بازرگانانی دیکه‌ی جگه‌ له خۆیان نيمتيازی نۆد نادادپه‌روه‌رانه‌ و سته‌مکارانه‌ وه‌ده‌ستبێنن، به‌مشێوه‌یه‌ توانیان ئه‌و بازرگانه‌ سته‌ملێکراوانه‌ قه‌للۆش بکه‌ن و له‌ گۆڤه‌پانی کار وه‌ده‌ریان بنێن.. یاسای یۆستنیاتۆس تا سه‌ده‌ی ده‌یه‌م سه‌رچاوه‌ی سه‌ره‌کی ماف بوو، تا ئیسته‌یش به‌ گرنه‌ترین سه‌رچاوه‌ی ماف و ئه‌حکامه‌کان داده‌ندری.. به‌لام سووخره‌کان به‌ زیره‌کی و نۆدزانی خۆیان توانیان ئه‌و خێر و چاگه‌یه‌ سه‌راوژێر بکه‌نه‌وه‌ که‌ یۆستنیاتۆس خه‌ریکی وه‌ده‌یه‌تانی بوو.. ئینسکۆلۆپیدیای فنک ئاند واگنازی یه‌هوودی به‌مجۆره‌ وه‌سفی بازرگانه‌ جووله‌که‌کانی نه‌وکاتی ده‌کات: جووله‌که‌ له‌و کاتیدا ته‌واوی ئازادییه‌ ئایینییه‌کانی خۆیان هه‌بوو، ته‌نانه‌ت هه‌ندیک مه‌لبه‌ند و پێگه‌ی بچوک به‌رده‌وام ده‌رگه‌ی بۆ ئه‌وان له‌سه‌ر پشت بوو.. بازرگانیکردن به‌ کۆیله‌یش به‌ سه‌رچاوه‌ی یه‌که‌می سامانی هه‌ندیک جووله‌که‌ی پۆمانی داده‌ندرا، به‌لام له‌ سالی ۳۲۵ و ۳۲۶ و ۲۸۴ی زاینی چه‌ندان یاسا بۆ به‌ره‌نگاریبوه‌وه‌ی ئه‌م جۆره‌ بازرگانیه‌ ده‌رچوون.

میژوو پۆمانی پوون ده‌کاته‌وه‌ بازرگانانی جووله‌که‌ و پاره‌ گۆڤه‌ره‌وه‌کان هه‌ر ته‌نیا له‌ بازرگانانی کۆیله‌دا کاری ناپه‌وايان نه‌کردوه‌، به‌لکو بازرگانیه‌ خراپ و ناپه‌وايه‌کانی وه‌ک ماده‌ی هۆشبه‌ر و بازرگانیکردن به‌ سێکس و قاچاغچیه‌تیکردن به‌ شه‌راب و بۆن و خشل و گه‌وه‌ر و چه‌ند کالایه‌کی دیکه‌ی به‌ نرخیشیان پێکه‌خست و قورغیان ده‌کرد.. ئه‌وجا بۆ ده‌سته‌به‌رکردنی به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانیان و پارێزگه‌ریکردن له‌ چالاکییه‌ ناپه‌وايه‌کانیان، په‌نایان ده‌برده‌ به‌ر به‌رتیل و کپینی پشتگیری و ده‌نگی به‌رپرسیانی گه‌وره‌.. به‌مشێوه‌یه‌ به‌هۆی

ماده‌ی هوشبەر و شه‌راب و ژنه‌وه، توانیان نه‌خلاقی گه‌ل تیڭبده‌ن..
میژوو تواماری کردووه یوستنیانوسی گه‌وره ئیمپراتوری پوما هینده
به‌هیز نه‌بووه بتوانی سنوور و ناستیک بۆ نه‌مجوره چالاکیانه دابنی.

له‌ لیڭکۆلینه‌وه‌یه‌کی ئیدوارد گیبۆنی میژوونووشی بریتانیدا
(۱۷۲۷-۱۷۹۴) تاوتوینی کاریگه‌رییه خراپه‌کار و تیڭده‌ره‌کانی بازرگان
و سووخورانی جووله‌که‌ی کردووه و پیتی وایه ده‌ستی درێژ و به‌توانایان
له‌ نزمکردنه‌وه به‌هیزکردن و پووخاندنی ئیمپراتوریای پومانیدا
هه‌بووه.. نه‌مه‌یش ناوینشانی په‌رتووکه‌که‌ی بووه.. گیبۆن زۆر به
وردی و دورودرێژییه‌وه باسی له‌ پۆلی خراپی یۆبابای ژنی نیرۆن
کردووه و ده‌لی: نه‌و ژنه‌ بۆ خولقاندنی جووره هه‌لومه‌رجیکی خراپی نیو
پوما پۆلیکی خراپی هه‌بووه، هاتنه‌کایه‌ی نه‌و هه‌لومه‌رجه ناله‌بارانه‌ش
وایان له‌ گه‌لی پومانی کردووه وه‌ك سه‌رخۆشیک به‌ که‌مه‌ترخه‌مییه
بنواپێته وێرانبوون و داپووخانه‌ خێرایه‌که‌ی پوما.. به‌ که‌وتنی
ئیمپراتوریای پومانیش هه‌ژموون و ده‌سته‌لاتی جووله‌که‌ هاته‌کایه‌وه،
نه‌روپاش که‌وته نیو چاخه تاریکه‌کان.

ئینسکۆلۆپیدیای ئینگلیزیش سه‌باره‌ت به‌م مه‌سه‌له‌یه ده‌لی:
بازرگان و سووخورانی جووله‌که‌ زۆر هه‌زیان له‌ بواری بازرگانی بوو،
ئه‌وه‌ی له‌م هواره‌شدا یارمه‌تیده‌ریان بوو، کارامه‌یی و بلا‌بوونه‌وه‌یان
بوو له‌ گشت شوێنیکدا.. زۆریه‌ی بازرگانیی ئه‌وروپا له‌ چاخه
تاریکه‌کاندا له‌ ژێر ده‌ستی جووه‌کاندا بوو، به‌تایبه‌تیش بازرگانیکردن
به‌ کۆیله.

کاتیڤ ده‌نواپینه‌ پاره و دراوی کۆنی پۆلۆنی و هه‌نگاری،
ده‌توانین هه‌ست به‌ کاریگه‌ریی نه‌و هه‌ژموونه‌ په‌هایه‌ی جووه‌کان

بکه‌ین، ئەم دراوانه چەند نەخشێکی یەهوودییان لەسەرە... ئەمەیش نیشانه‌ی سووریوونی جووله‌که‌ بووه‌ بۆ کۆنتڕۆڵکردنی دراو و دواتریش دەرکردن و لە سکه‌دانی ئەو دراوه‌ش هەر لە ژێر دهستی خۆیاندا بووه‌. سووخورانی جووله‌که‌ لەو کاتێوه‌ دروشمێکیان بۆ خۆیان هەلبژاردبوو که‌ دواتر (نامشل مایەر پاوه‌ر - ۱۷۴۳ - ۱۸۱۲ ی زاینی) پێی به‌ناویانگ بوو، دروشمه‌که‌ ده‌لی: لێگه‌ پێن نه‌رکی ده‌رچوواندن و له‌سکه‌دانی دراوی نه‌توه‌ و گه‌لێک بگرفه‌ نه‌ستق و سه‌رپه‌رشنی بکه‌ین، ئەوجا پاشان گوێ به‌وه‌ ناده‌ین کۆ یاسایه‌کان بۆ ئەو نه‌توه‌ و گه‌له‌ داده‌نێت !! .

نامشل مایەر پاوه‌ر ئەم دروشمه‌ی وه‌ک تێز و پێشنیازێک خستوه‌ته‌ به‌رده‌م هاویه‌شه‌کانی، بۆئه‌وه‌ی کرۆکی ئەو پالنه‌ره‌یان بۆ رافه‌ بکات که‌ وای له‌ سووخوران کردوه‌ له‌ سالی ۱۶۹۴ دا هه‌ولی کۆنتڕۆڵکردنی بانکێ ئینگلترا بده‌ن.

بارۆنه‌کان - ئەوانه‌ی سه‌رانی ئاری بوون - سووریوون له‌سه‌ر شکاندنی قورغکارییه‌ یه‌هوودییه‌که‌ی نێو بواری بازرگانی و درلوو ئالوێزه‌کانی ئەوروپا... هەر ئەمەیش پالنه‌ری سه‌ره‌کیان بوو کاتێک له‌ سالی ۱۰۹۵ دا به‌ره‌که‌تی هه‌ندێک پێبه‌ری مه‌سیحییان وه‌ده‌سته‌پێنا بۆ ئەوه‌ی جه‌نگه‌کانی خاچه‌پرستی یان جه‌نگه‌ پێڕۆزه‌کان به‌پێوه‌بیه‌ن.

له‌نێوان سالانی ۱۰۹۵ و ۱۲۷۱ دا هه‌شت هه‌لمه‌تی خاچه‌پرستان پێکفرا، ئامانجی پووکه‌ش و به‌رچاوی هه‌لمه‌ته‌کان پاراستنی ئەو مه‌سیحییانه‌ بوو که‌ سه‌ردانی لانکه‌ی مه‌سیحیان ده‌کرد، ئامانجێکی دیکه‌شیان دامه‌زrandنی حوکه‌مرانییه‌کی مه‌سیحی بوو له‌ فه‌له‌ستین... به‌لام پاستیه‌یه‌که‌ی چەند جه‌نگێک بوون و بۆ دابه‌شکردنی دانیشتووani

نه وروپا به سەر دوو بهرەى دژ به يەك هەلگیرسێندران: يەكەمیان لە گەژ
جوولەكەكان بوون و دووهميشيان دژيان بوون.

كەنيسەى كاسۆلىكى لە ساڵى ١٢١٥دا چوارەمىن كۆنگرەى خۆى
بەپێوەبرد، بابەت و پرسى سەرەكی كۆنگرەكە شەرۆفە كردن و
تاوتۆيكرەنى دەستدریژیەكانى جوولەكە بۆو لە گشت ولاتانى
نه وروپیدا... لەو ماوه ميژووپیەدا پێبەرانی كەنيسە و سەركرەى
دەولەتەكان بە يەكگرتوویى كاریان دەكرد. پێبەرانی كەنيسە
پەزماەندى تەواوى خۆيان لە هەنبەر بەردەوامبوونی هێرش و هەلمەتە
خاچەرستییەكاندا دەربڕى. هەروەها لە پێناو دانانى ئاستێك بۆ ئەو
سووخزوییى جوولەكەكان خەرىكى بوون، چەند بریار و
پاسپاردەپەکیان دەركرد. بۆ گەیشتن بەو ئەنجامەش چەند
پێنمایەکیان دەركرد تیاياندا داواى دیاریكردن و سنووربەندكردنى
شوێنى نیشتهجێبوونی جوولەكەكانیان دەكرد، بەو واتایەى دەبوایە
جوولەكان تەنیا لە گەرەكە تاییبەتییەكانى خۆياندا نیشتهجێ ببن و
نەتوانن مالهكانیان ببەنە گەرەكەكانى دیکە، هەروەها پێگەشیان لە
مەسیحییەكان گرت ببەنە لایەنێكى بەكارهاتوویان و نەدەبوایە بەهیچ
شێوەیەك لە مامەلەى جوولەكەكاندا ببەنە بریکار، ئەمەیش بۆ پێگەگرتن
بۆو لە سووخۆر و بازرگانانى جوولەكە بۆ ئەوێ نەتوانن
مەسیحییەكان وەك نەمای كارەكانیان بەكاربێنن، چونكە جوولەكەكان
لە پێگەى هەندێك كۆنگرەى مەسیحییەو چەند گرتبەست و
پەیماننامەى كى گوماناونیان دەبەست، لەكاتى ئاشكرابوونیشدا
مەسیحییەكان ئۆبال و سزای كارە ناپەروایەكانى جوولەكەكانیان
دەگرتە ئەستۆ... لەلایەكى دیکەو یاسایەكان جوولەكەكانیان

قہ دہ غہ کرد ژنان و کچانی مہ سیحی لہ مال و دہ سنگہ گانی خویاندہ
 بہ کاربیتن، چونکہ نہ و ژن و کچانہ یان لہ خشفته دہ برد و دہ یانکرہ
 لہ شفرۆش و لہ پیتا و دہ دہستہ پتانی پاره و ہ ژموونیش بہ کاریان
 دہ ہیتان.. دواتریش چہ ند یاسایہ کی دیکہ دہ رچوون پتگہ یان لہ
 جوولہ کہ کان گرت ہ ندیک کردہی دیکہی بازگانی بہ پتوہ بہ بن.. بہ لام
 کہ نیسہ بہ گشت ہیز و دہستہ لاتی خوی و بہ پالہشتی سہر کردہ و
 پتہری دہ ولتہ کانیش نہ یثوانی سہرانی پاره و دارایی بخاتہ ژتر
 پکیتی خوی و ملیان پی کہ چ بکات... نہ و یاسایانہ ناگری پتوکیہی
 نورانیہ کانیان دژ بہ کہ نیسہی مہ سیح خۆشکرد، بۆی لہ پیتا و
 لاوازکردن و بیدہستہ لاتکردنی کہ نیسہ و جیاکردنہ وہی لہ دہ ولتہ،
 نہ خشہ و پیلانیان دانا.. جا نورانیہ کان بۆ گیشتن بہ م نامادجہ،
 لہ تپو خہک و جہ ماوہری سادہ دا بیرۆکہی عہلمانی و بی ئایینیان بلا
 کردہ وہ.

حکومتی فہرہنسی لہ سالی ۱۲۵۲ دا چارہ سہرۆکی پشہیی بۆ
 گرفت و پرسی جوولہ کہ دانا و بہ ہوی پتشلیکردنی یاسا وہ ہر
 مہ موویانی وہ دہرنا، بہ شۆکی نۆدی دہرکراوہ کان پەنایان بردہ ہر
 نینگلتر و نہ و ولتہش و ہ کہ پەناہندہ وہریگرتن.. تا سالی ۱۲۵۵
 جوولہ کہ کان توانیان کۆنترۆلی چہ ند گہورہ پیاوۆکی ہواری کہ نیسہی
 نینگلیزی و نۆدیک لہ پیاوماقوولان و دہرہ بہ گہ کان بکەن.. نہ م
 سووخورانہ و نہ وانہی بہ دانایانی جوولہ کہ ناوپانگیان دہرکردبوو، سہر
 بہ نورانیہ کان بوون.. نہ میش لہ میانی نہ و لیکۆلینہ وہیہ ناشکرا بوو
 کہ شا ہتیری سییہم لہ ہنہر نہ و ناہووچوون و قوتلیری و بہ رتیل و
 تاوانانہی بۆنیان بہ گشت لایہ کدا بلاو بیوویہ وہ، فہرمانی بہ پتوہ بردنی
 دہرکرد، بہ تابیہت نوای کوشتنی سان ہیو شۆف لینکۆن لہ سالی

۱۲۵۵دا، لیکولینه وه کان سه لماندییان هژده جووله که نه و کردانه یان رنکخستوه، بقیی ترانه دانگه و فرهمانی له سیداره دانیان به سه ردا جیبه جی کرا.

شا هینری له سالی ۱۲۷۲دا مرد، بواتر شا نه بواردی به که م بووه جینشین و فرهمانی قه دهغه کردنی سووخورنی جووله که کانی ده رکرد.. بواتریش له سالی ۱۲۷۵ دا چهند یاسایه کی تاییه ت له پارله مان ده رچوون و به یاسایه کانی تاییه ت به جووله که ناوئران.. نامانج له و یاسایانه که مکردنه وهی هژموون و دهسته لاتی سووخورانی جووله که بوو له سه رگشت قه رزارانیان، نه که هر قه رزاره مه سیحیه کان به ته نیا، به لکو جووله که هژاره قه رزاره کانیشی گرتوه.. ناکری نه و یاسا و سیستمانه به بوژمن و دژیه ری سامیه ت دابندری، چونکه پارێزگه ری له و جووله کانه ده کرد که پابه ندی یاسایه کانن.

سووخورانی جووله که پتییان وابووله و جاره شدا، ده توان به ره نگاری فرهمانه کانی پاشا بینه وه.. به لام هه له یه کی گه وره یان کرد، چونکه پاشا فرهمانی ده رکردنی گشت جووله که یه کی له ئینگلترادا ده رکرد.. نه مه ده ستپیکی نه و دقخه بوو که میژوونوسان به وه ده رنان و بوورخستنه وهی مه زن ناویان بره وه.

بوای نه وهی شا ئیدوارد هه نگاوی یه که می هه لیتنا، سه کسونیا له سالی ۱۲۴۸ و هه نگاریا له سالی ۱۲۶۰ و به لجیکا له سالی ۱۲۷۰ و سلوفاکیا له سالی ۱۲۸۰ و نه مسا له سالی ۱۴۲۰ و زه ویه نه زمه کان (هوله ندا) له سالی ۱۴۴۴ و له کوتاییشدا ئیسپانیا له سالی ۱۴۹۲ هه مان هه نگاوی شا ئیدواردیان هه لیتنا.

وه ده رنانی جووله که کان له ئیسپانیا گرنگیه کی تاییه تی هه بوو.. چونکه له سه ده ی چوارده یه مدا سووخورانی جووله که بق یه که مین جار

ترانسان وەها لە حکومەتی ئیسپانی بکەن مافی وەرگرتنی باج وە دەستبەستن و پاستوریز باج لە گەلی ئیسپانی وەرگیرن، ئەمەش وەک دەستبەزرکردن و ئەفەوتانی ئەو قەرزە بوو ... ٨٠٠ یانە خەشیە حکومەت ... سووخرانی جوولە کە بە خراپترین شیوە سوودیان لە وەرفەتە وەرگرت، هێندە توندوتیژ و درندانە بوون ئەگەر خەڵک نەیتوانیایە قەرزەکانیان بداتەو، داوای هۆقە گۆشتییکیان لە خەڵکی قەرزدار دەکرد، ئەم پەفتارەش دلی خەڵکی پەر لە پق و تووڕەیی کرد و یەک چە خماخە پق تەقینەوێ پق و تووڕەییە کە بەس بوو ... چە خماخە پق و تووڕەییە کەش لە نێو ئەو گوتارە ئاگرینانە تیشکیان دەدا کە فێرناندۆ مارتسنسز دەیخویندەوێ و بەهۆیە جەماوەر پاپەین و یەکیک لە گەورەترین قەسابخانە خۆیناوییە بەناوبانگەکانیان بەرپاکرد ... ئەمەش یەکیکە لەو نموونەیی کە جوولە کەکان بەهۆی سیاسەتی سەرکردە و ڕێبەرە تاوانکارەکانیان خەڵکی بێوێ و بێگونامیان هاندا.

جوولە کەکان لە ساڵی ١٤٩٥ لە لیتوانیا و لە ساڵی ١٤٩٨ لە پورتوگال و لە ساڵی ١٥٤٠ لە ئیتالیا و لە ساڵی ١٥٥١ لە بافاریا وە دەورنران.

لێره دا دەبێ ئاماژە بە خەڵکی گەرنکی نێو ئەو پێکارانە بکەین، هەندێک لە پارەدەر و دەستپێشتوانی جوولە کە تەگبیریان دەکرد لە بۆردو و ئەفینقون و چەند مەملەکەتیکی بابووی و مەرسیلیا و باکووری ئەزلزاس و بەشێک لە ئیتالیا ی باکوور پەناگە و شوینی حەوانەو بەز خۆیان دەستبەز بکەن ... مەسەلە کەش هەر وەک ئینسکۆلۆپیدیای بریتانی لە بارەییەو دەوێ بەمجۆرە لێهات: جەماوەری جوولە کە دیسانەو خۆی بینیوە بەرەو خۆرەلات و بەتایبەت بەرەو هەردوو ئیمپراتۆریای پۆلۆنی و تورکی دەچێت ... بەلام هەندێک لەو جوولەکانە ی

نیش و نازاری مانه وهی نیو خورئاوایان له ناوارهیی پی باشتر بوو، که وتبونه بهر گوی ئه و کورتوبه ندانه ی له قوناغی پیتشودا به سه ریاندا سه پیندرابوو.

به مشیوهیه ده توانین بلتین چاخه تاریکه کانی جووله که له گهل نیشانه و ده رکه وته کانی چاخ ی پینسانسی نه وروپادا به دیار که وتن.. نه میش پالیشتی له راستی و دروستی بیردزی هه ندیک له میژوونوسان ده کات که پیتی وایه نه ته وه و گهلانی نه وروپا ته نیا له کاتی خۆ راپسکندن و پزگاریوون له چپنوکی ئابووریانه ی جووله که توانییان بچه نیو چاخ ی رابوون و گه شه کردنه وه.

ئه و جووله کانه ی له نه وروپادا مابوونه وه نوای کرده گه وره که ی کۆچپیکردنی به زۆر، هه ر له گه ره که کانی خۆیان نیشته جی بوون که به جیتۆ ناو ده بران و جووله که کانیش به (کاحل) ناویان ده برد، له ویدا به سه ر جووله که کان سه پیندرابوو دور له جه ماوه ری گهل و نه ته وه کان بژین، له ویدا حاخام و ده سته لاتدارانیان هوکمرانیان به سه ردا ده کردن، ئه و حاخام و ده سته لاتدارانه ش ملکه چی فره مان و پینماییه کانی نوورانییه کان و گه وره سووخورانی جووله که بوون، مه به ستمان ئه و سووخورانه ی له هه ندیک ولاتی نه وروپیدا توانیان له پێگه و پۆسته کانی خۆیاندا بمیننه وه.. به کرێگه راوانی نوورانییه کانیش له گه ره که کانی جیتۆدا نیشته جی ببوون، دژ به و که سانه ی وه ده ریان نان و دایان بپوون ژه هری بق و کینه و گیانی تۆله کردنه وه یان ده پژانده دلی جه ماوه ری جووله که.. مه روه ها حاخامه کانیش به گوچکه ی جووله که کانیان ده چرپاند هه ر ئه وان گهل هه لپژێردرلوی خودان و پۆژی تۆله کردنه وه بێگومان زۆر نزیکه و هه ر خۆیان ده بیه خاوه نی گۆی زه وی و هه موو شته کانی سه ری.

دەبىي نەوەش بلىيىن ئۆزىنى ئەو جۈولەكانەى بەرەو نەوۋىيەى
خۆرەلات كۆچيان كۆد. ئەو دەيان بەسەردا سەپىندىراپو تەنيا لە شوئنى
دەستىشانكرۆى نىشتە جىبۆونيەن بژىن، ئەو شويەش ؟ ەوتەو سەر
سنوورى خۆرئاوای پووسيا و لە كەنارەكانى دەريای بەلتىك لە باكۆرەو
تا دەگاتە كەنارەكانى دەريای پەش لە باشووردا دىرژ بېوويەو..
ئۆزى شىيان بە پەچەلەك جۈولەكەى خەزەرى بوون.. جۈولەكە
خەزەرىيەكان بە پۆشنىرى و كەلتوورى يەدیش ناسراون (يەدیش ناوى
ئەو زمانەى كە پىي دەناخفن)، ەروەها بەو ناسراون ئۆد داپەش و
نەگرس و قرچۆكن، لە مامەلە ئابوورىيەكانىشاندا پىگەى ئۆد نەگرس
دەگرنە بەر و ئەخلاقىيان ئۆد نزم و خراپە.. لىژەدا دەبىي لەو عىرانىيە
دىرئانەيان جيا بگەينەو كە تەورات باسى كرېوون، چونكە ئەو
عىرانىيانە بە ئۆزى كەسانى بەئەدەب و پەشتەرز بوون.

بەكرىگىراوانى نوورانىيەكان لەنئو گەپەكەكانى جىتۆدا ئاگرى پق و
كىنە و خەزى تۆلەكۆدەو دەيان خۆش دەكۆد.. وردە وردە
ەلومەرجەكەيان قۆستەو و دەستيان بە پىگەستىن كۆد، تا بوو
بزووتنەو ەكى شۆپشگىتپى جىهانى و ئامانجى تۆقاندن و وىرانكارى
بود.

سەران و كەسە بەناوبانگەكانى بوارى دارايى ئەم بزووتنەو
شۆپشگىتپىيان پىشخەست، تا كۆرديانە كۆمۆنىزمى جىهانى... ئەوانە
كارى توندوتىزانەى تاكەكەسىيان پىگەخەست تا بوو بزووتنەو ەكى
سىستەماتىكى شۆپشگىتپى و دواترىش بۆ گەپاندەو ەى جۈولەكەكان بۆ
ئەو ولاتانەى پىشتر بە ئۆد لىيان وەدەرنابوون، پىلاننىكى پىكۆپىكىيان
پىگەخەست، گەپانەو كەش بەشئو ەى دزەكۆد بوو، چونكە لە پەوى
ياسايىيەو قەدەغە بوو بگەپنەو ئەو ولاتانە.. جا لەبەرنەو ەى پىگەيان

لږ گېرېبوو له ولاتانه نیشته چې بېن و کاریان ده سټکه وی، پاره و سرمايه يه کی زلږيان خرابه بېر ده ست بې نه وهی سیستمی بازای پېش دامه زړین، له بازارانه دا گشت جوړه بازگانی و نالوړتکی قه ده غه کړاویان ده کړد... ه روه ها به پتی پېزای کومپانیای نه ټینی قورغ کردن کاریان ده کړد، نه مه یس پڼگه ی بې بارونه کانی دارایی خوځش کړد پاره بې نه و تړانه دابین بګن تاګو به نه ټینی بمیننه وه.

به لام گومانی چنند نووسر و میژوونووسنکی وه کونت دی بونسین و خاتوو نیستا و ویستر و سیر و ترسکوتیان وروژاند و نه و نووسه رانه گه یشته نه و باوه پې نوورانییه کان هیز و دهستی شاراوه ی پشت بزووننه وهی شوپشی جیهانین... ه ردو نووسر ویلیام قوس و سیسیل گېرا هتی له پېرتوکه که یاندا به ناوی (الحبه الاسبانیه) ده لټن: پرسى ناسین و ناشکراکردنی سرکرده و پېره پاسته قینه کانی نه و کومپانیایه قورغکارییه نه ټینییه ی جیهانی کونترول کړدوه و چوینییه تی گه یشتیان به نامانجه کانیان مه سه له یه که و له دهره وهی بواړی نه م پېرتوکه دایه.. به لام هر به یه کک له گرنگترینی نه و پرسانه داده ندری که ده بی چاره سری بې بدوړتیه وه... جا نه و که سه ی پوړتک نه و مه ته له ه لږدینی و ده یخاته به ر چاوی خه لک، پیاوړکی زلږ دلیر و به جهرګه، ژیانیشی به به راورد به و نرګه ی چاوه پوانیه تی هر ه یچ نییه، نرکه که ش بریتییه له ناګادارکردنه وهی جیهان له مه پ نه و پڼکار و کارانه ی کومه له ی نه هر یمن ده یگرنه به ر و خویان وه ک کاهینانی تایینتکی نه ټینی سه پاندوه و ده یانه وی تایینه که یان به سر جیهاندا سه پټن.

تیمه به شرق ته کردنی نه و پاستییانه ی خواره وه ده توانین بلټین بیلانی دزه کردنی جووله که کان بې نټو نه و ولاتانه ی لټیانه وه و ده درناون، سرکه وتنی وه ده سته ټناوه: چونکه جووله که کان له سالی ۱۶۰۰ دا

گه پراوه نه ته وه نینگلتر و سالی ۱۵۰۰ گه پراوه نه ته وه مه جەر، به لام له سالی ۱۵۸۲ نوویاره وه ده رنراوه نه ته وه. مه روه ها سالی ۱۵۶۲ گه پراوه نه ته وه سلوفاکیا و له سالی ۱۷۴۴ دووباره به زۆره ملی ده رکارونه ته وه. سالی ۱۷۰۰ گه پراوه نه ته وه لیتوانیا. جا به بی په چاوکردنی نه وهی چند جار ده رکارون، به لام نه وان گشت جارێك كۆمه له یك توپ و رینگه ستی شاراوهران له نوای خۆیان جیهتشتووه و پیلانیان بو چالاکیه شوقشگێڕیه کان داناوه و ناشوو بیان ناوه ته وه.

لێره دا له لای گه وره ترین سه رانی پیلانگێڕی نه هه ریمه نی ده وه ستین که به نوهرانییه کان ناسراون.

هه و و ناشکرایه حاخامه کانی جووله که له لیکدانه وهی مانا نهتینییه کانی نووسراو و په پتووکه پیروژه کاندایانگه شهی ده سته لاتیکێ په ها ده که ن، پێشیان وایه نه مه به پیتی سرووشیکێ تاییه تی خواوه ندیه .. به لام نه گه ر نه و که سانه نامرازیکیان له بهر ده ستدا نه بوویه سرووشه وه رگیراوه کانیان بخه نه واری کردارییه وه، نه و نه م بانگه شهیه گرنگیه کی نه و توکی نه ده بوو.. له به رته وه، ژماره یه ک سووخور و حاخامه گه وره کان و به پتووه به ران و که سانی ده سته لاتدار کۆبوونه وه و به ریاریان دا کۆپه ندیکێ نهتینی دامه زینن کار بو وه ده یهتانی نامانجه کانیان بکات، ناویشیان له کۆپه نده که یان ناوه کۆمه لگه ی نوهرانی.

به شی دووهم
شورشی فینگلیزی
(۱۶۴۰ - ۱۶۶۰ زاینی)

هیزه شه پخوازه کان گه یشتنه نه و پاستیهی چنگگیرکردنیان له سیستمه کانی ده سته لات و حکومته کانه وه تهنیا له میانی کونترۆلکردنی خاوهن پۆست و پایه گه وره کانی نیو کۆشک و ته لاره کانی ده سته لاتی نیمپراتوریاییه کان ده بییت، نه مه پش ده رفعت ده په خستنی چنگ له سه رچاوه و سامانه کان گیر بکه، به کورتی نابووری زهوت بکه و دهستی به سه ردا بگرن.

پاستیهی کی میژوویی ههیه میژوویی ههیه و بریتیه له وهی شا نه دولدی په که می شای ئینگلترا په که مین کهس بووه جووله کهی له ولاته کهی خۆیدا وه ده رناوه، له بهرته وه سه رکرده و بارۆنه داراییه کانی جووله که له فهره نسا و نه لمانیا، برپاریان دا ئینگلترا نامانجی په که میان بییت.

به مشیوهیه شانه نووستووه کانیان دووبه ره کی و ته نگوچه له مه یان له نیوان شا و حکومته کهی و خاوه نکار و فه رمانبه رانی و کرێکار و خاوهن کارگه و دواتریش له نیوان ده ولت و که نیسه دا نایه وه .. پیلانگیڤه کان بیردۆز و بۆچوونی دژ به په کیان ده میتنایه ئاراهه که بانگه شهی چاره سه ری جۆراوجۆری پرسه سیاسی

و ئايينييه‌كانيان ده‌کرد، نه‌مه‌يش بۆ تێكدانی پیزی گه‌لی ئینگلیزو دابه‌شکردن‌یان بوو بۆ سه‌ر به‌ره‌ی دژ به‌یه‌ك... سه‌ره‌تا گه‌لی ئینگلیزیان دابه‌ش کرده سه‌ر له‌وه‌یه‌ر و سه‌نگه‌ری: پڕۆتستانی و کاسۆلیکی... دواتر به‌ره‌ی پڕۆتستانی‌ش دابه‌ش بووه سه‌ر له‌وه‌ی: پابه‌ند و سه‌ربه‌خۆیه‌كان.

جا کاتێك ناکۆکی كه‌وته‌ نێوان شارلی یه‌كه‌م و په‌رله‌مانی ئینگلترا، به‌کرتگی‌راوانی سه‌ر به‌ (مناسح بن ئيسرائيل)ی سووڤور پتیه‌ندیان به‌ ئۆلیڤه‌ر کرۆمویلی سه‌ر کرده‌ی به‌ره‌لستکاری ئینگلیزی کرد، و پێیان گوت نه‌گه‌ر بێت و بتوانی ئه‌و پڕۆژه نه‌یتیییه‌یان بۆ جێبه‌جێ بکات که مه‌به‌ستی پووخاندنی عه‌رشى بریتانیا‌بوو، ئه‌وا پاره‌وپوولیکی زۆری پێده‌به‌خشن.

هه‌روه‌ها فرناندیز کاره‌اجالی پێبه‌ری پورتوگالیی به‌ په‌چه‌له‌ك جووله‌که‌ پۆلی پیلانگێڤ و نه‌خشه‌دانه‌ری سه‌ره‌کیی کاروباره سه‌ری‌انیه‌کانی کرده‌ی کرۆمویلی ده‌گێڤا، بۆیى سه‌رله‌نوێ لایه‌نگه‌ری کرۆمویلی پێک‌خسته‌وه‌ که به‌ (سه‌ره‌ خپه‌كان) ناسرابوون، دواتر سوپایه‌کی نمونه‌یی لێیان پێکه‌یتنا، باشترین چه‌ك و پێداویستیی جه‌نگیشی بۆ ده‌سته‌به‌ر کردن.. جا له‌و کاته‌ی کو‌ده‌تایه‌که‌ له‌ واری جێبه‌جێکردندا بوو، سه‌تان تێکده‌ری پاهێنه‌ر هێنرا نه‌و ئینگلترا، بۆ ئه‌وه‌ی ته‌ڤلی توڤ و شانه نه‌یتیییه‌کانی سه‌ر به‌ جووله‌که‌كان به‌ن.. هه‌مان شتی‌ش له‌م پۆزگاره‌دا له‌ ئه‌مریکا به‌ پتیه‌ ده‌چیت.

توڤ و شانه نه‌یتیییه‌کانی جووله‌که‌ له‌ ئینگلتراى ئه‌و کاتیدا به‌ سه‌رۆکایه‌تیی جووله‌که‌یه‌ك بوو به‌ناوی دی سۆز.. هه‌روه‌ها فرناندیز کاله‌جال به‌هۆی ده‌سته‌لآت و هه‌ژموونه‌که‌ی خۆیه‌وه‌ توانی (دی سۆز)

وهك بالیونی پورتوگال له ټینگلټرا دامه‌زینی... سرکړده و پټیرانی
ناژاوه‌گټی جووله‌که له مالی ناویراو کړ ده‌بوونه‌وه هر له و مال‌شدا
پیلانی کوده‌تا و سیناریویه‌کانیان به‌پټوه ده‌برد، چونکه پاریز به‌ندی
سیاسی و دیپلوماسی هه‌بو.

برپاری به‌که‌می پیلانگټره‌کان دروستکردنی دوو‌بره‌کی بوو له‌نټو
که‌لی ټینگلیزی و نانه‌وه‌ی ناکړکی له‌نټوان که‌نیسه و ده‌وله‌تدا... بڼ
که‌یشتن به‌و تامانجه‌ش پټیازی کالفنیان ناخنییه‌ نټویه‌وه، خودی نه‌و
پټیازه‌ش ده‌ستکردی خودی جووله‌که‌کان بوو... ناوی ته‌واوی کالفن
(کرمین) بوو، له کاتی سه‌فهره بانگخوازییه‌که‌ی له سویسراوه به‌ره‌و
فره‌نسا ناوی خړی گړپیوو، سه‌فهره‌که‌شی له‌پټناو بانگ‌شه‌کردن بوو
بڼ بیروباوه‌په‌که‌ی... کاتیکیش به‌ره‌و ټینگلټرا ده‌چټ ناوی خړی
ده‌گړی بڼ کالفن... میژوو بڼمانی پوون ده‌کاته‌وه که‌چون سویسرا
لانکه و پټکه‌ی به‌که‌می زوریک له‌شورپش و پیلانگټریه‌کان بووه...
ه‌روه‌ها نه‌وه‌ش به‌دیار ده‌خات که‌سرکړده و پټیره
شورپشگټره‌کانی جووله‌که له‌پټناو شاردنه‌وه‌ی په‌چه‌له‌که‌پاستینه‌که‌ی
خویان ناوی خویان گړپیوه.

له سالی ۱۹۳۶ و له‌نټو ټاوه‌نگی پټخړاوی بنای بریسی جووله‌که
له‌پاریسدا، ټاوه‌نگټره‌کان به‌وپه‌پی گړپوتاوه‌وه جه‌ختیان له‌وه
کرده‌وه کالفن به‌په‌چه‌له‌ک جووله‌که‌بووه.

سرکړده و پټیره شورپشگټره‌کان جگه له‌ده‌مه‌ته‌قی و
بیژبازییه‌ تاینییه‌کان، چه‌ند گروپ و ده‌سته و تاقمیکي چه‌دکاریشیان
بڼ زیاتر ته‌شه‌نه‌سندنی ټاگری ناشووپ و شله‌ژان له‌سیاسه‌ت و کاردا
پټکه‌خست... پافه و باسی تیروپری لایه‌نټکی پر له‌نه‌نټی شورپشی

ئینگلیزی و ورده‌کارییه‌کانی دیکه‌ی نه‌و قوناغه، له هه‌ردوو به‌ش و به‌رگه‌قه‌باره‌گه‌ورده‌که‌ی ژبانی شا شاپلی دووهم ده‌بینین که‌وا ئیسه‌اق دزرائلی (۱۷۶۶-۱۸۴۸) دایناوه، ناوبراو په‌کێکه‌ له‌ جووله‌که‌ ئینگلیزییه‌کان و چه‌ندان جار سه‌روکوه‌زیران بووه و باوکی بنیامین لۆرد بیکۆنسفیلد بووه.. ئیسه‌اق دزرائیلی له‌ په‌رتووکه‌که‌ی خۆیدا نه‌وه به‌دیاردە‌خات زانیاریی به‌ه‌ادار و گرنگی له‌ میلخوار دی سالی جووله‌که‌ وه‌رگرتوه‌ که‌ له‌ حکومه‌تی نه‌و کاتی بریتانیادا نوێنه‌ری فره‌نسا بووه.. دزرائیلی له‌ په‌رتووکه‌که‌ی خۆیدا تیشک ده‌خاته‌ سه‌ر ویکچوون و هاوشتیوه‌یی جوړه‌کانی پیلاندا‌نان و ئاماده‌کارییه‌کان بو نه‌و کردانه‌ی پیش هه‌ردوو شوپشی ئینگلیزی و فره‌نسی که‌وتوون... به‌مشێوه‌یه‌ ده‌توانین ژۆر به‌پوونی کاریگه‌ری و پۆلی ده‌ستی شاراوه‌ی ڕیکه‌ه‌رانی بزوتنه‌وه‌ی شوپشی جیهانی له‌ هه‌ردوو شوپشدا ببینین.

به‌لگه‌ی ته‌واوی تاوانبارکردنی کرۆمۆیل به‌ به‌شداریکردن له‌ پیلانگیریه‌ شوپشگیریه‌که‌ی جووله‌که‌ی جیهانی، که‌وتوو ته‌ ده‌ست لۆرد (نه‌لفرید دۆگلاس) که‌ سه‌رنووسه‌ری گۆفاری هه‌فتانه‌ی لین ئینگلش بووه و کۆمپانیای په‌خشی باکوور له‌ بریتانیادا ده‌ری کردوه.. لۆرد دۆگلاس له‌ گوتاریکیدا که‌ له‌ ژماره‌ ۲ی نه‌یلوولی سالی ۱۹۲۱ی گۆزاره‌که‌دا بلاو کراوه‌ ته‌وه، باس له‌وه‌ ده‌کات چۆن له‌ نه‌مسه‌ردامی هۆله‌ندا گه‌یشته‌توو ته‌ لای هاوپتی (به‌پێز ل.د. فان فالکرت)، به‌رگیکه‌ی بزی دۆسییه‌کانی که‌ نه‌شت مولجیمی ده‌سته‌که‌وتوو.. نه‌م به‌رگه‌ له‌ سه‌رده‌می جه‌نگی ناپلیۆنیدا بزێبووه و چه‌ندان دۆسیه‌ و نامه‌ی تیا‌دایه‌ و به‌پێوه‌به‌رانی نه‌م که‌ نه‌شته‌ نارێوانه‌ و گه‌یشته‌وه‌ ته‌ ده‌ستیان.

نهم دؤسییه و نامانه به ئه لمانی نووسراون، یه کتیکان که
 ریکه وتی شه شی حوزه برانی سالی ۱۶۴۷ ی له سهره له (نه ی. کی)
 واتا تۆلیفه کرۆمۆله وه بق ئیبنزیرات نۆردراوه و تیایدا نووسراوه:
 له به رانبهر یارمه تیی مادیدا به رگری له قبولکردنی جووله که کان
 له ئینگلترا ده که م... به لام نهمه نه ستمه تا ئه و کاته ی پاشا شارل
 زیندوو بیت... به بی دادگه یکردن ناتواندری شارل له سیداره بدری،
 له به رنه وه پیشنیاز ده که ی تیرۆر بکری... به لام ئیمه ناچینه نیو
 ریکاری په یادکردن و ناماده کردنی بکوژه که، وه لی نه گهر ویستی رابکات
 ئیمه یارمه تیی ده ده یین.

حاکم برات له ریکه وتی ۱۲ ی ته مووزی سالی ۱۶۴۷ دا له
 وه لایمی نهم نامه یی سهره وه، نامه یکی دیکه ده نووسیت، له
 نامه کهیدا هاتوه:

ئیمه له و کاته دا یارمه تیی مادیی پیشکش ده که یین که شارل
 لایبریت و جووله که له ئینگلترا وه ریگیرین... تیرۆرکردن زۆر
 مه تر سیداره... ده بی دهرفته ی هه لاتن بدریته شارل... نه وسا
 ده سنگیر کرانه که ی بق دادگه ییکردن و له سیداره دانی ده بیت هه یه کی
 له بار و گونجاو... یارمه تییه که ش زۆر و مشه ده بیت... به لام پیش
 به پێوه چوونی دادگه ییه که، گفتوگۆکردن له سهر مه رجه کانی چ
 سوودیکی نییه.

له دوانزه ی تۆفین به ری هه مان سالد، دهرفته بق شا شارلی
 یه که م په خسیندرا هه لبیت... دواتریش -بیگومان- ده سنگیر کرا...
 هه ردووه و ده میژوو نووسی بریتانی هه لیس و لودلق کۆکن له سهر
 نه وه ی هه لاتنی پاشا و دواتر ریکه لیگرتنی به پیلان و نه گبیری

کرۆمۆیل بووه .. دواى وه‌ستاندن پاشاش پووداوه‌کان ئۆد به‌خیزایی
هاتنه پێشی، چونکه کرۆمۆیل گشت ئەندامانی پارله‌مانیی سه‌ر به
پاشای پاکتاوکرد .. به‌لام ئەنجومه‌نه‌که له‌ دانیشنه‌که‌ی خۆی له
شه‌وی پێنجی دیستمبری سالی ١٦٤٨، له‌ گه‌ل ئەو پاکتاوه‌ی
ده‌ره‌قی کرا و به‌ ئۆزینه‌ی ده‌نگی ئەندامه‌کانی سازش و
ملکه‌چیه‌که‌ی پاشایان په‌سند کرد و بۆ گه‌یشته‌ پێککه‌وتنیکی نوێ
له‌ گه‌لیدا به‌ کارێکی ته‌واویان دانا .

واتای ئەمه بۆ کرۆمۆیل نه‌مانی پۆله‌که‌ی و بێبه‌شکردنی بووله‌و
پاره و پوله‌ی سه‌رانی جیهانی بواری دارایی پێیان دابوو، بۆی
دووباره بۆ ده‌سته‌وه‌شاندن ده‌ستی به‌ بزواتی نوێ کرده‌وه .. له‌ به‌ر
ئه‌وه‌ فه‌رمانی به‌ کۆلۆنێل براید کرد هه‌موو ئەو ئەندام پارله‌مانانه
پاکتاو بکات که له‌ پێناو پێککه‌وتن له‌ گه‌ل پاشادا ده‌نگیان
دابوو . ئه‌وه‌ی دواتر پووی دا ئەو پووداوه‌ بوو که له‌ په‌رتووکێ میژوویی
قوتابخانه‌کاندا به‌ پاکتاوکردنی براید ناسراوه .. دواى ئەو پاکتاوکردنه
ته‌نیا په‌نجا ئەندام له‌ ئەنجومه‌نه‌که‌دا مانه‌وه ، له‌ پێناو به‌رژه‌وه‌ندی
کرۆمۆیلدا ده‌سته‌ه‌لاتیکی په‌هایان گرت ده‌ست .. له‌ نۆی کانونی
دووه‌می سالی ١٦٤٩ پێککه‌وتنێ دادگه‌یه‌کی بالای داد راگه‌یه‌ندرا و
ئه‌رکه‌که‌شی دادگه‌یه‌یکردنی پاشا بوو .. به‌شیکی ئۆزێ ئەندامانی ئەو
دادگه‌یه‌ش داروده‌سته و خه‌لکانی نێو سوپایه‌که‌ی کرۆمۆیل بوون ..
کاتیکیش پیلانگێرێ نه‌یانتوانی ته‌نیا به‌ ئاوقاتێ ئینگلیزیش
بدۆزنه‌وه‌ دژ به‌ پاشا پۆلی داواکاری گشتی بپێنی ، کارهاجال
جووله‌که‌یه‌کی بێگانه‌ی بۆ ئەو ئه‌رکه‌ پاسپارد که ناوی (ئیسحاق
ئۆریسلاوس) بوو و له‌ ئینگلترادا به‌ کرێگیراوی و کاری بۆ مناسح بن

نیسرائیل ده کرد .. نه وسا شاپلی به که م نه ک به و ترمه تانه ی گه ل
نینگلیزی دابوویانه پالی، به لکو به و ترمه تانه کرا که و سووڅوره
جیهانییه کانی جووله که ناراسته یان کردبوو.. له ۲۰ حوزه یرانی سالی
۱۶۴۹ دا مه رمانی کوشتنی پاشا به ناشکرا و له به رده م کوشکی
میوانداری وایتھول له لهنده ن به گیوتین جیبه جی کرا.

به مشیوه یه سووڅورانی جووله که و کاهینانی که نشتی نه هریمه ن
توله ی نه و کوچپنکرنه به زوره یان کرده وه که له لایه ن شا نه دواړه وه
له هه نه ریاندا جیبه جی کرا.. کرومیلش له به رانه ر تاوانه کانیدا پاره
و پولی وه رگرت.

نه نیا توله سه ندنه وه تا که نامانجی سووڅوره جیهانییه کانی
جووله که نه بوو، به لکو نامانجی سه ره کییان کوختولکړنی نابووړی
نینگلتر و گرتنه ده ستی جله وی کاروباره کان بوو. نه وان پیلانیان
داده پښت نینگلتر دژ به ولاتانی دیکه ی نه وروپی له جهنگ بگلینن،
چونکه جهنگه کان پتویستیان به پاره وپوولنکی زوره هیه، نه مه پش
سه رکړده و سه رانی نه وروپا ناچار ده کات قهرز له سووڅوره
جووله که کان وه ریگرن، دواتریش ده بیتنه هوی زیاتر بووننکی خیرای
قهرزی نیشتمانیی ولاتانی نه وروپی.

نه گه ر له کوشتنی شاپل له سالی ۱۶۴۹ تا ده گاته دوستکړنی
بانکی نینگلتر له سالی ۱۶۹۴ دا به دواى سه ره دواړه کانی پوډاوه کان
و به نوايه کداهاتنیان بگه پرتین، ده بینین قهرزی نیشتمانی له
زیادبووننکی به رده واما بووه .. بزوشمان پوون ده بیتنه وه خاوه ن
سرمایه کانی جیهانییش توانیویانه مه سیحیه کان تیک به ربده ن.

گرنگترین پروداوئیکیش له م پێودانگه‌وه پھویان دابیت، نه‌مان بوون:

سالی ١٦٤٩: کرۆمۆیل به پشتمه‌ستن به پاره‌وپیولی جووله‌ی هێرشێ کرده سه‌ر ئێرله‌ندا.. درۆگه‌یدا ووکسفۆردی ده‌ستگیر کرد.. پڕۆتستانته ئینگلیزه‌کان سه‌رزه‌نشست کران له‌وه‌ی کاسۆلیکیه ئێرله‌ندییه‌کان ده‌چه‌وسێننه‌وه.

سالی ١٦٥٠: مۆنتروزی سه‌رکرده‌ی ئینگلیزی دژ به کرۆمۆیل راپه‌پی، به‌لام شکستی هێنا و ده‌ستگیرکرا و له‌سێداره درا.

سالی ١٦٥١: شاپلی دووهم هێرشێکی کرده سه‌ر ئینگلترا، به‌لام شکستی هێنا و به‌رێگه‌ی ده‌ریای گه‌پابه‌وه فره‌نسا.

سالی ١٦٥٢: ئینگلترا چووه نێو جه‌نگی دژ به هۆله‌ندییه‌کان.

سالی ١٦٥٢: کرۆمۆیل خۆی وه‌ك مه‌زن و سه‌روه‌ری پارێزه‌ری ئینگلترا راگه‌یاند.

سالی ١٦٥٤: ئینگلترا که‌وته نێو چه‌ندان جه‌نگی نوێوه.

سالی ١٦٥٦: ناشووب و شپه‌زه‌یی و بێسه‌روه‌ری که‌وته نێو موسته‌عه‌راته ئه‌مریکیه‌کانه‌وه.

سالی ١٦٥٧: کرۆمۆیل مرد و پێچاردی کوپی وه‌ك پارێزه‌ری نوێی ئینگلترا له شوێنی داندرا.

سالی ١٦٥٩: پێچارد قه‌ی‌ز له پیلانگه‌ی ده‌کاته‌وه و واز له ده‌سته‌لات دێنیت.

سالی ١٦٦٠: ژه‌نه‌پال مۆنك له‌نده‌ن داگیر ده‌کات.. شاپلی دووهم وه‌ك پاشا راده‌گه‌یه‌ندری.

سالی ۱۶۶۱: په رده له پووی نه و کوده تایانه راده مالدري که و
کره مویل و هندیك له داروده سته که ی تاییدا به شداربون، وه: براد
شو و نیرتون، هه روه ها هه لچوونیکي میللی له لهنده ن به رپا ده بیت،
گړپی مردوه کان هه لدرانه وه و له دار دران.

سالی ۱۶۶۲: ململانیه کی نایینی له نیتوان تانیف کانی
پروستانتیدا هاته کایه وه و نه و تانیفانه چه وسیندرانه وه که پازی
نه بون مل بق که نیسه ی په سمی نینگلتر (نینجلیکانی) که چ بکن.
سالی ۱۶۶۴: بیسانه وه نینگلتر ده چیته وه نیتو جه نگی دژ به
هوله ندا.

سالی ۱۶۶۵: قهیرانیکي توندی نابووری دوچار ی نینگلتر
ده بیت... بیکاری و برسیه تی هه وکی گهل ده گرن و تاوونه گوره که
بلو ده بیته وه.

سالی ۱۶۶۶: نینگلتر دژ به فیه نسا و هوله ندا ده چیته نیتو
جه نگیکی نویوه.

سالی ۱۶۶۷: به کریگراوانی کابال ململانیه کی نویی سیاسی و
نایینیان نایه وه.

سالی ۱۶۷۴: له نیتوان نینگلتر و هوله ندا ناشتی به رقه رار بوو..
هیزه شاروه کان دوپاره ده ستیان به دابه شکردنه وه ی ده وره کان
کرده وه.. به ریز (ولیم مستراد هوله ده ی) کالقام بق پله ی سه رکرده ی
گفتی هیزه هوله نندیبه کان به رزکرایه وه، ناویشی گړپا بق ولیم پاشای
تورانج.. چاوپیکه وتنیک له گهل نه و ماری کچی بق یورکا پیکخرا..
بق له میرانگری عه رشی نینگلتر دوورخرایه وه.

سالى ۱۶۷۷: ماري كچە شازادەي ئىنگلىزى شووى بە وليم نۇز
تۇرانچ كىرد.. جا بۇ ئەوۋەي وليم بگاتە عەرشى ئىنگلترا، دەبوۋايە
شاپلى دوۋەم و دۇق يۆرك لەنتو بېرىن.

سالى ۱۶۸۲: كودەتايەك لە مالى پاي پىكخرا، نامانجى
كودەتايەكە لەنتو بېرىنى شاپلى دوۋەم و دۇق يۆرك بوو.. بەلام
كودەتايەكە سەرى نەگرت.

سالى ۱۶۸۵: شاپلى دوۋەم مرد و دۇق يۆرك بەناۋى پاشا
جىمىسى دوۋەم چوۋە سەرتەختى پاشايەتى.. بۇ لەكە داركىنى
ناۋبانگى پاشا چەند پىۋپاگەندەيەك بلوكرانەۋە.. دۇق مۇنمارت پازى
كرا يانىش بەرتىلى پىۋ درا بۇ ئەوۋەي سەركردايەتىي ياخبوۋىتك بگات و
پاشا لەنتو ببات.. لە ۳۰ى حوزەيراندا جەنگى سىدجمور ھەلگىرسا و
لەو جەنگەدا مۇنمارت دەستگىركرا و لە ۱۵ى تەموزدا لە سىدارە درا..
لە مانگى ئابدا جىفېرىزى دادوۋەر ھەلمەتېكى خويىناۋى دادگەيىكىردى
بەپىۋەبرد و نىزىكەى ۳۰۰۰ كەس لە لايەنگرانى مۇنمارت بوۋنە قورىانى
و زياتر لە ۱۰۰۰ كەسىشيان حوكمى فرۇشتىيان - ۋەك كۆيلە - بەسەردا
سەپىندرا.

سالى ۱۶۸۸: ھىز و دەستە شاراۋەكە فەرمانيان بە وليم ئەمىر
تۇرانچ كىرد ھىزەكانى لە ئىنگلترا دابەزىنىتە كەنارى تۇرپاي، ئەمەش
شا جىمىس دوۋەمى ناچار كىرد سازش بگات و بەرەو فرەنسا تى
بەقېنى، چوۋنكە بەھۋى دەبەنگى و بىتۋانايىيە كەسىيەكەى و ئەو
پىۋپاگەندەيەى بە لىۋى جىمىس بلوكرابوۋىۋە و ناۋبانگى لەكەدار
كىردبوو، گەل پىقيان لىۋى دەبوۋىۋە.

سالی ۱۶۸۹: ولیم و ماری وهك شا و شازنی ئینگلترا

پاگه یه ندران.

شا جیمسی دووهم نیازی نه بوو به بی بهرگری عهرشی پاشایه تی
جیبیه تی.. به لام له بهر نه وهی کاسۆلیکی بوو، نه وا چه ند هیز و
دهستیکی شاراوه هه ولیان دا ولیم شازادهی ئۆرانج وهك پاله وانیک
پرۆتستانی به ده ربخه ن.. شا جیمس له پینجی شوپاندا دابه زیه
که ناری ئیتر له ندا. دواتر جهنگی بۆرنی هه لگیرسا و تیایدا کاسۆلیکی و
پرۆتستانییه کان پوو به پوو یه کتری بوونه وه.. پرۆتستانییه کان له
دوانزه ی حوزه یرانی گشت سالتیک سالتادی سه رکه وتیان له و جهنگه دا
به رز پاده گرن.. له وانه شه هیچ کامیشیان نه زانن نه و جهنگه به پیلانی
سووخۆره جیهانییه کان بوو و له پیتا و نه وه دا بوو به توانا و هه ژموونی
ئابووری و سیاسی ئینگلترا بگه ن.. نامانجی یه که میشیان
وه ده سته پتانی په زامه ندی بوو بۆ دامه زراندنی بانکیک له ئینگلترا و
ده سته برکردنی نه و قه رزه نیشتمانییه نه ی ئینگلترا بۆ وه که پخستنی
داینه مۆی جهنگه که وهك قه رز لیتی وه رگرتبوون.. میژوو ده ری
خستووو چون پی به پی پیلانه کانیان جیبه جی کردوو.. نه و ده ولت
و گه لانه ی چوونه ته نۆ نه و جهنگ و شۆپشانه وه، له کوتاییدا هیچ
ده رنه نجامیک سووبه خشیان وه ده سته نه میئاوه.. هه روه ها
نه گه یشتووونه ته چاره سه ریک گونجای هیچ کام له گرفته سیاسی و
نایینی و کۆمه لایه تییه کانیان.. تاکه براوه ی نه و جهنگانه ش کۆمه له
بچووکه سووخۆره کان و بازرگانانی جهنگ و هاوپیانی و نه و کۆرگرتانه
بوون بازرگانیان به چهك و فیشهك و که شتییه کانه وه کردوو و نه رکی
نه رخانکردنی قه رزیان بۆ نه و شۆپش و جهنگانه ده سته برکردوو.

ههركه ئه و سهركرده هۆلهندييهش گهيشته سهه عهرشى
پاشايهتیی ئینگلیزی، یه سهه باوهری به خهزینهی ئینگلیزی هیناوه
پژوهی ۱,۲۵۰,۰۰۰ جونهیه له و سووخره جوولهکانه به تهرزه وهرگرئ
که چاکهیان به سههیه وه هه بووه و گه یاندوو یانه ته سهه عهرشی
پاشایهتیی... پڕۆگرامه کانی خویندن له خویندنگه کاندای بۆ مندا لائمان
باسی دانوستانه کانی تایبته به و قهرزه ده کهن، نه نداهه ئینگلیزه کانی
نیو دانوستانه کان (جۆن هۆیلن) و (وليام پاترسۆن) بوون، به لام
لايه نه کهی دیکه ی دانوستانه که واتا سووخره قهرزده ره کان به ههچ
شيوه یه که له م پڕۆگرامه نی خویندندا قسه یان له باره وه نه کراوه !!..
به درێژایی میژووش شوناس و ناویان شاردر اوه ته وه.

به لگه نامه میژویه کانی تایبته به و دانوستانانه، ده لێن له نیو
که نیسه یه کی داخر اودا به پێوه چوون و ته وا و نه ئینییه که ی پاراستوه..
هه روه ها سووخره جیهانییه کان پازی بوون ۱,۲۵۰,۰۰۰ جونهیه بده نه
که جینه ی ئینگلیزی به مه رجی خۆیان - واتا سووخره کان - به ند و
مه رجه کانی پێگه وتنه که دابنێن.. لایه نی ئینگلیزش به و مه رجه نه پازی
بووه... نه مانه ی خواره وه ش چه ند مه رجێکن:

(۱) ناوی که سانی قهرزده ره به نه ئینی بعمیته وه، په یمانێک بده ن بۆ
ئوه ی ئه و قهرزده رانه له ئینگلترا بانکێک دامه زریتن.

(۲) به پێوه به رانی بانکه کانی ئینگلترا پێگه ی دیاری کردنی نرخه
دراویان پێ بدرئ له به رانه به ر زێپدا.

(۳) پێگه به به پێوه به ری بانکه کان بدرئ مافی ده رکردنی قهرزی
ده جونه یه ییان هه بیته، له به رانه به ره ره جونه یه یکی زێپدا که له
په سیدی نیو بانکه کانیاندا هه یانه.

٤) پښه یان پی بدری قهرزه نیشتمانییه که تومار بکن و نه وه دهسته بهر بکن که قیسته سره کییه کانی بدریت، له گه ل دانی پښه ی سود له پښه ی سه پاندنی باجی پاسته وخو به سر گه ل و جه ماوهر دا. به مشیوه یه شا ویام نفوف نقرانچ گه لی نینگلیزی به پښه ی ١,٢٥٠,٠٠٠ جونه یی نیسته رلینی فروشته سووخورانی جوله که !! .. سووخورانیش له کوتاییدا گه یشتنه مه رام و نیازی خویان و بانکی نینگلترایان خسته ژیر کونترولی نابووری خویانه وه، هره ها مافی ده رکردنی دراوی بریتانییان وه ده سته یتنا و دوی نه میش نیتر به لایانه وه گرنگ نه بو کی یاسا و ده ستوره کانی نه و گه له داده پښی. بق درککردن و ټیگه یشتن له بڼه مای هاوکیشه ی دراو به زږ، هره نه ونده به سه نه م نمونه ساده یه به یتینه وه :

به پښه بهری بانکه کانی نینگلتر ده توانن به پښه ی ١٠٠٠ جونه یه له به رانبر هر ١٠٠ جونه یه ټکی زږدا قهرزك ده ریکن که وه که دهسته بهر ده یخنه سر په سیده که یان. جا نه گه ر پښه ی سووده که ٥٪ بیت، ده توانن سالانه ٥٠ جونه یه وه ده سته یتن، نه میش یه کسانه به نیوه ی به های نه و سه د جونه یه ی وه که دهسته بهر کردنی قهرزه که له بانک دایانناوه !! .. جا نه گه ر که سیك یان ده سته یه که بیه وی له بانک که دا بریک پاره قهرز بکات، نه و به پښه به رانی بانک که ناچار یان ده کرد زه وی یان پشکیک یان مولکیک به بارمه دابنی که به هایه که ی له قهرزه که زور زور ټرییت .. خو نه گه ر له دانه وه ی سووده که یان خودی بره پاره که دوا بکه وی، نه و به پښه به رانی بانک که پیکاری پیوستان ده گرت بهر بق نه وه ی ده ست به سر مولک و بارمه

داراییه‌که‌دا بگرن... به‌مه‌یش پاره‌یه‌کی هێنده زۆریان ده‌ست ده‌که‌وت له خودی قه‌رزه‌که به‌تیار زۆتر بوو.

نیاز و مه‌به‌ستی شاراوهری قه‌رزده‌زان و... و خۆره نێوده‌وله‌تییه‌کان به‌ره‌و بیتواناکردنی ئینگلترا ناراسته‌ی ده‌گرت بۆ ئه‌وه‌ی هه‌رگیز نه‌توانی قه‌رز نه‌ته‌وه‌یه‌که‌ی بداته‌وه... ئامانجی پیلانه‌که‌یان دروستکردنی هه‌لومه‌رجێکی نێوده‌وله‌تی بوو بۆ ئه‌وه‌ی بێته‌ هۆی تێوه‌گلانی گشت ئه‌و گه‌ل و نه‌ته‌وانه‌ی ده‌که‌ونه‌ نێو داو و ته‌له‌کانیان و به‌ته‌واوی نێو قه‌رزه‌کانیان بن.

هێز و ده‌سته‌ شاراوهره‌کان له‌ پشت په‌رده‌وه‌ پۆلی خۆیان ده‌گێژا و بووکه‌شوشه‌ گونجاوه‌کانیان ده‌جوولاند، هه‌روه‌ها پێگه‌یان بۆ هه‌لگیرساندنی ئه‌و جه‌نگانه‌ خۆش کرد که به‌ جه‌نگی میراتگری ئیسپانی ئاسراوون... له‌ ساڵی ۱۷۰۱ دا دۆق مارلبۆرق وه‌ک سه‌رکرده‌ی گشتیی هێزه‌ چه‌کداره‌کانی هۆله‌ندا ده‌ستیشان کرا، هه‌روه‌ها به‌پێی ئینسکۆلۆپیدیای جووله‌که‌ له‌ لایه‌ن سووخرێکی جووله‌که‌ی هۆله‌ندی به‌ناوی (سلۆمۆن مه‌دینا) وه‌ به‌به‌های ۶۰۰۰ جونه‌یه‌ مووچه‌یه‌کی سالانه‌ی بۆ برپاوه‌.

ئه‌و پووداوانه‌ی وه‌ک زنجیره‌یه‌ک به‌دوای یه‌کتێدا هاتن و بوونه‌ هۆی هه‌لگیرسانی شۆڕشی ساڵی ۱۷۸۹ ی فیه‌نسا، بۆمان پوون ده‌که‌نه‌وه‌ پێژده‌ی قه‌زی نه‌ته‌وه‌ییی بریتانی چۆن که‌له‌که‌ و قه‌به‌ بووه‌ تا له‌ سالانی ۱۶۶۸ و ۱۸۱۵ دا گه‌یشته‌وه‌ته‌ ۸۸۵ ملیۆن جونه‌یه‌. له‌ ساڵی ۱۹۴۵ دا قه‌رزه‌که‌ گه‌یشته‌ ئاستێکی خه‌یالی و له‌ ۲۲ ملیار جونه‌یه‌ تێپه‌ری کرد.

★★★★

به‌شی سیهم

رېبه‌رانی شوږشی فرهنسی

له به‌شی پېښوودا نه و به‌لگه په مان پېښکېښ کرد که چوڼ و به چ
رېنگه په ک کومه له په کی بچوکی سووڅوران توانیان به سر توانایه
تابوریه کانی نیمپراتوریایه کی مه زنی وه ک ښنگلترادا زالبین.
هره وها ښنسکولوپیدیای جووله که پیمان ده‌لی وشه ی ښدوم له
میژووی جووله که دا مانا و چه مکی خوی هه په و واتای سوور
ده‌گه په نی.

میژووش بومانی ده‌گپرتنه وه، چوڼ زړپنګه ریکی جووله که
به‌ناوی (نامشیل موسا پاوه) له گه‌پان و گه‌شتی سر خاکی
نه وروپای خوره‌لات شه‌کت بووه و له سالی ۱۷۵۰ دا برپاری داوه
به‌ته‌واوی له فرانکفورتی نه له‌مانیا نیشته‌جی بیټ، له‌وی له ناوچه‌ی
جود ینسراسدا دوکانیکی پاره گورپنه وه ده‌کاته وه.. له‌سر ده‌رگی
دوکانه‌که‌شیدا قه‌لغانیکی سوور وه هی‌مای پیښه‌که‌ی هه‌لده‌واسی.
لیزه وه پتویسته نه وه وه‌بیر به‌ښینه وه شوږشگپره‌کانی جووله که له
نه وروپای خوره‌لاتدا نالای سووریان وه ک دروشم هه‌لېژدووه، چونکه
په‌نګی سوور نیشانه‌ی خوینه.

له شروقه‌کردنی بزووتنه‌وه‌ی شوږشی جیهانیښدا زور گرنګه
نه وه مان له‌یاد بیټ نالای سوور سینبولی شوږشی فرهنسی و گشت نه و
شوږشانه‌ی دیکه‌ن که تا نیسته به‌دوایدا هاتوون.

له‌مانه‌یش مانادارتر و به‌لگه‌دارتر، نه‌وه‌یه کاتێک لینین به‌پاره‌ی سووخره جیهانییه‌کان حکومه‌تی پوووسی ژێروژووود کرد و له‌سالی ۱۹۱۷دا دکتاتۆرییه‌تی یه‌که‌می پڕۆلیتاری دامه‌زراند، دیزاینی ئالای ده‌وله‌ته‌که‌ی پهنگی سوور بوو، چه‌کۆش و داسێکیشی له‌سه‌ر بوو، له‌سه‌ریشیدا نه‌ستێره‌ی یه‌هووزا هه‌بوو.

ئامشێل مووسی پاوه‌ر کوپێکی هه‌بوو له‌ دایکبوی سالی ۱۷۴۲ بوو و ناوی ئامشێل مایه‌ر پاوه‌ر بوو.. باوککه‌ له‌ سالی ۱۷۵۴دا مرد، له‌ کاتیدا ته‌مه‌نی کوپه‌که‌ی گه‌یشته‌ یانزه‌ سالی.. باوکی له‌سه‌ر گشت کاروباره‌کانی تایبه‌ت به‌ پیشه‌ی ژێرپنگه‌ری و سووخری پابه‌تنبوو.

کوپه‌که‌ وه‌ک نووسه‌ری بانکی تۆبنهامیر ده‌ستی به‌کار کرد.. ماوه‌یه‌کی زۆری به‌سه‌ردا تینه‌په‌پی کارامه‌یی و شاره‌زایی و به‌هره‌ی خۆی له‌ کاروباره‌کانی پاره‌گۆڕینه‌وه‌دا سه‌لماند. نه‌مه‌یش وای له‌ خاوه‌نی بانکه‌کان کرد به‌ شه‌داریکردنی ناوبراو وه‌ک هاوبه‌شی به‌شێکی بچووک پاداشتی بکه‌ن.. دواتر هه‌ینده‌ی نه‌برد به‌ره‌و فرانکفۆرت گه‌پایه‌وه‌ بۆ نه‌وه‌ی له‌ویدا ده‌ستگه‌که‌ی باوکی به‌پێوه‌ ببات.. قه‌لغانه‌ سووره‌که‌ش به‌وپه‌پی شانازییه‌وه‌ به‌ سه‌رده‌ره‌ی ده‌رگه‌که‌وه‌ به‌ هه‌لواسراوی مابوو یه‌وه‌.. جا له‌به‌ر نه‌وه‌ی ئامشێل مایه‌ر پاوه‌ر ده‌یزانی گوزارشت و نیشانه‌ و هه‌مایه‌ نه‌هێنییه‌کانی نه‌و قه‌لغانه‌ چین، بپاری دا ناوێکی نوێ له‌ خانه‌واده‌که‌ی بنی.. بۆی ناوی (پۆچیلد)ی بۆ خانه‌واده‌که‌ی هه‌لبژارد، وشه‌ی پۆچیلد به‌ ئه‌لمانی واتا قه‌لغانی سوور.. به‌مشێوه‌یه‌ خانه‌واده‌ی پۆچیلد په‌یدا بوو.

ئامشێل مایه‌ر پاوه‌ر له‌ سالی ۱۸۱۲دا مرد، پێنج مندالی هه‌بوو نقد به‌وردی له‌سه‌ر نه‌وه‌ پابه‌تنبوون بینه‌ ئیمپراتۆری پاره‌وپوول و

زېږېدلى. به توانا ترين مندالېشى ناوې (ناسان) بو و له کاروباره داراييه کاندې توانايه کي سرئاساي ده نواند.. ته ناته له ته مني بيست و يه ک ساليده به نامانجي کوټرولگردي توانا نابووريه کاني نينگلېز په وانه ي نينگلتره کرا.. ناسان پوچنلده له سه فوره که يدا ۲۰,۰۰۰ جونه يي وه رگرت، نه وېش تواني به کوپيني نه م پزوه يه به دوو هينده وانا ۶۰,۰۰۰ جونه يه له ماوه ي ته نيا سي سالدې توانا و شاره زاييه داراييه که ي بسه لميټي.

مايه ر پوچنلده له سالي ۱۷۷۲دا هېشتاکه ته مني سي و سي سال بو.. دوازه پياوې زور ده وله مندي له فرانکفورتدا بيني بو نه وه ي باوه پيان پي بهيټي سامان و سرمايه کانيان کوپکه نه وه و يه ک کومه له يان گروپ پيکبه يټن، بو نه وه ي بتوانن پاره ي بزوتنه وه ي شوپشگيرپي جيهاني ده سته بهر بکه ن.

پوچنلده بزي پوونکرده وه شوپشي نينگلېزي به چ شيوه يه ک پيکخواوه و پيلاني بو دانراوه، هه روه ها نه وه ه لاته شي بو پوونکرده وه که له کاتي شوپشه که دا کراون.. چونکه شوپشکي زور هياش بووه و ماوه يه کي زوري خاياندووه.. هه روه ها کونه په رستان به پي پيويست و له ماوه يه کي خيراوا و به توندوتيزييه وه پاکتاو نه کراون.

نه خشه ي پيلانگيرپيه که ي فېره نسا پشتي به مانقېرکدن به سامانه يه کگرتووه زه به لاحه که يان به سستوو، نه مېش ده بيته هوي دروستکردني هه لومهرجي پر له نيگه راني نابووري، به شيوه يه ک بيکاري له نيو جه ماوه ري گه لي فېره نسيدا به شيوه يه کي سه رانسه ري بلاو ده بيته وه، به ره و لڅخکي نزیک له برسپيه تي و قاتوقپي ده بات، نه وسا به رپرسياريه تي داپووخاني نابووري ده که ويته نه سترې پاشا و

دەريار و پياوماق قولان و كەنيسە و پېشە سازان و خاوەنگاران، پاشانېش كەسانى ھاندەر و بانگەشەكارى بەكرىگىراو نەزە پىدەكەن ئىتو جەماوەرى گەل، بۆ ئەو ەي ھەستى پۇقۇپنە بلالو بگەنەو و دلواي تۆلە كىرنەو ە لە چىنە دەستە لاتدارەكان بگەن كە لە پەوى سىكسىيەو ە زۆر داوئىنېس، ھەرەھا گشت جۆرە تۆمەتى پاستىن و بوختانىكېشىيان بۆ ھەلدە بەستى.

ئەمەي خوارەو ەش دەقى پوختەكراوى ئەو پىلانى كارەپە كە سرووشتى كودەتايەكە بەدياردەخات و ئەو جۆرە كەسانە بۆ كۆنترۆلكردى گشت جۆرە سامانىك و پەنجەدەرانى بىر و بانزو كېشاويانە (تېببىنى بگە ئەم گوتەيەي خوارەو ە يەككە لە پىرۆتۆكۆلەكانى سەرانى زايۇنىزم):

پۇچىلد بە پافەكردى پەھەندەكانى پىلانەكە دەستى بە قسان كۆرد و گوتى: ((لەبەرئەو ەي زۆرىنەي خەك زىاتر بەرەو ەشەپخوانى دەچن نەك ەزى چاكەكارى و خىرخۆزى، ئەو ە باشترىن ھۆكار بۆ وەدەستەينانى باشترىن دەرئەنجام لە ھۆكمپانىدا بەكارھىننى توندوتىزى و تىرۆر و تۆقاندنە، نەك گەفتۆگۆيە زانستىيە ھىمەكان... ياسا -بە باو ەپى ناوبراو- ھىزىكى باو ەپىيەتەرى دەمامكدارە... ھەرەو ەكە يىشتن بەو دەرئەنجامە لۆژىكىيەي كە دەلى ياساپەكانى سروشت دەيسەلمىن ەق و پاستى واتا ھىز.

دواتر پۇچىلد جەختى لەسەر ئەو ە كۆدو ەتەو ە ئازادىي سىياسى تەنيا بىرۆكەيەكى دامالراو ە ھەرگىز نايتە پاستىنەيەكى واقىيە... لەمەو ە ئەو دەرئەنجامە دىتە دەست كە ئەو ەي بۆ گەيشتن بە دەستەلاتى سىياسى پىئويستە ئەو ەيە كەسىك يان دەستگە و

دامه زراوه يک له ننیو جه ماوه ردا بانگه شعی نازادی و پزگاریسی سیاسی بلاو بکاته وه، چونکه نه گهر جه ماوه ره که باوه پی به و بیر و هزده دامالزاهو هیتا، به ووش پازی ده بیئت وه که بهرگریکردنیک له و بیر و نایدولژنایه له هه ندیک نیعتیاز و مافی خوی خوش بیئت... هه روه ها پیلانگیتپانیش ده توانن ده ست به سهر نه و ماف و نیعتیازانه دا بگرن.

پاشان پوچینلد جه خت له وه ده کاته وه که ده سته لاتی زتیر توانویه تی کورسیی فرمانپه وایی له ده سته لاتداره نازادیخوازه کان بستینی... هه روه ها نه ووشی وه بیرگی گویگرانی هیناوه ته وه نایین پوزگارنیک به سهر جفاکدا زالبووه... به لام کاتیک نایین به نازادی گورپدراوه ته وه، خه لک نه یانزانیه وه نازادییه به شیوه یه کی میانپو به کاریتین... نه مهیش دنی داوه نه و ده رنه نجامه وه ده سته بیینی که پیلانگیتپان ده توانن بو خوشکردنی ناگری مملانییه چینایه تییه کانی ننیو جفاک، بیرۆکه ی نازادی به کاریتین... هه روه ها گوتویه تی بو نیتمه و سه رکه وتنی پیلانه که مان هه رگیز گرنگ نییه ناخو حکومه ته به رفه راره که له ناوه وه یان له ده روه وپا ده پووختندری، چونکه که سی سه رکه وتوو جا هه ر کتیه ک بیئت، پتیویستی به پاره وپوول و سه رمایه ههیه، پاره و پوول و سه رمایه ش به ته وایی له ده ستانی نیتمه دایه.

* پوچینلد دوی نه مه رایگه یاند گه یشتن به نامانج به هه ر نامراز و هزکاریک په وایه، چونکه نه و ده سته لاتدار و فرمانپه وایی به پیتی بنه ما و یاسایه نه خلاقیه کان فرمانپه وایی ده کات، له مانپه کاندئا نه و سیاسیه زیره که نییه، چونکه پابه ندی راستی و هق و یاسا و شه ریه ته کان ده بیئت و نایه وی درق له گه ل جه ماوه ره که ی خویدا بکات، به مشیوه یه پتیه و دخی لاواز ده بیئت و به رده م له به رده م هه رپه شعی

له‌رزین و داپووخاندا ده‌بیت. دواتریش گوتووپه‌تی: ئه‌وانه‌ی حه‌زیان له ده‌سته‌ه‌لاتدارییه ده‌بێ پنه‌نا بپه‌نه به‌ر پیلانگێته‌ی و فیتنه‌جیه‌تی و فرۆفیل و درۆ و بوختانی هه‌لبه‌ستراو، چونکه نموونه‌ بالایه‌کانی کۆمه‌لایه‌تی وه‌ک پاستگژی و په‌فتاری راست و دروست، له‌ سیاسه‌تدا ته‌نیا چهند که‌موکورتیه‌کی گه‌وره‌ن و هه‌چی دیکه‌.

من باوه‌پێ ته‌واوم به‌وه هه‌یه ئه‌و به‌لگه‌نامانه‌ی له‌ سالی ۱۹۰۱دا که‌وتنه ده‌ست پرۆفیسۆر نیلۆسی پووسی، دواتر له‌ سالی ۱۹۰۵ وه‌ک په‌رتووکیک به‌ناوی (مه‌ترسی جووله‌که) له‌ پووسیا چاپ و بلاوی کرده‌وه ، ته‌نیا ده‌قیکی فراوانکراوی کوده‌تایه‌ په‌سه‌ن و بنچینه‌یه‌که بووه. له به‌راوردکردنی ده‌قه‌که‌شدا به‌شی یه‌که‌م وه‌ک ئه‌و شتانه‌ن که‌ تیایدا هاتوون.. به‌لام هه‌ندیک زانیاری دیکه‌ی بۆ زیادکراوه و پووسی ده‌که‌نه‌وه چون پیلانگێته‌ن داروینیزم و مارکسیزم و ته‌نانه‌ت بنه‌ما و پێیازه‌کانی فه‌لسه‌فه‌ی نیچه‌شیان به‌کاره‌ێناوه.. له‌ هه‌موو ئه‌مانه‌یش گه‌رنگتر ئه‌و به‌لگه‌ نامانه‌ی له‌ سالی ۱۹۰۱دا ئاشکرابوون، پووسی ده‌که‌نه‌وه چون زایۆنیزم وه‌ک چه‌کیکی نوێی ئێو کوده‌تایه‌که به‌کارده‌هێندری.. لی‌ره‌وه پێویسته پووسی بکه‌ینه‌وه زایۆنیزم له‌ سالی ۱۸۹۷دا له‌دایکبووه.

په‌رتووکی (مه‌ترسی جووله‌که) له‌لایه‌ن به‌رپێز فیکتۆر ماسدن وه‌رگێردراوه‌ ته‌ سه‌ر زمانی ئینگلیزی و کۆمپانیای چاپه‌مه‌نی بریتۆن له‌ لنده‌ن له‌ ژێر ناوێشانی پرۆتۆکۆله‌کانی سه‌رانی زایۆنیزم له‌ سالی ۱۹۲۱ چاپ و بلاوی کردوه‌ته‌وه.

له‌وانه‌شه ئه‌م په‌رسیاره خۆی زه‌ق بکاته‌وه: به‌لگه‌ی دروستی به‌رپێوه‌چوونی ئه‌و کۆبوونه‌وه نه‌هێنیانه چین؟.. جا ئه‌گه‌ر له به‌رپێوه‌چوونی ئه‌م کۆبوونه‌وانه‌ دلنایینه‌وه، چون بیسه‌لمێنن بابته‌ی له‌مجۆره‌یان تیادا تاوتوێ کراوه‌؟

وه لامي نه م پرسياره نلد ساده و سانايه .. گرنگيدان و چاوديري
خولوه ندي بوه ته هوي ناشكرابووني نه م پيلانه نه هريمه نييه .

له سالي ۱۷۸۵دا سوارچاكتك به نه سپهكې خوي پښگي نيوان
فرانكفورت و پاريسي گرتبوو و چند زانياريه كي تيروته سل گشتي
سه بارهت به بزونه وهي شوپشگيري جيهاني و چند پښمايه كي
تايبهت به شوپشي فره نسي له گه ل خويده ه لگرتبوو .. نه و پښمايه نه له
نورانييه جوله كه كاني نه لمانيا ده رچوو بوون و ناراسته ي سه روه ري
مه زني (ماسوني خوره لات) ي نيو ولاتي فره نسا كرابوو .. ه روه ها
نه جوومه ني ماسونييه كانش كه به نه جوومه ني مه زني خوره لات
ناسرابوو، له فره نسا بېوه چند پښگه و توپنكي نهيني و له سر ده ستي
(دوق بورليان) ي سه روه ري مه زني ماسونييه كاني فره نسا ناماده كاري بق
شوپش و كاري توندوتيزي ده كرد .

له و كاته ي كابرې سوارچاك ملي پښگي گرتبوو، له ناوچه ي
پاتيسقوندا ه وره تر يشقه يك لتي ده دات و ده يكوږي .. نه و به لگه نامانه ي
ه لېگرتبوون ده كه وېته ده ست پياواني پوليسه وه، نه وانيش ده يده نه
ده ست ده سته لات خوجييه كاني بافاريا .. به مشيويه و له كاتي
شوقه كړدني نيمه بق پيشكه وتني هو د او ده كان، پيوه نديكه له نيوان
بنه ماله ي پوچي لډ و جوله كه نورانييه كاني فرانكفورت و نه و
نورانييانه ش ده بينين كه و دزه يان كړد بوه نيو ماسونييه تي نازادي
فره نسا و نه وانيش نه جوومه ني تايبه تي خويانيان به ناوي (نه جوومه نه
مه زنه كاني خوره لات) دامه زړاندبوو .

نورانييه كان له گه ل ماركي ز ميرابق به ريكه وتن . ميرابق سر
به چيني نه رستو كراته كان بوو، له نيوه ندي دهر يار و كوشكي
باشايه تيشدا ه ژموونكي مه زني ه بوو . ه اوپتيه كي گياني به گياني

ئه‌و دۆقه‌ بوو که وه‌ک نمایه‌ به‌رچاوه‌که‌ی شۆڤشی فیه‌نسی
هه‌لبژێردابوو.. له‌ مانه‌یش گه‌رنگتر، ماریکیز میرابۆ له‌ ئه‌خلاق
دامالرابوو، ژیانی پڕ له‌ داوێنپرسی و به‌د ئه‌خلاق و کاری نابه‌جی بوو،
ئه‌مه‌یش وایکرد تا بینا قاقای بکه‌وێته‌ نێو قه‌رزی زۆر گه‌وره‌وه‌.

بۆ گه‌وره‌ سووخره‌کان زۆر سانا بوو وه‌ها له‌ به‌کرێگیراوانیان
بکه‌ن له‌گه‌ڵ میرابۆی گوتاریێژی به‌ناویانگی فیه‌نسی بکه‌ونه‌ نێو
پێوه‌ندییه‌وه‌..جا له‌ ژێر په‌رده‌ی هاوڕێیه‌تی و سه‌رسامبوون به‌ به‌هره‌ی
گوتاریێژی ناوبراوه‌وه‌، ئه‌و به‌کرێگیراوانه‌ یارمه‌تی مادییان ده‌خسته‌
به‌رده‌م میرابۆ بۆ ئه‌وه‌ی له‌ ته‌نگوچه‌له‌مه‌ داراییه‌کانی ده‌ربازی بکه‌ن..
به‌لام ئه‌وه‌ی مه‌به‌ستیان بوو، پیلاندانان بوو بۆ که‌وتنه‌ نێو خه‌ره‌ندی
خرابه‌کاری و به‌دپه‌وشتی و سێکسیکی زۆر نزم.. ئیدی میرابۆ گه‌یشه‌
دۆخێک پاره‌یه‌کی زۆری ئه‌و که‌سانه‌ قه‌رزار بیست و بکه‌وێته‌ ژێر
په‌حمه‌ت و بیستیان.. له‌ کۆبوونه‌وه‌یه‌که‌دا که‌ بۆ تۆمارکردنی
قه‌رزه‌کانی به‌پێوه‌چوو، میرابۆ به‌ جوله‌که‌یه‌کی گه‌وره‌ ناسیندرا، ئه‌و
جوله‌که‌یه‌ ناوی موسا مندلوهن بوو، ناوبراو میرابۆی خسته‌ ژێر
گرنگیپێدان و باوه‌شی بۆ کرده‌وه‌، له‌ کاتیکی زۆر گونجاویشدا به‌
ژێکی زۆر جوان و دلپه‌ینی ناساند، ئه‌و ژنه‌ چه‌نده‌ جوان بوو،
هێنده‌ش له‌ تاکار و په‌وشتی جوان به‌دووربوو.

ئه‌و ژنه‌ جووه‌ جوان و شۆخوشه‌نگه‌ ژنی پیاویک بوو به‌ناوی
هه‌یز.. به‌لام ئه‌م مه‌سه‌له‌یه‌ له‌ دلی میرابۆدا ته‌نیا ئاگری عه‌ودالی و
هه‌لوه‌دایی گه‌شترکرد.. هێنده‌ی پێنه‌چوو ژنه‌که‌ ئه‌وه‌نده‌ی له‌گه‌ڵ
میرابۆ کاتی به‌سه‌ر ده‌برد، نێو هێنده‌ له‌گه‌ڵ مێرده‌که‌ی خۆیدا
نه‌بوو!.. به‌مشێوه‌یه‌ میرابۆ هیچ چاره‌ و ده‌رچه‌ و هه‌یز و بیستیکی

نەما، بە قەرەزی نۆز کۆتوبەند کرابوو و لە هەمان کاتیشدا ژنەکی هیز
بەتەواوی دلی پفاندبوو.

بەمشێوەیە نەک تامەکە بەلکو قولابەکەشی قووت دا!! .. بەلام
بەکرێگیراوەکان، هەرەک پاوچییه شارەزایەکان، سەرەتا پەتەکیان ئی
توند نەکرد.

هەنگاوی دواتریان ئەوەبوو بیخەنە ئێو نوورانییه تەوہ..
دەشبوایە سویندیکێ گەرە بخوات پارێزگەری لە نەینی بکات و لەژێر
هەرەشە و گۆرەشە کوشتن ملکەچییهکی تەواو بنوێتی.. هەنگاوی
دواتریان ئەوەبوو خستیانە ئێو چەند هەلوێستیکێ دیاریکراوە کە
دوای ماوەیەک بەشێوەیەکی لێل و شاراوە بوو شستیکێ باو..
مەبەستمان ئەو پێگە و شیوازە لە دوای ئابووچوون و ناوێزاندن و
لەکەدارکردنی کەسیک دەبێتە هۆی شیواندن و وێرانکردنی وێنە
مەعنەوی و کۆمەلایەتییهکی .. دەرئەنجامی راستەوخۆی ئەو
ئابووچوون و هەڵمەتی ناوێزاندنە ئەوەبوو هاوڕێیان و کەسانی
نزیکی سەر بە چینه کۆمەلایەتییهکی پەڕیان لێی وەرگیرا و لێی
تەو لە بوون.. ئەمەش بوو هۆی ئەوەی دل و میشکی میرا بۆ پێ
لە پڕوکی نە و پڕوکی نە کەش گۆرا بۆ حەزی تۆڵەکردنەو و بە
باوەرداربوون بە بنەمایەکانی پرسسی شۆرش هەستی پڕ و حەزی
تۆڵەکردنەوێ خۆی بە دەرخست.

ئەرکی میرا بۆ هەڵدان بوو بۆ ئەوەی سەرئەجی دۆق دۆریان
پاکیشت و لە خستە ی بیات و باوەری پێ بهێنی بە دۆلی سەرکردە و
پێبەری شۆرش پازی بێت.. پێککەوتنە نەینییه کە بە جۆرێک بوو دۆق
دۆریان لە دوای پاشا خۆی وەک دەستەڵاتیاریکی دیموکراسیخواز

پاڭگەيەنى.. پىلانگىتپانى كودەتاي شۆپشى فېرەنسى سوورىيون لەسەر
نەوەى بەھىچ شىئەيەك مىرابىق دۇق دۇرلىيان نەزانن پىلاننى
لەسەدارەدانى پاشا و شاژن و و ھەزاران پىاوماقولى نەرسىتۇكراتى لە
گۆپىدايە.. ھەروەھا نەو باوەرەشيان لەلايان دروستكرد ناماجى
شۆپشەكە تەنیا پاككردنەوەى سىياسەت و نايىنە لە خەيالى پووج و
دكتاتۆرىيەت و كەلەگایى.

ئەركى پىكخستى و ھەماھەنگى سىرووت و پىئورەسى
نورانیيەكان خرابە ئەستۆى ئادەم وایز ھاویت بۆ نەوەى لە
(ئەنجوومەنى مەزنى خۆرەلات)ى ماسۆنىيەكاندا بەكارى بىتى.. وایز
ھاویت لە فرانكفۇرت دەژیا، مىرابىق دۇق دۇرلىيان و تالیرانى ھاویتی بە
وایز ھاویت ناساند، ئەویش لەلايەن خۆیەو نەو ئەركەى خستە
ئەستۆى خۆى بە نەینىيەكانى (ئەنجوومەنى مەزنى خۆرەلات)ى
ماسۆنىيەكانیان ناشنا بگات- وانا ماسۆنىيەتى ئازادى فېرەنسى.. لە
سەرۆبەندى سالى ۱۷۸۹دا زیاتر لە دوو ھەزار ئەنجوومەن لە فېرەنسا
سەریان ھەلدا و ھەموویان سەر بە ماسۆنىيەتى مەزنى خۆرەلات
بوون، لق و پۆپەكانیان زیاتر لە سەت ھەزار ئەندام دەبوون.
بەمشێوەیە نورانیيەتى یەھودى بە سەرپەرشتى موسا مندلسۆھن و
لەسەر دەستى ئادەم وایز ھاویت توانیان دزە بگەنە نێو دلى
ماسۆنىيەتى ئازادى ئەوروپى.

لەوای ئەمە نورانیيە جووھەكان لەنێو ئەنجوومەنى ماسۆنىيەكان
چەند لیژنەيەكى نەینىی شۆپشگىتپىيان دامەزراند. بەمشێوەیە بناغە
پتەوھەكەى بزووتنەوەى شۆپشى فېرەنسا لە پىكخستە نەینىيەكانى
سەر بە ئەنجوومەنەكانەوە دارپژژرا.

دوای نه‌وهی میرابۆ له نهرکه‌که‌یدا سه‌رکه‌وتنی وه‌ده‌سته‌هینا،
 ورده‌ ورده‌ خه‌ریکبوو هاوڕێیه‌که‌ی بخزێنێته‌ نێو خراپه‌کاری و
 به‌دیه‌وشتی، تا هاوڕێیه‌که‌ی که‌یشته‌ نه‌و ناسته‌ نزمه‌ی پێشتر خۆی
 تێیکه‌وتبوو، به‌مه‌یش به‌ره‌و گۆشه‌گیربوونی گۆمه‌لایه‌تی ڕاپێچی کرد...
 چوار سالی نه‌برد تا شان و پشته‌ی دۆق دۆریان به‌قه‌رزی نقد
 چه‌مايه‌وه، به‌شێوه‌یه‌که‌هیچ ده‌رچه‌یه‌کی نه‌بینیه‌وه و به‌ناچاری
 ڕنگه‌یه‌کی مه‌ترسیداری گرت، نه‌ویش به‌شداریکردن بوو له‌کرده‌کانی
 قاچاغچیه‌تی و بازرگانیه‌ی قه‌ده‌غه‌کراو، بۆ نه‌وه‌ی قه‌ره‌بووی هه‌ندێ
 زیانی بکاته‌وه. به‌لام به‌رده‌وام سه‌رکێشیه‌ی که‌کانی شکسته‌یان ده‌هینا و
 به‌شێوه‌یه‌کی سه‌یر و لێل‌ناشکرا ده‌بوو، به‌مه‌یش که‌وته‌ نێو
 هه‌لوێستی خراپتر و زیانی گه‌وره‌تری به‌رکه‌وت.

له‌ سالی ۱۷۸۰ قه‌رزه‌کانی که‌یشتنه‌ ۸۰۰,۰۰۰ لیهره‌ی فیه‌نسی...
 دیسانه‌وه‌ سووخۆره‌کان لێی نزیکبوونه‌وه‌ و سه‌باره‌ت به‌ کاروباره‌
 داراییه‌کان ئامۆزگاریی تایبه‌تیا‌ن ده‌کرد و به‌شێوه‌ی کاش پاره‌یا‌ن
 ده‌دا. داو و ته‌له‌یا‌ن له‌ ده‌ورووبه‌ریدا داده‌نایه‌وه‌ و له‌ مانۆر و
 له‌خشته‌بردنیدا نه‌و په‌پی کارامه‌بیان ده‌خسته‌ گه‌پ، تا بارودۆخه‌که‌ی
 که‌یشته‌ ناستیکی هێنده‌ خراپ، هیچ چاره‌ی نه‌ما ته‌نیا به‌بارمه‌دانانی
 گشت مولک و زه‌وی و کۆشک و ته‌لاره‌کانی نه‌بیته‌، به‌و کۆشکه‌
 پاشایه‌تییه‌شه‌وه‌ که‌ بۆ خودی خۆی ته‌رخان کرابوو، نه‌مه‌یش وه‌ک
 ده‌سته‌به‌ریکردنی قه‌رزه‌کانی نه‌ستۆی بوو... دواتر دۆق دۆریان
 گرێبه‌ستیکی واژو کرد و ڕنگه‌ی به‌ خاوه‌نقه‌رزه‌کان ده‌دا گشت زه‌وی و
 مولکه‌کانی هه‌لسۆرتێن، تاکو ڕێژه‌ پاره‌وه‌پوولتیکی بۆ ده‌سته‌به‌ر بکه‌ن

قهرزەکانی پێ بداتەو و دەرمانەتێکی جێگیریشی پێ بدەن بتوانی پێی بژیت.

دۆق دۆرلیان هیچ کاتێک پیاوێ گەڕنگ و پڕشنگدارەکی نیو مەسەلە نابوو. یەکەمێکە نەبوو.. لە کاتی واژکردنی گرتییەستەکش لەگەڵ قەرزدەرەوان و سووخورانی جوولەکەدا بە هەموو نەقلی خۆی وای دەزانی گرتییەستەکە پێکەوتنیکی دروست و بێ گرتە.. چونکە سووخورەکان هەلسۆپاندنی مولکەکان و کورتەتێنانه داراییەکانیان گرتە ئەستۆ تاکو بیکەنە سەرکەوتنیکی مادی.. ئی لەمە زیاتر چی دەوی.. راستییەکی دۆق هەرگیز گومانی نەدەکرد بە واژکردنی ئەو گرتییەستە جەستە و پووی خۆی فرۆشتوووە نەهەرمەن.. بەلام ئیدی کار لە کار ترازو و بە تەواوی کەوتە ژێر دەستی بەکرێگراوەکان.

هێز و دەستە شاراوەکانی پشت پەردە جوولەکەپەکی بە بنەچە ئیسپانیان بۆ سەرپەرشتیکردنی مولک و کۆشکی پاشایەتیی بایبە پۆیالی دۆق دۆرلیان دەستنیشان کرد.. ناوی ئەو سەرپەرشتیارە جوولەکەپەش شۆڤرلۆس دی لا کلۆس بوو.. شۆڤرلۆس بە پەرتووکی بەناوی (پێوهندییە مەترسیدارەکان) و چەندان پەرتووکی ئابرووبەرانی سێکسی بەناویانگ بوو.. بە ئاشکرا بەرگری لە داوێنپرسی و بەدەرەوشتییە بیسنوورەکان دەکرد، بەو پاساوەی سیاسەتی خۆشەویستی لە گشت لایەنیکەوێ شەرقی دەکات، چونکە شەیدای سیاسەتە !!

ئەو کابرایە کۆشکی دۆقی کردە گەورەترین و بەناویانگترین خانەێ ئابرووبەری و تا ئێستە جیهان نمونەێ لەمشێوەیەێ بەخۆیوە نەبینیوێ.. دواتریش بوو ئەو مەلەبەندەێ وردەکاری نەخشە و پیلانی تێکدانی باوەرە ئایینیەکان و ئاکاری گشتیی فرەنسی دادەندران و

جینه جی ده کران. کوی نه و په فتارانه ی له سر بڼه مایه کی حاخامیه وه
 به پړوه ده بران: شوپشگنږه گه نجه به دپړه وشته کانم پی باشته ا
 شوډرلوس دی لاکلوس له م نه رکه دا به نه نیا نه بوو، به لکو
 هاویه شیکي دیکه ی جووله کی هه بوو به ناوی کاگلیو سترق بجوزیف
 بالسامق.. نه و که سه خانویه کی دوقی کرده چاپخانه و بلاوکراوه و
 ناگاداریه کانی شوپشی لی له چاپ ده دا.. هه روه ها لیژنه ی پراگه یانندنکاره
 شوپشگنږه هانده ره کانی پتکخست که نامانجیان بلاوکرښه وه ی نه ده بی
 شوپشگنږی بوو، چه ندان نامه نگی موزیک و شانوقگری و کوپوونه وه ی
 کوتاریژی بؤ گفتوگو کردن به پړوه ده برد.. نامانجی له کوی نه و شتانه
 وروژاندنی هه ستوسوزی جه ماوهر و زه مینه ساز کردن بوو بؤ شوپش..
 بالسامق بازنه یه کی شوفار و چاوی چاودنیرکردنی پتکخست، بؤ نه وه ی
 زانیاری تایبته به تابووچوونه کان بگه یه ننه پیاوانی نیو هیزه شاراوکه
 و له پرسه کانی ناوژپاندنی که سییه تیه بالایه کانی کومه لایه تیدا به کاریان
 بپنن.. نه و ژن و پیاوانه ی ده که وتنه نیو ته له ی لاکاوس و بالسامق،
 یه کسر ده بوونه نیچیری هه په شه کردن و فرمان و کرداری زوره ملی، تا
 ده بوونه نامرازی به رده ستیان و به وپه پی گوپراهه لیبیه وه فرمانه کاریان
 به جی ده هیئا.

به مشیوه مولک و مالی دوق دیرلیان بووه مه لېبند و باره گی
 نه خشه و پیلاندانان بؤ شوپش.

شانه نوستووه کان دزه یان کرده نیو هوئی کوپوونه وه و شانق و
 پیشانگی هونری و یانه وه رزشییه کان، نیدی نه و شوینانه یان کرده
 هوئی سه رکیشی و شوینی له شفرقشی و مه یخانه و ماده ی هوشبهر..
 پیه رانی پتیشبینیکراوی شوپشی فیه نسی که وتبوونه نیو نه و که شه پر
 له په تایه وه، له ویدا ویزدانیان له کار که وت، دواتریش به هاندانیا بؤ

نقه‌مبۆون به‌نیۆ کاری به‌دخوازی و داوێنپێسی، به‌یه‌کجاری ویژدانیان نه‌ما.

سکادر له‌ په‌رتوکه‌که‌یدا به‌ناوی (میری خۆین) و له‌ کانی باسکردنی کۆشکی بالیه‌ پۆیالدا ده‌لی: نه‌ و کۆشکه‌ بارت‌ه‌قای گشت شوێنه‌کانی پاریس پیاوانی پۆلیسی سه‌رقاڵکردبوو.

خوشکی شازن نه‌نتوانیت چه‌ند نامه‌یه‌کی که‌سییانه‌ی بۆ شازن نارد و ئاگاداری کرده‌وه‌ نه‌خشه‌ و پیلانی کوده‌تایه‌ک له‌ گۆپ‌دایه‌ و خاوه‌ن بانکه‌ جیهانییه‌کانیش ده‌ستیان تێدایه‌، هه‌روه‌ها نه‌نجومه‌نی ماسۆنییه‌تی ئازادی فره‌نسیش تیایدا به‌شداری به‌لام ماری نه‌نتوانیت (۱۷۵۵-۱۷۹۳) نه‌یتوانی باوه‌ر به‌ و شته‌ ترسێنه‌رانه‌ بکات، وه‌ک وه‌لامیکیش بۆ هۆشداری و ئاگادارکردنه‌وه‌که‌ی خوشکه‌که‌ی له‌وه‌ی که‌ نووسیبووی نوورانییه‌کانی فره‌نسا له‌ ژێر په‌رده‌ی ماسۆنییه‌تی خێرخوازه‌وه‌ کار بۆ پوو‌خاندنی ده‌وله‌ت و که‌نیه‌ ده‌که‌ن، ماری نه‌نتوانیت نامه‌یه‌کی بۆ خوشکه‌که‌ی ناردبوو و تیایدا نووسیبووی: (نیگه‌رانییه‌که‌ت سه‌باره‌ت به‌ ماسۆنییه‌ت له‌ جێگه‌ی خۆیدا نییه‌ و زێده‌پۆیانه‌یه‌، چونکه‌ لی‌ره‌وه‌ له‌ گشت شوێنێکی دیکه‌ی نه‌ورپا که‌مبایه‌خترن).

میژوو هه‌له‌ی گه‌وره‌ و سه‌رچیف‌پۆیشتنی ماری نه‌نتوانیت ده‌خاته‌ به‌رچاو، چونکه‌ به‌رده‌وام هۆشدارییه‌کانی خوشکه‌که‌ی پشت‌گۆی ده‌خست، نه‌مه‌یش بووه‌ هۆی نه‌وه‌ی خۆی و می‌رده‌که‌ی به‌ره‌و گیوتین پاپیج بکرتن.

نێدیه‌ی شوقه‌کارانی میژوو پێیان وایه‌، شازن ماری نه‌نتوانیت ژنیکی به‌لاره‌له‌ ده‌جه‌ بووه‌ و نقد‌ه‌زی له‌ پابواردن و سه‌رگه‌رمی بووه‌ و

که وټووه ته ښو شه پڼلی خوځی و شادی و نه و چټانه ی بالیان به سره
 ده رباری کڅوځی فرهنسیدا کڅشابوو، هه روه ها باس له چه ندان پرسى
 عه شقبازی و وروښته ده کهن که وهک راستیبه که ده یده نه پالی، وهک
 ناپاکیکردن له میړده که ی له گه ل هاوپیته کانی و ژبانه پووت و پر له
 سه رکڅشپیه که ی.. به لام راستیبه که ی نه م وینه یه ی ماری نه نتوانیت
 ته نیا له لایه ن بالسامق و هاوکارانی کڅشرابوو، کڅشانی نه و وینه
 ساخته یه له چوارچټوه ی هلمه تیکى به رفراوانی ناوړپاندان دژ به و
 شاژنه به پټوه چوو.. چه سپاندنی نه م وینه خرابه له میڅکی جه ماوه ردا
 بووه پټخوځکه رټک بق نه وه ی دواى شوړش گه ل داواى سه ری بکه ن..
 میژوونووسان سه لماندوویانه نه و به ندوبالقرانه ی بق ماری نه نتوانیت
 هه لبه ستراون، ته نیا درق و بوختان.. زور نارامگرتنی ناوړاو له هه نبر
 فروغیل و ته له و داوی دوژمنه کانی و نه و نه فسه ربزییه ی به هوپه وه
 پوویه پووی چاره نووسه که ی خوی بووه و نه و نازایه تییه ی له کاتی
 نزیکه و تنه وه ی له گیوتین پیشانی دا، راستی پاکیه تی نه و
 شاژنه مان بق ده سه لمینن.. ناکری نه م سیفه تانه له ژنیکى داوښپیسى
 به نالووشدا ببیندرین.

جا بق به رده وامبوون له زپاندنی ناویانگی شان، وایزهاویت و
 مندلسون پرسى (ملوانکه ی گه وه ری) یان وروژاند.. پووداوه که ش
 به مجوره بووه:

له و کاتیدا خه ژینه ی فره نسى له خراپترین ډوخدا بووه،
 حکومه تی فره نسى په نای بردبووه به ر بارقنه کانی سه رمایه و دارایی
 بق نه وه ی قه رزیکى زوری بده نی.. له و کاتیدا به کرځیگراوینکى شو فارى
 سر به سه رانی کوده تابه که ده چټه لای ژپړینگره که ی ده ربار، به ناوی

شاژنەو دەواکارییهکی درۆین دەنووسیت و دەیداته دەست زێڕنگرەکی،
 بۆ ئەوەی ملوانکەیهکی زۆر گرانەها بۆ شاژن دروست بکات که هەر لە
 ملوانکە ئەفسانیهکان دەچوو، نرخەکهشی گەیشته چارێکە مەلەنێک
 لێرە ی فرەنسی.. زێڕنگرەکهش ملوانکەکه دروست دەکات و دەیداته
 دەست شاژن بۆ ئەوەی پا و بۆچوونی بزانی، بەلام شاژن بە هەموو
 شتێوەکە ملوانکەکه ی پەت کردبوویهو و بێ ناگایی خۆییشی لە
 نامەکه پیشاندابوو.. بەلام سەرپرەکانی تایبەت بەو ملوانکە
 ئەفسانیهیه، وەک پیلانگێڕەکان هەولیان بۆ دابوو، لە گشت شوێنێکدا
 کهوتە سەرزاران.. هەروەها نامێری زەبەلاحی بوختان و
 پڕوپاگەندەیان بەگەپخست که لە لایەن بالسامووه سەرپرەشتیی
 دەکرا، هێندە ی نەبرد ماری نەتوانیت نوقمی لافاوی پەخنە و
 سەرکۆنەکردن بوو، کهسێتییهکی لە که دار بوو، ناوبانگی کهوتە نێو
 چلپاو.. کاتیکیش ئەو هەلمەتە گەیشته تروپک، بالسامو دەسته
 بۆلاینهکی خۆی وەشاند، چاپخانهکه ی خسته گەر و هەزاران هەزار
 بلاوکراوی دژ بە شاژن بلاوکردووه، بوختانیکی دیکە ی کردبوو گواپە
 عاشقیکی نەینیی شاژن وەک دەپرینی سەرسامی بە جوانی و
 شوخوشەنگیی شاژن، ئەو ملوانکەیه ی پیشکیش کردووه !

بەلام خۆ مەسەلەکه لەم ئاستەش نەووستا، بە لکو پیلاندانەرانی
 ناوزاندنەکه بۆ لە که دارکردنی ناوبانگی شاژن بیرۆکەیهکی چەپەتر و
 ئەهریمەنانه تریان داھێنا.. نامەیهکیان بۆ کاردینال بریتس دی پۆھان
 نووسی که واژێهکی ساختە ی شاژنی لەسەر بوو.. لە نامەکه دا داوا لە
 کاردینال کرابوو نیوێ شەوی لە گەل شاژندا بجێته کۆشکی بالیە
 پۆیال، بۆ ئەوەی سەبارەت بە ملوانکەکه بناسن.. پیلانگێڕان بە

له شفرق شینکی کوشکه که یان پاسپاردبوو پۆشاکێ شازن له بهر بکات و شهوێ چاوی به کاردینال بکهوێ.. ههواله کهش که یه ندرايه پۆژنامه و بلاوکراوه کان و سه ربرده ی زۆر هه رزانی سێکسییان تیا دا بلاوکردبووه وه تیا یاندا هه ردوو که وره که سیه تیه کانی ده ولت و که نیسه کرابوونه نامانج.

مێژوو باس له وه ده کات نوای نه وه ی ملوانکه که وه ره ییه که له فرهنسا نه رکه زۆر چه په ل و نه گریسه که ی به جیگه یاندا، بر درایه ئینگلترا.. ده شلێن زۆریه ی دانه که وه ره کانی به شێوه نه سلێیه که ی خوی له لای جووله که یه ک به ناوی ئیلیاسقونه وه پارێزراوه.

هه روه ها به لگه یه کی دیکه ی به کلاکه ره وه هه یه ده یسه لمێنی سوو خۆزانی جووله که له ئینگلترا پێوه ندییان به دانانی نه وه خشه و پیلانانه هه یه که بوونه هۆی هه لگیرسانی شۆرشی فرهنسی.. نه م به لگه یه ش له لایه ن لیدی کۆینزیۆری ژنه نووسه ری په رتووکێ (که هه نووتی نه هه ریه نی) یه وه لێی کۆلراوه ته وه.. له میانی لێکۆلینه وه کانی خۆیدا، چاپکراویکی کۆنی وه گیر ده که وێ، چاپکراوه که به ناو نیشانی (دوژمنایه تی و پرکابه ری هه نه به سامیه کان) له لایه ن برتار لازاری جووله که له ساڵی ۱۸۴۹ دا نووسراوه.. لیدی کۆینزیۆر له زانیارییه کانی نیو په رتووکه که دا ده گاته نه وه ده رنه نجامه ی بنیامین گۆلد شمید و نه براهامی برای و هاویه شه که یان مووسا میکانا و برازایه که ی سێر موسی مۆنتیفیۆر که هه ر هه موویان له ئینگلترا پاره داری جووله که بوون، پێوه ندییان له گه ل برابه جووله که کانی نیو نه روپادا هه بووه و به یه که وه کاریان بق هه لگیرساندنێ شۆرشی فرهنسی کردوو.. هه روه ها چه ندان به لگه ی

دیکە ئۆزراونەتەوہ و دەیسەلمینن داننیل ئیتشیعی بەرلینی و دائید
 فزیدلاندری زاوی و ھیزز گریبیری ئەلزاوسی و پۆچیتل دەستیان لە
 کودەتایەکەدا ھەبوو... بەمشێوەیە دەمامکی ئەو کەسانە بەردەبنەوہ
 کە لەوکاتیدا ھیزی شاراوہی پشت بزووتنەوہی شۆرش جیھانی
 بوو.

زۆریش گرنگە شۆرشێ ئەو ھۆکار و نامرازانە بکەین کە ئەو
 سووخرانە بۆ کورتھێنانی دارایی حکوومەت بەکاریان ھێناو، چونکە
 دواتر ھەمان ئەو ھۆکار و نامرازانە لە ئەمریکا و ھۆسیا و ئیسپانیا و
 ولاتانی دیکەدا بەکارھاتوون.

سێر والتەر سکۆتی نووسەری بریتانی لە بەرگی دووھمی ژبانی
 ناپلۆندا، وێنەیەکی پوونی قوناغە سەرەتاییەکانی گەمە شۆرش
 فرەنسی دەخاتە پوو... بەمبۆرە باسی بارودۆخی ئەو کاتی دەکات:
 ئەو دەولەمەند و بارقنانی پارەیان دایە حکوومەتی فرەنسی، پێک
 وەک پەفتاری سووخرانی ھەنبەر بانگیکی مایەپووج پەفتاریان کرد...
 چونکە بەدەستێک لە پێناو دەستبلاوی و خوشراپواردنەکانی قەرز
 پێویستیان پێ دەدا، بۆ ئەوێ بە دەستەکە دیکە پاشماوہی ئەو
 سامانە بگوشن کە بۆ دانەوہی سوودە نا ئۆژیکییەکان دەچوو...
 بەمشێوەیە زنجیرەییەکی نووودریژێ قەرز پووخینەرانی ئەو
 سووخرانە بەدوای یەکتەیدا ھاتن کە لە دوای خۆیدا ماف و ئیمتیازی
 جۆراوجۆری بۆ سووخرەکان دەستەبەر دەکرد، ئەو مافانەش وەک
 دەستبەرکردنی ئەفەوتانی قەرزەکانیان بوو... بەمشێوەیە شپێزەیی
 دارایی دووچاری دەولەتی فرەنسی بوو.

دوای ئەوێ بارودۆخی حکوومەتی فرەنسی زۆر خراب بوو،
 ناچاربوو داوای قەرزێ نوێ بکات بۆ ئەوێ پارە و گۆژمە بۆ ئەو پەرلە

جه‌نگیانه دابین بکات که خودی جه‌ماعه‌تی کوده‌تایه که په‌لک‌تشی
 نیویان کردبوو... سوو‌خ‌زده‌کان به‌ خ‌ش‌خ‌وییه‌وه په‌فتاریان کرد و قهرزی
 پیوستیان خسته به‌رده‌م حکومتی فیه‌نسی، به‌و‌مه‌رجه‌ی خ‌ق‌یان
 ر‌ن‌گ‌ه‌و‌ت‌نام‌ه‌ی گ‌ری‌به‌ستی قهرزه‌که بنووسن... ئه‌و‌مه‌رجانه‌ی
 نووسیبویان له‌ پ‌ه‌و‌که‌ش‌دا نه‌رم و لی‌ب‌ورده بوو، به‌لام دواتر توانیان ماری
 زه‌مه‌راوی بخه‌نه نیو ژورده‌که‌وه، مه‌به‌ست له‌ نوینه‌ره‌که‌یانه به‌ناوی به‌پ‌ز
 نیکه‌ر که خستیان نه‌و حکومتی فیه‌نسییه‌وه، قهرزه‌ره‌کان داویان
 لی‌ی کرد له‌ نه‌ج‌و‌مه‌نی پاویژکاری پاشادا وه‌زیرکی بالا بق کاروباره
 داراییه‌کان دابنی... قهرزه‌ره‌کان بانگه‌ش‌یان ده‌کرد که نیکه‌ر له‌ کاتیک
 ز‌د‌ر که‌م‌دا ده‌توانی فیه‌نسا له‌ ته‌نگ‌و‌چه‌له‌مه داراییه‌کان ده‌ریاز بکات...
 به‌لام ئه‌وه‌ی له‌ چوار سالی پاشتردا پ‌و‌ی دا، ئه‌وه بوو نیکه‌ر بووه‌ ه‌وی
 ئه‌وه‌ی حکومتی فیه‌نسی به‌ خرابترین شیوه‌ بخاته نیو ته‌له‌ی
 قهرزه‌ره جووه‌کانه‌وه، ته‌نانه‌ت به‌های قهرزی نیشتمانی بووه ۱۷۰
 ملیون جونه‌یه‌ی نیسته‌رلینی.

(کاپتن ئه‌ی. پامزی) له‌ په‌پ‌ت‌و‌که‌که‌ی خ‌وی به‌ناوی (جه‌نگ‌یک‌ی بی‌
 ناو) دا ز‌د‌ر به‌ وردی بارو‌خ‌ه‌که‌ی خست‌و‌وه‌ته به‌ریاسه‌وه و نووسیبویه‌تی:
 ش‌و‌ش‌ گ‌ور‌ز‌یک‌ه و ده‌وه‌ش‌ین‌د‌ر‌یک‌ه جه‌سته‌یه‌کی نیفلیج... کاتیک چنگی
 قهرزه‌کان توند ده‌بن، قهرزه‌ره‌کان ک‌و‌ن‌ت‌ر‌و‌لی ج‌ز‌ره‌ها کایه و لایه‌نی
 پاگه‌یان‌دن و چالاکیه سیاسییه‌کان ده‌که‌ن و چنگیش له‌ پیشه‌سازی
 توندتر ده‌که‌ن... به‌مش‌ی‌وه‌یه گ‌ر‌ه‌پ‌ان و شان‌و‌یه‌که ب‌و‌ گ‌ور‌زی ش‌و‌ش‌
 ناماده و مه‌موار ده‌بیت... ده‌ستی راست- که ده‌ستی پاره‌ی قهرزه-
 نیفلیجی به‌ جه‌سته‌که‌دا بلاو ده‌کاته‌وه، به‌ ده‌ستی چه‌پیش که ده‌ستی
 ش‌و‌ش‌ه- خه‌جه‌ر‌یک‌ له‌ ده‌ست ده‌گ‌ر‌یت و ق‌و‌ری‌ان‌یه‌که ده‌داته به‌ر

خه‌نجهران.. هه‌روه‌ها تێكدانی نه‌خلاقیش كرده‌كه ئاسانتر ده‌كات و
پێگه‌ی هه‌مواری بۆ ده‌په‌خسێنی

جا له‌و كاته‌ی بڵاوكراوه‌كانی تاییه‌ت به‌ ناوژپاندن و له‌كه‌داركردن
نه‌فره‌ت به‌سه‌ر پیاوانی كه‌نیسه‌ و ده‌وله‌تدا داده‌بارێنن، به‌كرێگه‌یروانی
كو‌ده‌تایه‌كه‌ش ئه‌و كه‌سانه‌ ئاماده‌ ده‌كه‌ن كه‌ به‌پاریان له‌سه‌ر ده‌دری بینه
پێه‌رانی ده‌سته‌له‌اتی ترس و تۆقاندن و كوشتن، ئه‌مه‌یش پێش
داپوه‌خانی پاشایه‌تی و ده‌سته‌له‌ته‌كان دێت.. یه‌كێك له‌و پێه‌رانه
پۆیسپێر و دانتۆن و مارا بوون.. ئه‌و پیاوانه‌ی بۆ هێرشكردنه‌ سه‌ر
پاستیل و ئازاكردنی زیندانیه‌كراون و ده‌به‌نگه‌كان بژار كرابوون، له‌ دێری
یه‌عقوبیه‌كاندا یه‌كیان ده‌گرتوه‌.. به‌مشێوه‌یه‌ ورده‌كاریه‌كانی پیلانه
خوێناوییه‌كه‌ له‌نێو چوار دیواری ته‌لاریکی پیرۆزدا داده‌ندرا، هه‌ر له‌وێشدا
لیستی ناوی كه‌سانی كۆنه‌په‌رستی سه‌ر به‌ چینی ئه‌رستوكرات و
لایه‌نگرانی پاشا دانرا كه‌ ده‌بووایه‌ له‌نێو به‌رێن.. هه‌روه‌ها به‌پاریش له‌سه‌ر
ئه‌وه‌ ده‌دری تاوانكار و شیتوشواره‌كان به‌ریان هه‌لبدری و له‌نێو
جه‌ماوه‌ری گه‌لدا ده‌ست به‌ كوشتن و سه‌ره‌پین و ده‌ستدرێژی ناشكرا
بكه‌ن، له‌ هه‌مان كاتیشدا ئه‌ندامانی شانه‌ نووستوووه‌كان مانویل به‌پنوه
ده‌به‌ن و كه‌سایه‌تییه‌ مه‌زنه‌ سیاسیه‌كان و سه‌رانی ئیكلیووس و
ئه‌فسه‌رانی سه‌ر به‌ پاشا له‌ شوێنێكدا مۆل ده‌ده‌ن.

به‌شی جواره‌م

که‌وتنی ناپلیوُن

که‌سه بانکییه نیتوده‌وله‌تیه‌کان (سووخ‌قزانی جووله‌که)،
پیلانیان بۆ‌هه‌لگیرساندنێ شۆپشی فرهنسی دارشت، پیلانه‌که‌شیان
به‌جۆرێک بوو خۆیان وه‌ک بکه‌ری شاراره‌ی پشت پێکه‌یتانی حکومه‌ته
ئه‌وروپیه‌کان بمێننه‌وه، ئه‌مه‌یش له‌پێناو ئه‌وه‌دا بوو ئه‌و حکومه‌تانه
هه‌ر له‌ژێر ده‌سته‌لاتی خۆیاندا بمێننه‌وه و بتوانن کۆنترۆلیان بکه‌ن و
به‌ ئاره‌زووی خۆیان به‌کاریان بێنن و نواتریش له‌ دوورمه‌ودادا بیانکه‌نه
مۆده‌ی سه‌ر ته‌ختی شه‌تره‌نج.

چونکه‌ له‌ کاتی هه‌لگیرسانی شۆپشی فرهنسیدا یه‌عقووپییه‌کان
ده‌ستیان به‌سه‌ر ده‌سته‌لاتدا گرت.. داواشیان له‌ دۆق دۆرلیان کرد
له‌پێناو له‌سێداره‌دانی ئامۆزایه‌ پاشایه‌که‌ی ده‌نگ بدات.. دۆق پێی
وابوو ده‌بیته‌ پاشای ده‌ستووری فرهنسا، بۆی ئه‌پێناو له‌سێداره‌دانی
ئامۆزایه‌که‌ی ده‌نگی دا، به‌مه‌یش هێزه‌ نه‌یینییه‌کان و پیلانگێپه
پاستینه‌کانی له‌ سه‌رزه‌نشست و گومان دوورخسته‌وه، خۆشی کرده
جینگه‌ی تیروتانه‌ و گومانی چاره‌پوانکراو.. نواتر هێزه‌ شاراره‌کان
له‌رمانی له‌نیوبردنێ ئه‌ویشیان ده‌رکرد، گشت هێز و وزه‌ی
له‌که‌دارکردن و ناوژپاندنیان له‌پێناویدا چڕکرده‌وه.. دۆق له‌ ماوه‌یه‌کی
نۆد کورتدا له‌ گیوتین نزیکبوویه‌وه !.. له‌ و کاته‌ی له‌ پێگه
قهره‌بالغه‌کاندا له‌نیو گالیسکه‌یه‌کدا ده‌بیته‌، به‌ گوێیه‌کانی خۆی ده‌نگی

گشت چینه‌کانی جه‌ماوهری ده‌که‌وته به‌رگویی و له‌هه‌نبره‌ نابووچوون
و له‌که‌داربوونیدا ناره‌زاییان ده‌رده‌بپی و بق و قینی خویان پیشان
ده‌دا!

کاتیکیش بق میرابق پوونبوویه‌وه ته‌نیا نامرازکی ده‌ستی هیزه
نه‌ئینییه‌که بووه بق توله‌کردنه‌وه له‌خه‌ک به‌کاره‌ئینراوه، په‌نجی
په‌شیمانیی گه‌ست.. هه‌رچهنده ته‌واو بی ئه‌خلاق و به‌د بیوو، به‌لام
نه‌یتوانی به‌رگه‌ی دیعه‌نه توندوتیژه زنده‌پۆیه‌کان و کاره‌ پر
توله‌خۆزاییه‌کانی په‌عقوبیییه‌کان بگری، کار و کرده‌وه قیزه‌ونه‌کانی
په‌عقوبیییه‌کان دژی ئه‌و که‌سانه ده‌کران که سه‌روه‌ره نه‌ئینییه‌کانیان
په‌نجی توله‌کردنه‌وه و ئه‌شکه‌نجه‌دانیان بقیان درژ ده‌کردن و
فه‌رمانی له‌نتوبردنیان دابوون.. پاستیییه‌که‌ی میرابق دژ به‌ نازاردانی
پاشا بوو، نامانجی پیلانه که‌سییه‌که‌ی که‌مکردنه‌وه‌ی پۆلی پاشا بوو،
بق ئه‌وه‌ی ته‌نیا وه‌ک نمایه‌کی ده‌سته‌لآت بمی‌ئیته‌وه، خۆیشی بیته
پاویژکاری سه‌ره‌کیی پاشایه‌ کارتۆنییه‌که‌.. له‌به‌رنه‌وه کاتیک له‌وه
دنیا‌بوویه‌وه نامانجی سه‌روه‌ره‌کانی کوشتنی لویسه، هه‌ولی دا بیباته
ده‌روه‌ی پاریس و له‌ باره‌گه‌ی هیزه‌کانیدا شوینیکی بق بکاته‌وه،
هیزه‌کانیشی هیشتا پشتگیرییان ده‌کرد.. به‌لام په‌عقوبیییه‌کان به
پیلانه‌که‌ی میرابقیان زانی و فه‌رمانی له‌نتوبردنی ئه‌ویشیان ده‌رکرد!

وه‌لی مه‌سه‌له‌که له‌هه‌نبره‌ ئه‌ودا جیاوازییه‌کی تیکه‌وت، چونکه
پیکخواوه‌کانی ناو‌زپاندن و له‌که‌دارکردن کاتی پتو‌یستیان له‌به‌رده‌مدا
نه‌بوو تو‌پیکی نابوو‌بردن و تۆمه‌تبارکردنی بق بچن، بقیی په‌نایان
برده‌ به‌ر ژه‌هر‌خواردکردنی، به‌ش‌تۆیه‌که‌ تاوانه‌که وه‌ک پوودای

خۆکوشتن ماته به رچاو.. له و په پتووکه ی سه بارهت به گهوهه
 ناماژه مان پتی دا ئه م تیبینیانه نووسراون:
 لويس ده یزانی میرابق ژه هرخوارد کراوه.

داننقون و پۆسیپتر له نههریمه نه بهرجهسته کراوه کانی سهردهمی
 تیرۆد و توقاندن بوون.. کاتیکیش پۆسیپتر و داننقون له خزمهتکرینی
 ئامانجی نووردانییه کان بوونه وه و کاریان تهواو بوو، نۆرده ی نهوانیش
 هات، توپکی تومهتبارکردن و نابوووبردنیا بۆ چنرا و دواتر پهوانه ی
 بهردهم گیوتین کران.

گهوهه نووسهری بریتانی سیر والتەر سکۆت درکی به زۆر پاستیی
 تاییهت به هیزه نهینییهکانی پشت شۆپشی فپه نسسی کردووه.. هر
 کهسیک په پتووکه که ی ناوبراو (ژیانی ناپلیۆن) بخوینیته وه، ههست
 دهکات نووسه له پیلانگێڕیه که دا په گورپشه و دهستی شاراوهی
 جووله که ی ئاشکرا کردووه.

سیر والتەر ناماژه به وه دهکات که سییه تییه سه رهکییهکانی
 شۆپش نۆریه یان کهسانی بیانی بوون، هه زوه ها تیبینیشی کردووه نه
 که سانه گوزارشتی تاییهتی جووله که یان به کارهیتاوه وه که به پتوه بهران
 و دلنایان.. هه زوه ها ناماژه ی به وه شکردووه (مانقیل) به شتیه یه کی
 لیل و پپ له په مز و پاژ وه داواکاری گشتیی کۆمۆنه ی پاریس
 دامه زراوه.. سیر والتەر ده لی نه وه که سه به رپرسی گواستنه وه ی
 هه زاران قوریانی بووه بۆ به ندیخانه کانی پاریس، نه و قوریانیانه دواتر
 له قه سابخانه شوومه که ی مانگی نه یلویلی سالی ۱۷۹۲ له نیۆچوون و
 ته نیا له به ندیخانه کانی پاریسدا ژماره یان گه یشته ۸,۰۰۰ که س.
 هه زوه ها سیر والتەر تیبینی کردووه کۆمۆنه ی پاریس (نهنجومه نی)

هه‌رێمی پاریس) دواتر که‌وتوووه‌ ته‌ دهستی نه‌و به‌عقوبیانه‌ی داوای
 رشتنی خۆینێکی زۆرتریان ده‌کرد... سکۆت پیتی وایه‌ پۆیسپێر و دانستن
 و مارا تا ته‌واوکردنی نه‌رکه‌کانیان و له‌سێداره‌دانیان نه‌ندامانی که‌نشتی
 به‌عقوبیه‌کان بوون... هه‌ر مانویلش بوو چه‌خماخی هه‌لمه‌تی دژ به
 پاشا و شارێتی هه‌لگیرساند و بووه‌ هه‌وی نه‌وه‌ی هه‌ردووکیان به‌ره‌و
 گیوتین بێرین... که‌سێکی دیکه‌ به‌ ناوی دافیده‌وه‌ یارمه‌تیده‌ری مانویل
 بووه‌، نه‌و دافیده‌ نه‌ندامێکی نیو لیژنه‌ی ئاسایشی گشتی بووه‌ و
 قوربانییه‌کانی دادگه‌یی کردووه‌... به‌وه‌ش به‌ناویانگ بووه‌ به‌رده‌وام
 داوای کوشتن و خۆینێرشتنی کردووه‌.

سێر والتەر نووسیویه‌تی نه‌و دایفیده‌ هه‌موو پۆژێک به‌
 ده‌سته‌واژه‌ی (با خۆینێکی زۆتر بپۆژێ) دهستی به‌ کاروباری پۆژانه‌ی
 کردووه‌... هه‌ر نه‌ویش بووه‌ په‌رستشی بوونه‌وه‌ری مه‌زنی هه‌ناوه‌ته‌
 ئاراوه‌ (که‌ ماوه‌یه‌ک شۆڕشی فره‌نسی له‌ شوێنی ئایینی مه‌سیحی
 داناوه‌ و فره‌مانی په‌تکردنه‌وه‌ی ده‌رچووه‌)!... سرووته‌ بته‌په‌رستییه‌
 پێپه‌وکاراوه‌کانیش جو‌ره‌ لاساییکردنه‌وه‌یه‌کی جووله‌ و چه‌یه‌کانی
 ناهه‌نگی نه‌و خاخامانه‌ بووه‌ که‌ سرووشیان له‌ نه‌هریمن وه‌رگرتوووه‌...
 نه‌م سرووتانه‌ شوێنی پێوپه‌سم و سرووته‌ مه‌سیحیه‌کانیان گرتوه‌.

لێره‌دا پێویسته‌ ئاماژه‌ به‌ خاڵێک بکه‌ین و بڵێین: په‌رتووکه‌
 قه‌باره‌ گه‌وره‌که‌ی سێر والتەر سکۆت (ژیانی ناپلیۆن) که‌ له‌ نۆ به‌رگ
 پێکهاتبوو و راستیه‌کی زۆر زه‌وه‌ندی ده‌خسته‌ پوو، بزرگرا و له‌
 نێسته‌دا له‌ هیچ شوێنێک به‌رچاوا ناکه‌وێ!!

هه‌روه‌ها ده‌بێ ئاماژه‌ به‌ په‌رتووکیکی دیکه‌ش بکه‌ین که‌ (ج.
 پینیه‌) به‌ ناوینیشانی (ژیانی پۆیسپێر) نووسیویه‌تی، ناویراو

به شتیوهیهك نووسیویه تی وهك بلتی زانیاری سه بارهت به چهند نهیتییهك هه بی.. له پهره گرافیکدا نووسیویه تی: له ماوه ی نیاوان ۲۷ نیسان و ۲۸ ی حوزهیرانی سالی ۱۷۹۴ هوکم و دهسته لاتی تیرۆستی و توقاندن گه یشته ترقیک. له و پۆژه ی دوایدا پۆیسپیتر هه ناسه سارد کرا و پشته تیکرا، ههروهه به پررسی تیرۆر و توقاندنی هیچ که سیک نه بوو، کرده ییش نییه پۆیسپیتر نه و که سه بوو ییت.. چونکه ژماره ی نه و که سانه ی له و کاتیدا هه ژمووندار و به دهسته لات بوون له بیست که س تپه پی نه ده کرد.. له شوینیکی دیکه دا پرنیه نووسیویه تی: پۆئی بیست و هه شتی ته مموز پۆیسپیتر له بهردهم کۆمه له ی گشتیدا گوتاریکی نوو روودریژی خوینده وه و تیایدا هیرشیکی توندی کرده سه نه و که سانه ی وهك خوی ده لی تیرۆستی توندیو بوون.. به لام نه م هیرشه ی چهند دهسته واژه یه کی لیل و نا پۆششی تیا دا بوو و به شتیوهیه کی ناراسته وخو دارپژرا بوون و چهند تۆمه تبار کردنیکی دیارینه کراوی تیا دا بوو.. نه و وشه و پستانه ی هاتنه سه ر زاری، به مجۆره بوون: من نیسته و له م کاته دا ناوێرم ناوزه دیان بگه م.. ههروهه ناشتوانم نه و په رده یه دا درم که ماوه ی چهندان سه ده و نه وه ی دیرینه نه م مه ته له ی دا پۆشیوه.. به لام من جهخت له وه ده که مه وه، له نیاو به پتۆه به رانی نه و کو ده تیا ده که سانی سه ر به پتیا زی تیکدان و خراپ کردن و ده ستبلاوی هه ن، نه مانه ییش کاریگه رترینی نه و هوکارانه ن که وا که سانی بیگانه بو تیکدان و گهنده لکردن و بۆگه نبوونی ده ولت دا پانه ی ناوه، مه به ستم له و که سانه ش کاهینه نه یته یسته چه په له کان و پتیازه پر له خراپه کاری و به د ره و شتییه که یانه.. ههروهه پرنیه به مشتیوهیه بۆچوونی خوی

نووسیوه: نه‌گه‌ر پۆسیپێر شه‌م قسانه‌ی به‌زاریدا نه‌هاتبان له‌وانه‌بوو
سه‌رکه‌وتن وه‌ده‌ستبێتی... به‌راستی پۆسیپێر زیاد له‌پتویست ئاوارت،
له‌به‌رنه‌وه‌ به‌ گولله‌ له‌ شه‌ویلاکی درا و تا پۆژی دواتر واده‌ی
به‌لگێشکردنی به‌ره‌و گیوتین، ده‌مکوت کرا!!

به‌مشێوه‌یه‌ ماسۆنییه‌کی دیکه‌ له‌نێوبرا که‌ ده‌رفه‌تی نه‌وه‌ی بز
په‌خسابوو زیاد له‌پتویست به‌ مه‌سه‌له‌که‌ بزانی.

دوای نه‌وه‌ی پیلانگێڕانی کوده‌تایه‌که‌ هه‌موو شه‌و قوریانییه‌یان
له‌نێو برد که‌ له‌ شوێشی فره‌نسیدا بپاری پاکتاوکردنیان درابوو،
قوناغێکی نوێی پیلانگێڕیه‌کی جیهانییان ده‌ستپێکرد... ئه‌نسلیم مایه‌ر
پۆچێلد، ناسان مایه‌ری کوپی به‌مه‌به‌ستی کردنه‌وه‌ی لقیکی ده‌ستگه‌ی
پۆچێلد له‌ نه‌ندن، په‌وانه‌ی ئینگلترا کرد... ئامانجیش له‌مه‌ پته‌وکردنی
پتیه‌ندیی شه‌و سووخۆره‌ جیهانییه‌ بوو که‌ وایانکی ئینگلترايان
کوئرتۆل کردبوو و ده‌ستیشیان به‌سه‌ر بانکه‌کانی فره‌نسا و هۆله‌ندا و
ئه‌لمانیدا گرتبوو... دوای شه‌مه‌ خاوه‌ن بانکه‌کان ابپاریان دا ناپلیۆن
وه‌ك ئامرازێکی جێبه‌جێکاری خواست و ویسته‌کانیان به‌کاربێنن، بۆی
زنجه‌ریه‌یه‌ك جه‌نگی ناپلیۆنییان هه‌لگیرساند، له‌مه‌یشدا ئامانجیان
پووختانی چه‌ندان پاشایه‌تییه‌کی دیکه‌ی ئه‌وروپی بوو.

دوای شه‌و ناپلیۆن به‌ سوپایه‌که‌ی ئه‌وروپای داگیرکرد، له‌ سالی
١٨٠٤دا خۆی وه‌ك ئیمپراتۆرێك پراگه‌یاند، جوێفی براشی کرده‌ پاشای
ناپۆلی و لویسی وه‌ك پاشای هۆله‌ندا و جیرۆمی وه‌ك پاشای ویستفالیا
ده‌ستنیشانکرد.

ناسان پوچیلدیش، کاره‌کانی به‌شیویه‌ک پښخست هر چوار
برایه‌ک‌ی خوی کرده پاشای دارایی نه‌ورپا، به واتایه‌کی دیکه بوونه
ده‌سته‌لانی نه‌تینی و ده‌ستی شاراو.

سویسرا باره‌گه و پیگه‌ی سه‌رکردایه‌تیه‌که‌یان بوو، له‌به‌رنه‌وه
بپاریان دا سویسرا به‌بیلایه‌نی به‌یلنه‌وه و بۆ ده‌سته‌به‌رکردنی
سه‌لامه‌تیی خویان و پاره و پوول و داراییه‌کانیان، نه‌یخه‌ نه‌یو هیچ
مملانی‌تیه‌که‌وه.

له‌ باره‌گه‌ی سه‌رکردایه‌تیی خویاندا له‌ ژنتیی سویسرادا سه‌ر
له‌نوی چه‌ندان پیلانگت‌پی و کوده‌تای نه‌تینیان داپشته‌وه،
کاروباره‌کانیشیان به‌شیویه‌ک پښخست بتوانن له‌ جه‌نگه‌کاندا قازانجی
نذر ناپه‌وا و نایاسایی و ده‌سته‌ستینن، واتا نه‌و جه‌نگانه‌ی خویان
هه‌لیانده‌گیرساندن به‌بی نه‌وه‌ی هیچ شت و به‌رژه‌وه‌ندییه‌کی هه‌ردوو
به‌ره‌ی شه‌پکه‌ر یان ده‌رنه‌نجامی جه‌نگه‌که‌ له‌ به‌رچاو بگرن.. نامرازی
فراهه‌مکردنی نه‌م مه‌به‌سته‌شیان کۆنترۆلکردنی کارخانه‌کانی چه‌ک و
ته‌قه‌مه‌نی و پیشه‌سازی که‌شتی و کانه‌کان و پیشه‌سازییه
کیمیاییه‌کان و دروستکردنی ده‌رمان و ته‌نوو‌ی پۆلا و هند بوو.

به‌مشیه‌یه‌ گشت شتیک به‌بی هیچ گرفتیک ده‌چووه‌ پێشی..
به‌لام تاکه‌ شتیک هه‌بوو کۆمه‌له‌ پیلانگت‌پ و کوده‌تاجیبیه‌ک‌ی قه‌لس
کردبوو، نه‌ویش خۆپه‌رستی و لووتبه‌ری و پۆزه‌ بیتمانایه‌کانی ناپلیۆن
بوو، تا که‌یشته‌ نه‌و ئاسته‌ی پشتی تێیان کرد و په‌رده‌ی له‌ پوودا
هه‌لمالین.. به‌مشیه‌یه‌ سنووړیک‌ی بۆ سه‌رکیشییه‌کانی خوی دانا.

هه‌ندیک بۆچوون هه‌یه‌ گوايه‌ زستانه‌ سه‌خته‌که‌ و ساردییه‌ له
پاده‌به‌ده‌ره‌که‌ی پروسیا نه‌و هه‌لمه‌ت و هێرشانه‌ی ناپلیۆنیان کرده

۱۹۱۸دا به کارهاتن. دزه کردنی کومونیسته کان بۆ نئو پیگه و پۆسته ههستیاره کانی ئەلمانیا ئەفسه ریکی سوپای ئەلمانی ناچار کرد له سالی ۱۹۱۸دا داوای ناگریه ستیک بکات و پیتی به خشرا. ههروهه ها هه مان ئەو هۆکار و نامرازانه له سالی ۱۹۳۶دا بۆ تیکشکاندن کارایی سوپای نیسپانی به کارهێنران. هه مان ئەو پیلانانه بۆ شکسته پێهێنانی سوپایه که ی هیتلر له پووسیا به کارهێنران دای ئەوه ی له جهنگی دووه می جیهانییدا هێرشیکێ سه رکه وتوانه ی له پووسیا به رتوه برد. به مشیوه یه ده بینین میژوو خۆی دووباره ده کاته وه، چونکه ئەو هێزانه ی کۆنتروۆلی په وتی کاروبار و پووداوه کانیان کردوه هه موو جاری هه مان رینگه و هۆکار به کار ده هێننه وه.. به لام له مانه یش گرنگتر، ئەوه یه نه وه کانی ئەوانه ی بوونه هۆی که وتن و شکسته خواردنی ناپلیۆن، هه ره هه مان ئەو که سانه ن بوون که له سالی ۱۹۵۴ و تا کوو ئیسته یش بوونه هۆی به رپه رچدان وه و شکاندنی هێزه نیشتمانییه کانی ولاتی چین.. چهند فه رمانیک ده رچوون که بایی ملیۆنان ملیۆن دۆلار چه ک و نه قه مه نی له جیات ئەوه ی بگاته ده ست چیان کیای چیک و لایه نگرانی، نقومبیته نئو قوولایی زه ریای هندی.. ئەو پاستیییه ی وایکردوه هه ردوو حکومه تی ئەمریکی و بریتانی ناپاکی له و هاوپه یمانانه مان بکه ن که وا له چین و کۆریادا دژ به کومونیسته کان ده جه نگن، ئەوه بوو خاوه نی بانکه جیهانییه کان مانتو پیان بوو بۆ ئەوه ی هه ژموون و ده سته لاتیی کومونیسته کان به سه ر ئاسیادا بسه پێنن، بۆی سیاسیییه کانی ئەو دوو ولاته یان له خسته برد وایان لیکردن له ناوچه که دا ده سته ردار ی هێزه کانی دژ به کومونیزم بن!

میژوو تووماری کردوو ناپلیۆن له سالی ۱۸۱۴دا به ۳ شیره یه
له پاریس دهستبرداری ... باشایهتی بووه و چۆن بۆ دوورگی
ئیلبا نه فی کراوه و له وێشدا پایکردوو و ههولی داوه سترکی پێشوی
وه دهستبێتتهوه، ههروهها چۆن جاری دووهم دژ به و پیاوانه کاری
کردوو که وا به تهواوی گه مه و پیلانه کانیان له بهرهستدا بوو. ناسان
پۆچیلد و بازنه جیهانییه که ی بۆ شکستپێهتانی ناپلیۆن پشتگیریان
له نه لمانیا کردوو. پیلانه که شیان وه دهستپێتانی پارهیه کی زۆر
بووه، جا دهرنه جافی ململانیه که هه رچی بیت به لایانه وه گرنه
نه بووه. نه و جا پێش هه لگیرسانی ناگری جهنگی واترلق، ناسان
پۆچیلد له پاریس بووه. له کۆشکی کدا بووه که راسته وخۆ دهینواریه
کۆشکه که ی لویسی هه ژده یه م. له لایه کی دیکه شه وه هه ولی
پێکخستنی توپێکی سیخوپی و چاوی چاودێرکردنی داوه، تا کوو له
پێگی کۆتری نامه به ره وه ورد و درشتی هه واله کانی جهنگی واترلقی
بۆ بینن، چونکه له و کاتیدا له ئان و ساتی هه لگیرساندا بووه، ...
ههروهها بۆ گواستنه وه ی هه واله هه لبه ستراره کانی جهنگ بۆ نیو
ئینگلترا، توپێکی دیکه ی دامه زانند. جا کاتی ک ناسان له سه رکه وتنی
وانگلتۆن و هیژه که ی دلتیا بوویه وه، فه رمانی بۆ به کریگراره کانی
ده رکرد هه والی پێچه وانه بۆ ئینگلترا بگوازنه وه و جهخت له سه ر
سه رکه وتنی ناپلیۆن و دۆرانی سوپای ئینگلیزی بکه نه وه. نه و پووداوه
په ندیکی باوه ی هینایه ئاراهه که ده لی: " کۆتره که پیتی گوتم ". نه گه ر
که سیکی ئینگلیزی به هاوپێیه کی بلی: له کوپوه نه م زانیاریانه ت
هینا؟ هاوپێیه که ی ده لی: ئوو، کۆتره که پیتی گوتم!

کوثره کانی ناسان پوچپیلدیش هه والی دروژان په خش ده کرد و دروی زۆر شاخداریان به نیتو گه لی ئینگلیزیدا بلالو ده کرده وه، نه مهیش بووه هوی بلالو بوونه وهی توقین له نیتو جه ماوه ردا.. بازاپی نابووری و دارایی به ته وای پووخوا، نرخى جونه یهئى ئیسته رلینى دابه زیه ئاستی به ک شلن، نرخى پیداو یستیه کانیش به شتیه یه کی زۆر مه ترسیدار دارپووخوا.. نه وسا ناسان که شتییه کی بچووی به دووسه ت جونه یه به کریگرتبوو هاتوو چووی نیوان فره نسا و ئینگلترای پیده کرد.. له کاتی گه یشتنیدا خوی و هاوپییه کانی هه رچی کومپاله و پشک و مولگیان که وته به رده سستی کرییان، جا کاتیک هه والی راستینی سه رکه وتنی ولنگتون گه یشت، نرخه کان گه رانه وه باری ئاسایی خویان و سووخورانی جیهانی قازانچ و سامانیکی خه یاللیان وه ده سه تهینا.

ده سته گای پوچپیلد به بۆنه ی داستان سه رکه وتوو هه کی ولنگتون و وه ک ده رپرینی خۆشی و شادیی له نیتو بردنی نابلیقنه وه، قه رزیکى به پێژه ی ۱۸ ملیۆن جونه یهئى ئیسته رلینى دایه حکومه تی ئینگلیزی، پینچ ملیۆنیشی قه رز به خشیه حکومه تی پووسی.. نه مهیش وه که به شتیه یه کی په سمی باسکرا بوو، بۆ نۆژه نکردنه وهی وێران بوونی نوای جه نگ بوو.. کاتیکیش ناسان پوچپیلد له سالی ۱۸۳۶ دا مرد، کوئترۆ لکردنی بانکی ئینگلترای ده سته بهر کردبوو، قه رزی نه ته وهی ئینگلیزی به هوی نه و کاره ساته گه وره یه ی پوچپیلد له سالی ۱۸۱۵ دا به سه ر ئابووری ئینگلترای هینابوو، گه یشتبووه ۸۸۵,۰۰۰,۰۰۰ جونه یهئى ئیسته رلینى.

مرووف به ئاسته م له ریزی هه زاران ماسقونیدا ده توانی تاکه به ک ماسقونیى نه وروپی ببینیته وه شتیک سه باره ت به سه ربرده

پاستینه‌که‌ی دزه‌کردنی نوورانییه‌کانی نه‌نجومه‌نی مه‌زنی خۆره‌لاش
 بۆ نێو پیزه‌کانی ماسۆنییه‌تی ئازادی نه‌وڕۆپی بزانی... به‌لام سه‌رکرده
 و سه‌روه‌ره‌ گه‌وره‌کانی ماسۆنییه‌تی ئازاد له‌ بیهێشترا ١٠ رێکیان به
 پاستیی مه‌سه‌له‌که‌ کردوه، هه‌ر نه‌مه‌یش بوو وایکرد بڕایانی
 ماسۆنییان له‌ پێوه‌ندی و نزیکبوونه‌وه به‌ هه‌ر ماسۆنییه‌کی
 نه‌نجومه‌نی مه‌زنی خۆره‌لاش ئاگادار بکه‌نه‌وه... هه‌روه‌ها بابا بیۆسی
 تۆیه‌م ده‌یزانی نوورانییه‌ شۆرشگێژه‌کان دزه‌ ده‌که‌نه‌ نێو پیزه‌کانی
 ماسۆنییه‌تی ئازادی نه‌وڕۆپا، نه‌مه‌یش هانی دا دژ به‌ کۆمونیستی و
 ماسۆنی هێرش و هه‌لمه‌تیی ئاشکرا به‌ پێوه‌ببات و هۆشداری بداته
 مه‌سیحیه‌کان له‌وه‌ی نه‌چنه‌ پیزی ماسۆنییه‌ته‌وه. خۆ نه‌گه‌ر هه‌ندیک
 که‌س بچووکترین گومانیان له‌ پاستیی پۆلی ماسۆنییه‌کانی نێو شۆرش
 فره‌نسیدا هه‌یه، لێره‌دا گفتوگۆیه‌کی نێوان نه‌ندامانی نه‌نجومه‌نی
 نوێنه‌رانی فره‌نسی ده‌هێنینه‌وه که له‌ سالی ١٩٠٤ سه‌باره‌ت به‌م
 مه‌سه‌له‌یه‌ به‌ پێوه‌چوو.

لوا‌ی چه‌ندان پرسجاری لێکۆلینه‌وه‌یی به‌ پێژ مارکیز پۆزانپ
 سه‌باره‌ت به‌وه‌ی ئاخۆ ماسۆنییه‌تی ئازاد دروستکراوی شۆرش
 فره‌نسییه، گوتویه‌تی: که‌واته‌ ئێمه‌ به‌ ته‌واوی سه‌باره‌ت به‌م خاله
 هاوڕین که‌ ماسۆنییه‌ت تاکه‌ دروستکهری شۆرش فره‌نسی بووه، نه‌و
 ئه‌رك و لایه‌نه‌ گرنگه‌ی ئێسته‌ له‌م دانێشتنه‌دا ده‌یانیه‌ستم،
 ده‌یه‌سه‌لمێنن هه‌ندیک له‌ ئاماده‌بووان پێک وه‌ك من به‌ مه‌سه‌له‌که‌
 ده‌زانن.

نورسا جومل - که په کيکه له نه ندامه به ناوبانگه کانی مه حمله
خوږمه لاتی گوره - هله ده ستيته سه رپي و ده لتي: نيمه نه که هر
ده يزانين، به لگو به ته وای به خه لکی پاده گه يه نين.

له سالی ۱۹۲۲ دا ټاهه ننگيکی مه زنی نيواره پيکخرا و تيايدا چه ندان
که سيبه تبي گرنگيده ر به سياسه تي نيو ده وله تي به شداريوون،
هروه ها چه ند که سيکيش له وانه ي پتوه نديگه ليکيان له گه ل پيکخراوی
کومه لای که لاند هه بوو تيايدا به شداريوون... له و ټاهه ننگه دا سه روقي
نه نجوومه نی مه زنی خوږمه لات له فره نسا پيشنيازی کرد ټاماده بووان
پتي کوماری فره نسی هله دن که پوله و زاده ی ماسونييه تي نازادی
فره نسيه، هروه ها پتيکی نه و کوماره جيهانيه هله دن که و له
ماسونييه تي جيهانيه وه له دايک ده بيت.

سووخزانی جيهانی له فره نسا توانيوويان هانی به کرنگيراوانيان
بدن و بيانگه يه ننه پوسته راويژگاريه هه ستياره کانی نه و سه رکړده
سياسيانه ی په يماننامه ی فره سايان دارشتبوو.

دواي نه مه گوره ترين سه رکه وتنيان له سالی ۱۹۲۴ دا گه ياندي
به پيژ هيريوی نوينه ريان بوو به پيگه و پوستی هه ژموون و
ده سته لاتی فره نسا. به مشيوه يه سه رکړده کانی (نه نجوومه نی مه زنی
خوږمه لات) ماسونيی له فره نسا توانيان له سه رده ستي
حکومه ته که ی به پيژ هيريؤدا له ماوه ی ساليکا پرؤژه و سياسه ته
ناوخويه کانين بخه نه واری کرداريه وه... ليږده دا چاوک به هه نديک
بوودای ميژووييدا ده گيږينه وه که له سالی ۱۹۲۳ به دواوه پوويان دا و
به لگي هه ژموون و ده سته لات و کونترولی نورانيه کانی نه نجوومه نی
مه زنی خوږمه لاته به سه ر سياسه تي فره نسا دا:

- له ینایری سالی ۱۹۲۲ دا ئەنجوومە ی مەزنی خۆرە لاتە بپاری
پەتکردنە وە ی بالێۆزخانە ی فەرەنسای لە فاتیکان دەرکرد، پارلەمانی
فەرەنسایش لە بیست و چواری تۆکتۆبەری سالی ۱۹۲۴ بپارەکی
جێبەجێ کرد.

- له سالی ۱۹۲۲ ئەنجوومە نەکان داوای پێرە وکردنی بیرۆکە و
نایدۆلۆژیای عەلمانیان دەرکرد.. هیریۆ لە هەڵدە ی یۆنیۆی سالی
۱۹۲۴ دا بە یاننامە یەکی پشتگیری بۆ ئەم بیرۆکە یە بلۆک کردە وە.

- له ۳۱ ی حوزەیرانی سالی ۱۹۲۳ دا ئەنجوومە نە مەزنەکانی
خۆرە لات داوای کرد لێبوردنێکی گشتی بۆ گشت زیندانییە تاوانکار و
ناپاکەکان دەرچی.. ئۆرێک لە رێبەرە بالایەکانی کۆمۆنیستی سوویدیان
لە بپارەکە وەرگرت، یەکیک لە وکەسانە (مارتی) بوو، ناویراو دواتر
بووە رێکخەری ئەو تپە کۆمۆنیستیانی لە سالی ۱۹۳۶-۱۹۳۹
شانبەشانی کۆمۆنیستەکانی ئیسپانیا جەنگان.

ئەنجوومە نی نوێنەرانی لە دەنگدانی پانزە ی تەممووزی سالی
۱۹۲۴ دا پەرەماندی لە سەر پەرۆژە ی لێبوردنە کە دەرپێی. بەمشێوە یە
ئەو چەتە تاوانکارە نیۆ دەولەتیانە یان بەسەر گەلدا سەپاند کە لە ژێر
فەرمانی ئەنجوومە نی بالای خۆرە لاتدا- نوورانییەکان- کار و
پەرەتاریان دەرکرد.

ئەنجوومە نە کە لە مانگی تشرینی دووهمی سالی ۱۹۲۲ دا بۆ
باوەرەیتان بە گەلی فەرەنسی هەلمەتێکی گەورە ی دەستپێکرد، بۆ
ئەو ی پێوەندییەکی دیپلۆماسی لە گەڵ حکوومە تی سۆڤیە تی دروست
بکەن، بەلام ئەو هەلمەتە هێندە سەری نەگرت و نەچوو پێشی نا
بەپێر هیریۆ گەیشته دەستە لات.. ئەم هەلمەتە هاوپیەتیە ی فەرەنسی

پووسی له وکاته وه ده ستنپنکرد که له بلالوکراوه ی په سمیی نه نجوومه نی مه زنی خوره لات له فره نسا له تشرینی دووه می سالی ۱۹۲۲ و له لاپه په ۲۸۶ دا کوتاریکی له سهر مه سه له که دا بلالوکراوه وه، پتوهندیبه سیاسیه کانی نیتوان حکومتی فره نسی و حکومتی شورشگری پووسی له بیست و هشتی تشرینی دووه می سالی ۱۹۲۴ دا به رپا جو. هه مان هیزی شه پخوازیش له نیسته دا هه مان قه وانی ددانپندان به چینی میلی لی ده داته وه.

له په پتووکي (الحلبه الاسبانیه) ی ولیم فوسدا که له سالی ۱۹۳۹ خانۀ ی یانۀ نووسهران له لهنده نی نینگلر ادا له چاپی داوه، زانیاری دورودریژ و پتویست له سهر نه و کوده تایه وده ستنپن، له نووسینه کانی نیو نه و په پتووکۀ دا بۆمان پوون ده بیتته وه نه نجوومه نی مه زنی خوره لات له نیتوان سالانی ۱۹۲۳ - ۱۹۲۴ له فره نسا و نیسپانیا خریکی پنگخستنی بووه، جا بق نه وه ی به رده وامبوونی کوده تایه که ی سووخورانی جیهانی به دیاربخه ی، تیشک ده خینه سهر چند پوداویک:

لیون بلوم له سالی ۱۸۷۲ له پاریس هاتووه ته دنیاوه و دایبابی جووله که بوون. به هزی نه و پۆله ی له پرسی دریفوسدا گتپای نقر به ناویانگ بوو. هه روه ها له حوزه یرانی سالی ۱۹۳۶ دا وه ک سه رۆکوه زیران هه لبرژیردا و تا حوزه یرانی سالی ۱۹۳۷ له هه مان پۆستدا مایه وه. دواتر له تاداری سالی ۱۹۳۷ دوویاره هه لبرژیردایه وه و تا مانگی نیسانی هه مان سال مایه وه، لایه نگرانی توانیان پنگه ی بۆ خوش بکه ن بگه پتته وه نیتو کایه ی سیاسی و له حوزه یرانی سالی ۱۹۳۷ تا حوزه یرانی سالی ۱۹۳۸ کردیانه جیگری سه رۆکوه زیران. پیم

واپە ئیستە مەندیس فرانس هەمان پۆل دەگێڕیت (ئەمە کاتی نووسینی ئەم پەرتووکیە) .

ئەزکی بلۆم لە و ماوەیەدا ئەو بوو بە پیتی ویست و دلاکارێ سەرکەردە نەتییەکانی شۆڕشی جیهانی، سیاسەتی حکوومەتی فەرەنسی لە هەنەر ئیسپانیا پێکبەخت .. گشت گومانفیکیش لە خۆیان دووربخاتەو، پیلانگێڕەکان خەریکی زەفکردنەو و هێنانەپێشەوێ ژەنەرال فرانکو و لایەنگرانی سەر بە هەردوو پال و بەرە بوون، چونکە ئەوان پیلانگێڕ و نەخشەدانەر و جێبەجێکاری ئەو پووداوانە بوون کە بوونە هۆی هەلگیرسانی جەنگی نێوہخۆی ئیسپانیا .

بلۆمیش لە جێبەجێکردنی نەخشە و پیلانی سەرکەردە نەتییەکاندا پۆلیکی مەزنی گێڕا، پۆلەکەشی بریتیبوو لە بەخشینی چەک و فیشەک و پارە بە هێزەکانی پاشایەتی فەرەنسا .. هەروەها بز هێشتەوێ پێگە کراوە چیاپەکانی (برینی) هەولی خۆی خستەگەر .. لەلایەک هەولی دا پێرەوێ سیاسەتی دەستوەرنەدان بکات، چونکە ئەو سیاسەتە بەسەر هێزە نیشتمانییەکانی فرانکو دا پێرەو دەکرا .

لەوانەیە هەندیک خۆنەر و ابزانن ئێمە لە مەسەلەی ئەو هەژمونی ماسۆنییەت لە پرسە ئێودەولەتیەکاندا دەیسەپێتی، زێدەپۆیی دەکەین .. بەلام پێیان دەلێن فەرموون بپۆن پەرتووکی (دکتاتۆریەتی ماسۆنی) ئەی گێ . میسێل بخۆننەو .. چونکە نووسەرەکە لە پەرتووکیەیدا دەیسەلمێنی ئەجھوومەنی مەزنی خۆرەلالت لە فەرەنسا لە ساڵی ١٩٢٤ دا بپاریزکی دەڕکرد کە پێویستە کۆمەلەی گەلان کۆنترۆل بکری و بکریتە ئامرازێکی ژۆردەسنی ماسۆنییەتی ئازاد .. ترقۆسکی لە پەرتووکیەکی خۆیدا بەناوی (

ستالین) نووسیویه تی: ئەمۆ تاوهری نوئی بابل له خزمه تی ستالین دایه.. یه کۆک له مه له بنده سه ره کیانی نه و تاوهره ش له ژنیف لانگی پیلانگێرپیه.

گرنگی قسه که ی ترو تسکی سه باره ت به کاریگری نه هریه نییانه ی ماسۆنییه کانی نه نجوومه نی مه زنی خوهره لاته له نیو کومه له ی که لاند، پاشیکه یاندوه مه سه له ی هه ژموونی نه و نه نجوومه نه له مۆزگاره دا به سه ر پێخه راوی نه ته وه یه کگرتوه کانی ش پاست ده رده چی.. نه وه ی چاودێری په وتی په وداوه کانی نیو نه ته وه یه کگرتوه کانی ش بکات، ده بیی نه و گه توه گویانه ی به پتوه ده برین و نه و یاسایانه ی له وی ده رده چن، بۆ که سیکی ئاسایی و بازاریانه زۆر سه یر و بی مانا دینه به رچا.. به لام نه گه ر نه و به یارانه مان له شوینه دروسته کانی پیلانگێرپیه کی کومه له ی کو ده تاجیهی کان دانان، نه و زۆر به جوانی په و نه ده بنه وه.. بۆ جیه جیکردنی نه مه ی ش، هه ر ته نیا نه وه بنده به سه دوو په وداوی گرنگ وه ک نمونه به یینه وه:

یه که میان: نورانییه کان پێیان وایه زۆر پتویسته گشت جوهره حوکمیکی ده ستووری له نیو به ری، جا نه گه ر پاشایه تی بی ت یانی ش کۆماری.

دوه میان: نورانییه کان نیازیان وایه له گه ل هاته پێشه وه ی ده رفه تا دکتاتۆریه تیکی جیهانی دامه زینن، کاتیکی ش دلیا ده بن له وه ی که ده توانن ده سته لاتیک ی په ها زه وت بگه ن و بیخه نه ژیر پکێفی خویانه وه، ناوی لی ناخۆنه وه و یه کسه ر ده رفه ته که ده قۆزنه وه. م.ج. مارکۆس ده لی: مه له بنده ی ماسۆنییه تی جیهانی له ژنیفه.. هه روه ها نووسینگه ی ده سته گه پتوه نداره کانی سه ر به ماسۆنییه ت

له‌وێن.. ئە‌مه‌یش ئە‌و شوێنه‌یه‌ نوێنه‌ران و بریکارانی ماسۆنییه‌ت له‌ گشت لایه‌کی جیهانه‌وه‌ پ‌ووی تی ده‌که‌ن.. به‌مشێوه‌یه‌ ده‌بینین نه‌تینی ئە‌و پ‌یکه‌راوانه‌ی پ‌ێوه‌ندییان به‌ ماسۆنییه‌ته‌وه‌ هه‌یه‌ پ‌وون و ئاشکرایه‌. به‌مشێوه‌ ده‌توانین له‌ قسه‌ و ئاخاوتنه‌کانی سه‌ره‌وه‌ و سه‌رێکه‌ مه‌زنه‌که‌ی ئە‌نجومه‌نی ماسۆنییه‌کانی ئیسپانیا تێگه‌ین کاتیک سالی ۱۹۲۴دا له‌ ژنیف گه‌پایه‌وه‌ له‌ به‌رده‌م کۆنگره‌ی ئە‌و ئە‌نجومه‌نه‌دا تیشکی خسته‌ سه‌ر چه‌ند مه‌سه‌له‌یه‌که‌ و به‌مجۆره‌ دوا: له‌ پ‌اپه‌راندنی کاروباری لیژنه‌کاندا چه‌ند ده‌ستپێشخه‌رییه‌که‌م کرد و یارمه‌تیم دان.. هه‌روه‌ها گویم له‌ پۆل بۆنکۆر، جوهرکس، لو سیۆر، ودی جو فنانل گرت... چه‌ند بریکاریکی بزوتنه‌وه‌ی ماسۆنییه‌کانی ف‌ره‌نسا شم له‌گه‌لدا بوو.. ئە‌وانه‌ له‌یه‌که‌تریان ده‌پرسی: ئایا ئێمه‌ له‌ کۆبوونه‌وه‌یه‌کی جیهانیدا ئێک یان کۆبوونه‌وه‌که‌ تایبه‌ته‌ به‌ په‌وتیکی ماسۆنی؟ جو‌زیف ئە‌فینالی ئە‌م‌ینداری گشتیی کۆمه‌له‌که‌ بوو.

ه‌کومه‌تی ویلایه‌ته‌ یه‌که‌گرتوه‌کان په‌تی کرده‌وه‌ ته‌فلی کۆمه‌له‌ی گه‌لان بیته‌.. هه‌ندیك به‌رژه‌وه‌ندی ش له‌ پشت ئە‌م سیاسه‌ته‌ گۆشه‌گیریه‌دا هه‌بوو.. به‌مشێوه‌یه‌ به‌رپار له‌ سه‌ر تێکدانی کۆمه‌له‌ی گه‌لان و دامه‌زراندنی پ‌یکه‌راوی نه‌ته‌وه‌ یه‌که‌گرتوه‌کان درا.. ئە‌وجا ده‌رفه‌تی هه‌لگیرساندنێ ئاگری جه‌نگی دووه‌می جیهانی هاته‌ پ‌ێشی. داروپه‌ردووی کۆمه‌له‌ی گه‌لان کۆکرایه‌وه‌ بۆ ئە‌وه‌ی له‌ سه‌ر شوێنه‌واره‌ داپه‌وخواه‌که‌یدا دیوار و ته‌لاریکی نوێ بنیاد بنه‌ی، ته‌لار و دامه‌زلوه‌ نوێیه‌که‌ش نه‌ته‌وه‌ یه‌که‌گرتوه‌کان بوو، ئە‌م پ‌یکه‌راوه‌ش له‌ کاتی دامه‌زراندنیدا یه‌کییه‌تی سۆفییه‌ت و ویلایه‌ته‌ یه‌که‌گرتوه‌کانی ئە‌مریکای وه‌ک دوو ئە‌ندامی نۆر به‌هێز و هه‌ژموون وه‌رگرت.. به‌لگه‌ی

به رزده فتنه کردنی نه ته وه به کگرتو وه کانیش له لایه ن هیزه نه پیتییه کانه وه و توانایان بق جیبه جیگر دنی نه خشه و پیلانه کانیان له نیو نه م پیکخوا وه دا، نه وه بوو نه ته وه به کگرتو وه کان فله ستینی پاده ستی زایقنیزی سیاسی کرد، چونکه زایقنیزییه کان ماوه ی نیو سه ده هه ولی وه ده به پیتانی شتیکی له مجوره یان ده دا.. هه روه ها چین و کوریای باکوور و مه نشووریا و مه نگولیا و دوورگه کانی هیندی خوره لات و چنده به شتیکی هیندی چینی به کومونیسته کان به خشی.. لیبره دا پتیوسته نه وه مان له بیر بیت که لینین پیشبینی کردبوو هیزه کومونیستییه کان له لای خوره لات وه جیهانی خورئاوا داگیر ده کن.

هه روه ها نه فسه ریکی هه والگری نه مریکی و بریتانی پولی خاوه ن بانه جیهانییه کانیان له شورشی هوسیدا ناشکرا کردبوو و دواتریش مه سه له که یان گه یاندبوو وه حکومت کانیان.. حکومتی بریتانی له نیسانی سالی ۱۹۱۹ دا سه باره ت به م بابه ته په پرتوکیکی سپی دانا.. و زو به خیرایی مه سه له که ی داپوشت، به لام هه ندیک زیان بهر پیلانگیزی و کوده تایه جیهانییه که گیشته بوو.. به مشیوه به په نجه ی تومه تبارکردن بق خاوه ن بانه جیهانییه کان دریز کرا، به وه تومه تبار ده کران پاره بق جووله که کان ته رخان ده کن بق نه وه ی پیلانی ده ستگرتن و کونترولکردنی جیهان جیبه جی بکن.. خاوه نی بانه جیهانییه کانیش ده بوايه نامرازیک بنۆزنه وه وه لامی نه و تومه تبارکردن و هزانه بده نه وه.. برهنده بیان له وه لامدانه وه ی نه و تومه تانه به دیارکه وت کاتیک ستالینی نا جووله که بق گرته وه ی جیگه ی لینین دلنرا، نه ویش تروفسکی له سه ر پنگه ی خوی لادا و له و پاکتاوه به ناویانگانه ی گه یاندیا نه ده سته لات، ده ستی به له نیوبردنی سه تان

هه‌زار جووله‌که‌ی پوووسی کرد... نه‌میش به‌سه بۆ نه‌وه‌ی باوه‌پ به
 که‌سانی دلسۆز و که‌سانی سړپووی بیتاگاش بهیندری که سوخزده
 جیهانییه‌کان هیچ به‌هایه‌ک بۆ هیچ گه‌لێک دانانێن جا سهر به هه‌ر نایین
 و نه‌ژاد و په‌نگێک بن، به‌لکو به پارچه‌کانی شه‌تره‌نجی جیهانییان
 ده‌زانن و هه‌ر کاتی بیانه‌وی و به‌رژه‌وه‌ندییان وا بخوانی،
 ده‌ستبه‌رداریان ده‌بن.

به‌شى پىنجه‌م

شۆرشى ئەمىرىكى

بۇ ئەۋەدى لەۋ شىۋاز و پىنگەيە تىبگەين كە بەۋىيەۋە پىاۋانى
ھەژمۇندار و ئەۋانەي دەستيان بەسەر بانكى ئىنگلتر و پىاۋانى
كەنيسەدا گرت، چۆن توانىيان دەست بەسەر بازىرگانى و ئالۋىرەكان و
سىستىمى دراۋىسى ئەمىركادا بگىرن كە ھىشتاكە چەند ويلايەتتىكى
جىاجىيائى سەر بە ئىستىعمارى برىتانى بوو، ئەۋا دەبىي بگە پىننەۋە
سەرەتاي چىپىۋىكەكە، كاتىك بىنجامىن فرانكلين ۋەك نۆينەرى پىيەرانى
دروستكردنى موستەعمەرەتەكانى ئەمىركا لە سالانى (۱۷۹۰-۱۷۰۶)
سەردانى ئىنگلترى كىرد.

لە لاپە پە ۹۸ى بەلگەنامەي ژمارە ۲۲ى ئەنجۈمەنى پىرانى
ئەمىركا، پاپۇرتىكى (پۇبلىت ل. ئوین) سى سەۋكى پىشۋى لىۋنەي
بانك و دراۋەكانى كۆنگرىسى ئەمىركى دەخوئىنەۋە كە تاپىتە بە
گفتۈگۈيەكى نىۋان ھاۋىيەشانى پۇچىلەد و بىنجامىن فرانكلين.. ئەم
پاپۇرتە باس لەۋ ەدەكات چۆن پىرسىيار لە نۆينەرى ئەمىركى كراۋە
سەبارەت بە ھۆي گەشەسەندى ژيانى ئابۋورى نىۋ موستەعمەرەتە
ئەمىركىيەكانەۋە، فرانكلينىش پىك بەمچۆرە ۋەلامى داۋەتەۋە:
مەسەلەكە سانايە، چونكە ئىمە خۇمان دراۋەكەمان دەردەكەين و پىيى
دەلەين كاغەزە دارايىيەكان.. ھەروەھا كاتىكىش دەرى دەخوئىنەين

به‌شیویه‌ی ک کاره‌که ده‌که‌ین له‌گه‌ل پیداو‌یستیبه‌کانی پیشه‌سازی و بازگانیماندا بگونجی.

نم وه‌لامه سه‌رنجی بنه‌ماله‌ی پوچیلدی بۆ ده‌رفه‌تیک‌ی گه‌ره‌ی په‌خساو پراکتیقا بۆ نه‌وه‌ی قازانجی زه‌به‌لاح وه‌ده‌ستبێن. بۆ نم ته‌نیا پتویستیان به‌وه‌یه یاسایه‌ک ده‌ریکه‌ن پێگه به‌موسته‌عمه‌راته‌کان نه‌دات خۆیان دراوی خۆیان لی‌بدن، هه‌روه‌ها ناچاریان بکه‌ن پشت به‌و بانکانه‌ ببه‌ستن که به‌م شته‌ پاده‌سپێدری. له‌و کاتیشدا نامشیل مایه‌ر پوچیلد هه‌ر له‌ نه‌لمانیا ده‌ژیا و سه‌ریازی به‌کرێگیرای بۆ حکومه‌تی بریتانی دابین ده‌کرد، له‌ به‌رانبه‌ر ۸ لیڤه بۆ هه‌ر سه‌ریازێک. هه‌ژموون و ده‌سته‌لاتی ناوبراو به‌سبوو بۆ نه‌وه‌ی یاسایه‌ک سه‌باره‌ت به‌ چاپکردن و ده‌رچوونی دراوی نه‌مریکی ده‌رچوینی.

به‌مشیه‌یه‌ کاغه‌زه‌ داراییه‌کانی پیشه‌ووی نه‌مریکا هیچ به‌هایه‌کیان نه‌ما. له‌سه‌ر ده‌سته‌لاتی موسته‌عمه‌راته‌کانیش پتویست بوو چه‌ند بپه‌ پاره و ده‌سته‌به‌رییه‌ک وه‌ک سپارده‌ بڤاته‌ نێو بانکی ئینگلتراوه‌ تاکوو بۆ به‌پتوه‌بردنی کاروباره‌کان پاره‌ی پتویستی ده‌ستکه‌وی. فرانکلین سه‌باره‌ت به‌م مه‌سه‌له‌یه‌ گوتویه‌تی:

به‌لام بانکی ئینگلترا په‌تی کرده‌وه زیاتر له‌ ۵۰٪ ی به‌های کاغه‌زه‌ داراییه‌کانی نه‌مریکی بدات که به‌پتی یاسایه‌ نوێیه‌که خرابووه سه‌رشانی. نه‌مه‌یش مانای وایه به‌های پۆینه‌ی دراوی (السووله‌ النقديه) نه‌ختی نه‌مریکی پێک بۆ نیوه‌ دابه‌زیوه‌.

میثوونووس و لیکۆله‌ران هۆی راسته‌وخۆی شوپشی نه‌مریکی نۆ به‌ ئینگلترا ده‌دنه‌ پال باجی (به‌ناوبانگی چای). به‌لام فرانکلین- که

که سبکی نزد گرنگ و بهرجه سستی نیو شوپشه که بوو- هویه کانی به مشیوه به شی کردوه ته وه: نه گره وه و وه نگای نینگلتر باق لیسندنه وه ی مافی ده رکردنی دراو له ویلایه ته به کگرتوه کان نه بووایه، ویلایه ته به کگرتوه کانی نه مریکا له ده وه پازی بوو نه م باجه و هاوشیوه کانیشی په سند بکات، نه مه یش دخی بیکاری و بیزاری و رقو کینه ی هیئایه ناراه.

نه م توو پیه ی و بیزاری به ورده ورده دانیشتونانی گشت ویلایه ته به کگرتوه کانی گرتوه .. به لام ژماره یه کی که میان درکیان به وه کرد باجه نزد قورسه نوییه کان و سزایه سه پیندراوه نابورییه کان، ده رنه نجاسی چالاکییه کانی چه ته و دزانی جیهانی بوو که خه زینه ی بریتانیان خستبووه ژیر ده سستی خویانه وه ..

به که مین پیکدادانه چه کدارییه کانی نیوان بریتانییه کان و خه لکی نیو موسته عمراته کان له لکسنگتون و کونکوردا له ۱۹ ی نیسانی سالی ۱۷۷۵ دا پوویان دا .. له ۱۰ ی نیارداد کونگره ی دووه می کونگرنس له فیلادلفیادا به ستر و جورج واشنتون وه که سر کرده ی هیزی ده ریوانی و وشکایی ده ستیشان کرا .. له ۴ ی ته مووی سالی ۱۷۷۶ دا کونگرنس پایگه یاند به لکه نامه ی پاگه یاندنی سه به خویی ده خاته واری کرداییه وه. دوا ی نه مه ململانییه که حوت سال به رده وام بوو، سوو خوره جیهانییه کان له ماوه یه ی جهنگ و ململانییه کاندان نه رکی ده سته به رکردنی پاره وپوولی به پیوه بردنی نه و جهنگه نیستعمار یانه یان گرتنه نه ستو که ده رفه تیک بوو و له نیویدا کومه له ی پوچیتلد به ناماده کردن و په یداکردنی سه ریازی به کونگربراو له نه لمانیاوه بقو حکومتی بریتانی پاره و سامانیتی زه به لاهی قازانج کرد، پیاوه

ئاساییه بریتانییه کان هیچ رقوکی نه یه کیان له بهرانبهر هاوێزیه
ئه مریکییه کانیا ن له دادا نه بوو، به لکو به پێچه وانه وه به نهێنی هاوسازی
پرسی ئه مریکا بوون.

ژه نه پال کۆرنوالیسی سه رکرده ی بریتانی له ۱۹ ی تشرینی
یه که می سالی ۱۷۸۱ دا ته سلیمبوونی خۆی پاگه یاند، له گه له نه ویشدا
سوپای بریتانی به ته واوی به سه ریاژه به کۆنگیره وه ئه لمانییه کانیشه وه
خۆیان پاده ست کرد... له ۲ ی نه یلوی سالی ۱۷۸۲ و له
په یماننامه یه کی ئاشتیی پاریسدا، به شیوه یه کی په سمی سه ره خۆی
ویلایه ته یه کگرتوه کانی ئه مریکا پاگه یه ندرا... تاکه دپاویش له م
مه سه له یه دا گه لی بریتانی بوو... قه رزی نه ته وه یی بریتانیا
به شیوه یه کی زۆر به ئاستیکی زۆر به رز زیاد بوو، سووخۆره
جیهانییه کانی له وه دیهێنانی هه نگاوی یه که می نه خشه و پیلانه
دوو مه ودا یه کانی تایبته هه لوه شانده وه ی ئیمپراتۆریای بریتانی
سه رکه وتنیان وه ده سه تهێنا.

به کۆنگیره وه کانی سووخۆره جیهانییه کان زۆر به مکوپیو نه وه
تیده کۆشان پێگه له هه ولی یه کبوون و یه کییه تیه که ی نیوان ویلایه ته
یه کگرتوه کانی ئه مریکا بگرن... چونکه کۆنترۆلکردن و خراپ سوود
وه رگرتن له ویلایه ته کان به شیوه ی جیا جیا سانا تر بوو له
کۆنترۆلکردنی یه کییه تی ویلایه ته کان... بق سه لماندنی ده ستوه ردانی
خاوه نی بانکه جیهانییه کان له کاروباری نپوخۆیی گه لی ئه مریکی،
هه رته وه نده به سه نپوه پۆکی راپۆرتی نیو کۆبوونه وه ی سالی ۱۷۸۷
فیلادلفیا بهێننه وه، له راپۆرته که دا باوکه دامه زێنه ره کانی ویلایه ته
یه کگرتوه کان تاوتوویی پتو یه ستبوونی ده رکردنی هه ندیک یاسایان

کردبوو که واده بڼه له مېرته بڼه خوپاراستن له خراب سوود وهرگرتنی
نه و سووځورانه.

به کړنگېراوانی نه خشه و پېلانگېرپيه که نه وپه پي هه ولې ځویان
خستېبوه که پ بڼه وده درای نه مریکی بخه نه ژیر کونترولی
ځویانه وه.. به لام گشت هه وله کانیان به یادا چوو.. چونکه له برکي
پېنجه می به شی هه شتمی مادمی یه کم له ده ستوردا هاتوه:
کونگرېس له ده رکړدنی دراو و دیارکړدنی به هایه که یادا خاوه ن
ده سته لات.

نږدېه گالی نه مریکی پېیان وایه هر له و کاته وده ده ستور
دانراوه بوو ته شتیکی هینده پیرز ناکړی ده ستي بڼه بېرې و
ده سته کاري بکړی، پتویسته کوی نه و یاسایانه ده ریش ده چن له گال
ده ستوردا بگوځېن.. به لام پاستیبه که ی نږدېار پز و حورمه تی نه و
ده ستوره پېشیلکراوه!

بېگومان لیکولینه وه له پرسې کونترولی کړدنی نابوړی نه مریکا
له لایه ن سووځورانی جیهانییه وه، نږدې گرنگه.. چونکه به پتوه به رانی
بانکی ټینگلتر نوښته و بریکار یکی ځویان به ناوی نه لیکسه نده
هامیلتون له نه مریکا دانا.. هه لمه تی پرپاگه نده ناراسته کراوه که ش
توانی مړکی پتیه ریکی نیشتمانی پی بېه خشې.. ناوېراویش به م
سیفه ته پېشنیازی دامه زړاندنی بانکیکی فیدرالی پېشکیش کرد، به
مه رجی نه و بانک هه به کړتی تاییه ت بیت.. نه م داواکاریه ش دزی
نه و داوایه بوو که له و کاتیدا باو بوو و داوای ده کرد مافی ده رکړدنی
دراو و سهره رشتېکړدنی له ده ستي حکومت هه شریعیه کانی نوښته ری
که ل بیت.

بیشنیازه‌که‌ی هامیلتون داوا ده‌کات سه‌رمایه‌ی بانکی فیدرالی بکریته ۱۲ ملیون دۆلار. بۆ مه‌ده‌ی بانکی ئینگلترا ۱۰ ملیون قه‌رز بدات و دوو ملیونه‌که‌ی دیکه‌ش له‌لایه‌ن ده‌وله‌مه‌نداسی ئه‌سزکاوه‌ دابین بکری.

هه‌شتا سالی ۱۷۸۲ نه‌هاتبوو، هامیلتون و پۆبلیت مۆرسی هاویه‌شی، بانکی ئه‌مریکا (بانک ئۆف ئه‌مریکا) یان پینکست.. مۆرس له‌ کۆنگرێسی ئه‌مریکیدا چاودێری دارایی بوو، هه‌ر ئه‌ویش وای له‌ خه‌زینه‌ی ئه‌مریکی کرد دوا‌ی خه‌وت سال له‌ جه‌نگ بکه‌وێته‌ دۆخی کورته‌هه‌یان.. ئه‌مه‌یش به‌لگه‌یه‌کی دیکه‌ی به‌رنامه‌ و شێوازی کارکردنی ده‌سته‌لاته‌ نه‌هه‌یه‌یه‌که‌یه‌ له‌ به‌کاره‌ینانی جه‌نگ بۆ جیه‌یه‌جیکردنی نه‌خشه‌ و پیلانه‌کانی بزوتنه‌وه‌ی شۆڕشگێڕی جیهانی.. مۆرس هه‌ر به‌وه‌نده‌ش نه‌وه‌ستا، به‌لکو ته‌واو دانیابوو‌یه‌وه‌ خه‌زینه‌ی ئه‌مریکی ئاوی تێوه‌رکراوه‌ و هه‌چی تبادا نه‌ماوه‌، ئه‌وسا پێکارێکی دیکه‌ی گرته‌به‌ر و له‌ پێگه‌ی باربوو و پیتاککردن (اگتتاب) به‌و پاره‌یه‌ له‌ سه‌رمایه‌ی بانکی ئه‌مریکیدا که‌مه‌ پاره‌که‌ی نیو خه‌زینه‌که‌شی له‌نێوبرد که‌ پێژه‌که‌ی ۲۵۰ هه‌زار دۆلار بوو.. به‌پێوه‌به‌رانی بانکی ئه‌مریکا‌ش به‌کریگه‌راوی به‌پێوه‌به‌رانی بانکی ئینگلترا بوون.

به‌لام پێهه‌ر و باوکانی سه‌ربه‌خۆیی ئه‌مریکا هه‌ستیان به‌ مه‌ترسییه‌که‌ کرد و درکیان به‌وه‌ کرد له‌وانه‌یه‌ کۆنترۆل و هه‌ژموونی بانکی ئینگلترا به‌سه‌ر بانکی ئه‌مریکا له‌ دۆخی به‌خشینی مالی ده‌رکردنی دراو به‌ بانکی ئه‌مریکا، بیه‌تته‌ هه‌قی کۆنترۆلکردنی سه‌ره‌به‌ری ئابووری ئه‌مریکا.. بۆی له‌ کۆنگرێسدا مه‌سه‌له‌که‌یان

روژاند و توانیان ناچاری بکن مافی ده رکردنی دراو به بانکي نه مریکا پرت بکنه وه.

بنجامین فرانکلین له سالی ۱۷۹۰ مرد، یه کسه به کریگیراوانی سوخوره یه هوودییه کانی جیهان هه وایکی نوییان خسته گه پ بۆ نه وه ی توانا داراییه کانی ویلاپه ته یه کگرتوه کان به رزه فت بکن.. له گه یاندنی بریکاره که یان واتا نه لیکساندهر هامیلتون بۆ پۆستی وه زیری دارایی سه رکه و تنیان وه ده سته پنا.. هامیلتون توانی وه ها له حکومتی نه مریکی بکات به پیدانی مافی ده رکردنی دراو پازی بیت، نه و مافه ش له بنه په ته وه پشت به قه رزه تاییه ت و گشتیه کان ده به سته، جا به پاساوی نه وه ی نه و دراوه ی کۆنگریس ده ری ده کات له ده ره وه ی ولتدا بیبه هایه، به لام نه و دراوه ی پشت به قه رزی تاییه ت و گشتی ده به سته ی ده سته به ری یاساییانه ی هیه و ده کری گشت ئالویر و مامه له یه کی پی بکری مه سه له که یان له به رزه وه ندیی خویاندا شکانده وه.. به مشیره یه گه ل بووه قوریانی ده سته نه و پیاوانه ی وه ک دقست و هاوپی خویان پیشان ده دن!

سه رمایه ی نویی بانک که به ۳۵ ملیون دۆلار ده سته نشان کرا، به و مرجه ی بانک نه وروپییه کان به ۲۸ ملیون دۆلار به شداری تیا دا بکن.. پیده چی سوخوره جیهانییه کان هه سته یان کردبی هاملتون زیاد له پتویست شت ده زانیته، بۆی شپه شمشیریکیان له نتوان ناوبراو و شمشیریا زکی شاره زا به ناوی ئارۆن بیر دروستکرد و هاملتون کوژرا.

له کۆمه له ی پۆچیتله وه پینمایی درایه خاوه ن بانک نه مریکه کان به پیدانی قه رز و کۆمپاله و ده سته به رییه کانی دیکه

پێینه (السیوله) له بازاره‌کاندا زیاد بکن.. هۆکاره‌کانی پڕوپاگنده و
پاگه‌یاندن زوړنای که‌شینه و خوشگوزه‌رانیان ئی ده‌دا و مژده‌ی
خوشگوزه‌رانی و گه‌شه‌کردنی هه‌موانیان پاده‌که‌یاسه... ده‌مه‌ته‌کانی
پڕوپاگنده مژده‌یان به‌ گه‌لی نه‌مریکی ده‌دا ده‌بیته مه‌زنترین گه‌لی سه‌ر
گۆی زه‌وی.. هه‌موانیش له‌ کرده‌ی بنیادنانی نه‌و گه‌له‌دا به‌په‌له‌ پاره
و دارایی خۆیانیان به‌کاره‌ینا.

کاتیکیش دۆخه‌که‌ گه‌یشته نه‌و ناسته، کۆمه‌له‌ی پۆچێلد پێنمای
نه‌ینیی ده‌رکرد و تیایدا داوای کردبوو چیدیکه‌ قه‌رز و قوله‌ و
ده‌سته‌به‌ریه‌کان نه‌ده‌ن، گوشاریش بخه‌نه سه‌ر نه‌و پێژه پاره‌یه‌ی له
بازارپدایه و ده‌ستاو ده‌ست ده‌کات، نه‌مه‌یش بووه هۆی هه‌تانه‌کایه‌ی
قه‌یرانیکی زۆر قه‌وولی دارایی و داپووخانیکی ترسناکی ئابووری..
به‌مشێوه‌یه‌ هاوولانیان نه‌یان توانی پوویه‌پووی باری قورس و نه‌رکه
داراییه‌کانیان بپه‌وه، له‌ هه‌مان کاتیشدا سووخوره‌کان له‌ به‌رانبه‌ر
به‌خشینی به‌شیکی که‌می نرخێ ته‌واوی زه‌وی و زار، ده‌سته‌به‌ری و
بارمه‌ی زه‌وی و زاریه‌کی وه‌هایان وه‌ده‌سته‌ینا به‌هایه‌کانیان ملیونه‌ها
دۆلار ده‌بوو.

ده‌بی لێره‌دا ددان به‌وه‌دا بنه‌ین که‌ سه‌ره‌له‌به‌ری کرده‌که‌ به
شیوه‌یه‌کی یاسایی و شه‌ری به‌پێوه‌چوو!..! به‌لام پاستیه‌که‌ی ئال
کابوولی و داروده‌سته‌ چه‌ته‌که‌ی له‌ چه‌ته‌ بانکییه‌ جیهانییه‌کان زۆر به
حورمه‌ت و به‌پێزتر بوون!

قه‌یرانه‌که‌ هه‌روا به‌ ئاسانی و به‌بی‌په‌خنه‌ و گله‌یی ژماره‌یه‌کی
زۆری سه‌رکرده‌ و پێه‌ره‌ نه‌مریکیه‌کان تێنه‌په‌ری.. به‌لام پنده‌چی
هۆشداری و لێدوانه‌کانیان نه‌یتوانی بیته‌ هۆی پزگاکردنی

هاریه یمانانیاں له ته له و تږه کان .. له نامه یه کی جڼن ئا دامز (۱۷۳۵-۱۸۲۶) که له سالی ۱۷۸۷ دا بڼ (توماس جیفرسون) ی نارډوه، نووسیویه تی: هڅی ئه م بیسه روبه ری و شپزه یی و ویرانییه که موکورتییه کانی نیو ده ستور یان نه بوونی شه رف و چاکه کاری نییه، هینده ی به هڅی ئه و نه زانیی نیو بواری کاروباری ئابووری و درلوی نه ختینه یی و سرووشتی ژمیریاری و پږینه ییه وه یه (السیوله) .

توماس جیفرسونیش وه لأمی داوه ته وه و نووسیویه تی: من باوه پم وایه ئه م ده ستکه بانکیان مه ترسیان زږ له و سوپایانه گوره تره ئاماده ن هیرش بهیننه سه ر ئازادییه که مان .. ئه و بانکانه نه رستو کراتیه تیکی داراییان هینا وه ته ئاراوه و له پڼگی ده سته لات و هه ژموونی خڅی پکابه ری له گه ل حکومت ده کات و پووبه پووی ده بیته وه .. پټم وایه ده بی مافی ده رکردنی دراو له و ده ستکه یانه وه ریگریته وه و بدریته وه گه ل، چوونکه که س له گه ل زیاتر شایسته ی ئه و مافه نییه .

نه ندرق جاکسونیش گوتوویه تی: نه گه ر ده ستور مافی ده رکردنی کاغه زی دراویسی داوه ته کونگریس، مانای وانییه کونگریس مافی ده بیته ئه و مافه بداته چهنده که س و ده سته و دامه زراوه یه کی ده ره کی .

ئه م په رخنه گرته ئاشکرایانه سووڅږه جیهانییه کانی ترسانده ، له کوسپوته گره ی به رده میان ئاگاداری کردنه وه ، جا پږچټلده به بڼه ی ساتنی واده ی ده رکردنی ماف و نیمتیا زی بانکی ویلایه ته یه کگرتووه کان له سالی ۱۸۱۱ دا ئه م هڅه دارییه ی پاگه یانده : ده بی حکومتی ئه مریکی په زامه ندی له سه ر داواکاری نیو کردنه وه ی ماف و

نیمتیا زی بانکی نہ مریکا دہریبئی، دہنا لہ نکاو دہبینی لہ جہنگیکی ویرانکر گلاوہ.

نہمریکیہکان باوہریان نہکرد نیازی خاوەن بانکہ جیہانیہکان
نہوہ بیت لہ پیتا و بہرژہوہندیہکانیان ناگری جہنگیک خوش بکن،
وایان زانی فروفیلٹیک لہ مہسہلہ کەدا مہیہ.. مہروہا نہندروا
جاکسونیش مہمان پای مہبوو، دواتر ناوبراو گوتبووی: ئیوہ تەنیا
نہشکەوتی دزان و کۆمەلە خوینمژئکن، دہبی تیکوپیکتان بشکیتن و
لەنیوتان ببەم، سویند بەخوا دہتانیلشیتنمەوہ.

ناسان پۆچیتلدیش چەند پینمایەکی دەرکرد و تیاپاندا گوتبووی:
دەرسیکی باشی ئەو ئەمریکیە بێشەرمانە دا بەدەن، با بگەڕینەوہ
سەردەمی ئیستعمار و پێش سەربەخۆیی.

حکومەتی بریتانی لە ساڵی ۱۸۱۲ ناگری جەنگی مەلگیرساند،
نامانجیش لەو جەنگەدا مەژارکردن و ئاو وەرکردن بوو لە خەزینە
ئەمریکی بە جۆرێک دەستەلاتە ئەمریکیەکان ناچار بن دەستی ناھتی
دریژ بکەن و داوای یارمەتی دارایی بکەن.. ناسان پۆچیتلد بپاری دا
یارمەتی پێویستی دارایی نادری تەنیا لەو کاتەدا نەبیت حکومەتی
ئەمریکی بە نوێکردنەوی ماف و نیمتیا زی بانکی ئەمریکا پلزی بیت.

پیلانەکە ناسان پۆچیتلد بەتەواوی سەری گرت.. ئەمەیش بووہ
مۆی دروستکردنی تەنگەتاوی و پق و بیزاری جەماوەر،
جەماوەرەکش سەرزەنشستی سیاسەتە مەلکانی حکومەتە
نیشتمانیہکانیان دەکرد، لەو کاتە یەئیزە نەپتییەکان لە پشت پەردە
و دوور لە مەرجۆرە گومانیک کاری خویان دەکرد، تەنیا ژمارەپەکی
کەمی خەلک دەیانزانای خەریکی دارشتنی چ پیلانیتکن.

کونگریسی نه مریکی له سالی ۱۸۱۶ و وه ک چون داوای لی کرابوو مان و نیمتیازی بانکی ویلایه ته په کگرتووه کانی نو یکرده وه .. هندیک له که سانی جینگای باوه پ هاواریان ده کرد نه دما مانی کونگریس هم به رتیلیان پی دراوه هم میش چاویان لی سوورکراو ته وه بو نه وهی له به رژه وه ندیی نه و یاسایه دا ده نگ بدن که وا گلی نه مریکی گه پانده وه نیر دخی کویله بوونی نابوری.

لیندای کچی لیونیل پوچیلد له سالی ۱۸۵۷ دا له له ندهن له فونسی ناموزای ماره کرا (باوه پیشیان وه هابوو ده بی شته کان و کاروباره کان له چوارچیوهی خانه واده دا بمیننه وه) .. هم نا ههنگی بوو گواستنه وه به بووه بونه یه کی گوره و ژماره یه کی زقر له که سییه تبیه جیهانییه کانی له ندهن کۆکرده وه، له وانه بنجامین دزرائیلی پیای دی وله تی بریتانی که له سالی ۱۸۶۸ دا کرایه سر و کوه زیران و له سالی ۱۸۷۴ یشدا دووباره دانرایه وه.

دزرائیلی سه باره ت به و بونه گرنگه گوتویه تی: لیره و له ژیر نه م بنعجه ی ناویانگی به گشت پایته خته کانی جیهان و گشت کون و قوزینکی جیهاندا بلاو بووه ته وه، سه رانی پوچیلد کوبوونه ته وه .. خو نه گه ر بتانه وی، ویلایه ته په کگرتووه کان ده که یه دوو پارچه و دابه شی ده که یه، به شیکیان ده دینه جیمس، به شه که ی دیکه ش به لیونیل ده به خشین .. هه روه ها ناپلیونی سییه مش (نیمپراتوری نه و کاتی لپه نس) له قسم ده رناچیت .. به لام پیلانیکسی هیته قوپس بو سمارک داده ریژین ده یکاته کویله یه کی سه رشوری خومان.

دواتر میژوو نه وهی تومار کردووه چون بنه ماله ی پوچیلد که سه نزیکه که ی خویان (یه هووزا بی. بنجامین) یان له ویلایه ته

یه کگرتووه کاندایه وک نوینه ری سه ره کییی خۆیان دامه زواندووه .. به مشیوه به جهنگی نێوه خۆیی نه مریکا گه لی نه مریکی کرده بوو بهش و بووه پاستییی کی بهرچاوا!

دواتر سووخره کان باوهریان به ناپلیۆنی سییه م هینا مه کسک داگیر بکات و بیخاته سه ر ئیمپراتۆرییا به که ی خۆی .. حکومه تی بریتانیشیان پازی کرد بوو باره ولایه ته کانی باکوور داگیر بکاته وه و بیانخاته وه نێو سنووری نیستعماریه وه .. جهنگی نێوه خۆیی نه مریکی بو سووخره جیهانییه کان، جهنگی ئابووری بوو .. پێگه بۆ سووخره جیهانییه کان زۆر خوش بوو گوشاری ئابووری پتر بکه ن و دوا ی نه وه ی کۆیله کان نازاد کران ترس و توقینی دارایی بخه نه نێو ویلایه ته کانی باکوور .. نه براهام لینکۆن گوته یه تی: هیچ گه ل و نه ته وه یه ک ناتوانی هینده ددان به خۆیدا بگری له وه ی نێوه ی تاکه کانی نازاد و نیوه که ی دیکه شی کۆیله بن.

خاوه ن بانکه جیهانییه کان قهرزی سنوورییه ند و دیاریکرویان به خشییه هیزه کانی باشوور، بۆ نه وه ی له جهنگی دژ به باکوورییه کان بینه پالپشت و هاوکاریان .. ههروه ها ۲۰۱,۵۰۰,۰۰۰ به قهرز درایه ناپلیۆن بۆ نه وه ی پالپشتی له هیزه که ی مه کسک بکه ن .. له سالی ۱۸۶۳ دا هیزه نهینییه کانی پشت په رده هه ر دوو ویلایه تی لویزیانا و تکزاسیان بۆ ناپلیۆنی سییه م پێشنیاز کرد بۆ نه وه ی یارمه تی باشوورییه کان بدات، چونکه دژ به باکوورییه کان زۆر پێویستیان به یارمه تی هه بوو.

قه یسه ری پووسی به مه سه له که ی زانی، هه وال بۆ ئینگلیزه کان نارد نه وان له پێناو به رژه وه ندی باشوورییه کان هاوونه ته نێو

مه سله که و یارمه تیی سه ریازییان بق ده نین، نه گهر کارځی ودها بکن، نه و پووسیا ودهای لیک ده داته وه جهنگ به دځی راگه یاندر اوه.. جا وه که ختکودنه وه له سهر هڅداریه که شی چنه د که شتییه کی جهنگی پووسی نارد به ندهره باکوورییه کانی نیویورک و سان فرانسیسکو و خستنیه ژیر فرمانی لینکلنه وه.

جا کاتیک کوسپوته گهری دارایی چوار ده وری ویلايه ته کانی باکووری ته نییه وه، سووڅوره جیهانییه کان لارییان نه بوو قهرزیان پی بدهن، به و مرجه ی پڙه ی ۲۸٪ سوو بدهن.

نه گهر سووڅوره کان په یتا په یتا قهرزیان به هریو لایه ی شه پکر نه دابوایه، ده کرا نه و جهنگ له ماوی چنه د مانگیکی دیاریکراودا کڅتایی پی بیت.. نه و قهرزانه ش سوویکی زوریان خرابووه سهر.. سووڅوره کان حیسابی وردوړشتیان کردبوو و پیلانیان بق هه موو شتیک دانابوو بق نه وه ی به ته وای ده ست به سهر لایه نه نابوورییه کانی نه و گه دا بگرن.. کاتیکیش بویان پوونبوویه وه کاتی کڅتایه ینان به جهنگ هاتووه، جهنگه که یان راگرت.

دواتر لینکلن هولی دا کڅتوبه ندی نابووری سهر ویلايه ته کانی باکوور دارنې و تیده کڅشا ده ستور پږه و بکات و پشتی به برگی پیته می ماده ی په که م به ستبوو که جگه له کڅنگریس پڼگه به هیچ لایه نیکی دیکه نادات دراو ده ریچوینی، هره وده ۴۵۰ ملیون ډلاری په سمیشی ده رچوواند و پالپشتی و چوارچنویه پشتگیریکاریشی قهرزی نه ته وه یی بوو.. سووڅوره جیهانییه کان ټوله یان له لینکلن سنده وه، چونکه وایان له کڅنگریس کرد یاسایه که دهریکات، به پی یاسایه که قه ده غه کرا کاغزه داراییه کانی لینکلن له دانه وای سوودی

قەرزە حکوومییەکان و کاروباری دیکە وەرگیریت... ھەروەھا سووخرزە جیهانییەکانیش ئێو کاغەزە داراییەیان وەرئەگرت، ئەمەیش بوو ھێزی بێبەھاکردنی دراوێکە!!.. بەھای ئێو جۆرە دۆلارەیان داھەزاندە ئاستی ۳۰ سنت بۆ ھەر دۆلارێک.

کاتیەک ئێو کارەیان سەری گرت، خەریکی کڕینی تەواوی ئێو جۆرە دۆلارە بوون.. ئواتریش قەرزە حکوومییەکانیان بەو دراوێک کڕی، بەھای ھەر دۆلارێکیشیان بە یەک دۆلار ھەژمارکرد.. بەمەیش لەسەر پێگەی خۆیاندا کۆسپۆتەگرەییەکی مەترسیداریان لادا و لە ھەر دۆلارێکیشدا ۷۰ سنت قازانجیان کرد!!..

لە پۆژنامەی (لەندەن تایمز)دا گوتارێک بە فیتی سووخرزێکی جیهانی بڵاوکراوە، نێو پۆکەکەشی تایبەت بوو بە لینکۆن و دراوێ داراییەکی.. لەو گوتارەدا نووسرابوو: ئەگەر ئێو سیاسەتە داراییە ھەلەییە لە ئەمریکای باکوورەو دەستی پێکرد، پەزنامەندی لەسەر بدرانبووایە و ددانسی پێدا بنرابووایە، ئێو حکومەت دەیتوانی ئێو کاغەزە دراوییانە بەبێ ھیچ خەرجی و تێچوویەکی دەریکات کە دەبویست.. بەم کاغەزانەش گشت قەرزەکانی دەداوە، ئەمەیش مانای وابوو قەرزی لەسەر نەدەما.. ھەروەھا گشت پارەپوولتێکی دەکەوتە بەر دەست بۆ ئەوێ بازرگانی و ئالوێزەکانی پێو بەرێوەببات.. ئەوجا گەلی ئەمریکی لە میژووی جیهاندا دەبوو بەکەم گەل کەشەکردنێکی لەمشێوەیە بەخۆیوە ببینی... بەمەیش لە گشت شوێنێکی جیهاندا ئەقل و سامانی بۆ خۆی بەکێش دەکرد.. دەبێ ئێم دەولەتە وێران بکری و داری لەسەر بەردی نەھێلدری، دەنا دەبیتە

هۆی پلېشانده وهی گشت دهسته لات و پاشایه تییه کی سه ر گزی زه وی.

بلاوکراوهی (دی هازا رد سیرکیولای وه رزی، گرنگی به کاروباری بانکی نه و دیو ده ریایه کان ده دا.. و تیایدا نووسراوه: جهنگ ده بیته هۆی له نیو بردنی کۆیله یه تی.. هر نه مه پشه نیمه و هاوپییه نه وروپییه کانمان پالېشتی ده بین، چونکه کۆیله یه تی بریتییه له په یادکردنی دهستی کار.. به لام نه و پیلانه نه وروپییه ی ئینگلترا دهستیپیکرد، له سه ر نه و بنه مایه دارپژراوه که سه رمایه ده توانی له پنگی کری و دهسته قه وه کۆنترۆلی دهستی کار بکات.. له سه ر سه رمایه داره کانیش پتویسته بزانه به کارهینانی نه و قازاجه زه به لاهه ی له جهنگه کانه وه وه دهستی ده هیئن، ده بی بۆ کۆنترۆلکردنی به های دراو به کاری بینن.. جا بۆ جیه جیکردنی نه م خالهش، ده بی وهک بناغه یه کی کرده بانکییه کان پشت به کۆمپیهاله و قه واله حکوومیه کان به سترئ.. نیمه له ئیسته دا چاوه نواپین وه زاره تی دارایی نه مریکی نه م نامۆگارییه مان له گوی بگری و بیکاته به رنامه یه کی کار.. هر وه ها بۆ نیمه سوو ده خشی نییه بۆ ماوه یه کی نۆد پنگه به ده ستاوده سترکردن و به کارهینانی کاغه زه سه وزه داراییه کانی لینکۆلن بده بین، چونکه ناتوانین کۆنترۆلی بکه یین.. به لام له به رانه ردا ده توانین کۆمپیهاله و قه واله حکوومیه کان کۆنترۆل بکه یین و له پشتیشیه وه ته ولوی دراو و دواتریش سه رله به ری ئابووری بخه یینه ئێر دهستی خۆمانه وه.

سووخۆره جیهانییه کان پاره ی هه لمه تی هه لباردنه کانیا بۆ ژماره یه کی نۆدی نوینه ران و پیره کان ته رخانکرد، بۆ نه وه ی به هۆی

ئەوانەو پېژدە ياسای پارە گۆپەرەوکان (الصيارفة) دەنگی لەسەر بدری، ئەم پېژدەیه لە سالی ۱۸۶۲دا بوو یاسا، هەرچەندە سەرۆک لینکۆن زۆر درزی وەستایەو... بەمشێوەیە دیسانەو سووخرە جیهانییەکان خولیکی دیکەشیان بردهو.

لە نامەیه‌کی دەستگەی پۆچێلد و بڕایە سەرمایه‌دارەکانی کە لە ۲۵ی حوزەیرانی سالی ۱۸۶۲دا لە لەندەن بۆ دەستگەی بەرێزان و سەرورانی ئیکلهایمەر و مۆتون فاندەر گۆلد، نارێراو و ناوێشانەکی: ۲ وول ستریت نیویۆرک، هاتوو:

گەر بە پێزەکانم.. بەرێز جۆن شیرمان لە هەریعی ئۆهایوی ویلایەتە یەکگرتووکانەو بۆی نووسیوین و مەزەندەیی خۆی سەبارەت بە وازانجانە پاگە یاندوو کەوا دەرکێ بەهۆی ئەو یاسایە کۆنگرێس سەبارەت بە کاروبارەکانی بانگەکانەو دەری کردوو، وەدەستی بهێنین.. پێدەچێ ئەم یاسایە بە پیتی پلانی جێبەجێکراوەکی کۆمەڵی بانگە بریتانییەکان بووبێت.. هەرەها ئەو کۆمەڵە یە هاوپیە هۆشداریی داوێتە هاوپیە ئەمریکییەکانی و پیتی پاگە یاندوون ئەگەر ئەو پەسند بکری و بڕیاری لەسەر بدری، دەبێتە هۆی هەلپێانی لافاوی قازانج بەسەر کۆمەڵی پارەگۆپەرەوکان لە گشت جیهاندا.. چونکە ئەم یاسایە دەستەهلات و هەژموونی تەواو دەداتە بانگی نیشتمانی کۆنترۆلی بارودۆخی ئابووری و دارایی نیو دەوڵەت بکات، ئەو کە مینەیی بە نهێنیی و پاستیی یاسایە کە دەزانن، هیچ بەرەستییەکی ناوێنین، چونکە هەلپەیی وەدەستەپێانی قازانجی هەیه، یانیش بەرژەوێندییەکانی بەندە بە پەسندکردن و دەنگدان لەسەر یاسایەکی.. بەلام جەماوەری گەل ناتوانی لە سرووشتی پېژدە کە ئەو ماف و

نیمتیاژانه تیښگات که واکه سانی سهرمایه دار وه ده سستی ده هینن،
ته نانه ته و گومانه شیان له لا دروست نابیت نه م سیستم و یاسایه دژی
به رژه وه ندیبه کانیا ن بیت.

(دلسوزانتان پوچتلد و برایه کانی).

نامه ی نیکلهاپهر و مورتون و فاندەرگلندیش به مجزیه:

وه ها دیته به رچاومان به پیز جۆن شیرمان سیفه ته کانی پیاوکی
سه رکه وتووی بواری داراییسی تیا دا بیت، چونکه که یشتن به
سه رکه ایه تی ویلا یه ته یه کگرتووه کانی کردووه ته نامانجی خوی،
نیستیش نه ندایمی کونگرته، بیرکردنه وه دروسته کی وای لیکردووه
دک به وه بکات که قازانجه مه زنه که بریتیه له پاراستنی هاو پیه تی
نه و که س و ده سته یانه ی سه رچاوه یه کی مه زن و فراوانی داراییان
له به رده سته .. به لام سه باره ت به پیکه ستنی بانکی نیشتمانی و
سرووشتی نه و قازانجانه ی ده کری به هوی به کارهینانی پاره تیا دا
وه ده سته ی، تکایه چاوک به بلاو کراوه هاو پیچه کاندای بخشینن که
بریتیه له:

“ژماره یه که س - له پینچ که س که متر نه بن - ده توان
ده سته یه کی بانکی دامه زینن.

- نابی سه رمایه ی هیچ بانک له یه ک ملیون دۆلار که متر بیت،
ته نیا نه و ولاتانه نه بیت که ژماره ی دانیشتوانه کانیا ن له ۶۰۰۰ که س
تینا په ری.

- بانک‌کان ده‌بنه ده‌سته‌ی تایبەت، ئامانجیان وه‌ده‌سته‌تێنانی قازانجه بۆ که‌سه‌کان، دامه‌زێنه‌رانی‌شی مافیان هه‌یه‌ فه‌رمانبه‌ر و کارمه‌نده‌کانیان هه‌لبژێرن.

- یاسایه‌کانی ویلایه‌ته‌که هه‌چ ده‌سته‌لانیکیان به‌سه‌ر بانکی نیو ویلایه‌ته‌که‌دا نییه، ته‌نیا ئه‌و پێکارانه نه‌بن که ماوه‌ماوه کۆنگرێس ده‌ریان ده‌کات.

- ئه‌و بانکانه سپێردراوه‌کان وه‌رده‌گیرن، هه‌روه‌ها بۆ به‌رژه‌وه‌ندی تایبەتی خۆیان قه‌رزێ گونجاو ده‌ده‌ن، هه‌روه‌ها ده‌توانن کۆمپیاڵه و قه‌واله‌کان بکهن و بیانفروشن و کاروباره گشتیه‌کانی بانکی به‌پێوه‌بیه‌ن.

- بۆ دروستکردن و دامه‌زاندنی بانک پێویسته سه‌رمایه‌یه‌کی ملیۆن دۆلاری هه‌بێت، کۆمپیاڵه و قه‌واله‌کانی حکوومی به‌قه‌د ئه‌و ملیۆن دۆلاره بکڕێ... جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی قه‌واله‌ی حکوومی به‌ داشکانه‌ی ۵۰٪ ده‌فرۆشرێ، ئه‌وا ئێسته ده‌کڕێ بانکێک به‌ ۵۰۰,۰۰۰ دۆلار دایه‌هه‌ زێندهرێ... ئه‌م قه‌والانه‌ش خه‌زێنه‌ی ئه‌مریکی له‌ واشنتۆن دایه‌هه‌ نێت وه‌ک ده‌سته‌به‌رکردنی کاغه‌زه‌ داراییه‌کانه و حکومه‌ت پێشکێشی بانک‌که‌ی ده‌کات.

- حکومه‌ت سوودیکی تایبەت به‌ به‌های قه‌واله و کۆمپیاڵه‌کان ده‌دات، پێژه‌که‌شی ۶٪ و سالی دوو جار ده‌یدات.. جا ئه‌گه‌ر به‌های هه‌نوکه‌یی کۆمپیاڵه و قه‌واله‌کان په‌چاو بکه‌ین، درک به‌وه ده‌که‌ین حکومه‌ت سوودی پاره سپێردراوه‌که به‌ پێژه‌ی ۱۲٪ی ده‌دات، دانی سووده‌که‌ش به‌ زێر ده‌بێت.

- حکومت له به رانبر قه وال و کومپالنه باسکراوه کاندای پویننه (السیوله) پتویست پتیشکه شی نه و بانک ده کات که نه و قه وال به وه ک سپړدراو داده نیت، سوودیکی سالانه به پرتزه ی ۱٪ داوا ده کات.

- جا نه گهر داواکاری بق پویننه ی دارایی نذر بوو، بانک که ده توانی له پتیشکه شکردنی قهرز به خه لکی پاره به مشیوه به کی راسته وخو به کار پینن، سووده که شی ته واوه و ده کات ۱۲٪.

- به مشیوه به نه و سووده ی بانک که له قه وال و کومپالنه کانه وه ده سستی ده که وی، نه و سووده شی ده خریده سر که وا به هو ی به قهرز دانی کاغزی دارایی و پویننه ی دراوییه وه دیت به ره م، هروه ها قازانجه کتوپره کانیشی ده خریده سر، بق نه وه ی قازانجی بانک که بق ۲۸ و ۳۳٪. به رز بیته وه

- بانک کان ده توان به پی ویستی خویان قه باره ی نالویره کانیاں که م و زیاد بکن، هروه ها بانک که چونی پی باش بیت ده توانی قهرز بدات یانیش نه یدات.. گرتبه سستی نه و بانکانه له لایه ن کومه له به کی بانکی نیشتمانییه وه کوده کړته وه که کاره کانیاں به ک ده خات.. به مشیوه به بانک کان ده توان به ثاره زوی خویان و چونی بیان وی کاریگری له بازاری دارایدا بکن. چونکه بق نمونه بانک کان ده توان له سر نه وه پک بکه ون مه سه له ی دانی قهرز پت بکه نه وه، به مه یش ده بنه هو ی دابه زین له بازاره داراییه کان و ده شتوان کاریگری له سر گشت به ره میکی نیشتمانییدا دروست بکن.

- بانک نیشتمانییه کان له ه نبر پرتزه ی کومپالنه و قه وال و سه رمایه و سپارده کان هیچ باجک ناده ن.

تکامان وایه ئەم نامە‌یه به نامە‌یه‌کی زۆر نهێنی بزائن... ئەو‌په‌ری
پێ‌زمان قبوڵ بکەن.

خاوه‌ن بانکه‌کانی ئە‌مریکی دوا‌ی ئە‌و نامانه ئە‌و بنه‌مایانه‌ی
سه‌ره‌وه‌یان پێ‌وه کرد... به‌مشێ‌وه‌یه کاریان بۆ کێ‌شانه‌وه‌ی پێ‌ینه‌ی
دراو کرد و به‌های قه‌رزه‌کانیان به‌ ناستیک دابه‌زاند قه‌رزاره‌کان نه‌توانن
په‌وپه‌په‌وی ئە‌رك و به‌رپرسیاره‌تیبه داراییه‌کانیان ببه‌وه، خاوه‌ن
بانکه‌کان ده‌ستیان به‌سه‌ر زه‌وی و زار و ده‌سته‌به‌ریبه
بارمه‌کراوه‌کاندا گرت که به‌هایه‌کانیان زۆر له به‌های قه‌رزه‌کان زیاتر
بوو... به‌مشێ‌وه‌یه که‌سانی بانکی قازانج و به‌ره‌میکی باشیان
کۆ‌کرده‌وه.

دوا‌ی ئە‌و نه‌زموونه غه‌ماوی و گه‌وره‌یه لینکۆ‌ن هه‌ستی کرد
ئه‌مجاره گه‌لی ئە‌مریکی ناماده‌ی بیستنی ده‌نگی ئە‌قله، بۆ‌ی بۆ‌جاری
دووه‌م هێ‌رشیکێ ئاشکرای توندی کرده سه‌ر سوو‌خۆ‌رانی جیهانی.
له گوتاریکیدا بۆ گه‌ل گوتی: من له ناسۆ‌دا مه‌ترسیی قه‌یرانی‌ک
ده‌بینم ورده‌ورده نزی‌ک ده‌بێ‌ته‌وه... قه‌یرانی‌که و ده‌موورژێ‌نێ‌ت و وام ئی
ده‌کات له ترسی له ده‌ستچوونی سه‌لامه‌تی و لاته‌که‌م هه‌لبه‌ل‌ه‌زم...
ئێ‌سته ده‌سته‌لات و سه‌روه‌ریبه‌که‌ی که‌وتوو‌ه‌ته ده‌ست گروپ و
دامه‌زراوه و کۆ‌مپانیا‌یه گه‌وره‌کانه‌وه... ئە‌وجا دوا‌ی ئە‌مه‌یش گه‌نده‌لی
و خراپه‌کاری ده‌کاته به‌رزترین پێ‌گه و پۆ‌ست... که‌سانی سه‌رمایه‌دار
کار بۆ پاراستنی ده‌سته‌لات وه‌ژموونیان ده‌که‌ن به‌سه‌ر ده‌وله‌تدا،
له‌مه‌یشدا به‌خراپ سوود له هه‌ست و سۆ‌ز و دووبه‌ره‌کییه‌کانی گه‌ل
ده‌بینن... ته‌واوی سه‌روه‌ت و سامانی ولاتی‌ش ده‌که‌وێ‌ته ده‌ستی چه‌ند

کەسێک کە بە پەنجەیی دەست دەژمێردرێن، ئەمەیش دەبێتە هۆی وێرانکردنی کۆمار.

نەوکات لینکۆلن لە کوتاییی ماوەی سەرۆکایەتیدا بوو، بەلام لە هەڵبژاردنەکاندا دووبارە وەک سەرۆک هەڵبژێردرایەوە، قۆلی خۆیشی ئی هەڵمالبوو بەسەر دەستەلاتی سووڤۆرە بە هەڵپە و چاوبرسییەکانی جیھانیدا زāl بێت.. بەلام پیش ئەوەی دەست بۆ کاریکی وەها ببات و لەو کاتە لە شەوی چوار دەی ئەیلوولی ساڵی ۱۸۶۵ لە نمایشیکی شاتقیددا بوو، لەسەر دەستی جۆن ویلکس بۆس تیرۆرکرا.. تەنیا ژمارەپەکی کەمی ئەمریکییەکان هۆیەکانی پشت ئەم تیرۆرکردنە دەزانن. لێکۆلەرەکان لەو کاتیدا لەنیو کەلۆپەلەکانی بکوژەکەدا نامەپەکی کۆداریان دۆزییەو.. گەرچی نامەکە دوور و نزیک نامازە بە تاوانەکە ناکات، بەلام هەبوونی پتووەندی نێوان بۆس و خاوەنی بانکە جیھانییەکان سەلماند و ئاشکرای کرد.. خۆ ئەگەر لینکۆلن ماوەپەکی نرێژتر بژیا بووایە، دەیتوانی بالی سووڤۆرانی جیھانی بپرێت.

پیش کوژانی لینکۆلن، (سالمۆن بی. چایس)ی وەزیری دارایی ئەمریکی (۱۸۱۶-۱۸۴۶) لێدوانیکی دا و تیایدا گوتی: بەشداربوونم لە دەنگدان و بریاردان لەسەر یاسای پارە گۆرەوکان گەورەترین هەلە دارایی نیو ژیانم بوو.. چونکە ئەم یاسایە بوو هۆی سەرھەلدانی قۆرغکردنێکی گەورە و کاریگەری نەڕێیی لەسەر بەرزەوهندییەکانی ولاتدا کرد.. لەسەرمان پێویستە ئەو دۆخە چاک بکەینەو.. بەلام پیش ئەمە پوویەپوویوونەو پەکی توندی نێوان بەرزەوهندییەکانی خەلک و بەرزەوهندییەکانی بانکەکان بەشێوەپەکی گشتی دەبینین کە پێشتر هەرگیز بەرچاومان نەکەوتووە.

له سالی ۱۹۸۶ (۱,۹۰۶,۶۸۷,۷۷۰) دۆلار له ویلایه‌یه
 یه‌گگرتوووه‌کاندا ده‌ستاوده‌ستی ده‌کرد. به‌لام له سالی ۱۹۸۷ نه‌م
 پێژه‌یه‌ دابه‌زی و بووه ۶۰۵,۲۵۰,۰۰۰ دۆلار. به‌مشینوه‌یه‌ ده‌ستی خاوه‌ن
 بانک‌ه‌کان به‌ کیشانه‌وه‌ی کاغه‌زه‌ داراییه‌کان له‌نیو بازار و دۆخی
 ده‌ستاوده‌ستکردندا، بوونه‌ هۆی که‌مکردنه‌وه‌ی پۆیی‌نه‌ی دراوی له‌نیو
 ده‌ستی گه‌لدا، پێژه‌ی زیاتر له ۱,۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰ دۆلاریان کیشایه‌وه، له
 نه‌جامدا بووه‌ هۆی پوودانی ۵۶,۴۴۶ پووداوی داپووخانی دارایی و به
 پێژه‌ی ۲,۲۴۵,۱۰۵,۰۰۰ دۆلار زیان و به‌ر به‌کاره‌یتان و خستنه‌گه‌پی
 دارایی که‌وت.. پشکی زانیانه‌کان و به‌ر بارمه‌که‌راوه‌کان و
 ده‌ستبه‌سه‌رداگیراوه‌کان که‌وت.. خاوه‌ن بانک‌ه‌کان له‌ ماوه‌ی نزیکه‌ی
 ده‌ ساڵدا به‌ کیشانه‌وه‌ی پۆیی‌نه‌ی دراوی له‌ بازاره‌کان و درێژکردنه‌وه‌ی
 ماوه‌ی پێدانی قه‌رزه‌کان، پێژه‌ی زیاتر له‌ دوو بلیۆن دۆلاریان خسته
 سه‌ر سه‌روه‌ت و سامانه‌کانیان.

به‌شی شه‌شهم

مانۆره دراوییه‌کان

کاتیک بنه‌ماله‌ی پۆچێلد به‌ته‌واوی چنگیان له‌ بانکی ئینگلترا گیرکرد، سووریوون له‌ سه‌ر نه‌وه‌ی زێر پۆشه‌ر و پالێشتی دراوی کاغه‌زی بێت.. خاوه‌ن بانکه‌ ئه‌وروپیه‌کان له‌ سالی ۱۸۷۰دا کاتیک به‌ویه‌پووی ئاسته‌نگی به‌رده‌م کۆنترۆلکردنی دراوی ویلایه‌ته‌ به‌کگرتووه‌کان بوونه‌وه‌ ته‌نگه‌تاو بوون .. چونکه‌ ویلایه‌ته‌ به‌کگرتووه‌کان له‌ لێدان و ده‌رکردنی دراوه‌کانیدا زیوی به‌کاردێنا.. له‌به‌ر نه‌وه‌ خاوه‌نی بانکه‌کان به‌یاریان دا زیو له‌ به‌های هه‌نوکه‌یی و کاتی (الابرانیه) ویلایه‌ته‌ به‌کگرتووه‌کان دا به‌ئان.

خاوه‌ن بانکه‌ ئه‌وروپیه‌کان (ئه‌رنست سید)یان وه‌ک نوێنه‌ر و بریکاری خۆیان نارد به‌ ئه‌مریکا، نیو ملیۆن دۆلاریشیان خسته‌ به‌ر ده‌ستی، بۆ نه‌وه‌ی له‌ کپینی ویژدانی که‌سییه‌تییه‌ سه‌ره‌کییه‌کانی نیو ده‌سته و دامه‌زراوه‌کانی یاسادانانی ئه‌مریکی به‌کاری به‌یانی.. خاوه‌ن بانکه‌کان له‌ سالی ۱۸۷۲دا چه‌ند پێناییه‌کیان بۆ به‌کرتگیراوه‌کانیان ده‌رکرد، بۆ نه‌وه‌ی پڕۆژه‌ یاسای پێناییه‌ ده‌رکردنی دراوی کانزایی پێنشیناز بکه‌ن.. په‌شنووسی پڕۆژه‌که‌ زۆر به‌ کارامه‌یی و شاره‌زایی داڕێژابوو، به‌شێوه‌یه‌ک مه‌به‌سته‌ راسته‌قینه‌که‌ی شاره‌وه‌ بوو و به‌ ئاسانی هه‌ستی پێنه‌ده‌کرا.. نه‌و سیناتۆره‌ی پڕۆژه‌که‌ی پێشکێش

کردبوو (جۆن شیرمان) بوو، - کەمێک لەمەوبەر ئاماژەمان بە نامەکی کرد - ئاراستەیی دەستگەیی، پێچیلدی کردبوو.. لەم پڕۆژەیدا ئەندامێکی کۆنگرێس بە ناوی (صموئیل ھویر) پشتمگیری ١٤ شەرمەمان دەکرد.. دواى ئەوەی شیرمان لە کۆنگرێسدا گوێیەکی زۆر جوان و سەرلێشێوینەری پیشکێش کرد، پڕۆژە یاسایەکی بەبێ هیچ ناپەرەزایی و بەرھەڵستییەکی تێپەرێندرا!!

سێ ساڵ تێپەرین و کەس بە دواى مەترسیی پراستینی پشت بپاردان و پەسەندکردنی ئەو یاسایەدا نەچوو و هیچ لێکۆڵینەوەیەکی لە بارەو نەکرا.. چونکە ئەم پڕۆژە یاسایە ھەوێکی داپۆشەر و سەرلێشێوینەر بوو بۆ ئەوەی زیو بە ھای ھەنووکەیی و کاتیانە (الابرائی) خۆی لە دەست بەدات.. راپۆرتی کۆنگرێس دەلی تاکە یەک ئەندامیش بە دروستی و بەتەواوی لە نێو پۆکی یاسایەکی نەگەیشتن، تەنیا ئەو لیژنە یە نەبێت کە پڕۆژە یاسایەکیان پیشکێش کردبوو.

بە پێز (جۆن. ئاپ، نیلسۆم) لە لاپەرە ٤٩ی پەرتووکی کەیی بە ناوی (پەشەبایەکی لە سەر خەزێنە ئەمریکی) نووسیبویەتی: ئە پنت سید بە (بە پێز فەریزیک. ئە. ئۆکتباک)ی ھاوڕێی خۆی گوتووە: پووبە پووی لیژنە ئە جەوھەنی پەیران و کۆنگرێس بوومەو و بەرتیلی پتووستم پتیاں دا، ھەر لە ئەمریکا شدا مامەو و تا دێنیا بوومەو ھەموو شتێک باشە.

خاوەن بانکەکان لە سالی ١٨٧٨دا دەستیان بە کێشانەوێی پۆیینە ئۆرتەری دراوی کرد و قەرزە بە خشارەو کانیشیان دیاری کرد، ئەمەیش بوو ١٠،٤٧٨ پووداوی مایە پووج بوونی بازەکانی و بانکییانە لە ویلايەتە یە کگرتووەکاندا.. بە لام کۆنگرێس لە سالی

۱۸۷۹ء بقی وہ ستاندنی قہیرانہ دہستکردہ خنکینہ رہ کہ لہ سہر دہرچوواندنی پڑدہ یہ کی نوری دراو پٹی داگرت، نہمیش دقخہ کانی مایہ پووجی بقی پڑدہ ی ۶,۶۵۸ دقخ کہ مکردہ وہ، بہ لام ہیزہ نہ پنیہ کانی پشت پەردہ لہ سالی ۱۸۸۲ء چہند پرتما یہ کیان دہرکرد، دہرئہ نجامی ماتقپہ داراییہ کان کہ لہ نیوان سالانی ۱۸۷۸ و ۱۸۹۲ بہ پتوہ چوو، بریتی بوولہ بہ رزبونہ وہی دقخہ کانی مایہ پووجبونی نابووری لہ نہمریکا و پڑدہ کہشی گہیشٹہ ۱۴۸۷۰ دقخ، لہ ہمان کاتیشدا کردہی دہستبہ سہر داگرتنہ کان (الحجوزات) بہ سہر کینگ و مالی تاکہ کہ سہکاندا بہر دہوام بوو.. تاکہ سوودمہندی نہو دقخہ ش خاوەن بانکہ کان و نہو بہ کرنگیراوانہ یان بوون کہوا دہستیان بہ سہر مولکہ بارمتہ کراوہ کاندا گرتبوو.

لہ پرووداوہ کانہ وہ نہوہ بہ دیار دہ کہوی خاوەن بانکہ جیہانیہ کان بہ نہ نقہست ہہولی دروستکردنی دقخہ کانی شکستہ تیان و ہہزاری و بیہیوایی نیو ویلایہ تہ یہ کگرتوہ کانیان دہدا، بقی نہوہی لہ پتیاو بزوتنہ وہی شوقر شگرتپی جیہانیدا کہ شیکی گونجاو برہ خستین، چونکہ شوقر وک نامرانی کار و نامانجہ کانیان بوو.. نامہ یہ کی کولمہ لی خاوەن بانکہ نہمریکیہ کان لہ ۱۱ی مارس سالی ۱۸۹۳ء تاراستہی گشت نہندامان کراوہ، و نہم راستیہی سہر وہ دہسہ لمینئی، لہ نامہ کہدا ہاتوہ:

((دہبی پروانامہ زیونییہ کان و کاغہ زہ کانی سہر بہ خہزینہ یہ کسہر لہ تالوتکردن و دہستاودہ ستکردن بکیشرتنہ وہ، بقی نہوہی چہند کاغہ زکی نویی دارایی جینگہ یان بگرنہ وہ کہ پقشہرو پالپشتہ کہ یان زپ بیت.. نہمیش پتویستی بہ دہرکرنی چہند قہوالہ

و کۆمپیا له یه کی نوێ هه یه که به ها یه که ی له نێوان ۵۰۰ ملیۆن و یه ک ملیار دۆلار بێت، هه ر نه مێش ده بێته بناغه ی ده ستاوده ستکردن و مامه له کردن به دراوه نوێیه که .. له به رنه وه له سه رتان پێویسته سێیه کی نه و دراوه ی بکێشێنرێته وه که ئێسته ده ستاوده ست ده کات ، ههروه ها وه ها باشته نیوه ی قه رزه به خشراره کان که م بکێنه وه .. ههروه ها ده بی به ته واوی هه ولی خۆتان بخه نه که پ بۆ نه وه ی خه لک هه ست به گوشاری نابووری بکات.

خاوه ن بانکه گانی نه مریکا ملیان دایه به ر فه رمانه که ، ده رنه دجامه که ش دروستبوونی دۆخی تۆقینێکی سه رانسه ری بوو و له سالی ۱۸۹۲دا هه موو گه لی نه مریکای گرته وه . هاوولایی ناسایی توبالی دۆخه که ی ده خسته نه ستۆی حکومه ته وه .

له سالی ۱۸۹۹دا له ئینگلترا کۆنگره یه کی گه وده ی خاوه ن بانکه گانی جیهان به پێوه چوو، نه مریکا به دوو نوێنه ر به شداریکود، نه وانیش (جی. بی. مۆرگان) و (نه نتۆنی دریکسیل) بوون .. کاتێک گه پانه وه نه مریکا ده ستگه ی پۆچیلد نه رکێ نوێنه رایه تیکردن و به پێوه بردنی به رزه وه ندیه گانی خسته سه رشانی مۆرگانه وه .. کاتیکیش مۆرگانیش توانی هه ندیک چه کی کۆن و له کارگه وتوو بفرقشێته حکومه تی نه مریکا، له پۆسته که یدا کارامه یی و شاره زایی خۆی سه لماند .

نه و ده رنه دجامه ی له کۆنگره ی له نده ندا هاته ئاراوه ، دروستکردن و دامه زانینی قورغکرینێکی جیهانی بوو و نه م ده ستگه یانه ی له خۆ گرت: (جی. بی. مۆرگان) و هاویه شانی له نیویۆرک، (دریکسیل) و هاویه شانی له فیلادلفیا، (گرنفیل) و هاویه شانی له له نده ن، (مۆرگان

هارگيس) و هاويه شانی له پاریس، دهستگه ی ئیم، نیم واریورگ له نه لمانیا و نه مستردام.. دهستگه ی سه ره رشتیاری نه و قورغکراییه ش بیه ماله ی پوچیلد بوو.

مۆرگان و دریکسیل په کیان گرت و له سالی ۱۹۰۱ دا دهسته ی دهسته به ریه کانی باکورریان پتکهینا، نامانجیش له و دهسته یه مایه پووچکردنی کۆمپانیای هاینز- مۆرس بوو.. کۆمپانیای هاینز - مۆرس چهند که رتیکه ی گرنکی وه ک پاره کۆپینه وه و بارکردن و دروستکردنی پولا و چهند پیشه سازیه کی دیکه ی کۆنترۆل کردبوو.. بۆیه ده بوايه مایه پووچی بکه ن و له بازاره کانی نه مریکی وه ده ری بنین، بق نه وه ی دهستگه ی مۆرگان- دریکسیل بتوانی مه لباردنه فیدرالییه کان کۆنترۆل بکات.

دهستگه ی مۆرگان- دریکسیل له سالی ۱۹۰۱ دا توانی (تیۆدۆر پۆزفلت) بگه یه نیتته سه رۆکایه تی کۆمار. هر نه مه یش بووه هوی نه وه ی دادگه حوکم و بریاری سزادانیان دوابخات، چونکه پیشتر به وه تۆمه تبارکرا بوون بق پاکتاوکردن و له نیویردنی نه یاره کانیان هۆکاری ناپه وایان به کارهیناوه .. ههنگاوی نواته به ستنه وه ی دهستگه ی مۆرگان- دریکسیلی بوو به دهستگه ی کۆهن- لوب.. نه م دوو دهستگه یه نه زمونیکی هاویه شیان به پۆیه برد بۆ نه وه ی بزائن هیژیان چهنده .. نه زمونه نوپیه کهش کاره ساتیکه نوپیه ئابوودی بوو.. چونکه ههردوو پتکه خراو له سالی ۱۹۰۷ پیلانی تۆقاندنی وول ستریتیان به پۆیه برد، کاردانه وه ی میلیی له هه نه بهر په هتار و ئامرازی نه و چه تانه، به سبوو بق نه وه ی حکومه ت دنه بدات هه ندیک پتوشوین بگریته بهر.

حکومەت لیژنە بەکی تایبەتی بەناوی (لیژنە ی درای نیشتمانی)
پێکھێتا و سەرۆکایەتی لیژنە کەش خرایە سەر شانی (نیلسۆن
ئەلدەریک) .. دواتر پوونبوویەو ئەلدەریکیش سەر سەودا و پێوەندی
لەگەڵ قۆرغکارییەکانی لاستیک و تووتندا هەیه .. ئەلدەریک دوا کەس بوو
لە کۆنگرێسدا ئەو ئەرکە ی بخرێتە سەر شان .. جا لە کاتی نامادەبوونیان
لە ئەوروپادا، چەندان ئاسانکاری پێویستیان بۆ پێکخرا بۆ ئەو ی
تاوتویی ئەو پێگەیانە بکری کە خاوەن بانکەکان بۆ کۆنترۆلکردنی
ئابووری ولاتان دە یگر نە بەر .

ئەلدەریک دوو سال لە ئەوروپا مایەو ، لە ماوە ی ئەو دوو سالە دا
٣٠٠ هەزار دۆلاری گەلی ئەمریکای خەرج کرد و دواتریش گە پایەو
ویلا یە تە یە کگرتووە کان .. تاکە دەستگەوتییکی گە لیش لە مە دا
لێدوانە کە ی ئەلدەریک بوو کە گو تی : نە ی توانیوە بگاتە هیچ پلانێکی
بیارێکراو پێگە لە دووبارە بوونەو ی ئەو قەیرانە داراییانە بگری کە
ویلا یە تە یە کگرتووە کان ی کردبوو پووشی بەردەم پە شە با و بیکاری
تیادا بلاو کربوویەو و ببوو هۆ ی بە فێر دانی سەر وە ت و سەر مایە ی
بچووک .

ئەلدەریک سەر دە می جەنگی نێوخۆ ی ئەمریکاو لە خانە وادە ی
پۆکفله ر نزیک بوو ، تە نانە ت گەنجییکی بنە مالە ی پۆکفله ر کچە کە ی
خواست .. پیش ئەو ی ئەلدەریک بەرە و ئەوروپا سە فەر بکات
نامۆ زگارییان کرد پاویژ بە پۆل واریۆرگ بکات کە لە سالی ١٩٠٢ وە ک
کوچبەرێکی ئەلمانیا لە ئەمریکا نیشتە جی ببوو ، دواتر پوونبوویەو
ناوبراو لە هامبۆرگ و ئە مستردام ئە ندامییکی دەستگە ی م . م . واریۆرگی
دارایی ئەوروپی بوو .. ئە م دەستگە یە - وە ک پیشتر تیشکمان خستە

سهری- سهر به کومه له ی پوچیلد بوو.. له ماوه یه کی زږد کورتدا توانی پشکیک له ده سنگی کوهن-لوب و هاویه شانی له نیویورکدا بکړی و به به های نیو ملیتون دژلاری سالانه مووچه یه کی بق بپاښووه.. هره ها له هاویه شه نوییه کانی نیو ده سنگی به عقوب شیف بوو، هم به عقوب شیفه له سالی ۱۸۸۲-۱۹۱۷ پاره ی بق بزووتنه وه تیررستیه کانی نیو پروسیا ترخان کرېبوو.

شیف به ته واوی دهستی به سهر چالاکیه کانی گواستنه وه و گه یانندن و هیله کانی گه یانندن کومه ک و یارمته ویلایه ته به کگرتوه کاند ا گرتبوو.. سه لماندیشی کونترولکردنی نه و پیگه و بوارنه بق سرکه وتنی هر بزووتنه وه یه کی شوپشگتپری له هر ولایتکدا له پتویستیه زږد گرنگه کانه و ده بی په چاو بکړی.

له شه وی ۲۲ی تشرینی دووه می سالی ۱۹۱۰دا فارگونیکي تایپه تی هیلی ناسنین له ویستگه ی هوبوکنی نیوجرسی چاوه پوان بوو.. سیناتور نه لدریک و نه ی بیات نه ندرژی شاره زای بواری نابوری و یه کیک له گه وره کارمندان و وزارت داری گه یشتنه نه وی، ناوبراو له نه وروپا خویندېووه ی. هره ها (شیلقتون)ی سکرتری تایپه تی نه لدریک و (فرانک فاند رلیپ)ی سه رکی بانکی نیشتمانی نیویورکیش گه یشته شوینه که.. خودی نه و بانکش له هیلی ناسنیندا نوینه ری به رژه ونډیه کانی نال پوکفلر و کومپانیای کوهین- لوب بوو.. به پرتوه به رانی نه و بانک به ه ولی ه لکیرساندن جی سالی ۱۸۹۸ ی نیوان ویلایه ته یه کگرتوه کان و نیسپانیا به ناشکرا ترمه تبار کران. جا به بی په چاوکردنی دروستی و نادرستی هم ترمه تانه، نه و بانک

لەگەل كۆتايىھاتنى چەنگ، لە كۇبادا دەستى بەسەر كىشتوكالى قامىشى شەكر و دروستكرىنى شەكردا گرت.

چەند كەسىكى دىكەش لەوانەي تەڤلى كۆبۈنەو كە بېيۈن (م. ب. دافىسۇن)ى پىشكدارى نىو كۆمپانىيائى مۇرگان و (چارل د. تۇرتۇن)ى سەرۋىكى بانكى نىشتەمانىي نىيۇيۇركى سەر بە كۆمپانىيائى مۇرگان بۈيۈن.. ئەو سى كەسە بە ھەلى كۆنترۇلكرىنى ئارو و ژمىريارى سەرانسەرى ويلايە تە يەكگرتوۋەكانى ئەمريكا تۆمەنبار كرابۈن.

دو كەسى دىكەش لە كۆتايىدا گەيشتن، ئەوانىش: پۇل وارىزگ و بىجامىن سترۇنا بۈيۈن.. وارىزگ زۆر دەۋلەمەند و ھەژمۇندار بۈيۈ، دەلئىن گوايە ئەو لە پىشت شائۇگەرىيە كۆمىدىيەكەي (ئانىي ھەتپى)دا بۈيۈ كە بىنەمالەي وارىزگى بە دەۋلەمەندترىن پىياۋانى جيهان دانائە و دەتوانن بە ھۆكارى سەرئاسا پارىزگەرى لە خۇيان و بەرژەۋەندىيەكانىان بگەن.. بىجامىن سترۇناش بە و مانقۇرە دارايانە ناسرابو كە بۈيۈ ھۆي سەرھەلدانى قەيرانە گەرەكەي سالى ۱۹۰۷. سترۇنا يەكك بۈيۈ لە گەرە جىبەجىكارانى كۆمپانىيائى ج. ب. مۇرگان، ئاوبراۋ لە پۇستەكەي خۇيدا كە بەسىكى شارەزاي بولرى جىبەجىكرىنى كار و ھەرمانەكان ناسرابو و بەيى ھىچ گىتۇگۇ و پەتكردنەيەك گۆپرايەلى كەسانى سەرۋى خۇي بۈيۈ وەك سەربازىكى بە ۋەفا بەيى ھىچ گىتۇگۆيەك كارەكانى جىبەجى دەكرد.

ھەۋالتىرى پۇژنامەكان بە كۆبۈنەۋەي ئەو پىياۋانەيان زانىبۈكە كۆنترۇلى سىكتەرە مەزىنەكانى ئابۈورىي ويلايە تە يەكگرتوۋەكانى ئەمريكايان كرىدوۋە، بۇيى وەك مېش و مەگەز پىۋيان لە ھارگۇن

تاییه ته که کرد... به لام لیدوانی هیچ کام له که سه کانی نیو
کوبوونه وه که بیان دهست نه که وت... دواتریش به پریز فاند ه رلیب ئه رکی
له کول خۆ کردنه وهی هه والتیره کانی گرتنه ستو و گوتی: نیمه
هه موومان به ره و به سه ریردنی پشوو به کی هیمنی کوتایی هه فته
ده چین.

دوای چهندان سال نه و جا زانرا چی له و پشوو به کوتایی هه فته به
هوی داوه... هوداوه که به مجۆره بووه: له دورگی جیکلی جۆرجیا
کوبوونه وه به کی نهیننی به پتۆه چوو... نه و شوینه ش باره که به کی
دوره دهست و مولکی ج. ب. مۆرگان و چهند هاویه شیکی دیکه ی بو...
نه وهی له و کوبوونه وه به دا باسی لئوه کرابوو، تاوتوێ کردنی پتۆه
نامرازه به رده ستانه کانی وێران کردن و پتۆه گرتن بوو له و پتۆه
یاسایانهی ده خرتنه به رده م کۆنگرێسه وه و نامانجیان که مکردنه وهی
دهسته لاتی قورغکاری و دانانی ناستیکه بۆ مانۆره کان و دانانی چهند
پتۆه یاسایه کی دیکه له شویننی نه و پتۆه نه به و مه رجه ی له
به رژه وه ندیی نه ندامانی نیو کوبوونه وه که دا بیت.

دوای نه و کوبوونه وه به، له نیویۆرک چهندان کوبوونه وهی دیکه
به پتۆه چوون... هه مان نه و پیاوانه ی پیشتر لێیان دواين به پتۆه بیان
بردیوو، کوبوونه گانی ش له پیناو باس کردن و بریاردان بوو له سه ر چهند
ورده کاری به ک... پیلانگیره کان ناویان له کومه له که ی خویان نا یانه ی
ناوی به که م، چونکه له میان کوبوونه وه کانیا ندا ته نیا ناوی به که می
به کترین ده مینا... به کورتیش نه لدریک و واریۆرگ و هاویه شه کانی چهند
پتۆه یاسایه کی نوێیان ناماده کرد و دواتر خرایه به رده م
کۆنگرێسه وه، لیژنه ی پتۆه تیراو به سه ر قایه تی نه لدریک له ژیر

ناوێشانى چەند پێشنیازێکەوێ خستیانە بەردەم کۆنگرێس... ئەم
پڕۆژە یاسایانە لە ساڵی ۱۹۱۳دا لە ژێر ناوێشانى یاسای یەدەگى
فیدراتیو سالی ۱۹۱۳ دەنگیان لە سەر درا و تۆرینەى هاوولاتیانى
ئاسایی باوەڕیان وابوو ئەو پڕۆژە یاسایانە لە پێتئاو پاراستنى
بەرژەوهندییه‌کانیان دانراوه‌ و ئابووری گەلى خستووێته‌ نێو ده‌ستى
حکومه‌ته‌وه‌.

ئەمەیش تەواو بووێه‌ لە پاستى.. ئەو یاسایانە پێگەیان بە
خاوه‌ن بانکەکانى ئەوروپا و ئەمریکا دەدا ده‌ست بەسەر توانا و
سێکته‌ره‌ داراییه‌کانى هەردوو کیشوه‌ردا بگرن، ئەمەیش پێگەى بۆ
خۆشکردن ئاگرى جەنگى یەکه‌مى جیهانى خۆش بکەن کە تاکە
ئامرازى سەرھەلدانى شۆڕشى سالی ۱۹۱۷ى پووسیا بوو.

تۆرگانی یەدەگى فیدراتیو لە ساڵی ۱۹۱۴دا لە ۱۲ بانک
پێکهاتبوو، بە ۱۲۴ ملیۆن دۆلار قەواله‌ و کۆمپیاڵه‌کانى یەدەگى
فیدراتیو کپى.. پاڤۆرتەکه‌ى کۆنگرێس لە پێکه‌وتى ۲۹/۵/۱۹۴۶دا
ناماژە بەوه‌ ده‌کات یەدەگى فیدراتیو گەیشتووێه‌ ۵ ملیۆن دۆلار..
هەروه‌ها لە ساڵی ۱۹۴۶دا گەیشتووێه‌ ۴۵ ملیۆن دۆلار. بەمشێوه‌یه‌
دەبینین خاوه‌ن بانکەکان لە کردە داراییه‌کانى سەرده‌مى جەنگى
ئووه‌مى جیهانىدا نزیکه‌ى ۴۰ ملیۆن دۆلاریان وه‌ده‌ستھێناوه‌.

تۆرینەى هاوولاتیانى ویلايه‌ته‌ یه‌کگرتووێه‌کان واده‌زانن تۆرگانی
یەدەگى فیدراتیو سوود بە هەموو گەل ده‌گەیه‌نێ، پێشیان وایه‌
پارێزگه‌رى له‌ بەرژەوهندیى ئەو کەسانه‌ ده‌کات کە پارە لە بانکەکان
داده‌نێن، چونکە هەرگیز لێناگه‌پى ئەو بانکانه‌ مایه‌پوچ ببن..
هەروه‌ها له‌و باوه‌ڕه‌دان قازانجه‌کانى یەدەگه‌که‌ ده‌چیتێه‌ خەزینە..

به لام نه مریکیه کان له مه دا به مه له دا چوون، پرسته تورگانی یه ده گی
فیدرالی له بنه پرته وه بۆ پاراستنی به رژه وه نندی نه مریکیه کان
دامه زراوه، به لام نه و پرژه یاسایانه ی له سالی ۱۹۱۰ له دورگی
جیکیلی جۆرجیا دانراون و کونگریسی نه مریکی له سالی ۱۹۱۳ دا
دهنگی له سهرداون و په سندی کردوون، له به رژه وه نندی گشت گه لی
نه مریکیدا نه بوون، به لکو له به رژه وه نندی چهند خاوهن بانکیکی
نه مریکی بوون، نه وانیش پیوه ندییان له گه ل نه و لاینه نه وروپیانه دا
هیه که به رده وام له هه ولی کونترۆلکردنی جیهاندان.

ناماره کان ده ری ده خه ن له و کاته ی نه م پرژه یاسایه له سالی
۱۹۱۳ دا تیپه پندراوه، له نه مریکا زیاتر له ۱۴,۰۰۰ بانک مایه پوچ
بوون، نه مایش بووه ته هوی نه وه ی ملیۆنان ملیۆن دۆلاری نه و که سانه
له نیتو بجی که پاره یان له و بانکانه دا سپاردوه.

بەشی حەوتەم

پووداوەکانی پینش شۆرشى پووسى

هێرشەكەى سالى ١٨١٢ى ناپليۆن بۆ سەر پووسيا وەك زەمین لەرزەيەكى تۆقینەر پووسیای هەژاند، ئیدی دواى ئەم هێرشە ئەو ولاتە وەك جاران نەمايەو، بەلگە برینىكى ساپۆژ نەبووى لە جەستەیدا دروستبوو. قەيسەر ئەلیكساندەرى يەكەم ئەركى ئووبارە پێكخستنەوێ ولاتەكەى گرتە ئەستۆ، بۆ وەدیهێنانى ئەو ئامانجەش، چەند ياسايەكى دەركرد و ئەو بەند و ياسا نادادپەرەرانەى پەتکردنەو كەوالە سالى ١٧٧٢ بەسەر جوولەكەكانى ئەوئ سەپێندرابوون و تايبەت بوون بە نیشته جێکردنیان لە چەند شوێنىكى دیاریكراو. هەروەها قەيسەر هەولێكى تاقەتپرووكێنى دا بۆ ئەوێ وەها لە جوولەكەكان بگات لە كشتوكاڵ و چەندان كايەى دیکەدا كار بگەن و هانى دان بەتەواوى تێكەلى جفاكى پووسى ببن.

ئەسكەندەرى يەكەم لە سالى ١٨٥٢ مرد، نيكۆلاى يەكەم جینگى گرتەو، بەلام ناوبراو بەو دزە كردنە خێرایەى جوولەكە بۆ ئێو ئابوورى پووسيا پازى نەبوو، حكومەتەكەشى لەهەنبەر ئەو پێداگریە ئاسوودە نەبوو كە جوولەكەكان لەپێناو پاراستنى كەلتووڕ و زمان و پۆشاكى تايبەت بە خۆيان دەیاننواند.

به مشیت‌و‌یه و وهك هه‌ولئیکى ناوبراو بۆ توانده‌وه‌ی په‌گه‌زو نه‌ژادى جووله‌كه له‌نیۆ جفاكى پووسیدا نیکۆلای په‌که‌م له‌ سالى ۱۸۲۴دا چهند یاسایه‌كى ده‌رکرد، سه‌رجه‌م یاسایه‌كانیش جووله‌كه‌كانیان ناچار ده‌کرد مندا‌الانیان بنێرنه‌ خوێندن‌گه‌ حکوومیه‌كانه‌وه‌، نه‌مه‌یش بۆ سپرنه‌وه‌ی ئه‌و چه‌وساندنه‌وه‌ ئایینییه‌ بوو كه‌ هه‌ر له‌ سه‌رده‌مى مندا‌لییه‌وه‌ به‌گوێی‌اندا ده‌چڕیتندری.

به‌لام ده‌رئه‌نجامه‌كه‌ ته‌واو پێچه‌وانه‌ كه‌وته‌وه‌، چونكه‌ فێربوون بۆ مندا‌لانى جووله‌كه‌ بووه‌ خوێندنى به‌زۆر، به‌لام بۆ مندا‌لانى پووسى نا‌جوله‌كه‌ به‌زۆر نه‌بوو، نه‌مه‌یش بووه‌ هۆى نه‌وه‌ی جووله‌كه‌كانى پووسیا له‌ هه‌موو گه‌ل و پێكهاته‌یه‌كى دیکه‌ پۆشن‌بێ‌تر بن!

قه‌یسەر ئه‌لیكسانده‌رى دووه‌م له‌ سالى ۱۸۸۵دا عه‌رشى پووسیاى وه‌ده‌سته‌ئێنا، ناوبراو نه‌و كه‌سه‌یه‌ كه‌ بنجامین دزانیلى به‌ لێ‌بۆرده‌ترین پاشای پووسیاى له‌ قه‌له‌م دا‌بوو. ئه‌لیكسانده‌ر ژيانى خۆى بۆ چا‌ك‌تر‌کردنى بارودۆخى ژيانى جووتیاران و چینی زه‌حمه‌ت‌كێش و جووه‌كان ته‌رخان كر‌د‌بوو. له‌ سالى ۱۸۶۱دا (۲۳) ملیۆن كۆيله‌ی ئازاد كر‌د. ئه‌و ژماره‌ زۆره‌ش كۆيله‌ی ته‌واو بوون و گشت تاییه‌تمه‌ندیه‌كانى كۆيله‌یه‌تیان به‌سه‌ردا برابوو، كر‌ده‌كانى كڕین و فرۆشتنى زه‌وى و زاره‌كان به‌سه‌ریاندا ده‌چه‌سپا و له‌ سه‌روه‌ریكه‌وه‌ ده‌فرۆشرانه‌ سه‌روه‌ریكى دیکه‌.

زۆرێك له‌ جووه‌كان چوونه‌ زانكۆى جۆراوجۆر، به‌لام دواى ده‌رچوونیان پووبه‌پووى ته‌نگ‌چه‌له‌مه‌ و گرفتى توند ده‌بوونه‌وه‌. جا بۆ سپرنه‌وه‌ی ئه‌و نادادپه‌روه‌رى و سته‌مه‌، قه‌یسەر فه‌رمانى ده‌رکرد جووه‌كان له‌ پۆست و كاروباره‌كانى نیۆ حکومه‌تدا وه‌ریگ‌ری‌ن و

پینگه‌شیان پی بدری له هەر شوئینیکی پوووسیا بیانه‌وی نیشته‌جی بین.. له‌گه‌ل هاتنی سالی ۱۸۷۹شدا جووه‌کان دکتور و په‌رستار و دکتوری ددان و پیاوانی کار و پیشه‌کانیان لی هه‌لکه‌وت، پینگه‌شیان پی درابوو له هەر شوئینیکی پوووسیا به ئاره‌زوی خویان نیشته‌جی بین.

له‌گه‌ل نه‌مه‌یشدا، سه‌رکرده جووه‌کانی بزوتنه‌وه‌ی شۆپشی جیهانی له‌سه‌ر ئاماده‌کاری بق هه‌لگیرساندنی شۆپشیکی جیهانی به‌رده‌وام بوون.. کۆمه‌له و گرووپه تیرۆرستییه‌که‌یان قه‌سابخانه دوی قه‌سابخانه‌یان ده‌نایه‌وه و تیده‌کۆشان پالپه‌ستی نه‌و پۆشنه‌یرانی پوووسیا وه‌ده‌ستبێنن که نه‌وانیان په‌ت ده‌کرده‌وه، له‌لایه‌کی دیکه هه‌ولی به‌رده‌وامیان ده‌دا بیرۆکه‌ی یاخه‌یوون و شۆپش بخه‌نه‌ می‌شکی جه‌ماوه‌ری کارگه‌ره‌وه.. له سالی ۱۸۶۶دا په‌که‌مین هه‌ولی تیرۆکردنی قه‌یسره‌ ئه‌لیکسانده‌ری دووه‌میان خسته‌ گه‌ر، به‌لام ناویراو به‌ موعجیزه له هه‌ردوو هه‌ول و پیلانی کوشته‌که‌دا به سه‌لامه‌تی ده‌رچوو.. جووه‌کان ده‌سته‌به‌ردار نه‌بوون و نه‌مجاره له سالی ۱۸۸۱دا له مالتیکی جووله‌که به ناوی هسیا هلفمان له هه‌ولی سییه‌می تیرۆکردنیدا ئه‌لیکسانده‌ریان له‌نیو‌برد.

ئه‌وجا له و کاته‌ی هه‌یزه شۆپشگه‌یژه‌کان له نیوه‌خودا به گشت ئامراز و هه‌کاریکی پێتتچوو حکومه‌تی پوووسیایان په‌وگیر ده‌کرد، هه‌یزه نه‌هینیه‌یه‌کان له مه‌ل‌به‌ند و پینگه‌کانی خویاندا له ئینگلترا و سويسرا و ویلايه‌ته په‌که‌رتوه‌کاندا تیده‌کۆشان پوووسیا له جه‌نگی بریتانی تیه‌وه‌بگلینن، چونکه له جه‌نگیکی وه‌هادا هه‌یج کام له‌ر‌ئود ئیمپراتوریایه نه‌یانده‌توانی هه‌یج ده‌سته‌که‌وتیکی به‌رچاو وه‌ده‌ستبێنن.. ده‌ر نه‌نجامه‌که‌شی نه‌وه ده‌بیست هه‌ر‌ئود ولات له پووی مادیه‌وه لاواز

ده بن و ده بنه نیچیریکی سانای پیلان و چالاکیه کانی داهاتوی شوپش.

پرفیسور گولدوین سمبسی ماموستای میژووی هاوچرخ له زانکوی ئوکسفورد له ژماره ی تشرینی یه که می سالی ۱۸۸۱ ی گوفاری سه ده ی نۆزده یه مداء، نووسیویته ی: من دواچار که له ئینگلترا بوم، له سه ر لیواری جهنگی دژ به پووسیا بووین.. جهنگه که ش سه رانسه ری ئیمپراتوریایه که ی تیوه گلاند.. به رژه وهندییه کانی جووله که له نه روپادا وای ده خواست پۆژنامه ی فییه ننا وهک هۆکاریک به کاریینی، گوفاره که ش نه وپه ری هه ولی خۆی خستبووه گه ر و دته ی ده داین بچینه نیو جهنگه که وه.

تیرۆکردنی بابای بچکۆله ی پووسییه کان (قهیسه ری پووسی) بووه هۆی توو په بوونیکی به رفراوان، له زۆر شوینی پووسیا دا دژ به دانیشتوانی جووله که کاری توندوتیژی کران.. حکومه تی پووسیش بۆ پازیکردنی دلی که سه په سمییه کانی پووس یاسایه توندوتیژه کانی ئایاری خسته واری کردارییه وه، نه و که سانه گوتبوویان: نه گه ر سیاسه ته نه رم و لیپورده که ی نه لیکسانده ری دووه م بۆ پازیکردن و هینانه کایه ی به رژه وهندییه کانی جووله که به س نه بووه، ئیدی له مرق به دواوه جگه له کۆنترۆلکردنی ته وای پووسیا هیچ شتیکی دیکه پازییان ناکات.. به مشیوه یه و بۆ جاری دووه م گه لی جووله که بوونه قوریانیی نه و تاوانکارانه ی خۆیان وهک پێبه رانی جوو ناساندبوو.

شاندیکی جووله که به سه رۆکایه تی بارۆن گینزیبرگ له ۲۳ ئایاری سالی ۱۸۸۲ دا وای بینینی قهیسه ر نه لیکسانده ری سییه میان کردبوو بۆ نه وه ی له هه نه ر یاسایه کاندان نا په زایی ده ریجن..

قہیسہ ریش بہ لٹینی پتپرہ وکردنی پکاریکی سہ رانسہری دابور ل
 مہ سہ لہ کہ دا، بہ تاییہ تیش نہ وہی پتوہ ندیی بہ قہیرانی نیوان جوولہ کی
 و نا جوولہ کہ کانی نیو ٹیمپرا توریای پووسی اوہ مہ یہ .. لہ سنی
 نہ یلوولدا نہ م راگہ یہ ندر اوہی بلاوکر دہ وہ: ماوہ یہ کہ حکومت
 نہ وہ پری گرنگیسی خقی بہ جوولہ کہ و گرفتہ کانیان داوہ، مہ روہا
 پہ چاوی دقخہ تراژیدیہ کی دانیش تووانہ گہ شہ سہ ندوہ کی
 مہ سیحییہ کانی کردوہ کہ بہ ہوی مہ سہ لہ پتپرہ وکراوہ کانی نیو کار و
 دارایی جووہ کانہ وہ دوو چاری بوونہ تہ وہ .. لہ ماوہی بیست سالی
 رابردودا جووہ کان ہر تہ نیا بہ کونتر و لکردنی باز رگانیہ کان و گشت
 کاروبارہ کان دہستیان مہ لئہ گرتوہ، بہ لکو زہ وییہ کی زوریشیان لییان
 کرپتوہ و کیلانی بہ شیکی زوری زہ وییہ کانیشیان خستوہ تہ ژتر
 دہستی خویانہ وہ ... ژمارہ یہ کی کہ می جووہ کان نہ بیٹ، بہ شی ہرہ
 زوریان بہ شتوہ یہ کی گشتی نہ ک ہر مہ ولی خویان بق دہ ولہ مہ ندبوون
 و سوودگہ یاندن بہ حکومت تہ رخان نہ کردوہ، بہ لکو بہ فروقیلہ
 پیچاوی پیچہ کانیان گہ لی پووسی شیان لہ خستہ بردوہ .. خہ لکی مہ ژار لہ
 دہست نہ م پہ فثارہ یان کہ وتوونہ تہ نیو چہ رمہ سہری و نہ مہ مہ تیہ وہ،
 ناپہ زایی ماوولاتیان گہ یشتوہ تہ ناستیکی بہ رز، نہ مہ پیش لہ و کارہ
 توندوتیزانہ دا بہ دیار کہ وتوہ کہ گہ ل دژ بہ جوولہ کہ نواندوویانہ ..
 حکومت مہ ولی بی وچانی خستہ گہ پ جووہ کان لہ چہ وسانہ وہ و
 قہ سابخانہ خویناوییہ کان پزگار بکات، بہ لام لہ ژتر گوشاریکی زقد
 گہ وردہ دا تہ نیا نہ وہی لہ دہست دی چہ ند یاسایہ کی توندوتیز پتپرہ و
 بکات، بقنہ وہی گہ ل لہ دہست چہ وسانہ وہ و کارہ بہ دخوازہ کانی
 جوولہ کہ بہنیتیہ دہرہ وہ.

بەسندکردنی یاسایەکانی ئایار ھەر تەنیا تۆلە ی کۆژانی قەیسەر
ئەلیکساندەری دووھم نییە، بەلکو دەرنەنجامی ئاگادارکردنەوێ
حکومەتی ھۆسینی لەلایەن کەسانی بواری ئابوورییەو، ئامادەچیش
لەو ئاگادارکردنەوێە دانانی سنووریکە بۆ چالاکییە ناپەرەوایەکانی
جووھەکان، چونکە ھەرپەشە ی وێرانکردنی ھۆسیا دەکەن، گەرچی
ئەوان ٤,٢٪ دانیشتیروانی ئیمپراتۆریایە کە پێکدەھێنن.

تێۆتۆر ھێرتزل جوولەکە ی ئەلمانی کاتێک سیاسەتە
ناسامییەکانی کارل پیتەری بە جووھەکان پادەگەیاندا، گومانی بەنیو
جووھەکاندا بلاو دەکردووە و دەیکوت بەخێزایی بەنیو گەلی ئەلمانیدا
بلاو دەبێتووە... ھێرتزل پێشنیازی دامەزراندنی پێکھراویکی جوولەکە ی
کرد بەناوی (بزووتنەوێ گەپانەوێ بۆ ئیسرائیل بەناوی پارێزگەوانی
جوولەکە).. ئەمەیش سەرەتای سەرھەلدانی بزایی زایۆنیزم بوو.

ئوای ئەوێ قەیسەر ئەلیکساندەری سێیەم حکومی خۆی بۆ
سەرژەنھتکردنی جوولەکە دەرکرد و بەپرەسیارییەتی دۆخی
ھەراوژەنا و بیسەرۆبەری و تێکدانی ئابووری ئیمپراتۆریای خستە
ئەستۆیانەو، چەند سەرکردە یەکی بزووتنەوێ شۆپشگێپی، پارسی
شۆپشگێپی سۆسیالستییان دامەزراند... ئەرکی پێکخستنی ئەو پارتەش
دراپە پیاویکی توندوتیژی بێبەزەیی بەناوی گیرشۆنی... ھەروەھا
پێکخستنی کەرتە شەپکەر و چەکدارەکەش خرابە ئەستۆی پەنۆ
ئەرنفی بەرگدروو... سەرکردەکانی بزووتنەوێ شۆپشگێپی جەختیان
لەو دەکردووە و بەردەوام دەیانگوت پێویستە کەسانی نا جوولەکەش
بێتە پیزی بزووتنەوێکەو.

له‌گه‌ن دروستکردنی شپ‌زه‌یی و شله‌ژانی کرنکاری و هینانه‌کایه‌ی دۆخیکی خراپ له‌نیۆ چینه‌کانی جفاکی پوووسیدا، پارتیه‌ شۆپ‌شگێره‌کان له‌نیۆان سالی ۱۹۰۰ و ۱۹۰۶ دا گرفت و ته‌نگوچه‌له‌مه‌ی ئایینیان ده‌خولقاند تا گه‌یاندییانه‌ ناستی هه‌لچوون و ته‌قینه‌وه‌.. تروپکی نه‌ر ته‌نگوچه‌له‌مه‌ و گرفتانه‌ش زه‌مینه‌ی هاتنه‌ کایه‌ی چه‌ند پووداوێکی کوشتن و تیرۆکردنی به‌کومه‌ل بوو.. له‌ سالی ۱۹۰۵ دا ته‌قینه‌وه‌که‌ وه‌ك شۆپ‌شیک پووی دا.

ئه‌و که‌سییه‌تییه‌ په‌سمییانه‌ی به‌شی تیرۆری پارتی شۆپ‌شگێر تیرۆری کردن، بۆگولییۆفی وه‌زیری په‌روه‌رده‌ بوو و له‌ سالی ۱۹۰۱ دا له‌نیۆیان برد. ئه‌م پووداوه‌ش وه‌ك پیشاندانی توو‌په‌یی جووه‌کان بووه‌ له‌هه‌نبه‌ر ئه‌و سیاسه‌ته‌ په‌روه‌رده‌یییه‌ی یاسایه‌کانی ئایار له‌خۆی گرتبوو، چونکه‌ ژماره‌ی ئه‌و جووله‌کانه‌ی دیاری کردبوو که‌ پێگه‌یان پێ ده‌دا بچنه‌ خۆی‌دنگه‌ و زانکویه‌کانی ده‌وله‌ته‌وه‌.

له‌ سالی ۱۹۰۲ دا سیباگینی وه‌زیری ناوه‌خۆ تیرۆر کرا، ئه‌مه‌یش دیسانه‌وه‌ وه‌ك توو‌په‌یی جووله‌که‌ بوو له‌هه‌نبه‌ر یاسایه‌کانی ئایاردا که‌ نه‌یده‌ه‌یتشت جووه‌کان له‌ ده‌ره‌وه‌ی گه‌په‌ك و کومه‌لگه‌ تاییه‌ته‌کانی خۆیاندا نیشته‌جێ بێن.

له‌ سالی ۱۹۰۲ دا بۆگدانۆفچی حاکی یۆفا تیرۆر کرا.. له‌ سالی ۱۹۰۴ دا فیشیلیف فۆنی بیلیری سه‌رکوه‌زیران کوژرا. له‌ سالی ۱۹۰۵ دا په‌که‌مین چه‌خماخه‌ی شۆپ‌شگی گشتی له‌ پوووسیا داگیرسا، دۆق سترگیۆسی خالی قه‌یسه‌ر له‌ ۱۷ فێبرایر کوژرا.. له‌ کانونی په‌که‌می سالی ۱۹۰۵ دا جه‌نه‌پال دۆبراسۆ شۆپ‌شگێره‌کانی چه‌وسانده‌وه‌، به‌لام له‌ سالی ۱۹۰۶ دا تیرۆریان کرد.

دوای نه‌وه‌ی قه‌یسه‌ر جووله‌که‌کانی سه‌رزه‌نشترد و توبالی سه‌ره‌لدانی دق‌خه خراپه‌که‌ی پووسیای خسته نه‌ستویان، بارون گینزیرگ چهند رینماییه‌کی پینگه‌یشته بۆ نه‌وه‌ی له‌پیتاوی مه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ی نیم‌پراتوریای پووسیا هه‌ول و کوششی خۆی بخاته‌گه‌ر... به‌شیک‌ی پیلانه‌که‌ش دروستکردنی پشتیوی و بیتسه‌روبه‌ریی نۆ پیزه‌کانی سوپای پووسیا بوو له‌خۆره‌لاتی دوردا به‌هۆی تیکدانی مه‌له‌کانی هاتووچوو له‌سیبیریاوه دق‌خه‌که‌یان دروستکرد... نه‌مه‌یش بووه هۆی نه‌وه‌ی یارمه‌تی و پێداویستی نه‌گاته سوپای وشکایی و ده‌ریایی پووسیا.

له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه نه‌فسه‌ریکی ده‌ریاوانیی پووسی فه‌رمانی به‌که‌شتیه‌کانی کرد، که‌شتیه‌گه‌لیگی راوچیایی بریتانی له‌ده‌ریای باکووردا وه‌به‌ر گولله‌بدن.. کاردانه‌وه‌ی میلیی هه‌ن‌به‌ر نه‌و پووداوه زۆر توندوتیژ بوو، پووسیا‌یان گه‌یانده دق‌خیک‌ی نزیک له‌مایه‌پووجی... ئابلقه‌شیان خسته سه‌ر بازرگانی و ئالۆیره‌کانی پووسیا.. له‌سالی ۱۹۰۴ و دوای تیوه‌گلاندنی پووسیا له‌جه‌نگی هه‌ن‌به‌ر یابان، ده‌ستگه‌ی پۆچیلد به‌لینه‌کانی خۆی شکاند، یارمه‌تی دارایی پشکیشی پووسیا نه‌کرد، له‌هه‌مان کاتیشدا کۆمپانیای کۆهن-لۆب و هاویه‌شانی له‌نیویۆرکدا قه‌رزیک‌ی زۆریان به‌خشیه‌ی یابان.

له‌چاپی سالی ۱۹۴۷ و له‌به‌رگی دووه‌م و لاپه‌ره‌ ۷۶ ی ئینسکۆلۆپیدیای بریتانیدا هاتوه: وه‌زیری پووسی بۆ وه‌ده‌سته‌پێنانی پاره‌وپوول نه‌وپه‌ری توانای خۆی خستبووه‌گه‌ر... حکومه‌تی پووسی له‌گه‌ل‌خانه‌واده‌ی پۆچیلد که‌وته دانوستان بۆ نه‌وه‌ی قه‌رزیک‌ی زۆری ده‌ستگه‌وی.. هه‌ردوو لا پێککه‌وتنامه‌یه‌کی مه‌به‌ده‌نیان مۆرکرد، به‌لام

پۆچیلدییەکان بە وەزیری داراییی پووسیایان ڕاگەیاند نەگەر توندوتیژی و چەوساندنەوه‌کانی دژ بە جووله‌که‌ ڕانه‌گرن، ئەوا بنەماله‌که‌ ناچار ده‌بی‌ت له‌ گرتیه‌سته‌که‌ پاشگه‌ز بێته‌وه‌.. پێداویستییه‌ بێ چەندوچۆنه‌که‌ی خه‌زێنه‌ی پووسی یه‌کێک بوو له‌ هۆیانه‌ی بووه‌ هۆی هێنانه‌کایه‌ی هاوپه‌یمانیی فڕه‌نسی- پووسی، هه‌روه‌ک چۆن په‌یماننامه‌ی بسمارک بۆ بێلایه‌نیی هاویه‌ش کۆتایی پێ هێندرا.

ده‌سته‌که‌ی یه‌عقوب شیف له‌ نیویۆرک هه‌ر له‌ سالی ١٨٩٧وه‌ پاره‌وپوولی بۆ تیرۆرسته‌کانی پووسیا دا‌بین ده‌کرد.. له‌ سالی ١٩٠٤ه‌دا پاره‌ی بۆ ئەو شۆرشه‌ ته‌رخان کرد که له‌ سالی دواتردا هه‌لگیرسا. هه‌روه‌ها یارمه‌تیده‌ری پێک‌ه‌ستنی هه‌لمه‌تییکی جیهانی بوو بۆ ئەوه‌ی شۆرشی سالی ١٩١٧ پاره‌ی بۆ ته‌رخان بکری، ئەم شۆرشه‌ش یه‌که‌مین ده‌رفه‌تی به‌ ده‌سته‌که‌ی یه‌عقوب و هاویه‌شه‌کانی په‌خساند بیه‌رۆزی تایبه‌ت به‌ دکتاتۆریه‌ت بخه‌نه‌ واری کردارییه‌وه‌.

ئه‌لیکسانده‌ر ئۆلیانۆف له‌ کو‌ده‌تایه‌ک به‌شداریکرد که ئامانجی تیرۆکردنی قه‌یسه‌ر ئه‌لیسکانده‌ری سێیه‌م بوو.. به‌لام کو‌ده‌تایه‌که‌ شکستی هێنا، ئه‌لیکسانده‌ر ئۆلیانۆف ده‌ستگیرکرا و حو‌کمی کوشتنی به‌سه‌ردا درا.. ئەمه‌یش هۆیه‌ک بوو بۆ ئەوه‌ی فلادیمیتری برای خۆی بۆ پرسی شۆڕ ته‌رخان بکات، ناوبراو بووه‌ ئه‌ستێره‌یه‌کی دره‌وشاوه‌ و له‌ توندوتیژی و ده‌سته‌ه‌لاتدا پێگه‌یه‌کی به‌رزى داگیرکرد، تا بووه‌ سه‌رۆکی پارتی به‌لشه‌فی، ناویشی له‌ خۆنا (لینین).. دواتر بووه‌ ده‌سته‌ه‌لاتداری په‌ها و یه‌که‌می یه‌کییه‌تی کۆماره‌ سۆسیالیسته‌کانی سۆفییه‌تی.

لینین له زانکو خويندبوی... خويندکارانی جووله که باوه پریان
پنی میتابو کاتی نه وه هاتوه ته ختی چینی دهسته لاتدار ژیر و ژوور
بکات بق نه وهی جه ماوه ر خوی حوکی خوی بکات.

لینین وه نه سستیره یه کی دره وشاوهی تاسمانی پلشنبیره
بیرمه نده کان دره وشایه وه، کاتیکیش ته مه نی سی سال ده بیت ده چپته
پری پارتی شوقشگتپه وه... لینین له سالی ۱۸۹۵ دا ده چپته سویسرا،
نه وکات ته مه نی ۲۵ سال ده بیت، بق نه وهی بلیخانوف ببینی که له
پووسیا هه لاتبور.

لینین و بلیخانوفی ناجووله که له سویسرا دا چوونه پری
لیرازاسولچ و ب. نه کسلرود و ته مووزس تسدیریاوم، نه وانه ش هه
هه موویان جووله که بوون، کومه له یه کی مارکسیان به مشیوه یه کی
جیهانی پیکهینا و ناویان لی نا کومه له ی پزگارکردنی کرکاران.

هه وه شوقشگتپه له بارچووه که ی سالی ۱۹۰۵ باوه پریان به
لینین هینا تاکه پتگی سه ره لدانی شوقشگی سه ره که ونوو،
پتکستن لیژنه یه کی نیوده وه تییه بق نه وهی نه رکی ناماده کردنی
پلانتک بگرتنه نه ستو... به مشیوه یه لینین کومفترنی دامه زرا، نه مهیش
لیژنه یه کی مه رکه زنی نیوده وه تییه بق پیلاندانانی شوقشگتپانه.

لوی نه وهی پا و بچوونی لینین له سه ر سیاسته تاییه ته کانی
جنگیر بوو، له گه ل مارتوف گه رانه وه پووسیا بق نه وهی هه لمه تیکی
پاره کوکرنه وه پتکستن، نه وه لمه ته ش پتکها تبوو له کرده کانی
هه ره شه و دزینی پاره ی نیو بانکه کان و چهندان کاری دیکه ی ناپه وا...
لینین پاساویتی بق نه مه هه بوو و ده یگوت: زود لوتیکییه پاره ی نه و
خه لکه ببردنی که وا بق سه رنگونکردنی حکومه ته که یان هه ول خراوه ته

گەپ... لىنېن سوۋېيولە سەرئەۋەي يەككە لە بەرنامەكانى مەشھۇر كىرىن بە كەسانى تازە ھەلگۈتۈۋى نىۋ پارتەكەي چۈننىيەتتى دىزىنى پارەي بانگەكان و تېكەكان و پوۋخاندنى بىنگەكانى پۇلىس و پاكتاۋكردنى ناپاك و سىخۇرەكانىيان بېت.

پاستىيەكەي چەند سەركردەيەكى يەكەمى كۆمۇنىستەكان بە چىنى كرىكارانەۋە پەيۋەستىبون... ئۆدبەشىيان پۇشنىبىرى ئۆد باش و ھەلگەۋتۈۋى بون... لە سالى ۱۸۹۵دا زىجىرەيەك ئاشوۋوب و شىپىزەبىيان نايەۋە، ھەندىك لە و ئاشوۋوبانە بونە كارى تېكەرانە... بەمشىۋەيە بىنەمايەكى سەرەكىي پىلاندانانى شۇپىگىرپىيان دانا بۇ ئەۋەي پوۋداۋە بچوۋكەكان بىكەنە كارى تېكەرانە و پوۋبەپوۋبونەۋەي پاستەخۇي نىۋان گەل و پۇلىس بھىننە ئاراۋە.

لىنېن و مارتۇق و چەند شۇپىشگىرپىكى دىكە دەستگىركران و خرانە زىندانەۋە، لىنېن لە سالى ۱۸۹۷ ماۋەي دەستگىرپوۋنەكەي تەۋاۋ بوۋ. لىنېن و ئنە جۈۋلەكەكەي و دايكى چوۋنە دوۋرخاۋگە... لىنېن و مارتۇق و بۇترىسۇف لە ماۋەي نەفىكرانەكەشىاندا لەسەر ئەۋە پىككەۋتن لەۋاۋى دوۋرخانەۋەيان پۇژنامەيەك دەرىكەن، ئەۋ پۇژنامەيە كۆكەرەۋەي بىرمەندەن و وزە ئەقلىيەكانى نىۋ ھىزە شۇپىشگىرپەكان بېت كە تا ئەۋ كاتىش بەسەر چەند پارتىكى جۇداۋجۇردا دابەش بىبون.

ئۋاۋى ئەۋەي لىنېن لە سالى ۱۹۰۰دا ماۋەي حۈكەمەكەي تەۋاۋكرد، پۇژنامەي ئەبىسكراۋاتا (چەخماخەي) دەركرد... ئنەكەي لىنېن سكرىتېرى دەستەي نوۋسەرانى پۇژنامەكە بوۋ... ماۋەيەك پۇژنامەكە لە مىۋىخى ئەلمانىا لە چاپ دەدرا، بەھۋى تۇپىكى نەيىنى سەر بە

ماسۆنیه کانی نهنجومهنی مهزنی خۆره لاتره چه ند دانه یه کی به قاچاغ ده بردرایه پووسیا و چه ند ولاتیکی دیکه .

پۆژنامه که داوای به پۆوه چوونی کۆنگره یه کی ده کرد بۆ نه وه ی کۆمه له و گرووپه هه مه چه شنه کانی مارکسی یه کبخزین و مه له بند و پێگه ی سه ره کیشیان له برۆکسل بێت. له و کۆنگره یه دا دیموکراسییه سۆسیالیسته کانی پۆله ندای سه ره به پۆزا لۆکسمبۆرگ و کۆمه له ی پزگارکردنی کار و کۆمه له ی ماکسیمالییه کان به شدارین.. به لام پۆلیسی به لجیکی چه ند پتۆشوینێکی دژی گرت به ره، نه مه یش وای له نه ندامان کرد به ره و له نده ن بچن.. نه و کۆنگره یه گرنگیه کی مینۆویی هه یه، چونکه له نئویدا جیا بوونه وه یه کی باوه پی له نئوان نووسه رانی پۆژنامه ی (چه خماخه) پووی دا، لینین بووه پێ به ری کۆمه له ی به لشه فیککی و زۆرینه یان پێکده هینا، مارتوفیش بووه پێ به ری کۆمه له ی مه نشه فیککی که مینه .

مه نشه فیککیه کان له سالی ۱۹۰۵ و داوی پووداوه کانی به کشه ممه ی خویناوی که تۆباله که ی خرایه نه ستۆی قه یسه ره وه، له پووسیا شۆپشه که یان به رپا کرد.. به لام نه وانه ی به داوی راستیه کاندای چووبوون، به لگه ی ته وایان ده ستکه وتبوو پووداوه که به ئامانجی وروژاندنی تووچه یی و رقی دژ به قه یسه ره له نئۆ پیزی کرێکارانی نا جووله که، پێشوه خت نه خشه و پیلانی بۆ کیشراوه و له لایه ن چه ند کۆمه له یه کی تیرۆستییه وه جێ به جێ کراوه.. نه و پووداوه پێگه ی بۆ بنووتنه وه ی شۆپشگێپی خوشکرد پشت به هه زاران ژن و پیاوی نا

جوله‌که بیه‌ستن که تا نه و پۆزه پەر له کاره‌ساته‌ش پشتگیری
قه‌یسه‌ریان ده‌کرد و به باوکی بچوک ناویان ده‌هینا.

له ٢٢ کانوونی دووه‌مدا له کارگه زه‌به‌لاحه‌کانی بۆتیلو‌فی
پوترسبۆرگدا چه‌ند شه‌لانیکی کرێکاری سه‌ریان هه‌لدا و تیایدا داوای
مانگرتنی گشتی کرا.. به‌لام باوکه‌ گابوون کوتی به‌ گفتوگۆی پاسته‌خۆ
له‌گه‌ڵ قه‌یسه‌ر گه‌فته‌کان چاره‌ ده‌کات.. له پۆنێ یه‌کشه‌مه‌ی ٢٢ی
کانوونی دووه‌مدا باوکه‌ گابۆن پێپێوانیکی گه‌وره‌ و ناشتیانه‌ی
پێکخست، تیایدا هه‌زاران کرێکار به‌ ژن و منداله‌کانیان هه‌
به‌شداربوون.. پێپێوانه‌که به‌ره‌و ده‌رگه‌ و ده‌روازه‌کانی قه‌یسه‌ر ملی
نا.. به‌پێی چه‌ند راپۆرتیکی پاست و دروست پێپێوانه‌که نۆر پێکوپێک و
سیستماتیک بوو.. به‌شدارانی پێپێوانه‌که چه‌ند لافیته‌یه‌کیان هه‌لگرتبوو
که دروشمی پشتگیریکردنی قه‌یسه‌ریان له‌سه‌ر نووسرابوو.. له‌به‌رده‌م
ده‌روازه‌کانی کۆشکه‌که‌دا و به‌بێ هیچ جوهره‌ هۆشداری و ناگادارییه‌کی
پێشوه‌خته، چه‌ند ده‌ستدپێژیکی چپی گولله‌ کران و وه‌ک داس
کرێکارانیان دووریه‌وه‌ و ناشووب و هه‌لوه‌نا له‌نیو پێپێوانه‌که‌دا
په‌یدا بوو.. سه‌تان کرێکار له‌گه‌ڵ خانه‌واده‌کانیان خه‌لتانی خوێن کران و
گۆرپه‌پانی به‌رده‌م کۆشکه‌که‌ نا‌شووبێکی گه‌وره‌ و تراژیدی تێکه‌وت..
له‌و پۆنیه‌وه‌ نه‌و پووداوه‌ به‌ (٢٢)ی کانوونی دووه‌می خوێناوی
ناسراوه‌.. نیکولای دووه‌م به‌رپرسی نۆخه‌که بوو.. نه‌و کات نه‌ک هه‌ر
له‌نیو کۆشکه‌که‌دا، به‌لکو له‌ شاره‌که‌شدا نه‌بووه‌.. به‌لام پاستیه‌که‌ی
نه‌وه‌بوو نه‌فسه‌ریکی پاسه‌وان فه‌رمانی ته‌قه‌کردنی به‌ سه‌ریازه‌کان
دا بوو.. پێشی تێده‌چی نه‌و نه‌فسه‌ره‌ فه‌رمانی سه‌روکه‌ تیرۆسته‌کانی
خۆی جێبه‌جێ کردبێ.. نه‌و کرده‌وه‌یه‌ وه‌ک چه‌خماخه‌ی بزۆینه‌ری

دایه مۆ بوو، دواى نه مه ش گېرى ئاگرى شوپش گشت شوپننكى
گرتوه.

به بى په چاوكردنى نه وهى كى به پرېسى نه و پوداوه بووه،
دوړنه دجامه كې بووه هوى نه وهى دهيان هزار له و كړيکارانه ي
پشتگيرى قهيسهريان ده كرد بچنه پړى پارتى سوسياستى
شوپشگيريه وه و ناگره كه شاره كانى ديكه شى گرتوه.. قهيسه
ويستى شوپشه كه كې بكات، له سهره تاي مانگى شوپاته وه فهرمانى
كرد له لايه ن ليژنه ي شيدلوقسكيه وه ليكولپنه وه له پوداوه كه بكرى..
له مانگى ئابدا پايگه ياند ناماده كارييه كان بۆ پيكيه تاني نه دجوومه نتيكى
نوينه رايه تيمى ياسادانانى ديموكراسيانه بـرده وامن، دواتر نه و
نه دجوومه نه به (دوما) ناسرا.. پيشنياز كرا ليپورننكى سهراسه رى بۆ
زنداننه سياسيه كان دهرى كړى.. له ژيړ كاريگه رى نه و ليپورنه شه وه،
لينين و به لسه فيكييه كان له تشريني به كه مدا گه پانه وه پوسيا.

به لام له گال نه و هـول و كوششه وه قهيسه نه يتوانى پنگه له
فراوانبوونى پانتايى شوپشه كه بگرى.

يه كيه تيمى كړيکارانى هيلى ئاسننى سهر به مهنشه فيكه كان له
۲۰ نوځتوبه رى سالى ۱۹۰۵ دا مانگرتنى گشتيان پاگه ياند.. له ۲۵
همان مانگدا مانگرتنه كه فراوانبوو و مؤسكو و سمولنسك و كيرسك و
چندان ولاى ديكه شى گرتوه.. له ۲۶ همان مانگدا حكومه تى
شوپشگيرى پيترسبورگ پيكيهات.. نه و حكومه ته له ژيړ دهسته لات و
هموونى مهنشه فيكه كانى نيو پارتى كارى سوسياستى ديموكراتى
پوسيدا بوو، گهرچى پارتى سوسياستى نوينه ر بوو.. به كه مين
سهرى كيكيشى مهنشه فيك سبورديسك بوو. به لام زقد به خپرايى گوردا

و جۆرجى نۆسارى له شوين دانرا. جۆرجيش له سەر دهستی تروٲسكى لادرا و ناوبراو له ٩ى كانوونى يه‌كه‌مى سالى ١٩٥٠دا ب‌ووه سەرۆك. له ١٦ى كانوونى يه‌كه‌مدا ه‌يزه سهريازىبه‌كان تروٲسكى و ٣٠٠ نه‌ندامى حكومه‌ته شۆڤشگيرىبه‌كه‌يان ده‌ستگير كرد.. له‌ئێو نه‌و گيراوانه‌دا تاكه يه‌ك به‌لشه‌فيكى گرنگ و به‌ناوبانگى تيا‌دا نه‌بوو.

به‌لام شۆڤش كوتايى نه‌هات.. به‌لكو له ٢٠ى كانوونى يه‌كه‌مدا جووله‌كه‌يه‌ك به‌ناوى بارفۇس ده‌ستى به‌سەر ده‌سته‌لاى به‌پ‌ئوه‌برنى شۆڤشى نويدا گرت، له پيترسبۆرگدا داواى مانگرتنىكى گشتىي كرد، ٩٠,٠٠٠ كرێكار وه‌لامى داواكارىبه‌كه‌يان دايه‌وه.. له پ‌ئوى دواتريشدا ١٥٠,٠٠٠ كرێكار له مۆسكو مانيان گرت.. له ٣٠ى ديسيمبه‌ردا هه‌ندىك يه‌كه و نه‌فسه‌رگه‌پانه‌وه كه ه‌يشتا لايه‌نگرى قه‌يسه‌ر بوون و به‌شپ‌وه‌يه‌كى زۆر سهر ده‌سته‌لايان گرت‌وه ده‌ست.. به‌مشپ‌وه‌يه سنوورێكيان بۆ شۆڤش دانا.. قه‌يسه‌ر نيكولا به‌لینه‌كه‌ى خوى گه‌يانده سەر و د‌قما دامه‌زێندرا و نه‌ج‌وومه‌نى ياسادانان هه‌لب‌ژێردرا.

له سالى ١٩٠٧دا كۆنگره‌ى پ‌ئىنجه‌مى پارتى كارى سۆسيالستىي ديموكراسى پ‌ووسى له لنده‌ن به‌پ‌ئوه‌چوو.. نه‌و كۆنگره‌يه داواى كرد لى‌كۆلینه‌وه سه‌باره‌ت به‌ له‌بارچوونى شۆڤشه‌كه ب‌كرى.. لينين ه‌وى شكسته‌كه‌ى خسته پال نه‌بوونى هاوكارىي ن‌يوان مه‌نشه‌فيك و پ‌ئيه‌ره‌كانى ديكه‌ى شۆڤش، هه‌روه‌ها داواى سياسه‌ت و كارى يه‌كگرت‌وانه‌ى كرد.

مارتۆف گوزى خوى له لينين وه‌شاند‌وه و به‌وه ت‌قمه‌تبارى كرد له پ‌ئيشگىشكردنى نه‌و يارمه‌تیی به‌كه‌مه‌رخه‌م ب‌ووه كه ب‌ئ سهرخستنى شۆڤشه‌كه پ‌ئويست بوو.. به‌تاييه‌تيش به‌وه ت‌قمه‌تبارى

کرد یارمه تیی مادیی لی بریون و دهستی به سه ردا گرتووه .. نه وهی مارتوف و پتیه رانی دیکه ی جووله که ی وه ک ئیرام مؤفیح و پۆزا لۆکسمبورگی هه راسان ده کرد، نه وه بوو لینین توانیبوی بۆ ناماده بوونی نه وه موو نوینه رانه ی کۆنگره که پاره وپوولی پتویست دهسته به ربکات ، به وهش تاوانباریان کرد له پتگی دزی و تالانی و پفاندن و ساخته کارییه وه پاره وپوول بۆ پارتیه به لشفه فیکیه که ی دابین ده کات .. هه روه ها سه رکۆنه شیان کرد له وهی په تی کردووه ته وه به شیکه ی به رچاوی پاره تالانییه کانی ژێر دهستی خۆی بۆ پتخراوی به کیه تیی مه رکه زی بنووسیت.

ئه ندامان و هه لسه و پتیه رانی کۆنگره که له کۆتاییدا هاوچاربون له سه ر زه رووره تی به رقه رارکردنی پتیه ندی و هاوکارییه کی پته وتری نێوان سه رکرده شوپشگێژه کان و به یاریان دا نه وه که سانه هه لبرژین که پۆژنامه که یان بۆ ده رده که ن، گرنگیه کی زۆریان به پڕوپاگه نده دا، هه روه ها جه ختیان له سه ر نه وه کردووه کۆی نه وه بابه ت و نووسینانه ی له پۆژنامه کاندا بلاو ده کۆتیه وه ده بی له چوارچێوه ی سیاسه تی پۆژنامه که بیت، چونکه پۆژنامه که به هیل و پتیبازی پارتیه که پابه نده .

به لشفه فیکیه کان له سالی ۱۹۰۸ دا پۆژنامه ی خۆیان به ناوی (پڕولیتاریا) ده رکرد .. مه نشه فیکه کانیش سۆستالی دیموکراسییان ده رکرد .. ترۆتسکیش بلاوکراوه یه کی نیمچه سه ربه خۆی ده رکرد و ناوی لیتا (پرافدا).

لینین له سالی ۱۹۰۹ دا پشتگیری بیمه رچی دوو سه رکرده ی جووله که ی به دهسته تینا، نه وانیش زیتوفیت و کامینیف بوون .. نه وانه

به تریکا واتا (سینه یان سیکوچکه) ده ناسران.. هاو پته تیه که شیان تا مردنی لینین له سالی ۱۹۲۴ هر برده وام بوو.

لینین بریاری دا تازیانه تی و ناستی متمانه کردن به ستالینی قوتایی نویی تاقی بکاته وه، هه روه ها ویستیشی به سه رکرده و پیته ره کانی دیکه ش پیشان بدات له پووی داراییه وه سه ریه خویه.. بز پاپه پاندنی کاریکی وه ها دو سه ره ش ستالینی پاسپارد بانکی تیفلیس ببری.. ستالینیش له و نرکه دا هاویه شیکی نر مانی به ناوی بترویان هه لبرژارد، دواتر ناوه که ی گؤپا و بووه کامؤ.. بؤسه یه کیان بز گالیسکه ی بانک که دانایه وه و بترویان مووشه کیکی تیگرت هه موو شته کانی نیو گالیسکه که ی ته قانده وه، هیچ شتیکیش به سه لامه تی و ساغی نه مایه وه تنیا سندووقیکی پته و نه بیت، سندووقه که ش ۲۵۰,۰۰۰ پؤبلی تیادا بوو.. له و پوودا وه دا ۲۰ که س کوژران.. به مشیوه یه ستالین توانای سه رکرده یی پیویستی سه لماند.

له کۆتایی شورشی سالی ۱۹۰۵ دا، نیکۆلای دووهم دهستی به پیفورمیکی پیشه یی کرد، له سه ر نه وه ش سووریو پاشایه تی پره های پووسی وه که نه وه ی نینگلیزه کان بیت و بیکاته پاشایه تیه کی ده ستوری.. نه نجوومه نی دوما دهستی به کاره کانی کرد، پیتار تۆکادیفچ سستولینی سه رۆکوه زیران یه کی که بوو له گه ورده پیفورمخاوزه کان، هه روه ها یاسایه کانی سستولین ده رچوون که مافی شارستانیان به خشییه نه و جووتیارانه ی پتزه ی ۸۵٪ تیگپای گه لی پووسیان پتکده هتئا.. پیفورمه کشتوکالییه کانیشی بووه هوی دهسته به رکرنی یارمه تی پیویستی دارایی بز جووتیاران، به شیه وه که جووتیار دهیتوانی خوی زه وییه که ی خوی بکریته وه.. باوه پی ناویرا

بهره و نه و ناراسته به ده چوو که تاکه هوکاری دژایه تیکردن و بهره نگاریوونه وهی بانگه شه کارانی پښانی کومونیسستی له ژياندا، ماندان و پالښتیکردنی بیرۆکه ی به کاربردنی تاکه که سییه .

غهم و بهرته مایی پښه ره شوپشگتپه کانیش داگیرکردن و وده سته پنیانی ده سته لات بوو، هرگیز پفقورمه کانیان به لاره گرنگ نه بوو.. له سالی ۱۹۰۶ دا کومه له یه کی تیرورستی ه ولی تیرورکردنی ستولینیان دا، مال که یان به بومب ویرانکرد.. چندان پیلانی دیکه بق پزگاریوون له ده ست نه و سه روکوه زیرانه هونرانه وه که گلی پووسی هرگیز خه ونی به که سیکي له و باشتی نه ده بیني. له شه ریکی نه گوسته چاوی سیییتمبه ری سالی ۱۹۱۱، که وده ترین وه زیری پفقورمیتستی بی هاوتای پووسی له و کاته ی له هو لیکي شاتویی شاری کیندا خه ریکی ته ماشاکردنی شانوگه ریبه ک بوو، تیرورکرا.. بکوژه که ش پاریزه ریکی جووله که بوو به ناوی مؤرخای بۆرگوف.

حکومه تی پووسی هه ولیدا دواي تیرورکرانی وه زیری ناوبراو بهرنامه پفقورمییه کانی پتپه و بکات.. له سالی ۱۹۱۲ دا دوو یاسای ده سته بهرکردنی کرێکارانی پیشه سازی، قه ره بووی نه خوشی و نه و بوداوانه ی ده کرد که به سه ر کرێکاراندا ده هاتن، پتژهی قه ره بووکردنه وه کانیش به مجوره بوون: قه ره بووکردنه وه به پتژهی دوو له سه ر سئ کرێی ناسایی بق نه خوشی و سئ چاره کیش بق بوداوه کان.. هه روه ها بق یه که مجاریش مافی په وایی و یاسایی درایه پتژنامه ی بزوتنه وه شوپشگتپه یه کان.. خویندنگه حکومه ییه کان که شه یان سه ند و ژماره یه کی یه کجار نذر له و جوره قوتا بخانانه کرانه وه.. هه روه ها چاو به یاسای هه لپژاردنه کاندایه کتپه درایه وه، بق

نهم بنووننه وهیه پیفورمیسیتیبه تهنانهت له ساله کانی جه نگیشدا و اتا ۱۹۱۴-۱۹۱۷ به رده وام بوو. له ۱۷ حوزه یزانی سالی ۱۹۱۶ دا ژماره ی سوویمه ندان گیشته ۶,۲۰۰,۰۰۰ جووتیار.. لینین گیشته نه و باوه پره ی نه گهر شوپش دوو دهیه لوا بکه وئ، پیفورمه کشتوکالییه کان پوخساری گوندی پووسی ده گون و نیدی هیزه شوپشگتیره کان ناتوانن باوه پ و متمانه وه ده سبتینن.. لینین پاستی ده کرد.. چونکه کاتیک له سالی ۱۹۱۷ دا وای له جووتیاران کرد ده ست به سهر زه وییه کانی خویاندا بگن، نه وان خاوه نی سی چاریه کی مولک و زه وییه کانی خویان بوون.

بق به دب ختی پاسپوتینیش گوشاری به دخوازانیه له سهر ژن و پیاوانی نیو دهریاری نیمپراتوری ده کرد.. ژنه نیمپراتوریش زۆر به خرابی که وتبووه ژیر کاریگه ری پاسپوتینه وه، چونکه پاسپوتین تاکه که سیک بوو توانیبوو خوینبه ربوونی کوپه بچکوله کی پابگری.

پوون و په وانه پاسپوتین هیزی ده روونی موگناتیسسیانه ی هه بووه، نه مهیش مهسه له یه ک بوو هه موو گه لی پووسی ده یانزانی.. پیده چی توانیبیتی ژنه نیمپراتور بخاته ژیر کونترولی خویه وه، بق نه وه ی قه یسه ر ناچار بکات خواسته کانی پاسپوتین به یئیتیه دی، پاستییه که ی پاسپوتین به شیوه یه کی ناراسته وخق حوکمی پووسیای ده کرد، نه مهیش بووه هوی بق و بیزاریی گه لی پووسی.

نه وهش سه لمیندراوه پاسپوتین چهند ژن و پیاویکی هتیا به نیو دهریار و کوشکه وه که پتوپه سم و سرووتی بته رستانه یان پیپه و ده کرد، پیک وه که نه وه ی له بالیه پویال و پیش هه لگیرسانی شوپشی فرهنسی له سالی ۱۷۸۹ دا به پتوه ده چوو. نه و سرووت و پتوپه سمانه له سهر بنه مایه کی زۆر پووج داپژرابوون و پییان وابوو پووجه کان ته نیا

لەو کاتەدا پزگەر دەبن که گلۆر بېنەوہ خەرەندى قوولى تاوان و
گوناهەوہ! .. پاسپۆتین تیکدەرانی ھێناپە نێو کۆشک و دەربارى
نیمپراتۆرییەوہ، ئەمەیش پێگەى بۆیان خوشکرد بە نەینىسى
کەسیبەتییە گەرەکان بزانن و دواتریش ھەرپەشەیان لێ بکەن بۆ
ئەوہى ئەو کەسەییەتیانە ھەرمانى سەرکردە تیکدەرەکانیان جێبەجێ
بکەن.

بەشى ھەشتەم

شۆرشى پروسىيا لە سالى (۱۹۱۷)

لە مانگى كانونى نوومى سالى ۱۹۱۰ دا، نۆزدە سەركردەى
بزوتنەوہى شۆرشگىچى جىهان لە لەندەن كۆبونەوہ.. دواتر ئەو
كۆبونەوہىە ناوى لىنرا كۆپەندى لىژنەى مەركەزى.

بەشدارانى نىو كۆبونەوہكە بېريارىان دا پۆژنامەى " سۆسىتال
دىموكراسىا" بكەنە پۆژنامەى گشتىى پارتەكە.. پۆبەرانى بەلشەفىك
لىنن و زىنقوفىيان وەك نووسەرانى پۆژنامەكە ھەلۋارد،
مەنشەفىكەكانىش (مارتوف و دان) پان وەك نوپەرى خۇيان لە
پۆژنامەكە داننا.. ھەرەھا (كامىنىيەف) لە دەرکردن و نووسىنى
پۆژنامەى پراڤدا وەك يارمەتيدەرى تىرتىسكى دەستىشان كرا.. لەسەر
ئەندامەكان پىويستېو لە پىناو بانگەشەكردن بۆ پىياز و ئايدىلۆژىيە
شۆرشگىچىيە ئەيتەستىيەكان چالاكى بنويفن.

ژنە ئىمپراتورى نەمسا لە سالى ۱۸۹۸ دا تىرۆر كرا، شا ھۆمبېرت
لە سالى ۱۹۰۰ و سەركە ماكىنلى لە سالى ۱۹۰۱ و گراندىق پىجىوسى
پروسى لە سالى ۱۹۰۵ و پاشاى پورتوگال و جىنشېنەكەشى لە سالى
۱۹۰۸ دا تىرۆر كران.

سەركردەكانى بزوتنەوہى شۆرشگىچى جىهانى لە ژنىف
كۆبونەوہ و بېريارىان دا وگوتيان نۆد پىويستە شا كارلۇسى پورتوگال

لابیری بۆ نهوهی کۆمار له وڵاته دا دايمه زیندری، له بهرتهوه له سالی ۱۹۰۷ فهرمانی تیرۆرکردنیان دهکرد. له کانونی یهکهمی سالی ۱۹۰۷ دا میگاهالایسی سه رۆکی (کۆپه ندی مه زنی خۆره لانی ماسۆنییه کان) له پورتوگال، چوهه پاریس بۆ نهوهی له بهردهم نهجوهه نهکانی ماسۆنیدا گوتاریک پێشکیش بکات.. بابتهی وانهکی پورتوگال، ههولی پووخواندنی پاشایهتی و پتویستی دامه زاناندنی سیستمیکی کۆماری بوو.. دواي ئهم وانهیه به چهند ههفتهیهک، ههیهکه له شا کارلۆس و کۆپه جینشینه کهشی تیرۆر کران.

فیرگونی گوتارییژی کۆپه ندی مه زنی ماسۆنییهکانی خۆره لانی له ۱۲ی شوپاتی سالی ۱۹۱۱ دا له ئیسپانیا گوتی: " دهزانن چ ههستیکی قوولی شانازی بالی به سه رماندا کێشا کاتیک شۆڕشی پورتوگالی راگهیه ندرا؟ چونکه له ماوهی چهند کاترمیژیکی کهمدا، عهرشی پاشایهتی پووختندرا و گه ل سه رکهوت و کۆمار راگهیه ندرا.. ئهمه بۆ ئهو که سانهی تازه دهستیان پێکردبوو وهک ههوره تریشقهیهکی نیو ئاسمانیکی ساف بوو. له لام ئیمه، ئهی برایانم، ئیمه دهزانین دهزانین برایانمان له پورتوگال چ پێکخستنیکی سه رسوپهتته ریان ههیه، ههروه ها دهشزانین گوپوتاویان سارد نابیتوه وه رهگیز له کارهکانیان وچان نادهن.. ئیمه نهیینی ئهو پوودوله شکۆداره دهزانین".

سه رکردهکانی بنووتنه وهی شۆڕشگیزی جیهانی و بهرپر سه بالاییهکانی ماسۆنیی نهووهی له سالی ۱۹۱۲ له سویسرا کۆبوونهوه.. له و کۆنگرهیه دا بهرپاریان دا بۆ زه مینه سازی له پیتناو جهنگی یهکهمی جیهانی ئه رشیدرۆق فرانسیس فریدیناند تیرۆر بکه ن.. له ۱۵ی

سپېتېمبېرى سالى ۱۹۱۲دا كوفارى پېښو نه نقرناسيونال دى سقستيه سيكرېت كه (م . جۈين) سهرنوسه رى بوو، له لاپه په ۷۸۷-۷۸۸دا هم وشانه نووسيبوو: پهنك پۇژۇك تيشك بخرېته سهر هم گوتيه ي كه پۇژۇك له پۇژان بهرپرستكى گهره دى ماسقونيه كان له سويسرا گوتبوى، له كاتى تاوتويكردنى پرسى جېنشېنى عهرشى نه مسا نهو بهرپرسه گوتبوى: ئهرشيدوق پياوړكى زيركه، نهوه دى جېنگه داخه نهوه به حوكمى به سهردا دراوه و له سهر پليكانه دى عهره شه كه دا ده مړى.

له ميانى دادگه بيكردنى نهو بكوزانه دى له ۲۸ دى حوزه يرانى سالى ۱۹۱۴دا جېنشېنى عهرشى نه مسا و ژنه كه يان كوشت، تيشك خرايه سهر هم گوتيه .. نهو كاره دى له سهر ابيقۇدا بهرپوه برا، بووه چه خماخه دى هه لكېرسانى ناگرى جهنگى يه كه مى جيهانى .. نهو راپۇرته كورته دى فالپوس سه باره ت به دادگه بيكردنه كه نووسيبوى به لكه يه كى سه لمېنره .. نهو راپۇرته ده يسه لمېنى خاوه ن بانه جيهانييه كان (نه دجووه نى مه زنى خۇره لائى ماسقونيه كانيان) بۇ هه لكېرساندى ناگرى جهنگى يه كه مى جيهانى به كار هېنابوو، هه روهك چۇن له نتيوان سالانى ۱۷۸۷ و ۱۷۸۹ بۇ ته قانده وه دى شۇرپشى فېرهنسى به كار يان هېنابوو .. له ۱۲ دى تشرينى يه كه مى سالى ۱۹۱۴ سه رۇكى دادگه دى سه ريانى كابرينقۇيكي بانگكرده دادگه، ناوبراو بۇمبى يه كه مى بۇ ئوتومبيله كه دى ئهرشيدوق هاوېشتبوو.

سه رۇكى دادگه گوتبوى: باسى هۇى زياترم بۇيكه .. پېش هه وله كه ت ده تزانى تانكوزيك و سيكاتوفيج له ماسقونيه كانن؟ .. نايا وهك ماسقونيه كى ريزى نهو ناوبراوانه كاريگه رى به سهرته وه هه بوو؟

كامرىنقىك: بەلى.

سەرقك: ئايا لەوانەو، فەرمانى تېررکردنەكەت بۇ ھات؟
كامرىنقىك: فەرمانى تېررکردنەم لە كەس وەرەنگرتووە... ئاكە
شتەك ماسقۇنىيەت كوردىتتى ئەو، بوو و دەى بەرز دەكردەو... لە
ماسقۇنىيەتدا كوشتن پزىكە پەيداو... سىگانقەك پىنى گوتە ماسقۇنىيەت
ماو، زىاتەر لە سالتىكە فەرمانى كوشتنى ئەرشىدقۇ فرىداندى
دەركردو.

جگە لەمانەيش بەلگەپەكى دىكەش ھەپە كەوا كۆنت زىزىنى
ھاوپىنى گيانى بە گيانى ئەرشىدقۇ پىشكىشى كوردو و گوتووتى:
ئەرشىدقۇ دەيزانى ئان و ساتى تېررکردنى نىزىكوو، پىش
جەنگ پىنى گوتە ماسقۇنىيەت ئازادەكان بىرارى تېررکردنىان دلو.

سەركردە شوقىگىرەكانى دواى سەركەوتن لە ھەلگىرساندى
ئاگرى جەنگى يەكەمى جىھانى ھەوليان دا باو، پە كرىكاران و
سەريازان بھىنن كە ئەو جەنگە جەنگى سەرمایەدارىيە... ئۆيالى گشت
پرسىكى ئالۆزىشىان خستە ئەستوى حكومەتەكانەو.

پووسيا چەند سالتىكى كەم بوو لە جەنگى شەكەتكارى ھەنبەر
يابان ماتبوو، دەرەو، ئەمەيش واىكرد كە شىكى كە شىكى پەر لە
گومان و دوودلى لە دەروونى كرىكارانى پووسيدا زۆر بەئاسانى دروست
بكرى، چونكە سوپاى ئىمپراتورىيەى پووسى لە ماو، نىوان ۱۹۱۴-
۱۹۱۶دا ئا كانوونى دوو، مى سالى ۱۹۱۷ لە نۆپرىزى سەريازى ھىزى
چەكداردا لە نزیكەى ۲,۰۰۰,۰۰۰ قورىانى دابوو و باشترینى كەجەكانى
خۆى لە دەستدابوو.

لینین و مارتوف له سویسرا بوون، سویسراش ولاتیکی بیتلاین بوو و گشت نه خشه و پیلان و کوده تایه کی جیهانی له ویتوه هه لده چنرا.. تریتسکی نه رکی پتیکه ستنی سه تان له و شوپشگپته پووسیانه ی گرتبوه نه ستر که وه په ناهنده پوویان له ویلایه ته به کگرتووه کان کردبوو.. سه رکرده کانی مه نشه فیک له پووسیا چالاکیه تیروستیه کانیاں ده سته پیکردبوو.. له سالی ۱۹۱۷ شدا دهره تیان بق په خسا.. چهند کرده یه که به شپوه یه کی زور کارامه به پتوه چوون و بوونه هوی تیکدانی نامیره کانی پتوه ندیکردن و مه لبه نده کانی گواستنه وه و گه یاندن و ناردن کومه و پتداویستیه کان.. نه م پووداوهش له پیترسبورگ بووه هوی که مپوونه وه یه کی مه ترسیداری ماده خوراکیه کان.. نه مه له کاتیکدا پووی دا شاره که به هوی نه و کرتکاره پیشه سازییانه ی پوویان تیکردبوو به ده ست زوریوونی ژماره ی دانیش تروانه وه ده یالاند، چوونکه له نه رک و توپه راسیونه جهنگیه گاندا زور پتویستیان به و کرتکارانه هه بوو.

مانگی شویاتی سالی ۱۹۱۷ مانگیکی شووم بوو، به پنی سیستمی که م به کاره ییان و پاشکه و تکرینی خوراک په فتار ده کرا.. له مانگی ئاداردا نیگه رانییه کی گه وره بلاویویه وه.. پرنی نه و هاوولاتیییانه ی داوی نانیاں ده کرد به رده وام له درتزیووندا بوو.. له ئاداردا شه قامه کان پر بوون له خه لکی بیتکار.. قه یسه ریش هیشاکه له به ره کانی جهنگدا سه ریازه کانی به سه ره کرده وه.

سه رکرده کانی مه نشه فیک له ۷ ی ئاداردا وه که ناپه زاییه که له هه نبره که می نان، جووه کانیاں پتیکه ستن بق نه وه ی له شه قامه گاندا خوپیشاندا نیتیکی ژنانه پتیکه خن.

ژنان لە ٨ی ئاداردا خۆپیشانداوە گەرەکیان بە پێوەبرد... ئای ئەمە شۆپشگێرەکان هاتنە نێو مەسەلە کەو... چەند کۆمەلەیەکی مەلەبێژێردرویش لە چەند شوێنێکی جیا جیادا چەند خۆپیشاندا نێکی لاوەکیان پێکدەخست... هەروەها دەستەوتاقمە بەدخوازەکان لە چەند شوێنێکدا بە دیارکەوتن، سروودی شۆپشگێریان دەگوت و ئالای سووریان بەرز دەکردەو... لە چوار پێانی نیفسکی برۆسبکت و کەنالی سانت کاتریندا، پۆلیس و سەرباز بەبێ هیچ زیانیکی جەستەیی و خۆنپشتنێک بلۆهیان بە خۆپیشانداوەران کرد... پێدەچوو فەرمانەکان بە شێوەیەک درابنە سەربازەکان دیسانەو نەگلیتە نێو پووداویکی هاوشێوەی پۆزی یەکشەممەیی خۆیناویی سالی ١٩٠٥.

لە ٩ی ئاداردا ناوچەی نێوان نیفسکی و برۆسبکت و سانت کاترین تا دەگاتە ویستگەی نیکولای پڕ بوو لە جەماوەری خۆپیشانداوەر و بەهۆی فیتنەچی و کەسانی هاندەرەو جەماوەر لە جاران بووتریبوو... سوارچاکی قۆزاق ئەرکی خاوەنکردنەوی شەقامەکانیان گرتە ئەستو... ئەو سوارچاكانە تەنیا پشته شمشیریان بەکار دیتا، هیچ چەکیکی ناگرینیش بەکار نەهات... ئەو نەرمی و لێبوردەییە سەرکردە شۆپشگێرەکانی تووڕەکرد، بۆی پێنمایێ کەسانی هاندەریان کرد هەولی زیاتر بخەنە گەپ بۆنەو هەی پووبەپووبونەو یەکی راستەوخۆ لە نێوان گەل لە لایەک و پۆلیس و سەرباز لە لایەکی دیکە دروست ببیت... شۆپشگێرەکان شەوێ چەک و پەشاشەکانیان لە چەند شوێنێکی نێو شارەکاندا شارداوە.

لە مانگی ئاداردا، پووداویکی ناخۆش هاتە پێشی... جەماوەریکی زۆر لە بەردەم ویستگەی نیکولایدا کۆبیونەو... دەرووبەری کاترین

۲ی دوی نیوه پو، که سیک له نیو نوتومبیله کهیدا به گزړه پانه کهدا
تپه پری پالتویه کی له بهر بوو بڼو نه وه ی خوی له سه رما پیارزی...
پیاوه که که سیکي تقد بی نارام بوو، فه رمانی به شوفیره کهدا به نیو
خه لکدا تپه پری... نه مهیش هه له یه ک بوو ده ماری که سانی
خوپیشانده ری گرت و توو په ی کردن.

پیاوه که له نوتومبیله که یوه پاکیشرایه وه دهره وه و خه لک
به ریوونه گیانی... کاتیکیش توانی له سه ر پتیه کانی خوی بوه ستی،
به ره و نوتومبیله که ی چوو، به شیک له جه ماوهر که وتنه دوی، که سیک
بڼپیه کی سه ره وانه ته پلې سه ری... نه و کرده وه به حه زی بینینی
خوینی له جه ماوهر دا بزوات، له شه قامی نیفسکیه وه به پرتاو چوون
په دجه ره گانیان ده شکاند و کاری تیکده ریان ده کرد... نیدی شه پ
ده سته پیگرد و ناشووب بلا بوویه وه... سه ر کرده شوپشگریه گانیس
به پتی پیلانه داپژراوه که یان، له شوینه نهینیه کانی خوینا وه
خه لکیان دایه بهر گولله... نیدی جه ماوهر شیت و هار بوو هیرشیان بڼ
پولیس برد و به وه تومه تباریان کرد سه ره تا نه وان له ته قه کردن
ده سته پیشخه ر بوون، له به رانه به هر پیاویکی خویندا پولیسکټیان
سه رده بپی... دواتریش زیندانییه کان نازاد کران، بڼو نه وه ی له وه له مه ته
خویناوییه دا به شدار بن... به مشیوه به هه لومهرجی گونجاویان بڼ
حوکمی تیرور و توقاندن خوشکرد.

نازادکردنی زیندانی و تاوانکاران له ۱۱ی مارسدا دڅخکی پر
بیسه رویه ی و تیکده رانه ی هتیا به ناروه... نه دجووه نی لوماش
هیشتا که له هه ولی که مارقدان و سنوودارکردنی پانتاییی شوپشه کهدا
بوو... نامه یه کی به په له یان بڼو قه یسه ر نارد و بڼیان نوو سیبوو دڅخه که

زۆر مه‌ترسیداره، به وردی دۆخه پێ ناشووب و بیسه‌رویه‌که‌یان بۆ باسکردبوو.. به‌لام شانه‌ گۆمۆنیستییه‌کانی ئێو بواری پێوه‌ندییه‌کان نامه‌یه‌کی دیکه‌یان بۆی نووسیوو.. جا کاتێک قه‌یسه‌ر نامه‌ ساخته‌که‌ ده‌خوینێته‌وه، فهرمانی هه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ی نه‌جیومه‌نی دۆما ده‌رده‌کات.. به‌مشێوه‌یه‌ خۆی له‌ پشتگیری زۆرینه‌ی ئه‌و نه‌ندامانه‌ بێبه‌ش ده‌کات که‌ سه‌ر به‌خۆی بوون و پالێشتییان لێی ده‌کرد.

هه‌ندێک یه‌که‌ی سه‌ریازی له‌ ۱۲ی مارسدا پاپه‌رین و سه‌ریازه‌کان نه‌فسه‌ره‌کانی خۆیانمان کوشت.. کتوپر پاسه‌وان و پارێزه‌رانی قه‌لای سانت پترسبۆرگ و سانت پۆل خۆیان پاده‌ست کرد، زۆرته‌ی سه‌ریازه‌کانیش چوونه‌ پرێزی شۆرشه‌که‌وه‌.

له‌ گه‌ڵ خۆ پاده‌ستکردنی پارێزه‌ران و پاسه‌وانانی هه‌ردوو قه‌لا، لیژنه‌یه‌کی ۱۲ که‌سی له‌ دۆما پێکهات.. ئه‌م حکومه‌ته‌ هه‌رئیمیه‌ به‌رده‌وام بوو تا‌کو به‌لشه‌فییکه‌کانی سه‌ر به‌ لینین له‌ نۆفیمبه‌ری ساڵی ۱۹۱۷ پوو‌خاندیان. سه‌رکرده‌ شۆرشگێڕه‌کان نه‌رکی پێک‌ه‌ستنی حکومه‌تی شۆرشگێڕی پترسبۆرگیان گرتنه‌ سه‌تۆ، پێکه‌شیان به‌ حکومه‌تی هه‌رئیمی دا له‌ کار و ده‌سته‌لات به‌رده‌وام بێت، چونکه‌ نوێنه‌رایه‌تی ده‌سته‌لاتی پوه‌ا ده‌کات.

لینین نه‌رکی لاوازکردنی هه‌ژمونی پێه‌ره‌ جووله‌که‌ شۆرشگێڕه‌کانی له‌ پووسیا گرتنه‌ سه‌تۆ، هه‌روه‌ها به‌لێنی دا سوپای پووسیا له‌ جه‌نگی دژ به‌ ئه‌لمانیا بکشی‌نێته‌وه، به‌و مه‌رجه‌ی حکومه‌تی ئه‌مانی له‌ پوو‌خاندنی حکومه‌ته‌ هه‌رئیمیه‌که‌ و کۆنترۆڵکردنی ته‌واوی سیاسه‌ت و ئابووری پووسیا یارمه‌تی بدات.. دوا‌ی پێکه‌وتن له‌ سه‌ر ئه‌و مه‌سه‌له‌یه‌، لینین و مارتۆف و پادیک و

تیمیکی ۲۰ که سببی به لشفه فیکه کان به هوی فارگونیتی داخراوی
شه مه نده فه رتکه وه به نهیتی گه پانه وه پووسیا و له ۲ ی نیساندا
گه یشتنه پترسبۆرگ.

کاتێک حکومه ته هه رتیمییه که لیبوردنیتی گشتی بێ مه رجی بۆ
گشت زیندانیه سیاسیه کان ده رکرد، به ده سستی خۆی به لگه نامه ی
مردنی خۆی واژو کرد، لیبوردنه که نه و که سانه شی ده گرتوه که وا بۆ
ستبیریا دوور خرابوونه وه، هه روه ها نه و که سانه شی لێی بییه شی نه بوون
که په نایان بردبووه بهر ولاتانی دیکه .. نه م لیبوردنه رتکه ی بۆ نزیکه ی
۹۰,۰۰۰ شۆپشگێپی توندپۆی پووسی خۆشکرد بینه نێو پووسیاوه،
زۆریه شیان که سانی شارها و مه شقیده بوون. لینین و تروتسکی نه م
ژماره زۆریه یان له نێو پارتی به لشفه فیکدا رتکخست.

هه رکه لینین گه پایه وه پووسیا، بۆ پویه رووبوونه وه ی نه و
حکومه ته هه رتیمییه ی فه رمانی لیبوردنی بۆ خۆی و شوینکه وته کانی
ده رکردبوو، ده سستی به به کاره ینانی هۆکاره کانی پاگه یاندن کرد..
مه نشه فیکه کان له سه ره تای نیساندا ده ستیان به سه ر حکومه تی
شۆپشگێپی واتا نه دجوومه نی کرێکاراندا گرت.. له پوهی گرنگیه وه شی
چه پی (سۆسیالستی شۆپشگێپی) دوا ی نه وان ده هاتن.. به لام
به لشفه فیکه کان که مینه بوون.. سیاسه تی حکومه ته هه رتیمییه که شی
به رده وام به ئاراسته ی جه نگکردن دژ به نه لمانیا بوو، چونکه زۆریه ی
پووسه کان هه لپه و به رته مایی په شی نازیزمی نه لمانیان به
مه ترسییه کی راسته و خۆی هه نه بهر سه روه رییه که یان ده زانی..
(چین) یش که له دوا ی مارتۆف سه رتکایه تی حکومه ته
شۆپشگێپه که ی پترسبۆرگی وه رگرت، به هه موو هیز و توانایه وه

لایه نگری ئه و بیرۆکه یه بوو.. ههروهها (سکۆپۆلیف)ی جیگری سه رۆکیش ههزی لیبوو جهنگه که درێژه بکێشی، چونکه پێی وابوو شۆرشگێره کان له دۆخی بهرده وامبوونیان له جهنگ و شکستهتێنان به سوپای ئه لمانی، ده توانن دژ به حکومه ته شکسته خواربووه کان یارمه تیی کومه له شۆرشگێرهکانی نێو ئه لمانیا و پۆله ندا به دن.

تا که ئامانجی لینین له و کاتیدا، وه دهسته تێنانی سه رۆکایه تی بوو، ناوبراو هێرشیکێ توندی کرده سه ر سیاسه تی حکومه ته هه ر ئیمیه که، ههروهها ئه ندامهکانی به به کرێگهراوی بۆڕژوانی تۆمه تبار ده کرد، به ئاشکرا داوای پوو خاندنی ده کرد.. له هه مان کاتیشدا نه یویست دژی حکومه تی شۆرشگێره ی مه نشه فیک بوه سته تته وه، بۆی پێنمای بۆ هاندهره به لشه فیکه کان ده رکرد داوا له کرێکارانی کارخانه کان و سه رباز به پاسه وانهکانی چه ند شوێنیکێ تایبه ت بکه ن حکومه ته هه ر ئیمیه که به روو خێنن.

ترۆتسکی یه کێک بوو له و هه زاران شۆرشگێره ی دوا ی لیبوردنه که گه پابوو یه وه پوو سیاه له پێگه ی گه پانه وه یدا سه تان له و شۆرشگێره ی هێتابوو یه وه که له پوو سیاه وه په نایان به ر نه مریکا و که نه دا.. زۆری نه ی ئه و که سه انه ش جووله که ی ده وری به ری خۆره لات ی نیویۆرک بوون.

ئه و که سه انه یارمه تیی لینینیان دا ده سته لات به گریته ده ست.. زۆری نه ی ئه و که سه انه ش دوا ی ته وایوو نی ئه رکه کان یان به مردن و دوورخسته وه حوکمیان له سه ر ده درا.. هێنده ی پێنه چوو ئه ندامانی کۆنگره ی یه که می جیهانی یان کۆژدان یانیش خرا نه زیندان و دوورخرا وگه !

بق سه لماندنئ ئه و پۆلهی پاره گۆږه وه جیهانییه کان بق
به رژه وه ندیی لنین له شۆږشی ڤووسیدا گێڤایان، ده بینن له
په پتووکى سېى که له سالی ۱۹۱۹ دا له بریتانیا به ږه زامه ندی
وه رگرتن له پاشا ده رچوه، ئه و سووڅۆږ و پاره گۆږه وه جیهانییه
له میانئ به پتوه به رانی بانکه کانی ئینگلترا کار ده کن، حکومه تی
بریتانیایان پازی کردوه به لگه نامه ږه سه نه که بکیشیتته وه، دانه په کی
دیکه له شوین دابنرئ که گشت شتیکى تیا دا لابراره نامازه به
جوه کان بکات.

فرانسوا کوتی له بلاوکراوهی فیگارۆدا که له ږکه وتی ۲۰ ی
شوایتی سالی ۱۹۲۲ دا ده رچوه، نووسیویه تی:

ئه و یارمه تی و دیارییه نهی په عقوب شیف پیشکیشی بزوتنه وه
ناژلوه گێڤه کان و شۆږشگێڤه کانی ڤووسیا و لاتانی دیکه ده کات،
وه ک چاوتیری و ده ست و دلکراوه ییه کی تاکه که سی نییه .. به لکو له
ویلایه ته په گگرتوه کاند به پاره ی شیف ږنڅراویکی تیرۆستی
ڤووسی دامه زراوه، نه رکه که ی بریتییه له تیرۆکردنی وه زیرو
ده سته لانداری و به پتوه به رانی ڤولیس وه ند.

ئه و نوورانییه نهی بق وه دیهینانی هه لپه و ته ماعه نهینیه
لکتاتورییه کانیا ن کۆمۆنیزم و نازیزم به کار دینن، کار و بزواتی
شۆږشگێڤانه دابه ش ده که نه سه رسئ قوناغ یان بزوتنه وه:

(۱) نه گه ر بتوانن و ده رفه تیان بق ږه خسی، حکومه ته
هه نوکه ییه به رفه راره کان به چه ند نامراز و هۆکاریکی ده ستووری
ده گۆږن و ده یانکه نه ده وله تیکى سۆسیالیستی.

(٢) به هۆی بزاوتی شۆڤشگێڤیه وه دهوله‌تی سۆسیالیستی ده‌که‌نه دکتاتۆریه‌تیکی جیهانی.

(٢) به پاکتاوکردن و له‌نیوبردنی گشت نه‌و که‌سانه‌ی ده‌بن ته‌گه‌ره‌ی به‌رده‌میان، دکتاتۆریه‌تی کرێکاری ده‌گۆڤن و ده‌یکه‌نه جوکمرانی و ده‌سته‌لا‌تیکی په‌ها.

جووله‌که‌ پووسییه‌کان نوای سالی ١٩١٨ دابه‌ش بوونه سه‌ر یو به‌ش: به‌شی یه‌که‌م نه‌و شۆڤشگێڤانه‌ی خۆیان به‌ بیردۆزه‌کانی مارکسه‌وه هه‌لواسیبوو، له‌پێناو دروستکردنی یه‌کییه‌تییه‌کی جیهانی له‌ کۆماره‌ سۆسیالیستییه‌کان هه‌ولی خۆیان خستبووه‌ گه‌ر و به‌ (تۆتسکییه‌کان) ناسرا بوون.. به‌شه‌که‌ی دیکه‌ش هیواخوازی گه‌رانه‌وه‌ بوون بۆ فه‌له‌ستین (نه‌وانه‌ زایۆنیزمه‌کان) بوون. خاتوو ب. یاسکرفیل له‌ لاپه‌ره‌ ١١٧ و ١١٨ په‌رتووکه‌که‌ی خۆیدا به‌ ناوی (جووله‌که‌ی پۆله‌ندی) نووسیویه‌تی: "زایۆنیزمی سیاسی نامانجی گۆڤینی زایۆنیزمه‌کانه‌ بۆ که‌سانی سۆسیالیستی پێش نه‌وه‌ی به‌ره‌و فه‌له‌ستین کۆچ بکه‌ن، نه‌مه‌یش بۆ زه‌مینه‌سازی دروستکردنی حکومه‌تیکی سۆسیالیستییه‌.. له‌ هه‌مان کاتیشدا ده‌یانه‌وی نه‌و حکومه‌ته‌ نه‌و رووبیانه‌ ژێر و ژوور بکه‌ن که‌وا به‌پێی پێیازه‌کانی نه‌وان په‌فتار ناکه‌ن.. به‌رنامه‌که‌یان بۆ پێکخستنی مانگرتنه‌کان و کاره‌ تیرۆستییه‌کان، پڕه‌ له‌ هه‌زی سۆسیالیستی".

به‌لشه‌فیه‌یه‌کان له‌ سالی ١٩١٨ دا ناوی خۆیان گۆڤی و کرپانه‌ (پارتی کاری ئیموکراسیی پووسی)، دواتریش به‌ پارتی کۆمۆنیستی ناسران و باره‌گه‌یان گواسته‌وه‌ مۆسکۆ.

نه و پارتو په ده گه شو پشگيتپييه جولو كه كان پټه رايه تيان ده كړد به وه پازي نه بوو لينين بيته پياوې په كه مې پووسيا، له بهر نه وه هربوو كومه له و گروپ له ۲۰ نايي سالي ۱۹۱۸ دا ه و ليان دا تيروري بكن، له و ه و له دا لينين بريندار بوو و يورتزكيش كه خودي لينين وه ك سر كړده ي پټكخراوي شيكا داينا بوو، كوژا... لينين نه و پووداوه ي كړده پاساوي به پټوه بردني چه ندان كاري تيرورستي به رفراوان و بي و ه ستان، هيرشه كاني شو به شپوه په كي بي و چان ده كران، ته نانه ت نه و كه سه ي شو ده چوووه سر پټخه ف، نه يده زاني ناخو بو به ياني به زيندووي ده ميټنيته وه يان نا!.. دافيد شوپ له په پټووكه كه ي خويدا كه پشتگيري له ماركسيه تي لينين ده كات، ده نووسي: "له دوزينه وه ي به لگ و شايه ته كان و پولي نكردني خه لكيدا مينده خويان سر قالا نه ده كړد و هيرش و ه لمتي په شبگيري درنژوي ه بوو.. به نديكراوه كان به ره و بنكه ي پوليسي كوني ته نيشته كوشكي زستانه ده بران، له وټش ده درانه بهر په گبار.

كوشتن و نه شكه چه دان و برينه وه ي ده ست و پي و ده سترزي سي كمسي بناغه په كي فشو لي كرماري سوفييه تي سوسياليستي بوو. مليونان هاوولاتي پووسي مردن، مه زنده ش ده كړي نزيكه ي نوازه مليون كه سي ديكه ش به هوي سوغره كيشي تا مه رگه وه له رمانې خزمه تكردني ده و له تيان به سهر دا سه پيټندرا، نازاديشيان به چاوي خويان نه ده بينيه وه، كاتيكيش ده مردن ترمه كانيان له به نديخانه كان ده هيترايه ده ره وه.

بەشى نۆيەم

وړوژاندن و دغه دانی سیاسییانه

که مېک دواى هه لگېرسانى جهنگى جېهاني و پټک له مانگى نابى سالى ۱۹۱۴، کړمه لټک له دوهوله مېنده گوره کان داوايان له نندازيارک کرد يه کټک له کړشکه کړنه کان بکاته يانه يه کى تاييېت.. نو دوهوله مېندانه سووريوون له سهر نه وهى ناوه کانيان به نه پنى بمېنټېته وه، چونکه ده يانويست له هه نېر نه و نه فسرانه ي له پېتياو نېشتماندا ژيانيان ده خه نه مه ترسييه وه، گوزارشت له وپه پى پټز و سواسى خويان بکن.. نو يانه يه ش گشت هؤکاره کانى دلخوشکردن و کات به سهرېردن و پاېواردنى تيا دا بوو، ته نيا تاييېت بوو به و نه فسرانه ي له بهرې جهنگ ده گه پانه وه، بؤ نه وهى موله ته سهر يازييه که يان له لندهن به سهر بېه.. به لام نه دنامه نوټيه کان، له پټگى يه کټک له برايانى نه فسر وه به يانه که دهناسيئندران، له وئشدا گفټوگؤ له نيوان ميوانان و بهرپرسيکدا ساز ده کړا.. جا نه گه بهرپرسه که بگه يشتبايه نو باوه پرهى که ده کړى نه دنامه تازه که متمانې پى بکړى، بؤى پوون ده کرده وه کاروبارى نيو يانه که چؤن بهرپوه ده چى.. بؤى نه و نه فسر وهى داواکارى نه دنامييه تى پيشکيش کردبايه ده بوايه سوئند به شهره فى خوى بخوات ناوى هيچ که سيکى نيو يانه که نه هئنى که له کاتى هاتنه ژوده وه يان چوونه دهره وه دا ده بېينين.. دواتر بؤ نه و

میوانه پوون ده کرایه وه چون و به چ شیوه یه ک چاری به به ناویانگترین خانمانی کومه لگه ی لهنده ن ده که وی، خانمه کانیش ده مامکیان به پووخساره وه یه، بۆیی نابیی هه ول بدات بزانی کین.. خو نه گه ر به ینگوت یه کیکیان ناسییه وه، به لینه که ی پاراستنی نه و نهینیه ش ده گرتنه وه.

دوای ته واپوونی نه و ههنگاوه سه ره تایبانه، نه فسه ره که ده برابه ژووره تایبه ته که ی خوی که به باشترین شیوه و نویتترین مۆدیل ناماده کرابوو.. داواش له میوانه که ده کرا به مالی خوی بزانی.. هه روه ها پیتی راده گه یه ندرا خانمێک دیته لای که ملوانکه یه کی له مله، ملوانه که که ش هه مان ژماره ی ژووره که ی له سه ره.. خو نه گه ر دوای ناسینی هه زی کرد له گه لی بچیته ژووری ناخواردن، نه و ناره زووی خویه تی و نازاده.

له تشرینی دووه می سالی ۱۹۱۶ دا نامه یه ک گه یشته که سییه تیه کی گرنگی بواری سیاست، له نامه که داوای لی کرابوو، چونکه له وی چه ند زانیارییه کی ژۆر گرنگی پی ده درئ، بۆیی به نوتومبێله تایبه ته که ی خوی ده چیت و داوا له شوفیره که ی ده کات چاوه پوان بیت، دواتر ده چیته ژووره وه، له ویشدا به پرسان ده یه نه سه ر پێخه فیکی ژۆر جوان و پازاوه و به ته نیا جیی ده هیلن.. هینده ی پیناچی ژنیک ی گه نج دیته سه ر پێخه فه که، هه رکه بین ی هینده ی نه مابوو له خو بچیت، چونکه ژنه که ی خوی بوو که چه ندان سال له خوی بچوکت بوو، کاره که شی پیشوازیکردنی نه و نه فسه رانه بوو که ماوه یه کی ژۆر مۆله تیان وه رگرتبوو!.. به راستی هه لویتسه که ژۆر ناخۆش و پووگی رانه بوو، چونکه ژنه که نه یه زانی نه و نه خشه و پیلانه

چییه ههردووکیانی لهو شوینه دا بهیه کتری گه یاندوه، ههروه ها هیچ زانیارییه کی نه ئینیشی نییه ناشکرایان بکات، به لکو باوه پی وابوو پیکه وتیکی خراپ ههردووکیانی لهو شوینه دا کۆ کردوه ته وه، میژده که زانی پۆلی ژنه که ی له یانه که دا چییه، به لام وه ک بلیتی مردوو بیت زاری لیکنه کرده وه و لیوه کانی ته واره و شک هه لگه پابوون، چونکه بهرپرستیکی حکومت بوو و نهیده توانی بهرگی نابوو چون بگری!

هه موو نه نداهه کانی یانه که به ژن و پیاوه وه سیخو پریان به سه ر یه کترییه وه ده کرد، هه وāl و زانیارییه کانی یه کتریان بۆ سه رکرده کانیان ده گتیاپ وه، نه و زمان لیدانه (نخبهاری) ده بووه زانیاری و له په رتوو کیک به ناوی (په رتووگی په ش) تۆمار ده کرا و ده نووسرا.. له په رتوو که که دا که موکو دتی و لهنگی و بی نابوو ییه تاییه ته کان و خاله لاوازه کانی تاکه کان نووسرا بوون.. ههروه ها باروو قخی نابوو ری و خانه وادهیی وابهسته بوونیان به خزمو خویشان و هاو پریان تۆمار کرابوون.. ههروه ها پتیه نندی و کاریگه ریه کانیان به سه ر پیاوه به ناوبانگ و گه وره کانی سیاسهت و که سه مه زنه کانی بواری پیشه سازی و پیاوانی ناینبیه وه تیشکی خرابوو یه سه ر.

له تشرینی دووه می سالی ۱۹۱۶ دا نه نداهه پارله مانیکی ئینگلیزی ویستی مه سه له ی نه و یانه شووشه ییه ناشکرا بکات و راستیه کانی بخاته بهرچاری خه لک، سی نه فسه ر سکا لایان تۆمار کردبوو که نوای نه وه ی بوونه ته نه نداهه، یانه که له هه ولدایه زانیارییان لی ده ربیتنی، ههروه ها له سکا لایه که یاندا نووسی بوویان یانه که بووه ته لانه ی سیخو پی و زانیاری گرنگ بۆ بوژمن ده نیری.. له م سه رکێشیه یه دا خانمێکی نوسترالی و شو فێره که ی و ژۆرێک له ژنان و کچانی بهرپرسه

حکومیه کانیش به شداریوون.. به لام نه و ههوله ی ناشکرکردنی یانه که
 قهوه پی لی کرا، چونکه سیاستی حکومت و ههابو له و کاته ی
 سوپا پوویه پووی هیرشیککی بیتامان و بیتبه زییهانی ده دریایی و وشکایی
 و ناسمانی ببویه وه، نهینیه کاننی یانه که قهوه پی لی بکری، نه وه که
 نابووچونیککی وه ها گه وره بیتته هوی تراژیدیایه کی نیشتمانی.. له و
 کاتیدا پۆژنامه واننی (پزگاریخوان) هیرشی توندی ده کرده سهر
 سه رۆکوه زیوان و تومه تباری ده کرد به وهی که سانی ناشایسته ی له
 پینگ و پۆسته حکومیه کان داناره و له سهرده می پیش جهنگ وه
 چند پتوه ندیه کی فراوانی له گه ل پیشه ساز و پاره ده رانی نه لمانیدا
 هیه و هه واداری قهیه ریشه.. به وهش تومه تباری کردبوو ناتوانی
 پزگاری یه کلاکه ره وه و بریاری خیرا ده ریکات.. هه روه ها ده سته واژه ی
 : (چاوه پی بگه و نه سکویت ده بینیت)ی وه که نمونه یه که هینا ببویه وه.
 هه ندیک نابووچوونی تاییه ت به پتوه ندیی چند به رپرستیککی بالا
 به یانه شووشه ییه که بووه هوی ده سته کارکیشانه وهی حکومت..
 نیمپراتوری بریتانیش به هوی نه و دقخه وه زۆر ناچار بوو له نپوه راست
 و جه رگه ی جهنگیککی مه زندا سوارچاکه کاننی بگۆپی.. کاتیکیش به پز
 نه سکویت له کانونی یه که می سالی ۱۹۱۶ دا ده سته له کار کیشایه وه،
 وه زاره تیککی ئیتیلافی به دوا داهات که له لایه ن دافید لوید جۆرجه وه
 سه رۆکایه تیی ده کرا و وینستۆن چهرچل له نه ندانه به رجه سته و
 به ناوبانگه کاننی بوون.

له دۆسییه ره سمیه کانه وه زاندره نه و سی نه فسه ره ی سکالایان
 دژ به یانه وه رزشیه که پیشکیش کردبوو، له گهره ی شه ر له نپو
 جهنگدا کوژزان، پووداوی وه هاش له نپو جهنگدا به شتیککی ناسایی

وەردەگیرێت... لە لایەکی دیکەشەوە خانمە ئوسترالییەکە و شوفێرەکەی بە تۆمەتی بەرگریکردن لە شازن دەستگیرکران... ئواتر پاڤیاندرا ئەندامێکی پەرلەمانیش بەهۆی ئابووچوونەکەی پارلەمانەوە لە ژبانی گشتی دوورکەوتوووە... ئوای چەند هەفتەیە کیش من لە پۆستی هەوالگریی پاشایەتی دوورخراوە و وەک ئەفسەرێکی دەریاوانی لە هێزی ژێرناوگە پرەکانی بریتانیدا دامەزێنرا. ۳۳٪ ئەفسەران و پیاوانمان لە دەست دا، من یەکیك بووم لەو کەسانەی قەدەر ویستی بێنەمەو.

ئوای ماوەیەکی دوورودرێژی ئوای جەنگ و پاش ئەوەی خۆم لێکۆلینەوێم لە مێژووی هاوچەرخی و بەراوردکارییە ئابنیهەکان کرد، ئەو سا گرنگیی سیاسەتی زایۆنیزم لە هەنەر ئەو کەسانەدا بۆ پوونبوویەو کەوا پیلانی گۆنترۆڵکردنی تەواوی ئابوورییەکانی جیهان دادەپێژن... ئەم پووداوانەش خۆیان شاھەتالی خۆیان:

کاتێک جەنگی یەکەمی جیهانی هەلگیرسا، ئەسکویت سەرۆکەزیران بوو و دژی زایۆنیزمیش بوو... پارەدەوانی نۆنەتەوویی بریاریان دا حکومەتەکەی لابەن و حکومەتیکی نیئیتیلانی لە شوێن دابنێن، بەو مەرجە ی لۆید جۆرج و وینستۆن چەرچل دەستیکی بالایان تیا دا هەبێت... دافید لۆید جۆرج ئاوقاتێکی بزوتنەوێ زایۆنیزم بوو و لە لایەن خانەوادەی پۆچێلدەو پیلانی بۆ دانرا بوو و پارەوپیوولی بۆ تەرخانکرا بوو... بەلام وینستۆن چەرچل هەر لەو کاتە هاتە نێو گۆرەپانی سیاسییەو لایەنگریکی زایۆنیزمی سیاسی بوو.

پارەدەوانی نۆنەتەوویی لە سالی ۱۹۱۷دا لە هەمان کاتدا پشتگیرییان لە هەردوو بزوتنەوێ بەلشەفیکی و نازیزم دەکرد... ئۆد

بیمانایه نه نجوومه نی نوینه رانی بریتانی ناگاداری نه مه سه له و پوداوانه نه بوویت، به تاییه ت کاتیک حکومت هه ستیکرد ناچاره خزی مه لقرتیتیتته نیو ئازادکردنی تروتسکی و هاوپتیانی، دوی نه وهی له هالیفکسه وه ده ستگیرکران و به نیاز بوون له نیویۆرکه وه بچه پووسیا.

به لام سه باره ت به سیاسه تی بریتانیا که له سالی ۱۹۱۶ له هه نبر پووسیا گرتیه بهر، تاکه پاساویان نه وه بوو حکومتی بریتانی ده یزانی یارمه تی دارایی و سه ربازی له لایه ن نه مریکاوه پیشکیش نه کراوه، تاکو حکومتی پووسی بپووخێ. نه م شیکردنه وه یه نۆر پووچ و بیمانا دیته بهرچاو، به لام نه م راستییانه ی خواره وه به لگی دروستیه که ی ده سه لمینن:

شوێشی پووسی له شوباتی سالی ۱۹۱۷ دا هه لگیرسا و قه یسه ری پیتجه م له ئاداری هه مان سالدا و راسته وخق دوی نه و پوداوه لادرا، به عقوب شیف هاویه شی ده ستگی کۆن-لۆب له نیویۆرک، کۆتوبه نده داراییه سه پیندراوه کانی سه ر هاوپه یمانانی لادا، هه روه ها له رمانی به مۆرتیمری کوپی کرد برووسکه یه ک بۆ سیر نه پرنست کاسل بنێری، له برووسکه که دا ها تپوو: به هۆی نه و کارانه ی به مدواییانه له نه لمانیا به پێوه ده برین، هه روه ها نه و پیشه هاتانه ی له پووسیا سه ربان هه لداوه، به رده وام نابین له ئابلقه ی دارایی سه ر حکومته کانی هاوپه یمان.

حکومه تی بریتانی له پینجی نیسانی هه مان سالدا ئارسه ر جیمس بلقوپی وه زیری ده ره وه ی ناره و ویلایه ت یه کگرتوه کان، بۆ نه وه ی پێوه ندی به نوینه ری بانه که نه مریکیه کان بکات و به شیوه یه کی

پەسەمى پېتيان پابگەيەننى ھۆكۈمەتى برىتانى باوەش بۆ پېرژەكەيان دەكاتەو كە تايبەتە بە زايۇنيزم، بە وەرچەي بەلئىن بەدەن ئەمريكا بخەنە نۆو ھاوپەيمانييەو... بەمشيۆەيە ئەمريكا ھااتە نۆو جەنگەكەو، يەكەمىن تىپە ئەمريكيەكان لە ۷ى حوزەيرانى سالى ۱۹۱۷دا لە فېرەنسا دابەزىن. لۆرد پۆچىلد لە ۱۸ى تەمووزدا ئەمەي بۆ بەلفېر نووسى:

ئازىزم بەپېز بەلفېر... لە كۆتاييدا تۈانيم ئەو شيۆە داپشتەت بۆ بېئىرم كە داواتكردبوو، ئەگەر لە ھۆكۈمەتى خاوەنشكۆ و جەنابت بەتايبەت وەلامىكم دەستكەوئ، لە كۆبوونەو يەكەي تايبەتدا كە بەشيۆەيەكەي زۆر تايبەت بۆ ئەم مەبەستە پىكدەخري، ئەمە بە يەككەيتى زايۇنيزم پادەگەيەنم...

لە دەقە سەرەتايبەكەي يەكەمدا ئەم خالائە ھاتبوون:

(۱) ھۆكۈمەتى خاوەنشكۆ بە بنەماي زەرۋورەتى دووبارە دامەزراندنەوئى فەلەستىن- وەك نيشمانىكى نەتەو يىسى جووہكان- پازىيە.

(۲) ھۆكۈمەتەكەي خاوەنشكۆ سەبارەت بە وېرگە و ئامرازانەي بۆ وەدەيتاننى ئەم ئامانجە پىئويستەن ئەوپەري وزە و تواناي خۆي دەخاتەگەر و لەگەل پىخراوى زايۇنيزم دەكەوينە گفتوگۆ.

بەمشيۆەيە ھۆكۈمەتى برىتانى- بە نوپنەرايەتتى مستەر بەلفېر- بەبى ھېچ كۆت و مەرچىك ملكەچى مەرچەكانى لۆرد پۆچىلد و ھاوپىيە پىيەرەكانى پىخراوى زايۇنيزم بوو... پىئوئەندىي ئەو ھۆكۈمەتەش بەو جۆرە كەسانەو، لە پازىبوون بە داواكارىيەكانى دىكەيان بەدياردەكەوئ، بەتايبەتەش داواكارىيەكەيان بۆ دامەزراندنى

پیدینگ وهك سه رۆكى نێردهی ئابووری بریتانی له ویلایهته
یهگرتووهكاندا، له كاتیكدا خودی ئەم پیدینگ ناوه تهنیا سێر پۆلۆس
نیشاق بوو، كه ناوی به ئابووچوونه به ناویانگه كهی فاركونیه وه
لكا.. باوه پهیئانیش به حكومهتی بریتانی بۆ ئهوهی له و پۆسته
ههستیاره ی دابنێ، بووه ئهرك و غه می خودی پۆچیلد و هاو پێیه
سه ركرده جووه كانی وهك سێر هیریرت ساموئیل (كه دواتر بووه
مه ندوویی سامیی بریتانیا له فه له ستین) و سێر ئه لفرید مۆند (كه دواتر
ناوینشانی لۆرد) ی پێ به خشرا.

لۆرد پیدینگ چه ند دانوستانیکی داراییی گرنگی له گه ل
حكومه تی ئه مریكیدا به پتووه برد، نه متوانی نه تێیه كه ی ئاشكرا بکه م..
به لام ده رئه نجامه كانی ئه و دانوستانه بریتی بوو له دووباره
پێكخستنه وه ی بانکی نینگلتر له سه ر چه ند بئه مایه کی نوێ - نوای
سالی ۱۹۱۹- و به رقه رارکردنی هه ندێك پتووه ندیی نه تینی دارایی..
ئه مه ی خواره وه چه ند په ره گرافیکێ نامه یه كه و (په عقوب شیف) له
ئه یلولی سالی ۱۹۱۷ بۆ پتیه رێکی زایقنیزمی ئاردووه و ناوی (فریدمان)
بوو: ئیسته من ته واو باوه پم به وه هیناوه، بووه ته شتیکی زۆر کرده یی
و پتییچوو بریتانیا و ئه مریکا و فره نسا له گشت هه لومه رچیکدا
یارمه تیمان بده ن، بۆ ئه وه ی کۆچیکی به رده وام و به رفراوان بۆ
گه له که مان پێکبخه ی، بۆ ئه وه ی به ره و فه له ستین کۆچ بکه نه وه و تیایدا
سه قامگیر مین.. دواتریش زۆر کرده ییه ده سه به ری له ولاتانی گه وره
وه ریگرین بۆ ئه وه ی گه له که مان سه ره خویی وه ده سه تین.. ئه مه یش
له و کاته دا ده ییت كه ژماره مان له فه له ستیندا بگاته پتیه یه کی
پتویست، بۆ ئه وه ی پاساوی ئه و داواکارییه مان هه بیست.

نامه یه کی دیکه هه به نێوه پۆکه که ی زۆر له م نامه یه ی سه ره وه
مه تر سیدار تره .. له ٢٦ ی نه یلوی سالی ١٩١٧ دا لويس مارشالی
نوینهری ده ستگی کۆهن- لۆب بۆ ماکس سینیکۆری زایقینی نووسیوه
و تیایدا هاتوه: ماجۆر لیۆنیل دی پۆچیتل له پێکشستی جووله که ی
بریتانیدا بۆمی نووسیوه به لێنی به لگۆر و پازی بوونی ولاتیانی زلهیز
له سه ری، کردارێکی زۆر بالای دیبلۆماسیه .. زایقینیزمیش ته نیا کارێکی
کاتیی نێو پلانیکی دوورمه ودايه و ته نیا عه نبارێکی پاراوه و دلپێنی
چه که و به هیزترین چه کی لێ هه لده واسرێ .. هه روه ها بۆ هیزه
نه یاره گانی ده سه لمێنن نا په زاییه گانیان به فیرۆ ده چن، که سانی
ناپازیش ده که ونه به ر چه ندان فشاری ناخۆش و دژواره وه .

ئه و پلانه دوورمه ودايه ی له و نامه یه دا باسی لێوه کراوه، ته نیا
ناماژه یه که بۆ نه وه ی پاره ده ره نێوده وله تیه کان نیازی کۆنترۆلکردنی
ته واوه تیی ئابوری جیهان و گشت سه رچاوه یه کی سه رووشتی و هیزی
مرفیی و ته واوی گه ردوونیان هه یه .

مستهر نه سکویتی سه رۆکوه زیرانی ئینگلیز، له ٢٨ ی کانوونی
دووه می سالی ١٩١٥ دا نه م چه ند برگه نووسینه ی له په راوی پۆژانهیدا
تۆمارکردوه: هه ر ئیسته یادداشتنامه یه کم به ناوینیشانی (ناینده ی
هه له ستین) له هیزیرت صامۆئیلوه به ده ست گه یشتوه، نه و پێی
وايه ده توانین سێ یان چوار ملیۆن جووله که ی نه وروپی له و ولاته دا
نیشته جێ بکه ین، نه م بیرۆکه یه م وه که ده قێکی نوێی چه یڕۆکه گانی
جهنگی خاچه رستی هاته به رچاو .. ددان به وه دا ده نیم رقم له و
پێشنیازانه ده بیته وه که به رپر سیاریه تیی زیاتر ده خاته سه ر
به رپر سیاریه تیه گانمان.

ئەم دەستەوازانەى سەرەوه، بەلگەى تەواومان دەدەنە دەست
 ە مستەر ئەسکویت مەیلی بەلای زایۆنیزم نەچووه.. بێگومان لەو
 کاتیشەوه چارەنووسی ئەسکویت و وەزارتەکانى بێاریان لەسەر درا.
 زایۆنیزمەکان ماوهیەکی دوورودرێژ بوو پیشەسازیە
 جەنگییەکانیانى ئینگلترايان خستبووه ژێر دەستی خویان.. کاتیکیش
 پیلانگێپی و کودەتایەکی بێاری دژایەتیکردنى سیستمى ئەسکویتى دژ
 بە زایۆنیزمى دا، کتوپڕ ئینگلترا خۆى لەنتۆ جەنگێک و لەبەردەم
 قەیرانێکی توندی پیشەسازیى کیمیاییدا دۆزییەوه کە بناغەى
 دروستکردنى فیشەك و تەقەمەنىی جەنگییە.. قەیرانەکی کارخانەکانى
 تۆپیشى گرتەوه و ناچار بوون دەست بە بەرەمەکانیانەوه بگرن و
 سیاسەتى کەمخەرجى پێپەوه بکەن.. بێگومان گەلى بریتانیش
 ئۆبالەگەى خستە ئەستۆى حکومەت.

سەرپەرشتیاری بەرەمەهێنانى کیمیایى لە ئینگلترا، سێر فريدريك
 ناسان بوو.. بۆ دەریازیوون لە قەیرانى بەرەمەهێنانى مادە
 کیمیاییەکانیش ئەرك و جێبەجێکردنى پێنمایىەکان خرایە ئەستۆى
 کارگەکانى برۆنەر و مۆند، بۆ ئەم مەبەستەش پارەىەکی زەبەلاحى
 حکومى تەرخان کرا.. بەلام خاوەنانى ئەم دوو کارخانەىە- بەپێزان
 برۆنەر و مۆند جوولەکی بوون- و کارگەىەکی زەبەلاحیان لە سیلفەر
 تاون دامەزراند.. هەرچەندە بە پارەى حکومەتیش دامەزرا، بەلام
 کاتیک دەستى بە بەرەمەهێنان کرد، هۆکارەکانى پرۆپاگەندە و
 پۆژنامەوانى سەر بە سووخورانى زایۆنیزم بوون و ستایشێکی
 بێپایانى برۆنەر و مۆندیان کرد و بەشتۆهەىەکی گەرموگۆپ ئەو کارە
 مەزنەیان دایە پال ئەوان و سەرمايەدارانى جوولەکی و دەیانگوت لەو

کاته‌ی مه‌ترسی له چوارده‌وری بریتانیادا وریبوو، هه‌ر نه‌وان پالپشتی به‌ره‌مه‌یتانی سه‌ریازی بریتانی بوون.. به‌مشێوه نه‌و ناویراوانه به پوخساریکی جێبه‌جێکار پیشان دران، هه‌رچی تۆبالیشه خرایه نه‌ستی حکومه‌ته‌وه.. به‌لام هینده‌ی نه‌برد کارگه‌ی سیلفه‌ر تاون کتوپر ته‌قییه‌وه، له‌و ته‌قییه‌وه پێکخراو و به‌نه‌نقه‌سته‌شدا چل که‌س مرین و هه‌شتسه‌د مال پووخان.. له‌ نه‌نجامدا به‌ره‌می کیمیاییانه‌ی جه‌نگی سه‌رله‌نوێ دووچاری پاشه‌کشه‌ بوویه‌وه، دووباره‌ قه‌یرانه‌که‌ په‌نجی هه‌رگیفی له‌ وه‌زاره‌ته‌کانی نه‌سکویت پاده‌وه‌شاندوه‌وه.. پاله‌وانه ساخته و کارتۆنییه‌کانیش هه‌یج تۆبالتیکیان نه‌خرایه نه‌ستق و له‌ گشت سه‌ره‌نشستێک پارێزواو بوون و به‌رده‌وام به‌شان و بالایاندا هه‌لده‌نرا.. ده‌بی نه‌وه‌ش به‌تینه‌ به‌ریاس که‌ سی‌ر نه‌لفرێد مۆندی ناویراوه‌ک نێردراویکی پاشا سه‌ره‌رشتی کاروباره‌ کیمیاییه‌کانی ده‌کرد، نو‌تر خۆی له‌ فه‌له‌ستیندا بووه سه‌رۆکی ناژانسی جووله‌که‌.

ئینگلترا پابه‌ندی یارمه‌تیدانی پووسیای هاو‌په‌یمانی بوو، ته‌نگ و فیشه‌کی بۆ ده‌نارد.. به‌لام له‌گه‌ڵ ده‌ره‌نجامی نه‌و که‌موکورتییی نێو بواری پیشه‌سازی چه‌ک و ماده‌ کیمیاییه‌کانه‌وه، سوپای پووسیا له‌به‌ره‌ی خۆره‌لاتدا زه‌بری کوشنده‌ی به‌رکه‌وت، چونکه‌ چه‌ک و فیشه‌کی پێنه‌ده‌گه‌یشت.. پۆژنامه‌کان پایانگه‌یاند سه‌ریازی پووسی به‌ دار و به‌رچیغ و مشته‌کۆله‌ شه‌ریان ده‌کرد، نو‌تریش به‌ ده‌ستی سه‌ریازی نه‌لمانی ده‌کوژدان.. پروفیسۆر بیرونا‌رد بارز نامه‌یه‌ک بۆ لوید جۆرج ده‌نێری و تیایدا به‌ پوونی باس له‌وه‌ ده‌کات چه‌ک و فیشه‌ک به‌ نه‌نقه‌ست له‌ پووسیای قه‌یسه‌ری به‌رداوه، تا‌کو زه‌مینه‌ی گونجاو بۆ شۆپش به‌خسێندری.. نامه‌که‌ی بارز له‌ سا‌لی ۱۹۱۵دا نووسراوه و

تیایدا هاتووه: له سه‌رم پتووسته راویز چوونی ته‌واو دروستی خۆم ده‌رییم و بلێم شکستی به‌پێزان فیکه‌ر- ماکسیم و هاویه‌شانیان له‌ هه‌راهه‌مکردنی چه‌ک بۆ هه‌وسیا- که ده‌بوایه به‌ر له‌ پێنج مانگ بگاته‌ نو و لات- کۆسپوته‌گه‌ره‌ی ده‌خسته به‌رده‌م پتوهندی نێوان هه‌ردوو ولان، به‌تایبه‌تیش هاوکاری و پالپشتیکردنی په‌کتری له‌ جه‌نگی هه‌نوکه‌بییدا.. بێگومان هه‌والی ته‌واو دروستم پێکه‌یشتووه هیچ جه‌وره یارمه‌تییه‌کی ئینگلترا نه‌که‌یشتووه ته‌ هه‌وسیا.

(لوید) وه‌زیری دارایی و به‌رپرسی پرچه‌ککردن و ده‌سته‌به‌رکردنی تفاق و که‌ره‌سته‌ی دیکه‌ی جه‌نگ بوو.. به‌لام به‌پێزان فیکه‌ر- ماکسیم و هاویه‌شانیان، له‌ ژێر ئالای سێر نه‌پنست کاسیلی بریکاری کاروباره‌کانی ده‌ستگه‌ی کۆهن- لۆب له‌ نیویۆرک بوون، خودی نه‌پنستیش وابه‌سته‌ی خانه‌واده‌ی پۆچیلد و پاره‌ده‌رانی نێوده‌وله‌تی ئینگلترا و فهره‌نسا و ئه‌لمانیا بوو.

ئه‌وجا بۆ ئه‌وه‌ی بیسه‌لمێنین به‌پێزان فیکه‌ر- ماکسیم و هاویه‌شانیان له‌ وکاتیدا له‌ ژێر کاریگه‌ری ده‌ستگه‌ی کۆهن- لۆب بوون، گوته‌که‌ی بۆریز به‌رازیل ده‌هێنینه‌وه: له‌ ئی شوباتی سالی ۱۹۱۶دا پارتی شۆپشگێپی هه‌وسیی له‌ ئەمریکا کۆبوونه‌وه‌یه‌کی کرد و ۶۲ نوێنه‌ری نێردراو به‌شدارییان تیا‌دا کرد.. تیا‌یدا تاوتوێی ئه‌و راپۆرته‌ نه‌هێنیانه‌ کرا که له‌ هه‌وسیاوه هاتوون و که‌یشتوونه‌ته‌ ده‌ست پارتیه‌که‌، راپۆرته‌کان باس له‌ وه‌ ده‌که‌ن کاته‌که‌ گونجاوه‌.. هه‌روه‌ها که‌سانی نێو کۆبوونه‌وه‌که‌ دانیای کرانه‌وه‌ که له‌ لایه‌ن که‌سانێکی هاوسۆزی پرسی پزگارکردنی که‌لی هه‌وسیه‌وه گشت یارمه‌تییه‌ک پێشکیش ده‌کری.. له‌ مباره‌یه‌وه ناوی به‌عقوب شیف چه‌ندان جار

هاته نیتو ناوان.. ئەم یه‌عقوب شیخه‌ش له‌و کاتیدا له‌نیتو نیویۆرک
 نه‌ندامیکی مه‌زنی ده‌ستگه‌ی کۆهین- لۆب بوو.. له‌ کۆی شینست و‌بوو
 نه‌ندامی نیتو کۆبوونه‌وه‌که‌ی شوباتی ساڵی ۱۹۱۶ دا نزیکه‌ی په‌نجا
 نه‌ندام به‌شیوه‌ی راسته‌وخ‌ز به‌شدارییان له‌شۆڤه‌سی ساڵی ۱۹۰۵ی
 پووسیادا کردبوو. جارێکی دیکه‌ش له‌سه‌ریان پتۆیست بوو بۆ خه‌باتی
 شۆڤه‌گێڕی دنه‌ بدرێن، به‌لام یه‌عقوب شیخ پیلانی بۆ ئەوه‌ دانابوو
 به‌ره‌مه‌ی شۆڤه‌شه‌که‌ له‌ لینین زه‌وت بکات.

کاتی‌کیش نه‌نجومه‌نی پارله‌مانی ئەم نامه‌یه‌ی (بارن‌بیان
 تاوتۆیکرد که‌وا ئاراسته‌ی لوید جۆرج کرابوو، هه‌واله‌کان ده‌یانگوت لوید
 جۆرج به‌رگری له‌ سیاسه‌تی حکومه‌ته‌که‌ی کردووه‌، ده‌بێ خێرو
 چاکه‌ نواندن له‌نیتو و‌لاته‌وه‌ ده‌ستپێکات، چونکه‌ هه‌یزه‌ بریتانیه‌کانمان
 له‌ فڕه‌نسا ده‌جه‌نگن، بۆ هه‌ر تیییکیش ته‌نیا دوو په‌شاشیان هه‌یه‌..
 جا پێش ئەوه‌ی چه‌ک و‌تفاق بۆ پووسیا بنێردی، پتۆیسته
 سه‌ریازه‌کانی خۆمان پڕچه‌ک بکه‌ین.. ده‌لێن لۆرد که‌نهر به‌مشێوه‌یه
 وه‌لامی لوید جۆرجی دابوووه‌وه‌: کاتی‌ک ده‌بینم له‌ پڕچه‌ک‌کردنی پووسیا
 شکستمان هه‌نאוوه‌، ئەوا چوار په‌شاش بۆ هه‌ر تیییک به‌ ده‌ستبلاوی
 ده‌زانم و - ناخر پێشتریش به‌لێنمان به‌پووسیا داوه - هه‌ر ئەم هۆیه‌ش
 بوو وایکرد هه‌ر شه‌ش سه‌ریازی پووسی تاکه‌ یه‌ک ته‌فه‌نگیان به‌رکه‌وی.

پیلانگێڕه‌ جیهانییه‌کان ئەم قسه‌یه‌ی که‌نهریان به‌ ده‌رفه‌ت زانی،
 فه‌رمانیان به‌ به‌کرێگه‌راوانیان کرد هه‌ولی له‌که‌دارکردن و‌ناو‌پاندنی
 بخه‌نه‌ گه‌ر.. هه‌واله‌که‌ له‌ گشت جیهاندا بلاویوه‌وه‌ و به‌کرێگه‌راوه‌کان
 ده‌یانگوت: که‌نهر چوار په‌شاش بۆ هه‌ر تیییک به‌ ده‌ستبلاوی ده‌زانی و
 ده‌لی سه‌ریازانی بریتانیا له‌ فڕه‌نسا پتۆیستیان پێی نییه‌.. ئەم

ناوڼپاندنه تا نئیسته یشی له که لدا بیت بهرده وامه، له ژياننامه ی دافید لوید جوړجا باسکراوه که به مدوویانه ده رچووه، هه روه ها له هه مان ژياننامه ی پاکنووسکراودا و له کوفاری هه فغانه ی تۆرینتۆ ستاریشدا نیشکی خرابووه سه ر.. من پاستیی هه نبر نه و پووداوه گرنکه میژویه بۆ سه رنووسه ی کوفاری ناوبراو نارد، نه ویش وه لاسی دایه وه وگوتی نه و پاستکردنه وه یی من داوای لی ده که م کاریک دینامیکه و چاره سه ر ناکری، هه روه ها گوتی نامه که ی منی که یاندووه ته ده یلی ستار.. پتویستیش نییه بلیم پاستیه که هه رگیز بلان نه کراوه ته وه.

نئیسکرتو پیدای زانیاری جووله که سه باره ت به زایونیم ده لی: جهنگی جیهانی بووه هوی نه وه ی به ناچاری مه لبه ندی پتکفرای زایونیم له به رلینه وه بگوازیتته وه نیویۆرک.. ته وای دهسته لاته کانیش دراوه ته ده ست لیژنه ی کتوپری به ده گی زایونی و نئل، دی. براندیسی دادوهری نه مریکی سه رۆکی لیژنه که یه.

یه عقوب دی هاس له په پتووک که یدا به ناوی (لويس ديمپتر براندیس) نووسیویه تی: "به لام نووسینگه ی زایونی بۆ کوچ، چه ندان لقی لی بووه ته وه و هینده فراوان بووه گشت نه و که رته جهنگیانه شی گرتووه ته وه که وا هاوپه یمانان داگیریان کړبووه، تورکیا و سووریا و فه لستین و ئوردن و به غدازی گرتووه ته وه.. پاستیه که شی تاکه یه ک قرش له و ملیۆنانه ی نووسینگه که وه ری گرتن به فیرو نه پویشتن، به لکو بۆ پتووه ندی و سپاردن ده ستی به به کاره ینانی نووسینگه کانی کاروباری ده ره وه ی ویلایه ته یه کگرتووه کان کرد، دواتریش نووسینگه کانی کوچ سه رکه وتنیکي گه وره یان وه دهسته ینا، ده کرا پشتی پی ببه ستری.. ته نانه ت وه زاره تی دارایی نه مریکا پشتی پی

له عیراق ده دوی، له لاپه په ۱۰۴ دا نووسیویه تی: کاریگه ری جووله که له سهر سیاسه تی بریتانیا پوون و ناشکرایه، به تاییه ت دواى به دیارگه و قنى به پیز لوید جۆرج.

هه روه ها ئیل فرای له لاپه په ۵۵ ی په پتووک که پیدا (ناوه کان ده پزینه خۆره لات) نووسیویه تی: په که مین کوبوونه وه ی په سمعی لیژنه ی سیاسه تی زایونی له ۱۷ ی شوباتی سالی ۱۹۱۷ دا له مالی دکتور موسا گاسته به پتووه چوو. له و کوبوونه وه یه دا زۆر به دوو دزیزی گفتوگو له سهر نه و به رنامه یه ی زایونی کرا که وا وه ک بیه مای دانوستانی په سمی به کار ده هیندری و چاره نووسی له ستین و ئه رمینیا و ناوچه ی نیوان دوو پووبار (عیراق) و مه مله که تی حیجاز ده گرته وه.

به لام جی. ئیم. ئین. جیفریس له لاپه په ۱۲۹ نه و په پتووک ی وه که به لگه هینامانه وه، چه ند زانیارییه کی دیکه ی ده خاته سه: ورده کارییه کانی نه و کوبوونه وه یه به کۆدی نهینی گه یه ندرانه پښخستنی زایونیزمی نیو ویلايه ته یه کگرتووه کان. له مپۆ به دواوه ش پښخستنی زایونی له ویلايه ته یه کگرتووه کاند ده ست له داپشتنی سیاسه تی بریتانی وه رده دات و پرسه ئیو خوییه کانی بریتانیا ش ناراسته ده کات.

جا بۆنه وه ی به شتیوه یه کی هه سته پیکراو ئاستی ده سته لات و کۆنترۆلی پاره ده رانی نیوده وله تی به سهر پرسه کانی حکومه تی بریتانی بخرینه به رچاو، گوته که ی هه مۆئیل لاندمان ده هینینه وه، ناوبراو ده لی: بواى نه وه ی سیر مارک سایکس و وایزمان و سوکۆلۆف پښکگوتن، بریار درا نامه یه کی نهینی بۆ دانه و بران دیسی سه رۆکی لیژنه ی له ناکاوی یه ده گی زایونی له نیویۆرک بنیردری و تیایدا پتی

پاڤگە یەندری حکومەتی بریتانی لە بەرانبەر هاوسۆزێیەکی کارای
 جوولەگە و پشتگیریکردنیان لە پرسی هاوێپەیمانان لە ویلايەت
 یەگرتووەکانی ئەمریکا، نامادە یە یارمەتی جوولەگە بەدات بۆ ئەو
 فەلەستین وە دەستبێنن، بە و مەرجە ی شەپۆل و پەوتیکی بەمیز
 بەیتیتە ئاراو پالەشتیی بەشداریکردنی ئەمریکا بکات لە جەنگدا.. ئە
 نامە یەش بە کردی نەیتی و بەهۆی نووسینگە ی وەزارەتی دەرەو
 بریتانیاو ناردرا، هەروەها چەند نامە یەکی دیکە ی نەیتی لە پێگە ی
 ژەنەرال ماکدۆنۆو بۆ سەرکردە زایۆنێیەکانی ئێو پووسیا ناردرا..
 دکتۆر وایزمایش (یەکێک لە دامەزێنەرانی دەستگە ی زایۆنیزمی
 سیاسي) توانی لە پێگە ی حکومەتەو لێخۆشبوون لە خزمەتی شەش
 گەنجی زایۆنی دەستەبەر بکات، بۆ ئەو ی بەشیو یەکی کارا لە پێتئاو
 پرسی زایۆنیدا چالاکی بنوێنن.. چونکە لە و کاتی خزمەتی سەربازی
 زۆرەملی بوو، تەنیا ئە و کەسانەش چاویان لێ پۆشرا کە کار و چالاکی
 گرنگی نیشتمانیان بە پێوە دەبرد، ئە دەبوو لە بەرەکانی پێشەو ی
 جەنگدا خزمەتی سەربازی پێشکیش بکەن.. من بیرمە کاتێک دکتۆر
 وایزمان نامە یەکی بۆ ژەنەرال ماکدۆنۆی (بە پێوە بەری کردە
 سەربازێیەکان) نووسی و تیایدا داوای یارمەتی دەکرد بۆ ئەو ی لێژن
 سیمۆن و هاری ساشر و سیمۆن ماركس و هابا مسۆن و تولکۆسکی و
 منیش لە خزمەتی سەربازی ببوردێن.. هەروەك چۆن دکتۆر
 وایزمایش داوای کرد، من لە نووسینگە ی جەنگیەو گوازامو
 وەزارەتی پاڤگە یاندن و دواتریش لە مانگی کانوونی یەكەمی سالی ۱۹۱۶
 بۆ نووسینگە ی زایۆنی گوازامو.. لە و کاتیەو و بۆ ماو ی چەندان
 سال من زایۆنیزم بە هاوێپەیمانی حکومەتی بریتانی زانیو.. ههچ

تەنگوچە لە مە یەکی ش له وە دە ستهینانی پاسپۆرت یان ها توو چووی هەر
کە سێک دروست نە دە بوو، ئە گەر نووسینگە کە ی نێمە پشت گیری
کەربایە .. بۆ نمونە من ناسنامە یە کم وازێ کرد خاوە نە کە ی
عوسمانیە کە ی جوولە کە بوو، نووسینگە ی نیشتمانی بریتانی پە سندی
کرد و وە ک هاو پێشە ک پە فتاری لە گە ل هە لگرە کە ی کرد نە ک وە ک
نۆژمنێک، چونکە وە ها باو بوو وە ک نۆژمنێک پە فتار لە گە ل لوبیی تورک
دە کرا.

شرۆڤە کردنی ژبانی دزانیلی ئە وە ی پوونکردووە تە وە ناویراو له
لە ندە ن چە ندان شە و ی یە ک شە مانی لە لای خانە وادە ی پۆچیلد بە سەر
بربوو .. هە روە ها ئە وە شێ خستوو تە بە رچاو لە و کاتە ی دە سته کە ی
کۆمە ن- لۆب له نیویۆرکدا پارە ی بۆ شۆرشی جوولە کە ی نێو پووسیا
دە نارد، پۆچیلدیە لە ندە نییە کان لە و شارە دا بە پێ وە بە ری کاری
قە یسەر بوون .. هە روە ها دە شزانین خانە وادە ی پۆچیلد له لە ندە ن
لە گە ل پارتی پزگاریخوازدا بوون و لە نێوان سالانی ۱۸۴۰- ۱۹۱۷
پۆژنامە وانی پزگاریخوازانی سەر بە بنە ماله ی پۆچیلد بوو، دژی
پووسە کان بوو. هە روە ها دزانیلیش پایگە یانندوو سەر کۆر دە سیاسی و
داراییە کان له ئە لمانیا بە کە سانی دژبەر دە زاندران، چونکە پێگە یان بە
پارە دە وانی نێو دە وڵە تی نە دا بوو بە ئارە زووی خۆیان چییان بوو
بیگە ن .. نوێنە ری بنە ماله ی پۆچیلد له ئە لمانیا بارێن فۆن بلیشریدی
بە رلینی و خانە وادە ی واریگ بوون له هامبۆرگ .. له پووسیا شدا
بنە ماله ی ویتشتاین له ئە وروپا یارمە تی بنە ماله ی گینزیرگیان دا له
سانت پترسبۆرگ بۆ ئە وە ی لە و وڵاتە دا گرنکی بە بە رزە وە ندییە کانی
پۆچیلد بە دن. هە روە ها پیاوێکی دیکە ش هە یە له پیتناو بە رزە وە ندیی

پاره دهره نۆوده وله تیبه کاندای چالاکییه کی بیۆینهی نواندوه و ناوی
نۆتۆ کاهن بووه.

ناوبراو له زۆریهی ئه و ولاتهانی تیایاندا ژیاوه توانیویهتی له پشت
ئالای نیشتمانیدا زۆرێك له پاستیه کانی هه نیه نامادجه کانی خۆی وهك
شۆڤشگێڕێکی جیهانی بشارێته وه، له هه ر ولاتیکیشدا ژیا بیئت وهك
هاولاتییه کی شهیدا و عاشقی ولاته که خۆی نواندوه .. به پێژ نۆتۆ کاهن
له ئه لمانیا ژیاوه، دواتر وهك پۆل واریگر چووه ته ویلایه ته
یه کگرتووه کان. وهك ناوبراویش بووه ته دهستگهی کۆهین- لۆب..
پاسته وخۆش ناوی گه یشتنی به ئه مریکا له لای سپایر و هاویه شه کانی
کاری نووسه ریی دهستگه وت، ئه مه یش بۆ ئه وه بوو واکات شته کان به
ئاسایی بیته به رچا و .. دواتریش نه وه یه کی به پێژ ولفی وهك هاوژین
خواست، به پێژ ولفیش یه کێك بوو له دامه زێنه رانی دهستگهی کۆهین-
لۆب و هاویه شه کانی .. کاتیکیش خاتوو کاهن له سالی ۱۹۲۱دا
سهردانی مۆسکۆی کرد، له لایه ن حکومه تی پووسییه وه به په سمی
پیشوازی لینکا و له سه ر شه رهی ئه ودا خوان و داوه تیکی گه و وه و
چه ندان پیشوازی جۆراوجۆریان بۆ پێکخست .. کاتیکیش به سه ر پێگه
و شه قامه کاندای په تبوو، سوپای سوور به پێژ وه ستابوون و پیشوازیان
لێی ده کرد.

له ۲۰ ئه پیریلی سالی ۱۹۲۴دا گوتاریك له ده یلی هێرالد
بلاووییه وه و به پێژ هانین سوافار نووسی بووی و تیایدا ها تبوو: ماوه ی
چه ندان ساله (نۆتۆ کاهن) ی ملیۆنێر ده ناسم .. له و کاته دا ناسیم که
نیشتمان په روه رێکی ئه لمانی بوو، هه روه ها له و کاته ش ناسیم که بووه
نیشتمان په روه رێکی ئه مریکی .. کاتیکیش ویستی بجێته نۆ-

نه نجووه نې گشتی بریتانییه وه زور ناسای بوو بچیته نیو پارتی
نیشتمانییه وه .. هه روه ها دهیتوانی بېته سه رڼکی په کییه تی گشتی
فسه که ر به زمانی نینگلیزی، به لام چالاکیه شوپشگتپیه کانی به
پنکهوت ناشکرا بوون، چونکه به لکه که وته به رده ست و پوونبوویه وه
ماله که ی لانه ی به کرتگیراوانی سؤفیه تییه، وه: نینا سمورودین و
کلیر و شاردان و لويس بريانت و مارگریت هارسون.

له هاوینی سالی ۱۹۱۷ دا له ستوکهولمی سوید نوینه رانی
به رژه وه ندییه بانکیه کانی بریتانیا و نه لمانیا و فره نسا و ویلایه ته
په گگرتووه کان کوپوونه وه .. هه روه ها به پزیز برقتو بقیوفی وه زیری
نیوه خوی پووسیش تیايدا به شداریوو، به پزیز واریرگیش له هامبورگ
په کیک بوو له ناماده بووانی نیو کوپوونه وه که .. نه وه ی دواپی برای پول
واریورگی هاوپه شی ده ستگی کوهن- لوب و هاوپه شانی نیویورک بوو
وپه شنووسی یاسای سیستمی په ده گی فیدرالی سالی ۱۹۱۰ ی
نووسی .. شاندی گشت ولاتانی نیو جه نگیش به شداریوو، بۆ نه وه ی
برپاری پالېشتیکردنی مادی بۆ لینین و تروتسکی ده ریچیت و له
هه مان کاتیشدا حکومه تی سؤفیه تییه له نیو بېن، له کوتاییشدا برپار
ده رده چی و ده ستگی کوهن- لوب له نیویورکدا ۵۰ ملیون دولار
ده خاته به رده ستی لینین و تروتسکی.

نه فسرانی هه والگری نهینیی بریتانی و نه مریکی سه باره ت به و
پاستیانه چه ند پاپرتیکیان بۆ حکومه ته کانیا نارد .. نه ی نین
کرمی نه فسر له کاتی به رپه رچدانه وه ی جه ماوه ری شوپشگتپ کوژدا
که له سانت پترسبورگدا هیرشیا ن ده کرده سر کونسلگری بریتانی،
پووداوه که ش به مجوره بوو: نه فسه ری ناوبراو ده یویست شوپشگتپان

له شوپنی کۆبوونه‌وه‌که نووربخاته‌وه، بۆ ئه‌وه‌ی کهسانی نێو کۆبوونه‌وه‌که بتوانن به‌لگه‌نامه‌کانی تایبەت به‌هه‌سه‌له‌که و چه‌ندان کاروباری دیکه بسووتێنن، به‌لام شۆپشگێژان کوشتیان.

نواتریش حکومه‌تی ئه‌مریکی چه‌ند راپۆرتێکی بۆ حکومه‌تی بریتانی نارد که له‌لایه‌ن ئه‌فسه‌رانی هه‌والگری خۆیه‌وه به‌دهستی گه‌یشته‌بون.. هه‌روه‌ها به‌ریز ئۆدندایکی وه‌زیری زه‌وییه‌ نزمه‌کان له‌ پترۆگراد- که دوا‌ی مردنی کۆماندۆ کروومی، له‌ پووسیا پیاوی به‌رزه‌وه‌ندییه‌کانی بریتانی بوو - هۆشداری دایه حکومه‌تی بریتانی.. هۆشدارییه‌که‌ش وه‌ک به‌شێک له‌ کاغه‌زێکی سێپی تایبەت به‌ شۆپشی به‌لشه‌فی له‌ نیسانی ساڵی ۱۹۱۹دا له‌لایه‌ن کینگز پرینته‌ربلاو کرایه‌وه.

پلانه‌که‌ی یه‌عقوب شیغیش سه‌باره‌ت به‌ ڕێگه‌دان به‌ ترقۆتسکی و داروده‌سته‌ چه‌ته‌که‌ی بۆ گه‌رانه‌وه‌ له‌ نیویۆرک به‌ره‌و سانت پترسبۆرگ، له‌ واکاته‌دا شکستی هێنا که کهسانی په‌سمی حکومه‌تی که‌نه‌دی له‌ هالفاکسی هه‌ریمی و فاسکۆشیا‌دا له‌سه‌ر ڕێگه‌ی گه‌رانه‌وه‌یان به‌ره‌و پووسیا، ده‌سته‌به‌سه‌ری کردن.. لیڤه‌دا هه‌ژموون و ده‌سته‌لاشی پاره‌ده‌رانی نۆده‌وله‌تی، واتا ئه‌وانه‌ی به‌شێوه‌یه‌کی راسته‌وخۆ ناپه‌زاییان پێشکشی حکومه‌ته‌ پێوه‌ندیده‌ره‌کان کرد کارایی خۆی سه‌لماند، چونکه ترقۆتسکی و گشت ئه‌ندامانی چه‌ته‌ شۆپشگێژه‌کانی ئازادکران، ڕێگه‌شیان پێ‌ درا به‌ سه‌لامه‌تی له‌ که‌رت و ناوچه‌ باش پارێزراوه‌کانی بریتانیدا بپه‌رینه‌وه.

به‌لگه‌یه‌کی دیکه‌ی وابه‌سته‌یی و پێوه‌ندیی سیاسیه‌ بریتانییه‌کان به‌ شۆپشی ساڵی ۱۹۱۷ی پووسیاوه‌ هه‌یه و دکتۆر پترۆفسکی

و ده سته پټنانون، به لکه که تیشک ده خاته سر گه مه و سیناریو په که ی سیر بچانانی بالیوزی بریتانی.. پترقفسکی سه لماندوویه تی گهرچی حکومتی لوید جتورج ده یزانی له پشت پهرده وه چی ده گوزرئ، به لام یارمه تی ترققفسکی و سرکرده شوپشگپرکانی داوه، بگه نه پووسیا.. له هه مان کاتیشدا سرکرده ایه تی بالای نه لمانیا یارمه تی پاره ده رانی نئوده وله تی داوه بونه وه ی لینین و داروده سته چه ته که ی له سویسراوه بگه یه ننه پترقگراک.. بق نه م مه به سته ش فارگونیکي تاییه ت بق لینین و شوپشگه وته کانی ته رخان کراوه بق نه وه ی له سه فهره که یاندا به نئو خاکی نه لمانیا بیانگه یه ننه جینگه ی مه به ست.

به پیز پترقفسکی پوونی ده کاته وه میلیوکوف- که و له سالی ۱۹۱۷دا وهک وه زیری کاروباری دهره وه له حکومتی پووسیا دامه زراوه- هر خویشی سه بارت به کوده تایه که چووته نئو دانوستانه وه، له دانوستانه که دا هردوو ده وله تی شه پرکری دژ به یه ک (نه لمانیا و بریتانیا) تیايدا به شداریوون.

زانراوه وهک پاداشتیک له هه نبر نه و هاوکارییه ی ژنه پال ستانی نه لمانی پتیشکیشی کردبوو، حکومتی بریتانی له سر داوای میلیوکوف پازی بوو نیم. نیم لیتفینوف نازاد بکات، ناوبراو وهک سیخوړنکی نه لمانی له لایه نه فسرانی سر به هه والگری بریتانی ده ستگیرکراوو.. به لام ناشنابوون به که سییه تی لیتفینوف زؤد گرنکه، ناوبراو ناوی ته وای فینکلنستان بووه.. کاتیکش ته فلی بزوتنه وه ی شوپشگپرچی جیهانی بووه، ناوی خوی گورپوه و بووه ته مایرولاش.. کاتیکش پتوهندییه که ی له گه ل پارتی به لشفی و لینین پته و بوو، جارتکی لیکه به ناوی ماکسیم لیتفینوف دهرکه وته وه..

ماكسىم ھەمان بىلىتفېنوفنى سىخوپرى ئەلمانى بوو، ھەر ھەمان كەسىش بوو لە كاتى بەخشىنى كاغەزى دراويسى جۇرى پىنجسەد پۇبلى كە ستالېن بەھۇى دزىنى بانكى تېلفىسەو دەستى كەوتىبوو، دەستگىركرا.

ھەر راستەوخۇش دواى ئازادبۈونى، لىتفېنوف گەپايەو ھووسيا، يارمەتتى ھكۈمەتى كاتىي كىرنىسكى و دواترىش بىزۈتتەو ھى مەنشەفىكى سۇفىيەتتى دا.. دواترىش لە سالى ۱۹۲۰-۱۹۲۹ پۇستى يارمەتتەرى ستالېنى بۇ كارويارە دەرەككەكانى ۋەرگرت. لە سالى ۱۹۳۵ يىشدا ۋەك ئەندامى لىژنەى مەركەزى پارتى كۆمۇنىستى دانرا.. تواناى لىتفېنوف بۇ تىرۇركردن و ۋەرگرتنى پارەو پوولى دىزىو و كاركردن ۋەك سىخوپ و سەرۇك چەتەيەكى نىو دەرەكەكانى و پابەرى چالاككە شۇرۇشگىرپەكانى نىو ولاتان، بوونە ھۇى ئەو ھى تۇرىى ولاتانى جېھان ۋەك سەرۇكى ئەنجۈمەنى ئاسايش لە ئەتەو يەكگرتوۋەكاندا پىشۋازى لىكەن و پەسندى بگەن!!.. ئەمەش راستىيەك پوون دەرەكەكانە كە نورانىيەكان بەشپوۋەكە پووكەش ھەزموونيان بەسەر كەسانى دەستەلاتدارى نىو ئەتەو يەكگرتوۋەكاندا ھەيە!

بەمشپوۋە بۇمان پوون دەبىتەو ھكۈمەتى ئىتتىلاى بىرئانى كە لە دىسېمبەرى سالى ۱۹۱۶ دا دەستەلاتى لە ئەسكۈيتى سەرۇكەزىران ۋەرگرت، ھىچ شىتكى نەكرد تاكو پىگە لە پىلانەكانى ھەلگىرسانى شۇرۇشى ھووسى بگىرئ كە لەلايەن پارەدەرانى نىودەولەتتەو ھەخشەى بۇ كىشراپوو، گەرچى دەشپىزانى سەرگەوتنى نەو شۇرۇشە دەبىتە ھۇى كىشانەو ھى سوپاى ھووسى لە بەرەكانى

جهنگدا.. به لگهش بق نه وهی زایقنیه کان له بریتانیا و نه مریکادا بق
پوخواندنی نیمپراتوریای پووسی پیکه وتوون نه وهیه لینین له
نوفیمبری سالی ۱۹۱۷دا ده سته لاته دکتاتوریه که ی خوی راگه یاند،
له هه مان کاتیشدا لوید جورجیش رایگه یاند سیاسه تی حکومتی
بریتانی نه وهیه پالپشتی له دامه زانندنی نیشتمانیکی نه ته وهی
جووله که له فهله ستیندا بکات.. نه مهیش ده یسه لمینی گهرچی پووسیا
هاوپه یمانی بریتانیا بووه، به لام کاتیک پاره ده رانی نئوده وله تی
پووسیایان له مهیدانی جهنگ هیناوه ته ده روه لوید جورج هیچ بق و
کینه یه کی له هه نه بریاندا له دل نه گرتوه.

سووخوره کان گرنگیدانی خویان ناراسته ی فهله ستین کرد، بق
نه وهی بیته مه لبه ندیکی گونجاری جوگرافی جیبه جیکردنی پیلانه
گشتیه که یان که بریتیه له کونترۆلکردنی جیهان.. جگه له مانه یش،
ده یانزانی به ناویانگترین جیۆلۆجیه جیهانییه کان، ناشکرایان کردوه
چه ند ناوچه یه کی به رفراوان هه ن سامانیکی زۆری کانزاییان تیا دایه و
ده که ونه ناوچه ی ده وروپه ری ده ریای مردوو.. له به رنه وه نه و که سانه
برپاریان دا زایقنیزمی سیاسی بگرته بهر، بقنه وهی ده وله تانی جیهان
ناچار بکه ن ددان به نیشتمانیکی نه ته وهی جووله که دابنن له
فهله ستین، به شیوه یه ک ده وله تیکی سه ریه خویان هه بیته و بتوانن به
پاره و هه ژموونی خویان کونترۆلی بکه ن.. جا نه گه ر پیلانه که یان بق
هه لگیرساندنی جهنگی سییه می جیهانی نامانجه دوورمه و دایه کانی
پیک، نه وساکه له پینا و فراوانترکردنی سنووری هه ژموون و
قهله مره ویه که یان ده وله ته سه ریه خویه که یان به کاردینن، بق نه وهی

گشت گه‌لیک بگریته‌وه .. کاتیکیش نه‌مه‌ دیتته‌دی، ده‌توانن پێبه‌ره‌که‌یان وه‌ک پاشای گه‌ردوون و خواوه‌ندی سه‌رزه‌وی دا‌بنن.

دوای ده‌رچوونی به‌لئنی به‌لقویش که هه‌ریه‌که له بریتانیا و فره‌نسا و ولایه‌ته‌یه‌که‌گرتووه‌کان پشت‌گیریان لێ کرد، چه‌ند فه‌رمانێک بۆ لۆرد للنبی ده‌رچوو تو‌رکه‌کان له ناسیای بچوو‌کا وه‌ده‌رینی و خاکی پیرۆزیش دا‌گیر بکا‌ت.. هه‌روه‌ها نیازه‌کانی پشت پاده‌ستکرنی فه‌له‌ستینی بۆ جووله‌که‌ ئاشکرا نه‌کرد، هه‌تا عه‌ره‌به‌کان به‌ته‌وا‌ی یارمه‌تی لۆرد للنبیان دا ئامانجه‌کانی وه‌دی به‌ینی!

هه‌ستی گشتی له‌و کاتی‌دا نه‌وه‌بوو فه‌له‌ستین بووه‌ پارێز‌او (محمیه‌)یه‌کی بریتانی.. به‌لام هه‌ر له‌گه‌ڵ نه‌وه‌ی فه‌له‌ستین دا‌گیرکرا، سوو‌خ‌و‌رانی جیهانی دا‌وایان له‌ حکومه‌تی بریتانی و ها‌وپه‌یمانان کرد لیژنه‌یه‌کی زایونی له‌ فه‌له‌ستین پێکه‌به‌ینی و نوێنه‌ره‌ سیاسیه‌کانیان تیا‌دا بگریته‌ ئه‌ندام، به‌و مه‌رجه‌ی ئه‌رکی نه‌و نێرده‌یه‌ پێش‌کێش‌کرنی ئامۆزگاری بی‌ت به‌ ژه‌نه‌پال کلا‌یتۆنی حاکمی سه‌ریازی فه‌له‌ستین، هه‌روه‌ها وه‌ک هۆکارێکی پێ‌وه‌ندی له‌نتوان جووله‌که‌ و سه‌ر‌کردایه‌تی سه‌ریازی کار بکه‌ن.. نه‌و لیژنه‌یه‌ رێک له‌ رێکه‌وتی ۸ی ئاداری سالی ۱۹۱۸دا ده‌ست‌به‌ر‌کاری‌بوو، ئه‌ندامه‌کانیشی ئه‌مانه‌ بوون:

- کۆلۆنیل نورمه‌سبای گۆر- که دواتر به‌ لۆرد هارلیک ده‌ناسرا-
- به‌رێوه‌به‌ری بانکی میدلایند و بانکی ستانداردی باشووری ئه‌فریقا بوو.
- کۆلۆنیل جیمس دی پۆچیلد، کوپی ئه‌دمۆن دی پۆچیلد، سه‌رۆکی لقی فره‌نسای خانه‌واده‌ی پۆچیلد و دامه‌زێنه‌ری ژماره‌یه‌کی زۆری نشینگه‌ جووله‌که‌کانی فه‌له‌ستین بوو.. دواتریش ناو‌بر‌لو له‌ سالانی نی‌وان ۱۹۲۹ و ۱۹۴۵ بووه‌ ئه‌ندامێکی ئه‌نجومه‌نی گشتیی

بریتانی، پاشان چه رچل له حکومته کرتکاریه نیتلافیه که دا کردیه وه زیری کاروباری پارله مانی.

- جیدار (ملازم) نه دویین صاموئیل که له کاتی جهنگی دوه می جیهانیدا وه که به پتوه به پی چاودیری حکومتی بریتانی دامه زرا.. کاتیکیش ئیسرائیل له سالی ۱۹۴۸ دامه زرا، کرایه به پتوه به ری ئیستگی ئیسرائیل.

- مستر ئیسرائیل سیف، به پتوه به ری کومپانیایه زه به لاهه کانی مارکس و سپینسری بریتانی.. هه روه ها پتوه ندیی توندولی له گه ل سووخرانی نیتوده وله تیدا هه بوو.

- لیۆن سیمۆن، دواتر پله ی سوارچاکی وه ده ستهینا، بووه به پتوه به ری به رپرسی نووسینگه گشتیه کانی پۆسته له بریتانیا.. گشت نامیره کانی ته له فۆن و سه رجه م جوړه کانی پتوه ندیی بێته لی کونترۆل کرد.

- نه دنامه کانی دیکه ی لیژنه که بریتی بوون له: دکتۆر نیلدهر، جوزیف کارین و حاییم وایزمان، هه ره مووشیان هاوپتی نزیکه زایۆنبیه ده وله مه ندیه کانی نیتو نه مریکا بوون. سیر ستۆرز ده لی: پیش نه وه ی کونگره ی ناشتی بیه ستری و ته نانه ت پیش کۆتاییه اتنی جهنگ، نه و لیژنه یه ناردرایه فه له ستین بۆنه وه ی که ش و زه مینه یه کی له بار بق دامه زراندنی نیشتمانی نه ته وه یی بق جووله که کان بپه خستی و هاوکاران و یارمه تیده رانیان بجوولینن یارمه تی مادیان بده ن.

به شی دهیم

پهیماننامه ی فرسای

پهیماننامه ی فرسای یه کێك بوو له و به لگه نامه سته مكارو نادادپهروه رانه ی نوێنه رانی ولاتانی به ناو پێشكه وتوو و مه دهنی واتژیان كرد... ئه م سته مه بووه هۆی نه وه ی گه لی ئه لمانی جهنگێکی دیکه ی جیهانی هه لگیرسێنن و جهنگه که بپێته نه هه مه تییه ك که س نه توانی خۆی لی بپوێری.

سه ره تا پتوێسته درك به راستیی ئه وه لومه رجان به که ی که له تشرینی دووه می سالی ۱۹۱۸ دا چوار ده وری واتژکردنی ئاگریه ستیان ته نیبوو، چونکه سه رکردایه تی بالای ئه لمانی له بهر مه ترسیی شکسته یانی هیزه که ی داوای ئه و ئاگریه سته ی نه کرد، به پێچه وانه وه هیزه کانی ئه لمانیا له گۆره پانی جهنگدا دوو چاری هه یج جۆره شکسته ی نه بپوون.. به لام سه رکردایه تی بالای ئه لمانی داوای ئاگریه سته که ی کرد بۆ ئه وه ی بتوانی پوهیه پوهی هه لگیرسانی شۆپشی کۆمونیستی ولاته که ی بپێته وه.. چونکه پۆزا لۆکسمبورگ و پێکخستنه که ی که جووه کان کۆنترۆلیان کردبوو، پیلانیان ده گێرا هاو شتیه ی شۆپشه که ی لینین له پروسیا، له ئه لمانیا ش شۆپش بکه ن.

به لام ئه وه یانه ی وای کرد سه رکردایه تی بالای ئه لمانی له مه ترسیی به ره ی ناو خۆیی دلتیا بپته وه به مشیوه یه بوو:

شانه نوستووه شوپشگیزه کانی پوزا لۆکسمبورگ توانیان دزه بکه نه نیکو که شتیگه لی ده ریایی نه لمانییه وه، له سالی ۱۹۱۸ چالاکیه که یان توندتر بوو و چهند پروپاگه نده یه کیان بلاو کرده وه گوايه سرکرده نه لمانییه کان بریاریان داوه که شتییه جه نگییه کان و که شتیوانه کانیش له جه نگیکی هاویه شی دژ به که شتیگه له کانی نه مریکا و بریتانیا دا بکه نه قوریانی، ده نگویه کی دیکه شیان بلاو کرده وه گوايه نه و کرده یه نامانجی په کخستن و نیفلیجکردنی هیزه هاویه یمانه کانه، به شیوه یه ک پتگه بۆ سهروه رانی نه لمانییه کانی جه ننگ خوش بکات به بی هیچ به ره لستییه که ناراو ه کانی بریتانیا داگیر بکه نه. نه و شانه کومونیستیانه له پیتاوه سه ره لدانی یاخیبوون، پالشت و هانده ری چهند پروپاگه نده و دنده دانیک بوون، بهرده و امیش ده یانچرپاند هیژشه که وه کات شکست دینیت، چونکه زانایانی بریتانی توانیویانه چه کیکی نهینی و نویی کیمیایی ناماده بکه نه، چه که که ش توانا به هاویه یمانان ده به خشی که شتییه کانیان بسووتینین و به گپی ناگر چوار ده وریان به تنن، ناگر و گهرمی و که مېوونه وهی تۆکسجینیش ده بیته هوی کوزرانی گشت بوونه وه ریکی زیندوو... دواتریش تیکده ره کان جه ختیان له سه ره نه وه ده کرده وه تاکه هۆکاری ده ریاژیوون له و مه ترسییه، شوپشه له پیتاوه کوتاییه پیتان به جه ننگ... له ۲ تشرینی دووه می سالی ۱۹۱۸ دا سه ریا زانی ده ریاوانیی نه لمانی یاخی بوون... له ۷ تشرینی دووه مییش یه که یه کی گهره ی ژیرئاوگه پ که به ره و به ره ی خۆرئاوا ده چوو، رایکرد، چونکه پیتان گوترا بوو بۆ داگیرکردنی بریتانیا وه ک سه ری پم به کارده هیندرین.

له و کاتیدا، ناشووب و پشيووی بيووه هوی په ککه ورتنی ژماره یه کی زوری مه لېه ننده کانی پېشه سازیی نه لمانی، هه روه ما تیکد ره کان ده یانویست وړه و موزالی گشتی دابه زیتن، باروینو خه که ودها تیکچوو کار گه یشته نه وه ی قه یسه له ۹۱ ی تشرینی دووه مدا واز له عهرشی ده سته لات بیتی.

دوای سازشه که ی قه یسه پارتی دیموکراسیی کومه لایه نی حکومتی کی کوماریان پیکهینا و له ۱۱ ی تشرینی دووه می سالی ۱۹۱۸ دا ناگریه سته که ی موزکرد... به لام پشيووی و ناشووب هه برده وام بوو، نه مجاره دزی سوسیالیسته کان توندوتیژییه کی زیاتری به خویه وه بینی، نانه وه ی نه و پشيووییه ش به هوی چه ند شانه یه کی کومونیستی بوو که پلزا لۆکسمبورگ کارته گه وړه و گرنگه که ی خزی تیادا به کارهینا و مه رجی له سه ر حکومتی نه لمانیا دانا له به رانېر کوتایی هینان به ناشووب و پشيووییه که سوپا هه لوه شینیتته وه.. نه م کاره ش له به رده م سه ر کردایه تیی بالایی نه لمانیا بووه له مېهرو نه یان توانی سوپایه پیکوپیکه که یان بوو ړنگه گرتن له و شوپشه دا به کاریتین که وا له کانونی دووه می سالی ۱۹۱۸ راگه یه ندرا.

دوای شکسته هینان و پووخانی شوپشه یه هوودییه که ی پلزا لۆکسمبورگ، گه لی ئاریی نه لمانی به لیتنی دا توله له گه لی جووله که بکاته وه، بویی هه زاران جووله که یان کوشت، هه روه ما شه وانه ښ و پیاو و گه وړه و بچووک ده سنگیر ده کران و ده درانه بهر ده سترپینزی گوولله... پلزا و کارل لیبکنیشتی یارمه تیده ریشی ده سنگیر کران و نه فسه ریکی نه لمانی وه ک بلتی ئاو بخواته وه میشکیانی به گولله پېژاند.

جا بق نه وهی ناستی رفو کینه که به رزتر بکه نه وه و ناگری
 دوزمنایه تیی دژ به جووله که هه لگیرسینن، نه و که سانه به نه نقه ست
 به پرر سیاریه تیی شکسته سه ریازییه که یان ده خسته نه سستی
 جووله که کان، هه روه ها پروپاگنده شیان کرد و ده یانگوت جووله که
 به پررسی به نده کانی په یماننامه ی سته مکارانه ی فرسان.. له لایه کی
 بیکه وه به کیشانی وینه ی بریتانیا و فرهنسا و ویلایه ته به کگرتووه کان
 وه که ده وله تانی خو په رستی سه رمایه داری ژیر کاریگری پاره ده رانی
 جیهانی، پروپاگنده ی تاییه ت به ناراسته و خه تی نیشتمانیی
 سیالیستی له نه لمانیا دوو هیئده کرایه وه، به مشیوه په ړنگه یان بق
 په پیدابوونی هیئتله ر خورشکرد.

(لینین) بیش راسته و خق دوا ی واژوکردنی په یماننامه که رایگه یاند
 نه رکی به که میان بریتییبه له هینانه کایه ی جیهانیکی کوم نیستی که
 کونترولی گشت ولاتانی جیهان ده کات و سنووره که ی ده که وینه نیوان
 هه ربوو هیلی پانی ۳۵ و ۳۶ ی نیوه گوی باکووری گوی زه وی..
 هه روه ها راشیگه یاند له چوارچیوه ی نه و سنووره دا هه ولی شو پشگیترا نه
 ده خاته که پ و گرنه ترین ولاتیش نیسپانیا و ئیتالیا و یونان و هه ندیک
 ناوچه ی ناسیای بچووک ده بن، فه له سستین و هه ندیک ناوچه ی
 جوداو جزی چین و نه و ناوچانه ش ده گرتیوه که سنووره کانی که نه دا
 و ویلایه ته به کگرتووه کان له خق ده گری.

نه م پلانه ی لینین له نیوه نده سه ریازییه کانداه به پلانی گایه
 باکوورییه کان ناوده بری، چونکه نه و گیانداره باکوورییه به
 وه ستانیا به مشیوه په کی باز نه یی و ناراسته کردنی قوچه تیزه کانیا ن
 به ره و وړچ و گورگه هیز شبه ره کانه وه، توانیویه نه زیانی خویان به یارینن

ولە ژياندا بېيىننەوہ .. دواتر لينىن ھۆيەكانى وازەينان لە پۇزا لۆكسمبۇرگ دەھيىننەوہ، چوونكە توانىويەتى ھيزە سۆيىيەتيەكان پىكخاتەوہ بۆ ئەوہى لە سالانى ۱۹۱۹ و ۱۹۲۱ دىي ھيزە دوزمىكارىيەكانى ولاتانى سەرمایەدارى بوەستەوہ . لينىن لە كۆنگرەي سىيەمى نۆونەتەوہيى سالى ۱۹۱۲ بۆي پوونبويەوہ نىسپانیا بۆ دامەزراندن و ھيئانەكايەي دەستەلاتىكي كۆنگرەي دەبيتە ولانى دووہم، ھەروەھا سەركۆنەي پۇزا لۆكسمبۇرگىشى كىرەوہ چوونكە ئاگرى بۆ و دوزمنايەتى دۆ بەسامىيەتى لە ئەلمانیا ھەلگىرساندوہ .. ئەوساكە كۆنگرەكە كارل پادىكسى نارد بۆ ئەوہى لە ئەلمانیا ھەلەتە كۆمۇنىستىيەكە ھەلسووپىنى، چەند پىنمايەكيشى بۆ دەرچوور بۆ ئەوہى دەست بە پىكخستن و مەشكردن بە پارتى ناوېراو بكات، بەلام ئاگادار كرايەوہ تا ئەو كاتەي فەرمانى لە كۆمىتېرن (يەكپىيەتىي جيهانى پارتە كۆمۇنىستىيەكان) ھوہ بۆ دىت، ھىچ ھەنگاويكى شۆرشگىيەي ھەلەھيىت.

پارەدەرانى نۆودەولەتى كۆنگرەي ئاشتىيان كۆنترۆلكرد و بە پەيماننامەي فرساي كۆتايى ھات .. بەلگەي ئەمەيش نۆد پوون و ئاشكرايە، چوونكە سەركى شاندى ئەمىركى ھەر خودى وارىۆرگ بوو كە بەتەواوى لە بەشى پىشووودا تىشكمان خستە سەرى، ناوېرولە ئەمىركا نۆينەرى سەرەككى كۆمەلە سووخۆرەكانى جيهانى بوو .. ھەروەھا ماكس وارىۆرگى خوشكيشى سەركى شاندى ئەلمانى بوو.

كۆنست دى سانت ئولايە دەلى: ئەوانەي لە دەرەوہى بەلگەنامەكانەوہ بەدواي پاستىيەكاندا دەگەپىن، دەزانن سەركى نىلسۆن لەو كاتەدا وەك سەركى كۆمار ھەلېۆتېرسا كە بانكە مەزنەكەي

نیویورک پاره‌ی پتشیکتش کرد، خودی (کوئن-لۆب) له ژیر فه‌رمان و ریتناییه‌کانی ئه‌و بانک هه‌له‌ستا و داده‌نیشت.

دکتۆر دیلۆنیش پوونی ده‌کاته‌وه جووه‌کان بوون کۆنگره‌ی ناشتیان به‌و ناچاره‌دا برد و فرسای پارسیشیان هه‌لبژارد بۆ ئه‌وه‌ی به‌رنامه‌که‌یان به‌ وردی به‌ینه‌ی دی، هه‌ر وه‌هاش ده‌رچوو.

سه‌باره‌ت به‌ په‌شنووسی پاسپێریه‌که‌ی (انتداب) بریتانیاش بۆ سه‌ره‌له‌ستین، له‌لایه‌ن پرۆفیسۆر فیلکس فرانکفۆرتیه‌ی جووله‌که‌ی به‌ناویانگی ئه‌مریکیه‌وه پلانی بۆ دارپێژا، ناوبراو دواتر و له‌ سه‌رده‌می ده‌سته‌لاتی پۆزفلتدا بوه‌و پاویژکاری یه‌که‌می کۆشکی سپی.. له‌مه‌یشدا هه‌ر یه‌که‌ له‌ سێر هیتلریت صامۆئیل و دکتۆر فیویل و مسته‌ر ساشار و مسته‌ر لاندمان و مسته‌ر بن کوئن و مسته‌ر لۆسیان وۆلف یارمه‌تییان دا و کاریگه‌ریه‌کی زۆری به‌ سه‌ر مسته‌ر دافید لوید جوړجوه‌ هه‌بووه و ده‌لێن گشت نه‌تییه‌ ده‌ره‌کیه‌کانی بریتانیای زانیوه‌.

کاتیکیش گفتوگۆیه سه‌ره‌تاییه‌کانی کۆنگره‌که ده‌ستپێکرد، پاویژکاری تایبه‌تی به‌رپێز کلیمانسۆ - سه‌رۆکوه‌زیرانی فیه‌نسا - مسیق ماندیل بوو.. راستیه‌که‌ی ئه‌مه‌یش ته‌نیا ناویکی خوازاوی ئه‌ندامێکی بنه‌ماله‌ی پۆچیلد بوو.. هه‌روه‌ها مسته‌ر هیتلری مۆرگنزاویش هه‌بوو، ناوبراو ئه‌ندامێکی شانده ئه‌مریکیه‌که بوو و باوکی ئه‌و پیاوه بوو دواتر بوه‌و سکریتیری دارایی سه‌رۆک پۆزفلت.. هه‌روه‌ها مسته‌ر ئۆسکار لا ستراوسیش له‌و گفتوگۆیانده‌ ناماده‌ بوو، ئه‌و پیاوه به‌وه ناسرابوو زۆر لایه‌نگری و غه‌مخۆری پیلانه‌که‌ی پاره‌ده‌ره‌کان بوو و له‌ دامه‌زراندنی کۆمه‌له‌ی که‌لانی‌شدا رۆڵێکی بالای هه‌بوو.

هەر سه‌بارت به‌و په‌یماننامه‌یه، به‌پێژ لووسیای وۆلف له‌ لاپه‌ره ٤٠٨ ی لیکۆلینه‌وه‌یه‌ك سه‌بارت به‌ میژووی جووله‌كه‌ نووسیویه‌تی: كۆمه‌له‌یه‌كی بچووكی به‌رجه‌سته و ناوداری جووله‌كه‌ هه‌بوون واژۆیان له‌سه‌ر په‌یماننامه‌ی ناشتیدا كردبوو، نه‌وه‌ی له‌جیاتی فیه‌نسا واژۆی له‌سه‌ر په‌یماننامه‌كه‌ كرد، لویز كلوتز بوو كه‌ دواتر له‌ مه‌سه‌له‌یه‌كی دارایی گلا و له‌به‌رچاوان نه‌ما. هه‌روه‌ها له‌جیات ئیتالیاش بارۆن سۆمینگ و له‌بری هندی‌ش به‌پێژ نه‌دوین مۆنتاك واژۆیان كرد.

نه‌مه‌ی خواره‌وه ده‌قی وته‌ی چهند گه‌وره بیرمه‌ندیکی خۆرئاوايه و راگه‌یه‌ندراوێكه‌ و پتووستی به‌ هیچ لێكدانه‌وه‌یه‌ك نییه:

هارۆلد نیکلسۆنی میژوونووس و دیبلۆماسی به‌ناویانگی ئینگلیزی له‌ په‌رتووكه‌ قه‌باره گه‌وره‌كه‌یدا به‌ناوی دروستكردنی ناشتی ١٩١٩- ١٩٤٤ له‌ لاپه‌ره ٢٤٤ دا نووسیویه‌تی: لووسیای وۆلف پووبه‌پوو داوای لێكربوه‌ پا و بۆچوونه‌كانی وه‌ربگری كه‌ پیتی وایه‌ ده‌بێ جووله‌كه‌كان به‌شنه‌وه‌یه‌كی جیهانی بپاریزێن، له‌ هه‌مان كاتیشدا له‌ گشت ده‌وله‌تێكدا گشت مافێکی هاوولا ئیبوونیان هه‌بێت.

هه‌روه‌ها جۆرج باتووی نووسه‌ری فیه‌نسی له‌ لاپه‌ره ٢٨ ی په‌رتووكه‌كه‌ی خۆیدا به‌ناوی (گرفتسی جووله‌كه‌) نووسیویه‌تی: به‌رپرسیاره‌تییه‌كه‌ ده‌كه‌وێته‌ ئه‌ستۆی نه‌و جووله‌كانه‌ی چوار ده‌وری لوید جۆرج و ویلسۆن و كلیمانسۆیان گرتوه‌.

نێسته‌یش به‌ره‌و هه‌نگاریا ده‌چین و له‌ كۆتاییی جه‌نگی یه‌كه‌می جیهانی ده‌یوتن و ده‌یبنین بیلاكۆن له‌ به‌هاری ساڵی ١٩١٩دا به‌زۆد ده‌سته‌لاشی گرتوه‌ته‌ ده‌ست، دواتریش هه‌ولی داوه‌ بپروچوونه‌كانی لووسیای وۆلف پێژه‌و بكات.. به‌لام ده‌سته‌لاته‌ دكتاتۆرییه‌كه‌ی سێ

مانگ زیاتری نه خایاند، ده میان هه زار مه سیجی کوشت و ده ستیان به سر مولک و مالیاندا گرت.. نه و قه سابخانه و مهرگه ساته پووبه پووی کرتکار و سهریاز و بازرگان و خاوه نزه و بییه کانیش کرایه وه.. جیاوازیش له نتوان ژن و پیاو و پیاوی ئایینی و پیاوی ئاسایی نه کرا.. له مباره به وه گوفاری نیوئه نته رناسیونا له سالی ۱۹۱۹ دا له په پرتوکه سالانه به که ی خویدا دا نووسیویه تی: زۆرینه ی حکومت ته که ی بیلاکون نه و جووانه بوون پینگه و پۆستی نیداریان و هرگرتبوو.. کومنیسته کان له گه له نه و سۆسیالیستانه پرتکه و تن که زیاتر به پارتی کرتکاران و کومه له ی به که به تیبه کانی کرتکاران ده چون. له گه له نه میشدا بیلاکون یارمه تیده ره کانی خوی له پزی نه و که سانه دا هه لته بژارد، به لکو له نتو جووه کاند هه لی بژاردن، به مه پیش دهسته لاتیکی بیرق کراسییانه ی به هوودی پیکهتیا.

میژوو بۆمانی ده گپرتیه وه بیلاکون دوی سی مانگ له تیکدهری و ویرانکاری و ده ستریزئی و کوشتنی به کومه له، له دهسته لات لادرا.. به لام له جیات سزادان، په وانه ی نه خوشخانه ی نه قلی کرا.. دواتریش له لایه نه و کومه له به هیزه وه ئازادکرا که وا له پینا و به رژه وه ندیی نه ودا کاری ده کرد.. دواتر بیلاکون گه پایه وه پووسیا، بۆنه وه ی بیته سه رۆکی پتکخراوی تیرۆستی چیکیا، نه و پتکخراوش له هه نبر توکرانییه کاند ترس و توقاندنی نواند بۆ نه وه ی ملکه چی دهسته لاته که ی ستالینیان بکات و له به رانه ر فه رمانی ده سته پیکردنی به رنامه به کی به کومه لی کشتوکالی ناویراودا نه رمی بنوینن و لامی نه کن. له نه دجامی نه و ترس و توقاندنه دا پینچ ملیون کرتکار له برسان مردن، چونکه یاسایه کشتوکالییه که یان جیبه جی نه کرد،

ھەروەھا زياتر لە پېنج مليۆن كرنكار ناچاركران لە سىبىريا
سوغره كيشى بكن.. كاتىكيش ستالين لە سالى ۱۹۲۶دا ويستى لە
ئىسپانيا دكتاتورىەتى كۆمۇنىستى بھيئەتەدى ، بىلاكۆنى ھەلبەرزاد بۆ
ئەوھى (دەستەلاى ترس و تۆقاندن) لە وولاتەدا ھەلسووپىتى.

با بگە پىئىنەوھ كۆنگرەي فرساي ، بۆ ئەوھى چەند ئىمەنىكى
دىكەي ھەزموون و دەستەلاى پارەدەرانى نۆدەولەتى بېيىن كە لە
پووداويكى بەنىوبانگى نۆو گەتوگۆيە سەرەتايەكانى كۆنگرەكە
بەجوانى دەبىندى.. بەپووكەش ئەو گەتوگۆيانە بەرەو سىياسەتەك
دەچووب بە دلى پارەدەرهكان نەبوو، چوونكە لەلايەن يەعقوب شىفەرە
ولە نيوپۆركەوھ برووسكەيەكى نوو ھەزار وشەيى بۆ سەرۆك وىلسۆن
ناردرا كە ئەو كات لەنۆو كۆنگرەكەي پارىسدا بوو، نۆوھەركى
برووسكەكە چەند پىئىنەيەك بوون و بۆ سەرۆك نووسرا بوون و تايبەت
بوون بە پەفتارەكانى ھەنەبەر پرسى ھەلەستين و چارەنووسى پاسپىرى
(انتداب) و قەرەبووكردنەوھى ئەلمانى و پرسى سىلىسيا و ناوچەي سار
و (دالان و تەنگەبەرەي) دانزىنگ.. برووسكەكە پىكەوتى ۲۸ى ئايارى
سالى ۱۹۱۹ى لەسەر بوو و شىف بەناوى يەكپەتەي نەتەرە
نازادكر اوھكانەوھ ناردىبوو.

سەرۆك وىلسۆن دواي وەرگرتنى برووسكەكە كۆپ ھەلوىستى
خۆي گۆپى و دانوستانەكان بە ئاقارىكى دىكەدا چوون.. لەمبارەوھ
كۆنت دى سانت ئولاي گوتوويەتى: ئەو دەقانى لەنۆو پەيماننامەي
فرساي بوون و تايبەت بوون بە پىنج پرسى سەرەكى، لەلايەن
يەعقوب شىف و ھاوكار و ھاوناوازەكانى دانران.

دوای نه‌وه‌ی ده‌وله‌تانی هاوپه‌پیمان دنه دران بق نه‌وه‌ی فه‌له‌ستین بگریته پارژنداوکی بریتانی، پاره‌ده‌رانی جیهانی به به‌گریگیراوه‌کانیان راگه‌یاند به‌نده‌کانی په‌پیماننامه‌که زقر توند و تیژ ده‌بیټ، به‌شیوه‌یه‌ک گه‌لی نه‌لمانی ناتوانی بق ماوه‌یه‌کی زقر به‌رگه‌ی بگری، نه‌میش به‌شیک بوو له و پلانه‌ی نامانجی زیاترکردنی رقو‌کینه‌ی نه‌لمانه‌کان بوو دژ به گه‌لی ټینگیز و فرهنسی و نه‌مریکی و جووله‌که‌کان، بق نه‌وه‌ی سه‌رله‌نوی بق جه‌نگی وه‌رگرتنه‌وه‌ی مافه‌کانیان ناماده‌بن.

هر راس‌ته‌وخوش دوای واژکردنی په‌پیماننامه‌ی فرسای، جه‌نگه ساخته‌که‌ی سه‌رمایه‌داری دژ به به‌لشفه‌یکه‌کان هه‌لگیرسا.. نه‌و جه‌نگه رنګه‌ی بق لینین هه‌موارکرد ده‌ستبه‌رداری یارمه‌تیدانی شوپی کومونیستی نه‌لمانیا بیټ و بق پاراستنی نه‌و ده‌ستکه‌وتانه‌ی له پووسیا وه‌ده‌ستی هټنابوون، داوای خوپاگری و یه‌کگرتووی بکات.. له لایه‌کی دیکه‌شوه نه‌و جه‌نگه هه‌رگیز مه‌ترسی بق سه‌ر دکاتوریبه‌ته‌که‌ی لینین دروست نه‌ده‌کرد. کاتیکیش له سالی ۱۹۲۱دا کوتایی هات، ده‌رنه‌نجامه‌که‌ی ناویانگیکی گه‌وره و فراوانی به‌لشفه‌یکه‌کان بوو، له به‌رانبه‌ریشدا ده‌وله‌تی سه‌رمایه‌داری زیانگیکی گه‌وره‌ی به‌رکه‌وت.. نه‌م ده‌رنه‌نجامه رنګه‌ی بق به‌گریگیراوانی پاره‌ده‌ره نیوده‌وله‌تیه‌کان خوشکرد له‌ژیر په‌رده‌ی ناشتیبه‌کی به‌رده‌وامی جیهانیدا ده‌وله‌ته کومونیستیبه‌کان وه‌ک نه‌ندام بخنه نیو کومه‌لی گه‌لانه‌وه.

بریتانیا یه‌که‌مین ده‌وله‌ت بوو چه‌ز و ویستی پاره‌ده‌ره نیوده‌وله‌تیه‌کانی وه‌ده‌یهټنا و ددانی به ده‌وله‌ته کومونیستیبه‌کان دانا.. دواتریش فرهنسا له سالی ۱۹۲۴ و پاشانیش ویلایه‌ته

یەگرتووھەکان ددانیان پێدانا، پۆزفەلت لە سالی ۱۹۲۳دا ددانسی ب دەولەتە کۆمۆنیستییەکان دانا. بەمشێوەیە کۆمەڵەی گەلانی ش ددانسی بە دەولەتە کۆمۆنیستییەکاندا نا.. لەو پۆزییەو کۆمەڵەی گەلان بوو گەمەیی دەستی ستالین، بەکرێگر وانیشتی توانییان سیاسەتەکانی دابڕێژنەو و کۆنترۆلی چالاکییەکانی بکەن.. هەرکە دەولەتانی کۆمۆنیستیش چوونە نێو کۆمەڵەی گەلانەو، ئەندامانی ئەنجومەنی مەزنی ماسۆنی پۆلیان تیادا وەرگرت.

لێرەدا ناماژە بە (یکھام ستیدە)ی نووسەری پۆژنامەی تایمزی نینگلیزی دەکەین، ناوبراو لە گشت کەسێکی دیکە زیاتر ناگاداری کاروبارە جیهانییەکان بوو و لە چەندان بۆنەدا تیشکی خستوووە سەر ئەو پاستییە پیاوانی باری بانکی و پارەدەوانی نێودەولەتی دەست لە کاروبارە نێودەولەتیەکان وەرەدەن.. هەرەھا لە دواي واژوگرانی پەیماننامەی فرسای ئەم دەستەواژە دیاریکراوەی نووسیو: من سوورم لەسەر ئەوەی بزۆینەوانی یەکەم یەعقوب شیف و واریۆرگ و چەندان خاوەن بانکی دیکە نێودەولەتی بوون، ئەمانە زۆر حەزبان لێبوو یارمەتی بەلشەفیکە جووھەکان و دەستبێنن، بۆ ئەوەی باری کاری جوو ئەلمانییەکان لە پووسیا دەستەبەر بکەن.

هەرەھا ئەو نووسینە لێۆماکس بە نموونە دەھێتینەو کە لە ژمارەی ئابی سالی ۱۹۱۹ی پۆژنامەی ناشیونال ریفیۆدا بلای کردبوو و تیایدا نووسیوی: ئەو دەستەلاتە حوکمرانیی داوینگ ستريت (واتا بریتانیا) دەکات هەر جۆرێک بێت، پارێزکار بێت یان نۆندێر، پالپشتی لە نینتلافە بکات یان پشتگیری بەلشەفیکەکان بێت، ئەوا لە گشت هەلومەرجێکدا دەکەوتتە دەست جوولەکە

جیپانییه کانه وه.. لیره وه نهئینی نه دهسته شارواوه پوون ده بیته وه که هیچ لیکدانه وه یه کی هوشیارانه له مه نبریاندا وه دهرنه که وتن.

کاتیک وینستون چرچل له مارس سالی ۱۹۲۱دا سهردانی فهلهستینی کرد، داوای بینینی شاندى سهرکرده مؤسلمانه کانی کرد.. کاتیکیش چاوی پییان که وت، ترسی خوین له نامانجه که ی زایونیزمی سیاسی پیشان دا که بریتیه له دهسته سهرداگرتنی فهلهستین و زه وتکردنی زه وییه کانی له بهرزه وه ندیی جووه کان، بویان پوون کرده وه عهره به کان ماوه ی زیاتر له هه زار سال له سهری ده ژین ((نه مه پک به وه ده چیت بگوتی مسریه کان ماوه ی هه زار ساله له میسردا ده ژین، نه مه خاکی فهلهستینییه کانه له دیره مانه وه له سهریدا ده ژین وه هه ولاتیکی دیکه ی ئیمه، به هاتنی عهره ب چوونه ته نیو نیسلام و به زمانی عهره بی ناخاوتون)) و داوایان لیی کرد هه ژموون و دهسته لاتی خوی بۆ نه هیشتنی نه و سته مه بخاته گه پ.. ده گپنه وه چهرچل پیی گوتون: "نیوه داوا ده که دهسته ردارى په یماننامه ی به لفریم و کچی یه هوودییه کان پابگرم.. نه مه یش له هیز و دهسته لاتی مندا نییه، هه پتشم خوش نییه.. ئیمه پیمان وایه له پیناو بهرزه وه ندیی جیهان و جووله که و نیمپراتوریای بریتانی و خودی عهره به کانیشدا، نیازی به جیهانیانی نه و به لینه مان هیه".

کاتیک چهرچل به مشیوه یه وه لامی داونه ته وه، بگومان بیری له هه ره شه که ی حاییم وازیمان کردووه ته وه که له سالی ۱۹۲۰دا به شیوه یه کی په سمی بلاوی کردووه ته وه و تیایدا گوتویه تی: پیتان خوش بیت یان نا، ئیمه لیره له فهلهستین سه قامگیر و نیشته جی ده بین.. تاکه شتیک له دهستان بیت خیرا کردن یان هیواشکردنه وه ی

كۆچمەكە مانە، بەلام ھەر چۇنىك بىت بىل خۇتان باشتە يارمە نىمان
بدەن و نەبنە ھۆى ئەوئى توانا بىيادىنەرە كانمان بىنە تواناى وئىرانكارى
و جيهان تىكۆپىتەك بدەين.

دەبى لەو ھەپەشەيەى وايزمان بىفكرين و لە ھەمان كاتىفدا بىرك
بەو پاگەيەندراو ەكەين كە لەلايەن يەككەك لە پارەدەرانى
نۆدەولەتتەيەو ەكۆبۇونەو ەيەكى زايۇنىيەكاندا دەرچوو كەوا لە
سالى ۱۹۱۹دا لە بۇدابىست بەرئۆە چووبوو. كۆنت نولاي قسەكانى
ناوېراو ھىنايەو ەكاتىك سەبارەت بە ئەگەرەكانى دىروستبۇونى
حكومەتتىكى جيهانى دەناخاوت و دەيگوت: لەپىناو ەدەپىنانى
جيهاننىكى نوئى (كە ئەو كەسانە چاوەرپىي ەدەپەتانى دەكەن)،
پىنكخراو ەكەمان بەلگەى كاراىى و چالاكەيەكەى لە ھەردوو كەردەى
شقۇش و بىيادىناندا پىشكىش كىردو ە برىتتە لە دىروستكرنى
كۆمەلەى گەلان كە پاستىيەكەى كار و چالاكەيەكى ئىمە بوو..
بىزوتنەو ەى بەلشەفىكى پالەنەرى يەكەمى پىكەدە ھىتتە، كۆمەلەى
گەلانىش چەرخى ئەو نامىرەيە كە لە يەك كاتدا ھىزى بىزوتنەر و
ئاراستە كارىشى ھەيە.. باشە ئەدى لە كۆتايىدا چى پوو دەدات؟
و ەلامى ئەم پىرسىارە پىشەو ەخت لە ئەرك و كەردەكەى ئىمەدا
دەستنىشان كراو.. ئەوئىش دامەزاندنى يەك حكومەتى جيهاننىيە.

دواى ھەشت سال لە تەواوكرنى ئەم بەشەدا شتىكى گىرنگم
و ەگىركەوت، ئەوئىش لە پىنگەى ھەوالگىرى نەتتىنى كەنەدىيەو ەبوو، ئەم
ھەوالگىرىيە پاپۇرتى كۆنگرەيەكى نااساىى لىزنىەى لەناكاوى
خاخمەكانى ئەوروپاى گواستوو ەتەو ەكەوا لە ۱۲ى كانوونى دوو ەمى
سالى ۱۹۵۲ لە بۇدابىست بەرئۆە چوو ە.

رابطه‌ها که بریتیه له ده‌قی کوتاری نیو کونگره که وله‌لایه‌ن
 حاخام نیماتویل پابینو فیچه وه خوتندراوه ته وه:

سلواتان لیبی نهی پوله کانم، بانگی نه‌م کوبونه وه یه تاییه ته‌م
 کردبون، بۆ نه‌وه‌ی به هیله سهره‌کیه‌کانی پتبارزه نوییه که مان
 ناشناتان بکه‌م، نه‌ویش پتبارز و به‌رنامه‌یه‌کی تاییه ته به جه‌نگی
 داهاتوو. وه که ده‌زانه‌ن، پلانه بنه‌رته‌یه که مان پتویستی به‌وه بوو
 ماوه‌ی بیست سال دوا‌ی به‌خه‌ین، بۆ نه‌وه‌ی بتوانین له ماوه‌یه‌دا نه‌و
 ده‌ستکه‌وتانه پته و بکه‌ین که به‌هۆی جه‌نگی دووه‌می جیهانییه وه
 وه‌ده‌ستمان هیتاون، به‌لام چه‌ند پتکار و پتنامه‌یه‌کی نوی ده‌رچوون و
 بۆ نییه ناردلرون و داوا ده‌که‌ن پتتج سالی نه‌م مۆله ته بیست سالییه
 که‌م بکرتنه وه..

ده‌بی پتتان رابگه‌یه‌ن نه‌و نامانجه‌ی ماوه‌ی سی هه‌زار ساله و تا
 نیسته کاری له‌سهر ده‌که‌ین، نیسته که‌وتوو ته ده‌ستمان، بۆی
 له‌سهرمان پتویسته له گوتاییدا به‌روبووه‌کی برینه‌وه و هه‌وله‌کانمان
 چه‌تر بگه‌ینه‌وه و نه‌وپه‌ری بلیمه‌تی و شاره‌زایی بۆ کۆ بگه‌ینه‌وه.
 نیسته ده‌توانم دلتیاتان بکه‌مه‌وه چه‌ند سالتیکی که‌می ماوه گه‌له‌که‌مان
 پتگی به‌که‌مینی خۆی له جیهاندا وه‌رگرتنه وه، نه‌مه‌یش مافینکی
 سروشتی خۆیه‌تی و ماوه‌ی چه‌ندان نه‌وه‌ی نوووردیژه لیبی زه‌وت
 کراوه، به‌مه‌یش کاروبار و پرسه‌کان ده‌چه‌نه سهر په‌وتی سروشتی
 خۆیان و جووله‌که نووباره ده‌بیته‌وه سه‌رۆک و سه‌روه‌ر. (چه‌پله
 پتزانیکی به‌گوپ).

نیسته سه‌باره‌ت به پتنامه‌یه‌کانی تاییه ته به جه‌نگی داهاتوو
 بیروکه‌یه‌کتان پتده‌به‌خشم: نیوه نه‌و به‌رنامه و پتبارزه سه‌رکه‌وتوو تان

له بیره که سالی ۱۹۳۰ پیره ومان کرد و به ته‌واوی سه‌رکه‌وتنی وه‌ده‌سته‌یتنا، هه‌له‌تی سه‌رانسه‌ری پرپواگه‌نده توانی پ‌قوکینه له نه‌لمانیا دژ به خۆرناوا و دژی سامییه‌کان بو‌روژنی، دوات‌ریش وروژاندنی پ‌قوکینه له خۆرناوا دژ به گه‌لی نه‌لمانی به‌هۆی دوژمناب‌تی نه‌لمانی له هه‌تبه‌ر سامییه‌کانه‌وه سه‌رکه‌وتنی وه‌ده‌سته‌یتنا.

ئه‌مه هه‌تلی سه‌ره‌کیی به‌رنامه و پ‌بازای هه‌نوکه‌بی‌مانه و ئیسته جیهه‌جیتی ده‌که‌ین، ئیعه له خۆره‌لاتدا هه‌له‌تیک دژ به خۆرناوا و له خۆرناواش دژ به خۆره‌لات به‌پ‌توه ده‌به‌ین، دژایه‌تی ئه‌و گه‌ل و نه‌ته‌وانه‌ش ده‌که‌ین که به‌بی‌لایه‌نی ده‌وه‌ستن و ناچاران ده‌که‌ین خۆیان به‌لای بلۆک و سه‌ربازگه‌یه‌کدا به‌دن، پ‌تگه‌ش ناده‌ین هه‌چ که‌سێک پ‌ه‌وه‌پ‌ه‌ومان بو‌ه‌ست‌یت‌ه‌وه به‌تایبه‌ت ئه‌گه‌ر وستی ئاستی توندیی ئه‌م ململانیه‌ دابه‌ز‌یت‌یت‌ه‌ خواره‌وه و هه‌توری بکاته‌وه.

بی‌گومان دوا ئامانج‌شمان له‌م پ‌لانه‌دا جه‌نگی سی‌یه‌می جیهانییه که شو‌ینه‌وار و وێران‌کارییه‌کانی له‌ گشت جه‌نگه‌کانی پ‌یشوو زۆتره‌، هه‌ولیش ده‌خه‌ینه گه‌ر ئیسرائیل له‌م جه‌نگه‌دا بی‌لایه‌ن به‌م‌ین‌یت‌ه‌وه بۆ ئه‌وه‌ی له‌ شو‌ینه‌وار و کاریگه‌رییه‌کانی به‌ دوور ب‌یت، هه‌روه‌ها بۆ ئه‌وه‌ی ب‌یت‌ه‌ باره‌گه‌یه‌کی لیژنه‌کانی نۆبۆزیوانی و پ‌اویژکاری و چاودێری و ... هتد که ئه‌وکات ئه‌رکی سه‌ره‌به‌رشتیکردنی پ‌رسی گه‌لانی ده‌خ‌رت‌ه‌ سه‌رشان، ئه‌م جه‌نگه له ململانیه‌ میژوویی دژ به‌ جو‌ییم دوا جه‌نگه‌مان ده‌ب‌یت، ئه‌وسا شو‌ناسی پ‌استینی خۆمان ئاشکرا ده‌که‌ین و پ‌ه‌وی شار‌اوه‌ی خۆمان بۆ جیهان وه‌ده‌رده‌خه‌ین.

له‌ ل‌وای جه‌نگی سی‌یه‌می جیهانی هه‌چ ئایینی‌ک نام‌ینی، هه‌روه‌ها پ‌یاوانی ئایینیش له‌ گۆر‌یدا نام‌ین، چونکه بوونی ئایینه‌کان و پ‌یاوانی

نایینی بۆسەر ئیتمه مه ترسین و ده توانن سهروه ربوونی داهاتوومان به سهه جیهاندا له نۆیو بیهن، چونکه ئه وهیتره پووچییهی نایین له دهروونی باوه پداراندا زیندووی ده کاته وه، دواتر بوژیی ئه وهشیان له دهرووندا ده ژینیتیه وه دژمان بوه ستنه وه، ئیتمه پۆپره سم و نه ریته پووکه شه کانی نایینی جووله که ده پارێزین، ئه مهیش ته نیا بۆ یه ک مه به ست، ئه ویش پاراستنی ئه وه به سته ره ی تاکه کانی گه له که مان به یه که وه ده به ستنیه وه و لێناکه پێین هیچ بیانییه که به وهی ژن و ژخوازی و هتد بیهته نۆی نایینه که مانه وه.

له وانه شه له پێتاو دوا نامانجاماندا هه مان کرده ی به ئازار دووباره بکهینه وه که له پۆزگاری هیتله ردا کردمان، واتا ئیتمه خۆمان دژ به چه ند کومه له و تاکه کانی گه له که مان چه ند پووداوێکی چه وساندنه وه پێکه ده خین، به واتایه کی دیکه چه ند پۆله یه کی گه له که مان له چه ند پووداوێکدا ده که ینه قوریانی، خودی ئه وه پووداوانه ش خۆمان ده یانورۆژتین و له پشت په رده وه ئاراسته یان ده که یین، بۆ ئه وه ی له لایه ک بۆ پاکێشانی سه رنج و پالپشتی گه لانی ئه وروپا و ئه مریکا و ئه وای جیهان پاساوی پتویستمان بکه ویتیه ده ست، له لایه کی دیکه شه وه هه روه ها بۆ پاساوه ینانه وه یه له هه نبه ر ئه و دادگه بیانه ی دوا ی جه نگ به پێوه یان ده به یین، دادگه بیه که ش بۆ له سێداره دانی ئه وه سه رکرده و پێبه ره سه ریازیانه یه که دژ به یه ک ده جه نگن، هه روه ک چۆن له دادگه بیه کانی تۆرمه رگ کردمان.

له وانه یه قوریانیدان به چه ند هه زار که سێک له پۆله کانی گه له که مان زۆر گه وره و تراژیدی بیت، به تایبهت کاتێک ئیتمه خۆمان کار بۆ له نۆیو برنیا ن بکه یین بۆ ئه وه ی تۆمه ته که بخه ینه پال خه لکی

دیکه‌وه، له‌وانه‌یه قوریانییه‌که زۆر گه‌وره بیټ، به‌لام نابێ له‌پێناو بوا
ئامانجه‌که‌مان: (سه‌رکردایه‌ تیکردن و سه‌روه‌ریوون به‌سه‌ر جیهاندا) سل:
له‌ هیچ قوریانییه‌کی گه‌وره و بچووک بکه‌ینه‌وه.

جا بۆ ئه‌وه‌ی دانیابینه‌وه له‌وه‌ی ده‌توانین جیهان کۆنترۆل
بکه‌ین، که‌مێک بنوارپه‌ داھێنانه‌کانی پیاوی سپی، چۆن به‌دزی ئه‌و
کره‌یوه‌مانه‌ته‌ چه‌کێکی کوشنده‌... رادیۆ و چاپخانه و ئیتمه‌ بویه‌ته
گوزارشتکار و ده‌ریزی هه‌زه‌کانی خۆمان، هه‌روه‌ها کارخانه‌ی
پیشه‌سازییه‌ قورسه‌کانیش چه‌ک بۆ ئاسیا و نه‌فریقا ده‌نێرن بۆ ئه‌وه‌ی
که‌لانی ئه‌و ناوچانه‌ دژ به‌ پیاوی سپی دروستکهری ئه‌و چه‌کانه
بوه‌ستنه‌وه... بشزانن ئیتمه‌ به‌رنامه‌ی خالی چواره‌ممان له‌ واشنتۆندا
پێشخستوه، بۆ ئه‌وه‌ی پێشخستنی پیشه‌سازیانه‌ی ناوچه
جۆراوجۆره‌کان جیهانی‌ش بگه‌ڕێته‌وه، به‌شێوه‌یه‌ک پیاوی سپی بکه‌وێته
به‌ر په‌حمه‌تی کۆمه‌له‌ زۆر و زه‌وه‌نده‌کانی گه‌له‌ په‌شپێسته‌کان، که
دوای ئه‌وه‌ی جه‌نگی ناوه‌کی کشتوکال و پیشه‌سازییه‌کی وێران
ده‌کات له‌ پڕوی ته‌کنۆلۆژییه‌وه به‌سه‌ریدا زال ده‌بیټ.

به‌م پوانینه‌ سه‌رکه‌وتنی کۆتایی له‌به‌ر چاوتاندا ده‌دره‌وشیته‌وه،
بگه‌ڕێته‌وه ناوچه‌کانی خۆتان و به‌ مکوپی و لیبرالوانه‌ کار بکه‌ن، تا له
کۆتاییدا ئه‌و پۆژه‌ دادی ئیسرائیل نه‌رکه‌ سه‌ره‌کییه‌کی خۆی ناشکرا
ده‌کات، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه‌ بپیته‌ پۆشناییه‌ک جیهان پووناک بکاته‌وه، ((
نوورانی واتا هه‌لگری پۆشنایی)).

ئه‌م گوتاره‌ بۆچوون و زانیارییه‌کانی پێشوویم پشترپاست
ده‌که‌نه‌وه، واتا هیزه‌ نه‌هینیانی ده‌ژمنایه‌تی هه‌نیه‌ر سامییه‌کان و له
هه‌مان کاتیشدا په‌وکی نه‌ ده‌ژمنایه‌تی هه‌نیه‌ر کۆمۆنیزمیان وروژاند،

به‌شیوه‌یه‌ك خزمه‌تی ئامانجه‌كانیان بكات.. هه‌روه‌ها نه‌و گوتاره‌ی سه‌روه‌ه ده‌یسه‌لمێنی نوورانییه‌كان بۆ گه‌یشتن به‌ ئامانجه‌ شاراوه‌كانیان كۆمۆنیزم و نازیزم و فاشیزمیان به‌كارهێناوه‌.. هه‌روه‌ها دیموكراسییه‌تی مه‌سیحیش دژ به‌ كۆمۆنیزم به‌كاردێتن بۆ ئه‌وه‌ی بگه‌نه‌ قۆناغی دواتری پیلانه‌ دوورمه‌ودایه‌كه‌یان، ئه‌ویش جه‌نگی سی‌یه‌می جیهانییه‌.

پاره‌ده‌رانی نێوده‌وله‌تی به‌ خۆشاردنه‌وه‌یان له‌ پشت به‌نده‌كانی په‌یماننامه‌ی فرسای توانیویانه‌ به‌سه‌ر دووباره‌ بنیادنانه‌وه‌ی سوپای ئه‌لمانی و چاككردنه‌وه‌ی ئابووری ده‌وله‌تاندا زالب.. دواتریش له‌ گه‌ڵ سه‌ركردایه‌تی بالای ئه‌لمانییدا پێككه‌وتن، له‌و پێككه‌وتنه‌دا جه‌خت له‌وه‌ كړلوه‌ته‌وه‌ پووسه‌كان به‌ نه‌هێنی گشت چه‌ك و تفاقێکی شه‌ر بده‌نه‌ ژه‌نه‌راله‌كانی ئه‌لمانی بۆ ئه‌وه‌ی سوپایه‌کی نوی و هاوچه‌رخێ چه‌ندان ملیۆنی دروست بگه‌نه‌وه‌.. هه‌روه‌ها له‌سه‌ر ئه‌وه‌ش پێككه‌وتوون نكتاتۆری سۆفیه‌تی گشت ئاسانکارییه‌کیان بخته‌ به‌رده‌ست، بۆ ئه‌وه‌ی مه‌شق به‌ گشت ئه‌فسه‌رانی ئه‌لمانی بكړی.

به‌مشێوه‌یه‌ دواي ئه‌وه‌ی پاره‌ده‌رانی نێوده‌وله‌تی پاره‌یان بۆ ئه‌و پڕۆژه‌ گه‌وره‌ و زه‌به‌لاحه‌ ته‌رخانكرد، به‌نده‌كانی پێككه‌وتنامه‌كه‌ كه‌وتنه‌ واری جێبه‌جێكردنه‌وه‌... ئه‌وجا توانییان له‌ ولاته‌ كۆمۆنیسته‌كان و فاشستییه‌كانیشدا هێزێکی زه‌به‌لاحی سه‌ربازی و ئابووری بنیاد بنێن.. هه‌روه‌ها توانییان هه‌لومه‌رج بۆ سه‌ركردایه‌تی ئه‌لمانی بپه‌خسێتن بۆ ئه‌وه‌ی به‌نده‌كانی په‌یماننامه‌ی فرسای بخته‌ ژێر پێی، به‌تایبه‌ت ئه‌و كۆتوبه‌نده‌ سه‌ربازیانه‌ی به‌سه‌ریاندا سه‌پێندرابوو.

جا له پێگه‌ی کارخانه‌کانی چه‌ك و فیشه‌ك و ته‌قه‌مه‌نیی
 كۆمۆنیستی پشت چیا به‌کانی ئۆرالدوه، چه‌ك و تفاق و گشت
 پێداویستییه‌کانی داموده‌ستگه‌ ئه‌لمانیه‌كان هه‌راهه‌م کران.. ئهم
 نه‌خشه‌ و پیلانگێڕیه‌ش ته‌نیا نیشاندهری نیازنکی شاراره‌ی ئه‌و
 پاره‌ده‌ره‌ نێوده‌وله‌تیانه‌ بوو بۆ ئه‌وه‌ی ئاگری جه‌نگی دووهمی
 جیهانی هه‌لگیرسێنن.. هه‌روه‌ها ئه‌و ولاتانه‌ی به‌ هاوچه‌یمانی‌ش ناو
 ده‌بران له‌ پووداوه‌کانی پشت په‌رده‌ به‌دوور نه‌بوون، به‌لکو
 ورددرشتی مه‌سه‌له‌کانیان ده‌زانی.. من خۆم له‌ کاتی ئاماده‌بوونم له
 کۆنگره‌ی چه‌کدامالینی ده‌ریابیدا که له‌ سالی ۱۹۳۰ له‌ لنده‌ن به‌سترا،
 هه‌ستم به‌و پاستییه‌ کرد، ئه‌مه‌یش به‌لگه‌یه‌کی دیکه‌ی پاستوگرایی
 دیزرائیلییه‌ کاتیگوتی: حکومه‌ته‌ هه‌لبژێردراوه‌كان حوکم ناکن.
 پاستییه‌که‌ی ئه‌و قوناغه‌ میژووویه‌ زۆر ئالۆزه‌ و بۆ هاوولاتیانی
 ئاسایی ئاسان نییه‌ تێی بگن.

چونکه‌ کۆمۆنیزم و نازیزم چه‌ندان سیفه‌تی هاوچه‌شیان له‌نیواندا
 هه‌یه: هه‌ردووکیان بنه‌مایه‌کی ئه‌یته‌ستیایان هه‌یه‌ و نکۆلی له‌ بوونی
 خودا ده‌کن.. هه‌ردووکیشیان پالێشتی له‌ هه‌لگیرسانی جه‌نگ پلۆکینه
 و هێژ ده‌کن.. بنه‌ما و پێبازه‌کانیان دژ به‌ بنه‌مایه‌کانی مه‌سیحیه‌ که
 بریتین له‌ ناشتی و خۆشه‌ویستی و په‌روه‌رده‌.. له‌به‌ر ئه‌وه‌ سه‌رکرده
 بالایه‌کانی هه‌ردوو لا پۆده‌چنه‌ نێو ئه‌یته‌یستی و ماده‌یه‌کی ده‌ستی
 به‌کرێگرلوانی ئه‌هریمن.. هه‌ردوو بیروپاش به‌ شیوه‌یه‌ك له‌ شیوه‌کانی
 ئه‌نجومه‌نی ماسۆنی له‌ خۆره‌لاتی مه‌زن به‌کارده‌هێنن، بۆ ئه‌وه‌ی
 خه‌ك له‌ تایینه‌کانی خۆیان دووربخه‌نه‌وه‌.

لینکلین و هیو کی شیکردنه و هیو له سالانی ۱۹۱۴ و ۱۹۴۳ دا بۆی
پوونکردینه و هه کومه له ی سووخره جیهانی کان گشت ههول و
کوشه کانی خویان له و قوناغه دا له سه وه دیهتانی نه م ناماجانه
چرکریوه ته وه :

- خوشکردنی ناگری جهنگی دووه می جیهانی، نه مه یش پنگه بۆ
دروستکردنی که شیکری گونجایوی کاری شوپشگیتی خوش ده کات و
پنگه یان بۆ هه موار ده کات به ته وای ده ست به سه ر ئیمپراتوریای
پووسیادا بگرن.

- گورپنی سه رۆکه دهسته لاتداره کانی نه ووپا، پێش نه وه ی
هه ر کومه له یه کیان هه ژموون و دهسته لاتی خویان به سه پێتن و
هوکمیکي په ها بگره ده ست.

- ناچارکردنی هه ردوو حکومه تی بریتانیا و فره نسا بۆ پازیبوون
له سه ر دروستکردنی نیشتمانیکي نه ته وه یی بۆ جووله که له
فه له ستیندا.

حکومه تی بریتانی ناچارکرا یارمه تی پاره ده رانی نیوده وله تی
بذات بۆ نه وه ی له جیبه جیکردنی پیلانی سه رخستنی شوپشی
به لشفه فیکي هاوکاریان بیت، له به رانه رشدی بریتانیا له لایه ن ویلایه ته
یه کگرتوه کانی نه مریکا له جه نگدا یارمه تی بدری.. ده توانین بگه ینه
نه وراستییه ی که شتی لویزیانا له پینا و پاساو هتانه وه بۆ سیاسه تی
نه مریکی له هه نه به ر جه نگدا به نه قه ست تقوم کرا، پێک وه ک پوودای
بیرا هاریز بووه پاساوی نه مریکا بۆ چوونه نیو جهنگی دووه می
جیهانی.. ((نه و به لکه نامانه ی بریتانیا له سالی نه وه ده کاندا ناشکرای
کردن، ده ریاضست خودی بریتانییه کان دنه ی یابانییه کانیا ن دا هیرش

بکهنه سەر ئه‌مریکا، مه‌سه‌له‌ی دنده‌دانه‌که‌ش به‌مشێوه‌یه‌ بوو: که‌شتیه‌کی جه‌نگی بریتانی که‌ ئالای نه‌مریکای له‌سەر بوو، کو‌دیک‌ی نه‌مریکی به‌کاره‌ینا، بریتانییه‌کانیش ده‌زانن یابانییه‌کان توانیویه‌ نه‌ کو‌ده‌ شی بکهنه‌وه‌ که‌ بۆ ئالو‌گو‌پ‌کردنی چه‌ند نامه‌یه‌کی ساخته‌ و درۆزانه‌ به‌کاره‌اتوو، له‌ نامه‌ ساخته‌کاندا جه‌خت له‌سەر نه‌وه‌ کرابوو‌یه‌وه‌ نه‌مریکا بریاری یه‌کجاری خۆی داوه‌ هێرش بکاته‌ سەر یابان، له‌به‌ر نه‌وه‌ یابانییه‌کان ویستیان پێش‌وه‌خت ده‌ست بوه‌شێنن.. هه‌روه‌ها ده‌شلێن سه‌رۆکی نه‌مریکا پێش‌وه‌خت ناگای له‌ نیازی یابانییه‌کان هه‌بووه‌ بۆ هێرش‌کردنه‌ سەر بێرل هاریقر، به‌لام مه‌سه‌له‌کی پشت‌گۆی خستوووه‌ چونکه‌ هه‌زی لی‌بووه‌ پاساوێکی ده‌ست‌گه‌وی تا بچێته‌ ئێو جه‌نگه‌وه‌!!).

له‌ ده‌قه‌ نه‌سه‌یه‌کی تایبه‌ت به‌ ئینتیدایی بریتانی بۆ سەر فه‌له‌ستین هاتوو:

((فه‌له‌ستین بکریته‌ نیشتمانێکی نه‌ته‌وه‌یی یه‌هوودییه‌کان.. به‌لام نه‌م ده‌سته‌واژه‌یه‌ له‌ دوا ساتدا گو‌پ‌دراوه‌ و کراوه‌ته‌: بۆ دامه‌زاندنی نیشتمانێکی نه‌ته‌وه‌یی بۆ جووله‌که‌کان له‌ فه‌له‌ستیندا.. نه‌مه‌یش له‌ پێناو شارندنه‌وه‌ی به‌رته‌مایی نه‌تییی زایۆنیزم بووه‌ .

هه‌روه‌ك‌ چۆن زایۆنییه‌کان به‌رته‌مایی داگیرکردنی فه‌له‌ستینیان شار‌دوو‌ته‌وه‌، راستیی نه‌و سامانه‌ کانزاییه‌ زۆرزه‌وه‌دانه‌شیان خستوو‌ته‌ پشتی په‌رده‌وه‌ که‌ ده‌که‌ونه‌ که‌ ناره‌کانی ده‌ریای مرئو، هه‌تا فه‌رنسا و بریتانیا و ویلايه‌ته‌ یه‌ک‌گرتوو‌ه‌کان پاسپێریه‌که‌یان (الانتداب) پانه‌گه‌یاند، زایۆنییه‌کان هه‌رگیز نه‌و مه‌سه‌له‌یه‌شیان ئاشکرا نه‌کرد.

به مشیتو به سوو خوره نیوده وله تییه کان زایقنیزمیان به کارهینا،
بۆنه وهی به رزهفتی سهروه ری ده وله تیک بکن که مهلبه ندیکی
مامناوه ندی جوگرافی هیه، بۆنه وهی هه ژموون و دهسته لاتی
خویان به سهر ولاتی دیکه شدا پیپه و بکن، ههروه ک چۆن هه ژموون و
دهسته لاتیان به سهر په کییه تی سۆشییه تیشدا سه پاند.

به شی یانزه یه م

ستالین

ستالین ژنی دووه می هینا، به لام سه رکه وتوو نه بوو، چونکه به ژنه جووله که یه کی جوان گه یشته به ناوی پوژا کاکتوفیچ.. ده لنین گوا به کاتیک نادایای ژنی دووه می خوی کوشت، نه و خه ریکبوو له که لی جیوت ده بوو.. ژوریه ی بیروپایه کان له سه نه وه کۆکن خۆکوشتنی نادیا هر ته نیا به هوی سه ربرده عه شقبازییه کانی ستالینه وه نه بووه، به لکو به هوی داخ و که سه ره گه وره که ی نیو دلشیشیه وه بووه، چونکه ستالینی می بردی له کوشتن و له نیو بردنی ژماره یه کی ژوری نه و نه یاران په دا ژور توندوتیژ بووه که ژنه که به برای نایینی ده زانین و ستالینیش به که سانی لاده ری هه ژمار ده کردن.

برای پوژا- لازار کاکتوفیچ- هاوپییه کی نزدیکی ستالین بوو، بۆیی کردیه نه ندای مه کته بی سیاسی بۆلیتبیرو، تا مردنی ستالینیش هر له پۆسته که ی خۆیدا مابوو به وه.. کاتیک لازار کیکله نه وتیه کانی بازینی پشخصست و ئوتۆسترا د مۆسکوی دامه زانند، توانای خوی له سه ره رشتیکردنی پیشه سازیه قورسه کاندای سه لماند.. میخائیل له ۱۵ ته مووزی سالی ۱۹۵۱ دا سفلیتلانی کچی ستالینی خواست.. کاتیک نه و ژن و میژدایه تییه بریاری له سه ر درا، کچه ی ناوبراو شوو درار بوو.. هیچ شتیکیشی سه باره ت به می بردی یه که می نه زانی، هر نه وه نه ده

نەبىت يەكسەر وەك كۆسپى سەر پىڭگە لادرا، پىڭ وەك ئەو كاتەى ستالېن پۇڭزى ژنى دووھى خواست و ژنى دووھى لەنيو برد، يانېش ژنەكە بەدەستى خۆى، خۆى لەنيو برد.

مۆلۇتۇڭى جىڭرىشى بىجگە لە ھىنانى ژنى دووھى، ژنە جوولەكەيەكى خواست كە خوشكى سام كارىي سەرمايەدارى گەورەى نەمىكى و خاوەنى كۆمپانىيەى زەبەلاھى كارب ئىكسپورتىنگى بواری ھاوردەكردن بوو. دواتر لە سالى ۱۹۵۱دا كچى مۆلۇتۇڭ درايە فاسىلىي كوپى ستالېن . بەمشۆەيە دەبىنېن مەكتەبى سىياسىي پارتى كۆمۇنىستى تا ئاستىك لە دەستى خانەوادەى ستالېن و كەسە نزيكە كانىيەو بوو.

ستالېن گەيشتە ئەو باوھەپەى بچىتە نيو پىزى چىنى بالاي پارتى شۆپشگىپى پووسىيەو، چونكە زۆرەى سەركرەدە بالايەكان لە قۇناغەكانى يەكەمى شۆپشى كۆمۇنىستىدا لەنيو زىندانەكاندا بوون.. ستالېنېش لە سەردەمى دەستەلاتى لىنېندا بۆ ھىچ پلە و پۆستىك بەرز نەكرايەو، بەلام لە دوا قۇناغى دەستەلات و ھوكمرانىي لىنېندا، پىزى پىشەوہى داگىر دەكرد.. ئەوسا ململانى كەوتە نيوان ستالېن و تروٹسكى و چەندان جوولەكەى دىكەى نەيار.. ململانىيەكە بە ۋەرگرتنى دەستەلات كۆتايى ھات و تا مردنېشى لە شوين و پىڭكەكەى خۇيدا مايەو.

تروٹسكى لە سالى ۱۹۲۷دا دژ بە ستالېن پاپەپى، بەوہش تۆمەتبارى دەكرد گوايە لە ئايدۆلۇڭزايى ماركسى لايداوە و خولياي بېڭكەپنەنى ھوكمىكى دكتاتورىي ئىستعمارىي تۆتالىتارىي ھەيە دەپەوئ وەك ئەلتەرناتىڭى يەكەتتەيە پەسەنەكەى كۆمارە

سۆسياليسته كانى سۆفییته بیهیئیتته ئاراهه .. نه و جا ستالین دهستی به هه له تیکى پاکتاوکردن کرد و چه ند ملیۆن که سیکى له نیویرد، چه ندان ملیۆنیشی په وانه ی دوورخراوگه و زیندانه كانى سوغره کیشی کیشی کرد .. کوتاییی زۆریی سه رکرده كانى بزوتنه وه ی شۆرشگێری له نه نته رناسیونالی په که مه وه به مجۆره بوو و تا نه یانکوشتبان یان ده سنگیریان نه کردبان، وازیان لیتیان نه ده هینا .. له وه سه رکردانه ی ستالین له کۆل خۆی کردنه وه نه مانه بوون: ترۆتسکی، زینۆفییف، کامینیف، مارتینۆف، و زاسۆلیش، دۆش و بارفۆس، واکسلرۆد، و رانیک، بۆرتزکی، سفیردلوڤ، دان، لیپر، مارتۆڤ .. له که سه نزیکه كانى خۆیشی ته نیا لازار کاکتوفیچ و زاوایه که ی و پۆزای ژنی مانه وه .

ستالینیش هه ره له سه ر سیاسه تی لینین پۆیشت که بریتی بوو له دامه زاندنی جیهانیکی کۆمونیستی نیوان هیلێ ۳۵ و ۴۵ ی نیوه گۆی باکووری گۆی زهوی .

پلانی ستالین نه وه بوو هیزه چه کداره كانى خۆی نه خاته نیو جهنگی دژ به ده وله تانی دیکه، هه روه ها کار له سه ره لگێرساندنی شۆرشه كانى باشووری په کییه تی سۆفییته - نیوان هیلێ ۲۵ و ۴۵ - بکات .. نه م سیاسه ته زۆر زوو به ره می دا، چونکه له کاتی مردنی ستالیندا کۆمۆنیزم دهستی به سه ر نیوه ی ناوچه ی ناویرادا گرتبوو، هه روه ها نیوه ی دانیشتیوانی گۆی زهوی که وتبوونه ژێر کاریگه ری کۆمونیستییه وه .

((باسی نه وه سه رکوتاری و چه وسانه وه و پاگواستنه ده که بین که له هه نبه ر موسلمانه كانى نیو کۆماره ئیسلامیه كانى ژێر ده سته لاتی پوو سیاهه پێوه چوو، بۆنه وه ی نایین و زمان و که لتووره که یان

بسپڙته وه .. نه مهش پيچه وانهي نه و شوقشه سؤسياليستانه بوو كه له
نيروي سدهي پايردووودا جفاك و كومه لگه كاني ويران كړدين و
نيسته پيشي له گه لدا بيت باجي مهرگ سات و نه هامه تيبه كاني
ده دده ينه وه !!)).

هروه ها ستالين له سهر پلاني دووهمي لينين پوښت، پلانكه ش
نه وه بوو له كردهي وهرچه رځاندن و گوږيني ولتان بڼو ده ولته تي
كومونيسي، له نيسپانياوه ده ستنپيكتات. چونكه نه مه فريه نسا و
بريتانيا ده وروژيني به سهر كومونيزمدا زالبن، دواتريش نه لمانيا
ده كه ويته نيوان به رداشه وه .. نه گهر پووداويكيش پوويدات نه يه لي
نيسپانيا بكه ويته ژير كونترولې كومونيسيته وه، نه وا پووداويكي وه ها
بڼو هه لگيرساني ناگري جهنگي دووهمي، جيهاني ده بيته هوكاركي
يارمه تيدهر.

كاتيكيش ستالين خوي بڼو شوقشي نيسپانيا ناماده ده كرد، له
جنگه نابوريه كه دا به شداريه كي كاراي هه بوو كه له دواي واژو كړدي
تاگريه ستي سالي ۱۹۱۸ وه به رداشه كي ده خوليندرايه وه، چونكه
چند چينيكي زور ده وله مند به هوي به شداري نه كړديان له جهنگي
جيهانيه وه، له دواي جنگه كه دا به شپوه به كي ناپره وا ده وله مندتر
بيون، هروه ها كه لاني ولته هاوپه يمانه كان له دوو سالي دواي
جنگه كه دا له خوشگوزه رانيدا ده ژيان .. به لام بهر له وهي
وه به رهينه راني لوتكه بتوان به پاره كانيان وه به رهيتان بگن،
پاره به كي زور له بازاردا كيشرايه وه، هروه ها متمانه ي بانكه كان ديارى
كران، كردهي داوا كړنه وهي قهرزه كان ته شه نه ي ده سهند .. نه مه
تراژيديا و كار ه ساته بچووكه كه بوو كه جيهان له سالاتي نيوان ۱۹۲۳ و

۱۹۲۵دا تییگهوت و سه‌ره‌تای کاره‌ساتیکی گه‌وره بسو هیزه نه‌ئینه‌یه‌کان به‌شیویه‌ک پلانیان بۆ دانابوو له‌ سالی ۱۹۳۰دا بێته‌ ئاراوه‌.

ئه‌م کاره‌ساته‌ گه‌وره‌یه‌ نوای گۆپانی سیاسه‌تی دارایی سالی ۱۹۲۵ بوو، دیسانه‌وه‌ خۆشگوزهرانی به‌هه‌نگای گه‌وره‌ و تا ناستی ده‌وله‌م‌ندبوونی نا‌ره‌وا له‌ ئه‌مریکا و بریتانیا و که‌نده‌ا و ئوسترالیا سه‌ری هه‌لدایه‌وه‌.. ئه‌وساکه‌ و پێش کۆتاییهاتنی سالی ۱۹۲۹، گوزنکی کوشنده‌ی کتوپ‌وه‌شیندرا.. گه‌وره‌ترین تراژیدیای ئابووری هاته‌ ئاراوه‌ که‌ جیهان له‌ سه‌رانه‌ری میژووی خۆیدا بوودلوی له‌و چه‌شنه‌ی به‌خۆیه‌وه‌ نه‌بینیوو.. ده‌رئه‌نجامی ئه‌و مه‌رگه‌ساته‌ ئه‌وه‌ بوو ملیۆنان خه‌ک بۆ نانێک به‌ ئاسماندا ده‌چوون و به‌نوای پارووه‌ نانێکدا هه‌له‌وه‌دا بوون.. هه‌زاران که‌س خۆیان کوشت.. ئه‌وکات تۆباله‌که‌ خرابه‌ نه‌ستۆی خرابیی به‌پێوه‌بردن و ئه‌و ده‌سته‌لا‌ته‌ی وای له‌ ده‌یان ملیۆن که‌س کرد بکه‌ونه‌ نێو هه‌ژاریه‌کی کوشنده‌وه‌، ۳۰۰ که‌سی ملیۆنێرش داهاته‌کانیان گه‌یشه‌ پێژه‌ی چه‌ندان تریلیۆن.

ستالینیش له‌ سالی ۱۹۲۵ پیلانه‌ پێنجینه‌یه‌ پێشه‌سازیه‌که‌ی خسته‌ واری جێبه‌جێکردنه‌وه‌، ئه‌مه‌یش-وه‌ک خۆی ده‌یگوت- بۆ چاکترکردنی بارودۆخی نێوخۆیی ولاتانی کۆمۆنیستییه‌.. پلانه‌که‌ بریتی بوو له‌ سوود وه‌رگرتن له‌ سه‌رچاوه‌ سرووشتیه‌یه‌کان و به‌ پێشه‌سازیکردن و چاکترکردنی ئامرازه‌ کشتوکالیه‌یه‌کان و نوێکردنه‌وه‌ی پێشه‌سازی.. ئه‌م پلانه‌ پێنجینه‌یه‌ له‌ پێگه‌ی قه‌رزیه‌ خشیینیکه‌ره‌ به‌شداریه‌کی کارا و به‌هێزی له‌ چاکترکردنی ئابووری پووسبا و

بنيادنانه وهی هيتزی سهريازنی پووسی و نه لمانيا هدا کرد و له لايه ن سووڅوړانی نيوده وله تيبه وه پاره پوولی بقی ته رخا ن کړا .

مه ننگاوی دواتری ستالین دامه زړاندنی کي لگه هره وه زيبه کان بوو . گلي پووسی ماوهی چه ندان سده له نيو نه و هوييانه دا که متر له کړيله ده ژيان که دهره به که کان قورغيان کړدبوو، دواتريش لينين به ليني به جووتياران دا ژيانتيکی باشتريان بقی ده سته بهر بکات، نه وسا زياتر له دوو مليون خانه وادهی جووتياران له دهره به که کان خويان بوور که وخته وه و زه وييه کان دابه ش کران، هه موويان بوونه خاوه ن زه ویی سهريه خق . له کانونی دوو ه می سالی ۱۹۱۶ دا ژماره ی خانه واده کان بقی ۶,۲۰۰,۰۰۰ خانه واده بهر ز بوويه وه .

به لام به دبه ختی په خه ی نه و که سانه ی بهر نه ده دا، چوونکه سووڅوړانی نيو ده وله تی ده يانويست نه و قه رزانه ی خويان وه رگر نه وه که بقی پلانی کشتوکالی و بنيادنانه وهی سوپای نه لمانی به خشيبويان، له بهر نه وه سووړيوون له سه ر نه وهی هه نارده و هاورده کانی کومونيستی کونترول بکه ن، هه روه ها داوايانکرد کي لگه هره وه زيبه کان وه ک تاکه نامرازی زياد کړدنی بهر هه می کشتوکالی دابه زرينين .

ميژوو نه و پاستيبه ی تقمارکړدوه کاتيک ستالين به هيز و نږده ملی پېژده ی کي لگه هره وه زيبه کانی جيبه جی کرد چی پووی دا، زياتر له پينج مليون جووتيار پوويه پووی سیداره کرانه وه، يانیش له برسان مردن، هه ر له بهر نه وهی په تيان کړده وه پېژده که جيبه جی بکه ن يان دزی وه ستابوونه وه . هه روه ها زياتر له پينج مليونی دیکه ش ږاگويزانه سيبيريا و له ویی سقو غره يان پی ده کړا . له وانه ش زياتر، نه وه بوو که نمی جووتياران له لايه ن ستالينه وه دهستی به سه ردا گبرا و

فرۆش‌رایه سوو‌خۆره نۆ‌ده‌وله‌تییه‌كان، بۆ ئه‌وه‌ی بخرێته‌ سه‌ر نه‌و
پژده‌ گه‌نمه‌ی نه‌و كه‌ سه‌انه له ولاتانی دیکه‌دا کڕی‌بوویان... مه‌به‌ستیش
له‌و ک‌رده‌یه پیلانگێ‌پ‌ری بوو دژ به‌ گه‌نمی نه‌مریکی و گه‌نه‌دی، بۆ ئه‌وه‌ی
بازاری بشکێ و بازاری ساغ‌کردنه‌وه‌ی گه‌نمه‌که نه‌میتێ یانیش به
ناره‌زوو و به‌رژه‌وه‌ندیی خۆیان گه‌مه به‌ نرخه‌كان بکه‌ن... هه‌روه‌ها
سوو‌خۆره‌كان گورزێکی دیکه‌شیان له‌ گ‌رشت و ناره‌له‌ی که‌نه‌دی و
نه‌مریکی وه‌شاند، هه‌ستان پ‌ژده‌یه‌کی یه‌كجار زۆر گ‌رشتی به‌ستوو
قوتویه‌ندک‌راویان له‌ نه‌رژه‌نتین و چه‌ند ولاتیکی دیکه‌ی به‌ره‌مه‌پێنه‌ری
گ‌رشت ک‌ری.

سوو‌خۆران له‌نیوان سالانی ۱۹۲۰ و ۱۹۲۹دا ک‌ریباری که‌شتی
گ‌شت ولاتانیان داشک‌اند، ته‌نیا بریتانیا و که‌نه‌دا و نه‌مریکی
نه‌گ‌رنه‌وه... له‌ نه‌نجامی نه‌و چه‌ته‌گه‌رییه بازگانییه ده‌ریاییشه‌دا،
که‌شتیی نه‌و سێ ولاته نه‌یان‌توانی له‌ نرخ‌ی ک‌ریباردا گ‌ین‌پ‌رکی له‌گه‌ن
که‌شتییه‌کانی دیکه‌دا بکه‌ن، بۆی هه‌زاران که‌شتی بازگانی له‌ که‌نار و
به‌ندره‌کاندا له‌نگه‌ریان گ‌رت و ک‌رده‌ی هه‌نارده‌کردن به‌شیوه‌یه‌ك په‌کی
که‌وت که له‌ میژوودا هاو‌شیوه‌ی نه‌بووه.

له‌و کاته‌ی ئاستی هه‌نارده‌کردن له‌ ولاتانی هاو‌په‌یماندا
به‌شیوه‌یه‌کی سه‌یر داده‌به‌زی، ک‌رده‌ی هاورده‌کردن له‌ئه‌لمانیا و یابان
و ولاتانی ئه‌وروپای نۆ‌وه‌پاستدا به‌رز ده‌بوویه‌وه... به‌مشێوه‌یه
بارود‌خ‌ی ولاتانی هاو‌په‌یمان به‌ره‌و خ‌راپ‌تر ده‌چوو... بۆ نمونه له
که‌نه‌دا له‌ هه‌ر هه‌شت که‌سی خاوه‌ن ده‌رامه‌ت به‌شیوه‌یه‌کی پ‌استه‌وخ‌و
یان نا‌پ‌استه‌وخ‌و پ‌شتیان به‌ ک‌رده‌ی هه‌نارده‌کردن ده‌به‌ست... خ‌ق ئه‌گه‌ر
ئاستی هه‌نارده‌کردن دابه‌زی، پ‌استه‌وخ‌و نزم‌بونه‌وه و پ‌اشه‌کش‌ی

بازرگانی به دواډا دیت.. چونکه توانای کپینی پینج که س له ههشت کهسی خاوهن دهرامت داده به زئی.. نه مهش کار له هه موو نه و که سانه دهکات که وهک هۆکارنکی بژئوی په یداکردن پشت به خزمه تگوزارییه جۆرلو جۆره کان ده به ستن.. جا نه گهر نه و دابه زینه ی ناستی کرئ هر له بۆخی خۆیدا مایه وه یان هه نارده کړدن وه ستا، نه واپاشه کشه کړدنی بازرگانی ده بیته قهیران و به ره و کاره سات ده چیت.

جا بق نه وهی داپژهرانی نه خشه و پیلانی کوده تای جیهانی له گلژیوونه وهی په یکه ری ئابووری ولتانی هاوپه یمان دلنیا بینه وه، بازای جیهانیان پر له کړد له گهنم و گوشت، نرخه که نیشیان هینده کم بوو له تیچووی به ره مه پتانی نیو که نه دا و نه مریکا و نوسترالیا زډر که متر بوو.. ده رته نجامی نه و کړده په ش نه وه بوو عه نباره کانی گهنمی نیو ولتانی هاوپه یمان له سهری ده پژایه وه و نه یانده توانی بیفرقش، له هه مان کاتیشدا که لانی نیو چند ده وله تیک له بهر نه بوونی نان و گوشت له برسان ده مردن.. بریتانیا به خزمه تگوزارییه کانی نه و دیو ده ریایه کانه وه ده یتوانی جیاوازه که وره که ی نیوان ناستی هه نارده و هاورده کړدن پارسه نگ بداته وه، چونکه نزیکه ی ۸۵ ملیون جونه یی نیست رلینی قازانج ده کړد.. به لام کاتیک کیپرکیبیه کی زډر نا داده په روه رانه نه به یشت نه و پژره ده رامه تاش وه ده سستبینی، گورنکی کوشنده ی بهر که وت.. له هه مان کاتیشدا سووخورانی نیو ده ولتی نه و قهیرانه ده سترکه ئابوورییه یان قوسته وه بق نه وهی له نیو ولتانی کرمونویلسدا که شیکي پر له بینه به رده و ناکوکی به پتنه ئاراهه به و ئامانجه ی نیمپراتوریای بریتانی لاواز بکن و دواتریش هلی بوه شپننه وه.

ئه‌و جه‌نگه‌ نا‌بوورییه‌ چی بوو؟.. پاشه‌کشه‌کردن و بی‌بازارییه‌کی
کوشنده‌ی بازرگانی و پیشه‌سازی و کشتوکالی ولاتی‌ هاوپه‌یمان و
سه‌رمایه‌داری گرت‌وه‌، له‌ هه‌مان کاتیشدا زیانبوونێکی نۆ‌و
فراوانبوونێکی گه‌وره‌ی چالاکییه‌کیانی ولاتی‌ کۆمونیستی و ولاتی‌
هاوپه‌یمانی ته‌وره‌یه‌یی ئی‌ که‌وته‌وه‌..

به‌مشێوه‌یه‌ نۆ‌خه‌ نۆ‌وده‌وله‌تییه‌که‌ی هه‌لگیرسانی ناگه‌ری جه‌نگی
دووه‌می جیهانیان ده‌په‌خساند له‌و کاته‌ی خۆیان ده‌یانویست.

به‌شی دوانزه‌یه‌م

شۆرشى ئیسپانى

بابا ئەنیوسینسى سىنیەم لە سەدەى سێزده‌یه‌مى زاینیدا لە پێناو دەستگیرکردن و لێکۆلینەوە لەگەڵ ئەو زەندیقانە دادگەکانى پشکنینى دامەزراند کە خۆیان بە کەسانى دیندار پیشان دەدا (پاستییەکەى بۆ ئەشکەنجەدانى دینى دەرپەندەى موسلمانان و جوولەکە بوو!!).. پێش ئەو نۆخە ئیسپانىا پێزى لە جوولەکەکان دەگرت و بەشیوەیه‌کى نۆز لەستانە پەفتارى لەگەڵ دەکردن.. لێرەو دەبینین گشت تاوانەکانى سووخورە خوانە ناسەکان و بەکرێگراوانیان لە ئیسپانىا و چەندان ولاتى دیکە بە جوووەکانەو دەلکێنران.. کار و چالاکییه‌کانى دادگەکانى پشکنین لە پۆزگارى ئیزابېلا و فردىناند واتا لە نێوان سالانى ۱۴۷۵ و ۱۵۰۴ بەردەوام بوو.

کاتیکیش حوکمرانى تۆرکۆمادا بەرپا بوو، دادگەکانى پشکنین بینیان شانه و خانه نووستووەکانى هەلگەپاوه و تێکدەران بەشیوەیه‌کى بەریلاو لە ولاتدا تەشەنەیان کردووه و پێکفستنیکی نۆز ورد و سیستماتیکیان هەیه.. ئەوسا ئیسپانىاش پێچکەى ولاتانى دیکەى ئەوروپى گرت و جوووەکانى لە خاکی خۆى وەدەرنا، ئەمەیش توندپۆلانی دێدا دژ بە جوووەکان چەند کار و کردەیه‌کى توندوتیژانەى جەماوەرى بکەن، چەند قەسابخانەیه‌کى پێ لە تپاژیدیا دروستبوون کە

دهسته لاتی که نیسه له پۆما شه رمه زاری کردن و به شیوه یهکی ناشکرا هیزشی کرده سهریان.

له سه دهی حه فده یه م و دوا ی دووباره پێگهستنه وهی پیاوانی بانکی جیهانی، به کرێگیراوه کانیان گه پانه وه و دزه یان کرده نێو به پێوه به رایه تیی خه زێنه ی ئیسپانی، نه و که سانه له سه رده می هه ربوو شوپشی فره نسی و ئینگلیزیدا چالاکییه کی به رفه ریه یان هه بوو... به م هه ولای خویان خسته گه پ نابوو یی ئیسپانیا به ره و دارمان و لاوازکری بیهن و خودی ولاته که ش بکه نه لانه ی بزووتنه وه شوپشگی پیه کان.

زۆر گرنگه سه ره داوه کانی نه و کو ده تایه سیاسیه بدۆزینه وه که له نێوان سالانی ۱۸۲۹ و ۱۹۳۹ دارپێژان، بۆنه وه ی وینه یه کی پوونی شیوازی کاری شوپشگی پانه مان بێته به رچاو که خۆی له سی قوناغی زۆر گرنگدا ده بینێته وه:

(۱) دزه کردنی تاکه کانی پارتی شوپشگی پێی بۆ نێو پۆست و پێگه گرنگه کانی حکومه ت و مه لبه نده کانی خزمه تگوزاری گشتی و هیزه چه کداره کان و پێگهستنه کانی کرێکاران، له پێناو خۆ ناماده کردن بۆ پوو خاندنی حکومه ت له ناوه وه له و کاته ی ده رفه ت ده په خسی و فره مان ده رده چیت.

(۲) وابهسته کردنی پارتی شوپشگی پێی به پارتی سۆسیالستی یان پارتی چه پره و، له پێناو پوو خاندنی حکومه ت، جا نه گه ر پاشایه تی بیت یانیش کۆماری.

(۳) به پێوه بردنی چه ند چالاکییه کی تیکده رانه له پێناو خولقاندنی ناشووب و وروژاندنی پای گشتی له هه نبه ر حکومه تی به ره ی میللی مونه لیفه، بۆ نه وه ی شکست بێخن، نه مه ییش پێگه بۆ به رپابوونی

حکومه تیکی دکتاتوری پرولیتاری خوش ده کات که هر له گهل
له دایکبوونیدا کرده کانی پاکتاوکردن ده ستنپیکات، دواتریش
دکتاتوریه تی توتالیتاری به دیار ده که وی.. ریک هر نه مهیش له سالی
۱۹۱۷ له پروسیا پوی دا.

نیسته بابزانین چون نهو سی قوناغه له نیسپانیا جینه جی کران،
که له لایه ن لینین و دواتریش ستالینه وه به نامانج گرا بوون.

به کرنگیراوانی کارل مارکس له نیسپانیا به که مین مانگرتنی
گشتیان له سالی ۱۸۶۵ دا ریکیان خست.. له سالی ۱۸۶۸ دا رپیه رانی
بزوتنه وهی شورشگری جیهانی (سینور فانیلی) یان نارد ده نیسپانیا،
بو نه وهی کار و چالاکیی نه نارکیسته کان له گهل مارکسییه کان
ریکبخت.. سینور فانیلی هاو رپیه کی دلسوزی باخونین بوو، خودی
باخونینیش پیوه ندیه کی پته وی به مارکس و نه نگلسه وه هه بوو..
به لام باخونین پیوه ندیه پته وه که ی له گهل مارکسدا نه ما، چونکه له
سالی ۱۸۷۰ دا دژ به سیاستی مارکس وه ستایه وه، بوی له
نینته رناسیونالی به که م (کونگره ی به که م) ی رپیه رانی بزوتنه وهی
شورشگری جیهانی وه ده رنرا.

هریه که له باخونین و فانیلی به جیا چالاکییه کانی خویان
به پیوه ده برد، باخونین توانی کاریگری له سر سه رکرده
شورشگریه کانی نیسپانی بکات و له سالی ۱۸۷۰ هاو په یمانیه کی
سوسیالستی دیموکراسی دامه زینتی، حکومتیش برپاری
قه ده غه کردنی نهو ریکخته ستنه ی ده رکرد، به لام به نهینتی له کار و
چالاکییه کانی خوی به رده وام بوو.

له هه‌مان کاتیشدا (نه‌نجوو‌مه‌نی مه‌زنی خۆره‌لات) له‌نیو ئیسپانیادا پێک‌خستنی به‌هیزی پێکهێنا‌بوو. له‌و کۆنگره‌ گشتیه‌ی له‌ زار‌گۆزا به‌سترا، بالی ئیسپانیای مارکسیزمی نیو ده‌وله‌تی به‌ هاوپه‌یمانی‌کردن له‌گه‌ڵ بزوو‌تنه‌وه‌ی ئانارکیسته‌کان پازی بوو. دوا‌ی ئه‌و هاوپه‌یمانییه‌ هه‌ربوو لا پێکه‌وتن هه‌ول و کوششه‌کانیان رێک‌بخه‌ن، بۆ نه‌وه‌ی چینه‌ کرێکاریه‌کان یه‌ک‌بخه‌ن و هاوپه‌یمانییه‌کی به‌ره‌راوان پێکهێنن، دواتر ئه‌و هاوپه‌یمانییه‌ به‌ (کامۆرا) ناسرا. له‌ ساڵی ۱۸۷۳دا چالاکیه‌کانی خۆی به‌ هه‌لگیرساندنی شۆرش و دامه‌زراندنی کۆماری یه‌که‌می ئیسپانی ده‌ست‌پێکرد.

وه‌ک جارانیش، ئه‌و چالاکیه‌ شۆرشگێڕیه‌ سه‌رده‌میکی پێ له‌ تۆقین و بلبوو‌نه‌وه‌ی ناشووب و بیسه‌روبه‌ری فراوانی له‌گه‌ڵ خۆیدا هه‌تتا. ئه‌و کردار و په‌فتاره‌ پێ له‌ ناشووب و ئانارکیستیانه‌ وای له‌ ژه‌نه‌پاڵ بافیا کرد جموجۆله‌ کو‌ده‌تاییه‌که‌ی ئاگریدات. ئه‌وسا کاری شۆرشگێڕی دووباره‌ که‌پایه‌وه‌ دۆخی نه‌هێنی، به‌لام زۆری نه‌خایاند، چونکه‌ زۆر به‌خێرای ئه‌ندامانی بزوو‌تنه‌وه‌ی شۆرشگێڕی پشت‌گه‌ڕی خۆیان بۆ سه‌ر‌کرده‌کانی بزوو‌تنه‌وه‌ی میانپۆی پزگاری‌فولز ده‌ر‌پێ، بۆی ئیسانه‌وه‌ که‌پانه‌وه‌ نیو گۆره‌پانی سیاسی. ئه‌وسا ئاگری ململانێی نیوان لایه‌نگرانی نه‌وه‌کانی پاشا دۆن کارۆلز و لایه‌نگرانی نه‌وه‌کانی ئیزابیلا خوش ده‌کرد. ئه‌و ململانێیه‌ش له‌ ساڵی ۱۸۷۶دا به‌ شکسته‌هێنانی لایه‌نگرانی نه‌وه‌کانی کارۆلز کۆتایی هات.

له‌و کاتیدا بزوو‌تنه‌وه‌ کرێکاریه‌کان له‌ تروپکی خۆیاندا بوون، زۆربه‌شیان له‌ پێناو ئاماده‌بێکی پێرۆز و جوان له‌ خه‌باتدا بوون و

ده يانويست دادپه روه ري بق کرځکاران بهيښه دي.. زږدي ي کرځکاران يښ سياسي ته توندپړيه کي بنووتنه وه ي په تکرښه وه ي چه پېرږيان په ت ده کرده وه، بږي خويان له نيو په کييه تي کرځکاران دا پځخست.. به لام دواي نه وه ي شوقش گڼپه توندپړيه کان دزه يان کرده نيو په کييه تيبه کوه و له ناوه وه ده ستيان به پاکتاو کرد، سه رکړده ميانپړيه کاني نه و په کييه تيبه زږ به خيږايي که وتنه ده ره وه ي په کييه تيبه که.. چالاکي و کاره پاکتاوييه کان تا سالي ۱۸۸۸ به رده وام بوون، کاتيک بابلوق نيگليسياس دامه زواندن ي په کييه تي گشتي کرځکاراني پاگه ياند، بږنه وه ي زږترين ژماره ي ميانپړيه کان بگړته خږي.. نه و په کييه تيبه گشتييه له نيسپانيا به U.G.T ده ناسرا و به ي پالېشتي حکومت مایه وه تا نه و کاتي حکومت ته کي په کييه تي نيبري پاگه يندرا که گشت توندپړيه کان و که ساني نيو پزي بزوتنه وه کاني په تکرښه وه ي نانارکيستي له خوگرتبو.

دواتريش له سالي ۱۹۱۰ دا په کييه تيبه توندپړيه کاني کرځکاران به کييه تيبه کي گشتي سهندیکا يان پاگه ياند و له نيسپانيا به C.N.T ناسرا، نه و په کييه تيبه گشتييه سهندیکا يه و چه ندان سهندیکا ي دیکه تا سالي ۱۹۱۲ خه ريکي کار و چالاکييه کان يان بوون و نیدی نه و سهندیکا يانه يښ به هږي مانگرتنه په ک له دواي په که کانه وه هله سږدران.. حکومت يښ هاوکاري و په زامه ندي پېشکېشي بنووتنه وه کرځکار ييه کان ده کرد و پالېشتي له داواکاريه به کومه له کان ده کرد، به لام توندپړيه کان ورده ورده له پيتاومه به سته تاييه ته کان يان به خراب سووديان له و سهندیکا يانه وه رده گرت و نامانجه کاني خويان يان پي ده هيتانه دي.. له بهر نه وه حکومت گشت

سه‌ندیکایه‌کانی مه‌لوه‌شاندوه و دووباره کرێکاران بێ پشتوپنا مانه‌وه.

شۆڕشگێڕه‌ توندپۆیه‌کانیش دووباره‌ گه‌پانه‌وه‌ بۆنه‌وه‌ی به‌ خراپ سوود له‌ دۆخه‌ نوییه‌که‌ی کرێکاران وه‌ریگرن و کار و پره‌فتاره‌کانی خۆیان له‌ پابردوو توندوتیژتر و مه‌ترسیدارتر ئاراسته‌ بکه‌ن.. ورده‌ ورده‌ چالاکییه‌کانیان دژ به‌ گشت پارتیه‌ سیاسیه‌کان و خودی ده‌وله‌تیش به‌ره‌و فراوانی ده‌برد.. له‌ سالی ۱۹۱۶دا پێکخستنی یه‌کییه‌تی توندپۆی سه‌ندیکایه‌کان به‌ناوی G.R.T پێکخراوه‌وه‌ و ناوی دوو پێیه‌ر که‌وته‌ سه‌ر زاران، ئه‌وانیش: بیستاتا و سیگۆی بوون، ئه‌و دووانه‌ توانیبووین له‌ شاری به‌رشه‌لۆنه‌دا کاری سه‌ندیکایی یه‌کبخه‌ن.

ئه‌وه‌ی یارمه‌تیده‌ری سه‌رکه‌وتنی پێکخستنه‌ توندپۆیه‌کانی سه‌ندیکایی بوو، ئه‌و سته‌م و نادادپه‌روه‌یه‌ی به‌و که‌ له‌ کاتی جه‌نگی یه‌که‌م و ماوه‌ی دوای ئه‌و جه‌نگه‌ ده‌ره‌قه‌ی کرێکاران پێپه‌وه‌ ده‌کرا.. چونکه‌ ئیسپانیا له‌ پۆزگاری جه‌نگدا ده‌وله‌تێکی بێلایه‌ن بوو پاره‌وپوولتێکی زۆری وه‌ده‌سته‌ینابوو، به‌لام کرێکاران به‌شیوه‌یه‌کی گشتی له‌ گه‌شه‌سەنده‌که‌ی ولاته‌که‌یاندا به‌شدار نه‌بوون، بۆی ئه‌لێشاو پوویان له‌و پێکخستنه‌ توندپۆیانه‌ ده‌کرد که‌ هه‌ولی وه‌دیه‌ینانی ده‌سته‌که‌وته‌کانیان و نه‌هێشتنی سته‌می خستبووه‌ گه‌پ.. له‌ هه‌مان کاتیشدا هه‌ندێک سه‌رکرده‌ی میانپۆ له‌ چالاکییه‌کانیان به‌رده‌وام بوون و توانیان له‌ سالی ۱۹۲۰ یه‌کییه‌تییه‌کی ئازادی سه‌ندیکایی دامه‌زرێن.

له‌ ماوه‌ی دوای ئه‌و ساڵه‌ که‌ تا سالی ۱۹۲۳ به‌رده‌وام بوو، ململانی نیوان بزووکنه‌وه‌ چه‌په‌روه‌ سه‌ندیکاییه‌کان توندتر بوو.. ئه‌و ولاته‌ چه‌ندان مانگرتنی خۆجێیی و گشتی و کاری توندتیژی و

تیرلکردنی به رفراوانی سه رکرده کریکاریه کانی به خویه وه بینی،
نه میش به نامانجی لاوازکردنی به روی دوزمنه کانیاں بوو.. کوی نه و
تاوانه قیزه و نانهش به ناوی نازادییه وه کران، تا گه یشته دؤخی ناشوب
و هراوزه نایه کی ته واو.. نه و ساکه پاشای نیسپانیا داوی له ژنه پال
بریمودی پیفیرای نه فسه ری ناسایشی ولاته کی کرد دؤخه که
بره سبتینی و له گشت هه نگاوکی سهریازیش سهریشکی کرد بوو بق
نه وه نه یه لی کومونیسته کان شوپشیکی دیکه هه لگرسیتن.

یه که مین دهرنه نجامی ده سته لاتی دکتاتوری دی پیفیرا نه وه بوو
به شتیه یه کی سه رکه و تووانه کوتایی به جهنگی نیسپانیا- مه غریب
هینا.. که سییه تیی ژنه پال فرانکوش له میانی نه و جهنگه وه پیکهاتبوو
ورده ورده جه ماوه ری زیاتر و به رفراوانتر ده بوو.. ناوبراوانی به
دادپه روه ری ویستی لیپراوانه ی خویه وه خوشه ویستی و سه رسامی و
هاوپییه تیی گه لی مه غریب وه ده سبتینی! هه رچه نده شت سه بارهت به
دی پیفیرا گوتران، به لام جیگه ی خویه تی دادپه روه ر بین و بلتین
ناوبراوانی سیستم بق ولات بکه پینتیه وه، هه روه ها داوی نه وه ی
له گه ل نابالیرق هاوکاری کرد، توانی بارودؤخی کریکاران باشت بکات و
چهندان پیفورمی کومه لایه تیشی هینا به ناراه.. به لام نه و چالاکی و
ماندوبونه زوره ژنه پال دی پیفیرای بیتهزکرد و له سالی ۱۹۲۹
ته ندروستی به ته واوی تیگچوو.. هه رنه مه یشه بووه ته هوی نه وه ی
وه که هه ندیک که سه مه زهنده یان کردوو ناوبراوانی سالی ۱۹۳۰ بکه ویتته
نیو هه له و سه رچینگ پویشتنه وه، چونکه له و ساله دا دوو پیبهری
بنووتنه وه ی سؤسیالستی واتا بستیر و سابووری هه لبارد وه که
نه وه ی هه ستی به باری گرانی سه رشانی خوی کردبی و ویستبتینی

باره که سووکتز بکات، داوای له و دوو پټېره کرد نوردگانی هه لېژاردنی نه و نه ته و هیه پټکڅه نه وه، بۆ نه وه ی گه ل بتوانی بریار له سر چاره نووسی خۆی بدات و له نیوان پاشایه تی و کوماریدا یه کټکیان هه لېژتری... هۆی هه لېژاردنی نه و دوو که سه نه زانراوه و وه ک پروو داوینکی بی لیکدانه وه ده مینیتته وه... بیستری و سابووریش وه ک دوو سه رکړده ی شوقر شگېر په فتاریان کرد، نوردگانی هه لېژاردنیان نابلقه داو به شتویه که ناماده بیان کرد هه لېژاردنی حکومه تیکی سۆسیالیستی بیته شتیکې حه تمی... ساخته کارییه کی نۆر له نیو ده نگانددا بلا بوویه وه، به شتویه که ته نیا شاری مه درید ۴۰ هه زار دهنگی ساخته ی لی کۆکرایه وه.

نه دجرومهی خۆره لاتی مه زن له نیسپانیدا یه کیه تییه کی تاییه تی پټکڅستبوو ناوی لېنا بوو یه کیه تی سهریازیانه ی برلیانه، نامانجیشی پروخاندنی سیستمی پاشایه تی بوو... توانیشی له کۆی ۲۲ ژه نه پالی نیسپانیدا به لټن له ۲۱ که سیان وه ریگری، بۆ نه وه ی له دامه زراندنی حکومه تیکی کوماریدا یارمه تی بده ن... ژه نه پال (مولای سهرۆکی هیزی تاسایشی نیو خۆیی له نیسپانیا له په پتووکه کی خۆیدا به ناوی (Tempestad Calma Intriga Y Crisis) نه و زانیاریانه ی خستوه ته به رچاوان و تیایدا پیمانی پاده گه به نی نه دجرومهی مه زنی خۆره لات له و کاته ی ژه نه پاله کان پشتگیری و په یوه سستبوونی خویان له هه نه بری پاده گه به نن، ملیۆن و نیوێک بیزیتای خسته برده میان، تاکو نه گه بزووتنه وه ی کوماری شکستی هینا، بتوانن به و پاره یه رابکه ن... فرانکۆش یه کټک بوو له و ژه نه پالانی ته فلی یه کیه تی برایانه ی سهریازی نه بوو... گوته کانی ژه نه پال مولا

جهخت له وه دهكه نه وه ژه نه پالیکي دیکه ی نیتو پریزه کانی په کییه تیی
برایانه ی سهریازی، ژه نه پال کانو لوییز بوو، ناوبراو له گوته په کی
خویدا له پارله مانی نیسپانیا (کورتس) گوتېوې: ماسقونییه ته هر له
سالی ۱۹۲۵ هـ له ژیر دروشمی په کییه تیی برایانه ی سهریازییه وه
تدیننه ی گوره نه فسه رانی سوپای کوکړدوونه ته وه.

په کیک له وکه سانه ی وه که نه دندام چوویوونه نیتو نه و په کییه تیی،
کابانیلاس و سانگورگو و گوید و مولا و لوییز و نوشاو و کیق دی لانا و
چه ندانی دیکه بوون.

لوییز درتزه به قسه کانی ددات و ده لی: دوچار فرمان بق نه و
ژه نه پالنه ده رچوو، جارتکیان له سالی ۱۹۲۹ بوو تا کو نه و
دکتاتوریه ته بړووخینن که دی پتغیرا سه رقا په تیی ده کړد، جارتکی
دیکه ش له سالی ۱۹۳۱ دا فرمانیان پی کرا پاشایه تی بړووخینن،
ژه نه پال کانی ش به مو له فرمانه کانیان لانه دا و به دل و داو
جیبه جییان کړد.

ژه نه پال مولا گتپاویه تیی وه چوڼ خوی و تدیننه ی ژه نه پاله کانی
دیکه نه و په یمان و به لینه یان شکاندووه که پیشت به نه نجوومه نه که یان
دابوو، کاتیک بقیان پوونبوویه وه تقد به ساده یی له خسته براون و بق
جیبه جیکردنی چه ند نه خشه و پیلانیکي نه ینیی ستالین له پیناو
گوپنی نیسپانیا به ره و دکتاتوریه تی کومونیستی، به کاره ینراون.

گوفارتیکی فره نسی له پاپورتیکی خوی له سالی ۱۹۳۲ بلاوی
کرسبوویه وه چوڼ ستالین به لینی دووسه ت هزار دلولی وه ک
به شداریکړدن له تهرخانکړدنې گوزمې مه لې بنده کانی مه شقی
شوقشگیزان له نیسپانیا داوه .. هره ها چه ند درخسته یه که له

سالی ۱۹۲۱دا پيشکيشکی کزنگرهی نيو دهوله تیی کومونيسي کرلوه، پوونيان کردوه ته وه پتبه ره شۆرشگيره کانی دووسهت و چله زار جونیه - دراوی ئینگیزی - یان وه رگرتوه، ههروه ها بۆ کرینی چهک و تفاقیش دوو ملیۆن و نیو بیژیتایان خراوته بهر دهست... ژه نه پال مولا گوتویه تی له سالی ۱۹۲۸دا دووسهت سه کردهی شۆرشگيره پووسیاوه گه یشتنه ئیسپانیا، هه مووشیان له دهستگهی لینین له مۆسکودا مه شقیان بینوه.

هه ره له سالی ۱۹۳۰ و تا ریکه وتی دهستپیکرینی کرده کانی هه لیزاردن، هه لمه تی ناو زپاندن و له که دارکردنی پاشای ئیسپانیا و خانه واده کهی دهستی پیکردبوو... یه کیک له درویه پووجه کانیشیان نه وه بوو پاشا پۆژانه خویتی سه ریا زکی پشتوه بۆ نه وهی میری نه ستوریا به زیندوویه تی بمینته وه، چونکه دوو چاری خویتبه ریوون ببویه وه... ههروه ها پاشا تۆمه تی داوینپسیی خرایه پال، ههروه که چون بوختان به نیمپراتۆری پووسیا کرا به وهی عاشقی راسپۆتین بووه.

جا دواي نه وهی کرده کانی ساخته کاری ته و او بوون و سندووه کانی دهنگدانی گوندیه کانی لایه نگری پاشایه تی به تال کران و نه دجای هه لیزاردنه کان له بهرژه و نه دیی حکومه تی کوماری پاگه یه ندرا، پاشا فۆنسۆی سیژده یه م دوا پاگه یه ندراوی خۆی بۆ گه ل بلاو کرده وه و تیایدا گوتی: نه وه لیزاردنه ی نه مپۆ یه کشه مه به رپۆه چوو سه لماندی من وه که جاران گه له که م خۆشمی ناوی و پیزم لیناگرئ... به لام هیشتا که هه ر باوه پم وه هایه نه م بارودوخه گۆرانی به سه ردا دیت، چونکه من به رده وام له پیتا و ئیسپانیا تیکۆشاوم و به

دلسۆزیه وه قوربانیم بۆی داوه .. له وانه به پاشا هه ندىك هه له و
كه موكرتى لى بوه شىته وه، بىگومانىشم له هه له و كه موكرتى به ده ر
نه بووم، به لام كه له كه م به رده وام و به بى هيج پق و كينه يه كه له هه له ي
خه لكيان بووريه .. من كه كه سىكى ئىسپانى و پاشاى گشت
ئىسپانىيه كانم، ده متوانى به دژى هه مو نه و كه سانه ي به ره له ستييه كه
ده نوین، گشت توانايه كانى خۆم بۆ پاراستنى مافه پاشايه تىيه كانم
به كارينم .. به لام پيم باشتر بوو ده سته ردارى عهرشى ده سته لات
بیم، له ترسى نه وه ي نه وه كه ولا ته كه م دابه ش بىت و ئىسپانىيه كان له
شه پىكى نىوخۆييدا ده ستیان بجي ته خوینى برايه كانيان .. له و كاته ي
من ولات جیده هیل، سوورم له سه ر نه وه ي هیشتا باوه رپم به و مافه
هه يه كه له میانى میژووه وه بۆم ده سته به ركراوه و پۆژىك له پۆژان
به داويدا ده چم و پشتگوێ ناخه م .. هه روه ها من كه ئیسته
ده سته ردارى گشت توانا و ده سته لاته كانى ئیسته م ده بم - باوه رپم
وه ها به نه مه له به رژه وه ندى ولات ده بىت و با گه لىش به رپرسى خۆى
بىت - له خوا ده پارچه وه گشت ئىسپانىيه كه، وه كه من نه و نه ركه ي
خۆى جیبه جى بكات كه خۆشه وىستى بۆ ئىسپانیا به سه ريدا
ده سه پینى.

تا نه و كاته ي، پىلانگى په كان هه نگاوى به كه مى نه خشه كه يان
هه لىنا بوو، خه ركى هه نگاوى دووه م بوون .. گشت نه ندامانى حكومه ته
نوییه كه به كرىگىراوى سووخۆران نه بوون، به لكو ژماره يه كى نۆريان
كه سانى دلسۆز بوون، به لام هه ر هه موويان بى ده سته لات و كه متوانا
بوون .. ده سته لاتى راستينيش له ده ستى به كرىگىراوى كۆمۆنىسته كان
و نه و ئاناركیستانه بوو كه خۆيان بۆ هه نگاو و قۆناغى دواتر ناماده

دەکرد، ئەویش دامەزراندنی دکتاتۆرییەتی پرولیتاری بوو.. بۆ
وادییەتانی ئو نامانجەش لەسەر دوو پەت گەمەیان دەکرد، هەندێ
شانه و خانەى کۆمۆنیستی بە حکومەتیان دەگوت هەندێك هەل
بکات، هەندێك خانەى دیکەى دەرەوێ حکومەتیش هێرشیان
دەکردە سەر حکومەت چونکە کەوتوووەتە ئێو هەلەو و بە کالقام و
گەندەلیان ناو دەبرد.. لێرەدا بەکرێگراوانى مۆسکۆ سلێان لە هیچ
جۆرە تاوانێك نەکردووە، بۆئەوێ خەلك دى بەدەن نەك هەربە
دکتاتۆرییەتی پرولیتاری پازى بن، بەلكو لە پێناو پاراستنى ولات و
ناسایىشی ئێوخواى، داواى پێکھێنانى ئو جۆرە دکتاتۆرییەتە بکەن.

ژەنەپال دی پێفیرا، لارگۆ کابا لیرۆ و گروپیەکەى بەکارهێنا،
بۆئەوێ ئاستى توندیى ململانێى نێوان کرێکاران و خواوەنگارەکان
دابەزێنێت.. بەلام هەر لەگەڵ ئەوێ حکومەتى کرێکارى ھاتە ئارلۆ،
کابا لیرۆ خۆى ئاشکرا کرد و لە سالى ۱۹۳۵دا بەپاشکاوێ پایگەیاندا کە
توانیویەتى دەیان ھەزار خانە و شانەى کۆمۆنیستی لە سەرانسەرى
ئیسپانیادا دروست بکات.. ھەر ئەمەیش بوو ھۆى ئەوێ لە کۆنگرەى
گشتیى یانزەھەمى لیزنەى جێبەجێکارى نێونەتەوہیى کۆمۆنیستی بە
چەپلەپۆزانەو پێشوازییەکی گەرم لە شاندى ئیسپانى بکەى و
ستایشى شانەدەکە بکەى لەوێ زەمینەسازییەکانى ھەلگیرساندنى
شۆرش بەشیۆھەکی زۆر خێرا و گونجاو و پێك و بەپێى پیلانە
شۆرشگێڕییەکەى تاییبەت بە ئیسپانیا بەرپۆھچوو.. لە کۆنگرەى
لوانزەھەمى ئەنتەرناسیۆنالى کۆمۆنیستیدا بەمشێوہە پێز لە شانەدەکە
گیرا و ستایش کرا: ئێمە بەتاییبەت لە ئیسپانیا بەدریژایی چەند مانگێك
تییبنیى بەرپۆھچوونى چالاکیى شۆرشگێڕانە و مانگرتنى بەردەوامان

کرد که ولاته که پېشتر هرگیز هه لومهرجی له مجۆره ی به خۆیه وه نه بینیبوو. نه م ململانییه کرئکارییه ته نیا هه نگاوئکی سه ره کیی هه لگهرسانی شۆپشی ئیسپانییه .

نه وه ی پاشان له ئیسپانیا دا پووی دا زۆرێك له ده مامکه کانی کو ده نا و پیلانگێڕیه که ی دامالی، به تاییه ت نه و پووداو و پېشها ته ی له نێو خودی پێگه ستنی کۆمۆنستیدا پووی دا... جا هه روه ک په نده کۆنه که ی ده لی: کاتیك ناکوکی ده که وێته نێوان دزه کانه وه، پاستی به بیارده که وێ، نه و پێك له ئیسپانیا نه و راستیه خۆی دووباره کرده وه... چونکه هه رسی پێبه ری بزوتنه وه ی کۆمۆنیستی واتا مۆرین و سێرگس و نین، خویندنه شۆپشگێڕیه که یان له ده سته گی لینین له مۆسکو ته و او گردبوو و بۆ پێبه رایه تیکردنی بزوتنه وه ی شۆپشگێڕی که پانه وه .

مۆرین، دوا ی چه ندان سال له ژیا نیکی پر له هه راوزه نا و چالاکیی شۆپشگێڕانه، له سالی ۱۹۲۶ دا په پتوو که که ی خۆی به ناوی (Hacia la Segunda Revolution نووسی و دژایه تی خۆی له هه نبه ر ستالین را که یاند، چونکه به بۆچوونی مۆرین، ستالین له بیروبا وه پی مارکسییه نه لای داوه... هه روه ها مۆرین ستالینی به وه ئاوانبار کرد که مێزه کۆمۆنیستییه کان بۆ مه رامه تاییه ته کانی خۆی به کاربێنی بۆ نه وه ی ده سته لاتێکی دکتاتۆرانه ی ئیستعماری بپێته کایه وه .

به مشیوه یه ململانیی نێوان ستالین له لایه ک و هه رسی گه نچ - مۆرین و سێرگس و نین- سه ری هه لدا... نه و سی که سه ش له کۆکردنه وه ی کرێکاران و دواتریش کۆنترۆلکرنیان کارامه ییه کی گه رره یان خسته پوو، ستالینیش بریاری دا له نێویان به ری دوا ی نه وه ی

تا سەرەتای جەنگی نیوخۆیی نەركەكانی سەرشانیان بەتەلوی
پاپەپاند... قەرمانی ستالین بۆ لەنیوێردنی ئەو سێ كەسە بەجۆرك بە
مردنەكەیان وەك شەهیدبوونیکی قارەمانانە لەپێناو كۆمۆنیزمدا بخات
بەرچاوی گەل، كۆمۆنیستەكان شوێنی مۆرینیان بەفرانكۆ پیشان دا،
دوای ئەوەی حوكمیشی لەسەر درا، لەنیوێرا... سەبارەت بە سێرگەش
پاڤۆرتەكان ئاماژەیان بەوێ كەدبوو بە دەستی خۆدی كۆمۆنیستەكان
كوژاوه... (نێن)یش لە ڤووداویکی لێل و تەماویدا كوژا... ئواتریش بە
خەك و جەماوەریان راگەیاندا تەنیا دوژمنانی كۆمۆنیستی ئەو
كەسانەیان كوشتوو.

بەلام ئەو مەملەتیە هەروا بەبێ دەرئەنجام و ئاشكرانەبوون
تێتەپەڕی... بەلكو كۆمۆنیستەكان یەكتریان ئاشكرا دەكرد و پاستیی
خۆیان دەخستە بەرچاو و گوێی خەك... یەكێك لەو ئابووچوونەش
نووسینەكەی سێرگەش، ئابوێراو نووسیویەتی: كۆمۆنیزم لە سالی ۱۹۳۶
هەو لە شۆڤشگێڕی نۆنەتەوێیەوێ بوو تەنەتەوێ پەرسی و هێزی
زەبەلاحی سەریازی پێكدەهێنیت و چەندان پارتی نیو وڵاتی
جۆراوجۆر لە خزمەتیدان، ئەو دەوڵەتە بەهێزەش گۆژمە و پارەوپیول
بۆ ئەو پارتانە دابین دەكات... چونكە دوای سالی ۱۹۳۶ ستالینیەكان
پارتی سۆسیالیستی یەكگرتوویان دامەزراوە كە كۆنگرەیی سێیەمی
ئەنتەرناسیونالی كۆمۆنیستی چاودێری دەكرد... ئامانجیش لەمە
دامەزراندن و دروستكردنی هێزێکی نوێی پەفتار فاشیستانە بوو، بۆ
ئەوێ بێتانی فەرەسا ئابلقە بدات، چونكە شیمانەیان كەدبوو فەرەسا
لەو جەنگی زەمینەسازیی بۆ دەكەری لەوانە یەبێتە هاوێیمانی
پووسیا.

مؤرین له شویننکی دیکه دا نووسیویه تی سیاسه تی نینگلیز له بیزه مانه وه نه وه بووه دوژمنه کانی دابرووختنی، تاکو دواتر وهك پارتیزه ریک خوی به سه ریاند ا بسه پینی و پابوون و هه لسانه وه ی دوویاره یان نه ستم بیت... نیمه ده زاتین نیسپانیا به پله ی یه که م قوریانی بریتانیا و به پله ی دووه میش قوریانی فرهنسایه.. خق نه گهر نیسپانیا به ره و نینگلتر خواری کرده وه، نهوا فرهنسا زیاتر دهچه وسیتیتته وه.. جا له بهرته وه ی فرهنسا و نینگلتر هه ردوکیان ده ولته تی سه رمایه دارین، نهوا نابنه هاوپه یمانیکی سرووستی نیسپانیا.. له بهرته وه رهوت و ناراسته ی لژیکی له نیسپانیا نه وه بوو پوی خوی به ره و پورتوگال و نه لمانیا و ئیتالیا و پوسیا و هرسورینی، چونکه نه و جوره به ره یه وا له فرهنسا و نینگلتر دهکات بق نه و بینه دوو ولاتی بیتلایه ن.

سیرگس له شویننکی دیکه دا پوونی دهکاته وه چون گربوونه وه ی چه پره وان له نیسپانیا توانیوانه له پوژنامه گهری جیهانیدا پروپاگنده ی خویان به شتیه یه کی به رفراوان په خش بکه ن، له کاتیکدا فرانکو له لایه ن پوژنامه گهریه وه زور به که می ناوی لی درلوه ته وه.. سیرگس نووسیویه تی: هیچ که سیک له میژودا وهك ستالین نه یتوانیوه پیگی چه پهل و نامه ردانه بگریته بهر، چونکه ناوبراو و داروده سته که ی له پشت کونگره ی نیونه ته وه بیی سنیه می کومنیستیدا به رده وام و به بی ره چا وکردنی پاستی و پاستگری، پروپاگنده ی ناراست و درقو ده له سه یان بلاو ده کرده وه.. نه وان له و پروپاگنده بیتنه مایانه دا شتوانی دوویاره کردنه وه و گالته پینکردنیا ن به کارده مینا تا نه و شتواز و رهوت بق نه وان بووه شتیکی میکانیکی..

خۇ ۋەنەبى ئو شىتۈزەيان تەنيا لە سنوود و چوارچىۋەى نىۋخۇيى
 بەكارمىنابى، بەلكو بىرۋىكراتىيەتى سۋىيەتى بەشىۋەبەكى
 نىۋنەتەۋەبى گەمە پىدا.. ھەر لەگەل ئەۋەى پۇژنامەى ئەزلىستىا لە
 فلنتيا درۋىەكى كىرەبايە، بەكسەر پۇژنامەكانى پارس و ستوكۇلم و
 برۇكسل و لەندەن و نىۋيۇرك و ملبۇرن و بىۋىس ئايرىس راستەۋخۇ
 لىيان ۋەردەگرتەۋە و پەخشىان دەكردەۋە.. بەمشىۋەبە مىۋنان
 پۇژنامەى پىر لە درۋودەلەسەى سەرلىشىۋىنەر بلاۋ دەۋىۋەۋە.. ئە
 پۇشنىرەنەش كە دۇى فاشىزم بوون زانىارى و پۇشنىرىيەكى فراۋانىان
 لەبەردەمدا نەدەمايەۋە و باۋەپىان بە پۇژنامەگەرى دەكرد، چونكە
 تاكە ھۇكارى ۋەرگرتنى زانىارىيەكان بوو.. لىرەۋە مرقۇ ھەست دەكات
 جيهانى ئەمىر بەدەست كىرەبەكى زەبەلاھى شىۋاندنى (تضليل)
 ئەخلاقى دەنالىنى.. ھەر ئەمەيشە ۋادەكات بە دنيايىۋە - كە
 جىگەى داخە - باۋەپ بە قسەكانى تىۋىتسكى بگەم، كاتىك
 پىرپاگەندەى كۆمىنترىنى ستالىنى بە (نەخۇشىي سىكىسىي)
 بىۋىتەۋەى كىركارى لە قەلەم دا.

قسەكانى سىرك و مۇرىن دۋاى جىبابوونەۋەيان لە مۇسكو، پىك
 ۋەك نوۋسىنى نىۋ بلاۋكراۋە پاپايىيەكەيە كە پاپا بىۋىسى يانزەيەم لە
 ئادارى سالى ۱۹۳۷دا فەرمانى بلاۋكردنەۋەى دا و لە بەشىكى ئەۋ
 بلاۋكراۋەيەدا ھاتوۋە: لىكدانەۋەيەكى دىكە بىۋ ئەۋ بلاۋبوونەۋە
 تەشەنەكردنە بەرفراۋانەى ھىزە كۆمۇنىستىيەكان ھەيە.. بەپراستى
 پىرپاگەندەيەكى ئەھرىمەنانەيە و جيهان پىشتەر ھەركىز شتى ۋەھى
 بەخۇيەۋە نەبىنىۋە.. چونكە ھەر ھەموۋيان لە يەك مەلەبەندى
 سەرەكىدا پىكەدەخىن و بەپىۋەدەبىرەن، بە سەرەنسىرى جيهانىشدا بلاۋ

دەبنه وه به شیوه یه که له گه‌ل هه‌موو که سێکدا بگووێ... هه‌روه‌ها هه‌ژموونی به‌سه‌ر سه‌رچاوه‌ زه‌ به‌ لاهه‌کانی داراییشه‌وه‌ هه‌یه‌ و به‌رده‌وام له‌ ژێر ده‌ستی خۆیدا ده‌یانته‌یتیه‌وه‌، نه‌مه‌یش ده‌رفه‌تی کۆنترۆڵکردنی جۆده‌ها پێکخراو و کۆنگره‌ی نۆده‌وله‌تی و ژماره‌یه‌کی زۆری کرێکارانی بۆ ده‌په‌خسێنێ... نه‌م پڕوپاگه‌نده‌یه‌ سوود له‌ پۆژنامه‌ و گوڤار و سینه‌ما و شانۆ و ئێسته‌گه‌ و خۆتێدنگه‌ و ته‌نانه‌ت زانکویه‌کانیش وه‌رده‌گرێ... ورده‌ورده‌ش ده‌توانێ بچێته‌ نێو نه‌قلی تاکه‌ جۆراوجۆره‌کانی سه‌رجه‌م چین و توێژه‌کانه‌وه‌... هه‌روه‌ها لایه‌ن و پێکه‌یه‌کی دیکه‌ی ئاسانی بڵاویوه‌وه‌ی کۆمۆنیزم هه‌یه‌، نه‌ویش ده‌مکوێکردن و ئابلقه‌دانی که‌رتیکی زۆری پۆژنامه‌گه‌ری جیهانییه‌... ئێمه‌ ده‌لێین ته‌نگه‌به‌رکردن و ئابلقه‌دان، هه‌روه‌ها پۆژنامه‌گه‌ری به‌رده‌وام به‌هه‌له‌په‌ و هه‌له‌و داییه‌وه‌ به‌دوای هه‌والدا ده‌گه‌ڕێ بۆنه‌وه‌ی لاپه‌ره‌کانی خۆی پێ پڕیکاته‌وه‌، و چاو له‌ هیچ هه‌والیکی ورد و درشت ناپۆشی، چ جای پێکخستنێکی جیهانی وه‌ک کۆمۆنیزمی پووسی. نه‌م بێده‌نگی و قه‌وه‌پ لێکردنه‌ له‌ لایه‌ک بۆ کورتبێینی هه‌نبه‌ر په‌هه‌نده‌ سیاسیه‌کان ده‌گه‌ڕێته‌وه‌، له‌ لایه‌کی دیکه‌شه‌وه‌ به‌هۆی هه‌بوونی چه‌ندان هه‌ژنی به‌دخوازه‌وه‌یه‌ که‌ ئێسته‌ و ماوه‌یه‌کی دووردرێژه‌ کار بۆ خاپوورکردنی جفاک ده‌که‌ن... ئێسته‌ ئێمه‌ به‌ چاوی خۆمان ده‌ره‌نجامه‌ پڕ له‌ تراژیدیایه‌کانی نه‌و پڕوپاگه‌ندانه‌ ده‌بینین... نه‌م ته‌شه‌نه‌کردنه‌ به‌ریلاوه‌ی کۆمۆنیستی و شانازیکردنی راشکاوانه‌ی پالوانه‌کانی به‌ وێرانکردنی که‌لتووری مه‌سیحی و له‌ په‌گه‌وه‌ ده‌رکێشانی گشت یاده‌وه‌رییه‌کی له‌ دای خه‌ڵکدا و به‌تایبه‌ت له‌ ده‌روونی لاواندا... له‌ نێسپانیاشدا هاتووه‌ ته‌ پێشی، چونکه‌ ده‌ستیان به‌ هه‌ر که‌نێسه‌ و

دیرێك پاگه‌یشتبێ، ئاتاریان له‌سه‌ر پاتاری نه‌هێشتوو و له‌گه‌ل زه‌وی ته‌ختیان كردوو، هه‌روه‌ها گه‌شت نما و شوینه‌واریکی ناسینی مه‌سیحیان سه‌پوه‌ته‌وه‌.. بێردۆز و پیلانه‌کیان هه‌ر به‌ کوشتنی مه‌ترانه‌کان و هه‌زاران پاهیب و ژنان و پیاوانی نیو نه‌و تاینه‌ نه‌وه‌ستان، به‌لکو ده‌ستیان له‌و که‌سانه‌ش وه‌شاندوو که ژانیان له‌ قه‌بیر خزمه‌تکردنی گرێکاران و هه‌زاران کردوو، زۆرینه‌ی قوریانییه‌کانیان خه‌لکی ناسایی نیو پێزی جه‌ماوه‌ر و گه‌شت چین و توێژه‌کان بووه‌.. هه‌موویان به‌ پقیکی دپندان و هۆفانه‌ی نه‌وت له‌نیوبراون هه‌رگیز باوه‌ر ناکرێ له‌ سه‌رده‌میکی ئاوا پێشکه‌وتوودا پووی دابی.. هیچ پیاویکی ئاقل و سیاسیه‌کی به‌رپرس ناتوانی نکه‌ولی له‌وه‌ بکات نه‌وه‌ی له‌ ئیسپانیا ده‌گوزهری له‌وانه‌یه‌ سه‌به‌ی یان نوو سه‌به‌ی له‌ هه‌ر ولاتیکی دیکه‌ی مه‌ده‌نیشدا دووباره‌ بپێته‌وه‌.. نه‌گه‌ر بێرۆکه‌ی خودا له‌ دلی مرقه‌ه‌کاندا به‌سپێته‌وه‌، هه‌ر پوودای له‌م جه‌وره‌ دینه‌پێشی، چونکه‌ له‌ دوخیکی وه‌ه‌ادا هیچ شتیکی ناتوانی له‌ ده‌ستبردن بۆ قیزه‌و‌نترین تاوانی هۆفانه‌ دووریان بخاته‌وه‌.

به‌شی سێزده‌یه‌م

جه‌نگی نیوخۆیی ئیسپانیا

ژه‌نه‌پاڵ مولا ده‌لی: دواى ئه‌وه‌ى حکومه‌تى سۆسیالیستی له‌ ئیسپانیا جله‌وى ده‌سته‌لاتى گرتە ده‌ست و پاشا له‌ ولات هه‌لات، حکومه‌ته‌که‌ به‌ره‌و بیرۆکه‌ى چوونه‌ نێو ئه‌نجومه‌نى مه‌زنى خۆمه‌لاتى ماسۆنییه‌کان ده‌چوو... به‌پرسان و که‌سانى په‌سمى بیران کرده‌وه‌ ئه‌وان به‌ داواکاریى چوونه‌ نێو ئه‌نجومه‌نانه‌، له‌ مه‌ترسیی ئه‌و سته‌مه‌ به‌ دوور ده‌بن که‌ زۆرینه‌ى ماسۆنییه‌کانى نێو حکومه‌ت له‌ هه‌نبه‌ر خه‌لکیدا پێژه‌ویان ده‌کرد، له‌ هه‌مان کاتیشدا باوه‌ربوونیان به‌ ده‌سته‌لاتى کۆمارى ده‌سه‌لمێنن، به‌میش له‌ وێرانبوون و فه‌وتانیکی بێ چه‌ندوچۆن قوتار ده‌بن.

چه‌رچڵ نووسیویه‌تى: یارمه‌تیی کۆمونیسته‌کان دراوه‌ بۆ ئه‌وه‌ى هوکمرانییه‌کی کۆمارى پێکه‌به‌ێتن، له‌ پێناو ئه‌وه‌ى بتوانن جارىکی دیکه‌ ئاشووب و هه‌راوزه‌ناى ئابوورى و سیاسى بنێنه‌وه‌ و تا دۆخه‌که‌ ده‌گاته‌ ئاستیک وه‌ها له‌ سه‌رۆک و سه‌رکرده‌کان بکرى لۆژیکیه‌انه‌ به‌ گوێى هاوالاتیه‌بانی نێو جفاکه‌ پر له‌ ئاشووب و شه‌پزه‌یه‌کاندا به‌جڕپێنن تاکه‌

پێگه‌ی گه‌پاندنه‌وه و به‌رقه‌رابوونه‌وه‌ی یاسا و په‌واندنه‌وه‌ی ته‌می
دۆخه‌ ناهه‌مواره‌که، ته‌نیا به‌ دکتاتۆریه‌تی پرۆلیتاری ده‌بێت.

هه‌نگاوی لۆژیکیه‌یه‌ی دوا‌ی پوو‌خاندنی سیستمی پاشایه‌تی،
هه‌یرشی چروپ‌پ‌بوو‌بو‌سه‌ر نه‌و‌نایینه‌ی گه‌ل باوه‌پ‌ی پیتی هه‌بوو، بۆ‌ی‌ن
دوا‌ی دروستکردنی هه‌زاران گه‌نج و تولازی خاوه‌ن‌اس و به‌لشه‌فی دژ
به‌ به‌هایه‌ که‌مه‌لایه‌تییه‌کان، عه‌لمانییه‌تیان هه‌تیاه‌ نۆو‌خوێندنگه‌کان و
هه‌لمه‌تیکی به‌رفراوانیان دژ به‌ ده‌سته‌لانی باوکسالاری و ده‌سته‌لانی
که‌نیسه‌ به‌پێوه‌برد... ته‌نیا چاوه‌نو‌پ‌ی ده‌رفه‌تی گودجاو‌بو‌ون،
بۆ‌نه‌وه‌ی نه‌و‌جه‌ماوه‌ره‌ دنه‌ بده‌ن هه‌یزی زۆره‌ملی دژ به‌ یاسا و سیستم
به‌کاربێنن.

کۆبو‌نه‌وه‌یه‌کی نۆو‌یانه‌ی نه‌تینیۆی مه‌دریدی بۆ‌شرو‌قه‌کردنی
به‌رنامه‌ی داها‌تووی سیاسی به‌پێوه‌برا و له‌سه‌ر نه‌م هه‌شت خا‌له‌ی
خواره‌وه‌ پێککه‌وتن:

- (١) به‌ریاکردنی دکتاتۆریه‌تیکی کۆماری.
- (٢) پاوه‌دوونان و سزادانی بۆ‌خۆ‌گن‌خاندنی هه‌موو نه‌و‌که‌سانه‌ی له‌ژێر
سایه‌ی نه‌و‌دکتاتۆریه‌ته‌دا هه‌ر کارێکی نا‌په‌وا ده‌که‌ن.
- (٣) هه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ی پاسه‌وانی نیشتمانی و سو‌پا و پۆلیس و دانانی
سو‌پای کۆماری له‌ شو‌پێنیان که‌ له‌ چینی کرێکاران و نه‌ندامانی
یانه‌ کۆمارییه‌کاندا هه‌لبژێ‌دراون.
- (٤) ده‌ستگرتن به‌سه‌ر مو‌لک و مالی ده‌ستگه‌ و دامه‌زراوه‌ ئایینییه‌کان.
- (٥) خۆمالیکردنی زه‌وییه‌کان.
- (٦) له‌نۆ‌وبرینی نه‌و‌نا‌زانسه‌ پۆژنامه‌وانیه‌یه‌ی دژی سیستمی کۆماری
دکتاتۆرین.

٧) سوود وه رگرتن و قوستانه وهی خویندنگه کان بۆ خزمه تگوزارییه گشتیه کان له گه‌ل چه‌ند هه‌یکه‌لیکی دیکه .

٨) دواخستنی پێکه‌یتانی پارله‌مان.

به‌رچه‌سته‌ترین پێبه‌ری سیاسیی ئه‌و کات ئازانای خاوه‌ن بیری ئازادیخواز، بریتقی سۆسیالیستی، کابالیرۆی کۆمۆنیست بوون.. ئازانا وه‌ها خۆی نیشان دا پشتگیری له‌و پێشنیازه‌ توندڕۆیانه‌ ناکات و گالته‌ی پێکرد، به‌لام به‌ نه‌یتی پشتگیری له‌ گشت خاله‌کان ده‌کرد، چونکه‌ هه‌ر له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی هه‌لبژێردرا، موو به‌موو هه‌مووی جێبه‌جێ کردن.

دوای پێکه‌وتن له‌سه‌ر ئه‌و هه‌شت خاله‌، ئه‌نجومه‌نی دامه‌زێنه‌رانه‌ی یاسادانان هه‌لبژێردرا.. جا له‌ ژێر دروشمی یاسا پارێزگه‌ری له‌ گه‌ل ده‌کات، دکتاتۆریه‌تیکی بێ به‌زه‌یی به‌ربابوو و هیچ نهما و پوخساریکی دیموکراسییانه‌ی تیا دا نه‌ده‌بیندرا ته‌نیا ناوه‌که‌ی نه‌بێت، ئه‌ویش کۆماری کرێکاری بوو.. دواتر شۆڕشگێڕێکی مه‌شقه‌ده‌ به‌ناوی جیمینزا په‌شنووسی ده‌ستووری دانا.. به‌لام ئیزانا هه‌موو هه‌ول و گه‌ڕنگیدانی خۆی له‌سه‌ر له‌نیوێردنی که‌نیسه‌ و پاکتاوکردنی پیاوانی ئایینیدا چه‌رکه‌رده‌وه‌.. له‌ کانونی یه‌که‌می سالی ١٩٣٢دا رابیته‌ی ئه‌یته‌یستی دامه‌زراند، به‌ پاره‌ی گه‌ل داها‌تی بۆ گۆفاره‌که‌یان- سن دیۆس (ئه‌وانه‌ی نکۆلی له‌ خواوه‌ندیی ده‌که‌ن) دا‌بین کرد.. له‌ ژێر ناوی لیموکراسییه‌ت که‌یشتنه‌ سه‌رچه‌م ئامانجه‌کانیان!! گه‌ل له‌ پێگه‌ی چه‌ند سه‌رکه‌رده‌یه‌که‌وه‌ پرایانگه‌یاندا: ئێمه‌ ئێسته‌ له‌ ده‌ست هه‌ژموونی که‌نیسه‌ و ئه‌و پیاوه‌ ئایینیانه‌ ده‌ربازبووین که‌ له‌گه‌ل ده‌ره‌به‌گ و پاشایانی داپلۆسیته‌ر هاوپه‌یمان بوون و په‌نجه‌یان تێکه‌له‌کێشا‌بوو..

پاشان قوناغی دواتری نه خشه و پیلانه که هات شه ویش دروستکرنی که شیکي پر له ههراوزه نا و شپړه یی و بیتسه روبه یی و کاری تېکه ده رانه بوو، چالاکی شوقشگيرانه له که تالونیا به پتوه ده چوو... سهره تا ژه نه پال بریمو توانی سهرکوتی بکات، به لام چالاکی و خه باتی شوقشگيری دیسانه وه سهری هه لدايه وه... په پامنیری (مورینگ پوستان) ی له نده نی، له کانوونی نووه می سالی ۱۹۲۲ دا نووسیوی: عه نباره زه به لاهه کانی بومب و چهك و فېشهك له گشت شویتېکی ئیسپانیا دوزرانه وه... هه روه ها پوئیس دلتیا بویه وه له وهی پاره یه کی قه به بق هه لگيرساندن شوقش خه رجکراوه... هه روه ها له کاتی پشکینیشدا پوهنوبویه وه نه وانه ی ده ستگيرکرا بون پاره یه کی نوریان پی بوو.

له سالی ۱۹۲۴ و دواي شوقشه که ی که تالونیا هه ندیک نه فسر به فرقشتنی چهك تاوانبارکران، نه مه بووه هو ی نه وهی شوقش له نستوریا سهره لېدات.

نه و سا فرانکو هه ولتیکي زوری خسته که پر سوپای ئیسپانی پیکبختا وه و ناستیک بق ههراوزه ناو پشپویه که دابنی... به لام له لایه ن دهسته لات و لایه نه پتوه نديداره کانی حکومه ته وه، به پتی پتویست یارمه تی نه درا... لیره دا ده توانین نامازه به وه بکه یین که پیکخستن نهیتیی پارتی کومونیسست زور توکمه بووه، چونکه له یهك کاتدا و له چه ندان شویتنی دوور له یه کتری شار و گونده کان، زیاتر له سیست که نیسه سووتیندران... هه روه ها تیرور و توقانندن زور ته شه نه ی سهند، تا کوشتن بووه پېشه یه کی زور پوون و هه رزان، به شپوه یهك ده تواندرا به ۵۰ بیزتا (که میك زیاتر له نیو دۆلاری نه مریکی) هه ر دوزمیتکی

شورپش بکوژدابایه .. به مشیوهیه به کریگیراوانی مؤسکو هه لومه رجه پر
له پشیوی و ناشوویه که ی نیو ئیسپانیایان قوزته وه، بق ئه وه ی
پیلانه که ی لینین جیبه جی بکه ن که تاییه ت بوو به و ولاته .. کوشتن و
په لپین و ده ستریشی سیکسی و سووتاندن و خوینپرشتن و کوشتن،
هه ره موویان چه ند هۆکارێک بوون کۆمۆنیزم بق که یشتن به ده سته لات
به کاری هینان.

به مشیوهیه باروئوخی ئیسپانیا له خراپ به ره و خراپترین چوو،
هیشتا سه ره تای سالی ۱۹۳۶ دانه هاتبوو هه لچوون و شپزه یی و
ناشووب سه رانسهری ئه و ولاته ی گرت وه .. ئه وسا ئه نجوومه نی
یاسادانانی دامه زینه ره هه لوه شایه وه و ۱۶ ی مانگی شوپات وه ک
واده ی هه لباردنی گشتی دیاری کرا .. تا واده ی هه لباردنیش داهات،
جیل رقیلز و کالفو سۆتیلو هه لمه تنیکی دژ به کۆمۆنیزمیان ده سته پیکرد،
به لام هه لمه ت و پیکلامی به لشه فییکه کان له پێگه ی بلاوکراوه یه ک
به ناوی - هاوپیانی پووسیا - به پێوه ده چوو ..

له و سه روبه نده دا لارگو کالبیرۆی کۆمۆنیست، به هۆی
شکستخواردنی له جیبه جیکردنی هه ولتیکێ کوده تایی له زیندان بوو ..
مستر ئه دوارد کنوبله ر چاوپێکه وتنیکێ به ناوینشانی په یامنیترێک له
ئیسپانیاه، چاوپێکه وتنیکێ له گه ل سازدا، تیایدا نووسیویه تی: ۲۶۵
کورسی وه ده سته هینین، به شتیوه یه کی پیشه یی سیستمی
ده سته لات که ده گهرپن .. ئه و پینچ ساله تیناپه پن ئیمه خۆمان بق دوا
ئاما جمان ئاماده کردوه، ئه ویش په کییه تیی کۆماره کانی ئیبریه ..
ئه وسا نیمچه نوورگه ی ئیبری ده بیته تاکه نیشتمانی هه موومان .. من
هيوادارم پورتوگال به پێگه ی ناشتیپانه ته فلی واقیعه که بیته، ده نا

ناچار ده‌بین - به‌تایبەت نه‌گەر دق‌خه‌که وه‌ها بخوازی- میژ به‌کاربێنین.. ده‌شتوانیت له‌میانی میلیه‌ی په‌نجه‌ره‌ی زیندان‌ه‌وه ده‌سته‌ه‌لا‌تداری داهاتووی ئیسپانیا ببینیت.. لێ‌نین پرایگه‌یان‌دووه ئیسپانیا دووه‌م ده‌وله‌تی سۆفیه‌تیه‌یه له‌ ئه‌وروپا، ئه‌م پێشبینیه‌شی وه‌ر‌است ده‌که‌پێ، منیش ده‌بمه‌ لێ‌نینی دووه‌می وه‌دیته‌انی ئه‌و مه‌به‌سته.

دوای هه‌ڵبژاردنیکی ته‌واو لایه‌نگرانه که ئیسپانیا له‌ میژوه‌که‌یدا هاو‌شیوه‌که‌ی به‌خۆیه‌وه نه‌بینبوو، سه‌رۆک زامۆرا نووسیه‌یه‌تی: به‌ره‌ی میلی به‌هۆی سیستمیکی زۆر خراپ و ناداده‌په‌روه‌رانه‌ی هه‌ڵبژاردنه‌وه له‌ ۱۶ی شوباتدا گه‌یشته ده‌سته‌ه‌لات، هه‌ر به‌هۆی ئه‌و سیستمه‌شه‌وه به‌ره‌ی میلی زۆرینه‌ی به‌ده‌سته‌ه‌تینا، که‌چی پاستیه‌که‌ی که‌مینه‌یه‌کی دوور له‌ بردنه‌وه بوو (تێبینیت کردووه ئه‌مه ده‌رئه‌نجامی گشت هه‌ڵبژاردنه‌کانه، چونکه ته‌نیا به‌هێزترین و پاره‌دارترین ئه‌و لایه‌نانه براوه ده‌بین که راگه‌یان‌دنیکی زه‌به‌لاحیان هه‌یه).

به‌لام له‌ ده‌نگدانی یه‌که‌مدا ده‌رئه‌نجامه‌کان له‌ به‌رژه‌وه‌ندیی به‌ره‌ی میلیدا نه‌بوون، چونکه له‌ کۆی ۴۶۵ ده‌نگدا ۲۰۰ ده‌نگی وه‌ده‌سته‌ه‌تینا.. به‌م پێژه ده‌نگه‌ش نه‌یتوانی حکومه‌ت پێکه‌به‌ینی، بۆی ناچاربوون له‌گه‌ڵ که‌مینه‌کانی دیکه‌ی پارله‌ماندا هاوپه‌یمانییه‌ک پێکه‌به‌ین، له‌به‌رئه‌وه له‌گه‌ڵ باسک و چه‌ندان لایه‌نی دیکه‌ چوونه‌ ئێر هاوپه‌یمانییه‌وه و نه‌نجومه‌نیککیان پێکه‌ه‌تینا بق ئه‌وه‌ی ئه‌رکی دووباره‌کردنه‌وه‌ی هه‌ڵبژاردنی گشت پارێزگه‌کان بگه‌ڕێته‌ ئه‌ستو.. نه‌وجا ناویانگی هه‌ندێک پالیئورای پاستره‌ویان له‌که‌دار کرد و گومانی خه‌لکیشیان وروژاند له‌وه‌ی که‌سانی بێ توانا و نه‌شاره‌زان، به‌مه‌یش

توانیان له سهركهوتنه كه يان دلتيا بن.. له نه دجامی كوتاييدا پړك وهك
چون كابلير پيشبينی كړدېو! ۲۶۵ دهنګيان وده ستهېنا.. له گه ل
نه مېشدا دهنګه كان به مشيويه دابه شكرانه سه رقه واره كان:

* پارتو ميانپړۍ په كان و پاسټر وده كان ۴,۶۱۰,۰۰۰ دهنګيان
وده ستهېنا بوو.

* پارتو كانی به رهي ميلي ۴,۲۵۶,۰۰۰ دهنګيان وده ستهېنا بوو.
به مشيويه ميانپړۍ په كان و پاسټر وده كان زياتر له ۵۵۴,۰۰۰
دهنګيان وده ستهېنا بوو.

خوښه رده تواني درك به وه بركات سهركهوتنی به رهي ميلي
به هڅي په كېوونی هيزه چه پر وده كان به شيويه كي پوون و سهير
هاتووه دي، له و به رهي دا له سؤسياليسته ميانپړۍ په كان وه بگره تا
ده گاته كومونيسټي به لشفی، هر ه موويان له ژير نالای په ك
هاوپه يمانيدا په كيان گرتبوو.

به مشيويه ده بينن چوڼ كومونيسټه ستالينييه كان دؤخی
گشتی نيسپانايان ناماده كړدېو تا بگه نه نه و دهر نه دجامانه.. له
دؤسييه حكومييه كانی ماوه ي پيش ه لېژار دنی شوباتی سالی
۱۹۲۶ دا هاتووه: هر له گه ل كوتاييهاتنی دكتاتوريه تي سه روك دي
پيرا له سالی ۱۹۳۱، په ك شوقش ه لگير ساوه و تيايدا ۲,۵۰۰ كه س
كوژراون، ه روه ها حوت راپه پين و ۹,۰۰۰ ه زار مانگرتن و پېنچ
نواختنی بودجه و زيادېوونی دوو بليوڼ بيزيتا له سه ر بانكه
ناوخييه كان هاتووه ته ناروه، ه روه ها ۱۰۰۰ شاره وانی
ه لوه شينراونه ته وه و ۱۱۴ پوژنامه وه ستاون، ولات ماوه ي دوو سال و
نيو له ژير ده سته لاتيكي سه ريازيده بووه.

به لأم له شه‌ش هه‌فته‌ی دوا‌ی پێكه‌یتانی حكومه‌تی به‌ره‌ی مێلی به سه‌رۆكایه‌تی ئیزاننا و كابالیرۆ و بریتۆ، ئه‌م پهوداوانه‌ هاتوونه‌ پێشی:

یه‌كه‌م: تیرۆكردن و دزی: له‌ چه‌ق و مه‌لبه‌نده‌كانی سه‌ركرده‌یه‌تی سیاسیدا ٥٨ پهوداو، له‌ ده‌ستگه‌ تایبه‌ته‌كان ١٠٧ پهوداو و له‌ كه‌نیه‌كاندا ٣٦ پهوداو، پوویان داوه‌.

دووه‌م: ئاگرکه‌وتنه‌وه: له‌ سه‌نته‌ر و مه‌لبه‌نده‌كانی سه‌ركرده‌یه‌تی سیاسیدا ١٢ حاڵه‌ت و له‌ داموده‌ستگه‌ تایبه‌ته‌كان ٦٠ حاڵه‌ت و له‌ كه‌نیه‌كاندا ١٠٦ حاڵه‌تی ئاگرکه‌وتنه‌وه‌ پووی داوه‌.

سێیه‌م: کار و کرده‌وه‌ی تێکه‌دراوه‌: ١١ مانگرتنی گشتی، ١٦٩ پاپه‌پین، ٧٦ حاڵه‌تی گوشتن، ٣٦٤ بریندار.

کابالیرۆ له‌ ناوچه‌ی زاراگۆزا گوتاریکی پێشکێش کرد و گوتی: ده‌بێ ئیسپانیا خاپوور بکه‌ین، بۆ ئه‌وه‌ی ببێته‌ هی ئێمه‌.. له‌ پۆلی تۆله‌کردنه‌وه‌شدا داری له‌سه‌ر به‌ردی نایه‌لین.. له‌ شوێنێکی دیکه‌شدا رایگه‌یانده‌بوو: پێش هه‌لبژاردنه‌كان ده‌مانپرسی چیمان ده‌وێ، به‌لأم هه‌نوکه‌ و دوا‌ی هه‌لبژاردنه‌كان، به‌هه‌ر ئامرازێک بێت هه‌رچیمان بوێ ده‌یه‌ین.. با پاسپۆرته‌ گانی‌ش پێشبینی هیچ سۆز و به‌زه‌یه‌کی کرێکاران نه‌که‌ن، چونکه‌ ئێمه‌ نایه‌لین هیچ نوژمنێک له‌به‌ر ده‌ستمان ده‌ریچی.

ئازاناش به‌ پوویه‌کی خۆش و پڕ له‌ شادییه‌وه‌ رایگه‌یاند: ئیدی ئیسپانیا هه‌رگیز ولاتیکی کاسۆلیکی نییه‌.

له‌ پاپۆرتیکی هه‌والنیری پۆژنامه‌ی تایمزی شوباتی ساڵی ١٩٣٦دا سه‌باره‌ت به‌ بارودۆخی به‌رشه‌لۆنه‌ هاتوه‌: ئه‌نجومه‌نیکی حکوومی

هۆشدارى داوه ته چەند كەسێكى پەسمى بەوێى كە نۆز پۆیسته له مانگی شوباتدا دەستبەردارى پۆسته كانیان ببن، ئەم هۆشداریهش یەكسەر جێبه جێ كرا.. دواى مانگێك نووسیبوو: ئێسته غەمى گەورەى گشت كۆمۆنیسته كان ئەوێه دكتاتۆرییه تی پرۆلیتاری بنیاد بنێن.. دواى ماوه یەكی دیکەش نووسیبوو: سۆسیالیزمى ئیسپانى نۆز بەختیارى بەرەو كۆمۆنیزم هەنگاوى هەلتێنا.. ماركس و لێنین لەلایەن گەنجەنەو پشەنگیرییه كى گەورەیان ئى دەكرێ و خۆیان بە قوتابییانى ئەوان دەزانن.. ئەو گەنجەنە باوەریان وایه و دەستەتێننى دەستەلات داواكارى و خواستى شۆرشگێڕانەى سۆسیالیزمى ئیسپانییه، هەروەها توندوتیژی و كارى توندپۆیانە، هۆكارى سەرگەوتەوانەى و دەستەتێننى ئەو دەستەلاتێن.. باوەریشیان وەها یە تاكە ڕێگەى پاراستنى دەستەلات دكتاتۆرییه تی پرۆلیتارییه.. بەمشێوەیە ڕۆپەسم و ڕێكارەكانى ئەو پێبازە ڕووخێنەرە بەشێوەیەكی بەرفراوان تەشنە دەستێنێ.. هەمان ئەو هەوالنێرە لە ئادارى سالى ۱۹۳۶دا دیسانەو نووسیبوو: ئەندام پارلەمانەكانى ئیسپانى هەمان سەروودى نیشتمانى پووسییان گوتەو و مشتەكانیان بەرز كردبوو وە و سلاوى كۆمۆنیستیان كردبوو.

ئێسته ییش لە خۆمان دەپرسین: بۆچی گەنجانی ئیسپانى بە كۆمەل بۆنە كۆمۆنیستی؟

بەئواداچوونەكان ئاماژە بەو دەكەن ئیزانا- یەكێك لە سەركرده شۆرشگێڕەكان- وەك خاوەن هزرى ئازادیخوازى و باوەرپدار بە سۆسیالیزمێك خۆى پیشان دا كە دژی ئایین ناوەستێت وە.. هەروەها لەهەنبەر ئەو ترس و تۆقاندنەى تێكدهران و كۆمۆنیسته كان

ده‌یان‌تواند، ئارە‌زایی ده‌رده‌بێی... به‌لام کاتێک گه‌یشته‌ ده‌سته‌لائی سیاسی، ئەم وێنه‌یه‌ی بۆ خۆی کێش‌ابووی به‌ ته‌واوی گۆڕا، چونکه‌ ده‌سته‌لاته‌کی بۆ له‌نیو‌بردنی ئەنجوومەن و گرد‌بوونه‌ ئایینییه‌کان و قوتابخانه‌ ئایینییه‌کان به‌کارده‌هێنا، دواتریش ب‌پاری دروست‌کردنی قوتابخانه‌ عه‌لمانییه‌کانی خسته‌ ئەستۆی فرانسێسکو... ئیدی به‌مشێوه‌یه‌ خۆیندکاران له‌کاتی ده‌ست‌پێکردنی وانه‌کانیان سرودی عه‌لمانیانه‌یان ده‌گوتوه، له‌و سرودانه‌ش:

ئێمه‌ بۆ‌له‌ی شۆڕشین، ئێمه‌ بۆ‌له‌ی ئازادین... به‌ ئێمه‌ خۆی نوێی مرقۆ‌پایه‌تی هه‌لات.

هه‌روه‌ها له‌ قوتابخانه‌کانی به‌رشه‌لۆنه‌شدا چه‌ند سرودی‌کیان ده‌گوتوه، له‌وانه‌:

بۆمبێک به‌اوێژه، مینه‌که‌ جوان دابنێوه، به‌ توندی ده‌مانچه‌ بگره‌ ده‌ست، سروده‌ نیشتمانیه‌یه‌کان ب‌لێره‌وه... به‌چه‌گه‌وه‌ تا مه‌رگ ناماده‌به‌، به‌ ده‌مانچه‌ و ده‌نه‌مێته‌که‌ت حکومه‌ت وێران بکه‌!!

چه‌ند سرودی‌کی بیکه‌ی هاوشێوه‌ش هه‌ن که‌ له‌ پادیۆی مۆسکۆدا به‌ زمانی ئینگلیزی په‌خش ده‌کران و له‌نیوان سالانی ۱۹۳۷ و ۱۹۳۸ ئاراسته‌ی کۆمۆنیسته‌ ئینگلیزه‌کان ده‌کران، به‌مشێوه‌یه‌ سه‌رنووسه‌ران و که‌سانی به‌رپرسی پۆژنامه‌ بریتانی و ئەمریکیه‌کان په‌تیان کرده‌وه‌ پاستیه‌یه‌کان ب‌لاویه‌که‌نه‌وه‌، چونکه‌ به‌شێوه‌یه‌کی هێنده‌ سه‌یر ب‌لاو ببوونه‌وه‌ که‌س نه‌یده‌توانی باوه‌ریان پێ بکات... له‌گه‌ڵ ئەمه‌یشدا پاستیه‌ تاله‌که‌ له‌ نامه‌یه‌کی فرانسێسکو بۆ هاوڕێیه‌کی ئاشکرا‌بوو، له‌ نامه‌که‌دا نووسی‌بووی: جا بۆ ئه‌وه‌ی خه‌ڵک نه‌ترسێن و پاساوی داخستنی ده‌ست‌گه‌کانمان نه‌ده‌ینه‌ ده‌ست، به‌ قوتابخانه‌

نویسه‌کان ناومان ده‌بردن، نه‌ک به قوتابخانه‌کانی فیرکردنی
به‌مایه‌کانی په‌تکرده‌وه و گورپانکاری.. هر چه‌نده من‌ه‌زم له
برپاکړنی شوړشه، به‌لام له‌وکاتیدا ته‌نیا نه‌ونده‌م پی‌به‌س بوو
مزی شوړشگړی له‌میشکی گه‌نجاندا بچه‌سپینم، به‌شیوه‌یه‌ک دژ به
پژلیس و پیاوړی نایینی باوه‌پی سه‌تاسه‌تیا به زه‌روړه‌تی نواندنی
تونوټوټی ه‌بیټ و تاکه نامرازشیا یان بیټه بومب و ژهر.

نه‌و نامه‌یه وه‌ک به‌لگه‌یه‌ک دژۍ فرانسیسکو به‌کارهات، کاتیک
میزه‌کانی فرانکو له‌سهرده‌می جه‌نگی نئوڅویدا ده‌ستگریان کرد..
کانیکیش به‌تومه‌تی ناپاکی حوکی له‌سیداره‌دانیا بقر فرانسیسکو
ده‌رکرد، نه‌نجومه‌نی مه‌زی څوره‌لات له‌پاریس ته‌واو ه‌لچوو، له‌لای
گشت نه‌نجومه‌نه‌کانی دیکه‌ی جیهان نار‌ه‌زایی ده‌رپری، به‌و پاساو و
بانگه‌شه‌یه‌ی فرانسیسکو چالاکۍ دژ به‌کاسولیکۍ به‌پړوه‌بردوه.

هر نه‌ونده‌ش به‌سه‌گوته‌کۍ لینین به‌پنینه‌وه: باشترینی
شوړشگړه‌کان نه‌و گه‌جه‌یه‌ خوی له‌رپیازه نه‌خلاقیه‌کان پژگار
کړیوه.. نیمه‌یش ده‌زانین گوته‌کانی لینین له‌لای کومونیه‌سته‌کان وه‌ک
یاسا وه‌هان. له‌به‌رته‌وه گشت تاکه‌کانیا ن کاریان بقر دوستکردنی
نوه‌په‌کی گه‌نجان کرد — له‌ه‌ریدوو په‌گه‌زدا— که باوه‌ریان به‌به‌ایه
کومه‌لایه‌تی و ناکارییه‌کان نه‌بوو.

ه‌نگاوه سه‌ره‌تاییه‌کانی به‌رنامه‌ی په‌روړه‌کردنی گه‌نجانۍ
شوړشگړې بریتی بوو له‌ه‌لوه‌شاننده‌وه‌ی پیوه‌ندییه‌کانی خانه‌واده‌یی
و دنده‌انی مندالان دژ به‌ده‌سته‌لاتی باوکانیا ن ته‌نانه‌ت پیش نه‌وه‌ی
بگه‌نه ته‌مه‌نی پیگه‌یشتن.. نه‌و ټیکه‌ه‌رانه وه‌هایان له‌مندالان
گه‌یاندبوو باوکانیا ن نه‌وه‌په‌کی کونه‌په‌رستی لواکه‌وتوون و مندالانیا ن

لەسەر درۆ و ئەفسانە پەرورە دەكەن، پێك وەك سەربردەكەي
باباتۆيل و ئەو شوێنەي مندالي لى دێتە دەرەو !

تێكدەرەكان هەزى دواكەوتووئى باوكانيان وەك ئەجمائىكى
چەوساندنەو هەي سەرمايەدارى لێكدابووئەو، پێشيان وابوو ئەو هەي كۆن
قوربانيى دابونەريت و پێوپەسمە كۆنەپەستىيەكانە.. لێرەو لەسەر
مندال پێويست بوو دايبابى لەسەر هەزى نوێى هاوچەرخ پەرورە
بكات، هەرگيز پێگەشيان پى نەدات كۆنترۆلى بكەن و بە ئارەزووى
خويان ئاراستەي بكەن.. ئامانج لەو هەلەتە پووختنەرەش
پووكاندنەو هەي پێرۆزىيەكان و يەكپىيەتتى ژيانى خانەوادەيى بوو.

هەنگاوى دووهميش برىتتى بوو لە: لادانى هەستى پێرۆزى
مندالان لە هەنەر پياوانى ئايىنى.. جا بۆ ئەو هەي بگەن ئەو مەبەستە،
پياوانى ئايىنيان وەك تووژىكى كەم ئەقل و بێدەستەلاتى نيو جفاك
وينا كردبوو، دەيانگوت ئەو پياوە ئايىنيانە خزمەتكارى چىنە
دەستەلاتدارەكەن.. مندالانىشيان لەسەر گوتە بەناوبانگەكەي
ماركس پادەهيتا كە دەلى: ئايىن ئەفيوونى گەلانە. چونكە ئەنیا
لەپيتناو چاككردنەو هەي پووح مەرقۇ لەسەر ملەكە چى و پازىبون بە
هەژارى و نەخۆشى و كارى تاقەتپرووكين پادەهيتى.. بەمشىوئە
پامبەكان لە چاوى گەنجاندا بوونە ئەو گورگانەي خويان لە پىستى
مەردا شارەبۆتەو و وەك ئەو قەلانە دەهاتنە بەرچاويان كە لەسەر
نەزانى و كالفامىي جەماوەرى گەل دەلەوئەپين.. خو ئەگەر پامبىك لە
ئابووچوونىك بگلابووبە، ئەوا گشت هۆكارىكى پوپاگەندەبان
بەكاردەهيتا بۆ ئەو هەي بىكەنە بەهەنەي تێكشكاندن سەرتاپاي ئايىن.

هر له و کاتهش نه و وینه قیزه ونه ی پیاوونی ناین له مېشکی
 گهجان چه سبا، هیزشی راستین بق سهر ناین دهستی پیده کرد و
 به شیوه یه کی نذر قیزه ون و ناشرین گالته به ناین ده کرا.. بق نمونه
 ده یانگوت مه سیح کوړه ناشه رعیه کی نه و کچه گه نجه جوړه یه که
 یووسلی له خشته برد وه های تیکه یاند کوړه کی دیاریه کی پووسی
 پیروزه.. هروها وینای مه سیحیان وه فیلبارنک ده کیشا که به
 نه فسون و جادوو، لاوازی و که موکورتنیه که سیبه کی ده شارننه وه و
 ناوی له و نه فسوننه ناوه په رچوو.. ده شیانگوت دوانزه قوتابیه کی
 مه سیح یارمه تیده ره به دخوازه کانی بوون!! به و ناستهش نه وه ستان،
 به لکو سه ربرده کانی مه سیحیان - که له مندا لیدا پینه دوز بووه - به
 واتایه کی دیکه به کارده هینا و ده یانگوت بق فرقه شتنی عه ره ق و
 مه شرووب له نامه نگه کانی بوو ککواستنه وه دا سیحی به کاره میناوه..
 هروها مه سیح و گشت شوینکه وته کاسو لیکیه کانیان به
 گزشتخوړانی مرقه توم تبار ده کرد، له مه بشدا پشتیان به ده قنیکه
 نه وراتی ده به ست که تیایدا ده لئ: مه سیح سه رزه نشتی
 شوینکه وته کانی کردوه نه که رگوشته کی نه خون و خوینه کی
 نه توشن، نه مری و ده ده ستنا هین!!

نه وچه وانه کانیش له ړنگی پیاسه و هاو پنه تیه وه مه شقیان پی
 ده کرا، راهینه ریک له گهل نه وچه وانیک ده بوو و نازاد یخوازی فیر ده کرد،
 نه و نه وچه وانهش دواتر خوی له گشت به هایه ک داده مالی و به ته ولوی
 خوی له گشت یاسایه ک پاده پسکاند.. نه وچه وانه کان فیر ده کران تاکه
 گونا و تاوانی گه وړه گوپراهل نه بوونه بق سه رکړده کانیان، هروها

ته‌نیا دوو تاوانیش هه‌ن له‌وانه‌یه تاكه‌كه‌س بیانكات: پشت‌گوێخستنی ئه‌رك، ناپاك‌یکردن له‌ نه‌ینیه‌كانی حزب.

دوای ئه‌و هه‌نگاوانه‌ش، قوناغی به‌ریكه‌وتن و پووبه‌پووبوونه‌وه له‌گه‌ل پۆلیس دهستی پێده‌کرد... جا بۆ ئه‌وه‌ی گه‌ه‌جانی تازه‌کار و ئه‌وانه‌ی تازه‌مه‌شقیان ببنیوه له‌سه‌ر ئه‌و کردارانه‌ پابێن، ده‌یانخستنه‌ ئێو چه‌ند گرووپ و کومه‌له‌یه‌که‌وه که له‌لایه‌ن سه‌رکرده‌ کۆمونیسته‌كانه‌وه سه‌رکرده‌یه‌تیان ده‌کرا... ئه‌و سه‌رکرده‌نه‌ش گه‌ه‌جانیان له‌سه‌ر پێش‌ئێلکردنی سیستم و یاسا پاده‌هێنا و ناچاره‌شیان ده‌کردن بکه‌ونه شه‌په‌وه بۆ ئه‌وه‌ی ئاشنای هێز و ده‌سته‌لائی جه‌سته‌ییان ببن... دواتریش دانه‌یان ده‌دان تاوانی بچووک بکه‌ن، ئه‌و تاوانکارییه‌ بچووکانه‌ش هه‌نگاوی یه‌که‌می کردنی تاوانی دیکه‌ بوون، دواتریش پێگه‌یان پێ ده‌دا زیاتر و زیاتر ئاشنای پێخستنی نه‌ینیه‌انه‌ی کۆمونیستی ببن.

کۆمونیسته‌کان چه‌رۆکه‌کانی تاوانکاری و ته‌مسلییه‌ سینکسییه‌کانیان وه‌ک به‌شێک له‌ جه‌نگه‌ ده‌روونییه‌کانیان به‌کاره‌ێنن... ئه‌و نواندنانه‌ش به‌شێوه‌یه‌کی تایبه‌ت ئاماده‌ کران بۆ ئه‌وه‌ی پالنه‌ره به‌دخوازه‌ سادییه‌ شاراوه‌کانی ئێو ده‌روونی مندال بوروێنن... هه‌روه‌ها قه‌لغانی ئاکارییه‌ هه‌ندێک مندالی لاواز ده‌کرد... ته‌نانه‌ت خودی گه‌مه‌کردنی‌شان ببووه ده‌مانچه‌ و سه‌ریاز و تفه‌نگ، هه‌روه‌ها به‌شی هه‌ره‌ زۆری فیلمه‌ سینه‌ماییه‌کانیش تاوانکاری و ته‌قه‌کردن‌یان تیا‌دا‌بوو... کۆی ئه‌م شتانه‌یش کاریان بۆ وێران‌کردن و تیک‌ش‌کانه‌نی پووجی ئاساییانه‌ی مه‌سیحیه‌ت ده‌کرد له‌ مندالاندا، وای لێیان ده‌کرد له‌گه‌ل دیمه‌نه توندوتیژه‌کان و مردنی کتوپر و به‌کاره‌یتانی چه‌ک و

نظامی شهر پابین... چەندان پەرتووک و گۆناری پووتیشیان لە چاپ دەدا و بە نرخێکی مەرزان و بە شێوەیەکی بەرفراوان بلایوان دەکرێنەوە.. ئەو چاپەمەنیانەیش بە شێوەیەکی تایبەت بۆ تێکشکاننێ ئێ و پەهەند و نە ئه خلاقییانە ئامادە کرابوون کە بە هایە کەلتوری و پۆشنبیرییه کانی مەسیحی برەوی پێیان دابوو.

خەڵک زۆر بە گەمی درکی بە کاریگەری سینه‌ما دەکرد.. سینه‌مای نوێ پۆلێکی نوێ و هاوچەرخێ گەورەیی لە هەلگەپانەوهی گەنجان بەپرووی مال و خانەواده و نیشتمان و نایینه‌کانیان هەبوو.. مۆلەکانی سینه‌ما چەندان فیلمی دوورودرژێان نمایش دەکرد و گشت کارە تاوانکاریانەیان پیشان دەدا، ئەو پۆلە تاوانکاریانەش لە لایەن ژن و پیاوانی بەدپەه‌وشت دەگێردران، کردەوه‌کانیشیان هێندە قێزەون و چەپەل بوون، وێژدان سزای دەدان و یاسا قەدەغەیی دەکردن.. لە کۆتاییه‌که‌شدا تەنیا یەک خۆلەک بۆ سزادانی ئێو جۆرە کەسانەیی نێو فیلمەکان تەرخان دەکرا، یان دەمردن یانیش پیاوانی یاسایی دەستگیریان دەکردن!!.. کاتیکیش فیلمی شۆرشی مەکسیکی لە شاری گالفستونی تەکساسدا نمایش کرا و بە شێوەیەکی پاستین وێنەیی بوودلوه‌کانی شۆرشی‌گەیی نمایش دەکرد کە تیایدا پیاوان دەکوژران یانیش لە مالەکانیان پەلکێشی دەرەوه‌ دەکران و لەسەر دەستی شۆرشیگێڕان سەریان دەپەڕێندرا، ژنانی بێنەر لەهۆش خۆیان چوون.. بەلام پیاوه‌کان بە زۆری پشانه‌وه.. ئەمەیش بوو هۆی قەدەغەکردنی ئێو فیلمە.. بەلام لە ئێستەدا دەبینین فیلمی لەمجۆرە لە ئاھەنگە تاییه‌تەکاندا پیشکێشی دەکری و منداڵان و نەوجەوانان بەگەرمی داوی دەکەن، هێندەش توندوتیژ و دلەرق بوون ئیدی ئێو نێمەنە

خوێناوییه ههچ کاریگههیهکیان لێ ناکات و بهبێ ههچ ههراسانبوونێک تهماشای دیمه نهکانی کوشتن و دهستدریژی سێکسی دهکهن.. کۆی ئهم نهخشه و پیلانانه ئه و بنه ما و پێبازه شوێشگێپیه پشتراست دهکاتهوه که ده لێ ئیمه نه نیا له پێگه ی کردوێ شوێشگێپانه وه ده توانین پێفۆرمێکی زۆر گرنگ و مکوێ وه دی بهێنین.

له وولاتانه ی ههشتاکه سه رکرده و سه رێکه کانیان ملکه چێ سه رکرده کانی بزوتنه وه ی شوێشگێپیه جیهانی نه بوون، چه ند ئاژانسێکی تایبه تی فیلمه کان چه ند شتێک دابهش دهکهن که له خه یالیش به دوورن، وه ک دیمه نه پووته کان و له شفرۆشی و داوێنپێسی، بۆ نه وه ی به نهێنی پێشانی کۆمه له خه لکێک بدرێن.. ئه و فیلمانه گشت ئه و لادانه سێکسیانه ده خه نه پوو که مێژووی مرقایه تی به خۆیه وه ی بیهیوه (ئیسته ئه و فیلمه پۆرنۆیانه له که ناله ئاسمانیه کان و زه مینییه کانیش په خش ده کرێن!) .. ئهم فیلمانه بۆ تێکدانی گه نجان به کار ده هێنرێن، ئه مه یش دنه یان ده دات به ئاسانی بچه نیو پیزی پێکخراوه رادیکاله کانه وه.

به مشیوه یه گه نجانی شوێشگێپ په روهرده ده کرێن.. تا کو ئه گه ر دوژمنایه تی خۆیان له مه نبه ر ئایین و به هایه کۆمه لایه تییه کان پێشان بدابووایه په هه نده کانی توندوتیژی و توندڕۆییان لێ به دی بکرا بابه، ده نێردرانه مۆسکو. له وێشدا له سه ر جه نگی شوێشگێپیه و جه نگی شه قامه کان راده هێنדרان.. ئه مه یش له و مه شقانه جیا بوون که سه رکرده پێشنیه ره کان و کرێکاران ده یانکردن.

جه نگی ده روونی شوێشگێپانه له ولاتانی خۆرئاوایی و ئیسپانیاشدا پۆلی خۆی به سه رکه وتوویی گێرا و ئاماژه کانی به ته ولوی

میتناپه دی، چونکه مرقه له و شویتانه دا گوئیستی دوا گورپانکارییه کانی
جیهان و هه والی تاوانه کان و پووداوی لوقه که کان و هاتوو چوو و تیروره
مرفانه کان ده بوو، دواتریش وه ک بلتی میتیشیش میوانی نه بیت ده چوو
به ناسوودهیی لیتی ده خهوت.. خو نه گهر پووداوی له مجوره پیش
په نجا سال له مهویهر پووی بدابوویه خوی له چاوان ده تورااند.

ئو کاره تیردرستیانه بوونه چه ند دیارده یه کی باو و پوزانه
پوویان ده دا، وای لتهات ئو و پوودار و پیشهاتانه ی له رابردوودا
بوو چاری هه لچوون و شله ژانیا ن ده کردین، به هیچ شیوه یه ک کارمان
تینه که ن و به لامانه وه زور ناسایی بن، خو کاتیکیش ده مانبیست فلانه
حکومهت به هیزی سه ربازی پووختندراوه هه ر گرنگیشمان پیتی
نه ده دا، خو نه گهر که مێک به لامانه وه گرنگ بووایه، بق وه ستاندنی ئو
جوره دوقخانه هه ولتیکمان ده خسته گه پ.

کاتیک کومونیزم به ته وای بالی به سه ر ئیسپانیادا ده کیشا، خه ک
ده یانگوت کومونیزم لیره هیچ شتیکی له ده ست نایهت، چونکه
زۆرینه ی خه ک گوئیان له و که سانه راده گرت که باسیان له ناسایش و
سه قامگیرییه کی ساخته ده کرد.. کاتیک دوزمنانی خویان ده بیینی پێک
وه ک شینه شاهق سه ریان له ژیر خۆل ده نا و وایان ده زانی به مجوره له
به لا و موسیبه ته کانیا ن دور ده بن.. به لام ده بی بزانی به خوشاردنه وه
و په فتاری شینه شاهق یانه وه ناتوانن مرقه تیک له دهستی بکوژیان
داگیرکه رێک ده ریا ز بکه ن و ته نانهت له بۆمبیکی مه ترسیداریش نووری
بخه نه وه.

کاتیک واده ی راپه رینه شوپشگێرییه که ی ئیسپانیا دامات،
دابه شکارانی ئه ده بی پووت و وینه ی له شوقشان گورپوتاویکیان

هاته‌وه‌به‌ر، ته‌نانه‌ت له‌به‌رده‌م ده‌رگه‌ی که‌نیه‌سه‌کان ده‌وه‌ستان و له‌و
 کاته‌ی نوێژکه‌ران ده‌چوونه‌ نیۆ که‌نیه‌سه‌که و لێی ده‌هاته‌نه ده‌ره‌وه، نه‌و
 جوهره وینه‌نایان پێیان نیشان ده‌دا!!.. به‌رگی نه‌و بلاوکراوانه وینه‌ی
 پاهیه‌یه‌کانیان له‌ دۆخیکه‌ی زۆر نابڕووبه‌رانه له‌سه‌ریوو.. مه‌سته‌ر
 کنۆبلی‌و په‌یامنیژ که‌ به‌پاستی به‌ سه‌رچاوه‌ی تایبه‌ت به‌ به‌سه‌ره‌ات و
 پووداوه‌کانی جه‌نگی نیۆخۆی ئیسه‌پانی داده‌ندری، له‌ په‌رتووکه‌که‌ی
 خۆیدا به‌ناوی (په‌یامنیژ که‌ ئیسه‌پانیاوه) ده‌نووسی: ماوه‌ ماوه‌،
 شاندی پیاوانی ئایینی پڕۆتستانتی، ده‌هات و به‌ جه‌ند وشه‌یه‌ک
 نا‌ه‌زایی له‌هه‌نبه‌ر نه‌و نووسینه‌نه ده‌رده‌به‌ری که‌ ده‌ره‌ق به‌ پیاوانی
 ئایینی ده‌نووسران.. به‌لام به‌باشترین شیوه‌ پێشوازییان لێ ده‌کرا،
 نواتریش پێه‌ریکی تایبه‌ت شانه‌که‌ی ده‌برده‌ نه‌و شوێنه‌ی
 ده‌سته‌لاتداره‌ کۆمۆنیستییه‌کان ده‌یانویست.. دوا‌ی یه‌ک دوو پۆژ و
 پاش نه‌وه‌ی به‌ته‌واوی کاریگه‌رییان لێ ده‌کردن، ده‌گه‌رانه‌وه‌ ماله‌وه‌..
 به‌لام پۆژیک شاندیکی پیاوانی ئایینی چوو په‌رتووکخانه‌یه‌ک و به‌دوا‌ی
 هه‌ندیک په‌رتووکدا ده‌گه‌را.. جا پێش نه‌وه‌ی فه‌رمانبه‌ری
 په‌رتووکخانه‌که‌ بتوانی پێیان لێ بگه‌ڕی، هه‌ندیک ژماره‌ی گۆفاری qa
 Traca و Bicharracos که‌وتنه‌ به‌رچاویان، له‌سه‌ر به‌رگی نه‌و
 گۆفارانهدا وینه‌ی نابڕووبه‌رانه‌ی ژن و پیاوانی پاهیه‌یی نیمچه‌ پووت
 مه‌بوو.. هه‌روه‌ها گۆفاره‌کان چه‌ندان وینه‌ی پووت و نا نه‌خلاقیان
 له‌نیۆدا چاپ کرابوو.. شانه‌که‌ وه‌ک نه‌وه‌ی جنۆکه‌ ده‌ستی لێیان
 وه‌شاندبێ له‌ په‌رتووکخانه‌که‌ هاته‌نه ده‌ره‌وه‌.

ده‌توانین به‌راوردیک له‌نیۆان دۆخی ئیسه‌پانیای ساله‌کانی نیۆان
 ۱۹۲۳ و ۱۹۳۶ و که‌نه‌دا‌ی ئێسته‌ بکه‌ین.. نا‌کوکیه‌ک له‌نیۆان نه‌و

دانشتورانانه ههیه که به زمانی نینگلیزی ده په یفن له گه ل نه وانه ی به
 لږه نسی ده ناخفن.. له نیسپانیا دا گه لی باسک ده ژیه ت و به و زمان و
 که لتور و دابونه ریتانه ده ناسریته وه که بق سهرده میکی زور دیرین
 ده گپینه وه.. نه و گه له به نه فسه برزی و فره دینداری ده ناسرینه وه..
 باسکه کان هه روه که نه دی و فره نسپیه کان پتیا ن وایه شایسته ی
 سهریه خویی نه ته وه یین.. جا بق نه وه ی نه و سهریه خویی ش
 وه ده ستیپن، بزوتنه وه یه کی جودایه خوازیان بق پژگارکردنی باسک و
 جیا بونه وه ی له نیسپانیا پیکه پنا وه.. زور ناساییه بق پیلاندانه رانی
 بزوتنه وه ی جیهانی له نیسپانیا، دقخکی وها بقوزنه وه و پشتگوئی
 نه خن، چونکه باسکییه کان گه لیکي کاسولیکي فره دیندارن،
 کاتیکیش له پینا و سهریه خویی دا ده جهنگن باوه پی ته وایان به په وایی
 پرسه گه یان هه یه.. به لام زورینه ی نه و گه له له پینا و وه دیه پینانی
 ناما ده کانیا ن، له گه ل کومونیسته کان کاریان کردو وه، به یی نه وه ی
 بزنان له گه ل کئی هاوپه یمانن.. نه مه یش له و کاته دا پووی دا که
 کومونیسته کان دزه یان کرده نئو جفاکی باسکی و وراستینه ی خویان
 شاردو وه، تا بوونه سهرکرده ی بزوتنه وه جوداخوازییه که.. نه وسا
 له ژیر دروشمی نیشتمانی و گوپوتاوی نایینییه وه گه لی باسکیان به ره و
 قه سا بخانه ی خویناوی برد.. نه و سهرکرده وه که سهرگ نگوییر و
 گیرال و نیرجن، له سهر دوو په ت بازیا زنیان بوو، هه ردو دروشمی
 خاچی مه سیحی و چه کوش و داسی کومونیسته کانیا ن به یه کتر
 به ستیو یه وه.. کاتیکیش شوپش هه لگیرسا له جه ماوهره که
 لورکه وتنه وه جه ماوهره که ش به یی هیچ پشت و په نایه که پوویه پووی
 چاره نووسی خوی کرایه وه.. جا له و کاته ی سه تان که س ده کوژان،

ئەگىزىرى سەرۋىكى دەۋلەتى باسك و سەرگىردە سەربازىيەكەي ل
نوو سىنگەكەي بىل باۋ بى غەم لىتى دانىشتىبۇون.

لە پۇتۈۋىكى (ستمى سوور لە ولاتى باسك) دا ھاتوۋە:

كاتىك پۇزى دىيارىكراۋ داھات، جوداخوازانى باسك لە و كاتەي
سۆزىكى كۆپرانە دنەي دەدان، ھەستىيان دەكرد بەشئوۋەيەكى نۇر پتەو
لەگەل كۆمۈنىستەكان و ئەيتەيىست و تىكەدەراندە يەكيان گرتوۋە..
باسك كەۋتە جەنگەۋە و بەرپرسىيارىەتتى سەپەپاندن و كوشتىيان
گرتە ئەستۇ، باۋەپىشيان بە گشت ھۆكارە ھۇفانەكان ھەبوو.. نە
كەسانە گوتەي (بابا بىقۇسى يانزەيەم) ي پتەرى ئايىنىيان فەرماۋش
كرد كە ۋەك فەرمانىكى گشتى دەرچوۋىۋو و بەسەر گشت ئەبرەشيبە
پۇمە كاسۇلىكەكاندا دابەش كرا و تيايدا گوتىۋو: بىگومان
كۆمۈنىستى ھەلگەپانەۋەيە لە ئايىن.. ھەرگىز و بەھىچ شئوۋەيك پىگە
بەۋكەسانە نادىرئ كە ھەز لە خزمەتكردى كەلتوور و پۇشنىبىرى
مەسىحى دەكەن، بچن لەگەل كۆمۈنىزم پەنچە تىكەلكنىشن و
ھاۋكاريان بگەن.

بەشى چواردە يەم

فرانكو

جەنگى نىوخۇيىيى ئىسپانىيا لەسالى ۱۹۳۶دا ھەلگىرسا. كالقق سۇتلىق لە ئەنجوومەنى ياسادانان پايگە ياند: لە ماوۋى نىوان شوبات و حوزەيرانى سالى ۱۹۳۶، ۱۱۲ مانگرتنى گشتى، ۲۱۸ مانگرتنى بەشۇكى پوويان دا، ۲۸۴ تەلار و بالەخانە و ۱۷۱ كەنىسە و ۶۹ يانە و ۱۰ نووسىنگى پۇژنامەوانى سووتىندران و ۳۳۰۰ كىردەى تىرۇكرىدنیش بەپتوہبران.

بەھۇى ئەم پاگە ياندنەوہ، كسارىس كويىرۇگاي سەرىكۈەزىران ئەلمبازىكى دا و بە توورەيىوہ وەلامى دايەوہ: لەو ھەلچوون و گرۇپپانەى بەھۇى گوتارەكەتەوہ دىنە ئاراوہ خۇت بەرپرسىارى يەكەمىت.. بەلام دۇلۇرىز ئىبارورى كرمۇنىست لە ئەنجوومەنەكە دا ھەلسايە سەرىپى و بە قىژەوہ ئاماژەى بۇ سۇتلىق كىرد و بەسەرىدا نەپاند: ئەم پىاوە دوا گوتارى خۇى دا.

ھەروەھاش دەرچوو، ئەمە دوا گوتارى سۇتلىق بوو، چونكە لەمالەكەى خۇيدا لەلايەن چەند سەربازىكى فەرمانبەردارى كاپتن نۇن ئەنجل مۇرىنق پەلگىش كرا و پاپىچى گۇپەپانى كەنىسەيەكى نىزىكيان كىرد و كوشتيان.. ئەو پووداوہ بووہ ھۇى ئەوہى ھەندىك ژەنەپال واز لە ئەنجوومەنى مەزنى خۇرەلات بىنن و داوا لە فرانكو بكنە

سەرکردایەتیی ولات بگرێتە دەست.. دەبێ بزانین دۆلەدیز ئیسرائیلی ژنە شۆفاریکی ستالین بوو، ئەرکە کەشی خراپکردنی ئەفسەرانی سوپا و پێکخستن و پیلاندا نان بوو بۆ هێرشکردنە سەر هێزە حکومەتیەکان.. ناوبراو ئەرکە فرە پەهەندە کە ی بە باشترین شێوە پادەپە پاند.

داوا تێڕکردنی سۆتیلۆ پاسەوانی لە ناکاو هێرشیان کردە سەر مالی چەندان کە سایەتیی بە ناویانگی دژ بە کۆمۆنیزم، بە لام ئۆرەیان توانیان پابەن چونکە پێشووخت ناگادار کرابوونەوه.

لە پۆژی هەلبژاردنە کە ی سالی ۱۹۳۶ دا فرانکۆ بە تەلەفۆن پێوەندیی بە ژەنە پال بۆزاسی سەرکردە ی پاسەوانی میلی کرد و هۆشدار ی دایە کە کۆمۆنیستەکانی هەلبژدارا بۆ ئەنجوومەنی یاسادانان، بە ئامانجی پووخاندنی حکومەتی کۆماری، هەولی نانەوی پشیوی و کاری توندوتیژی دەدەن، دواتریش پێوەندیی بە ژەنە پال مۆلیتی وەزیری جەنگ کرد و دۆخە مەترسیدارە کە ی بۆ پوونکردەوه.. فرانکۆ پێشنیازی کرد پێگە ی پێ بدری حوکمی نەرفینی (العرفی) لە ولاتدا پابگە یەنێ.. فرانکۆ توانی پەزنامەندیی ئۆرە ی سەرکردەکان وەدەستبێنی بۆ ئەوە ی شەپۆلی توندوتیژی و کاری تێکدەرانە پابگری، تەنیا واژۆی ئەنجوومەنی وەزیران مابوو، بۆ ئەوە ی سیستەم و یاسا بگە پێنێتەوه و پێگە لە پابوونی بزوتنەوه ی شۆشگێزیی بگری کە دژ بە حکومەتە کۆمارییە کە هەلسابووه سەر پێ.. بە لام فرانکۆ نەیتوانی واژۆیە کە وەدەستبێنی، چونکە سەرۆکەزیران داوا ی کردبوو لە واژکردن لە سەر نەو بریارە لێی ببوون.. وەلامی فرانکۆش ئۆر پێک و پاشکاو دەبێت و دەلی: تۆ هۆی

نەو بارودێخە خراپەى ئیسپانیایت... دەبێ هەر خۆیشت هەرلى
پزگارکردنى بخەیتەگە پ.

ئەوسا فەرمان بۆ ژەنە پال فرانکۆ دەرچوو بچیتە دوورگەکانى
کنارى... ئەمەیش وەك ئەفیکردنى بوو بۆ دەرەوێ ئیسپانیا.

جا پیش ئەوێ فرانکۆ ولاتەکەى جییهێلى، لەگەڵ هەردوو
ژەنە پال- مولا و فاریلا- کۆبوویەو، هەردوو ژەنە پالیش دلتیایان
کردهو و ژەنە پالەکانى دیکەش کانتیک بە راستیەکە دەزانن، واز لە
ئەنجومەنى سەریازیانەى ماسۆنى دەهێنن.

پیش ئەوێ کۆبوونەو وەك کۆتایى بێت، لەسەر شیوانى
پێوەندیەکی نهێنى نێوان مولا و فرانکۆ پێکەوتن... هەر لەگەڵ
ئەوێ فرانکۆ ئیسپانیای جییهێشت و بەرەو دوورگەکانى کنارى چوو،
بەکرێگراوانى ستالین دەستیان بە چالاکیەکانى خۆیان کردەو.

لە ۲۳ حوزەیرانى سالى ۱۹۳۶دا، فرانکۆ نامەیهکی دووردیژى
بۆ وهزیری جەنگ نارد، تیایدا دووبارە لەمە پچەند مەترسیەك
هۆشدارى پێداوو... بەلام ئەو هۆشدارییانە تەنیا پشتگوێ خران و
هیچى دیکە، چونکە وهزیرە کۆمونیستەکانى نێو حکومەتى کۆمارى،
سیاسەت و بزاوتەکانى حکومەتیان بەتەواوى گۆنترۆڵ کردبوو.

تا ئەو کاتەى کالگو سۆتیلۆ لە ۱۲ تەموز کوژرا، فرانکۆ
بریارى دا دەست بەکار بێت، چەند نامەیهکی کۆددارى بۆ هەندیک
ژەنە پال نارد، مەبەست ئەو ژەنە پالانەیه کە سوپێندیان خواردبوو
لە پێناو ئیسپانیا بچەنگن تا لە چەنگى کۆمونیزم و بەرەى پووسیا
پزگارى دەکەن... ئەوانەى فرانکۆ پێوەندیی پێوە کردبوون لەمانە
پێکھاتبوون: مولا و گویدید و فاندۆل و ساندووجۆ و سالیکیوت و

ھەندىك نەفسەرى دىكەي دەرياۋانى ئىسپانى بون... ھەروەھا پېتوھەندى بە بکويۇق دى کرد... فرانكۇ داۋى ناردىنى نامەكان لە دورگەكانى كنارىيەو ھەروە تەتوان فەي، چونكە دەيتوانى متمانە بە ھېزە مەغرىبىيەكان بکات.

فرانكۇ لە ۲۱ تەموزدا پاگەيەندراۋىكى بلاۋكردەو ھەسەلەكەي بە كەمترىن وشە پوونكرىبويەو: لەسەر ھەمووان پېتويستە بچنە نېر ئەو ملەلانىتييەي لەنئوان پووسيا و ئىسپانىادا بەرپابوۋە... بەمشېۋەيە جەنگى نېۋخۇيى ھەلگىرسا، ولات دابەش بوۋە سەر دوو گروپ: لايەنگران كە برىتىيى بون لە گشت چىن و تويۇز و گروپە چەپۇيەكان و لەژىر ئالاي بەرەي ميللىدا كۆيىبونەو، ھەروەھا بەرەي دوو مېش نېشتەمانىيەكان بون، ئەوانە كۆي ئەو گروپانە بون كە لەژىر ئالاي فرانكۇدا كۆيىبونەو و گشت پارتە پاستۇيەكانى لەخۇ گرتبىو... ئەو پېوپاگەندەيەي لەو كاتىدا بلاۋيىبونەو و خەلكى پەشۋىكى ئىسپانى باۋەريان پى كرىبو، ئەو ھەروە گوايە گروپىكى بچوۋكى ژەنەپالەكان كودەتايەكى سەريازىيان پىكخستوۋە بۇ ئەو ھەي كۆمەتى بەرەي مىللىي كۆمارىي بکەنە دىكتاتورىيەتىكى سەريازى.

كۆمۇنىستەكان بەسەر دوو گروپىدا دابەش بون... يەكەمیان دەيويست ۋەك مۇدىلەكەي ستالين دىكتاتورىيەتى پىرۇلىتارى بکاتە ھۆكۈمىكى پەھا، گروپىي دوو مېش ھەزى لېتېو ئىسپانیا بکاتە بەشىكى دانەبىراۋى ئەو كۆمارە سۆفییەتپانەي ماركسىزم داۋى ۋەدىھاتنىيانى دەکرد.

بەلام نەتەۋەيەكانى ئىسپانى ھەندىكىان تەفلى بزوتنەۋەي پاشايەتى بون كە لە سالى ۱۸۲۷ ھەو ھىۋاى دەخواست پاشايەتى

بگه پرتوه و بدرتته وه ده ست نه وه کانی دۆن کارولز . ته نیا نه وانه ش
 بوون یارمه تیی فرانکویان دا، چونکه بهرگه ی نه ویهان نه ده گرت
 به چاوی خویان ببینن کومونیزم به سه ر نیسپانیادا حوکمرانی بکات..
 سوپایه که ی فرانکۆ له ته ک پاشایه تیخوازه کاندا پارتی تیپه کانی
 نیسپانیشی له خۆگرت، نه ویش پارتیکی راستپه وی توندپۆ بوو
 کومه لیک که سی نازی نه لمانیی تیا دا بوو بۆ له نیوبرینی دوژمنه
 چه پرتیه کانیان باوهریان به جهنگیکی سه رتاسه ری هه بوو.. له و دۆخه
 پ له جیا بوونه وه و به ش به ش بوونه دا، ئاسایی بوو راستپویه کان
 گشت چه پرتیه کانیان به و کومونستانه تومه تبارکردبایه که وا وه ک
 به شیک له پیلاننکی توقینه ری کونترۆلکردنی دۆخه که، هه زاران که سیان
 کوشت و ده ستریزییان کردنه سه ر.. به لام هه ندیک لایه نی توندپۆی
 هاوسه نگه ری فرانکۆ بیده نگ نه بوون، به هه مانشتیه په فتاریان له گه ل
 دوژمنه کانیان کرده وه.. ئیدی جهنگه نیوخوییه که مرقفی مینایه
 ئاستیکی زۆر نزمتر له درنده.. لیره دا ئوباله که وه نه ستوی هه موو
 نه وانه ی جهنگی وه ها هه لده گیرسینن.

نه وه ی سه یریش بوو نه وه بوو پیلانه که ی فرانکۆ و هه وله که ی
 له پیناو شکسته پیتیهانی کومونستانه کان، شکسته نه خوارد، گهرچی
 به دوا داچوونه کانی دوا ی جهنگی نیوخوییه سه لماندییان کومه له یه کی
 نۆدی ناپاکه کان به یارمه تیی به کریگیراوانی مۆسکۆ که نه دمانه
 حکومه تی به ره ی میلایی نیسپانی بوون، ده زیان کردبووه نیو
 بیزه کانی سوپا و چه ند شویننکی زۆر هه ستیار.

پیش جهنگی نیوخوییه، جۆلیق فیریز دیل فایق له حکومه تی
 کومارییه کاندا وه زیری دهره وه و سه رۆکی گشتیی کاروباری سوپای

ئیسپانی بوو، ئۆزىنى ھەرە ئۆزى ئەوگەسانەش سەر بە پارىتى
كۆمۇنىست بوون، بۆيى سەربازانىيان ناچار كرد بچنە پىزى پارتەكەو..
بالبۆزى پېشەوى كۆمارى ئیسپانى لە پارىس لە گۆشارى نىبۆزك
تايمىزى پىكەوتى ۱۹ ئايارى سالى ۱۹۳۹ ئەو پاستىيەى دركاندووه.

بەلگە يەككى دىكەش ھەيە لە سەرزارى ئەندالىكۆ برىتۆى نوپنەرى
سۆسيالېستەكان دەپېننەو ھە لە سەردەمى جەنگى نۆوخۆيدا
وەزىرى بەرگرىش بوو، ناوبراو جەنگى دژ بە فرانكۆشى
بەپۆھە بردووه.. لە پاپۆرتىكدا بەناوى چۆن و بۆچى وەزارەتى بەرگرىش
نىشتەمانىم جېتېشەت؟ نووسىويەتى: لە ئەستۆگرتنى
بەپرسيارىيەتتەكە ئۆز دژوار بوو، چونكە كۆمۇنىستەكان پۆستى ئۆز
گىرنگ و ھەستىارىيان داگىر كۆردبوو، بەپەپى نەپنیشەو پاستى
پەپوھەستبوون و خودى خۆيان شارەدبوو ھەو و توانىبوويان دژە بکەنە
نۆو پارتەكانى دىكەشەو.. با وەك نمونە يەككىيان باس بکەم كە
دىكتۆر جوان بوو، ناوبراو لە سەردەمى جەنگى نۆوخۆيدا ھەژمۆون
ودەستەلاتىكى بەھىزى ھەبوو.. جا لە بەرئەوھى مەن فەرمانەكانى
مۆسكۆم پەتكرىنەو، جوان نرجەن لە و حكومەتە وەدەرى نام كە لە
پېنجى نىسانى سالى ۱۹۳۸ دا سەركايتى دەكرد.. ھەروھەتوانى لە
پۆستى وەزىرى بەرگرىش وەدەرم بى، دواى ئەوھى لە يەك كاتدا بوو
پىلانى بۆم ھەلچىبوو.. يەكەمىيان لەلايەن ھىزى پۆلىسى نەپنیشى
پووسى و پىاوه سەربازىيەكانىيان لە ولاتەكەماندا جېبەجېيان كۆرد،
دووهمىش لەلايەن كۆمۇنىزمى ئیسپانىيەو جېبەجى كرا.. پووسەكان
فەرمانىيان دەردەكرد و كۆمۇنىزمى ئیسپانىش جېبەجى دەكرد.

ئەو دكتور جوانە دەلى كۆمۇنىست نەبوومە و پۇرۇڭك لە پۇرۇانیش
 وەها نەبوومە، بەلام ھەر خۇى فەرمانى دا ھوت ھەزار سندوقۇ زىپى
 ئىسپانى پادەستى ستالین بىكىرى.. ئەو سندوقانەش لەلايەن كىن و
 نىف فۇلگلیزەوہ برانە سەر ئەو كەشتىيەى ئالای پووسى بەسەرەوہ
 دەشەكايەوہ.. جۇزىە فىلاسكو و ئاتۇرقى كاندىلا وەك نەمىندار و
 پىاوانى جىگەى متمانە ياوہرى ئەو كەشتىيانە بوون تا كەيشتنە
 ئۇدېسای پووسى. ھەموو شىتېك بە نھىنى و لەژىر پەردەوہ
 بەپتەچوو.. تەناتە ئندامانى ھكومەتى بەرەى مىللىش ئاگاپان لە
 ھىچ نەبوو.. ھەروہا ھەر لە سەردەمى جواندا سى كۆمۇنىست لە
 پۇستەكانى يارمەتیدەرى سكرتېرى بەرگى دامەزان، ھەر ئەو سى
 كەسەش دەستەلەت و ھەژموونى تەواويان بەسەر ھىزەكانى وشكايى و
 دەريايى و ئاسمانى ئىسپانىدا ھەبوو.

گەرچى لارگو كابلېق كۆمۇنىست بوو، بەلام كاتېك مىلى نەدايە
 بەر ئەو فەرمانانەى بۇى دەرچووبوون، كۆمۇنىستەكان گوڭيان نەدايە
 پۇستە سەرىكايەتییەكەى.. كابلېق ھەولى دەدا نكۆلى لە ھەلەكانى
 بگات، بەلام بىنى كار لە كار ترازاوہ و زۇر درەنگە.

لسىق پۇجەرز لە پەرتووكەكەيدا بەناوى (ئىسپانىا لە گەشتىكى
 تراژىدىدا) ئاماژە بەوہ دەكات چەند بەلگەنامەيەك سەبارەت بە
 ھەلگىرسانى شۇرپشېكى بەرفراوان كە بەدلتيايىيەوہ دېتە ئاراوہ،
 كەوتبوونە بەردەستى فرانكو و ژەنەپال موولا.. پۇجەرز نووسىويەتى:
 چەند بەلگەنامە و پىلانېكى كۆمۇنىست و ئاناركېستەكان كەوتوونەتە
 دەست.. ھەمووشيان دەرى دەخەن پىلانېكى باش داپىژراو بو

کرده تا کردن دژی حکومتی مەركەزى مەدرید و پێكهێنانى
دكتاتۆریه‌تى سۆڤیه‌تى له ئارادایه.

جێبه‌جێکردنى پیلانه کۆمۆنیستییه‌که سێ جار دوا خراوه، بۆ
ئه‌وه‌ی هێزه به‌کرێگراره‌کان به‌یه‌کجاری خۆیان پێکبه‌نه‌وه و
به‌ته‌ولوی خۆیان ناماده بکه‌ن.

له‌سه‌ر جیهان پێویستبوو زانیاری له‌سه‌ر پیلانه‌که‌ی مۆسکۆ
هه‌ب‌وایه که به‌ دژی ئیسپانیا داڕشتبوو، چونکه ئه‌و به‌لگه‌ نامانه‌ی دوا
فه‌رمانی شوێشیان تیا دا‌بوو و له‌ کۆمەنتره‌وه بۆ بزوتنه‌وه‌ی
شۆڕشگێڕی ئیسپانی ناردرا بوون، له‌ نیسانی ساڵی ١٩٣٦ ئاشکرا
بوون و که‌وتنه‌ سه‌ر زاران و ده‌نگیان دایه‌وه.

له‌و پۆژنامه‌یه‌دا نووسرا‌بوو:

ده‌قی ئه‌و پۆژنامه‌یه‌ی ئاراسته‌ی میلیشیای سوور کراون.

ئه‌و پۆژنامه‌یه‌ی ئاراسته‌ی میلیشیای سووری ئیسپانی کراون، له
پێک‌هه‌ستنی مەركەزى ئیسپانییه‌وه ده‌رنه‌چوون، به‌لکو له‌ لای
خه‌مه‌تگوزارییه‌ ته‌کنیکییه‌کانی سه‌ر به‌ پارتی کۆمونیستی
فه‌ره‌نسییه‌وه ده‌رچوون که له‌گه‌ڵ کۆمەنترن و نێرده‌کانی له‌ فه‌ره‌نسا
هاوکاری ده‌که‌ن.. ئه‌و به‌لگه‌ نامانه‌ی ئێسته‌ی بلایان ده‌که‌ینه‌وه
که‌وتونه‌ته‌ ده‌ستی حکومه‌تى مەركەزى، باوه‌ری ته‌واویشمان هه‌یه
مسیق دالادیری وه‌زیری جه‌نگ و به‌رگری بۆ گرتنه‌به‌ری پو‌ش‌و‌ینی
پێویستی به‌رگری و خۆپارتیزی، فه‌رمانی ده‌رک‌دووه.

له‌ ده‌قه‌که‌دا ئه‌م خالانه هاتوون:

(١) به‌هێزکردنی تیمه‌کانی به‌ریه‌که‌وتن و پاسه‌وانی له‌ مۆلگه‌کان و
دا‌بینکردنی ده‌مانچه‌ی ئۆتۆماتیکی بۆیان.. ئه‌و تیمانه

نندامه گاني پارتی کومونيستين و له نيو هيزه هه ميشه بيه گاني
سهریازی و هيزه يه ده گه گاندا خزمهت ده که ن.

(۲) پتوه ندى له نتيوان تيمه کان و نه و که سانه ده کړی که هيرش ده که نه
سر مۆلگه کان.. هيرش به ره کان يه که جوړه پوښاک له بهر ده که ن،
له ژير فهرمانی نه و نه فسرانه شمان ده بن که متعانه ی ته ولومان
پييان هه يه.

(۳) کاتيک جهنگه که هه لده گيرسی، نه فسر و سهریازه کانمان به نه پنی
ده برینه مۆلگه کان.. له ویشدا لیژنه يه کی تایبته له پيشوازياندا
ده بیت و به پتی پیلانه داړژراوه که ش له گال نيمه له نيو
مۆلگه گاندا به هاو په شی کار ده که ن.

(۴) لیژنه ی نيو مۆلگه کان هه ربوو پوژ جارک تابلویک ناماده ده که ن، له
تابلو و لیسته که دا لایه نه نه یاره کان و بیلايه نه کان و هه واداران و
شاره زایان ده گرته وه.. کاتيکیش مۆلگه کان ده که ونه
به رده ستمان، زور به خیرایی نه و که سانه له نيو ده به بن که له
لیستی نوژمنان ناومان نووسیون، به تایبه تیش نه فسر و
سهر کرده کان.

(۵) هر نه ندامتیکی لیژنه کان لیستی ناوی نه و که سانه یان پی ده بری که
پنویسته به شپوه يه کی تاکه که سی بکوژین.

(۶) نوای پاکتاو کردن و له نتيوبردن نوژمنان، بیلايه نه کانیش ده خرینه
به رده م نه زموونیکي زور دژوار و توندوتیزه وه، بؤ نه وه ی له
نوودلییه کان ده ریا بن.

(۷) لیژنه ی بهر پرسی تایبته به بیلايه نه کان، پزکاری پنویست
ده گر نه بهر بؤ نه وه ی گروپه پاسه وانه گانی دهره وه ی مۆلگه کان

بە پاساوی نەهیشتن و سنووردارکردنی شوپشەکه، بێنە نێو مۆلگەکانەوه.

(۸) لیژنەی بەرپرسی بێلابەنەکان لە دە کەس پێکدێن و دەمانجەیی جەنگییان پێیە و ئەرکیان لەنێو بردن و پاکتاوکردنی ئەو نەفسەرە نەیارانە یە کە ناویان لە لیستەکاندا هاتوووە.. هەر ژەنە پالتیکیش دوو یارمەتیدەر و سکرتێریکی هەیە و دەبێ لە مالهەکانی خۆیاندا بکۆژێن.. ئەو کۆمەڵەیە نەرکی جێبەجێکردنی ئەو کردە گرنگیان پێ سپێردراوه، نابێ لەبەردەم هیچ کۆسپوتەگەرە و ناخۆشییەک پاشەکشە بکەن، ئەگەر ناچاریش بوو دەبێ ئەو کۆسپوتەگەرە لە لایەت و لەنێویان ببات جا لە هەر جۆرە ئەمەن و پەرەزێکدا بوون.

(۹) بەلام ئەو ژەنە پالتەیی لە خزمەت خانەشین کران و لە لیستەکاندا ناویان نووسراوه، دەبێ بەچەند گرووپیکی سێ کەسی لەنێو بچێن و بەپێی خاڵی هەشتەم و بڕگەی کوتایی خاڵەکە، ئەرکەکانی خۆیان پاپەڕێن.

(۱۰) وردەکاری سەبارەت بە چۆنییەتی داگیرکردنی هەندێک مال و خانوو و تەلار لە شوێنە ستراتیژییەکاندا و پڕچەککردنیان نووسراوه، بەشیوەیەک میلشیا کۆمۆنیستەکان بتوانن لەو شوێناندا بۆسە بۆ هیژە و ئەندامە هەلاتوووەکانی نێو ئەو مۆلگانە دابنێن.. لە پێنجامی هاتوووە لەو کاتە ئێفسەرانی میلشیا پاسەوانی لە ئوتومبیلەکان دەکەن، گرووپە میلشیاوییەکان بە تانک و ئوتومبیلەکانیان بەرەو مەلبەندە ستراتیژییەکانی وەک چوارپیانەکان هێرش دەبەن و دەبێ پەشاش هەلگیر بۆ ئەوەی

نیه لن یارمه تی سهریازی له هر شارنکه وه بگاته نئو
شاره کانه وه .. ده بی له لقریه کان برێک نارنجوک بار بکری ..

(۱۱) کاتیک شوقش هه لده گیرسی، ده بی گروپه میلیشیاییه کان به
پوشاکی پاسه وانی میلی و پاسه وانی هێرشیه وه، سهرانی پارتی
سیاسیه کان به پاساوی پاراستن و دوورخستنه وه یان له مه ترسی،
ده سنگیر بکن .. دواي ده سنگیر کرانیشیان نه وه فسه ره
خانه نشینانه له نئو ده برین .. گروپه یه کپوشه کان نه وه
سهرامیه داره به ناویانگانه ده سنگیر ده کهن که ناویان له لیستی بی
برپاری گشتیندرای ژماره (۲۲) دا هاتوه .

(۱۲) نابی توندوتیزی له هه نه بر نه وه سهرامیه دارانه بنویندری، ته نیا له وه
کاته دا نه بیته که هه ولی به رگری و به ره له ستی ده دن .. به لام
ده بی ناچار بکری کۆمپیا له وه وه له داراییه کان و پاره وپوولی نئو
بانکه کانیا ن پاده ست بکن .. دواتریش خویان و خانه واده کانیا ن
له نئو ده برین و نابی که سیان به مینه وه .

(۱۳) هه مان پێکه و پێکاری به کارهاتووی پووسی له په فتارکردن له گه ل
نه وه نه دمانه ی هیزی چه کدار ده گیرته به ر که پالپهستی و
هاوسۆزی خویان بق ئیمه ده رده بن .. سه رتا سوود له یارمه تی
و خزمه ته کانیا ن وه رده گرین، دواتریش وه ک بوژمانی سه رخست
په فتاریان له گه ل ده کری و له نئو ده برین .. چونکه بق نه وه ی
هه وه کانمان سه رکه وتن وه ده ستبێتن و به رده وام بن، ده بی
سه ریازیکی بێلایه نمان له وه که سه پی باشتر بیته کاتیک پوویه پووی
مه ترسی ده بیته وه، ناپاکی له یاسایه سه ریازییه کان ده کات،

چونكه نه گەر كه سىڭى وەها پېشىلكار و ناپاك دەر فەتى بۆ
برەخسى تەنيا ناپاكيى لى دەر وە شىتە وە .

١٤) كوردەكانى پتوهندى و گواستە وەى فەرمانەكان بەهۆى نوتومبىلى
بچووك و سوار ماتۆرەكانە وە دەبىت، سوار ماتۆرەكانىش
دەمانجەى جەنگىيان هەلگرتووە .

١٥) دەبى پاپۆرتى زۆر ورد و جىگەى متمانە پىكردن سەبارەت بە ژيانى
بىلایەنان و هەواداران ئامادە بکړن، لە پاپۆرتەكاندا تیشك بخړتە
سەر گشت لایەنىكى ژيانيان، تەنانت مەسەلە خىزانىيەكان و ئەو
كەسانەى پتوهندى خوښەويستى و وابەستەيان لەگەڵياندا هەبە ..
ئەو شتانە لەكاتى پتووستدا زۆر سوودمان پێدەگەيەن .. خو
نەگەر ئەندامى كەمان يان هەوادارنك و كەسىكى بىلایەن لەهەنبەر
فەرمانەكاناندا بێدەستەلانى نواند يان پەتیکردە وە، ئەوا دەبى
يەكسەر سكالانى لەسەر بنووسى و بۆ لىژنەى بالا بەرز بکړتە وە .

١٦) دەبى ميليشىايەكان و ئەندامەكانيان بەشىوہەك پىكبخرن و
دابەش بکړن لە شوینى نىشتە جىبىونيان يان ئەو گەرەكە دوورن
كە خانەوادەكانيان تىياندا دەژيەن، چونكه ئەزموونەكانى رابردو
فێریان کردوین لە ساتى كۆتايیدا ئەندام و تاكەكانمان بەهۆى
سۆزى هەنبەر ئەندامانى خانەوادە و خزموخویش و ناسىباوانە،
فەرمانەكانى سەرۆكى خوڤان پەتیکردووە وە .. هاوپیەتییەكانىش
لە جىبەجىكردنى ئەو فەرمانانەى بەپى پلان دامانپشتوون، هۆى
زۆرێك لە خوڤنخاندن بوو .

١٧) دەبى پەچاوى خاوەن ئەنبەرەكانى كەرەستە و پىداويستى و كۆگە
بازرگانىيە زۆر گرنەكانى سەرمايەدارى بکړى .. ئەو ئەنبەرە

کرکه یانه له لایه ن چەند لیژنه یه کی ئیدارییه وه بق خزمه تی
حکومه تی کرێکاری پێک ده خرێن.

(١٨) ئەم بېرگه و خاله تیشک ده خاته سه ر پرسی به کاره یانی
برسییه تی و قاتوقی وه ک هۆکاریک بق له نیو بر دنی خیرای نه یاران.. له
ده قه که دا هاتووه: له هه فته ی یه که مدا و تا کوو لیژنه ی دامه زرێنه ر
به مشیوه یه کی ناسایی پێکدیت، خۆراک و خواردنه وه له چینی بۆژوازی
ده بربری.. ئەو خۆراکه ئەنبارکراوانه ی نیو مۆلگه کانیش که ناتوانین
ده ستیان به سه ردا بگرین، ده بی به ماده ی برافین و ماده کانی بیکه ی
تێکده ری خۆراک تێکبدرێن.

له و کاته وه ی ئەو پێنمایانه ده رچوون، سه رکر دایه تیه
شۆپشگێژه کان له گشت ده وله تێکدا پلانی پتو یستیان بق چۆنیه تی
په تارکردن له گه ل پیاوانی پۆلیس و فریاکه و تن داناوه، چونکه
ئه زموونه کان سه لماندوویانه ئەندامانی نیو ئەم دوو پێکخستنه
په سمیه بق سه روه ره بۆژوازیه کانیا ن به دلسۆزی ده مێننه وه..
پلانه که ئەم سی هه نگاوه ی خواره وه ی له خۆگرته بوو:

(١) دزه کردنه نیو ئەو دوو هێزه.

(٢) تێکدانی پێکخستنی ناوخری ئەو دوو هێزه.

(٣) داوا له ئەندامانی حزب ده کری ئەو شوێنانه بکهن یان به کری
بگرن که ده پوانه بنگه و مه لبه نده کانی پۆلیس و تیمه کانی
فریاکه و تن، تا کو له کاتی ئالوگرپی ئەندامه کانیا ن و پاسه وانی گرتن و
که پان و سووپانیاندا له نیو بری.. به مشیوه یه و له و کاته ی مه فره زه
که پێکه کان ده گرپدرێن، واده ی هه لگهرسانی شۆپش دانیت.

نەم زانیارییانە وردەکاریی پێویستیان دیاری کرد بۆ ئەوێ
سەرکردایەتییه‌کانی پارتی کۆمونیست بتوانن دەست بەسەر هسوێن و
سێکتەرە گشتییەکان و بەرپۆبەرایەتییه‌ پەسمییەکانی نێسپانیادا
بگرن... مەبەستیش لەمەدا کۆنتڕۆڵکردنی ئەواوی گشت کۆگەکانی
مادەیی خۆراکی و هۆکارەکانی هاتووچوو بوو لە کورتترین ماوەدا.

بهشی پانزەهەم

حوکەرانییه توقینەر و تیرۆستییه کهی شۆرش

سەرکرده شۆرشگێڕه کان شانه نووستووهرهکانی خۆیان بۆ کۆنترۆڵکردنی مهلبه‌ند و شوپنه سهره‌کییه‌کانی نێو به‌ندیخانه و زیندان و نه‌خۆشخانه‌کانی نه‌خۆشییه نه‌قلیه‌کان به‌کارهێنا، بۆ ئه‌وه‌ی کهسانی تێگه‌ری نێو جفاک به‌ره‌لدا بکه‌ن و له‌و پێگه‌داوه‌دا به‌کاریان بیه‌ن که له‌کاتی شۆرشدا دروست ده‌بوون، ئه‌مه‌یش بۆ توقاندنی جه‌ماوهر و خۆینه‌ڕێژی بوو، بۆ ئه‌وه‌ی زه‌مه‌ینه‌سازی بۆ ده‌سته‌لالت و حوکه‌رانییه‌کی توقینەر و تیرۆستی خۆش بکه‌ن و توانا بۆ شۆرشگێڕان بپه‌خسێنێ له‌ کورتترین ماوه‌دا گه‌ل بپه‌نه ژێر ده‌ستی خۆیان.

به‌مشێوه‌یه سیاسه‌تی به‌ندیخانه‌ی مه‌دریسه‌ زۆر به‌ نامۆزگارییه‌کانی ژه‌نه‌راڵ کلیر کاریگه‌ر ببه‌و، ناوبراو که خه‌لکی که‌نه‌دا بوو به‌شێوه‌یه‌کی تیرۆری له‌ ده‌ستگه‌ی لینین له‌ مۆسکۆ ئاماده‌کرا‌بوو، نواتریش په‌وه‌انی ئیسپانیا کرا بۆ ئه‌وه‌ی له‌وێ خزمه‌تی ستالین بکات و له‌ جه‌نگه‌ شۆرشگێڕیه‌کاندا مه‌شقی کرداری بیه‌نی.

هه‌ر له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی حکومه‌تی به‌ره‌ی میلی له‌ ئاداری سالی ۱۹۳۶دا ده‌سته‌به‌کار بوو، چه‌په‌ره‌وانی توندپۆ پێیان له‌سه‌ر ده‌رکردنی نه‌رمانی لێبوردنی گشتی داگرت، بۆ ئه‌وه‌ی هه‌موو ئه‌و که‌سانه

بگریته‌وه که له‌کاتی شۆپشی ئستورانی له‌کوچی زیندانه‌کان
په‌ستیندرا‌بوون.. ئیدی سوپایه‌کی بچکوله - شۆپشگێته‌پانی ئستوریا-
نازاد کران و له‌گه‌ل نه‌وانیشدا چل هه‌زار تاوانکاری دیکه‌ش به‌ریان
هه‌لدرا، به‌و مه‌رجه‌ی له‌گه‌ل سوپای لایه‌نگردا چه‌ك هه‌لبگین.. بوای
ئه‌وه‌ی ئه‌و تاوانکارانه ئه‌رکه‌کانی خۆیان به‌ته‌واوی جێبه‌جێ کرد،
زۆریه‌یان له‌لایه‌ن سه‌رکرده‌ شۆپشگێته‌رکه‌نه‌وه له‌نیۆبردران. به‌مشێوه‌یه
توانیان باوه‌ر به‌ خه‌ك به‌ئین که ئه‌و کرده‌وه تیرۆرستییه‌یه‌ی له‌کاتی
شۆپشدا کراون، کاری تاوانکارانه‌ی تاکه‌که‌سییانه‌ بوون، نه‌ك به‌پێی
پیلانیکی پیشه‌وه‌خته‌ی تۆکه‌مه‌ بووبێت.

ئیدی ئه‌مه‌ ئه‌و دۆخه‌ دژواره‌ بوو پوویه‌پووی فرانکۆ بوویه‌وه
کاتی قۆلی خۆی ئی هه‌لمالی بۆ ئه‌وه‌ی ئیسپانیا له‌سته‌می کۆمۆنیستی
پزگار بکات.. زۆریک له‌ په‌رتووکه‌کان ده‌گێرته‌وه چون‌ فرانکۆ له‌گه‌ل
ژماره‌یه‌کی که‌می ژه‌نه‌راله‌کان توانییان شکست به‌ نه‌خشه‌ و پیلانه
کۆمۆنیستییه‌که‌ بێنن.. هه‌رله‌گه‌ل ئه‌وه‌ی فرانکۆ راگه‌یه‌ندراوه‌که‌ی ب‌لاو
کرده‌وه، چه‌ند فه‌رمانێک له‌ به‌رپرسیانی کۆمۆنیستی ئێو
سکرتاریه‌ته‌کانی سوپای و شکایی و ده‌ریایی و ئاسمانیه‌وه بۆ شانه
کۆمۆنیستییه‌کان ده‌رچوو، بۆ ئه‌وه‌ی سه‌رجه‌می ئه‌و ئه‌فسه‌رانه‌ له‌نیۆ
بیه‌ن که له‌ لیسته‌کاندا وه‌ك نوژمن ناویان هاتوه‌وه.. ئه‌و فه‌رمانانه
به‌وپه‌ڕی وردیییه‌وه جێبه‌جێ کران، چونکه‌ شانه‌ نووستووه‌کانی
کۆمۆنیستی خۆیان کۆکردبوویه‌وه کۆنترۆلی گشت هۆکاره‌کانی
پێوه‌ندی و هاتووچوویان کردبوو هه‌ر له‌ هۆکاره‌ میکانیکییه‌کانه‌وه
بگه‌ر تا ده‌گاته‌ پێوه‌ندی کردنی ته‌له‌فۆنی و بێته‌ل.

به شتیکی به رچاوی نه فسه رانی نیسپانیا له قوناغه کانی به که می
میرشه که دا له چاوترووکانیک و کتوپر تیرور کران.. هه روه ها
باخیبووه کان باوه ریان به به رپر سه کان ده هینا به وهی فرمانه کانی
حکومهت جیبه جی ده که ن و نه و که سانه یش له نیتو ده بن که وهک
بوژمن سه لمیتندراون.

کاتیک جه نگی نیوخوی سهری هه لدا پوودای وه ها پوویان دا
به خه یالی که سدا نه ده هاتن.. بۆنموونه ده تبینی بوو که شتیکی جه نگی
له بووری ته نیا چه ند مه تر که وه ته قه یان له به کتری ده کرد و به کتریان
ده دایه بهر توپ و مه تره لوز.. جارکیان توپیکی کومونیسته کان وه بهر
پاشکوی که شتییه که وت، له هه مان کاتیشدا توپی نه یارانی
کومونیسیتیش وه بهر پاشکویه که ی ده که وتن.. قه سابخانه خویناوییه که
له که شتییه کانه وه که یشته سهر که نار و به نده ره کان، له ویشته وه به ره و
شاره نزیکه کان په لیان هاویشته.

له وانه په هه ندیک که س پاسا و بۆ نه و قه سابخانه به پینه وه و دژ
به و که سانه ی ده چوونه ریزی فرانکوه به کاری پتوویستیان له قه له م
بدات، به لام که س ناتوانی پاسا و بۆ نه و ترس و توقاندنه به پینه وه که
کومونیسته کان دژ به که لیک یی وهی و بی چه ک پیره ویان ده کرد..
به لام واقع سه لماندی کوژرانی سه تان هه زار که س خودی
سیاسه ته که ی لینین بوو و به سه ره و ولاته دا پیره و کرا.. چونکه لینین
سووریوو له سه ره وهی که ده بی هه ولی پووخاندنی هه ر حکومتیک له
پژگه ی هیزه وه بیت.. ناویرا و پیی و ابوو بۆ کوئرتو لکرینی خیرا و
سه رانسه ریی جه ماوه ر تیرور و توقاندن دوو هوکاری ساده و پژگه ی
نژد کوژتن.. ستالینیش گوتوویه تی: سه ت بی تاوان بکوژین باشتره

له‌وه‌ی یه‌ك نه‌یار مه‌لبیٲ و پزگاری ببیٲ... ئه‌م فرمانه‌ش به‌
كه‌لله‌په‌قییه‌كی نه‌هریمه‌نانه‌وه جییه‌جی كرا.

فیرقه‌یه‌ك له‌و كۆمۆنیستانه له ۱۷ی ته‌مووزی سالی ۱۹۲۶دا به‌
جلی حكوومییه‌وه گه‌یشتنه‌ دیری ژنه‌ پاهیه‌كانی ئۆمینیكانی
به‌رشه‌لۆنه... سه‌رۆكی فیرقه‌كه‌ به‌ سه‌رۆك دیره‌كه‌ی راگه‌یانده‌
ده‌سته‌هلانكان ده‌ترسن كاری توندوتیژانه‌ بگه‌نه‌ دیره‌كه‌، بۆیی
فرمانی له‌لایه‌ ژنه‌ پاهیه‌كان بباته‌ شوینیکی بی مه‌ترسی... ژنه‌
پاهیه‌كانیش كه‌مه‌ كه‌ره‌سته‌ و پێداویستییه‌كانی خۆیان كۆكرده‌وه‌ و
به‌بی هیچ ترس و گومانێك له‌گه‌ڵ سه‌ریازه‌كان به‌ره‌و ده‌وروپه‌ری شار
ملی پێگه‌یان گرت، له‌وێشدا مه‌موویان كۆمه‌لكۆژ كران... سه‌ركرده‌كان
وه‌ك ئه‌وه‌ی نه‌ بایان دیبی و نه‌باران گوتیان: پتۆیستمان به‌ ته‌لاری
دیره‌كه‌ هه‌بوو، بۆیی پێش داگیرکردنی نه‌مانویست بیسووتین.

هه‌روه‌ها سه‌ربرده‌كه‌ی سه‌نیۆریش له‌ گۆپتدایه‌، ناوبرلوبه‌
نه‌یاریکی سه‌رسه‌ختی كۆمۆنیسته‌كان ناسرابوو... تیمه‌كانی پاكتاو و
له‌نیۆبردن له‌ به‌رشه‌لۆنه‌ سی جار چوونه‌ سه‌ر ماله‌كه‌ی... كاتێكیش بۆ
جاری سییه‌م نه‌یانتوانی شوینی خۆه‌شاردانه‌كه‌ی پی بزائن، هه‌ر
هه‌شت نه‌ندامی خانه‌واده‌كه‌یان كوشت!

یه‌كێك له‌ درنده‌ترین و توندوتیژترین تاوانێك له‌ ژێر دروشمی
ئازادی و یه‌كسانی و براهه‌تیدا كرابیٲ، كوشتنی شانزه‌كه‌سی
خۆبه‌خش بوو كه‌ له‌ نه‌خۆشخانه‌یه‌كی به‌رشه‌لۆنه‌دا وه‌ك یارمه‌تیده‌ری
پزیشکی خه‌ریکی كاری خۆبه‌خشی بوون... تاكه‌ تاوانی ئه‌و
قوربانیانه‌ش ئه‌وه‌بوو سه‌ر به‌ پێكخستنیکی ئایینی بوون و به‌

په کسانې په فتاریان له گه ل گشت نه خوشيک ده کرد به یې نه وهی
په چای چین و په نگ و پیبازه کانیان بکن.

نی نیم گودن له لاپه په ۷۲ ی په پتووک کهیدا (ململانی له
نیسپانیا) نووسیویه تی: دوی سهریرین و سهرپه پاندنی زیندووه کان
تهرمه کانیشیان ده شویوتندرا.. له هفتی کوتای مانگی ته مووی
سالی ۱۹۳۶ دا ترمی ژنه راهیبه کانیان له گزپه کانیان دهره پتیران و به
دیواری دیره کانه وه هلیان ده واسین و چهند تابلوی کیش به
جهسته کانیانه وه هلواسرابوون جنیو و قسه ی زور ناشیرینیان له سهر
نوسرابوو.

من ناموزایه کم هه بوو به ناوی توم کار، وه ک نه ندازیاریک له نیوان
سالانی ۱۹۱۹-۱۹۳۸ له کانه کانی نیسپانیا دا کاری ده کرد، له هولفا
کچی به پیز کوی کونسولی نه مریکای خواست.. توم گتپرایه وه کاتیک
نه ندایکی تابووری پینجه می کابالیر و هک پاریزگری هولفا
هه لیزیردرا، هرمانه کان له موسکوه دهرچوون، نه و نه نداهه گشت
دهسته لاته په سمیه کانی پادهستی گزمو نیسته کان کرد.. په که مین
کارنکی نه و گزمو نیستانه ش نه شکه نه داند و دواتریش کوشتنی گشت
راهیبه کان بوو.. به لام ژنه راهیبه کان پو شاکیان له بهر داده پتندرا و به
پووی تووپیسان هه لده دانه شه قامه کان، بو نه وهی شو شگتپه کان
خویان پی سرگرم بکن !!

گودن گفتوگوی نیوان خوی و دوو ژنی ینگلیزی ده هینتیه وه
به هوی نه وهی خه لکی بیانی بوون گرفتیان بؤ دوست نه کراوه و
به سه لامه تی دهرچوون.. نه و دوو ژنه ده لین ناچارکراون جه ماوهریکی
نقدی ژن و پیاوان بیینن که وه ک دهرویشانی دهمارگیر په فتاریان

دەکرد... سەرەتا بينيويان كۆمەلېك كۆمۇنىست پرايېيېك ئەشكەنجە دەدەن، دواترىش دواي پەراندنى پەلوپۇي پرايېيەكە جەستە و پەلە بپراوەكانيان بە پەيگەرى مەريەمى پاكيزەوۋە ھەلواسىبوو... دواترىش بينيمان خەلک پرايېيېكيان بە زىندووىى لە خاچ دا و بە زىندووىى جەستەيان كوناودەر کرد.

بېرقانى نووسەرى بەناويانگى فېرەنسى لە مانگى ئەيلووى سالى ۱۹۳۶دا گوتەكانى دېمىترۆفى ھېناوۋەتەوۋە كاتى گوتوويەتى: سەرزەنشتمان دەكەن لەوۋى كەنيسە و دېرەكانى ئىسپانيا ويران دەكەين.. جا چيپە ئەگەر ھەندېك كەنيسە و دېرمان پووخاند... ئاخىر ئېمە جيهانە نوپيەكەمان بنياد دەنئېن.

ليژنەيەكى پەسمى لە سالى ۱۹۳۶دا بۆ بەدواداچوون و ئاشكراردنى ئەوتاوان و كوشتوبېرە ھۆفانەيە پېكھات كە كۆمۇنىستەكان لە ئىسپانيا كۆمۇنيان. پوونبويەوۋە پارىزگارترين چاودېر، ژمارەى ھاوولائىيانى لەنئوچووى بەرشەلقنەى لەنئوان سالانى ۱۹۳۶-۱۹۳۷ بە پەنجا ھەزار كەس مەزەندەكردوۋە... بەلام لە فالنسبا ژمارەكە گەيشتە سى ھەزار كەس.. جگە لەمانەيش ليژنەكە بۆى پوونبويەوۋە يەك لە دەى دانىشتووانى مەدرىد لە پېتئاو پېكھېتئانى دەولەتلىكى دېكەى دكتاتورىدا فەوتئىنراون.

ھەروەھا مارسىل دوتراى نووسەرى بەناويانگى فېرەنسى گوتوويەتى: سەرکردايەتتى سەربازىي كۆمۇنىستى لە كاستەر ئوردىالزدا كۆنە پۇلىستىكيان ۋەرگرتبوو كە پېشتەر بەھۆى دىزىكردنەوۋە لە كارەكەى دەرگرايوو... بەلام سەرگەردەى بالاي پۇلىس لەسەر وېنەگرتن و فرۇشتنى وېنەى پووت دەژيا.. ھەروەھا پۇستى چاودېرىي

کاروباری گشتی درایه که سټک مندالی ناشه رعیی ژنیکی به ناوبانگی
 بواری له شفرقشی و به پره لایه کی سهر جاده کان بوو.. نو که سه به
 کوپی دایکی ده ناسرا.. پزستی سه رۆکی دادوه رانیش درایه کریکارنکی
 کانه کان و دوو پیاویش یارمه تیده ری بوون هه پریان له بره ری
 ده رنه ده کرد و هیچیان له باره ری دادوه ری نه ده زانی.. کزی نو
 که سانه ش رۆد سادی بوون و خویان بریاره کانی خویان به سهر
 تومه تباره کاندایه جیبه جی ده کرد و به مه دلایان خوش ده بوو، بق نمونه
 سکی فینسنت موریان هه لډی، جولی یانکوشیان له گوږه پانی گشتیدا
 له سیداره دا، په لوپوی فاریزی پاله وانی به ناوبانگی پیشه بریکتی
 ماترپسوارییان په پاند، چونکه په تی کردبوویه وه به هوی ناپاکییه وه
 هارپیه کانی بخاته نیو ته له کانیان.

مستر ئارسه بریانتیش پیشه کییه کی بق لیگولینه وه به کی
 بابه تیپانه ی تایبته به درنده یی کومونیسته کانی نیسپانیا نووسیوه و
 ناماژه به وه ده کات به کریگر اوانی سؤفییه توانییان به جوریک
 کونترۆلی هۆکاره کانی پیوه ندی بکه و بتوانن به ئاره زوو و له پیناو
 به رژه وه ندی خویان راگه یاندن ئاراسته بکه، هه روه ها نه یانه یشت
 هیچ هه والیک دژ به وان دزه بکاته نیو راگه یاندنه کانه وه.. سه باره ت به
 لوانکۆ و هیزه چه کداره که شی درۆده له سه شیان بلاو ده کرده وه، به بی
 نه وه ی کهس بتوانی پووبه پوویان بوه ستیتته وه.. هه روه ها مامۆستای
 هیچ زانکویه ک و تاکه یه ک شیکه ره وه ی که نالی بی بی سی بریتانیش
 هیچ شتیکیان سه باره ت به راستی نه و پووداوانه پوون نه کرده وه که
 به سهر ژنانی سان مارتن فالدیگلازیر هاتبوون و له سهر دهستی بیست و
 پینج پیای سهر به میلیشیایه سووره کان نووچاری خراپترین

جۆره کانی سووک و پيسواکردن ببوونه وه . تاکه تاوانی نه و کچانه نه وه
 بوو ههستیکی ئایینیانه یان هه بوو .. نه وان گوئیان نه دایه نه وهی دایک و
 باوکانی نه و که سانه له زیندان پهستی تراون، له بهرچاوی دایکانیاندا
 ههتکیان دهکردن و زۆر به بی موبالاتییه وه هه رمانه کانی خۆیانیان
 به سه ریاندا سه پاند .. نه و کاره تاوانکارییه کاری له نه قلی نه و ژفانه
 کرد، ته نانه ت نه و که سانه ی له ژیانیشدا مابوونه وه، گوتبوویان
 خۆزگه یان خواستبوو جه لاده کانیان بیانکوژن نه و جۆره ههتکیان
 بکه ن .. خراپترینی نه و کاره تاوانکارییه شه له بهرچاوی چاوی مندالاندا
 به پتوه برابوون، چونکه له و کاته ی میلیشیایه کان ژنانیان له نیتوان
 خۆیاندا ئالوگۆر دهکردن و دهستدریژیان ده کرده سهریان، هه ندیک
 دایک مندالانیه له باوه شدا بوو.

لێره دا ده بی تیشک به خینه سه ر نه و دهسته واژه یه ی لینین
 چه ندان جار دووباره ی ده کرده وه : هیچ شتیک له نیتو سیاسه تدا به ناوی
 نه خلاق بوونی نییه .. به لام به رژه وه ندییه کان هه ن .. په نگه
 به رژه وه ندییه کان وابخوازن کار له گه ل دله شیکه به د په وشت بکه یت و
 هاوکاری بیت .. ته نیا له به رنه وه ی به مجۆره یه و هیچی دیکه .. لینین له
 چه ند شوین و بۆنه یه کی دیکه دا گوتوویه تی : له سه ر شوپشگێری گه نچ
 پتووسته یه کسه ر خۆی له سه ر کوشتن پابه یتنی، نه ویش به هۆی چه ند
 کرده یه کی پاستین، وه ک له نیتو بردنی ناپاکان و سیخوپان یان
 ته قانده نه وه ی بنکه ی پۆلیس و دزینی پاره ی بانک و به کاره یتانی
 پاره که له شوپش و هتد .. نابی هیچ سل له و هیرشه و یتراکارانه
 بکه نه وه .. له وانه یه نه و کرداران به نه هۆی توندپۆیی نه مه یش زۆر

ناساییه، به لّام ئه و گرفتانه ی ده یاننیتته وه ده بنه گرفت ی ناینده نه ک
گرفت ی مه نووکه یی.

مندالیک بۆمان ده گێڕیتته وه بهر له وه ی راهیبیک بکوژیت، چۆن
دهرفه تی بۆ په خساوه کالته به هه ستوسۆزی بکات، ئه و منداله
ده بیژێ: شهوێ ده مانبرده لای ئه و گرووپانه ی به یارمان دابوو له نێویان
بهین، دواتریش ده مانخسته ریزنکی دیکه وه، بۆ ئه وه ی به چاوی خۆی
مه رگی هاو پێسانی ببینی. دواتریش ده مانگه پانده وه کۆشکی بیل
ئارت. هه موو شهوێک چاوه نواری مه رگی خۆی بوو. به لّام مردنی خیرا
بۆ ئه و نقد بوو. بۆی بهر له وه ی به یه کجاری له نێوی بهین، هه وت جار
کۆشتمان.

مستهر کتۆیلۆ له لاپه ره ۸۷ ی په پتووکه که ی خۆیدا به ناوی (
په یامنیژیک له ئیسپانیا وه) سه ربرده ی دوو گه نجی کۆمۆنیست
ده گێڕیتته وه که له بهرده م دکتۆرێکدا به شانازییه وه ده یانگێرپایه وه
چۆن دوو راهیبیان کۆشتوه. پێیان پاگه یاند چۆن پۆشاک ی
راهیبانیان پۆشیوه و چوونه ته لای ئه و دوو راهیبه هه شبه سه رانه که له
ترسی مه رگ له کانێکی خه لووزدا کاریان ده کرد، دواتریش هه ردوکیان
بردوونه ته شویتیک و داویان لیکردوون به ده ستانی خۆیان گۆپی
خۆیان هه لکه نن. دواتریش به وه پهرشی دلخۆشییه وه له مه رگی هێواشی
هه ردوو راهیبیان نواریوه.

با هه ندیک په وودای شاری کالا بگێڕینه وه بۆ ئه وه ی سه بهاره ت به
به ره لدا کردنی تاوانکاران و شیت و شواره کان قسه کانی پێشوومان
پشتراست بکه ینه وه. کۆمۆنیسته کان له ۲۰ ته مووزی سالی ۱۹۳۶ له
کالا سه رجه م زیندانییه کانیان به ره لدا کرد. تا ژماره یان گه یشته

هەزار پیاو و دوو هەزار ژن، لە مۆلگە و بارەگە یەکێ شارەکاندا چەك و تفاق درابە هەموویان.. جا دواى ئەوەى بە باشترین شێوە نەركى هێرشكردنە سەر مەدریدیان پاپەپاند، پەوانەى سیکونزا کران و لەوێشدا بۆ ئەوەى بەرگرى و بەرھەلستى کەسانى دیکە تیکبشکێتن، دوو سەت هاوولاتیان کوشت.. ئەو تاوانکارانە ماوەى شانزە هەفتە هەر لە سیکونزا مانەو هەتا فرانکۆ لەو شارە دەریپەپاندن.. جاکاتێک فرانکۆ توانى لە سیکونزا وە دەریان بنێ، بىنى گشت مێینهکانى تەمەن ۱۰- ۵۰ سالى دەستدرێژیان کراوەتە سەر و هەتکراون.. هەندێک لەو ژنانە یان لەو درپندە خوێنپێژانە سکيان پڕ بوو یانیش دووچارى نەخۆشیى زۆر پىس ببوونەو، هەندیکیشیان هەردوو بەلا و نەهامەتیان بەسەر هاتبوو.

لە کۆتاییدا ئەو نووسینهى مارسیل دۆتري دەهێنینهو کە سەبارەت بە شارى کیمبۆزیۆلۆس نووسیویەتى، لەو شارەدا سەت پاهیب و پیاوی ئایینی بە کۆمەڵێک شیت و شواری چەقۆ بە دەست بەسترا بوونەو، خوێنەر خۆى دەتوانى تۆقینی دواى ئەو پڕەفتارە قێزەون و نامرۆفانە یە بێنیتە بەرچاوى خۆى.

بهشی شانزدهم

نهو پرووداوانه‌ی بوونه هوی

هه‌لگیرسانی جه‌نگی دووه‌می جیهانی

سووخ‌قرانی نیوده‌وله‌تی به نه‌ینی و به یارمه‌تی ستالین
زه‌مینه‌ی دوویاره پرچه‌ککرینه‌وه‌ی ئه‌لمان‌ایان هینایه‌ ناروه،
هه‌رچه‌نده له په‌یمان‌نامه‌ی فرسایدا چه‌ندان کوتوپه‌ندی به‌سهردا
سه‌پیندرا بوو... جا بۆنه‌وه‌ی درک به هۆکاره‌کانی وه‌ده‌رکه‌وتنی هیتلر
بکه‌ین، ده‌بی زانیاریمان له هه‌نبر نه‌و کوده‌تا سیاسییانه هه‌بیت که
له ماوه‌ی نیوان سالانی ۱۹۲۴-۱۹۳۴ داپۆژان.

نه‌گه‌ر کۆمۆنیسته ئه‌لمانیه‌کانی ئی وه‌ده‌رینجین، ده‌بینین
نۆزینه‌ی گه‌لی ئه‌لمانی له‌سه‌ر نه‌م چه‌ند مه‌سه‌له‌یه‌ کۆک و هاوړا بوون:
نه‌گه‌ر نه‌و ناپاکییانه نه‌بووان که ئه‌لمان‌ای کرده‌ قوریانی جه‌نگ، نه‌وا
ئه‌لمانی له جه‌نگدا نه‌ده‌دۆرا.. هه‌روه‌ها پاره‌ده‌ران و سووخ‌قرانی
نیوده‌وله‌تی دۆخی به‌ ناو دیموکراسیی نیو بریتانیا و فره‌نسا و
ریلیه‌ته‌یه‌ کگرتوه‌کانیان قۆسته‌وه، بۆ نه‌وه‌ی شکست به‌ سوپای
ئه‌لمانی به‌ینن.. پارتی کۆمۆنیستیش به‌ سه‌رکردایه‌تی جووه‌کان و به
یارمه‌تی پاره‌ده‌رانی نیوده‌وله‌تی، هۆی دروستکردنی پشیوی و نه‌و

ھەراۋزەنا و بېسەرۋىيە بوون كە پېش واڭكردن لەسەر ناگريەست
ھاتە ئاراۋە و دواي واڭكردنەكەش شۇپش ھەلگېرسا.

ھەموويان لەسەر ئەۋە كۆك بوون كە لەسەر گەشت
نيشتەمانپەرۋەريكى ئەلمانى پېتويستە ئەۋپەپى ھەۋلى خۇيان بھەنە
گەر بۆ ئەۋەي ئەلمانىي دواي جەنگ بنياد بنئەۋە و كۆتۈبەندە
سەريازى و ئابوۋىيەكانى پەيماننامەي فرساي بەسەر ولاتەكەيان
تېكۆپىك بىشكىتن.

دېسانەۋە ئەگەر كۆمۇنىستەكانى لى دەرئىن، دەبىنن زۆرىنەي
پېبەرە سىياسەكانى ئەلمان لەسەر زەۋرۋورەتى پزگاركدنى خۇيان لە
پىككەۋتە ئابوۋىيەكان كۆك و ھاۋرېابوون، چونكە لەلايەن پارەدەران
و سوۋخۇرانى نۆۋدەۋلەتتېۋە بەسەرياندا سەپىندىرابوون.. پېبەرانى
ئەلمانى دركيان بەۋە كىرد ئەۋ پىككەۋتەنە مەترسىي لەسەر
سەربەخۇيى ولات دروست دەكات، چونكە ئەۋ سوۋدەي بەپىي ئەۋ
پىككەۋتەنەۋە سەپىندىرابوون، دەبوۋنە ھۆي ئەۋەي ولاتەكە بگەۋىتە
ژىر چىنگى ئەۋانەي قەرزەكەيان پى دابوۋ، پىك ۋەك برىتانىيائى سالى
۱۶۹۴ و فرەنسائى سالى ۱۷۹۰ و ئەمريكائى سالى ۱۷۹۱ دەبنە
نېچىرىكى چەۋرى سوۋخۇرانى جېھانى.. ھەموۋشيان دركيان بەۋە
كىردبوۋ ئەۋ قەرزەنە دەبنە قەرزارى و بەكۆيلەكدنى گەشت تاكەكانى
گەل، چونكە دانەۋەيان تەنيا بە سەپاندنى باجىكى زۆرى سەر
ھاۋولاتيان مەيسەر دەپىت.

ئەۋسا سەركردەكانى پارتى فاشىست برىاريان دا دراۋىك لە چاپ
بدەن پىشت بە قەرز و قوۋلە نەبەستى، بەلكو پىشت بە دەرەمەتى
نەتەۋەيى و مولكە نيشتەمانىيەكان و سەرچاۋە پىشەسازىيەكان و

کشتوکال و سامانه سرووشتییه کان و وزه ی به رمه مهینی گه ل
 بیستی.. گه لی نه لمانی به شیوه یه کی گشتی مه ستیان کرد له گه ل
 گه لانی نیتالی و نیسپانی و یابان له هیوا و خوزگه کانی وه دیهینانی
 ئاینده یه کی سیاسی و نابوری نه و لاتانه دا هاویه شن، بۆیی
 هاویه یمانیه کی ته وه ره ییی هاته ئاراهه و بزوتنه وه ی فاشیستی به
 سه رزکایه تی هیتلر و مؤسولینی و فرانک هاته کایه وه.

مێژوو هه ول و کوششی مه زنی نه و سی که سه مان بۆ ده گێڕته وه
 که چۆن بۆ بنیادنانه وه ی ولاته کانیا و پزگارکردنیا له قه یران و
 شۆرش و نه و جه نگانه ی تیسی که وتبوون، هه ولی بی و چانیا
 خستوه ته گه پ.. نه وان پیشه سازی و کشتوکالیا به شیوه یه کی زۆر
 په رجوانه پێشخست.. کرده ی دووباره بنیادنانه وه ی هیزی
 سه ریا زیش، به یارمه تی به کرێگراوانی نوورانییه کان بوو، چونکه
 ده یانویست ولاتانی فاشیستی و سه رمایه داری له جه نگیکی دیکه ی
 جیهانیدا به شه ربینن.

سه ره تا هیتلر و مؤسولینی سیاسه تی فاشیزمیکی میانپۆیا ن پی
 باش بوو، بریاریشیا ن دا گه نده لی و خراپه کارییه کان له ره گه وه
 ده رکێشن ولات له کۆمۆنیزم و کۆمۆنیسته کان پاک بکه نه وه و
 پیشه سازی و نابورییه گه شی به شیوه کی گشتی له ژێر ده سته لات و
 هه ژموونی نوورانییه کان ده ربینن.. به لام هه ر له گه ل تیپه پینی کاتدا،
 که وخته ژێر کاریگه ری لۆرده نازییه کانی جه نگه وه، نه و لۆردانه ش
 بانگه شه یان ده کرد ته نیا له ڕیگه ی داگیرکردنی سه ریا زییه وه ناشتی و
 ناسایشی جیهان سه قامگیر ده بیت

ئیدی سهرکردایه تیی بالای سهریازی له ئیتالیا و یاباندا پشتگیری خویان بق لایه نگرانی نه خشه و بیردۆزه کانی کارل پیتەر راگه یاند که ناویراو له سالی ۱۸۴۹دا پایگه یاند ببون.. به لام فرانکو پانی نه بوو له نۆ چوارچۆیه ی نه خشه و پیلانه که دا بمینیتته وه، چونکه بیر و باوه ره ئایینییه کانی ئه و بۆ چوونه یان له لای چنکردبوو ههر ئایدۆلۆژیایه ک نکۆلی له بوونی خودا بکات له پیزی نه هریمه نه و هاوده ستیه تی.

نازییه کان بێجگه له داگیرکردنی فره نسا و بریتانیا، پیلانی قهرکردنی جووله که کانی نۆ ههر دوو ولاتیان دا پشت، ههر وه ک چۆن له ولاتی ئه و روپیدا تاروماریان کرد ببون.. پیلانه که پاکتاوکردن و له نۆیوردنی پاره ده رانی نۆیوده وه ته تی و گهره سهرمایه داران و ده سترگتن به سهر موک و ماله کانیا نی گرت بویه وه.

جا له و کاته ی هیشتا که هیتلر به ده ست نه شکه نجه ی پیش سالی ۱۹۳۴ی زیندان وه ده ینا لاند، چونکه به نوژمنی سهر سه ختی لۆرده نازییه کان و پاره ده رانی نۆیوده وه ته تی داده ندرا، په پرتو وکی (تیکۆشانم) نووسی، له دوا لاپه ره ی په پرتو وکه شدا نووسیویه تی: به مشیویه پارتی سۆسیالستی نیشتمانی هه لو یستیکی نه ری یانه ی له هه نهر مه سیحیه تدا هیه، به لام کاروباره کانی ئایین و بیروباوه ر بق کۆمه لیک که سانی پسپۆر به جینا هیتلی.. ههر وه ها له لایه کی دیکه شه وه دژی پووحی مادی یانه ی جووله که وه ستاوه ته وه که زۆر به قوولی بۆ چووه ته نۆیوده روونی ئیمه و خه لکانی دیکه شه وه.

هیتلر به ره له مه و له سالی ۱۹۳۲دا سیاسه ته کانی له هه نهر بریتانیا دا پوونکرد بویه وه، ئاماژه ی به وه ش کرد بوو مارکس و ستالین

و اینچنین چندان جار جه ختیان له سهر نه وه کردووه ته وه پیش نه وه ی
کرمونیزی جیهانی بگاته دوا ئامانجی خوی، ده بی بریتانیا و
نیمپراتوریایه کی ویران بکات.. هیتلر له درژدهی گوته کانی له و کاتیدا
گوته: نه گهر پیویست بیت من ئاماده م به هیژ به رگری له بریتانیا
بگه م.

هیتلر سه بارهت به په یماننامه ی فرسای نووسیویه تی: نه و
په یماننامه یه له به رژه وه ندیی بریتانیا دا نه بوو، به لکو له سه ره تاوه تا
کوتایی له به رژه وه ندیی جووله که بوو بۆ نه وه ی ئه لمانیا بغه نه دۆخی
ویرانه ییه وه.. هه روه ها نووسیویه تی: ته نانهت له نیو بریتانیا شه دا،
مملانییه کی به رده وام له نیوان نوینه رانی به رژه وه ندیی بریتانیا و
به رژه وه ندیی کانی دیکتاتورییه تی جووله که ی جیهانیدا هه یه.. جا له و
کاته ی بریتانیا بۆ وه رگرتنی پتگه به رژه که ی له جیهاندا نه و په پی هیژ
و توانای خوی خستبووه گه پ، ده بینین جووله که له نیو نه و ولاته دا
ته نگه چه له مه و سه رنیشه یان ده نایه وه، له به رنه وه تیکۆشانی دژ به
مه ترسیی جیهانییه تی جووله که له بریتانیا وه و هاوکات له گشت
شوینیکی دیکه ی جیهان هاته ئاراوه.

هیتلر له هه نبر هاوپه یمانی له گه ل بریتانیا دا هه رگیز پا و
بۆ چوونی خوی نه گۆپی.. نه و ده یزانی مانه وه ی ئه لمانیا وه ک هیژیکی
مه زن به نده به هاوپه یمانی له گه ل نیمپراتوریای بریتانییه وه..
له به رنه وه هه له مه تی هاوپه یمانان له سالی ۱۹۳۶ دا ده سستیپیکرد، چه ند
گفتوگویه کی نا په سمی له نیوان دیپلوماسییه کانی بریتانی و ئه لمان
پیکهران.. جا کاتیک گفتوگویه کان له پیناو هاوپه یمانی له گه ل بریتانیا دا
شکستیان خوارد و هیتلر نه و په پی هیژ و کۆششی خوی بۆ خستبووه

گەر، گوتی: بۆ هاوپییمانی له گه‌ڵ بریتانیا هه‌موو قوربانییه‌ك ده‌دهین..
ئهم هاوپییمانییه پالیشتی بۆ موسته‌عمه‌راته‌كانمان هه‌راهه‌م ده‌كان،
هه‌رتێگی مه‌زنی ده‌ریابیش ده‌بیته هاوسه‌نگه‌رمان، هه‌روه‌ها چوونه‌ نێو
كێبێكی له‌ گه‌ڵ پێشه‌سازی بریتانیا بۆ ده‌گێرته‌وه.

شكسته‌تێنان له پێكه‌تێنانی هاوپییمانی له‌ گه‌ڵ بریتانیا، بووه‌ هه‌ی
لاوازیوونی به‌ره‌لستی ئایدۆلۆژیای تۆتالیتاری كه‌ لۆرده‌ جه‌نگیه‌كانی
نازیزم بانگه‌شه‌یان بۆ ده‌کرد.. هه‌تله‌ریش دواى شكسته‌تێنانی
گفتوگۆیه‌كان گه‌یشته‌ ئه‌و باوه‌په‌ی سیاسه‌تێکی میانۆ ناوانی
سنوورێك بۆ هه‌ژموونی سووخرانی نێوده‌وله‌تی به‌سه‌ر سیاسه‌تی
ده‌ره‌وه‌ی بریتانی دا. له‌به‌رئه‌وه‌ ناچاربوو ددان به‌ راست و
دروستی را و بۆچوونه‌كانی كارل ریته‌ردا بنی كاتی گوتبووی: بۆ
ئه‌وه‌ی ناشتی به‌ره‌هه‌ر بیته‌ و سه‌ربه‌خوایی ئابووری بگه‌رێته‌وه‌ جیهان،
سه‌ره‌تا ده‌بێ پاره‌ده‌رانی جووله‌كه‌ و گشت ئه‌ندامانی بزوتنه‌وه‌ی
شۆڕشگێڕی جیهانی له‌ نێو بێرێن كه‌ كۆمۆنیزم ئاراسته‌ ده‌كه‌ن و
هه‌ژموونیان به‌سه‌ریدا هه‌یه‌.

له‌و گفتوگۆیه‌كه‌ی له‌ سالی ۱۹۳۶دا له‌ نێوان بریتانیا و ئه‌لمانیا
به‌پێوه‌چوون، نوێنه‌ری بریتانیا لۆرد لنددری و نوێنه‌ری ئه‌لمانیا
گۆرنگ و خودی هه‌تله‌ر بوو.. له‌و گفتوگۆیه‌كه‌دا، گۆرنگ پافه‌ی
ورده‌كاری و مێژووی بزوتنه‌وه‌ی شۆڕشگێڕی جیهانی كرد و
له‌مباریه‌وه‌ نووسین و باسی كارل ریته‌ر و كه‌سانی دیکه‌ی به‌ نمونه‌
هه‌تایه‌وه‌.. دواتریش بۆ زه‌رووره‌تی به‌كاره‌تێنانی جه‌نگێکی
سه‌رانسه‌ری دژ به‌و ئه‌قلیه‌ته‌ دكتاتۆریه‌، هه‌ولی خۆیان خسته‌ گه‌پ..
هه‌روه‌ها پلانه‌كه‌ی ئه‌لمانیشیان بۆ باسکرد كه‌ ئاماده‌ی داگیركێنی

گشت ولاتانی کومونیستی و پزگارکردنی که لانیان و له‌نتیوبردنی گشت ناپاکیکه... بوشیان پوونکرده‌وه تاکه پڼگه‌ی له‌نتیوبردنی کومونیزم به له‌نتیوبردنی گه‌لی جووله‌که مه‌یسره‌ده‌بیټ... ئه‌و به‌لکه‌نامانه‌شیان خسته‌به‌رده‌می که پټوه‌ندی کومونیسته‌کان به‌که‌وره‌ده‌وله‌م‌ندانی جووله‌که ده‌سه‌لمینن، چونکه هر جووله‌که‌کان بزووتنه‌وه‌که ناراسته ده‌کن و پاره‌ی پټویستی ده‌خه‌نه‌به‌رده‌م، له‌همان کاتیشدا پښتگیری له‌زایونیزمی سیاسیش ده‌کن و لایه‌نه‌مادیه‌که‌ی زایونیزمیان گرتووه‌ته‌ئس‌تق، بۆ‌ئ‌وه‌ی بگه‌نه‌نامانجه‌نهیټیبه‌چاوه‌پوانکراوه‌که‌یان، ئه‌ویش ناماده‌کاریبه‌بۆ‌ئ‌وه‌س‌رده‌مه‌ی مه‌سیحه‌پزگارکه‌ره‌که‌یان ده‌گه‌پټته‌وه‌س‌ره‌زه‌وی.

ده‌شلټین هټلهر به‌لټینی داوه‌دژ پیلانه‌توندرپویه‌کانی لۆرده‌نازیبه‌کانی جه‌نگ بوه‌ستټته‌وه‌و چالاکییه‌کانی دژ به‌کومونیزم ته‌نیا له‌نیو‌کیشوه‌ری ئه‌وروپادا سنووریه‌ند بکات، به‌و مه‌رجه‌ی بریتانیا بټټه‌هاوپه‌یمانی ئه‌لمانیا... به‌لام لۆرد لندن‌دری گومانی خۆی خسته‌پوو له‌وه‌ی حکوومه‌تی بریتانیا له‌پیلانی له‌نتیوبردنی کومونیزمدا به‌شداری بکات و به‌کرده‌ی له‌نتیوبردنی مرقفایه‌تی دانه‌نی... ئه‌وسا هټلهر چاره‌سه‌ریکی مامناوه‌ندی خسته‌پوو و گوتی ئه‌لمانیا به‌ته‌نیا ئه‌و نه‌رکه‌به‌جی ده‌گه‌یه‌نی، به‌و مه‌رجه‌ی بریتانیا په‌یماننامه‌یه‌کی له‌گه‌ل ببه‌ستی و به‌لټین بدات ماوه‌ی ده‌سال جه‌نگ له‌نیوان ه‌ردوو ولاتدا هه‌لنه‌گیرسی جا نه‌گه‌ر هه‌لومه‌رج به‌هر شټویه‌ک بگۆپێ... هټلهر پھونی کرده‌وه‌ تاکه پڼگه‌ی سه‌ربه‌خوایی بریتانیا و فېره‌نسا و ئه‌لمانیا به‌سه‌ربه‌خوایی ئابورییه‌وه‌بهنده، له‌سه‌ر ئه‌و ولاتانه‌ش پټویسته‌ئ‌وه‌قه‌رزه‌قورسه‌له‌کۆل خۆیان بگه‌نه‌وه‌و خۆیان جله‌وی

ئابوورییه کانیاں بگرنه دهست، بق نه وهی تابووری جیهانی بگه ریتته وه
 دقخی ئاسایی خوی.. دواتریش ده ریخت ئه و ئامانجهی پارت
 سۆسیالستییه نیشتمانییه که ی هه ولی وه ده بیهێنانی ده دات، نه وه به
 چاره سه ریکی پیشه یی پاسته و خق بق هه ژموون و بالاده ستیی
 سوو خۆزان به سه ر کاروباری نیشتمانی و نیو خۆیی و جیهانی
 بنوژیتته وه.. ده لێن له و دانیشته نه دا گوته که ی نذرانیلی به نمونه
 هێناوه ته وه که ئاویراو له په رتووکه ی خۆیدا به ناوی (Coningsby)
 له سه ر زاری که سایه تیه کی نیو په رتووکه که دا ده ری بریوه: ((
 کۆنگرسی ئازیز، به مشیوه به بۆت پوون ده بیته وه نه وانه ی جیهانیان
 به رزه فت کردووه که سانی نۆر جیاوازن به هیچ جۆرێک به و وینایه ناچن
 که که سانیێک کیشاویانه و نازانن چی له پشت په رده وه ده گۆزه ری)).
 نیدی گۆرنگ پشتگیری بق پا و بقوونه که ی هیتله ر ده رده بری و
 ئاماژه به وه ده کات میژوو پوونی کردووه ته وه چۆن جووله که
 ده وله مند و به هه ژموونه کان توانیویانه ئابووری و سیاسه تی نه و
 ده وله تانه کۆنترۆل بکن که دزه یان کردووه ته نیویانه وه و به شیوازی
 ناپه و و پێکه ی پر له خراپه کاری و تیکده رانه نه و ئامانجه یان
 وه ده سته یناوه.. نه و سا هرفۆن پینترۆب پوودار و دقخی که نه دای به
 نمونه هێناوه ته وه، کاتیێک لۆرد لندندری خوی له وێ بووه.. پوونی
 کردووه ته وه لیژنه ی پاشایه تی ستیفن لیکۆلینه وه ی سه باره ت به
 پرسى گومرگه کانی که نه دا به رپوه بردووه و بۆی پوون بووه ته وه نه و
 ولاته سالانه سه ت ملیۆن نۆلاری ل ده درزی.. نه م دزیه ش
 بنووتنه وه ی جیهانی پێکی ده خات و دزه ده کاته نیو ولاته که و
 که نه ده لی و خراپه کاری و به ده خلاقى بلاو ده کاته وه و نۆرێک له

به رپرسان و پیاوانی حکومت ده خاته دلخی کزله یه تییه وه، چونکه ده بانخاته نئو ته له ی به رتیل و به دنه خلاقیه وه... هه روه ها پینترۆب گوتبهری: دلخی ویلایه ته به کگرتووه کان چه ندان هینده ی که نه دا خرابتره، جا بق نه هیشتنی نه و مه ترسییه، ده بی سیتسه ت پیاوی نه خسه دانهر و ته گبیرکار و نه قلی به پتیه بهر له نئو بهرین که بق وه به یئنان و جتیه جیکردنی پیلانه دور مه و دایه کانیان، لایه ن و گروپه نه ریتی و تاوانکاره کان ناراسته ده که ن، نامادجه که شیان بریتیه له بهرزه فیکردنی جیهان به هوی بزوتنه وه ی شوپشگیزی جیهانییه وه.

ده شلین گورنگ گوتویه تی سووخورانی جیهانی پاره یان بق شوپشی سالی ۱۹۱۷ ی پوو سیا ته رخان کردوه، نه و ده رنه نجامه شی خستوه ته بهر باس که توانا بهر که سانه ده به خشی بتوانن بیهیننه دی، نه ویش بهر و دانه به بلاوکردنه وه ی پوکینه و بوژمانیه تییه کی بی وینه ی نئو میژووی مرقفایه تی.

دواتر هیتله ر بق لۆرد لندندری نێرده ی بریتانیای باسکردوه چون ملیقان مه سیحی له شوپشی توکتۆبه ری سالی ۱۹۱۷ وه رتدر دپندانه سه رپاوان و بهرپرسانی نه و قه سابخانانه ش ته نیا دز و تیکدهره جیهانییه کانن.

دواتر نه ندامانی نئو کوبونه وه که دوا مه سه له یان تاوتوی کرد، نه ویش مه سه له ی هه ولی ستالین بوو بق گۆپینی ئیسپانیا به ره و دکتاتۆریه تی کومونیستی.. به مشیوه یه و به هوی شتوازه نه یئنییه که ی خۆپچه ککرده وه ی نه لمانیا و بالاده ستی و هه ژموونی نه نجوومه نی مه زنی خۆره لاتی ماسۆنییه نازادیه خوازه کان به سه ر فره نسا و تا ده گاته شتوازی پازیکردن و دنه دانی بریتانیا بق خۆپچه کنه کردن-

له کاته‌ی دوزمه‌ن سه‌سه‌خته‌کانی به باشت‌ترین شیوه‌ خۆیان پرچه‌ن ده‌کرد-گشت به‌نده‌کانی کوده‌تا و پیلانگێڕییه‌ جیهانییه‌که‌ په‌رده‌یان له‌سه‌ر مه‌المالدر... مه‌روه‌ها پوونیش بوویه‌وه‌ نه‌لمانه‌کان گه‌پانه‌وی سه‌قامگیری و ناسایش به‌ نه‌ستم ده‌زانن ئه‌گه‌ر کۆمۆنیزم و زایقۆنیزم له‌نیو نه‌برین، چونکه‌ باوه‌ریان وابوو ئه‌و دوو بزوتنه‌وه‌یه‌ خه‌ریکی مه‌لگیرساندنێ ناگری جه‌نگێکی دیکن.

له‌ کۆتاییه‌دا هیتلەر به‌ شیوازه‌ گوتارییه‌که‌ی خۆی کوتایی به‌ گفتوگۆیه‌کان هیتا، هیواشی خواست لۆرد لندندری تیبیکۆشی باوه‌ر به‌ حکومه‌ته‌که‌ی بێنی له‌گه‌ڵ نه‌لمانیدا بجێته‌ نیو هاوپه‌یمانییه‌ پیشنیازکراوه‌که‌.. دواتریش پێک و پاست گوتبووی: چونکه‌ من باوه‌رم وه‌هایه‌ ئیمپراتۆریای بریتانی و که‌نیسه‌ی کاسۆلیکی، دوو ده‌ستگه‌ی جیهانین، مانه‌وه‌شیان بۆ پاراستن و به‌رقه‌راربوونی یاسا و سیستمی ناینده‌یی جیهانی پێیوسته‌.

له‌وانه‌یه‌ ئه‌و قسانه‌ی هیتلەر به‌لای رای گشتیه‌وه‌ سه‌یر و نامۆ بێته‌ به‌رچاو، له‌به‌رئه‌وه‌ چه‌ند راستیه‌کی دیکه‌ی میژووێ ده‌هینینه‌وه‌ بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و قسه‌ و بۆچوونانه‌ی ناوبراو پشتپاست بکه‌ینه‌وه‌:

لۆرد لندندری دوا‌ی گفتوگۆیه‌کان گه‌پایه‌وه‌ له‌نده‌ن و پاپۆرتێکی پیشکێشی حکومه‌تی بریتانی کرد.. له‌ ۲۱ شوباتی ساڵی ۱۹۳۶دا نامه‌یه‌کی بۆ رینتۆب نارد و له‌ په‌ره‌گرافیکێ نامه‌که‌یدا نووسیبووی: هیتلەر و گۆرنگ ئه‌وه‌یان بیرچووه‌ته‌وه‌ ئێمه‌ لێره‌ له‌ ئینگلترا بۆ ماوه‌ی چه‌ندان سه‌ده‌ به‌ده‌ست ته‌شه‌نه‌کردنی شۆرش نالاندوومانه‌.. سه‌باره‌ت به‌ جووه‌کانیش، ئێمه‌ هه‌زمان به‌ له‌نیو بردنیان نییه‌.. جگه‌ له‌مانه‌یش هه‌ست و مه‌زه‌نده‌یه‌کی مادیانه‌ له‌گه‌ڕێدایه‌ و پیتی وایه‌ نیو هه‌ول

ده‌دهن کونترۆلی هیژنکی گه‌وره بکه‌ن و له‌وانه‌یه نه‌وه‌وه‌وه‌ی ئێوه بپیته هۆی کاردانه‌وه‌ی نه‌وه‌وه‌یه له سه‌رانسه‌ری گزی زه‌ویدا پیته ئاراوه .. هه‌روه‌ها ده‌شتوانین له‌ وروژاندنی ئاشووب و نانه‌وه‌ی پشێوی له‌ جیهاندا، شوێنپیتی هه‌ول و گۆشش و به‌شداریکردنی جووله‌که هه‌لگیرن .. به‌لام له هه‌مان کاتی‌شدا ده‌بینین هه‌ندیکیان له به‌رانبه‌ردا هه‌لوێستیکی زۆر یه‌کلاکه‌ره‌وه‌یان هه‌یه، هه‌ژموون و پاره و سامانی خۆیان بۆ وه‌ستانه‌وه به‌په‌وی نه‌وه‌وه‌ی چالاکیه شه‌پخواز و له‌خشته‌به‌ره‌ی براهه‌کانیان خه‌رج ده‌که‌ن.

کاتی‌که هیتلر دنیایه‌بویه‌وه بریتانیا له‌ هاوپه‌یمانی به‌ستن له‌گه‌ڵ نه‌لمانیا شکستی هێناوه، زیاتر و زیاتر به‌ره‌ و پاست شکاندیه‌وه، چونکه باوه‌پی وابوو هیچ تا‌ک و گروپ و نه‌ته‌ویه‌ک به‌ته‌نیا ناتوانی هه‌ژموون و ده‌سته‌لاتی سووخرانی جیهانی له‌ ولاتیانی به‌ناو دیموکراسی تیکۆپیک بشکێتی، له‌به‌رئه‌وه‌ی له‌په‌وی داراییه‌وه نه‌وه‌ ولاتانه‌یان ته‌واو قۆلبه‌ست کردوه‌وه و هه‌ره‌موویان خستوه‌وه ته‌ ژێر قه‌رزگی که‌مه‌رشکینه‌وه.

جه‌نگی نێوخۆیی ئیسپانیا له‌ ته‌موزی سا‌لی ۱۹۳۶دا هه‌لگیرسا، به‌کیشیوون و نزیکبوونه‌وه‌یه‌کیش له‌نیوان فرانکۆ و هیتلر و مۆسۆلینی هاته‌ کایه‌وه .. بریار و نه‌خشه‌ی فرانکۆ بۆ خه‌بات له‌پێناو ده‌ربه‌پاندنی کۆمۆنیسته‌کان له‌ ولاته‌که‌یدا وای له هیتلر کرد له‌په‌وی سه‌ریازییه‌وه سنووره‌کانی توکمه‌ بکات، چونکه زۆر حه‌زی لێبوو بزانی ناخۆ ستالین له‌سه‌ر حیسابی ولاتیانی دیکه‌ی نه‌ه‌وه‌پی هیچ هه‌ولێکی فراوانکردنی سنووره‌که‌ی ده‌دات؟ پۆژنامه‌وانی دژ به هیتلر ریش هه‌ر هه‌نگاوێکی هیتلر یان به‌ دوژمنایه‌تییه‌کی ئاشیستی ناوه‌به‌رد .. به‌لام

هیتلەر پاساوی بۆ ههنگاوهکانی خۆی دههینایهوه و پایدهگه یاند ههنگاوی خۆپارێزن، له شوێنێکی دیکه شیدا گوتبووی گرنگیدان و بایهخی به کهمی له سه ر نه وه یه پێگه له ستالین بگرێ و نه یه ئی له ده وریه ری هتلی پانیی ٤٠ له نه وریادا ناوچه یه کی هه ژموون و ده سته لات دامه زێتی.. خو نه گه ر پێگه ی بدابایه، نه و نه لمانیا و بریتانیا و ولاتی دیکه ی نه وریه ی ده که و تنه نێو ته له وه ..

نازییه کان له نێو گه لی نه لمانیدا ده سته یان به بلاوگر نه وه ی ئایدۆلۆژیای جێرمانی کرد.. نه م باوه پ و ئایدۆلۆژیایه پێی وایه نه ژاد و ره چه له کی جێرمانی له هه موو لایه ن و نه ژادیکی دیکه پێشکه و تووتیه و ده بی به هێزی سه ریازی جیهان بخاته ژێر ده سته ی خۆی و ده وله تێکی جێرمانی بنیاد بنی.. به کێک له باوه ره نه گۆره کانی نه و پێیازه ش نه وه یه ده بی ملکه چی بۆ سه رۆکی ده وله تی جێرمانی کوێرانه بیته و به شیوه یه کیش گفتوگۆی گوماناوی له باره وه نه کرێ.

به مشیوه یه ململانێیی نێوان مه سیحیه فره دینداره کان به هه ردوو باڵی کاسۆلیکی و پروتستانی، به دژی ده وله ت ده سته یێگرده، پیاوانی ئایینی هێرش توندیان دژ به نازیزم به ریوه برد، راشیا نگه یاند نازیزم هه ولی وێرانکردنی مرقفایه تی خسته وه ته گه پ.. نازییه کانیش وه لامیان دانه وه و گوتیان: پیاوانی که نیسه دژی یاسان و له گه ل ده سته لات په کیان گرتوه .. نه و سا پیاوانی ئایینی گوتیان: نازیزم دژ به پلانی خوا وه ندیه له ئافرانده ی مرقفدا و نه و پلانه ش په ت ده کاته وه .. نازییه کانیش پیاوانی که نیسه یان به وه تۆمه تبارکرد ده ست ده خه نه چه ند کاروباریکی ده وله ته وه که به هیه چ شیوه یه ک پێوه ندیی به وانه وه نییه .

هېتلر یاسایه کی توندوتیژی دهرکرد، هوشدارایی دایه پیاوړی
 ټایینی په څه له څو ځه باوه کان نه گرن و مل له بهر ملی یاسایه کانی
 ده ولت نه نټن... هه پوگیفیشی لټیان کرد نه گهر دادگ په کان
 سه لماندیان یاسایان پټیټل کردوه، نهوا سزایان به سر دا ده سه پټنټی.
 به شیک له بلاوکراوه کی بابا بیوسی یانزه میم له چوارده ی ناداری
 سالی ۱۹۲۷ دا به ناوینشانی (سه بارهت به هه لومهرجی که نیسه له
 نه لمانیا) دهرچوو، فه رمانی دا به سر جیهانی مه سیجیدا بلاو
 بکړته وه، بابا له بلاوکراوه که دا به گشت کاسولیکه کانی راگه یاندبوو
 نه وه له قسه کانیدا سه بارهت به نازیه کان و څو به زلزانینی
 جیترمانیه وه باسی کردوه، ته او پاست و دروستن، بابا نووسیویو:
 له وانه په جیاوازیه که له نیوان گه لان و حکومت ته کان و نویتری
 ده سته لاته نه هلیه کان و هند هه بیټ، پټشی تیده چی هه ندیک که س و
 لایه نه هوی جیاوازیی سرووشتی و زیره کیی مرویی سروشتیه وه
 پیگه یه کی بالایان هه بیټ و له خه لکی دیکه پټشکه و تووتر بن... به لام
 بهر زکړنه وه نه و چین و گروپ و گه لانه بۆ ناستی پټشکه و تن و
 باشتربوونیکي میسالییانه، گزپین و ده ستریز کړنه بۆ سر سرووش،
 چونکه تنه نیا فراوه ژویی (الکمال) بۆ خواوه نده، هه نه ویش نافرینه و
 چاره ساز و بریاره وه، تاک یان کومه له و گروپیک بویان نییه
 بانگه شه ی مافی خواوه ندیبوون و په رستراویان هه بیټ... ناشبی که س
 بکه و ټه نیو هه له ی نه وه ی نیشتمانه که ی به نیشتمانی خودا یان ټایین
 بزانی، مه گهر ده به نگ بیټ و تییکوشی و سنووری توانایه کانی
 خواوه ند تا نه و پټزه یه به رته سک بکاته وه، چونکه خودای مه زن
 پاشایه کی فه رمانه ووا و دادپه روه وه و هه رگیز نابی توانای نه ته وه و

گەلانی بە هێز و توانایەکانی بەراورد بکری، دۆخی لەمشێوەیە وەک بەراوردکردنی تێۆکێک ناوە بە دەریا.

ئەمە سەبارەت بە کاسۆلیکەکان.. بەلام پڕۆتستانییهکان، زۆر نازایانە پووبەپرووی نازیزم بوونە و لە مانگی ئابی ۱۹۳۸ دا نامە و پەيامێکیان بڵاوکردە وە و تیایدا پوونیان کردە وە هەلۆیستی نازییهکان لەهەنەر ئایینی مەسیحی لە ئەلمانیا بەشێوەیەکی زۆر زەق لەگەڵ بۆچوون و جەختکردنە وەکانی فوهرر دژە.. هەروەها لە پەيامەکاندا هاتبوو: ئەوەی نازییهکان ئامانجیانە چەپاندن و سەرکووتکردنی کەنیسە کاسۆلیکی و پڕۆتستانییهکان نییه بە تەنیا، بەلکو لەنتۆبڕدنی بیروباوەڕە سەرەکییەکی مەسیحییەتە کە لەسەر باوەڕپوون بە یەك خواوەند بنیاد نراوە، لە هەمان کاتیشدا دەیانەوی بیروباوەڕی جێرمانی لە شوێنی دابنێن.. واتای هەولی گۆڕینی خواوەندی مەسیحی بۆ خواوەندی جێرمانی چیه؟ ئەدی بیروباوەڕی خواوەندی جێرمانی چیه؟ .. ئایا لە خودای گەلانی دیکە جیاوازه؟.. ئەگەر وایە، ئەوا واتای ئەوەیە هەر گەل و نەتەویەك خواوەندیکی تایبەت بەخۆی هەبە.. واتای راستینی ئەو بیرۆکەیەش ئەوەیە هیچ خواوەندیك لەبەرپەتە وە پوونیان نییه.

هێزی پەشی نازیزم و هێزی سووری کۆمۆنیستی لە جەنگە ی نژ بە مەسیحییەت و ئیمپراتۆریای پۆمانیدا هاوسەنگەر بوون.. دۆخە ئالۆزەکەش بوو پیاوانی کەنیسە ناچارکرد وەك هەلۆیستیکی نەتەویی نازیزمی پەش بوەستەنە وە، لە هەمان کاتیشدا مەترسییە کە مەترەکی فاشیزمیان پەشتگوێ خست و سەبارەت بە بیرۆکە مەترسی کۆمۆنیزم لەگەڵ فرانکو هاوڕابوون.. ئەو دۆخەش

پافه‌ی هۆیه‌کانی هاوپه‌یمانیکردنی کاردینال مندزنتیتی له‌گه‌ڵ سه‌رکرده‌
فاشییه‌کان په‌وه‌ن ده‌کاته‌وه‌ بۆ نه‌وه‌ی له‌ده‌ست هه‌ژموونی
کۆمونیستی نێو وڵاته‌که‌یان پزگار بێن.

له‌ هه‌لومه‌رجێکی وه‌هادا، ملیۆنان که‌س له‌ گه‌لی نه‌لمانی و
فره‌نسی و ئیتالی و ئیسپانی و یابانی، ده‌بوایه‌ به‌ناچاری یه‌کێک له‌و
دوولایه‌نه‌ هه‌لبژێرین: یان پشتگیری له‌ کۆمونیزم یانیش فاشیزم
بکه‌ن.. هۆبسون پێگه‌ی پێ نیشان دان و پێی پاگه‌یاندن نه‌وه
هه‌لبژێرین که‌ مه‌ترسییه‌که‌ی که‌مه‌تره‌ و له‌ نه‌هریمن دوورتره‌.

به‌مشێوه‌یه‌ نه‌خشه‌ و پیلانگیریه‌ نه‌هریمنیه‌که‌ بۆ په‌خساندنی
هه‌لومه‌رج و زه‌مه‌ینه‌ی جه‌نگی دووه‌می جیهانی هاته‌ کایه‌وه‌،
دیكتاتۆریه‌تی پووسی به‌ نه‌هتی نه‌لمانیای پرچه‌ک ده‌کرده‌وه‌..
لکتاتۆریه‌تی ئیتالی به‌ سه‌رۆکایه‌تی مۆسۆلینی به‌ نه‌هتی که‌شتیگه‌لی
ژێرئاوه‌گه‌ره‌کانی نه‌ندازیاران و زانیانی نه‌لمانیای بنیاد ده‌نا.. نه‌و
ژێرئاوه‌گه‌رانه‌ به‌ شێوه‌یه‌کی کرداری له‌ جه‌نگی نێوخۆیی ئیسپانیدا
خرانه‌گه‌ر، چونکه‌ له‌ ساڵی ۱۹۳۶دا هێزی نه‌و ژێرئاوه‌گه‌رانه‌ و
خوێراگرییان له‌ به‌رانبه‌ر گشت چه‌که‌ بریتانییه‌ دژه‌ ژێرئاوه‌گه‌ره‌کان
به‌ته‌واوی سه‌لمێندرا، نه‌و ژێرئاوه‌گه‌ره‌ نوێیانه‌ ده‌یانتوانی به‌ قوولایی
پێنجسه‌د پێ بچنه‌ ژێر ده‌ریاوه‌، نه‌مه‌یه‌ش مه‌ودایه‌که‌ و هیچ چه‌کێکی
نه‌و کاتی نه‌یده‌توانی پێیان بگات و بیانپێکی.. ئیدی حکومه‌تی
بریتانی به‌ مه‌سه‌له‌یه‌ی زانی و به‌ نه‌هتی هه‌والی نه‌و ناماده‌کارییه‌ی
پێگه‌یشت.. کاپتن ماکس مارتون له‌ هێزی ده‌ریایی بریتانیدا
تاقیکردنه‌وه‌یه‌کی کرداری کرد بۆ نه‌وه‌ی بتوانی له‌و کاته‌ی نه‌و
ژێرئاوه‌گه‌رانه‌ له‌ به‌نده‌ره‌کانی خۆیاندا له‌نگه‌ر ده‌گرن، هێرشیان بکۆتیه‌

سەر، به ژێرناوگه‌په‌که‌ی خۆیشی توانی خۆی له‌ گشت چه‌کێکی دژ به
ژێرناوگه‌په‌کان دووربخاته‌وه‌ و به‌شێوه‌یه‌کی تێدۆی دوانزه‌ که‌ شستی
ژێرناوگه‌په‌ی له‌نگه‌ر گرتوو تیک‌بشکێنی.. جا له‌ جیات نه‌وه‌ی کاپتن
مارتن له‌ لایه‌ن سه‌رکرده‌ی که‌ شتیگه‌ له‌ کانه‌وه‌ سوپاس و پێزانینی
ئاراسته‌ بکری، که‌وته‌ به‌ر پ‌قو‌کینه‌ و نا‌په‌زایی و پله‌ به‌رزکردنه‌وه‌یان
وه‌ستاند و به‌ته‌واوی ده‌مکوتیان کرد.. بارود‌ق‌خه‌که‌ هه‌تا سالی ١٩٤٠
وه‌ک خۆی مایه‌وه‌، کاتێک ژێرناوگه‌په‌ نوێیه‌کانی نه‌لمانی هه‌پوگیلیان
له‌ بریتانییه‌کان کرد و گوتیان یان ده‌بی خوتان پاده‌ست بکه‌ن یانیش
له‌ برسان به‌رن.. نه‌وساکه‌ سه‌رکرده‌یه‌تی د‌ل‌وایان ئی کرد له‌ زه‌ریای
نه‌تله‌نتیدا جه‌نگی به‌رپه‌رچدانه‌وه‌ی ژێر ناوگه‌په‌کان به‌ پ‌ق‌وه‌بیات.

له‌ گه‌ل هه‌ژداریه‌ پ‌ن‌ش‌وه‌خته‌کانیش، به‌لام کاتێک جه‌نگ
به‌رپابوو هیچ چه‌کێکی ده‌ریایی بو‌ پ‌ار‌ت‌ی‌گه‌ریکردن له‌ که‌شتیه‌
بریتانییه‌کان نه‌بوو.. له‌ نه‌جامدا بریتانیا پ‌ن‌ش نه‌وه‌ی بتوانی له‌ سالی
١٩٤٢ جل‌ه‌وی جه‌نگ و سه‌رکه‌وتنه‌که‌ وه‌ده‌ست‌ب‌ئ‌ی، ٧٥٪ ی
که‌شتیگه‌ له‌ بازرگانییه‌کان و چل هه‌زار سه‌ریازی ده‌ریاوانیی له‌ ده‌ست
دا.

ده‌گه‌ر‌ئ‌ینه‌وه‌ نه‌لمانیا، هه‌تله‌ر له‌ نه‌لمانیا هه‌نگاوێکی دژ به
سووخ‌وره‌ ن‌ئ‌وده‌وله‌تییه‌کان هه‌ل‌ئ‌نابوو، چونکه‌ سیاسه‌ت‌ی‌کی
سه‌ریه‌خ‌ویانه‌ی ئابووری و پ‌ی‌غ‌و‌رمی د‌ل‌راییی راگه‌یانده‌بوو.. د‌ل‌وای له
یابان و ئ‌ی‌تالیا و ئ‌ی‌سپانیا ک‌ر‌د‌بوو له‌ پ‌ه‌و‌به‌پ‌ه‌و‌بوونه‌وه‌ و د‌ل‌ایه‌ت‌یک‌ر‌نی
هه‌ت‌ی کارتل و ق‌و‌ر‌غ‌کار‌یه‌کانی سووخ‌وره‌ ن‌ئ‌وده‌وله‌تییه‌کاندا پ‌ا‌ل‌ه‌شتی
بن، بان‌ک‌ی‌کی ن‌ئ‌وده‌وله‌ت‌یان ته‌رخانه‌کرد که‌ د‌ل‌ا به‌ره‌مه‌ی نه‌خشه‌ و
پ‌لانی سزایه‌که‌یان بوو.. پ‌ایخ پ‌لانه‌که‌ی خۆی به‌ له‌ن‌ئ‌و‌ب‌ر‌نی ل‌ک‌ت‌و‌ر

هانسى به پیره به رى بانكى پايخ و به كرنكيراوى سووخره جيهانييه كان ده ستيپتكر... جا پيش نه وهى هيتله ره نگاهه بويزانه كهى خوى مه (پنى)، كهس نه يده توانى دكتور هانس له پسته كهى لابتات، ته نيا به په زامه ندى نه و نه ندامانى بانكى نيوده وله تى نه بيت.

سووخرانى نيوده وله تى له جهنگى به كه مى جيهانييه وه بيسه و شهش بانكى مهركه زيان بنياد نابوو، پيك هاوشيتوهى نه و بانكه فيدرالييه نهى له سالى ۱۹۱۳ به سه رپه رشتى و پينماى پؤل واريورگ بنياد نرابوون، ناويراو له سالى ۱۹۰۷ چوه نه مريكا وواتریش بووه هاويه شى ده سته گى كوهن - لوب و هاويه شانيان له نيويوركا.

له كاتى ناخاوتنمان سه بارهت به بزوتنه وهى نابوورى نه و قوناغه ميژوييه، گوته كانى تيؤور ولسن (۱۹۱۶) ده هينينه وه، ولسن دواى سى سال له ده سته كارپوون و كار كردن به سيستمى بانكى په ده گى فيدرالى كه له لايه ن واريورگى جووله كه وه پيكخراپوو، ولسن له ناخاوتنه كهى سه بارهت به دؤخى نابوورى نه مريكا ده لى: بارودىوخى كه له پيشه سازه كه مان وهك بارودىوخى زؤريه و لاتيه پيشه سازيه مه زنه گانه و سيستمى پيشينه دان (التسليف) و قه رزه كانى كوئنترولى كړدوه... سه رچاوهى نه و قه رز و پيشينه دان هس چه ند كه سيكن به په جبهى ده ست ده ژميرودين وواتر ده ستيان به سه رگه شه كړدى نه ته وه كه ماندا گرتوه، گروپ و ده سته يه كن و به ته واوى ده سته لايان به سه ر و لاتدا سه پاندوه... له به ره وه نيدى حكومه ته كان - ته نانهت به ه ژمونترين و سيستماتيك ترينيان - كوزارشت له زؤرينهى نه و ده گانه ناكه ن كه ه لايان بزاربوون، به لكو پاستيه كهى كوزارشت له ده سته و تاقمه ه ژمونداره ده كه ن.

ھەر ئەم دىخەيفىشە لە ئىستەدا جىھانى مۆدئېن و شارستانی بە
 دیموکراسى ناوی دەبات. فرانکلین پۇزفلتى سەرۆكى ئەمریکا لەگەن
 بۆچوونی سەرۆك وێلسندا ھاوپاى، چونكە لە و كاتەى قەیرانەكە - یان
 تراژیدىيە - ئابورییە گەرەكەى سىيەكان سەرى ھەلدا، پۇزفلت
 گوتى: تەنیا شىيەست خانەوادەى ئەمرىكى دەستیان بەسەر ئابوریى
 گەل و نەتەودا گرتووە... سىيەكى گەل ئەمرىكىش بەدەست خراپىی
 دىخى نىشتەجىببون و خۆراك و خواردنەو دەنالتىن... ھەرەھا گوتى:
 سەتا بیستى ئەوانەى لە پۇزەكانى W.P.A كار دەكەن، لە دىخىكى
 زۆر نالەبارى بەدخۆراكیدان، تەنانت ناتوانن كارى پۇزانەیان بەتەواوى
 پاپەیتن... من سوورم لەسەر ئەوێ پیاوانى بانكى لەنیو قەلا و قوولە
 پارێزراوەكەیان دەریەپێندىن.

بەلام ھێندەى نەبرد پۇزفلتىش گۆپا... ھەستى كرد
 سەرکردایەتیی ولاتەكەى دەكات و گەلەكەى بەرەو جەنگ و شەرى دژ
 بەو دەولەتانە دەبات كە سەبارەت بە سیاسەتى پێش ھەلبژاردنى
 لەگەلیدا ھاوپاوبون... جا نوای ئەوێ پۇزفلت تەمەنىكى زۆرى لە
 خزمەتکردنى سەرمایەداریدا بەسەربرد، لە خانووی بێرنارد بارىخى
 دەولەمەندترین و بەھێزترین پیاوى ویلايەتە یەكگرتووەكاندا مرد، ئەو
 بێرناردەى ماوێ چل سال لەژێر پەردەو دەستى بەسەر ئەو ولاتەدا
 گرتبوو و ھەر خۆى ھوكمپانییەكەى دەكرد... جا ئەگەر خۆپنەرۆك ھەيە
 گومانى لەو قسانەى ئێمە ھەيیت كە سەبارەت بە بێرنارد بارىخ
 كردمان، با پێمان بلى وەلام و لێكدانەوێ بۆ سەردانەكانى وینستون
 چەرچل چىيە كە ھەرگیز سەرى لەو پیاو ھەبپووە بەردەوام ھاموشۆى
 كردووە؟ ئەدى چۆن پاگەیاندراوە مێژووییەكانى چەرچل

اینگه داته وه که راسته و خوق دوی چوونی بۆلای بارۆخ له سالی ۱۹۵۴
راگهیه ندراوێکی تایبەت به پشتگیریکردنی زایقونیزی سیاسی
بلاوکرده وه ؟

نیدی (دیموکراسی) بووه ئه و وشه بریقه داره ی دهسته لاتندار و
سه رێکه کان بۆ له خشته بردنی

که لاتیان وه که بنیشت به رده وام له سه ر ژاریان بوو.. ئه و وشه یه له
ولاتانی سه رمایه داریدا به کار ده بری که شوینی حه وانه وه و
که یفوسه فای پاره دارانی جیهانییه، ئه و پاره دارانه به زیادکردن و
که مکردنه وه ی پۆیننه (سیوله) به پیتی ویست و به رژه وه ندی و
ناره زووی خۆیان ده ستکاری به های دراو ده که ن.. ئه و دیموکراسییی
هه ریه که له بریتانیا و فیهنسا و ویلایه ته یه کگرتوه کان خۆیانی پی
پێناسه ده که ن، واتای پێوه ندی و وابسته بوونی ئه و ولاتانه ده که یه نی
به و پاره دهر و سووخره نێوده وله تییا نه ئه ویش له پێگه ی قه رز و
قوله وه.. له لایه کی دیکه شه وه، ولاتانی کۆمونیستیش خۆیان به ولاتی
دیموکراسی ناوده به ن، چونکه که وتونه ته ژیر هه ژموون و دهسته لاتنی
هه مان گروپ و دهسته ی سووخر و پاره دهرانی جیهانییه وه.

سێر نه نتۆنی ئیدن گوزارشت له پای ئه و سووخر و پاره دهرانه
ده کات، کاتیک له ۱۱ ی ئه یلولی سالی ۱۹۳۹ دا په یامیکی رادیۆیی
ئاراسته ی گه لی ئه مریکی کرد و له بێگه یه کدا گوته بووی: کاتمان بۆ
په خساوه ئه وروپا له ده مارگیری و هه لپه و هه ژموونی
هه واره وه سه کان ده ریا ز بکه یین.. له سه ر یه مان پێوسته له میانی
جیهانیکی نۆ به یه ک و پێ له جهنگدا هه رستانییی نۆ یه که مان بنیاد

نه‌نین.. ئە‌مه بۆ‌گه‌ن‌ه‌وونێ‌کی ه‌زنی‌هه و ه‌یچی دیکه... ئایا جه‌نگه‌کان بۆ
وێ‌ران‌کردن یان بنیاد نان؟

زۆرێ‌ک له بریتانییه‌کان هه‌ولیان خسته‌گه‌ڕ وڵاته‌که‌یان و
هاو‌په‌یمانه‌کانی له‌ چوونه‌ نێ‌و جه‌نگێ‌کی نوێ‌ی دژ به‌ ئە‌لمانیا به
دووری‌گه‌ن.. هه‌ر له‌ ساڵی ۱۹۳۰ هه‌و له‌ گشت بۆ‌نه‌یه‌که‌دا بێ‌زاری و
نا‌ره‌زایی خۆیان له‌ هه‌نبه‌ر هه‌لگیرسانی ئاگری جه‌نگێ‌کی دیکه‌دا
ده‌رده‌بێ‌ی.. به‌لام هه‌ر هه‌موویان به‌ نازیه‌ په‌شه‌کان تۆمه‌ت‌بار ده‌کران
که‌ له‌ به‌رژه‌وه‌ندیی لۆرده‌ جه‌نگیه‌کانی نازیزم کار ده‌که‌ن.. یه‌کێ‌ک
له‌ و بریتانیانه‌ی دوژمنایه‌تی خۆیان له‌ هه‌نبه‌ر کۆمۆنیزم پا‌گه‌یاند و
پشتگیریه‌یان بۆ فاشیزم دو‌پات کرده‌وه (سێ‌ر تۆزۆیلد موسلی) بوو..
ناو‌پراو و چه‌ندان سیاسه‌تمه‌دار و ژه‌نه‌پا‌لانی خانه‌نشین به‌ هه‌ولێ‌کی
بێ‌ده‌نگ و بو‌یرانه‌وه‌ مۆشداریه‌یان ده‌دا‌یه ئە‌ندامانی نێ‌و حکومه‌ت نه‌به‌
نێ‌چیری پیلان و کو‌ده‌تایه‌کی جیهانی.

ب‌زافی دژ به‌ (سامیه‌ت) له‌ ئینگلترا له‌ ساڵی ۱۹۲۰ هه‌و سه‌ری
هه‌ڵدا‌بوو، کاتێ‌ک م‌ارسدن گه‌را‌په‌وه ئینگلترا و په‌رتووک‌ه‌کی پ‌روفیسۆر
سێ‌رجی نی‌لۆس (مه‌ترسیی یه‌هوودی) له‌گه‌ڵ خۆیدا هێ‌نا‌بوو.

کاتێ‌ک م‌ارسدن ئە‌و به‌لگه‌نامانه‌ی و‌رده‌گیرا، هه‌ره‌شه‌یان لێ‌ی
کرد ئە‌گه‌ر ده‌سته‌به‌رداری چاپ و بلا‌و‌کردنه‌وه‌ی په‌رتووک‌ه‌که‌ نه‌بێ‌ت،
ده‌یکۆژن.. به‌لام م‌ارسدن له‌ هه‌ره‌شه‌که‌ نه‌ترسا، په‌رتووک‌ه‌کی له
چا‌پدا و ناو‌نیشانی (پ‌رتۆ‌کۆ‌لی سه‌رانی زایۆ‌نیزم)ی بۆ هه‌ڵب‌ژارد..
دوای چه‌ند سا‌لێ‌ک له‌ چاپ‌کردنی په‌رتووک‌ه‌که‌ - هه‌ر وه‌ک له
هه‌ره‌شه‌که‌دا ها‌ت‌بوو- له‌ هه‌لومه‌رجێ‌کی پ‌ڕ له‌ ته‌مو‌ژدا مرد.

ئەو پەرتووکی لە نینگلتر و دواتریش لە سەرانشەری جیھاندا هەرا
و مۆمقۆبەکی گەودە ی نایەو. سووخورانی نۆدەولەتی ویستیان
خۆیان لەو ئابرووچوونە دەریاز بکەن و هەلمەتییکی پڕوپاگەندەیان دژ
بە ماریسدن بە پتووەبرد، بە درلەدن و دوزنایەتی کردنیکی پاشکاو
سامییەت قۆمەتباریان کرد. لە لیکۆلینەو و شەرقەکارییەکانی خۆمدا
دەتوانم بڵێم ئەو بەلگەنامانەی لە پەرتووکی کە ی پڕۆفیسۆر نیلقۆسدا
لە ژێر ناوینیشانی مەترسیی جوولە کە هاتوون و لە پەرتووکی کە ی
مارسدن بە ناوی (پرتۆتۆکی سەرانی زایۆنیزم) هینراوەنەتەو، هەمان
پیلانە دوورمەودایەکانی نوورانییەکانە کە ئەمشێل پۆچیلد لە
کۆبوونەوێ سالی ۱۷۷۲ی فرانکفۆرتدا بۆ هاوڕێیەکانی خۆی رافە ی
کردوون.

هیچ گومانیکیش لەو هەدا نییە ئەو بەلگەنامانەی کە وتوونەتە
دەست پڕۆفیسۆر نیلقۆسەو، چەند بەلگە و ئاماژە یەکی دیکە بوون و
دەتواندرا لە رافەکردنی شتوانی پتەرەوکردنی نەخشە و پیلانە کە دا
پشتی پێی بێستری و بگەینە ئەو راستییە ی چۆن داروینیزم و
مارکسیزم و نیچەیزم (پێبازە کە ی نیچە) بە کارهێنراون.

خۆنەری ئەو بەلگەنامانە -جا سەرچاوە کە یان هەرچی بەک بیت-
ناتوانی وەک گوزارشتێک لەو بەرنامە یە ی بەلگەنامەکان هەر لە سالی
۱۷۷۲ هەو پێشنیازی کردوون، نکتۆلی لە زنجیرەداری و
بەلواپە کدەهاتنی ئەو پڕوداوانە بکات. هەروەها سەری لەو پێشبینییە
دەدە دەسورمێ کە هەرگیز بە هەلەدا نەچووە.

ماکس ئاردری لە کۆنگرە ی شەشەمی زایۆنیزمدا کە لە سالی ۱۹۰۲
لە بازی سوئیسرا بە پتووەچوو، گوتاریکی خۆیندووەتەو ئەمەیش دەقی

په‌ره‌گرافیکى گوتاره‌که‌یه‌تى: پښگه‌م بده‌ن ئەم چه‌ند وشه‌یه‌تان پى
بلیم، وه‌ک نه‌وه‌ی پلیکانه‌ پلیکانه‌ به‌سه‌ر په‌یژه‌یه‌کدا سه‌رتان به‌م..
کۆنگره‌ی زایۆنیزم.. پېرۆژه‌ی تۆگه‌ندای بریتانی... جه‌نگی
پیشبینیکراوی جیهانی.. کۆنگره‌ی ناشتی که‌ تیايدا به‌ یارمه‌تیی
بریتانیا ده‌وله‌تیکى سه‌ریه‌خۆی جووله‌که‌ له‌ فه‌له‌ستین پښکدیت.

زۆریک له‌ سیاسه‌تمه‌داران و پۆژنامه‌وانان نه‌و به‌لگه‌نامانه‌یان
خویندوه‌ته‌وه‌ و ده‌ی داوێ له‌ پرسه‌ جیهانییه‌کان وردبینه‌وه‌ و لێیان
بکۆلنه‌وه‌، وه‌ک لۆرد سیدنهام و هینری فۆرد. هینری فۆرد نوای
خویندنه‌وه‌ی به‌لگه‌نامه‌کان په‌رتووکیکى به‌هاداری نووسیوه‌، کوتاییی
لێکۆلینه‌وه‌که‌شى پښک وه‌ک ده‌رنه‌نجامی لێکۆلینه‌وه‌کانى من.. له‌
۱۷ى شوباتى سالى ۱۹۲۱ نیویۆرک وورلډ چاپبیکه‌وتنیکى له‌گه‌ل به‌پۆز
هینری فۆرد سازدابوو، له‌و چاپبیکه‌وتنه‌دا ئەم په‌ره‌گرافه‌م
هیناوه‌ته‌وه‌: گرنگترین شتیک به‌هۆی سه‌باره‌ت به‌ پرتۆکۆله‌کان بیلیم
نه‌وه‌یه‌ نیه‌وه‌پۆکى نه‌و پرتۆکۆلانه‌ هاوشیوه‌ی پووداوه‌کانى ئەم‌قۆن..
شانزه‌ سال به‌سه‌ر به‌دیارکه‌وتنى نه‌و پرتۆکۆلانه‌ تپه‌په‌یون، که‌چى
نێسته‌ و نوای سه‌ده‌یه‌ک له‌ ده‌رچوونیان، له‌گه‌ل بارودوخى هه‌نووکه‌یی
جیهان ده‌گونجی!

نێسته‌ سى و چوار سال به‌سه‌ر ئەم ده‌سته‌واژه‌یه‌ی فۆرد
تپه‌په‌یوه‌ (به‌سه‌ر گوتنى ئەم قسه‌یه‌ تپه‌په‌یوه‌) ، که‌چى هه‌تا نێسته‌
هاوشیوه‌ی نه‌و واقیعه‌یه‌ که‌ تیايدا ده‌ژین.. ئەمه‌یش به‌سه‌ بۆ نه‌وه‌ی
وه‌ها له‌ گشت خاوه‌ن ویزدانیکى زیندوو بکات ددان به‌وه‌دا بنی نه‌و
به‌لگه‌نامانه‌ ته‌نیا ده‌قى ئەسلیی نه‌و پیلانه‌یه‌ که‌ پۆز له‌ نوای پۆز

قوانای جیبه جیکردنی زیاتر ده چنه پیشی و و ندری به به سته کانی خویشی پتکاوه.

له کوتایی ناخاوتنه که مان سه بارهت به پرتو کوله کانی سه رانی زایونیزم، پتویسته پتوهندی نو سه ره که ی - به پرتو مارسدن - به شا نهواردی هه شته می ئینگلیز به پتینه بهر باس، چونکه نه و پتوهندیه کاریگریه کی نوری به سه ر خودی پاشا و په رده هه لمان له سه ر لایه نه کانی نه و پیلانگتیره دا هه بووه که له و کاتیدا له ئینگلترا هاتووه ته ناراوه. مارسدن له سالی ۱۹۲۱ تا ۱۹۲۷ له پرتو نامه ی مۆرنینگ پۆستدا کاری کردوه، له وی نۆر هاویتی دۆزیوه ته وه. به لام له هه مان کاتیشدا له لایه ن پیلانگتیره کانه وه نۆر به توندی دۆرمانیه تی کراره. له سالی ۱۹۲۷ دا ده ستنیشان کراره له گه ل وه لی عه هد (میری ویلن) بۆ گه شتیکی ئیمپراتوری بچیت. هیچ ماقولیش نییه به پرتو مارسدن نه و دهره ته ی نه قو سستیته وه و میری له و به لگه نامه و پیلانگتیره یانه ناگادار نه کردبیتته وه که وا پاره ده ران و سوو خورانی نیوده وه تی و له هه مان کاتیشدا پیلانگتیرانی هینانه کایه ی کۆمۆنیزم و زایونیزم به یه که وه هه ولی هه ل سوو پاندن و جیبه جیکردنی ده ده ن. نیدی کاتی که وه لی عه هد ده گه رپتته وه بریتانیا نۆر ده گۆپی، نیدی وه ک میره ده ستبلاوه که ی جاران نه ما، به لکو بووه پیاوکی مکوپ و به قوولی تیده فکری. به لام هه رکه مارسدن گه یشته وه بریتانیا باری نه ندروستیه که ی تیکچوو، دوی چهند پۆرتکیکیش مرد. نه مه ش بوودای ژده ر خوارد کردنی میرا بۆمان بیردینیتته وه، دوی نه وه ی پالنه ره راستینه کانی شوپشی فره نسای بۆ لویسی پاشا پوونکرده وه.

گۆرانی وه‌لی عه‌هد بۆ‌ی گه‌پانه‌وه‌ی له‌ گه‌شته‌که‌دا نۆڤ قوول و سه‌رتا‌پاگیر بوو، ئیدی به‌بایه‌خه‌وه ده‌ینوارپیه‌ گه‌رفته نابوو و کومه‌لایه‌تییه‌کان، سه‌ری له‌ کانه‌ خه‌لووزه‌کان ده‌دا و ده‌چوو مه‌الی کرێکاره‌کان و له‌گه‌لیان ده‌که‌وته ناخاوتن، له‌مه‌یشدا په‌چاوی نه‌ریته‌کانی پاشایه‌تی نه‌ده‌کرد... بواتریش دژی هه‌ر سیاسه‌تێک ده‌وه‌ستایه‌وه نه‌گه‌ر هه‌ستی کردبایه‌ باش و شایسته‌ نییه‌، نۆڤ بویرانه‌ش پا و بۆ‌چوونی خۆی له‌هه‌نهر گشت مه‌سه‌له‌ و کاروباریکی سیاسه‌تی ده‌روه‌ ده‌رده‌به‌ی، به‌مه‌یش دژی هه‌نزه‌ نه‌تییه‌کان ده‌وه‌ستایه‌وه، به‌تایبه‌تیش کاتی له‌ ۲۰ی کانونی دووه‌می سالی ۱۹۲۶ تاجی پاشایه‌تی له‌سه‌ر نرا... به‌مشێوه‌یه‌ ئیدواری هه‌شته‌م که‌وته‌ نیو مملانییه‌کی توندی هه‌نهر جله‌ و به‌ده‌سته‌ پاستینه‌کانی سیاسه‌تی بریتانی... به‌لام هه‌نده‌ خۆی پانه‌گرت، چونکه‌ سووخوران بۆ یه‌ك چرکه‌ش ده‌سته‌بهرداری ناو‌زپاندنی نه‌بوون، به‌تایبه‌ت کاتێک له‌گه‌ل مسته‌ر ماسدن چوونه‌ گه‌شته‌که... په‌وپاگه‌نده‌ی سووخوره‌کان نه‌وه‌بوو ده‌یانگوت پاوچی ژنانه‌ و هه‌واداری پاستره‌وانه‌ و ده‌ستی له‌گه‌ل نۆڤۆیلد مۆزلی لایه‌نگری بزوتنه‌وه‌ی فاشیزم تێکه‌ل کردوه... به‌لام کۆی نه‌و په‌وپاگه‌ندانه‌ نه‌یان‌توانی ژياننامه‌ و ناویانگه‌ مکه‌په‌که‌ی په‌روشینن، تا نه‌و کاته‌ی په‌پاری دا بێوه‌ ژنیکی نه‌میریکی بخوانێ به‌ناوی والی سیمبسون... نه‌وسا هۆکاره‌کانی په‌وپاگه‌نده‌کردن وه‌ک کووده‌ی هه‌نگ وروژان و پای گه‌شتییان دژ به‌و خاتونه‌ وروژاند، نه‌م مه‌سه‌له‌یه‌ بووه‌ تا که‌ مه‌سه‌له‌یه‌ک می‌شکی خه‌لکی ئینگله‌ترای جه‌نجاڵ کردبوو... مسته‌ر بالدوین فه‌رمانی سووخورانی بۆ لای‌بردنی پاشا له‌ عه‌رش ده‌سته‌لآت له‌نیو ده‌ستانی دا‌بوو... پاشا دوو بژارده‌ی خرایه‌

به‌رده‌م: یان ده‌ستبه‌رداری عه‌رش‌ی ده‌سته‌لآت بی‌ت، یانیش واز له
خواستنی مس سیمبسون بی‌نی، ئه‌ویش ئه‌و چاره‌سه‌ره‌ی مه‌لبژارد که
که‌رامه‌ته‌که‌ی ده‌پاریژن و نایگرده قه‌شمه‌رجاپی ده‌ستی نه‌یارانی، واتا
ده‌ستبه‌رداری عه‌رش‌ی ده‌سته‌لآت بوو.

بهشی حه‌فده‌یه‌م

هه‌لگیرسانی جه‌نگی دووه‌می جیهانی

هه‌ر له‌گه‌ل نه‌وه‌ی ئیدواردی هه‌شته‌می پاشای بریتانیا رایگه‌یاند ده‌سته‌برداری عه‌رش‌ی ده‌سته‌لآت ده‌بیت، ژماره‌یه‌کی ژۆر له پۆشنه‌بیران و بیرمه‌ندانی بریتانی - به‌ نه‌ندامانی پارله‌مان و کۆنه سه‌رکرده‌کانی سوپاشه‌وه - هه‌لمه‌تیکی فراوانی پڕوپاگه‌نده‌یان به‌ پێوه‌برد بۆ نه‌وه‌ی باوه‌ر به‌ حکومه‌تی ولاته‌که‌یان به‌ینن پیلانگێڕیه‌کی سووخرانی نیۆده‌وله‌تی له‌گه‌ڕێدایه‌ و هیچ گفتوگۆیه‌ک هه‌لناگرێ. .. به‌کێک له‌و که‌سانه‌ کاپتن پامزی و نه‌دمیرال سیرباری دومفیل بوون و له‌ سالی ۱۹۲۸ دا گه‌یشته‌ نه‌و باوه‌ره‌ی سه‌رکرده‌یه‌تی جووله‌که‌ی جیهانی که‌ له‌لایه‌ن پیاوانی بانکی و سووخرانی جیهانییه‌وه‌ پێه‌رایه‌تییان ده‌کری، له‌ پیلانیکێ دوورمه‌ودا و به‌ ئامانجی ئانه‌وه‌ی ململانی نیوان گه‌لان، پاره‌یه‌کی قه‌به‌ و زه‌به‌لاحی به‌رده‌ستیان بۆ کرینی که‌سانی پله‌ بالا و پێگه‌ هه‌ستیاره‌کان به‌کارده‌ینن، ئامانجی پیلانه‌که‌ش خۆ ئاماده‌کردن و زه‌مه‌ینه‌سازیه‌ بۆ هاتنی مه‌سیحی جووله‌که‌کان بۆ نه‌وه‌ی پزگاریان بکات، نه‌وسا حکومه‌تی مه‌رکه‌زی له‌ فه‌له‌ستیندا ده‌توانی ده‌سته‌لآت و هوکمرانییه‌کی دکتاتۆرانه‌ به‌سه‌ر گه‌شت گه‌ل و نه‌ته‌وه‌کانی جیهاندا به‌سه‌پینی.

کاپتن پامزی و نه دمیرال دومفیل نه و په پې هـ ول و توانای
خویان خسته گه پر بق نه وهی نه هیلن بریتانیا له جهنگی دژ به نه لمانیا
بگي، هـ روهـ ها کاپتن پامزی هـ ولنکی تاقه تپرووکینی دا بق نه وهی
به ریز چامپرلینی سه رړکوه زیرانی بریتانی له هـ ترسییه کی سـر
به رژه وهـ ندییه کانی بریتانیا ناگادار بکاته وهـ، چونکه پیلانگپر هـ
نیوده وهـ تییه کان پیلانه کی خویان به ته واری جیب جی کر دبوو و
بریتانیایان گلاندبووه نیو جهنگی دژ به نه لمانیا.. گه رچی نه بیتوانی
باوهـ به سه رړکوه زیران بهیئی، به لام هـر هـیچ نه بی کار گه ریه کی
باشی لیکرد و دنه ی دا نیوانی خوی و هیتلر چاک بکاته وهـ و له میونخ
بگه پخته وهـ و چه تره کی دهستی و کاغه زه کی دهستی پاره شینی و
بلی نه مه ریکه و تنیکه و له نیسته دا ناشتی ده هینیتته کایه وهـ.

هـر پاسته و خق دوی نه و پاگه یاندنه، نه و پړژنامه گه ریه ی له لایه ن
سووخوړانی نیوده وهـ تییه وهـ دهستی به سه رد اگرا بوو، هـ لمه تنیکی پر
له بق و کینه ی دژ به فاشیزمیان به رپوه برد، نه فره تیان دابارنده سـر
چامپرلین و به و پیره ژنه تومه تباریان کرد که ده په وی به هـر نرخیک
بیټ ناشتی بکړیت، هـ روهـ ها کوتیان هاوکار و پالپشتی
فاشیزمه.. به کرکیراوانیش له خو پيشان دانیکي گه وده ی نیو گوږه پانی
گشتی مۆسکودا گریان له په یکه رنکی وهـ همی چامپرلین به ردا.. نه و
جره پړژنامه گه ریه فاشیزمی نه لمانی و نیاتالیان وهـ
نه بته یستییه کی په ش پیشان دا که ناماجی توتالیتاریه کی په هایان
هـیه.. خه لکانیکی که میش له جیاوازی نیوان نازیزم و فاشیزم و
کومونیستی و سوسیالستی ده گه یشتن.

بەكەككە لە وردەكارىي ئەو پىكارانەي لە پىشتى پەردەوە گىرانەبەر، ئەو بوو كاپتەن پامزى بەلئىنى بە سەرۆكە زىزانى برىتانى دابوو بەلگەنامەيەكى بختە بەردەست كە گەواھىدەرى پىلانگىتپىيەكى دژ بە بەرزەوەندىيەكانى برىتانىيە.. ئەو بەلگەنامەيە چەند نامەيەكى نەيتىي كۆددار بوون و لەنىوان وىنستون چەرچل و پۆزفلى سەرۆكى ئەمىرىكا ئالوكوپ كرابوون.. ھەروەھا پامزى بەلئىنى ھىنانى ئەو نامانەي دا، بۆ ئەوەي بىسەلمىتى سووخۆزانى جيهانى ئامانجىيان ھەلگىرساندنى ناگرى جەنگى دووەمى جيهانىيە.

كاپتەن پامزى لە پىگەي تايلەر كىنتى ئەفسەرى ئەمىرىكىي راسپىترداو بە پەخشكردن و ھەرگرتنى ئەو نامانە لە بالىۆزخانەي ئەمىرىكا لە ئەندەنەو، بە دەستى گەيشتېوو.. خودى تايلەر كىنت پىئوھەندى بە كاپتەن پامزىو ھەردو، چونكە دەيزانى پىلانگىتپى و كودەتايەكى جولىگەي جيهانى بە پىئوھە، دەشيزانى بۆ ھەستاندى جەنگ ئەوپەرى ھەولى خۆي خستووھە گەپ.. كاتىكىش پامزى پىشنىيازى كۆدبوو ئەو نامە بەلگەييانە بداتە دەست سەرۆكە زىزان، كىنت پامزى بىوو ئەو نامانە بباتە مالى پامزى لە گلوستەرى ئەندەن.

لەو كاتىدا پىلانگىتپانى جيهانى سنوورى چالاكىيەكانىيان فراوانتر بىوو.. لە ئادارى سالى ۱۹۳۹دا توانىيان دىنەي چامپرلېن بدەن بە يماننامەي پاراستنى پۆلەندىيەكان دژ بە ھىرش و دوژمنايەتتى ئەلمانىيەكان واژ بكات، ئەمەيش بە زەفكردنەو و پىشاندانى ھۆشدارىيەكى ساختە لە ئەلمانىيەو بۆ پۆلەندىيەكان بە پىئوھەرا.. پاراستىيەكەي ئەلمانىا ئەو ھۆشدارىيەي نەفاردبوو، بەلكو بۆ چارەسەرىكى ناھىتىيانەي گرفتى دالان و تەنگەبەرەي پۆلەندى و

دانزنگ، پږڙه یه کی نقد باش و په سندی له دوو تووی خویدا
مه لگرتېو، نه و گرفته ش به هوی په یماننامه نادا په روه ریه کی
فرسای دروستېو.

یادداشتانه مه که ماوه ی چه ندان مانگ پشتگوئ خرا، به لام
پږښانه گری دژ به هیتله ر دژ هیرشیکی توندوتیژیان
ده ستپیکردېو. پږښانه گریه که وه ک پیاوړیک وینای کردېو که
جپکه ی متمانہ نییه، نه و نړویه ش به سر ه موواندا تپه پی، وه
نمونه یه کیش بو پیشیلکردنی گشت پښکه و تنامه کان له لایه ن
هیتله روه - ه روه ک چون پیشتریش په یماننامه ی فرسای پیشیل
کردېو - نه و گوته یه ی هیتله ریشیان به کاره یتا که دواي داگیرکردنی
سدنلاند گوتېو ی نیدی دواي نه مه داواي هیچ شتیکی دیکه ناکات..
ه روه ها نه و یادداشتانه ناشتیخوازییه ی هیتله ریشیان به دژمنکارانه
له قه له دا که ناراستی پوله ندای کردېو و وه نمونه یه کی دیکه ی
خواست و ویسته فراواخوازییه کانی هیتله ریان لیک دایه وه.

پاستیبه که ی هیتله ر پایگه یاندېو دواي نه وه ی نه و ستمی
سه پیندراوی په یماننامه ی فرسای په واندوه که دژمنانی نیسپانیا
دایان پشېو، نیدی هیچ شتیکی دیکه ی گره ک نییه و داواي ناکات..
هیتله ر له و به لینه راستگوبو و ته نیا به روه و ناوچه ی سدنلاند و
به شیک له چیکو سلفاکیا و تنگه به رهی پوله ندی و دانزنگ هاتېو،
چونکه په یماننامه ی فرسای به دروستکردنی تنگه به رهی پوله ندی،
برووسیای له خاکی نه لمانی جیا کردېو یه وه.. به لام دانزنگ شاریکی
نه لمانی بو و په یماننامه که له گشت ناوچه کانی دیکه ی نه لمانیای
دابړېو.. نه و به شعی له نیسته دا به چیکو سلفاکیا ناسراوه، چه ند

هاوولاتییه‌کی نه‌لمانی خرایه‌ سه‌ر و له‌لایه‌ن چبکییه‌کانه‌وه‌ په‌فتاری
نۆر خراپیان له‌گه‌ل کرا و به‌سه‌ریاندا زالبوون.. هیتله‌ر ته‌نیا له‌و کاته‌دا
چوه‌ نۆر نه‌مساوه‌ که‌ گه‌لی نه‌مسا داوایان لێیکرد له‌ دوژمنایه‌تی
کۆمونیسته‌کان بیا‌نپاریزی، به‌لام هه‌موو لایه‌ک نکۆلییان له‌و مه‌سه‌له‌یه‌
کرد.

به‌شێوه‌یه‌کی گشتی پۆژنامه‌وانی خۆ‌ناوایی گه‌لانی نه‌وتیان
ئاماده‌کردبوو وه‌ک دوژمنێک بنوارنه‌ نه‌لمانیا و گشت نه‌و ولاتانه‌ی
پاڵه‌شتی له‌ سیاسه‌ته‌کانی ده‌که‌ن، وه‌ک فیه‌نسا و چه‌ند ولاتیکی
دیكه‌.

کاتیکیش گه‌لی نه‌لمانی هیتله‌ریان گه‌یانده‌ پێگه‌ی
سه‌رگر دایه‌تین چه‌رچه‌ل هه‌ستایه‌ سه‌ری و گوته‌ی: هیتله‌ر ته‌نیا
دپنده‌یه‌که‌ و کوپی درۆ و فروفیله‌.. به‌لام که‌س ناتوانی نکۆلی له‌وه
بکات هیتله‌ر جار له‌ دوا جار هه‌ولی ده‌دا بگاته‌ چاره‌سه‌ریکی
دادپه‌روه‌رانه‌ی گرفتی ته‌نگه‌به‌ره‌ی پۆله‌ندی و دانزنگ، به‌لام
سووخۆرانی جیهانی پێگه‌یان پێ نه‌دا، چونکه‌ وه‌هایان له‌ مسته‌ر
چامپرلین گه‌یانده‌بوو هیتله‌ر یادداشتنامه‌ی هۆشداریه‌که‌ی ناردووه‌..
ئهم درۆ و فیله‌ش وایان کرد مسته‌ر چامپرلین به‌ دوولییه‌وه
ئامۆژگاریی حکومه‌تی پاشایه‌تی بکات جه‌نگی دژ به‌ نه‌لمانیا
رایگه‌یه‌نیت.

له‌وانه‌یه‌ خۆینه‌ر پای وابیئت نه‌و تۆمه‌تانه‌ی ده‌یانخه‌مه‌ پال
سووخۆرانی جیهانییه‌وه‌ نادرست و دوور له‌ راستی بن.. به‌لام نه‌که‌ر
ویستی به‌راوردێک له‌نتوان پووداوه‌کانی پێش و دوا جه‌نگی یه‌که‌می
جیهانی و هه‌روه‌ها پووداوه‌کانی پێش و دوا جه‌نگی دووه‌می جیهانی

بکات، ویکچورنیکى زځر گه وړه ی نړوان نه خشه و پیلان و
دهر نه دجامه کانی بۆ پوون ده بیته وه.

جهنگه گه وړه که به په یماننامه ی فرسای کۆتایی هات که هیچ
که سیک ناتوانی بلای سهر کرده و پښه رانی راسته قینه ی مه سیحی بتوان
په یماننامه یه کی هاوشیوه ی نه و په یماننامه سته مکارانه یه واژو بکن..
به لام هه مان سهر برده جارنکی دیکه له جهنگی دووه می جیهانیدا
دوویاره بوویه وه، نه ویش نه وه بوو هاوپه یمانان سیاسه تی
خوړا ده سترکردنی بیمه رج و پیلان نه نابوریه کی ستالین-وابت-
مۆرگاننۆ و دابه شکردنی نه لمانیا بۆ دووبه ش و دروستکردنی قه یزانی
فره نسبی دواى جهنگیان گرت بهر. جگه له وگمه مه ترسیداره ی
پاره دهرانی نیوده ولته تی و سهر کرده دکتاتور ه کانی پووسیا و چین له
دواى کۆتاییه اتنی جهنگ له گه ل یابان کردیان.

کاتیکیش هیتلر له چاوه نواری و ه لامی پۆله ندا و جهنگی
پروپاگنده ی نیو پۆژنامه کان ماندووبوو، فرمانی به سوپایه کی کرد
به ره و پۆله ندا بجولین.. نه و سا بریتانیا به پیتی ریکه وتنی پیشووی
له گه ل نه لمانیا جهنگی راگه یاند.. لیږه دا ده توانین نه و تاوانه قیزه ونه
بخه ی نه پوو که سوو خورانی جیهانی نه خشه و پیلانیا بۆ داړشتبوو..
گفتیان به پۆله ندییه کان دا یارمه تی بریتانیا بده و بیپارینن گهرچی
ته واو ده یانزانی بریتانیا به راستی ناتوانی هیچ یارمه تییه کی ناسمانی و
وشکایی و دهریایی پیشکesh بکات.

گوتنه کی لۆرد لوسمانی بالیۆزی بریتانیا له ویلايه ته
یه کگرتووه کاندا وهك به لگه یه ك ده هیتمه وه کاتیک له نه دجوومه نی
گشتیدا له دوا ناخاوتنی خوی راستییه کی خسته پوو و گوتی: نه گهر

بنه ما و پټیازی سه‌روه‌ری خودی له به‌رژه‌وه‌ندیی ئه‌لمانیا نه‌ك به‌دزی
پټره‌و بکرایه، مانای ئه‌وه بوو گه‌راندنه‌وه‌ی سدتلاند و چیکوسلواکیا
و چه‌ند به‌شټکی پۆله‌ندا و ته‌نگه‌به‌ره‌ی پۆله‌ندی و دانزنگ به‌خزینه‌وه
سه‌ر پایخ.

ه‌یزی فېۆکه‌وانیی ئه‌لمانی به‌دریژایی مانگه‌کانی یه‌که‌می
جه‌نگه‌که و وردتر بلیتین به‌دریژایی ماوه‌ی ده‌سته‌لانداریی چامپرلین
وه‌ك سه‌رۆکی حکومه‌تی بریتانی، خۆیان له‌ بۆمبابارانکردنی بریتانیا
به‌دوور ده‌گرت.. بریتانیاش ه‌یرشی نه‌ده‌کرده سه‌ر خاکی ئه‌لمانیا،
ئه‌مه‌یش وه‌ك جټبه‌جټکردن و په‌چاوکردنی گوته‌که‌ی چامپرلین بوو که
له‌ پۆزی راگه‌یانندی جه‌نگ له‌ پټکه‌وتی ۲ی کانوونی یه‌که‌می سالی
۱۹۳۹ پټشکه‌شی کردبوو، ناوبراو له‌ گوته‌که‌یدا رایگه‌یاندبوو فه‌رمان به
ه‌یزه‌کانی ده‌کات جگه‌ له‌ ئامانجه‌ سه‌ربازیه‌کان ه‌یرش نه‌که‌نه سه‌ر
هیچ ئامانجټکی دیکه‌.. ئه‌مه‌یش مانای ده‌ست پاراستن بوو له
ه‌یرشکردنه سه‌ر خه‌لکی سفیل و شاره‌کان.

دوای کشانه‌وه‌ی ئینگلیز له‌ دنکرک، جه‌نگ ماوه‌یه‌ك و به‌مشټوه
ه‌یمنه‌ نیمچه‌ ناشتییه به‌رده‌وام بوو، ئه‌لمانییه‌کان ه‌یرشیان نه‌ده‌کرده
سه‌ر ئینگلترا، ئینگلیزه‌کانیش کاری نوژمنکارانه‌یان نه‌ده‌کرد.. ئه‌و
ماوه‌ و قزناغه به‌ جه‌نگی پووج و بیمانا ناوده‌برا.. ئه‌وجا ه‌له‌مه‌تی
په‌روپاگهنده و ناوژپاندنی چامپرلین ده‌ستپټکرد، وینستۆن چه‌رچل‌یش
پۆستی سه‌رکردایه‌تی بالای ه‌یزه‌ بریتانییه‌کانی وه‌رگرتبوو، ناوبراو له
نه‌رویزدا سه‌رکټشییه‌کی شکسته‌خواردووی کرد و بووه‌ ه‌ۆی له‌ نټوچوون
و کوژدانی نۆرتک له‌ سه‌رباز و ئه‌فسه‌رانی بریتانی، ئه‌مه‌یش شکسته‌کانی
چه‌رچلی له‌ نه‌نتۆرب (۱۹۱۴) و شکسته‌که‌ی دیکه‌ی له‌ داگیرکردنی

گالیپولی (۱۹۱۵) هیتایه وه نیتو یادگه . ئەم شکسته بۆ بیتوانایی سەربازی چەرچل ناگه پێتەوه، چونکه نابراو که سێکی زۆر زیرهك و کارامه بوو، بە لکو به شێك بوو له پیلانی پووچاندنی حکومه ته که ی چامپرلین، ههروهك چۆن له سهرده می جهنگی جیهانیدا حکومه ته که ی نه سکویتیش به هه مان سیناریۆ پووچێندرا.. به مشیوه یه تۆبالی شکسته که نه خرایه نه ستۆی چەرچله وه، به لکو هه لمانه تی پرۆپاگنده که سهر له بهری ئاراسته ی چامپرلین کرابوو، له بهر نه وه چامپرلین ناچار بوو دهست له کار بکشیتته وه و وینستۆن چەرچل بچیتته جێگه ی.

چەرچل له مانگی ئایاری سالی ۱۹۴۰ دا دیسانه وه هاو په یمانیه کی له گه ل سۆسیالیسته کان به ست، بۆ نه وه ی حکومه تیکی نوێ پێکبهێنێ و له سهر دهستی حکومه ته که دا جهنگه پوچ و بێمانایه که بکړینه جهنگیکی راستین.. له شهوی ۱۱ ی ئایاری سالی ۱۹۴۰ و پێك له و کاته ی چەرچل هاته سهر کورسیی دهسته لات، فه رمانی به فرۆکه وانیی بریتانی کرد هێرش بکه نه سهر شاره کانی ئه لمانیا، به مه ییش پاساوی خسته دهست ئه لمانیه کان به هه مانشیوه گاردانه وه یان هه بیته، ئیدی نوای نه وه هێرشه جهنگه که بووه مالتوێزانییه کی ته واو.. گه رچی زۆر کهس به رگریان له سیاسه تی هێرشکردنه سهر ناماچه مه ده نییه کان ده کرد، به لām هه رگیز نه یان توانی پاساویکی گوجاوی بۆ بهێننه وه.

ئه و سا سهر کرده نازییه کان چوونه لای هیتلر و پای خۆیان سه بارهت به زه رووره تی هێرشکردنه سهر به کیه تی سۆفییهت ده رپێ، نه مه ییش بۆ خۆ دوورگرتن بوو له دۆخی چۆلبوونی پشتی ئه لمانیا کاتیك کرده به رفراوانه جهنگیه کانی به پێوه ده بات..

فوقۇرىش ناچار بوو پەزىمەتلىك سەر پا و بۆچۈنەكەيان دەرىجىسى..
 لە ۲۲ى حوزەيرانى سالى ۱۹۴۱دا سوپاي ئەلمانى چوۋە نىۋ
 يەككىيە تىبى سۇففىيەت.. ئەوساكە و بەشتۈە يەككى پاستوخۇ، برىتانىا و
 ويلايەتە يەككىرتوۋەكەيانى ئەمىرىكا ھەولە مادىيەكەيان خۇيان يەككىست بىر
 ئەۋەى يارمە تىبى ستالىن بدەن بەرپوۋى ھىزەكەيانى ئەلمانىا بوەستىتەۋە
 و بەرپەرجىيان بداتەۋە.. ھەلمەتلىكى پىكۇپىكى ناردنى ئەۋكەشتىيانە
 دەستىپىكىرد كە چەك و تفاقى جەنگىيان بۆپوۋسىيا دەبرد..
 كۆمەكەكانىش لە پىگەى كەندەۋى عەرەب و مۇرمانسكەۋە گەپەندرانە
 پوۋسىيا.

لەۋكاتىدا چەرچەل ھەلمەتلىكى بەرپراۋانى دەستىگىر كەردنى ئەۋ
 كەسانەى بەرپۆۋەدەبرد كە دۇى جەنگى ھەنەبەر ئەلمانىا بوۋن.. لەۋ
 ھەلمەتەى دەستىگىر كەردندا پىشتى بە يادداشتنامە يەك بەستىۋو كە
 لەكەتەى جەنگى نىۋخۇيى ئىترلەندا دەرچوۋبوۋ.. ئىدى ژمارە يەككى نۇرى
 كەسايەتتەكەيانى سەر بە سوپاي كۆمارى ئىترلەندى خزانە زىندانەۋە،
 بەبى ئەۋەى مافى بەرگى لەخۇكرەننىان ھەبىت.. ئەۋفەرمانى
 پەشەبىگىرىيە لە پىگەى ھىزىرت مۇرىسۇنى ۋەزىرى نىۋخۇى ئەۋكاتىدا
 دەرچوۋن. دواترىش ناۋبراۋ لە سالى ۱۹۵۴ لە كەندەۋ لەكەتەى
 ھەلمەتەى كۆكرەنەۋەى كۆمەك بۆ زايۇنىزم بەدىار كەۋت، پاساۋى ئەۋ
 ھەلمەتەى بەرپراۋانەى پەشەبىگىرىش ئەۋەبوۋ لەپىتئاۋ سەلامەتتەى كەشتى و
 بەرەفتەكەردنى كەسانىكى نىيازپىس و مەترسىدارە.. ئەۋ بەدۋادچوۋن و
 لىكۆلىنەۋانەى دۋى جەنگ بەرپۆۋەچوۋن، سەلماندىيان ئەۋ
 پەشەبىگىرىيە ھىچ پاساۋىكى نەبوۋە، بەلكو بەچەند بىيانۋىيەكى نۇد
 پوۋچەۋە بەرپۆۋەبراۋن.

له نیو که سانی ده ستگیر کراودا کاپتن پامزی و نه دمیرال سیر باری
 دیمیل و ژنه کانیا و هاو پتیه کانیا و هه بوون. هر هه موویان له گه
 ژماره یه کی زوری هاوولاتیاندا خرابوونه زیندانی بریکستونه وه و
 هه نیکیان تا نه یلوولی سالی ۱۹۴۴ نازاد نه کران.

پیش ده ستپیکردنی ره شبگیریه که، یو زه مینه سازکردن له پیتا و
 هه نگاوه لیتانی چه رچل، هه لمه تیکی فراوانی پروپاگنده ی
 پوژنامه وانیی سه به سوو خورانی جیهانی به پتیه برا.. پوژنامه گه ری
 وه های له خه لک گه یاندبوو جه ماوهری نه لمانیا تابووریکی زور به هیز و
 سیستما تیکیان له نیو پیزه کانی ئینگلیزدا هه یه و پیکاری پیویستی
 گرتووه ته بهر دزه به سوپای نه لمانی بکات.

چه ندان به لگه ی پتیه ندیی حکومتی چه رچل به جووله که ی
 جیهانی له بهر ده ستن و به شتیه یه کی زور دپندان و سته مکارانه چه ند
 که سایه تیه کی به ناوبانگ و خاوهن پتیه کی نیو گه لی بریتانیان خسته
 زیندانه وه، ته نیا سووچ و گونا هیان نه وه بوو پر به ده نگیان هاواریان
 کردبوو جووله که ی جیهانی دنه ی بریتانیای دا بگلیته نیو جهنگی دژ به
 نه لمانیا.

به لگه کانی دادگه ی بریتانی و لیکولینه وه کانی هه والگری نه و
 ولاته، وه لاهی بوختان و درو و ده له سه ی پیاوانی حکومتی بریتانیان
 دایه وه، چونکه هیچ ده ستگیر کراویک به هیچ جوریک تۆمه تی
 هاوکاری کردنی نه لمانیای به سه ردا ساخ نه بوویه وه، به لکو ته نیا
 تۆمه تیکی هه لبه سترای به کریگیراوانی سوو خوره جیهانییه کان بوو..
 نه و که سانه ویستیان تۆمه تیکی ناوا بدنه پال ژنی نه دمیرال
 نیکولسونی کۆنه سه رکرده ی ده ریاوانی بریتانی، به لام دادگه

بی‌تاوانییه‌کی سه‌ماند، حکومه‌ته‌کی چه‌رچلش به‌بی هیچ تۆمه‌تیک ده‌ستگیری کرد بۆ نه‌وه‌ی تۆله‌ی ئی بکاته‌وه، چونکه ناوبراو پیش جه‌نگ داوای ده‌کرد پینگ له‌هه‌لگیرسانی ناگری جه‌نگیکی له‌مجۆره بگیریته‌.

زیندان نه‌یتوانی ده‌نگی نه‌میرال دۆمفیل و کاپتن پامزی خامۆش بکات، یه‌که‌میان په‌رتووک به‌ناویانگه‌کی خۆی (له‌ نه‌میرالیکێ تازه‌ پینگه‌یشتووی ده‌ریاییه‌وه)ی نووسی و تیایدا نه‌تینی پووداوه‌کان و نه‌و لایه‌نانه‌ی ناشکرا کرد که بوونه‌ هۆی هه‌لگیرسانی جه‌نگی دووه‌می جیهانی، تیایدا هۆشداریی دابوووه‌ گه‌لی ئینگلیزی.. پامزیش په‌رتووکه‌کی خۆی به‌ناوی (جه‌نگیکی بی‌تاوی نووسی.. نه‌م دوو په‌رتووک - هه‌رچه‌نده‌ له‌ بازاره‌کاندا نه‌مان - توانییان نه‌تینییه‌کانی پیلانگێپی و کوده‌تایه‌که‌ بۆ پای گشتی ئینگلیزی و نه‌وڕوپی ناشکرا بکه‌ن.

نیفل چامپرلینی سه‌رۆکوه‌زیرانی پێشووکاتیک ده‌ییینی ولاته‌کی ته‌نیا له‌ پێناو به‌رگریکردن له‌ به‌رژه‌وه‌ندی و مه‌به‌ست و نیازه‌کانی کۆمه‌لێک سووخورێ جیهانی ده‌کرێته‌ قه‌سابخانه‌یه‌کی گه‌وره‌، به‌داخ و که‌سه‌ری نیو دلاییه‌وه‌ سه‌ری نایه‌وه‌.. هه‌له‌ته‌ی ناوڕپاندنی چامپرلین له‌لایه‌ن سووخورانی نیو ده‌وله‌تییه‌وه‌ تا دوا پۆزی مردنیشی به‌رده‌وام بوو، نه‌ک هه‌ر نه‌مه‌ به‌لکو هه‌زاران په‌رتووک سه‌باره‌ت به‌ ناوبراو ده‌رچوون و هه‌ره‌موویان وه‌ک که‌سیکی سست و بێده‌سته‌لات و تۆقیو له‌ هێتله‌ر لێی دواون .. له‌هه‌مان کاتیشدا سێر وینستۆن چه‌رچل تا ئێسته‌یشی له‌گه‌لدا بیته‌ وه‌ک که‌سیکی شکردار

لئی ده پواندری و له ناز و نیعمه تی خوشگوزه رانیدا گه وزان ده دات و
 بچته هر شوینی ستایشی ده کری و پزیکتی بیپایانی لی ده گیری.
 هر له گال هیرشه که ی هیتله ر بق سر پوسیا، چه رچل و رقرفلت
 پلاینگه باند خویان و حکومه ته که یان به و په پی هیز و توانایانه وه بق
 پالیشتی و پشتگیرکردنی ستالین تیده کوشن.. چه رچل له گوته یه کی
 زقر کاریگه ردا گوته: ته نانه ت سل له هاوپه یمانیکردنی شه یتانیش
 ناکاته وه نه گه ر به لینی بداتی له له نیوبردنی فاشیزمدا یارمه تی
 ده دات.

دوای نه مه چه رچل و پقرفلت یارمه تیبه کی بیسنووری ستالینان
 دا، هه روه ها پاره وپوولیکی خه یالیشیان له خاوه ن بانکه جیهانییه کان
 قهرز کرد، دواتریش قهرزه که و سووه کانی قهرزه کانیشیان خسته سر
 حیسابی قهرزی نه ته وه یی هه ردوو ولات، دانه وه ی نو قهرزه ش خرایه
 نه ستوری هاوولاتیانان، خاوه ن بانکه کانیش به و په پی ئاسووده ییه وه
 سه تان ملیقن دۆلاریان له و مامه له یه دا وه گیر ده که وت.

ستالین و پقرفلت بق دوزمنایه تی و به ربه ره کانیکردنی نه لمانیا
 پیکه و تن.. پقرفلت بق ستالینی دوویات کرده وه دوای کوتایی هاتنی
 جهنگ نه لمانیا یه ک نامینیتته وه بییته هوی نیگه رانی.. دواتر له چه ند
 سه رچاوه یه که وه گیر پرابوو یه وه به بی دادگه ییکردن فره منی
 گولله بارانکردنی بق ۵۰۰۰۰ نه فسر و سه ریازی نه لمانی ده رکردبوو..
 پقرنامه گریبی ئاراسته کراویش به رده وام له سر ژتی سیاسه تی
 له نیوبردنی گه لی جووله که ئاوازی ده ژه ند.. به لام هه رگیز باسی
 سیاسه تی پقرفلتی نه ده کرد که ئامانجی پیشه کیژشکردنی گه لی نه لمان
 بوو.

ستالین كۆمىنترىنى ھەلۋە شاندەۋە، لە بەرانبەرە رىشدا پۇزۇلەت
لە ھەنەر ناۋىرۋادا چەند سازشكى نوۋى نواند، دەستى ستالینى لە
بەرانبەر ۶۰۰ مىليۇن مۇقى دانیشتۇۋى نەۋرۇپاى خۇرەلاتدا ئاۋەلا
کرد.

تەنیا خۇدى چەرچەلىش دەتۋانى پۈۋى بکاتەۋە بۇچى لەگەل
پۇزۇلەت دادەنىشت و گۆيى لە پېشنىازەكانى دەگرت بۇنەۋە لە پېنناۋ
پازىكرەنى ماۋتسى تۇنگدا ھۇنگ كۇنگ بداتە چىنى كۆمۇنىست..
چەرچەل چۇن تۋانىۋىەتى ۋەك ھارۋىيەكى گىانى بە گىانى خۇى
پېشانى سەرۋىكى ئەمرىكا بدات، لە كاتىكدا ئەۋەى كۆتايى بەردەۋام
دەيگوت ھەلۋە شاندەۋەى كۆمۇنىلىسى برىتانى بۇ پېشكەۋتن و
خۇشگۈزەرانى مۇۋ پېۋىستە ۋە ھىتلەریش بىرۋاۋەپى پېچەۋانەى
ئەمە بو.

پاستى ستالین تەنیا دۋاى داگىركەنى بەرلین و ئەلمانىاى
خۇرەلات بەتەۋاۋى دەرگەۋت.

سەرمایەدارانى خۇرناۋايى بە چاۋى گرنگىدان و مكوپىۋنەۋە
دەيانرۋانىيە پکابەرىيە بەرچاۋەكانى ستالین.. بەلام ھېچىشان
لە دەست نەدەھات.. ئەۋان كارتىكى زۇر قازانجەتتىيان لەبەر
دەستدابیو.. جا پېش ئەۋەى گەمە بەۋ كارتە بکەن، چەند
پېنمایيەکیان دایە دەست پۇزۇلەت بۇ ئەۋەى بۇ دۋاجار ھەۋل بدات
ستالین بېنیتتەۋە نىۋ پىزەكەۋە.. پۇزۇلەت پېشنىازى کرد دەستى
ستالین لە خۇرەلاتى دۋور ئاۋەلا ۋ سەرپشك بکرى و داۋاى ھەر شتىك
بکات پېتى بېەخشرى، لە بەرانبەر ئەۋەى لەگەل سەرمایەدارانى خۇرناۋا
بگۈنجیت.. پۇزنامەگەرىى ناراستەكراۋىش جەختى لەۋە دەکردهۋە

پښتلت بڼی ستالینی له خوره لاتی دوردا سرپشك كړدوه، چونكه پاويزكاره سهریازیه کانی پټیان پاگه یاندوه دواى نه وهی نه لمانیا بهر له دوو سال له جهنگلیکی بی نامان خوی پاده ستركد، ناتواندری یابان بهترینته سرچوك.. نهو درویه هینده پوون بوو به شیوهیهك ژه نه پال مارك ناچار نه بوو پاسته وخو درویان بكات.. ژه نه پاله نه مریکیه کانیش ده یانزانی یابان ماوهیه کی نږد بهر لهو دڅخه داواى دانوستانی ناشتی كړدوه.

ستالین جاریکی دیکه دهستی به سر گشت نهو شتانه دا گوته وه كه له مهنشوریا ده یویستن.. دواتر په یمانه كهی خوی شكاند و گه راپه وه نیو دڅی ململانییه وه.. نه مه بهس بوو بق نه وهی نهو هیزه شارلوانه تووپه بكات كه وا به نهینی كوشکی سپیان به پتوه ده برد.. بیگومان هه رده بی پټشینیازکی جهه نه مییان خستبټه پوو، نه مه یش وایكرد پښتلت نه خوش بکه وی و بمری.. ده شلین له مالی بترنارد بارووخدا مردوه.. دواى نه مه پاويزكارانی حكومته ویلیاته به كگرتووه كان بریاریان دا كارته به سووده كه پاكیشن.. وانا چه کی نه تومی.. دوو بومی نه تومی به رد راپه وه سر هیروشیما و ناكازاکی، بق نه وهی ستالین بوی ده ركه وی نه گه به جوانی نه په ته سر پڼگه چ شتیک چاوه پوانیه تی.. مه سه لهی هه بوونی بومی نه تومی ویلیاته به په كگرتووه كان تا نهو پڼگه وته به نهینی هیلدرابوویه وه.. پڼك هه ر لهو كاته ی بقمبه کانیش به رد رانه وه سر نهو دوو شاره، یابان شكستی هینا و پټشبینی ته سلیم بوونی ده كرا.. به مشیوهیه زیاتر له سهت هه زار كهس كوژان و نزیكه ی سیتسه د هه زار كه سیش بریندار و كه م نه ندام بوون، ته نیا له بهر نه وهی له ستالین بگه یه نن ویلیاته

یه‌گگرتوو‌ه‌کانی ئه‌مریکا بۆ‌مب‌ی نه‌تۆمب‌ی هه‌یه‌.. له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه
ده‌بینین چه‌رچله‌ فه‌رمانی ده‌رکرد ئه‌لمانیا بۆ‌مباباران بکری بۆ نه‌وه‌ی
نیازپاکیی نێونه‌ته‌وه‌یه‌یه‌ خۆرئاواییه‌کان له‌ ستالین بگه‌یه‌ندری و نه‌و
بیروکه‌یه‌ی له‌ مێشکی دروست بکه‌ن ئه‌و نێو نه‌ته‌وه‌بیانه‌ نیازی
هاوپیته‌تی و دۆستایه‌تیان هه‌یه‌ و ویلایه‌ته‌ یه‌گگرتوو‌ه‌کان له‌ پێناو
هۆشدارێ و ناگادارکردنه‌وه‌ی ستالین، به‌ بۆمب‌ی نه‌تۆمب‌ی له‌ یابانیان
داوه‌ و نه‌گه‌ر نه‌یه‌ته‌وه‌ سه‌ر پێگه‌ی پاست هه‌مان چاره‌نووسی یابان
چاره‌نوارپه‌تی.

بهشی ههژدهیه م

مهترسییه هه نووکه ییه کان

شرۆفه کردنی میژوو دهرفه تی پیشبینیکردنی ئاینده مان بۆ دهپه خستینی، چونکه میژوو خۆی دووباره دهکاته وه و ئهوانه ی له پشت بزوتنه وه ی شۆرشگیزی جیهانی و سستاون پیلانه دوو مه و دایه کیانیان ناگۆپن، به لکو سیاسه ته کیانیان به شیوه یه ک دهگۆپن له گه له هه لومه رجه هاوچه رخه کیانیان بگۆنچی، هه روه ها دهستکاری پیلانه کانیشیان ده که ن بۆ ئه وه ی پیشکه وتنی زانسته نوێیه کان گه وهره ترین سوودیان پێ بگه یه نی.

بۆ تیگه یشتنیش له هه لوێسته هه نووکه ییه که ی جیهان، پێویسته بگه پێنه وه ئه و کاته ی لینین له سالی ۱۹۱۸ دکتاتۆرییه په هایه که ی له پووسیا پیکه پتا و سه لمیندرا ئه و دکتاتۆرییه ته بۆ ئه وه دامه زراوه دهرفه ت بۆ نێونه ته وه ییه خۆڕئاوا ییه کان په خستینی بیردۆزه دکتاتۆرییه جیهانییه که یان بخه نه واری جێبه جێکردنه وه.

دوای ئه وه ی لینین مرد، ستالین دهسته لاتی گرت دهست و له سه ره تا دا دا دهست و ئامرازێکی بهر دهستی سه رمایه داره جیهانییه کان بوو. هه روه ها بۆ جێبه جێکردنی پیلانی کۆکردنه وه ی کرێکاران له ئۆکرانیا بیلاکۆمی دهستنیشانکرد. کاتیکیش کرێکاران ملیان نه دایه بهر فره مانه کان، به زۆره ملی دهستی به سه ر گه نمدا گرت

و برسییه‌تی پووبه‌پووی پینج ملیۆن کرێکار بوویه‌وه، نواتریش نوو گه‌مه‌ بره‌رایه‌ بازاره‌کانی جیهان بۆ‌وه‌ی قه‌یرانه‌ ده‌ستکرده‌ ئابوورییه‌که‌ زیاتر ته‌شه‌ بکات و پینج ملیۆن جووتیاری دیکه‌ش په‌وانه‌ی خێوه‌تگه‌کانی سوغره‌کێشی کران بۆ‌وه‌ی له‌ میللته‌که‌ی بگه‌یه‌نن ده‌وله‌ت له‌ سه‌رووی هه‌موو شتێکه‌وه‌یه‌ و سه‌رۆکی ده‌وله‌ته‌که‌ش خواجه و ده‌بی گۆپه‌په‌لی فه‌رمانه‌کانی بن.

بۆ‌خه‌که‌ هه‌ر وا مایه‌وه‌ تا ستالین ژماره‌یه‌کی زۆری نوو سه‌رکرده‌ کۆمۆنیسته‌ به‌هوودیانه‌ی له‌نیۆبرد که‌ به‌بی هیچ گومانێک مارکسی بوون. نه‌وسا تروٲسکی و پێبه‌ره‌ شوپشگێپه‌کانی دیکه‌ش ته‌واو دلنیا‌بوون له‌وه‌ی ستالین وازی له‌ نوورانیه‌ت هه‌ناوه‌ و خه‌ریکی وه‌ده‌یه‌نانی هه‌ز و ویسته‌ ئیستعمارییه‌ کانه‌تی.

هه‌لوێستی ستالین له‌هه‌ن‌به‌ر شوپشی ئیسپانیدا نیگه‌رانیی نێونه‌ته‌وه‌یه‌ خۆرتا‌وا‌یه‌ی پۆڤ به‌پۆڤ نیگه‌رانتی ده‌کرد، به‌تاییه‌تیش کاتێک سی‌رجس و مۆرین سه‌لماندییان ستالین بۆ جێبه‌جێکردنی نه‌خشه‌ و پیلانه‌ نه‌هێنییه‌کان و هه‌له‌په‌ و ناما‌جه‌ ئیستعمارییه‌کانی، کۆمۆنیزمی نێوده‌وله‌تی به‌کار‌دێنی.

دوای نه‌وه‌ی فرانکۆ له‌ جه‌نگی نێوخۆیییدا سه‌رکه‌وتنی وه‌ده‌سته‌یه‌نا، لێکدانه‌وه‌ی په‌هتاره‌کانی ستالین زۆر د‌ژوار بوو، هه‌روه‌ها پێبه‌ره‌ شوپشگێپه‌کانی که‌نده‌ا و نه‌مریکا نه‌یان‌توانی به‌دوادا‌چوون بۆ گۆپانه‌ ریشه‌یه‌یه‌کانی پێڤه‌و و پروگرامی پارت‌ه‌که‌ بکه‌ن هه‌ر وه‌ک چۆن له‌ کاتی وه‌رگرتنی بیروبا‌وه‌ی مارکسییه‌انه‌دا بۆیان پوون کرابوویه‌وه‌، کاتێکیش ستالین په‌یمان‌نامه‌ی ده‌ست‌در‌ژنه‌کردنی له‌گه‌ڵ هه‌یتله‌ر مۆرکرد، دوای نه‌وه‌ی هه‌ردوو ئیمپراتۆریای بریتانی و ئه‌لمانی نوقمی

نیو جهنگی دووه می جیهانی بیوون، رهفتارهکانی ستالین به شیوهیه ک بیوون وهک بلتی نهوپهپی توانای خوی بخاته گه پ بۆ نهوهی یارمهتیی هیتلر بدات دهست به سهر نهووپادا بگرت و دهسته لآت و هه ژمونی خاوهن بانکه جیهانییهکان برووخینی.

دێخه که بۆ خاوهن بانکه جیهانییهکان هینده مهترسیدار بوو تا گه یشتنه نهو باوهپهی ههول بدهن ستالین پازی بکهن ههله و ته مایه نیستعماریهکانی وهلاوه بنیت، به مهرجیک له گه لاند له سایه ی پیکه وه ژانیکی ناشتیانه دا بژیهت.. ههولیشیان دا باوهپ به ستالین بهینن که زۆر گونجاوه خوی به شیوهیهکی کۆمونیستیانه حوکی جیهانی خۆره لاتی بکات، نهوانیش به هوی حکومهتیکی پاگۆزه ریه وه حوکمرانی جیهانی خۆرئاوایی بگره دهست. ستالین داوای کرد پاستگویی خویان ب سهلمینن. نه مه سهرهتای بیردۆزی پیکه وه ژانی ناشتیانه بوو که نیسته قسه و باسیکی زۆری له باره وه دهکری. به لام پیکه وه ژانی ناشتیانه له نیوان دوو گروپی جیهانیدا، یان له نیوان باوهپداران به خودا و باوهپداران به شهیتان شتیکی نهسته مه.

له نیوان چه رچل و پۆرفلتدا چه ند پتیه ندیهکی نهینی به پتیه چون، دواتر تایله رکینت په رده ی له پوودا هه لمالین و بووه هوی پیکه وتن له سهر لادانی چامپرلین له سه رۆکاپه تیی حکومه تی بریتانی بۆ نهوه ی چه رچل زه مینه ی وه رگرتنی پۆسته که ی بۆ ساز ببیت و جهنگی سارد و قسه یی ببیته جهنگی پاستین. نه مه شیان به شتیکی بی که موکورتی هه ژمارکرد نیازپاکیی خویان بۆ ستالین به دیاربخن.

میژوو یۆمانی پوونکردوه ته وه به پیز چامپرلین له مانگی ئایاری سالی ۱۹۴۰ به هه مان شیوه ی لادانی نه سکویت له سالی ۱۹۱۵، له سهر

كورسىيى دەستەلات لابرەۋە، چەرچەن لى ۱۱ ئاينى سالى ۱۹۴۰
 پۇستى سەرىكايەتى ۋەركىرت ۋېنك ھەر لى شەۋى ۋەركىرتى
 دەستەلاتكە شىدا ھەرمىنى بە ھەركەكانى ھىزى ئاسمانىي پاشايەتى دا
 دەست بە بۆمبارانكردنى شار ۋ ناۋچە ئەلمانىيەكان بىكەن. بەرپىز
 جى. ئىم سايىتى گەرە ئەمىندارى يارمەتيدەر لى ۋەزارەتى ھەركەكانى
 ئەۋكاتدا، دۋاى كۆتايى ھاتنى جەنگەكە پەرتۈۋىكىكى بەناۋىشەنى (
 بۆمبارانى تۆلەيى) لى چاپ دا. نوۋسەر لى پەرتۈۋىكەكەيدا سەبارەت
 بە دەستەۋەشاندىن لى شارەكانى ئەلمانىا، پاساۋ بۆ سىياسەتى چەرچەن
 دەھىنئىتەۋە ۋ پىتى ۋايە ۋەك پىزگاركردنى شارستانى بۈۋە. بەلام لىگەن
 ئەمەيشدا ددان بەۋەدا دەنئىت ھەرمەكانى چەرچەن دژ بە ھەركەۋتنامە
 ۋاڭكراۋەكەي پىكەۋتى ۲ كىنوۋنى يەكەمى سالى ۱۹۳۹ ئىۋان
 فېرنساۋ بىرىتانىا بۈۋە، چۈنكە لى ۋ پۇڭىدا سەرىكۈەزىرانى ئىنگىلترا
 لىگەن سەرىكۈكۈمارى فېرنسا پىكەۋتن جەنگ بە دژى ئەلمانىا
 پابگىيەنن، لى بەرئەۋەي ئەلمانىا پۇلەندەي داگىركىدېۋ، بەلام لى ھەمان
 كاتىشدا لىسەر ئەۋە پىكەۋتن شارەكانى ئەلمانىا بۆمباران نەكەن،
 چۈنكە ناكىرى سەرچەم گەلى ئەلمانىا باجى ھەلە ۋ سەركىشىيى تاكە
 كەسىك بەداتەۋە، ھەروەھا سەرىكى ھەردۈۋ ھىكرومەت لىسەر ئەۋە
 پىكەۋتن دەبىي بۆمبارانەكە نۆر دىيارىكراۋ بىت ۋ تەنيا ئامانچە
 سەريازىيەكان بېپىكى.

دۋاى جەنگ سەلمىندرا ھۋى پاستىنى پىشت ھەرمەكەي چەرچەن
 بۆ بۆمبارانكردنى شارەكانى ئەلمانىا- گەرچى دژى پىكەۋتنامەكە
 بۈۋ- ھەز ۋىستى خاۋەن بانكە خۇرئاۋايىيەكان بۈۋ بۆ ئەۋەي
 لى ھەنەبەر دۋاى بەرقەراركردنى جۈرە پىكەۋەزىيانىكى ئاشتىيانەي

نیتوان کومونیزمی خورمه لات و نورانییه تی خورئاوا، دلسوزی و راسنکویی خویان بۆ ستالین بسه لمینن.

بۆمبارانکردنی ئەلمانیا لە لایەن بریتانیاوە بوو هەوی تۆلە کردنەو و یەکێ خیرای ئەلمانییەکان لە گەلی بریتانی و ئەزموونیکی میندە تال بوو بەدرزایی میژوو هیچ پووداوێکی وەها توندوتیژ پووی نەداوە.

زۆر دژواری هەوولاتییەکی ئاسایی ئاستی نزمبوونەو وەی هاوێه شانی پیلانگێری و کودەتای جیهانی بخەملینن. ئەو ویش سەلمیندرا نورانییهکان نیازیان نەبوو لەو بەلینە ی بە ستالینیان دابوو وەفاداری بنویژن. هەروەها ئەو ویش دەسەلمیندرا سەرکردە جەنگییەکانی نازیزم لەو کاتە ی بەنهیانی پیلانی پووخاندنی کومونیزمی جیهانی و سەرمایەدارییان دادەپشت، دەیانویست فیل لە چەرچل بکەن و وەهای تیگیەینن هیچ پیلانگێکی وەهایان نییە بە هێرشێ سەربازی جیهان بەرزەفت بکەن.

لە بەهاری سالی ۱۹۴۱ دا سەرکردە جەنگییەکانی نازیزم - ئەوانە ی هیتلەر نەیدەناسین - داویان کرد (هیس) بە فڕۆکە بجیتە بریتانیا و ئەو پێشنیازە بخاتە بەردەم چەرچل کە ئەگەر پازی بیت جەنگی دژ بە بریتانیا بوەستینن، ئامادەن هیتلەر لەنێو بێن و ستالین و کومونیزمیش بەتەواوی بسپرنەو، بەلام نوای ئەو ی چەرچل پرسواری بە پزۆر فلت کرد، پێشنیازە کە ی پەتکردەو.

نوای ئەمە سەرکردە جەنگییەکانی نازیزم هەولیان دا لە پێگە ی تێرۆکردنی هیتلەر وەو نیازپاکیی خویان بۆ نێونەو وەییە خورئاواییەکان بسه لمینن، بەلام پیلانە کە شکستی مینا و هیتلەریش

ده‌ریاز بوو. جا کاتیك نازییه‌کان له ده‌رخستنی نیازپاکی خۆیان بۆ ئه‌و که‌سانه‌ شکستیان هێنا که پۆزفلت و چه‌رچلیان ئاراسته‌ ده‌کرد، برپاریان دا هێرش بکه‌نه‌ سه‌ر پووسیا، بۆ ئه‌وه‌ی په‌که‌مجار شکست به‌ ستالین بهێنن و دواتریش پوو له‌ جه‌نگی بریتانیا و ئه‌مریکا بکه‌ن. له‌ پێکه‌وتی ۲۲ی حوزده‌یرانی ساڵی ۱۹۴۱دا هێرشیان کرده‌ سه‌ر پووسیا و هه‌ر له‌ گه‌ڵ هێرشه‌که‌دا چه‌رچل و پۆزفلت پایانگه‌یانده‌ خۆیان و حکومه‌ته‌کانیان به‌وپه‌ڕی هێز و توانای خۆیان ده‌بنه‌ پالێشتی ستالین. چه‌رچل له‌ گوته‌یه‌کی زۆر کاریگه‌ردا رایگه‌یانده‌ ده‌ست ده‌خاته‌ نێو ده‌ستی شه‌یتانی ئه‌گه‌ر شه‌یتان له‌ له‌نیوێردنی فاشیزمی ئه‌لمانیدا پشته‌ی بگرێ. هه‌یتله‌ری به‌ تۆپه‌لێك درۆ و فیل و هه‌سف ده‌کرد. به‌لام چه‌رچل ده‌یزانی هه‌یتله‌ر له‌ گه‌ڵ هه‌موو هه‌له‌ و که‌موکورتیه‌کانیشیه‌وه، که‌سیکی نیونه‌ته‌وه‌یی نه‌بووه‌.

هه‌روه‌ک پێشتریش گوتمان ئه‌و پاگه‌یانده‌ی پێشتر لێی دواين توانی گشت گومانیکی ستالین له‌هه‌نبه‌ر دلسۆزیی خۆڕئاواییه‌کان سه‌باره‌ت به‌ پرسسی دابه‌شکردنی جیهان بۆ دووبه‌ش و دواتریش بیرۆکه‌ی پێکه‌وه‌ژبانی ناشتییه‌یه‌ی نێوان خۆره‌لات و خۆڕئاوا نه‌هێلی. دوا‌ی ئه‌مه‌ چه‌رچل و پۆزفلت یارمه‌تییه‌کی بێسنووریان پێشکه‌شی ستالین کرد. پاره‌یه‌کی خه‌یالییان له‌ سووخرانی جیهانی قه‌رزکرد و سووه‌کانیشیان دا، دواتریش قه‌رزه‌که‌ و سووه‌که‌شیان خسته‌ سه‌ر هه‌ژماری هاوولاتیانی ئاسایی هه‌ردوو ولات، خاوه‌ن بانکه‌کانیش زۆر به‌ سانایی ملیۆنان دۆلاریان له‌ و پێکه‌وته‌دا قازانج ده‌کرد. ئه‌مه‌ چاوتیریه‌ک بوو به‌ گیرفان و خوێنی خه‌لک پێشان درا، پێکه‌شی

له بېردهم هه رسی پیاوه گه وره که خوشکرد له تاران و یالتا و
بوتسدادا درېزه به کوبوونه وه بېرده وامه کانیاں بدهن.

ستالین له تاراندا گه مه یه کی زږد چه په لانه ی ده کرد. چوونکه
پوونبوویه وه هیشتاکه باوه پری وه هایه نیتونه ته ویه خورنواوییه کان
بېرده وام فیتلی ئی ده کهن. وه هاشی تنیگه یان دبوون زږد دژواره باوه پری
پی بهیندری و به سهریدا زالین. چه ند داواکارییه کی زږد توندوتیژ و
دژواریشی خسته بېرده میان و داوای سازشی زږد نابه جیشی لیان
کرد. له کاتی ناخافته که یدا گوتبووی به هوی نه و داواکارییه نه وه
دلسوزی و نیازپاکیی نه و پیاوانه ی تاقی کردووه ته وه که به شاره زایی
خوی ده یان ناسیت و ده زانی هر نه وانن کودتا و پیلانگتیریه
جیهانییه که ناراسته ده کهن. پوزفلت هه موو داواکارییه کانی ستالینی
به جی هینابوو و گشت شتیکیشی پی به خشیبوو. چه رچلش دوو
بژلوده ی خرابووه بېردهم، نه وانیش: یان په زامه ندی ده ربجری، یانیش
پارمه تییه دارایی و پالپشتییه سه ریازییه کی سووخورانی جیهانی
له ده ست ده دات.

دواتر کوبوونه وه ی یالتا به ریوه چوو، ستالین هه لویستی خوی
گړی. وه های له که سه نیتونه ته ویه کانی خورنواویی گه یاند سوز و
په زامه ندی نه ویان وده سته یناوه. پۆلی خانه خوئییه کی میسالییانه ی
گتپرا. نه و کومینترنش نه و ده سته یه بوو که پیلانی بو شویش و
پشوی و ناشووبه کانی نیو ولاته جورلوجوره کان داده پرشت، ستالین و
پوزفلت و چه رچل پازیبوون دژی نه لمانیا بوه ستنه وه. پوزفلت ستالینی
دلنیا کرده وه له دوا ی کوتایی هاتنی جه نگ نه لمانیایه ک ودها
نامینیتنه وه ترس و نیگه رانی دروست بکات، دواتریش ناشکرابوو

پۆزفلت به بی هیچ دادگه بیکردنیک فرهمانی گولله بارانکردنی ه
نه فسه ری نه لهمانی ده رکردوه، پۆزنامه گه ریسی ناراسته کراویش
به رده وام له سه رژیی سیاسه تی له نیو بردنی گه لی جووله که ناوازی
ده ژه ند... به لام هه رگیز باسی سیاسه تی پۆزفلتی نه ده کرد که ئاما جی
پیشه کیشکردنی گه لی نه لمان بوو.

ستالین کۆمترینی هه لوه شانده وه، پۆزفلتیش له هه نه به ناویراودی
چه ند سازشیکی نوێی نواند، دهستی ستالینی له به رانه به ۶۰۰ ملیۆن
مرفقی دانیشتیوی نه وروپای خۆره لاتدا ناوه لا کرد.

ته نیا خودی چه رچلش ده توانی پوونی بکاته وه بۆچی له گه ل
پۆزفلت داده نیشت و گوئی له پێش نیازه کانی پۆزفلت ده گرت بۆ نه وه ی
له پێناو رازیکردنی ماوتسی تۆنگدا هۆنگ کۆنگ بداته چینی
کۆمونیست.. چه رچل چۆن توانیوه تی وه ک هاو پێیه کی گیانی به گیانی
خۆی پیشانی سه رۆکی نه مریکا بدات، له کاتی کدا نه وه ی کۆتایی
به رده وام ده یگوت هه لوه شانده وه ی کۆمۆنیلسی بریتانی بو
پێشکه وتن و خۆشگوزه رانیی مرۆڤ پێویسته و هیتله ریش بیروبا وه پی
پێچه وانه ی نه مه بوو.

به لام کهس نهیده توانی فیل له ستالین بکات. چونکه له گه ل
به کرێگه راوانی سوو خۆره جیهانییه کاندای کارێ ده کرد و ماوه یه کی
زۆریش وابه سته یان بوو، تا وای لێهات وه ک په رتووکیکی کراوه
ده ی توانی هه ز و بۆچوونه کانیان بخوینیت وه، له هه موو که سه یکی
دی کهش با هه شتر ده یزانی ته نیا بو وه دیه یانی هه لپه و ته مایه
نیستعماریه کانیان کۆمۆنیزمیان دروست کردوه، بۆی بریارێ دا به پێی
که مه تاییه ته که ی خۆیان که مه یان له گه ل بکات. به مشی وه یه ش توانی

له ناخروئتوخری جه نگدا سوپای هاوپه یمانان ناچار بکات چاوه پئی بن تا سوپایه کئی به رلین داگیر ده کات.

هه رمانیکی سه ریازی ستالین بق نه هسه رانی سوپای سؤفییه تی که له پیکه وتی ۱۹ی شوباتی سالی ۱۹۴۳دا ده رچمووه، پاستیی نهو بۆچوونهی سه ره وه مان ده سه لمینی، ناوبراو له هه رمانه که یدا کوتوویه تی:

له وانه یه نهو حکومه ته بۆرژوازیانه ی ولاتانی خۆرئاوایی که ئیمه هاوپه یمانیمان له گه لیاندا واژو کربووه، وابزانن تاکه نه رکی ئیمه ده ره پانندی نازییه کانه له خاکی خۆماندا. به لام ئیمه ی به لشفی و گشت به لشفیه کانی جیهانییش ده زانین نه رکه سه ره کیه که مان ته نیا دوا ی کۆتاییه اتنی قۆناغی دووه می جه نگه که ده ستپیده کات. دواتریش قۆناغی سییه م ده ستپیده کات که بق ئیمه قۆناغیکی گرنک و یه کلاکه ره وه یه و قۆناغی پوو خاندنی سه رمایه داری جیهانییه: ئامانجی به رده واممان شۆپیشیکی جیهانی و ده سته لاتی په های کرێکارانه. ته نیا له به رگه یشتن به قۆناغی سییه میش چووینه نیو نهو هاوپه یمانیه وه. کاتیگیش بزانی هاوپه یمانانمان ده بنه کۆسپی به رده م ئامانجه به رزه کانمان، لییان جیا ده بینه وه.

پاستیی ستالین ته نیا له دوا ی داگیرکردنی به رلین و نه لمانیای خۆره لات ئاشکرا بوو. دوا ی نه وه گشت به لینه کانی خسته ژیر پی. کۆی نهو پوو داوانهش له پۆژنامه گه ری شاردرانه وه، چونکه نه چه رچل و نه پۆژفلت ده یانویست گه ل بزانی چون ستالینی پابردوو دیار، ستالینی بانکپ و تاوانکاری ساخته چیی جیهانی له خسته ی بردوون.

لەسەر ئۆتۈنەتەتەنە يىكەكان پېيۇست بوو لەگەل كات خۇيان
بگۇنجىنن. ھەروەھا دۇنياش بوونەوہ لەوہى ئەگەر ستالین و ماوتسى
تۇنگ ھەولەكانيان يەكبخەن، دەتوانن وەك ھىرشى كوولە و پەتاي
تاعوون سەرانسەرى ئەوروپا بخەنە ژىر دەستى خۇيان. دواتر تىلگىرىن
كە ستالین كەوتوتتە نۆو سالەوہ و لە قۇناغى پىرىدايە. پىيان باشتەر
بوو خۇيان لەگەلى بگۇنجىنن و بىكەنە دۆستى خۇيان نەك مل لەبەر
ملى بنىن و تووپەي بگەن و كودەتا شەيتانايەكەيان ئاشكرا بىت.

سەرمایەدارانى خۇرئاوايى بە چاوى گرنگيدان و مكوپوونەوہ
دەياننوارپىيە بەرەنگارى و گرتە بەرچاوەكانى ستالین، وەل
ھىچىشان لە دەست نەدەھات. كارتىكى گرنگيان لە دەست بوو. جا
پىش ئەوہى كارتەكە پاكىشن و گەمەي پى بگەن، چەند پىنمايەكەيان
بۇ پۇزۇلت دەركرد بۇ ئەوہى جارىكى دىكە ستالین بگەپىنئىتەوہ نۆو
پىزى خۇيانەوہ. پۇزۇلت ستالینى لە خۇرەلاتى دوور سەرىشك كرد و
ھەموو داواكارى و خواستەكانى ھىنايەدى، بەو مەرجەي لەگەل
سەرمایەدارانى خۇرئاوادا پووى خۇش پىشان بدات و لەگەليان
بگۇنجى. پۇزۇنامەگەرى ئاراستەكراویش جەختى لەوہ كەردەوہ پۇزۇلت
ستالینى لە خۇرەلاتى دوور سەرىشك كەردوہ، چونكە پاوژۇكارە
سەربازىيەكانى - وەك پىشتەر لىي دواين - پىيان گوتبوو ناكىرى دواي
تەسلىمبوونى ئەلمانیا لە جەنگىكى بى ئامان، مل بە يابان كەچ بكرى.
ئەو درۆيە ھىندە بىمانابوو بەشئوہيەك ژەنەپالە ماك ئارسەر ناچار
نەبوو پاستەوخۇ درۇ بگات، ژەنەپالە ئەمريكيەكانىش دەيانزانى يابان
نۆر بەر لە دۇخەكە داواي دانوستانى ئاشتى دەكات.

پووداوی جیابوونه وهی تیتق له ستالین له دواي جه نگدا، نه وه دهسه لمیتنی ستالین له جیبه جیکردنی بهرنامه نیستعماریه که ی خزیدا بهر ده وام بووه. تیتق بهر ده وام ملکه چی سوو خورانی نیوده وله تی بوو، چونکه بهر ده وام پاره یان پی دده دا بق نه وهی له نه وروپای نیوه پاستدا پنگه ی خوی بیاریزی. کورده که ی چه رچل چه ندان جار له ناوچه کانی ژیر دهسته لاتی تیتق سه رکیشی به ژبانی خوی کرد و خوی خسته مه ترسییه وه و به په ره شووت خوی هه لده دا بق نه وهی له جیات ولاتانی خورناوایی له که لی بکه ویته گفتوگووه.

له کوتاییدا ستالین مرد یان به واتایه کی دیکه له نیوبرا، به کریگیروای نیونه ته وه ییه کانیش له مؤسکو له گه ل مردنی ستالیندا دهستی خویان وه شانده. به مشیوه یه خویان له و سه رکردانه ی سه ر به ستالین ده ربا زکرد که ناوبراو متعانه یه کی زوری پیمان هه بوو. کورده که ی ستالینیش به ته وای بزد بوو به بی نه وهی که س سه روسو راغی بزانی.

له پیتناو راپه پانندن و شار دنه وهی پووداوه کانی نیو پووسی، پیکه وتنیک کرا بق نه وهی له دواي ستالین مالینکوف به شیوه یه کی کاتی دهسته لات بگریته ده ست. مالینکوف فرمانی ستایشکردنی ستالینی دا و له نیو خه لکدا وه ک که سیکی شکودار له باره یه وه ده دوان، به لام هینده ی نه برد نه خشه و پیلانه کانی خوی گوپی. دیسانه وه پیوه ندییه کانی خوی له گه ل سه رکی چی نیو کړده وه وه ولی دا له مه دا په زامه ندیی که لی پووسی وه ده ستبیتنی و پالپشتیی له پیشخستنی گیانی نه ته وه یی ده کرد. به م کرداره ی بریاری له سه ر چاره نووسی خوی دا.

نیونه ته وه بییه کانی خۆرئاوا داوای پرچه ککردنه وهی نه لمانیا یان کرد. به لام فره نسا دژی نه و داواکارییه وه ستایه وه. پژیهرانی پیلانگیزییه که مهنديسی فرانسیان گه یانده دهسته لات و هه ره پۆسته که ی خۆی هیشتیان وه تا کو گشت داواکاری و خواسته کانی نه وانی به جیهینا و سه باره ت به دووباره پرچه ککردنه وهی نه لمانیا، ره زامه نديی فره نسا یان وه دهستهینا. دواي نه وهی مهنديس فرانس نه که که ی خۆی به ته وای به جیگه یانده، چاره نووسی وه ک زۆریک له کهسانی پيش خۆی بوو: پشتگوی خرا و له بیرکرا.

هه لویستی هه نه بهر خۆره لاتى دور، ئالۆز و تیکچه ژاو بوو، به لام تیگه یشتنى دژوار نییه. نیونه ته وه بییه کانی خۆرئاوا چۆن هاوپییان له یه کییه تیى سۆفییه تدا هه بوو، له چینیش به هه مان شیوه بوو، به لام ناکرئ ماوتسى تۆنگ به یه کیک له و هاوپییان دابندرئ. ماوتسى تۆنگ و ستالین پا و بۆچوونیان له هه نه بهر نیونه ته وه بییه خۆرئاواییه کاندایا چون یه ک بوو. به لام دهسته لاتدارانى خۆره لاتى و خۆرئاوایی یه ک نامانجى هاو به ش کۆی ده کردنه وه، نه ویش پاکتاو کردن و له نیو بوردنى چیانگ کای چیک بوو.

سه رمایه دارانى خۆرئاوایی له گه ل کۆتایی هاتنى جهنگى یاباندا هه لمه تیکى راگه یاندنیان دژ به چیانگ کای چیک به پژه برد، نه م هه وه یان دوو نامانجى هه بوو. ده یانه ویست بۆ ماوتسى تۆنگى بسه لمینن پیکه وه زیانی ناشتیبینه ی نئوانیان شتیکی کرده ییه، له هه مان کاتیشدا ده یانویست خۆیان له به لای رپیهره نیشتمانیه که ده ریا ز بکن، پۆژنامه گه رى حکومه تی نیشتمانی، چینی به گنده لى و سه رکرده نیشتمانیه سه ریا زییه کانیشى به خۆگنخاندن و

خاووخلیسکی و پښکنه خستنی هیږه چه کداره کان تومه تبار کرد،
مه روه ها سه ریازه نیشتمانییه کانیشی به کردنی تاوانی دزی و تالانی و
ده سندرژنی ناشکرا تومه تبار کرد. راستیه که ی زړبه ی نه و تومه تانه ی
ناراسته ی نیشتمانییه کان کرابوون پاست بوون.

گنده لپی نیو ریزی که سانی سه ر به حکومتی نیشتمانی
بیانوویه ک بوو تا کو پاساو بؤ ددانپیدانانی حکومتی بریتانی به
سستمی کومونیستی بهیننه وه. نه و پاساوه له لایه ن هه ندیک پاوژکاری
حکومته ی ویلايه ته به کگرتووه کان بؤ سه ندنه وه ی متعانه و پالپشتی
له چیانگ کای چیک به کار هات. کاتیک گنده لپییه کانی حکومتی
نیشتمانی چین خرایه به ر چاوی خه لک و پای گشتی، پوژنامه گه ری
نورکی شارندنه وه ی نه و راستیه ی له جه ماوه رگرتنه ستو و وه هایان
بلاو ده کرده وه نه و که سه هه پمیانیه ی به هه فتاره خراپه کانیان
ناویانگی حکومتی چینیان له که دارکرد، زړبه یان سه ر به شانه
نووستووه کانی کومونیسته کان بوون که ده زیان پیکرابووه نیو
حکومته ی نیشتمانی بؤ نه وه ی وه ک خوره له ناووه بیرژینه وه. نه و
پا و بؤ چوونه ش راستیه ک پالپشتی لئ ده کات که زوریک له و که سه
هه سمیانیه ی به هوی گنده لپییه کانیا نه وه پووه پووی په خنه ی توند
کرانه وه، دواتر سیستمی کومونیستی به باوه ششی ناوه لاوه چووه
پیشوازیان و پوست و پیگه ی گرنگیان وه رگرت. نه م قسانه لیزلی ملین
له کورنقو پشتراستیان ده کاته وه کاتیک وه ک نبرده یه کی مژده هین (
التبشیری) له و کاتیدا له چین بووه به رگوئی که وتوون.

په وتی هووداوه جیهانییه کانی دوا ی سالی ۱۹۴۶ به لگه ی نه وه ن
هووسیا تا واده ی مردنی ستالین چه کی نه تقوی نه بووه ، چونکه نه گه ر

چەككىى وە ھەي ھەبووایە سى و دووى لە بۆمبارانکردنى شارە گەرەكانى كەنەدا و ویلايەتە يەكگرتووھەكان نەدەكرد.

چەرچل نەو نەركانەى بەتەواوى بەجینگەيانە كە لەلايەن خاوەن بانكە جیھانییەكانەو ھەرابوونە سەر شانى. بەلام چەرچل بەنتۆ سالدە چوو و كەوتە قۆناغى پىرىيەو ھەبوو بارىكى گران. نىدى كاتى ئەو ھاتبوو فېرى بدرتە كونجى پشتگوێخستەن و لەبىركردن. بەلام پۆژنامەگەرى و پىوپاگەندەكان كەسىيەتى چەرچليان بنیاد نابوو و لە چاوى خۆرئاوایەكاندا ھەك پیاویكى مەزن لى دەنواپەرا. ھەروەھا پالەوانى نەتەوئەي گەلى بریتانیەى بوو و بە ھەلمەتى ناوێراندەن و ئابووێردەن لەنتۆ نەدەبرا. ھەروەھا نەشیان دەتوانى بە ئاسانى لە پىنگە و شوێنەكەى خۆى دەریپەرتن. پىلانگىزان بەو پەرى چەپەلییەو نیازەكانى خۆیان شاردەو ھەكارەكانى راگەياندنەیان خستەگەربۆ ئەوئەى بە ستایش و شكۆدارکردنىكى بى وێنە بىيەنە كەشەكانى فەلەك. جا لە ھەشتایەمىن سالتىادى تەمەنىدا دیارى و پۆزلىنانیان بەسەرىدا باراند. ھەروەھا خەلكى پەشوكیان تىگەيانە چەرچل لە جیھاندا ھىچ دۆزمنىكى نییە.

پووداوەكان نامازە بەو دەكەن پىبەرە كۆمۆنىستەكان و نۆنەتەوئەيیە خۆرئاوایەكان ھەرابوون لەوئەى چەرچل كۆسپى سەر پىگەى وەدیھاتنى خواست و تەمایە نەپىنییەكانیانە، سەرگەردە كۆمۆنىستەكان بریاریان دا ئەتۆزىن بىشان بۆ ملشكاندن و خلیسكپىردنى چەرچل بەكاربێتن. كاتىك ماوتسى تۆنگى دكتاتۆرى چىن لە سالى ۱۹۵۴دا پىشوازی لە ئەتلى و بىشان كرد و خوانىكى شاھانەى بۆ پىكخستەن، كۆمۆنىستەكان لە سەرانسەرى جیھاندا

مه‌واله که یان بلاوکرده وه . پښتانه گه‌ری جیهانیش وینه‌ی نه‌وان و
خوانه مه‌زنه‌کی بلاوکرده وه .

بۆ که سیک کومونیسست نه‌بیټ زور زه‌حمه‌ته له ناماژده‌کانی نه‌و
وینانه تیښگات. نه‌تلی له وینه‌که‌دا له سه‌ره‌وه‌ی میزه‌که دانیشتبوو.
به‌لام بیښان وه‌ها ده‌هاته به‌رچاو له‌لای خواره‌وه و نزیک ده‌رگه
دانیشتبوو. بۆچوونی گشتی نه‌وه بوو نه‌تلی میوانی شه‌ره‌ف بوو و
بیښانیش له‌لای کومونیسسته‌کانی چین و پووسدا که سیک‌کی هینده گرنګ
نه‌بووه، به‌مشئوه‌یه مه‌سه‌له‌که بۆ پای گشتی ئالتوزی تیکه‌وت. چونکه
خوړ و نه‌ریت و ابو میوان له نزیک ده‌رگه داده‌نیشیندرا.

کاتیک مرقه‌چاو به‌پووداوه زانراو و تومارکراوه‌کاندا ده‌گیرته‌وه
ده‌توانی به‌وپه‌پی دلنیا‌یه‌وه پیش‌بینی پوودانی چه‌ند پووداویکی
ناینده بگات، نه‌وانیش:

یه‌گه‌م: کومونیسسته‌کان نه‌تقرین بیښان به‌کار‌دینن - جا ناو‌براو
به‌مه زانیت یان نا - بۆ نه‌وه‌ی له ږنگه‌ی هیرش‌کردنه سه‌ر سیاسه‌تی
ده‌ره‌وه‌ی له نه‌جوومه‌نی گشتیدا، چه‌رچل له ده‌سته‌لات لابه‌دن.

نووه‌م: نیونه‌ته‌وه‌یه خورناواییه‌کانیش هه‌لمه‌ت و هیرشه‌کانی
بیښان بۆ سه‌ر چه‌رچل له‌پیناو ده‌رکردنی بیښان له پارتی کرک‌کاران و
په‌رله‌مان به‌کار‌دینن. له هه‌مان کاتیشدا گومان ده‌خه‌نه نیو میشکی
خه‌لک و جه‌ماوهر که چه‌رچل به‌و ته‌مه‌نه پیره‌وه نه‌توانی دانوستانه
نه‌ینیه زور گرنګه‌کان به‌پړوه‌بیات، به‌مه‌ش ناو‌براو له‌کول خویان
ده‌که‌نه‌وه. ږنگه‌شی تیده‌چی نیونه‌ته‌وه‌یه خورناواییه‌کان به‌پنی
پنویست په‌رده له‌سه‌ر پووداوه نه‌ینیه دیبلوماسییه‌کان دابمالن
بۆنه‌وه‌ی پاساو بۆ هیرش و هه‌لمه‌تی نه‌یاره‌کان به‌یننه‌وه. نه‌وسا

نه‌گەر له‌و کاتیدا چه‌رچڵ جوامێرانه و ئازایانه واز له‌ کورسییه‌کی نه‌هێنێ، ده‌که‌وێته‌ به‌ر مه‌ترسیی ناشکرا‌بوونی ئه‌و پووداوانه‌ی به‌نه‌ینێ و له‌پشتی په‌رده‌وه‌ له‌ گفتوگۆیه‌کانی تاران و یالتا و بۆتسدامدا پوویان دا‌بوو.

سێیه‌م: ده‌توانین زۆر به‌ سانایی پیشه‌بینی بکه‌ین هه‌ر کاتێ چه‌رچڵ هه‌ست به‌ گوشاره‌که‌ بکات ده‌ست له‌کار ده‌کشێته‌وه‌، له‌ هه‌مان کاتیشدا ده‌توانین پیشه‌بینی بکه‌ین بی‌شان نا‌کشێته‌وه‌ و نا‌خلیسکێ. به‌ نیچه‌ دنیایه‌کیشه‌وه‌ ده‌توانین بلێین ئه‌تلی و ویدکن واز له‌ پارتی کرێکاران ده‌هێنن یانیش له‌لایه‌ن پارتیه‌که‌وه‌ ده‌در ده‌نرێن و بی‌شانیش بۆ به‌‌پێوه‌ بردنی هه‌له‌مه‌تی هه‌لبژاردنه‌ گه‌شتیه‌کان که‌وا سێر ئه‌نتۆنی ئیدن دوا‌ی جێگرته‌وه‌ی چه‌رچڵ دا‌وا‌ی ده‌کات، سه‌رکردایه‌تی پارتیه‌که‌ ده‌گرێته‌ ده‌ست.

چواره‌م: کۆپه‌که‌ی پۆزفڵت چه‌ند ورده‌ ناماژه‌یه‌کی سه‌باره‌ت به‌ واقیعی خۆ گونجاندنی ناچارانه‌ی چه‌رچڵ له‌گه‌ڵ سیاسه‌ته‌کانی پۆزفڵت و پاگه‌یاندنی ها‌وپێه‌تییه‌ پووکه‌شه‌که‌ی باوکی له‌هه‌نبه‌ر سه‌رۆکی نه‌میریکا کردووه‌. گه‌رچی سه‌رۆکی نه‌میریکا به‌‌وپه‌‌پی قسه‌ په‌‌قییه‌وه‌ پایگه‌یاند هه‌زی له‌ هه‌له‌وه‌شاندنه‌وه‌ی کۆمۆنۆلیسی بریتانییه‌، به‌لام پۆزفڵت ناچار بووه‌ خۆی وه‌ک ها‌وپێه‌یه‌کی گیانی به‌گیانی پیشان بدات، ئه‌مه‌یش پاستیه‌که‌ و ئه‌و پێبازه‌ پوون ده‌کاته‌وه‌ که‌ نێونه‌ته‌وه‌یه‌ خۆرئا‌وا‌یه‌کان له‌پێنا‌و پیا‌وه‌یکدا ده‌یگرنه‌به‌ر که‌ زۆر که‌س به‌ پیا‌ویکی مه‌زنی نێ‌و سیاسه‌تی بریتانیای ده‌زانن.

ئه‌و خاله‌ی ده‌بێ وه‌بیر به‌‌یندرێته‌وه‌ ئه‌وه‌یه‌ نێونه‌ته‌وه‌یه‌ نازییه‌کان له‌ کۆپه‌پانی گه‌مه‌که‌ دوورخا‌ونه‌ته‌وه‌، ئێسته‌ دوو کۆمه‌له‌

خەلك ماونەتەو و ھەردوولایان ھەولی كۆنترۆلكردنی جیھانیان
خستووەتە گەر، ئەوانیش: دىكتاتۆرە كۆمۆنىستەكانى ڕوسىا و چىن،
سەرمايەداران یان نۆیۆنەتەو ییە خۆرئاوایەكان.

جا مادام ھەردوو كۆمەلە پازىن بەشێوەیەكى ئاشتیانە پێكەو
بژىەن و جیھان لەنۆیان خۆیاندا دا بەش بكەن، جۆرە ئاشتیەكى
دۆزارى لەرزۆك دیتە كایەو. بۆ ئەوێ ئەگەر سەركر دەى یەكێك لەو
یوولایەنە برپارى دا بىردۆزى پێكەو ژيانى ئاشتیانە ھێندە سست و
لاواز بوو ئىدى ناتوانى وەلامگۆى پێداویستییەكان و سیستەم
نۆیۆیەكان بێت، تاكە جێگرەو و ئەلتەرناتیفێكى ئەو ئاشتیە جەنگ
بێت.

ئەگەر كۆمۆنىستانى خۆرئاوایى لە ھەلگیرساندنێ جەنگى
سێیەمى جیھانىدا دەستپێشخەر بن، ئەوا جەنگەكە بەبێ ھیچ
ھۆشدارییەكى پێشووختە ھەلدەگیرسێ. لە گشت ولاتانى
سەرمايەداریدا داواى مانگرتنێكى گشتى جیھانى دەكرێ. ئەو
كردارەش دەتوانى ئەو ئیفلیجییە گشتیە بێتێتە كایەو كە پێشتر
ئاماژەمان پێى دا. ھەروەھا فێرێكەى كۆمۆنىستەكان دەست بە
بۆمبارانكردنى مەلەبەندە پێشەسازییەكان دەكەن بۆ ئەوێ دەست لە
ھێزە شاراوەكەى ویلايەتە یەكگرتووەكان و كەندا دا بوەشێتن و لەپێناو
نوو خۆ پادەستكردن و ملەكەچى، زۆرترین كەس لەنۆیۆیەن. لەوانەشە
بریتانیا ھەمان رەفتارى لەگەڵ بكرێ. رێشى تێدەچى غازى ئەعساب
لەو ناوچانە بەكاربھێندى كە دوژمن ناوێ وێرانىان بكات. ھەروەھا
ھێزەكانى سۆڤیەت ناوچە كاناوییەكانى باكوری كەندا دەخەنە ژێر
دەستى خۆیان. ناوچە داگیركراوەكانیش وەك بنگەى كردەكان لە

بەشە باشوور يىپەكاندا بەكار دېتى. مانگرتنى گشتىش جۈلەي سەر بەندەر و كەناراورەكانى جيهان پەك دەخات، ئەمەيش دەبېتە ھۆي بېراني يارمەتى و گەياندى كۆمەك بە بريتانيا. ھەرۈھە ژىرئاوگەرە سۆفئىيەت يىپەكان ھەر كۈن و كەللە بەرئەك دەگىرن كە بېتتە ھۆي دزەكردنى يارمەت يىپەكان. ئەوسا گەلى بريتانى بە دەست برسېيەت يىپەكى كوشندە ۋە دەئالېتن و دۋاي چوار ھەفتە لە دەستپېكردنى كردهكانى نېئو دەريا، خۆي پادەستى داگېر كەران دەكات. ھەرۈھە كەسانى نېئو شانە نووستوۋەكانى كۆمۇنىستى لە ولاتانى خۆرئاوايىدا ماۋەيەكى كەم بەر لە بۆمباران كردنى شارەكان، دەبېرئە دەرەۋە و سۈپايە نېئىيەكانىش دەگەرئەۋە و ئەو خاكانە داگېر دەكەن كە دەستيان ئى ۋە شىندراۋە و بۆمباران كراۋن. ھەرۈھە تابوۋى كۆمۇنىستى ھەموو ئەو كەسانە لە نېئو دەبات كە ناويان لە لىستى پەشدا ھاتوۋە. بەمشىۋەيە سەر كرده نېئو تەۋەيەكانى خۆرئاوايى بەكاتىكى نۆز كورتەر لە و كاتەي پكا بەرە نازىيەكانيان لە دادگەي نۆرمبېرگدا لە نېئو برد، تاروماۋ دەكرىن.

لە بەرانبەرىشدا ئەگەر سەر كرده و پېبەرانى نەخشە و پېلانگېر يىپەكە گەيشتە ئەو باۋەپەي ھېرشى كۆمۇنىستەكان بۆ سەريان لە ئان و ساتى خۆيدا نزيك بوۋەتەۋە، ئەوا ھەكۈمەتە ديموكراسىيەكانى جيهانى خۆرئاوايى ناچار دەكەن جەنگى سىيەمى جيهانى بەپۆتەبېن، ئەمەيش دەرفەتى يەكەم دەستوۋە شاندىنيان بۆ دەپەخسىتى. بە پېشەك يىپەكى پاگەياندىن و پۆژنامەۋان يىپەكە و بە ترساندىنى خەك لە ھەنەبەر مەترسىيەكانى كۆمۇنىستى، زەمىنەي ھەلگېرساندىنى جەنگەكە خۆش دەكرى. ھەرۈھە جەخت لە سەر

مەترسیی ھەنەبەر مەسیحییەتیش دەکەنەو. ئەیتە یستە مادییەکانیش
 ئەوانەى بە شتوویەکی ئابوورییانە کۆنترۆلی جیهانیان کردووە، دەچنە
 نێو جەنگی پەرلۆزی خاچپەرستییهو. بەلگە و پاساوی بۆ ھێرشە
 ئەتۆمییهکانی سەر پووسیا و چینیش دەھێننەو ھەروەک چۆن
 چەرچل بۆ ھێرشکردنە سەر ئەلمانیا بیانووی ھێنایهو. دواتریش
 دەلێن ئەمە بۆ پزگارکردنی شارستانییهکەمان زۆر پێویست بوو. بەلام
 با فیل لە خۆمان نەکەین، بەبێ پرەچاوکردنی شیوازی زەمینەسازی
 ھەلگیرساندنی جەنگ، ئەگەر جەنگی سییەمی جیهانی ھەلگیرسی ئەوا
 جەنگی بپارادانە لەسەر ئەوێ ناخۆ کۆمۆنیزم حوکمپرانێ جیهان
 دەگرێتە دەست، یانیش سەرمایەدارانی خۆڕئاوایی لە کۆنترۆلکردنی
 جیهان بەردەوام دەبن.

ھەروەھا ئەگەر جەنگی سییەمی جیهانی ھەلگیرسێت،
 وێرانکارییەکی ھێندە سەرانسەری دەبێت کە نێونەتەو ییەکان
 بەردەوام پاساوی بۆ باوەر و بۆچوونی خۆیان دەھێننەو و دەلێن تەنیا
 بە حکوومەتیکی دیاریکراو و ھێزی پۆلیسی جیهانییەو دەتواندرێ
 حوکمپرانێ جیهان بەپێوەبەری. ئەوساکە بەبێ ئەوێ پەنا بېریتە بەر
 جەنگێکی دیكە، گرتە ھەمەجۆرەکانی نیشتمانی و جیهانی چارەسەر
 دەبن. ئەو بەلگە و پاساوەش بە لۆژیکی و بەجێ دێتە بەرچاوی ئەگەر
 چاوی لە واقعە بپۆشین کە پێبەرە کۆمۆنیستەکانی خۆرەلات و
 پێبەرە سەرمایەدارەکانی خۆڕئاوا لە کوتاییدا دەیانەوی ھزرە
 تاییەتەکانیان بخەنە واری کردارییەو و دەستەلاتیکی دکتاتۆریانە
 بەزەبروزەنگی ئەیتە یستی دامەزرێنن.

ئه‌وانه‌ی ده‌خوازن به‌ ئازادانه‌ بمیننه‌وه ده‌بێ یه‌ك پلانی کار بگرنه‌به‌ر. ده‌بێ دژ به‌ کۆمپانیا و قورغکردنه‌ به‌ کۆمه‌له‌کان هانی ده‌ستپیشخه‌رییه‌ تاکه‌که‌سییه‌کان بده‌ن و پالێشتی ئه‌و که‌سانه‌ بن که‌ داوای ئابوورییه‌کی نویی دژ به‌ ئاراسته‌ی به‌رده‌وامبوونی ئابوورییه‌که‌ کۆنه‌که‌ ده‌که‌ن.

ئه‌گه‌ر ده‌مانه‌وی ئه‌وه‌کانی داهاتوو له‌و چاره‌نووسه‌ شوومه‌ ده‌ریاز بکه‌ین که‌وا له‌لایه‌ن هێزه‌ شه‌پخوازه‌کانه‌وه‌ بۆیان ئاماده‌ کراوه‌: ده‌بێ ده‌ستوبرد هه‌ولێ خۆمان بخه‌ینه‌ گه‌ر... کاتمان نییه‌ به‌ فیڕۆی بده‌ین. له‌وانه‌یه‌ خۆتێه‌ر بپرسی: باشه‌ جیمان له‌ده‌ست دێ و چی بکه‌ین باشه‌؟

ئه‌مه‌ پرسیاریکی زۆر به‌ جێیه‌. خۆ ئه‌گه‌ر وه‌لامی ئه‌و پرسیاره‌ ئاماده‌ نه‌بوایه‌ هیچ پاساوێکم بۆ نووسینی ئه‌م په‌رتووکه‌ نه‌ده‌بوو. خه‌لکانتیکی زۆر کاته‌کانی خۆیان له‌ پرسیاری وه‌ك ئه‌مه‌ چیه‌ و بۆچی به‌سه‌ر ده‌بن. دژی فلان و فیسارن. به‌لام ئه‌و نووسه‌رانه‌ به‌ په‌نجه‌ی ده‌ست ده‌ژمێردرێن که‌ نه‌فهرت داده‌بارێتته‌ سه‌ر بیرۆکه‌ و رێکخه‌راو و بزوتنه‌وه‌یه‌ك و له‌ هه‌مان کاتیشدا چاره‌سه‌ری کرداریی گرفته‌کان ده‌خه‌نه‌ پوو و چه‌ند پێشنیازیك بۆ له‌ په‌گه‌وه‌ ده‌رکێشانی شه‌پخوازی ده‌خه‌نه‌ به‌ر ده‌ست.

یه‌که‌م: وه‌ك تاك له‌سه‌رمان پێویستی ناشنای ئه‌و مه‌سه‌له‌ پووحییانه‌ بین که‌ پێوه‌ندییان به‌ پرسه‌که‌وه‌ هه‌یه‌. چه‌ندان په‌رتووکه‌ هه‌ن، به‌ په‌رتووکه‌ پێرژه‌کانیشه‌وه‌ پێگه‌ی وه‌دییه‌تانی ئه‌و ئامانجه‌مان پێ نیشان ده‌ده‌ن.

دوهم: دهبی چه ند ههنگاوئیک کردارییانه ههلتین و نهو ههکاره
 دهستورییانه بهکاریتین که دهتوان له پوویه پووویونه وهی
 کومونیزی جیهانی و سهرمایه داری و نهو باوره پووختنه رانه
 یارمه تیده رمان بن که ههولی وئیرانکردنی دهسته لاتی مه سیحییانه ی
 راسته قینه ددهن، نه مهیش بهم ههنگاوانه ی خواره وه مهیسه ده بیت:
 - داواگردنی پیرقدمی نابووی: له بهرنه وهی خۆپه رستی و ههله
 و ته ماع و حزی وه دیهتانی دهسته لات بنه رتهی گشت ههستیکن،
 زۆر به جییه هه ندیک پیکاری دهستوری بگیریته بهر بۆ نه وهی پینگه له
 بهر پوچوونی سامان و ههولی هه ژمونگه رای گرووپه نه یته یسته
 مادیه کان بگرین که به پله ی یه کهم له حکومتی که لانیان
 زه وتکردوه. جا له بهرنه وهی نه مه راستیه کی بی چه ندو چۆنه، مافی
 گشت هاوولاتییه کی ناساییه - نه وانه ی باج ددهن - داوا له حکومته
 ههلبژێرداوه کانیان بکه نه ره بووی نهو ههله و که موکورتییانه
 بکه نه وه که وا پیلانگێران و سهرمایه داران له پینگه ی حکومته کانه وه
 له ههنبه ریاندا کردوویانه، نه مهیش به دانانی ناستیک ده بیت بۆ دانانی
 سووختوری و گه پاندنه وهی نهو پاره و پووله زه به لاهه ی بازرگانانی چهک
 و جهنگه کان وهک سووی سهر قه رزه کانیان له ولاته قه رزاره کان وهی
 ده گرن، دهبی نهو پاره زۆره ش بگه پتند ریته وه خه زینه ی گه ل، خۆ
 نه گه نه و نامۆزگارییه له گوئی گیرا، نه واکرێکاران نه و دیموکراسییه
 پاستینه وه دهستدینن و هیچ پاساوئیکیش بۆ دهسته لاتداری
 کومونیسیتی نیو پووسیاو چین نامینیته وه له ژێر په رده ی
 دوژمنایه تیکردنی سهرمایه داریدا نیاز و ههله ئیستعمارییه کانیان
 بشارنه وه.

— كۆنترۆلگۈرلىرىنى دراۋ: دەبىي دەنگەدەران بەردەوام لەسەر دەركىرىن و لەچاپدانى بەرزەفتكىرىنى دراۋ سۈۋىدىن، دواترىش دەبىي بدىرىتە دەستە حكۈمەتەكان، چونكە ھەر ئەوان خاۋەن مافى يەكەمن. لىرەدا مەبەستمان لە حكۈمەتەكان دەستەلەتلىك بالەى جىبەجىكارى ھەلبەتلىرىدراۋە كە بەھۆى توانا و شارەزايىيەكانىيان لە بەپىئەبەردىن و پاپەپاندنى كاروبارەكانى گەل بەشەپەيەكى كارا و كىردارى، لەلەين دەنگەدەرانە ھەلبەتلىرىدراۋىن و لەسەر بىنەماى دادپەروەرى و چاچەكارى بىرپارەكانى خۇيان دەردەكەن.

— سزادان: لەسەر دەنگەدەران پىئويستە لە ھەنەبەر ئەو كەسانەى بە گەندەلى و بەرتىل خواردن تۆمەتبار كراۋن، داۋاى توندترین سزا بگەن، چونكە ئەم دوو ھۆكارە سەرەككىيە بە كىرگىراۋانى گىشت پىكخراۋەكان بەكاردەھىندىرىن بۆ ئەۋەى خەلكى دىكە ناچارىن فەرمان و داۋاكارىيەكانىيان جىبەجى بگەن. ھەروەھا دەبىي پاۋەدوۋى گىشت پىكخراۋە تىگدەرەكان بىرى و ئەندامانى سەر بەو جۆرە پىكخراۋانەش بە پىشەلىكارى ياسا لە قەلەم بدىرىن و توندترین سزايان بۆ دەرىجى. ئەوانەى بۆ لاىرىن و پوۋخاندنى پىئەمەكان داۋاى بەكارھىنانى ھېز و توندوتىرى دەكەن، لەپىناۋزە وتكىرىنى پارە وسامان و ۋەدەستەھىنانى ھەزموۋىنى خۇيانە، بۆ ئەۋەى بە ئاسانترىن شەپە و بەبى ئەۋەى خۇيان ئەركەكە بگرنە ئەستە، بگەنە ئامانجە نەگىرسەكانى خۇيان. لەسەر ئەم بىنەمايە ۋە دەبىي سزايان كارى تاقەتپەۋەككىن و خىزمەتكىرىن گىشتى بىت. ھەروەھا دەبىي كاتىزىمىرەكانى كاركىردىيان بە پىئە ۲۵٪ لە كاتى پەسمى زىاتىر بىت و كىرى و دەستەقىشىيان بە پىئە ۲۵٪ لە

پیزه‌ی ره‌سمی که‌تر بیت. هه‌روه‌ها ده‌بی ماوه‌ی خزمه‌ت‌کردنه‌که‌یان پشت به‌باشتر‌بوونی هه‌لو‌یسته نه‌رئیه‌که‌یان.

- جه‌نگه‌ پیرۆزه‌کان: له‌سه‌ر مه‌سیحیه‌کانی سه‌ر به‌گشت پزیاژ و مه‌زه‌به‌کان پئو‌یسته ئاستێک بو‌ ده‌مارگیری و به‌دحالی بوون دابنێن. ئەو مال‌ه‌ی درزی تیکه‌وتبی بێگومان پۆژێک دادی ده‌پووخێ. هه‌روه‌ها ده‌بی جه‌نگه‌ پیرۆزه‌کان له‌سه‌ر بنه‌مای ئامانجی پۆشن‌بیر‌کردنی گه‌ل و ئاشنا‌کردنی به‌وه‌ژا‌کارانه‌ بیت که‌ نه‌یاران گرتو‌یان‌ته‌ به‌ر. هه‌روه‌ها ده‌بی گرنگیه‌کی تایبته‌ به‌ گه‌نجانی نه‌ته‌وه‌که‌مان به‌ده‌ین و له‌ کاریگه‌ری تیکه‌ده‌ران و به‌کرێ‌گیراوی پیلانگێره‌کان به‌دوور‌یان به‌خه‌ینه‌وه. هه‌روه‌ها ده‌بی ئەو که‌سانه‌ی له‌سه‌ر ئەو جه‌نگه‌ پیرۆزه‌ پاده‌هێند‌رێن و مه‌شقیان پێ ده‌کری، هه‌لو‌یستیان له‌هه‌نبه‌ر که‌سانێکدا نه‌رئیی بیت که‌ پێوه‌ندیان له‌گه‌ڵ پێک‌خواوه‌ تیکه‌ره‌کاندا هه‌بووه، جا نه‌گه‌ر پێوه‌ندییه‌که‌ به‌ ویستی خۆیان بو‌وبیت یان به‌هۆی نه‌زانیه‌وه‌ تیکه‌وتبن، چونکه‌ بیزاندن و نه‌فهرت پیزه‌کانی خه‌ک هه‌ل‌ده‌وه‌شینێته‌وه‌ و زیاتر له‌ جفاک دوور‌یان ده‌خاته‌وه.

خێ ئه‌گه‌ر که‌سی باوه‌پدار متمانه‌ی خه‌لکی وه‌ده‌سته‌هێنا، ده‌توانی بۆیان پافه‌ بکات که‌ چۆن پێبه‌ری بیروباوه‌ره‌ توند‌پێه‌کان و پیلانگێره‌کان ته‌نیا خه‌ک ده‌که‌نه‌ که‌مه‌ی نێو سیناریۆیه‌ گه‌له‌وه‌کانیان. کاتی‌کیش خه‌ک تیده‌گه‌ن پیه‌رانی ئەو بزوتنه‌وانه‌ خه‌ک له‌ پێناو مه‌رامه‌کانی خۆیاندا به‌کار‌دێن و که‌ نیشیان پێیان نه‌ما به‌ته‌واوی پشت‌گوێیان ده‌خه‌ن، ئەوا چا‌وێک به‌ هه‌لو‌یست و په‌فتاره‌کانی خۆیدا ده‌گیرێته‌وه. به‌هۆی کاری نه‌ده‌بی و هه‌زری تایبته‌ به‌ مه‌سه‌له‌که‌ و

دواى دوستگردنى گومان له نه قلياڻدا، ده كړى باوه پيان پى بهينين.
جا وه پاپه پاندى نه و نه ركش په پتووكى (جيهان گه مهی دهستی
ئيسرائيله) له چاپ درا.

- دانوستانه سياسيه كان: له بهر نه وهی به كړنگېراوانى كوده تايه
جيهانيه كه ته نيا له پشت په رده وه و له پشت حكومه ته كانه وه
خه ريكى ه لږشتنى ژهر و به پتووه برښى كارى خراپن و بق وه دپيتاني
پيلانه نهينيه كانيان ته نيا به نهينى كړبوونه وه كانى خويان به پتووه
ده بن، نابى له هيچ ه لومهر جيكدا پتگه يان پى بدرى به نهينى
كړبوونه وه كانى خويان به پتووه بيه بن، خو نه كره حكومه ته كه هى گل
بيت و له گه وه ه لږ ژر دراييت، نه وا گل مافى هيه بزاني له
كړبوونه وه كاندا چى ده گوزى و چ شتيكش خراوه ته به رياس.

نه ته وه په كگرتووه كان ته نيا نه سپى ته راواده پيلانگېراني
جيهانيه و سهرى پمى بزوتنه وه شپږ شگړپى جيهانيه. ژوربه
دهقى په يماننامه كانى نه ته وه په كگرتووه كان له لايه نه لجر هيسى
به كړنگېراوى سيخوپى سؤفيه تيه وه نووسراوه. هروها سهره پمى
هيزى پاراستنى ناسايشى جيهانى بووه (نه مينداری گشتى
نه نجووه نى ناسايش به رده وام له لايه كؤمؤنيسته پووسيه كانه وه
دانراوه) بریتين له سؤبيلؤف ۱۹۴۶-۱۹۴۹، كؤنستانين زينشتنكو
۱۹۵۰-۱۹۵۳، نيليا چيرچيټف ۱۹۵۳-۱۹۵۷، دوبرين ۱۹۵۷-۱۹۶۰،
جيورجى نهركاډيف ۱۹۶۰-۱۹۶۲، يوجيني كيسيليف ۱۹۶۲ (له
پؤستى جيگري گشتى پؤشنبى له يونسكو) فلاديمير مارلؤفسكس
۱۹۶۲ (پؤستى سه روكى به شى فيركرنى ناوه ندى له يونسكو) به پيز)
نهى - جيفالؤفا) دوو كه سى كؤمؤنيستى پووسين . سه روك و جيگري

سەرۆك و نوو دادوهر له دادگهی دادی نیودهولهتی کۆمۆنیست. ئەم راستییانە و چەندان پاستیی دیکە دەبێ بخرێنە بەرچاوی خەلک و ناسکرا بێن.

- قاچاغچییەتی و ئەزموونە نا یاسایی و ناپەرەوایەکان: کاتیك تابووری پێنجی تیکدەر و توپی چەتە نەینییەکان لە شارە گەورەکاندا رێکخراو و بە نەینیی و لە جیهانی ژێرەوێ شاراویدا پرەگیان دا کو تابوو، هەروەها کاتیك بزووتنەو شۆرشگێڕییەکان تەنیا بە هاوکاری هەمەکیی لەگەڵ ئەو توپە رێکخراو و مەشقیدە و پرچەک و تەواو نامادەکراوەکاندا سەرکەوتن و دەست دەهێنن، دەبێ پای گشتی ئەو راستییانە بزانی و داوای دەستگیرکردن و دادگەییکردنی هەموو ئەو کەسانە بکات کە پێوەندییان بە قاچاغچییەتی و بازەرگانیی ناپەرەو و نایاسایی و چەتە نەینییەکانەو هەیە، جا سەر بە هەر لایەنێکی سیاسیی بن و پێگەیان لە جفاکدا هەر چی بێت. لەسەر جەماوەر پێویستە لە پێناو پالەشتیکردن و یارمەتیدانی ئەفسەرانی پۆلیس و دادگە و دادوهر بە شەرەفەکاندا یە کبگرن. هەروەها دەبێ نوێنەرانی گەل لە ئەنجومەنەکانی نوێنەراییەتیدا درک بەو بکەن سیاسەتی پەرشوبلاوکردنەو تەنیا بوو تە هۆی دابەشبوونی چەتەیی نیو یەك گروپی دیاریکراو بۆ سەر سەتان شانەیی نووستوی شەپخوازتر. هەروەها دەبێ ئەوانەیی دەستگیر دەکرێن ئەو حوکمانەیان بە سەردا پێپەرەو بکری کە پێشتر باسمانکردن.

- پلەگە یاندن: لەسەر هاوولاتیانی ئاسایی پێویستە یە کبگرن و خۆیان بۆ پووبەرپووبوونەو هێو هەلمەتانی پڕوپاگەندە رێکبخەن کە بانگەشەکارانی نێونەتەو هێی بە پێوەیان دەبەن. هەروەها لەسەر

کرمه‌له خۆجیبه‌کانی هه‌ر شارێچکه‌یه‌کیش پێویسته به‌وپه‌ری سووریوون و پێداگرییه‌وه داوای پاککردنه‌وه‌ی پێژنامه‌گه‌ری و پادێق و ته‌له‌فزیۆن بکه‌ن له‌ پرۆپاگه‌نده‌ی پووختنه‌ر. هه‌روه‌ها ده‌بێ بۆ حکومه‌تی ده‌ستووری دلاوی په‌خساندنی ده‌رفه‌ت بکه‌ن بۆ ئه‌وه‌ی خۆی به‌ جه‌ماوهر بناسێنێ.

—هه‌لاتن و پاشه‌کشه‌کردن: ده‌بێ له‌ پێناو پووبه‌پووبوونه‌وه‌ی نه‌وانه‌ی بانگه‌شه‌ی هه‌لاتن و پاشه‌کشه‌ ده‌که‌ن، نه‌وپه‌ری توانای خۆمان وه‌گه‌رپه‌خه‌ین. ئه‌و جۆره‌ که‌سانه به‌زۆری به‌لگه ده‌هه‌ینه‌وه و ده‌لێن بۆ چاکترکردنی بارودێخی هه‌نووکه‌یی هه‌چ شتیکمان له‌ده‌ست نایه‌ت. هه‌روه‌ها باوه‌ریشیان وایه مرقۆ نابێ غه‌مان هه‌لگرێ، چونکه قه‌ده‌ر پێشوه‌خت نووسراوه و هه‌چ پێگه‌یه‌کی ده‌ریازبوونیش له‌قه‌ده‌ر نییه، ئه‌و جۆره‌ که‌سانه وه‌ک ئه‌و که‌سه‌ن که ده‌ستدرێژی ده‌که‌نه سه‌ر که‌چێک، چونکه سه‌ره‌تا کرده‌ی ده‌ستدرێژییه‌که‌ی بۆ ده‌پارزێنێته‌وه و پێی ده‌لی مادام ناتوانی ئه‌و چاره‌نووسه له‌خۆی دووربخاته‌وه، بۆچی به‌ ئاسوده‌یییه‌وه ناسه‌ره‌وی و چیژ له‌ پووداوه‌که وه‌رناگرێ. هه‌روه‌ها ئه‌و که‌سانه‌ی بانگه‌شه‌ی ئه‌وه ده‌که‌ن مرقۆ له‌هه‌نبه‌ر که‌له‌گایی و ده‌سته‌له‌اتی په‌ها و سه‌رکه‌وتنی شه‌پخوازاندا هه‌یچی له‌ده‌ست نایه‌ت، ئه‌و پاستیی به‌شتگویی ده‌خه‌ن که خودا هه‌یه و هه‌ر خۆی گرنگی به‌ بارودێخ و پووداوی ژیا‌نی مرقۆسه‌کان ده‌دات. هه‌روه‌ها ده‌بێ ئه‌و که‌سانه‌ی وه‌ریان دابه‌زیوه و ئازایه‌تییان له‌ده‌ست داوه، به‌رده‌وام ئه‌وه‌یان له‌بیر بێت تا که هۆکاری پزگارکردنی پووحیان و ئاسوده‌یییه‌کی هه‌میشه‌یی ئه‌وه‌یه به‌دژی هه‌یزه شه‌پخوازه‌کان له‌ تیکۆشان به‌رده‌وام بن. هه‌روه‌ها ده‌بێ دلنایان له‌وه‌ی پادا‌شتی

خواهند به پیتی نو ده سته و تانه نییه که وه ده سستی ده هینن، به لکو به پیتی نو هه ول و کوششه بیگردانه په که ده یخنه گه پ.

- خوخه ویستی براینه: مادام خواهند هه موو شتیکی به خشیوته مرقه بق نه وهی بتوانی ژیا نی سهر زه ویی پی به سهریبات، هیچ پاسوکی به جی بوونی نییه هه ندیک له بوونه وه ره کانی له به ترانی و ورگزی و چلیسیدا بژی و هه ندیکی دیکه ش تا ناستی مهرگ برسی بین. له سهرمان پیویسته بق هه لئنجان و هینانه دی هکاری باشتی دابه شکردنی داد په روه رانه ی پیداو یستییه هه نووکی و بی چه ندو چونه کان به سهر خه لکید، بیردۆزی نوئی شاره زایانی بواری نابووری به کاری بین. کاتیکش نه مه دیته دی، باوه رهینان به ده وله مەندان و نه وانه ی سهرهوت و سامانیکی ژوریان هه په ناسان ده بیت، بق نه وهی سهرهوت و سامانه کانی خویان بیه خشنه نو براینه یان که هیچ شتیک شک نابەن یان که مه شتیکیان هه په و به شی پیدلویستییه کانیا ناکات. هاو به شیکردنمان له گه ل که سانی بیته ش و به خشی نی دارایی و سامانمان به وان، گه وره ترین شادمانی سهر نو گوی زه وییه مان بق ده په خسینی. کاتیکش سیستمه کانی ژیا نمان له سهر بنه مایه کی پوو حییه، نه و هه لومه رجه نابوورییه کان هینده به ره و باشتربوون ده چن، بنیادنانی خانوو و مال و پیکهتانی خانه واده ده بیته مه سه له په کی سانا، نه و کاتیش گشت هکاریه کانی ترس و نیگه رانی له نیتو ده چن.

- ناماده کاری سهریا نیانه: مادام نو هه لومه رجانه ی نیتو نه م په پتووک به رده وام له گورپیدا بن، ناماده کاری سهریا نی نقد پیویسته. هه راوولاتییه که له باوه شی به سۆزی نیشتماندا بیت و مافی

هاوولاتیبوونی بۆ دەستەبەر کرابێت، ناچارە و ئەرکی سەرشانیهتی دژ بە دوژمنانی ناوه‌وه و دەرەوه و داگیرکەران بەردەوام نامادە بێت بەرگری لە نیشتمانەکەیی بکات، تاکە پاساوی هەلگیرساندنی جەنگ بەرگیرکردنە لە نیشتمان دژ بە هێز و دەستەلاتی دوژمنان، مادام تاکو ئێستەیش جۆرە نازادییە کمان هەیه، کەواتە هێشتا هیوای سەرکەوتن بە سەر دوژمنان و هێزه شه‌پخوازه‌کان بوونی هەیه.

- ئاسایشی نێوخۆیی: باشترین هۆکاری بەهێزکردنی ئاسایشی نێوخۆیی هەر گەل و نەتەوه‌یه‌ک، پێکھێنان و دامەزراندنی تۆرگان و مەلەبەندی بەرگریه‌کی بەهێز و کارای مەدەنیانەیه. جا لەبەر ئەو جووله‌ خێرایەدا دەبێ ئەو مەلەبەندە بێت بە شێک لە ئازانسی ئاسایشی نێوخۆیی نەتەوه‌یی. لەبەر ئەوه‌ پێویستە مۆرکیکی فیدرالیانەیی هەبێت. ئەمجۆره‌ پێکاره‌ ئێسته‌ لە کەنا‌دا گیراوتەبەر و وه‌زیری داد و سوارچا‌کانی پۆلیسی پاشایه‌تی کەنەدی هاریکاری دەکەن و بە‌پررسی ئاسایشی نێوخۆیی نەتەوه‌یه.

بەرگری مەدەنیانە بریتییه‌ لە نامادەکردن و مەشفکردن و دا‌به‌شکردنی خەلکی مەدەنی بە‌سەر چەند گرووپ و لقی بۆ زیادکردنی ئەو بە‌شه‌ سەربازی و سیستematیکانه‌ی لە دۆخی ئاساییدا خزمە‌تگوزاری پیشکەش دەکەن. هەر‌وه‌ها کارمەندانی بەرگری مەدەنی لە دۆخی هێرش دوژمناندا مەشقی خۆیان و هاوسێیه‌کانیان دە‌گرنه‌ ئەستۆ. جا لەبەر ئەوه‌ی دوژمنه‌کانمان تابووره‌کانی پێنج و پێ‌خ‌راوی نه‌هێنی بۆ پووخاندنی حکومه‌ت بە‌کار‌دێن و خودی ئەو پێ‌خ‌راوانه‌ش بە‌کاری شو‌پ‌ش‌گێڕانه‌ ده‌یان‌وه‌ی حکومه‌ت لاب‌ده‌ن و بە‌هۆ‌کاری تۆقینه‌ران‌ه‌ش جە‌ما‌وه‌ر بە‌رزە‌فت دە‌کەن، زۆر بە‌جێ و لۆژیکیه‌

یه که کانی به رگری مه دهنی له سهر شیوهی دهسته و تورگانیکی دژ به کاری شوقشگتپانه پیکبخرین. له سهر پۆلیسی به رگری تایبتهی مه دهنی و یه که کانی هه والگری پیویسته له ژیر چاودیری پۆلیسی ره سسی مه شق ببینن، بۆنه وهی له دۆخه کتوپره کاندایا و کاریی نینوانیان له پینا و پاراستنی سهلامهتی گشتی بیت.

- کارکردن.. کات نه ماوه به فیرق بدی: له کاتی خویندنه وهی نه م په پتوکه دا پویه پوی ئالنگاری بووه وه، هه روه ها وه لامدانه وه و کارلنه وهت له هه نهر پالنه ره کانی کار و نه خشه و پلانه کیشراوه که پدا هه بووه، نه گهر باوه پتکی پۆلایینت به خواوه ند بیت، نه وا ئاینده ی موقایه تی دیاری ده که یت و نه و هیزه شه پخوازانه ش سه رنگون ده بن که پیلانی وێرانکردنی ژیا نی دیموکراسیمانیان داپشتووه. نه رکه که ش له سه روی وزه و توانای ئیمه وه نییه. ده بی نه وه شمان له بیر بیت نه و تورگانه و پنگه شه پخوازه ی له ئیسته دا شه یتان به کاری ده هینن، نه یا ۲۰ بیلمه تی خاوه ن میشکی سه ر ئاسان.

- باوه پ، هیوا، چاکه کاری: نابی هه رگیز نه وه له بیر بکه ین ئایینه ئاسمانیه کان له سهر بنه مای باوه پ و هیوا و چاکه کاری بنیادناون و باوه ره نه یته یستیه کانیش نه یا له سهر گومان و رق و کینه و بیهیوایی دلپێژاون.. خواوه ندی مه زنی به توانا به شیوه یه کی پله به پله ده رفه تی ناوتویکردن و چاره سه رکردنی مه سه له و نه ئینیه کانی سه رووشتی بۆمان ده سه ته بهر کردووه، بۆ نه وه ی به خراپ نه و سه ودانه به کارنه هینن که پێشکیشمانی ده کات. ئیسته ئیمه ده توانین بۆ مه به سستی ئاشتیخوازان ه وه ی نه تۆمی به کاری بینن، هه روه ها ده شتوانین به شیوه یه کی خراپ به کاری به ئین و ده رفه ت بۆ هیزه شه پخوازه کان بهر خستین به دژی

ئىمە بەكارى بېنن و بتوانن نيوى پەگەزى مرقىي لەنئو بېن و ئەوانى
دىكەش دووچارى پەككەوتەي و كەمەندامى بكەنەو. دەشتوانن
دلتيا بېنەو لەوئى كەسانى پزگار بوى نئو ئەو قەسابخانە توقتەره
دەبنە بەكرنگىراوى ئەو هيزە شەپخاوە.

خودا هەموو ئەو شتانەي پېمان بەخشىووە كە لەم ژيانەدا
پتويستمان پتئى هەيە. هۆكارەكانى حەسانەو و چىژى پەواي بۆمان
دەستبەر كړيوو. لەبەرئەو لەسەرمان پتويستە كارىكەين بۆئەوئى
هەموو خەلكيش ئەو نىعمەت و خوشىيانە و دەدەستبېنن و كە خودا
بەخشىويەتییە مرقۇ. نابى ئەو كاتەش هەرگىز بېت عەنبارەكانى
خۆرئاوا پېرین لە گەنم، كەچى مليۆنان كەس لە خۆرەلاى نووردا
بەهۆي برسپيەتى و قاتوقپيەو بمرن. دەبى لە بەخشىنى ئەو
شتانەي هەمانە دەست و دل كراوەبين و ئەو شتانەي لە پتويستى
خۆمان زياترن بېبەخشىنە كەسانى بى ئەو و با لەوئى دلتيا بېن كاتىك
دەمرين، هېچ شتێك لەگەل خۆمان نابېنە نئو گۆرەو.

كۆتايى

لهوانه په پرتووکيکي دیکه له میژوودا نه بیت بارتیهای نهم
 پرتووککه ههرا و زهناي نابیتووه. لهوانه په هوی نهمهیش
 بگه پرتووه بۆ نهودی نهم پرتووککه وک سهرجاویدیهکی
 باوهرپنکراو بیت بۆ گشت نهو کهسانه دیانیهوئ نهینیهکانی
 بشت پوردهی نهم جیهانه تیښگه. بهو واتایه جهند
 لیکدانهوهیهک پینشکیش دهکات که به بهلکه و پالپشتی
 پتهوکران سهارت بهو رووداوه گهوره و تۆقینه رانهی جیهان
 گوزهری پیاپاندا کردووه. وک شۆرشه مهزنهکان و ههردوو
 جهنگی بهکهم و دووهمی جیهانی. بهین نهودی بزان دهمته
 شاراوکانی بزوینهر و پالنهری نهو رووداوانه کین.